



**การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมออัลัฟ
ในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย**

**Muallaf's Learning and Communicating of Muslim Identity
in the Rural and Urban Areas of Thailand**

ว่าที่ร้อยตรีมณูญ โต้ะอาจ

ดุซฎิณิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิเทศศาสตรดุซฎิณิบัณฑิต

สาขาวิชานิเทศศาสตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

พ.ศ. 2555

การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลัฟ
ในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย

ว่าที่ร้อยตรีมณูญ โตะอาจ

คู่มือฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2555

**Muallaf's Learning and Communicating of Muslim Identity
in the Rural and Urban Areas of Thailand**

Acting Sub.Lt. MANOON THO-ARD

A Dissertation Submitted in partial Fulfillment of the Requirements

For the Degree of Philosophy in Communication Arts

Department of Communication Arts

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2012

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

...บิสมิ้ลลาฮิรเราะห์มานิรเราะฮีม...

ด้วยพระนามแห่งอัลลอฮฺ(ซบ.) ผู้ทรงเมตตา ปรานีเสมอ

กิตติกรรมประกาศ

ก่อนอื่นใดผมต้องขอบคุณ อัลลอฮฺ ซุบฮาฮาน่าฮูว่าต้าอาลา ที่ได้ให้ผมเป็นมุสลิมโดยกำเนิด ได้รับการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรู้ ให้การศึกษา จากครอบครัวมุสลิม มีบรรพบุรุษเป็นมุสลิม ยึดมั่นหลักการของศาสนาอิสลามเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การเขียนกิตติกรรมประกาศ สำหรับคุณฐิณีพนธ์เล่มนี้เป็นสิ่งที่อยากที่สุด ยากยิ่งกว่าการเขียนแต่ละคำ แต่ละประโยค ในแต่ละบท ด้วยเหตุที่มีหลายบุคคลเป็นแรงผลักดันให้ผมต้องตัดสินใจเรียนต่อในระดับปริญญาเอก จนกระทั่งทำให้เกิดผลงานคุณฐิณีพนธ์เล่มนี้ขึ้นมาและสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์ในที่สุด

ความสำเร็จของคุณฐิณีพนธ์เล่มนี้เป็นผลมาจากบุญคุณของแม่และป้า (แม่และพ่อ) ที่ท่านทั้งสองเลี้ยงดูผมมาอย่างดีที่สุดตามอัธยาศัยของครอบครัวที่สามารถจะให้ได้ ท่านทั้งสองเลี้ยงดูส่งเสริมให้ผมได้เรียนจนจบปริญญาโท และตั้งใจที่จะส่งให้ผมได้เรียนจนจบปริญญาเอก แต่ด้วยฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งยังมีน้องชาย 2 คน น้องสาวอีก 1 คนที่ต้องเรียนด้วยเช่นกัน ดังนั้นการเรียนต่อจนจบปริญญาเอกจึงเป็นเพียงความตั้งใจและเป็นความหวังที่ริบหรี่ของท่านทั้งสอง ผมก็ได้แต่ขอคูลาวู (ขอพร) จากอัลลอฮฺ(ซบ.) ให้ผมมีโอกาสได้เรียนต่อตามความตั้งใจของท่านทั้งสอง ด้วยพระเมตตาในอัลลอฮฺ(ซบ.) พระองค์ทรงรับคูลาวูที่ผมขอ เมื่ออยู่มาวันหนึ่งในเดือนมีนาคม ปี 2549 รศ.ดร.จินตนา มนเทียรวิเชียรฉาย (อาจารย์แมว) คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของผมในขณะนั้น ได้สอบถามผมว่า “อาจารย์มบุญ อาจารย์สนใจที่จะเรียนต่อมั๊ย ถ้าสนใจลองดูหลักสูตรของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ฯ กำลังเปิดรับสมัครปริญญาเอกนิเทศศาสตร์รุ่นแรก ขอทุนเซนต์จอห์นเรียนไป” ผมตอบทันทีอย่างไม่คิดทบทวนเลยว่า “สนใจครับ” และก็ได้รับการสนับสนุนด้วยดีจากท่านอาจารย์แมวโดยตลอดมา ขอขอบคุณอาจารย์แมวเป็นอย่างสูงที่ได้เปิดโอกาสและชี้ทางแห่งความสำเร็จของการศึกษาให้กับผม

ในครั้งนั้น อีกทั้งขอขอบคุณนายแพทย์จุฑาเกษม ชินะผา อธิการบดีมหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น ผู้อนุมัติทุนการศึกษาต่อให้กับผม

ขอขอบคุณมุฮัลลัฟและครอบครัวของมุฮัลลัฟทุกท่าน ที่ยินดีและเต็มใจให้ข้อมูล ถึงแม้ในบางคำถามที่ผมถามอาจจะทำให้กระทบความรู้สึกส่วนตัวที่ไม่อยากตอบไปบ้าง แต่ทุกท่านก็ยินดีที่จะให้ข้อมูลที่เกิดประโยชน์สำหรับการเขียนคุษฎีนิพนธ์ ข้อมูลที่ได้จากมุฮัลลัฟทุกท่านคือสิ่งสำคัญที่ทำให้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ขอขอบคุณ ผศ.ดร.อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว ที่รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้ผมแม้ท่านจะมีภาระงานที่มาก แต่ก็ให้คำแนะนำ และติดตามผมทั้งทางโทรศัพท์และทางอีเมลล์ในบางช่วงเวลาที่ผมห่างเหินจากการปรึกษาไปบ้าง ขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.สิรินทร พิบูลภาณุวัฒน์ ที่รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมในทันทีที่ผมโทรศัพท์ติดต่อขอกับท่านและก็ได้ให้ความอนุเคราะห์อย่างเป็นกันเอง ขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.อนัส อมาตยกุล ที่รับเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและเป็นที่ปรึกษาร่วมอีกท่านหนึ่ง ซึ่งท่านได้ให้คำแนะนำ คำปรึกษาอย่างสมบูรณ์ในประเด็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักการของศาสนาอิสลาม

ขอขอบคุณ รศ.ดร.พีระ จิร โสภณ ที่รับเป็นประธานคณะกรรมการที่ปรึกษาคุษฎีนิพนธ์ ให้คำปรึกษาและความห่วงใยใถ่ถามความคืบหน้าของคุษฎีนิพนธ์เสมอมา และ ขอขอบคุณ รศ.ดร. วิลาสินี อุดยานนท์ ที่รับเป็นกรรมการสอบอีกท่านหนึ่ง ซึ่งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ทำให้งานคุษฎีนิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขอขอบคุณอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษทุกท่านของหลักสูตร นิเทศศาสตรคุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ที่ให้วิชาความรู้ด้านวิชาการแก่ผมในทุกวิชาที่เรียน จนกระทั่งได้หัวข้อเรื่องของคุษฎีเล่มนี้

ขอขอบคุณอาจารย์มานิจ ชีรนารา อาของผมที่ช่วยอนุเคราะห์ผมในช่วงเวลาที่ผมขาดปัจจัยที่จะใช้จ่ายสำหรับการเรียนและการทำคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ ที่สำคัญขาดไม่ได้เลยคือทุกคนในครอบครัวผม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเข้าใจและกำลังใจจากภรรยา และจากลูกทั้ง 4 คน ที่ผม ไม่มีเวลาในการอบรมเลี้ยงดู ให้คำปรึกษา ปล่อยให้เป็นการของภรรยา ทุกครั้งที่เห็นลูกๆ ทำการบ้าน โดยผมไม่มีเวลาดูแล ทำให้ผมยังต้องทุ่มเทการทำคุษฎีนิพนธ์ให้สำเร็จเร็วยิ่งขึ้น หากไม่มีความเข้าใจและกำลังใจจากภรรยาและลูกๆ แล้ว คงยากที่คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้จะสมบูรณ์ ขอขอบคุณน้องชาย ทั้ง 2 คน และน้องสาวของผมในบางครั้งที่ช่วยไปรับส่งลูกของผมที่โรงเรียน และให้ยืมรถยนต์

ส่วนตัวใช้เพื่อการเก็บข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ในช่วงที่รบกวนเสีย และ ขอบคุณอาจารย์อับ
บาท สาดและ ที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับโครงการจากคัมภีร์อัล-กุรอานที่ผมใช้อ้างอิงในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณ ดร.ธำรง รัตนภราดร คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ ผู้บังคับบัญชาคนปัจจุบัน
(2554) ที่เสนอขออนุมัติทุนเพิ่มเติมจากมหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น ให้ผมได้มีค่าใช้จ่ายสำหรับการ
เรียนต่อจนจบหลักสูตร ไม่เช่นนั้นแล้วผมคงต้องยุติการเรียนก่อนที่จะได้ทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
ขอขอบคุณ รศ.จริยา สมประสงค์ เพื่อนร่วมงานที่คอยเป็นกำลังใจและให้คำปรึกษาด้วยดีเสมอ
ขอขอบคุณ อาจารย์ศุภลักษณ์ ศรีประพันธ์ (พีไอ) และ อาจารย์วิภาพร แก้วกระจ่าง (พีดีเอ็ม) เพื่อน
ร่วมงานที่มีส่วนแบ่งเบาภาระงานให้ผมได้มีเวลาในการศึกษาต่อ

ขอขอบคุณ พี่กบ พี่บอล พี่หมี อาจารย์ภัส หนึ่ง เพื่อนนิเทศฯ มธบ.รุ่น 1 ทุกคน และ
รุ่นน้อง ป.เอกทุกรุ่น ทุกคน ที่เป็นกำลังใจและเอาใจช่วยเสมอมา และขอขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับ
อาจารย์แจ๊ค (รศ.ดร.กุลทิพย์ ศาสตระรุจิ) ผู้อำนวยการหลักสูตรนิเทศศาสตรวิทยุบัณฑิต ที่กระตุ้น
แนะนำ สอบถาม ชี้แนะ วางแผนและอีกหลายๆอย่าง ให้ผมเป็นอย่างดีมาโดยตลอดระยะเวลา 5 ปี
เต็ม ขอขอบคุณน้องพรเจ้าหน้าที่คนสำคัญของหลักสูตร ที่คอยช่วยเหลือประสานงานในทุกเรื่อง
ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนและการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยเช่นกัน

ขอความสันติสุขจากอัลลอฮฺ(ซบ.) จงประสบแต่ทุกท่าน

มณูญ โต้ะอาจ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ฉ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ช
กิตติกรรมประกาศ.....	ญ
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญภาพ.....	ด
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	2
1.2 ปัญหานาวิจัย.....	7
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
1.4 นิยามศัพท์.....	8
1.5 ขอบเขตในการศึกษาวิจัย.....	9
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
1.7 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	11
2. แนวคิด ทฤษฎี และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
2.1 แนวคิดอัตลักษณ์.....	13
2.2 แนวคิดศาสนาอิสลามและวิถีชีวิตของชาวมุสลิม.....	42
2.3 แนวคิดชุมชนเมืองและชุมชนชนบท.....	83
2.4 แนวคิดการขัดเกลาทางสังคม.....	99
2.5 ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างบุคคล.....	104
2.6 ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์.....	108
2.7 ทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม.....	112
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	116
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	126
3.1 รูปแบบการวิจัย.....	126

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.2 ประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	126
3.3 การเลือกพื้นที่เพื่อการเก็บข้อมูล.....	127
3.4 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	128
3.5 ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล.....	130
3.6 แนวทางในการนำเสนอผลการวิจัย.....	130
3.7 แนวทางการสัมภาษณ์.....	131
3.8 แนวทางการสังเกต.....	134
4. การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมออัลล์ฟ ในเขตชุมชนเมือง.....	135
4.1 พฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมออัลล์ฟ.....	141
4.2 พฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมออัลล์ฟ.....	174
4.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรม.....	191
5. การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ของมออัลล์ฟในเขตชุมชนชนบท.....	196
5.1 พฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมออัลล์ฟ.....	201
5.2 พฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมออัลล์ฟ.....	236
5.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรม.....	238
6. ปัญหาและวิธีการในการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ ความเป็นมุสลิมของมออัลล์ฟ.....	241
6.1 ปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมในเรื่องหลักการศรัทธา.....	243
6.2 ปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมในเรื่องหลักปฏิบัติ.....	256
6.3 ปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมในเรื่องหลักจริยธรรม.....	261
7. การวิเคราะห์และสังเคราะห์การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ของมออัลล์ฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท.....	265
7.1 อัตลักษณ์ความเป็นชุมชนมุสลิม.....	265
7.2 พฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมออัลล์ฟ..	269

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
7.3 การสร้างบทบาทเพื่อแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ.....	277
7.4 การเปิดเผยอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ.....	282
7.5 การสร้างพื้นที่สำหรับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ.....	294
7.6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ.....	295
8. สรุป อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ.....	303
ข้อสรุปที่ 1 ผลการศึกษาพฤติกรรม.....	305
ข้อสรุปที่ 2 ผลการศึกษาปัญหาและวิธีการในการแก้ไขปัญหา.....	306
ข้อสรุปที่ 3 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมและปัจจัยที่มีอิทธิพล.....	311
อภิปรายผลการวิจัย.....	312
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	334
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	337
ข้อเสนอแนะในเชิงพัฒนาสังคมมุสลิม.....	338
บรรณานุกรม.....	341
ประวัติผู้เขียน.....	353

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมุสลิมชุมชนเมือง อายุระหว่าง 15 – 25 ปี.....	136
4.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมุสลิมชุมชนเมือง อายุระหว่าง 26 – 35 ปี.....	137
4.3 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมุสลิมชุมชนเมือง อายุระหว่าง 36 – 45 ปี.....	139
5.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมุสลิมชนบท อายุระหว่าง 15 – 25 ปี.....	197
5.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมุสลิมชนบท อายุระหว่าง 26 – 35 ปี.....	198
5.3 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมุสลิมชนบท อายุระหว่าง 36 – 45 ปี.....	199

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย.....	11
2.1 แสดงมิติความเป็นบุคคล.....	22
2.2 แสดงวงจรแห่งวัฒนธรรม.....	26
2.3 แสดงความสัมพันธ์ของความเชื่อ ทศนคติ ความศรัทธา.....	47
6.1 แสดงปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ ความเป็นมุสลิมของมูฮัลล์ฟ.....	263
7.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ ความเป็นมุสลิมของมูฮัลล์ฟ.....	302

หัวข้อคุณูปนิพนธ์	การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมอฮัลฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย
ชื่อผู้เขียน	ว่าที่ร้อยตรีมนูญ โตะอาจ
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	อาจารย์ ดร.สิรินทร พิบูลกานูวัฒน์
สาขาวิชา	นิเทศศาสตร์คฤภีบัณฑิต
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มี วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย เพื่อศึกษาพฤติกรรม ปัญหาและวิธีการในการแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างมอฮัลฟกับบุคคลในครอบครัว ชุมชน และ สังคม รวมทั้งเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมอฮัลฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยบูรณาการแนวคิดการสร้างอัตลักษณ์ ของปัจเจกตามหลักการของศาสนาอิสลาม ภายใต้มีโนทัศน์แนวคิดแบบโพสต์โมเดิร์นเป็นหลัก และใช้แนวคิดการสื่อสารระหว่างบุคคล และ แนวคิดการปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์เป็นแนวคิดเสริมเพื่อการอธิบายผลการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลจากจุดยืนของมอฮัลฟเอง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและการจดบันทึกจากมอฮัลฟในเขตชุมชนเมือง (กรุงเทพมหานคร) และชุมชนชนบทของไทย (ละโว้จังหวัดราชบุรี นครนายก ปทุมธานี อุทัย อ่างทอง และ สมุทรปราการ) รวม 24 คน

ผู้ที่เปลี่ยนการนับถือจากศาสนาเดิมมานับถือศาสนาอิสลาม เรียกผู้นั้นว่ามอฮัลฟ (มุสลิมใหม่) และเมื่อนับถือศาสนาอิสลามแล้ว มอฮัลฟต้องเผชิญกับสิ่งต่างๆ ที่เข้ามาทดสอบความศรัทธาของตนเอง มอฮัลฟจึงต้องการเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้ผู้อื่นได้รับรู้ จากการศึกษา พบว่า มอฮัลฟทั้งในเขตเมืองและชุมชนชนบทของไทยมีพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ไม่แตกต่างกัน พฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็น

มุสลิมของมูฮัลลัฟ มีเป้าหมายเพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิด เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อและทัศนคติ เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ความคิดเห็น และเพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านบุคลิกภาพ มูฮัลลัฟมีวิธีการเรียนรู้ด้วย การสังเกต การบอกเล่า การสอบถาม การเรียนกับครูสอนศาสนา หรือ จาก

สถาบันสอนศาสนา และการเรียนรู้ด้วยการอ่านหนังสือหรือจากสื่ออื่นๆ ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูฮัลลัฟ ได้แก่ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมของครอบครัว ชุมชน รวมทั้งสังคมที่มูฮัลลัฟอาศัยอยู่ทั้งก่อนที่มูฮัลลัฟจะเข้ารับศาสนาอิสลามและหลังจากที่เข้ารับศาสนาอิสลามแล้ว ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญคือ บริบทแวดล้อมและประเด็นการเรียนรู้และการสื่อสาร ตัวมูฮัลลัฟเอง ผลที่ต้องการ และบุคคลที่มูฮัลลัฟต้องการเรียนรู้และสื่อสารด้วยสื่อสารด้วย มูฮัลลัฟมีกระบวนการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่เป็นขั้นตอนต่อเนื่องและผ่านเงื่อนไขสำคัญของการยอมรับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ความตระหนักในตนเอง ด้วยการรับรู้ว่าคุณแตกต่างจากผู้อื่นๆ เริ่มต้นจากการที่มูฮัลลัฟรับรู้ถึงความแตกต่างของตนเองเมื่อมีปฏิสัมพันธ์สังสรรค์กับชาวมุสลิมและบุคคลอื่นในเรื่องลักษณะความรู้สึกที่ปรากฏขึ้นในจิตใจมีแนวโน้มเอียงไปทางอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม แต่ในขณะเดียวกันผู้อื่นในสังคมที่มูฮัลลัฟอาศัยอยู่ด้วยภายใต้กระบวนการปฏิสัมพันธ์สังสรรค์ก็มองเห็นความแตกต่างดังกล่าวจากการกระทำของมูฮัลลัฟที่ปรากฏในบริบทต่างๆ ทางครอบครัว ชุมชน และทางสังคม และประทับใจความเป็นมุสลิมให้กับมูฮัลลัฟ

ขั้นตอนที่ 2 การมีอัตลักษณ์ส่วนบุคคลเป็นมุสลิมของมูฮัลลัฟ จะมีแนวโน้มพัฒนาขึ้นเมื่อได้ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนและกลุ่มสังคมที่มีลักษณะเช่นเดียวกับตนเอง ทำให้มูฮัลลัฟรับรู้ความเด่นชัดในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเอง นอกจากนี้ประสบการณ์ในการเรียนรู้และการสื่อสาร กับชาวมุสลิมเป็นอีกสิ่งที่ย้ำถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูฮัลลัฟได้ชัดเจนขึ้นด้วยเช่นกัน การเข้าร่วมกลุ่มวัฒนธรรมตามหลักการของศาสนาอิสลามจึงเป็นเงื่อนไขประการสำคัญที่ช่วยให้มูฮัลลัฟพัฒนาและดำเนินไปสู่การแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมโดยผ่านระบบสัญลักษณ์ต่างๆ ทำให้มูฮัลลัฟมีการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองเพื่อแสดงให้เห็น อัตลักษณ์ในทางบวก ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกด้วยวจนหรือวจนภาษาเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์สังสรรค์กับ

บุคคลอื่น เป็นการเข้าสู่วัฒนธรรมอิสลามของมุฮัลล์ฟและเป็นสิ่งที่ตอกย้ำถึง “อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม” ภายในตัวตนของมุฮัลล์ฟเองให้เด่นชัดเพิ่มขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การเปิดเผยตัว คือการที่มุฮัลล์ฟเปิดเผยตัวต่อสังคมว่าเป็นมุสลิม ซึ่งในการเปิดเผยตัวนั้นพิจารณาได้ 2 ด้าน ด้านแรกคือบริบททางสังคมที่สมาชิกในสังคมยอมรับ อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟ มุฮัลล์ฟก็จะเปิดเผยตัว แต่อาจเปิดเผยตัวต่อคนใกล้ชิดที่ยอมรับหรืออาจจะเปิดเผยตัวในวงกว้างออกไปนั้นขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและสถานการณ์ทางสังคมที่ปลอดภัยจากการควบคุมของกฎเกณฑ์ทางสังคม ด้านที่สองมุฮัลล์ฟจะคาดหมายว่าภายในบริบทหรือในสถานการณ์ใดที่

สมาชิกในสังคมนั้นไม่ยอมรับความเป็นมุสลิม ก็จะทำให้มุฮัลล์ฟ ไม่กล้าที่จะแสดงออกในสังคมนั้น

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนของการใช้ชีวิตและปรับตัวต่อสังคมมุสลิม เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการเผชิญ กับปฏิกริยาในทางลบของผู้อื่นในสังคม มุฮัลล์ฟจึงมีการปรับตัวหรือปรับเปลี่ยนในด้านต่างๆ ของตนเองเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมนั้นใหญ่ที่มุฮัลล์ฟเป็นสมาชิก โดยการลดอัตลักษณ์ความเป็นอื่นที่ไม่ใช่มุสลิม นอกจากนี้การเข้าร่วมกลุ่มวัฒนธรรมในวิถีชีวิตสังคมมุสลิมของมุฮัลล์ฟจะเป็นสิ่งสำคัญที่สนับสนุนความรู้สึกและพฤติกรรมของมุฮัลล์ฟทำให้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟ เกิดความมั่นคง

ผลจากการศึกษา ซึ่งให้เห็นพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในพื้นที่ใดของประเทศไทย แต่ละคนจะดำเนินวิถีชีวิตภายใต้บทบัญญัติของศาสนา ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากศาสนาอื่นๆ เนื่องจากมีหลักบัญญัติที่ครอบคลุมวิถีชีวิตของผู้นับถือทุกๆ ด้าน ตั้งแต่เกิด จนตาย คนมุสลิมทุกคนจึงไม่สามารถแยกหลักการของศาสนาอิสลามออกจากวิถีการดำเนินชีวิตได้ แนวทางในการพัฒนาสังคมมุสลิมในทุกพื้นที่ของประเทศไทยจึงต้องมีความเข้าใจว่าศาสนาอิสลามกับสังคมชาวมุสลิมเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้ ถึงแม้ผู้นับถือศาสนาอิสลามจะเป็นคนกลุ่มน้อยในประเทศแต่เป็นกลุ่มใหญ่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และคนมุสลิมต่างก็มีบทบาทในการพัฒนาประเทศมาอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกับคนไทยทุกคน ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาประชาชนและสังคมมุสลิมของผู้มีอำนาจในภาครัฐไปสู่พื้นที่ต่างๆ จึงจำเป็นต้องมีแนวคิด ทักษะ และความเข้าใจที่ดีต่อพฤติกรรมในวิถีชีวิตของคนมุสลิม ประสาน

ความร่วมมือ การยอมรับ จากทุกฝ่าย อย่างมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับพื้นที่ บนความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนชนและประเทศชาติโดยรวม ในขณะที่เดียวกันคนมุสลิมเองต้องยอมรับกับความเป็นจริงของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปและสามารถดำเนินชีวิตตามหลักการของศาสนาอิสลามในยุคโลกาภิวัตน์ โดยที่ยังรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมไว้อย่างเข้มแข็ง

Dissertation Title	Muallaf's Learning and Communicating of Muslim Identity in the Rural and Urban Areas of Thailand
Author	Acting Sub.Lt. Manoon Tho-ard
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Asawin Nedpogaeo
Co- Thesis Advisor	Dr. Sirintorn Bhibulbhanuvat
Department	Communication Arts
Academic Year	2011

ABSTRACT

The purposes of this study “Muallafs’ Learning and Communicating of Muslim Identities in the rural and urban areas of Thailand” were as followed:

1. To study Muallafs’ behaviors and influential factors in learning and communicating of Muslim identities in the rural and urban areas of Thailand.
2. To study problems and solutions between Muallafs and people in families, communities, and societies in learning and communicating of Muslim identities
3. To compare Muallafs’ behaviors and influential factors in learning and communicating of Muslim identities between the rural and urban areas of Thailand.

The research was a qualitative study integrating the concepts of building individual’s identity according to the principles of Islam based on the concept of postmodernism, including the concepts of interpersonal communication and symbolic interaction. In collecting data, observation and in-depth interview were used using sound recording and note-taking from twenty-four Muallafs living in the urban (Bangkok Metropolitan) and the rural areas (Chachoengsao, Nakornnayok, Patumthani, Ayutthaya, Angthong, and Samuthprakran) of Thailand. The newly converted Muslims are known as “Muallafs”. By accepting themselves as Muslims, Muallafs had to face many things testing their faiths. They had to learn and

communicate their Muslim identities to others. The results showed that Muallafs in both the urban and rural had similar behaviors in learning and communicating of Muslim identities.

1. The behavioral purposes in learning and communicating of Muslim identities were to change their emotions and feelings, beliefs and attitudes, knowledge, opinions, and personalities.

2. Muallafs' learning methods included observing, telling, asking, learning from religious teachers or institutions, and reading from books or media.

3. The factors influencing Muallafs' learning and communicating of Muslim identities were environmental factors such as families, communities, and societies where they lived both before and after becoming Muallafs. Other important components included environmental situations, learning and communicating topics, Muallafs themselves, expected results, and people whom Muallafs wanted to learn and communicate with.

Muallafs' process in learning and communicating of Muslim identities was continuous and conditioned as followed.

Stage 1: Self-awareness by perceiving that Muallafs were different from others. The process in learning and communicating began when Muallafs perceived that they were different as they interacted with Muslims. In the meantime, people whom Muallafs had interacted with also perceived their behavioral differences from Muallafs. However, the interactions occurred in families, communities, and societies would imprint Muslims to Muallafs.

Stage 2: Muallafs' self identities as Muslims would develop as they had interacted with their friends and peer groups. Muallafs would perceive their identities clearly, including learning and communicating experiences with Muslims. Participation in cultural groups according to the principles of Islam was a main condition which helped Muallafs positively develop and communicate their identities verbally and non-verbally through symbols.

Stage 3: There were two ways Muallafs exposed themselves to public. First, they would expose themselves to the members in the society where they were being accepted as

Muslim. Second, Muallafs would evaluate whether they were being accepted in the society before they exposed themselves to others. Stage 4: To avoid coping negative reactions, Muallafs adapted themselves by adopting only Muslim identities. Moreover, Muslim lifestyles and cultural participation were important factors which supported Muallafs' feelings and behaviors in becoming Muslim.

The result showed that wherever Muslims were, their learning and communication behaviors were not different. Their ways of lives were to under the religious rules and regulations since they were born until death. To develop Muslim societies in Thailand, it's important to know that Islam and Muslim societies are inseparable. Though Muslims are considered as a small group of people living in the south, Muslims have their roles in developing the country as Thais. So in developing Muslims and societies, the government needs to understand Muslims' ways of living as well as give proper corporation to each area based on religious and cultural difference for benefits of people and the country. In a meantime, Muslims must accept changes and be able to conserve their identities under the globalization age.

บทที่ 1

บทนำ

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ

“ อัซฮะดุ อันลา อิลาฮะ อิลลัลลอฮุ วะอัซฮะดุ อันนะ มุฮัมมัดรุ เราะซูลุลลอฮุ ”

ข้อความดังกล่าวคือคำปฏิญาณตนเพื่อเข้ารับอิสลามเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของมุฮัลลิฟ มีความหมายว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ(ซบ.) และ มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นศาสนทูต (รอซูล) ของอัลลอฮฺ(ซบ.) จำเป็นอย่างยิ่งที่มุฮัลลิฟต้องปฏิบัติก่อนสิ่งอื่นใดสำหรับการเป็นมุสลิมคือการยอมรับว่าอัลลอฮฺ(ซบ.) เป็นพระเจ้าองค์เดียว และท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นศาสนทูต (รอซูล) ของอัลลอฮฺ(ซบ.) เพื่อที่ตนเองจะได้ดำเนินชีวิตให้อยู่ในแนวทางที่ถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม สามารถสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้ผู้อื่นได้ทราบ และมีความชัดเจนในการดำเนินชีวิต ดังคัมภีร์อัล-กุรอาน ซูเราะฮฺ (บท) ที่ 109 ชื่อ อัลกาฟิรูน อายะหฺ (โองการ) ที่ 6

لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِىَ دِينِ ۖ

อ่านว่า “ละกูม ดินูกุม ว่าลีย่าดีน” มีความหมายว่า “สำหรับพวกท่านก็คือศาสนาของพวกท่าน (ฉันจะไม่ปฏิบัติตามแนวทางนั้น) และสำหรับฉันก็คือศาสนาของฉัน (พวกท่านจะไม่ปฏิบัติตามแนวทางของฉัน)” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 1763)

ความหมายดังกล่าวสอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากต้องการที่จะศึกษาถึงกระบวนการการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลลิฟ (ผู้เข้ารับศาสนาอิสลาม) เพื่อแสดงให้เห็นบุคคลทั่วไปทราบว่า เป็นมุสลิม เป็นการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่เกิดขึ้นใหม่กับตนเอง แสดงออกถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่มีลักษณะเฉพาะที่ชัดเจนในการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักการของศาสนาอิสลามซึ่งแตกต่างจากอัตลักษณ์ของผู้ศรัทธาในศาสนาอื่น

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

“มุฮัลล์ฟกราบไหว้บูญการีของตนเองแบบวัฒนธรรมเดิมได้หรือไม่ มุฮัลล์ฟไปร่วมงานรื่นเริงในเทศกาลสงกรานต์หรืองานลอยกระทงหรืองานประเพณีของชาวไทยพุทธได้หรือไม่ มุฮัลล์ฟจำเป็นต้องมีชื่อใหม่ที่แสดงความเป็นมุสลิมด้วยหรือไม่ มุฮัลล์ฟชายเป็นอิมามนำพิธินมาฆ (ละหมาด) ได้หรือไม่ มุฮัลล์ฟหญิงต้องคลุมฮิญาบ (ผ้าคลุมศีรษะ) ตลอดเวลาหรือไม่ มุฮัลล์ฟร่วมรับประทานอาหารกับครอบครัวเดิมที่ไม่ใช่มุสลิมได้หรือไม่ และคำถามอื่นๆอีกมากมายที่มุฮัลล์ฟสงสัย” มุฮัลล์ฟ คนหนึ่งถามผู้วิจัยถึงกรณีที่พักของเขาเสียชีวิต ซึ่งเขาเป็นลูกคนเดียว ส่วนแม่ของเขาเสียชีวิตไปนานแล้วก่อนที่เขาจะเป็นมุสลิม เรื่องการจัดการศพพ่อนั้นเป็นเรื่องสำคัญ และเข้าใจในกรณีที่ไม่สามารถยุ่งเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาได้ (พ่อนับถือพุทธ) “เขาควรวางตัวอย่างไรและทำอย่างไรกับงานศพของเขา และเขาควรจะสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของเขากับญาติพี่น้องที่ไม่ใช่มุสลิมอย่างไร เมื่อต้องเป็นแม่งานในการจัดการศพพ่อกของเขา” คำถามต่างๆ เหล่านี้เป็นคำถามที่แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ที่มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างจากศาสนาอื่น การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้ผู้ที่เป็มุสลิมไม่ใช่มุสลิมได้รับรู้ และเกิดการยอมรับในอัตลักษณ์ที่แตกต่าง จึงเป็นปฐมบทที่จำเป็นตามหลักการของศาสนาอิสลาม

คำว่า “อิสลาม” มาจากรากภาษาอาหรับคำว่า “สะลิมะ” แปลว่า “เขาอ่อนน้อม ยอมจำนน, เขาเข้าสู่สันติ เขาปลอดภัย” อิสลาม จึงหมายถึง “การเข้าสู่ความสงบหรือความสันติ” โดยการยอมจำนนต่อเจตนารมณ์ของอัลลอฮฺ(ซบ.) ผู้ทรงเป็นพระเจ้าที่แท้จริงเพียงพระองค์เดียว อิสลามมิได้เป็นแต่เพียงศาสนาในความหมายที่เข้าใจกัน แต่ศาสนาอิสลามเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุกๆด้าน อัลลอฮฺ(ซบ.) ทรงประทานมาให้แก่มนุษย์ เพื่อที่จะนำมนุษย์ไปสู่แนวทางแห่งความสันติในโลกนี้และได้รับความรอดพ้นในโลกหน้า

แนวทางดังกล่าวนี้พบจากคัมภีร์อัล-กุรอานซึ่งเป็นวณะของอัลลอฮฺ(ซบ.) ที่ประทานให้แก่มนุษย์ผ่านศาสดาหลายท่าน เป็นเวลาหลายยุคสมัยจนกระทั่งมาสมบูรณในสมัยของท่านศาสดามุฮัมมัด ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม (ศ็อลฯ) และ อัลลอฮฺ(ซบ.) มิได้ทรงบังคับให้มนุษย์ยอมรับเพราะพระองค์ได้ให้สติปัญญา และเจตนารมณ์เสรีแก่มนุษย์แล้ว มนุษย์จึงมีเสรีที่จะยอมรับหรือปฏิเสธอิสลาม ใครที่ยอมรับและปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลามก็ได้ชื่อว่าเป็น "มุสลิม" หรือผู้นอบน้อมยอมจำนนใครที่ปฏิเสธก็ได้ชื่อว่า "กาฟิร" หรือผู้ปฏิเสธ (<http://www.geocities.com/islamthaith/>. 2552, มีนาคม 2)

ตามหลักศาสนาอิสลาม มนุษย์จะได้พบคำตอบอย่างสมบูรณ์ว่าตัวของเขาคือใคร เขามาจากไหน เขามีฐานะอย่างไรในโลกนี้ ใครเป็นคนสร้างเขาและเขายังโลกนี้ทำไม เมื่อตายแล้วเขาจะไปไหน ชีวิตหลังความตายเป็นอย่างไรและเขาจะได้รับผลตอบแทนอย่างไรในสิ่งที่เขาทำไว้หลังจากที่เขาตาย ซึ่งเรื่องเหล่านี้วิทยาศาสตร์และลัทธิความเชื่อต่างๆ ไม่อาจที่จะให้คำตอบได้ชัดเจน มนุษย์จะเข้าใจได้ถึงหลักการและข้อมูลความรู้ว่า ขณะที่เขามีชีวิตอยู่ในโลกนี้ จะมีความเชื่ออย่างไร จะดำเนินชีวิตอย่างไร จะปฏิบัติตัวอย่างไรกับบิดา มารดา สามี ภรรยา บุตรหลาน ญาติ พี่น้อง คนไข้ เพื่อนบ้าน เด็ก ผู้ใหญ่ สัตว์ และสิ่งแวดลอมต่างๆ รอบตัวเขาทั้งในยามสงบและยามสงคราม ในศาสนาอิสลามไม่ว่ามุสลิมผู้นั้นจะมาจากเผ่าพันธุ์ สีผิว หรือพูดภาษาใดก็ตาม จะได้พบวัฒนธรรม ศิลธรรม จรรยาบรรณที่เป็นมาตรฐานอันเดียวกัน ตัวอย่างเช่น การกล่าวทักทาย (การกล่าวสลาม) การแต่งกาย การเลือกรับประทานอาหาร การกล่าวนามของอัลลอฮฺ(ซบ.)ก่อนรับประทานอาหารและก่อนการทำกิจกรรมต่างๆ มุสลิมจะรู้ว่าควรจะแต่งงานกับใคร และใครบ้างที่เขาไม่ได้รับอนุญาตให้แต่งงาน การแต่งงานของเขาควรจะเป็นอย่างไร เมื่อมีปัญหาที่จะต้องหย่าร้างเขาควรจะทำอย่างไร จึงจะเกิดความเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย เมื่อมีการเสียชีวิต เขาควรจะจัดการเกี่ยวกับศพและทรัพย์สินของผู้เสียชีวิตอย่างไร เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นอัตลักษณ์ในวิถีชีวิตของความเป็นมุสลิม

การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมเป็นเรื่องสำคัญสำหรับผู้ที่ย้ายจากการนับถือศาสนา ความศรัทธา หรือลัทธิ คำสอนเดิมที่ตนเองนับถืออยู่มานับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งในศาสนาอิสลามเรียกผู้ที่มาเข้ารับอิสลามว่า “มุอัลลัฟ” หรือ “มุสลิมใหม่” การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่มุอัลลัฟทุกคนจะต้องเรียนรู้และสื่อสารด้วยความศรัทธาในศาสนาอิสลามเพื่อแสดงถึงความเป็นตัวตนมุสลิมของตนเองให้เกิดการยอมรับ และสามารถดำเนินวิถีชีวิตมุสลิมได้ในสังคมอย่างปกติสุข วิถีชีวิตหรือรูปแบบพฤติกรรมของมุสลิมมาจากคัมภีร์อัล-กุรอาน และจากคำสั่งสอน (ซุนนะฮฺ) ของท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ข้อบัญญัติทางศาสนาอิสลามเป็นธรรมเนียมแห่งชีวิตที่มุสลิมต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด มุอัลลัฟจำเป็นต้องเรียนรู้และศึกษาหลักการศาสนาอิสลามในด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดความศรัทธา และมุอัลลัฟจะต้องละทิ้งอัตลักษณ์เดิมของตนเองที่ขัดกับหลักการของศาสนาอิสลาม ทั้งนี้เนื่องจากอิสลามไม่ใช่เป็นแต่เพียงศาสนา หากแต่หมายถึงวิถีชีวิตสำหรับมุสลิมทุกคน มุสลิมจึงไม่ประพฤติ หรือปฏิบัติตามความเชื่อหรือเจตนาใดๆ ที่ขัดแย้งกับหลักการของศาสนาอิสลาม

จากการสัมมนาวิชาการนานาชาติเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2550 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เรื่อง สรรพเสียงแห่งอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับนักวิชาการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รุ่นใหม่ เพื่อให้มีการนำเสนอเอกสารทางวิชาการและอภิปรายเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงในการศึกษาเรื่องอิสลามและสังคมมุสลิม พบประเด็นจากผู้เข้าร่วมสัมมนาดังนี้

อุทัย คุลยเกษม คณบดีสำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ กล่าวรายงานในการสัมมนาวิชาการครั้งนี้ว่า เมื่อพูดถึง “อิสลาม” คนจะนึกถึง “ศาสนาอิสลาม” ทั้งที่ศาสนาอิสลามเป็นส่วนหนึ่งของ “อิสลาม” เท่านั้น เพราะฉะนั้นการที่จะเข้าใจมุสลิมก็ต้องเข้าใจในบริบทอื่นของมุสลิมด้วย ไม่ว่าจะเป็นสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง ในขณะที่เดียวกันมุสลิมเองก็ต้องมีความเข้าใจในบริบทอื่นๆ ที่กว้างขวางมากขึ้น ไม่เฉพาะแต่หลักศาสนาอิสลามเท่านั้น ความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนเป็นเรื่องที่มีอยู่ทุกสังคม แม้แต่ในคนกลุ่มเดียวกันก็มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะมุสลิมซึ่งมีความหลากหลาย มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เรามองมุสลิมอย่างไม่เข้าใจ โดยคิดแบบรวบรัดว่ามุสลิมมีความเป็นเอกภาพมาก เพราะฉะนั้นแทนที่จะทำให้เขาคิดเหมือนกับเรา ก็ควรจะยอมรับในความคิดเห็นต่างต่างนั้น แล้วเคารพในความแตกต่าง ซึ่งจะทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้

รายงานการศึกษาที่น่าสนใจจากการสัมมนาวิชาการนานาชาติในครั้งนี้ของ อัมพร หมดเด็น อาจารย์ประจำหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เรื่อง “พื้นที่ทางสังคมระหว่างคนมุสลิมและคนต่างศาสนาในภาคใต้ : การวิเคราะห์ความสัมพันธ์และการแต่งงานระหว่างคนต่างศาสนา” พบว่า จากการเก็บข้อมูลโดยการสอบถามผู้นำศาสนาอิสลามในชุมชน คือ โต๊ะอิหม่าม ซึ่งต้องทำหน้าที่เป็นสักขีพยานในการปฏิญาณตนเข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม และการแต่งงาน ในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดภูเก็ต จากการศึกษาพบว่าการแต่งงานระหว่างคนต่างศาสนา มีถึงหมู่บ้านละ 20 – 30 คน ในช่วง 5 – 10 ปีที่ผ่านมา จำนวนนี้น่าจะใกล้เคียงกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคใต้ตอนบนรวมถึงกรุงเทพมหานคร ส่วนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส มีตัวเลขผู้เข้ารับนับถือศาสนาอิสลามโดยผ่านการแต่งงานอยู่ที่ 2 – 3 คน ในเขตชุมชนเมือง ส่วนในพื้นที่ชนบทมีจำนวนน้อยกว่านั้น สำหรับปัจจัยหลักๆ ที่ทำให้มีผู้เข้ารับศาสนาอิสลามโดยผ่านการแต่งงานมากขึ้น เนื่องจากสังคมมุสลิมมีรูปแบบที่เปลี่ยนไปเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ทำให้ชาวมุสลิมมีโอกาสในการพบปะกับศาสนิกในศาสนาอื่นได้มากขึ้นด้วย ทั้งจากการศึกษาและการทำงาน

อัมพร อภิปรายต่อว่า การเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามของคนศาสนาอื่นมากขึ้น ส่งผลให้ผู้นำศาสนาอิสลามในชุมชนมีความกังวลยิ่งในหลายด้าน โดยเฉพาะการปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามและการเรียนรู้หลักคำสอนของศาสนาอิสลาม เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วผู้ที่เข้ารับนับถือศาสนาอิสลามโดยวิธีการนี้ มักไม่ได้เรียนรู้หลักการของศาสนาอิสลามมาก่อน ด้วยเหตุดังกล่าวผู้นำศาสนาในชุมชนจึงคิดหาทางให้มุสลิมใหม่เหล่านี้ ได้เรียนรู้หลักการของศาสนาอิสลามมากขึ้น เช่นในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีการตั้งเป็นชมรมผู้เข้ารับอิสลามใหม่ เพื่อให้ความรู้ทางศาสนา โดยบางแห่งได้เปิดเรียนศาสนาอิสลามที่มัสยิด แต่ก็มีข้อจำกัด ตรงที่มุสลิมใหม่หรือมูอลัฟเหล่านี้ ไม่ค่อยจะเข้าร่วม เพราะมีความเข้าใจว่า มัสยิดเป็นสถานที่สำหรับผู้เคร่งศาสนาเท่านั้น

ปัจจุบันมีสถาบันการศึกษาด้านศาสนาอิสลามทั้งในเขตเมืองและชนบทหลายแห่ง เช่น ใน กรุงเทพมหานครมีสถาบันการศึกษาศาสนาอิสลาม ที่เปิดสอนศาสนาอิสลาม ให้กับมุฮัลล์ฟได้เรียนรู้ และเข้าใจในวิถีชีวิตแบบมุสลิมเพื่อที่จะได้ปฏิบัติตนถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม สถาบันที่เป็นที่รู้จักทั่วไปของผู้นับถือศาสนาอิสลาม ได้แก่ มูลนิธิสันติชนซึ่งจัดทำโครงการอบรมมุฮัลล์ฟ เมื่อปี 2537 โดยมีอาจารย์บรรจง บินกาซัน เป็นประธานโครงการการอบรมมุฮัลล์ฟ มีหลักสูตร 4 เดือน ต่อมาในปี 2538 มูลนิธิสันติชนได้จัดตั้งชมรมมุฮัลล์ฟขึ้น เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกมีการศึกษาและยึดมั่นตามหลักการของศาสนาอิสลาม เป็นการโอบอุ้มช่วยเหลือและฟื้นฟูมุสลิมใหม่ และในปี 2541 เปลี่ยนชื่อชมรมเป็น “โครงการอบรมผู้สนใจอิสลาม” เพื่อให้ความรู้พื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับอิสลามแก่ผู้ที่เข้ารับการอบรม มีความรู้ความเข้าใจ แนวความคิดหลักศรัทธาและปฏิบัติ จนสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ พัฒนามุฮัลล์ฟให้มีความศรัทธามั่นในหลักการอิสลาม และภูมิใจในความเป็นมุสลิม สามารถสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้อย่างถูกต้อง

อับบาส สาตและ อาจารย์สอนศาสนาอิสลาม โรงเรียนฟาซูลออาบิดิน ตำบลสิงโตทอง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา กล่าวว่า มุฮัลล์ฟหรือผู้เข้ารับศาสนาอิสลามในประเทศไทย แบ่งออกได้ 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่เข้ารับอิสลามด้วยความศรัทธาของตนเองและกลุ่มที่เข้ารับอิสลามเพื่อต้องการสมรสกับชาวมุสลิม มุฮัลล์ฟที่เข้ารับอิสลามด้วยเกิดความศรัทธาเชื่อมั่นนั้น การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมไม่ใช่เรื่องลำบาก แต่สำหรับมุฮัลล์ฟที่เข้ารับอิสลามด้วยเหตุผลเพื่อต้องการสมรสกับชาวมุสลิมนั้นการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมเป็นเรื่องสำคัญเพราะพื้นฐานการเข้ารับศาสนาอิสลามไม่ได้เกิดจากความศรัทธามาก่อน ด้วยเหตุนี้ผู้มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้มุฮัลล์ฟได้เรียนรู้แสดงออกและสื่อสารถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้เป็นอย่างดี ก็คือครอบครัว ชุมชน และสังคม อีกประการหนึ่งคือความแตกต่างระหว่าง “ชุมชนเมือง” และ “ชุมชนชนบท” ที่มุฮัลล์ฟผู้นั้นอาศัยอยู่ก็นับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟ ความหลากหลายของประชากรในชุมชนเมืองมีมากกว่าในชนบท ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในชุมชนเมืองถูกกำหนดอย่างเป็นทางการ ไม่เป็นกันเอง การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจึงมีความแตกต่างกัน ต่างจากในชนบทที่ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนมีความเรียบง่ายและมีความเป็นกันเองมากกว่ามุฮัลล์ฟที่อาศัยอยู่ในชนบทที่มีความใกล้ชิดกับมุสลิมในชุมชนเดียวกัน สังคมเดียวกัน มากกว่ามุฮัลล์ฟที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนเมือง (สัมภาษณ์ 5 มิถุนายน 2552)

ลักษณะแตกต่างกันของชุมชน คือชุมชนเมืองเป็นชุมชนขนาดใหญ่ความสัมพันธ์ทางสังคมผูกพันกันด้วยสัญญาหรือกฎข้อบังคับ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคมเกิดจากความแตกต่างในบทบาท หน้าที่ การกระทำของบุคคลทำด้วยความมีเหตุผล มีรูปแบบ ส่วนชุมชนชนบทเป็นชุมชนขนาดเล็ก ความสัมพันธ์ทางสังคมผูกพันกันด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกผูกพันกันเป็นกลุ่ม ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคมเกิดจากค่านิยมที่เหมือนกัน ความสนใจเหมือนกัน

อันเนื่องมาจากมีหน้าที่และกิจกรรมที่คล้ายคลึงกัน ไม่มีรูปแบบ การกระทำของบุคคลทำด้วยความเชื่อทางศาสนา ความเป็นตัวของตัวเองของคนในชุมชนชนบทอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับคนในชุมชนเมือง (คารณี บัญชรเทวกุล, 2551)

ความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนมีอยู่ทุกสังคม การเข้านับถือศาสนาอิสลามของคนต่างศาสนามีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้นำศาสนาอิสลามในชุมชนรวมถึงคนมุสลิมในชุมชนที่มีมุอัลฟาอาศัยอยู่ เกิดความกังวลเกี่ยวกับการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลฟา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเรียนรู้และเข้าใจ เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนและการปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลามเพื่อสื่อสารถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างถูกต้อง อัตลักษณ์ (identity) เป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตนเองและการที่คนอื่นมองเรา อัตลักษณ์ต้องการความตระหนัก (awareness) ในตัวเราและพื้นฐานของการเลือกบางอย่าง นั่นคือเราจะต้องแสดงตนหรือยอมรับอย่างตั้งใจกับอัตลักษณ์ที่เราเลือก ความสำคัญของการแสดงตนก็คือ การระบุได้ว่าเรามีอัตลักษณ์เหมือนกลุ่มหนึ่งและมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร และ “ฉันเป็นใคร” ในสายตาคนอื่น อัตลักษณ์เกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ทั้งระหว่างบุคคลในสังคมและภายในตัวบุคคลเอง ในแต่ละบุคคลอาจมีอัตลักษณ์ที่หลากหลาย แต่จะมีการเลือกเอาเพียงอัตลักษณ์ใดอัตลักษณ์หนึ่งที่ตนยอมรับเพื่อนำมาใช้ภายใต้เงื่อนไขของบริบทใน ช่วงเวลาและพื้นที่ และอัตลักษณ์ถูกกำหนดได้ทั้งจากบุคคลเป็นผู้กำหนดตนเองหรือถูกกำหนดโดยสังคมก็ได้ (นัทรนัย ประสานนาม, 2551)

ทั้งใน “ชุมชนเมือง” และ “ชุมชนบท” ที่มุอัลฟาอาศัยอยู่ ถึงแม้จะมีความแตกต่างกันในเรื่องทางกายภาพของพื้นที่ แต่สำหรับในเรื่องของการนับถือศาสนาแล้ว ไม่ว่าจะมุสลิมจะอาศัยอยู่ในพื้นที่ใดของประเทศไทยก็ตาม ยังคงมีวิถีชีวิตดำเนินอยู่บนหลักการของศาสนาอิสลาม ดังนั้นการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลฟาแต่ละคนจึงเป็นเรื่องของปัจเจก จะมีความสอดคล้องหรือมีความแตกต่างกัน และจะขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่มุอัลฟาอาศัยอยู่ด้วยหรือไม่อย่างไรนั้น จึงเป็นประเด็นหนึ่งที่ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษา

การศึกษาเรื่อง “ การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลฟาในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของประเทศไทย ” นี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาว่าคนต่างศาสนา โดยเฉพาะผู้ที่นับถือศาสนาพุทธมาก่อนและต้องแต่งงานกับคนมุสลิม จึงเข้านับถือศาสนาอิสลามและถูกเรียกว่าเป็นมุอัลฟานั้น มุอัลฟาเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมกับบุคคลอื่นในการดำเนินชีวิตของตนเองกับบุคคลในครอบครัว ในชุมชน รวมทั้งในสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่อย่างไร ซึ่งอัตลักษณ์นี้จะก่อตัวขึ้น โดยผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีการตีความหรือให้ความหมายการกระทำซึ่งกันและกัน และยังสามารถที่จะตอบโต้และต่อรองการกระทำของแต่ละฝ่ายได้ด้วย การปฏิสังสรรค์ระหว่างกันนี้เป็นกระบวนการทางสังคมที่ใช้สัญลักษณ์ที่มีความหมายร่วมกัน ทำให้บุคคล

สามารถกำหนดตำแหน่งสถานะของตนเองและในขณะเดียวกันก็ถูกกำหนดจากบุคคลอีกฝ่ายด้วย อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องว่า “เรามองตัวเองอย่างไร” และ “คนอื่นมองเราอย่างไร” เป็นผลผลิตที่สำคัญของ สังคมที่เราอาศัยอยู่และมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาในเขตชุมชนเมืองและชุมชน ชนบทของประเทศไทย ใช้แนวคิดเรื่อง “อัตลักษณ์” เป็นแนวคิดหลักเพื่อต้องการอธิบายว่ามุสลิม เรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้อย่างไร และอัตลักษณ์นี้ทำให้เกิดการพลิกผัน สถานภาพของตนเองจากศาสนาเดิมที่นับถือมาเป็นอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ในครอบครัว ชุมชน รวมถึงสังคมอย่างไร หลังจากที่สถานภาพของตนเปลี่ยนแปลงไป มุสลิมเรียนรู้และสื่อสารกับบุคคล อื่นให้ได้รับการยอมรับในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมนั้นอย่างไร เพื่อให้การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับ ครอบครัว ชุมชน และ สังคมเป็นไปอย่างปกติ

1.2 ปัญหาคำวิจัย

1. พฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมในเขตชุมชน เมืองและชุมชนชนบทเป็นอย่างไรและอะไร คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการสื่อสาร อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม

2. ความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับบุคคลในครอบครัว ชุมชน และ สังคมเป็นอย่างไรมี ปัญหาในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมหรือไม่อย่างไร และมีวิธีในการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร

3. พฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมในเขตชุมชน เมืองและชุมชนชนบทมีความเหมือนหรือความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมและปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมในเขตชุมชนเมืองและ ชุมชนชนบทของไทย

2. เพื่อศึกษาปัญหาและวิธีการในการแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับบุคคล ในครอบครัว ชุมชน และ สังคม ในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม

3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย

1.4 นิยามศัพท์

การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ได้จากการได้เห็น ได้ยิน การสัมผัส การอ่าน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีอันเป็นผลจากการที่บุคคลทำกิจกรรมต่างๆ เกิดประสบการณ์และเกิดทักษะต่างๆ ขึ้น เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมค่อนข้างถาวรอันเนื่องมาจาก การเผชิญสถานการณ์ โดยเฉพาะสถานการณ์ซ้ำๆ โดยที่ไม่ได้เป็นสัญชาตญาณ หรือเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการ

การสื่อสาร (Communication) หมายถึง พฤติกรรมทุกรูปแบบของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมาย (การแลกเปลี่ยนรหัสหรือสัญลักษณ์ทั้งในรูปแบบวัจนะหรืออวัจนะ) เป็นเรื่องเฉพาะตัวระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เพื่อชักจูงให้ผู้รับสารมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับมา โดยคาดหวังให้เป็นไปตามที่ผู้ส่งสารต้องการ องค์ประกอบของการสื่อสาร ประกอบด้วย ผู้ส่งข่าวสาร (Sender) สาร (Message) สื่อในช่องทางการสื่อสาร (Media) ผู้รับข่าวสาร (Receivers) รวมถึงความเข้าใจและการตอบสนอง

อัตลักษณ์ (Identity) หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัวคนหรือภาพลักษณ์ของแต่ละคน มุมมองที่มองตัวเอง ว่าเราคือใคร และอยากจะทำให้คนอื่นเห็นเราแบบไหน แต่ละคนมีลักษณะเฉพาะตัว มาจากปัจจัยหลายอย่าง ทั้งสัญชาติ เชื้อชาติ ชนชั้นทางสังคม ชุมชน เพศ และอื่นๆอีกมากมาย ทั้งนี้ลักษณะเฉพาะตัวเกิดจากการเรียนรู้ จากการได้สัมผัส พูดคุยกับคนอื่นในสังคมนั้นๆด้วย

มุสลิม (Muslim) หมายถึง ผู้นับถือศาสนาอิสลาม ในงานวิจัยนี้หมายถึงมุสลิมที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย

มุสลิม หมายถึง ผู้เข้ารับนับถือศาสนาอิสลามหรือผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม โดยกำเนิด ในงานวิจัยนี้หมายถึง คนไทยที่เปลี่ยนจากการนับถือศาสนาเดิมที่ไม่ใช่ศาสนาอิสลามและมาเข้ารับศาสนาอิสลามด้วยเหตุผลเพื่อการสมรสโดยที่มิได้สนใจในศาสนาอิสลามมาก่อนและเมื่อมาพบคนที่เป็นมุสลิมจนเกิดความรักใคร่และต้องการที่จะแต่งงานด้วยจึงจำเป็นต้องเข้ารับศาสนาอิสลามและอาศัยอยู่ในชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย

การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม หมายถึง พฤติกรรมทุกรูปแบบของผู้ นับถือศาสนาอิสลามที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวจากผู้ที่เป็นมุสลิม ไปยัง บุคคลอื่นทั้งที่เป็นมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม เพื่อให้ผู้รับสารมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับมา โดยคาดหวังให้ เป็นไปตามที่ผู้ส่งสารต้องการ

ชุมชนเมือง หมายถึง ถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของประชากรจำนวนมาก ความหนาแน่นของ ประชากรต่อพื้นที่สูง ประชากรมีความหลากหลายในด้านลักษณะอาชีพงานประกอบอาชีพ อุตสาหกรรม บริการ และบริหารจัดการเป็นหลัก มีวิธีการคิด แบบตรรกนิยม (rationalism) มีรูปแบบ ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบทางการ (ทฤษฎี) สภาพทางธรรมชาติของถิ่นฐานถูกปรับเปลี่ยนแล้ว เป็นส่วนมาก สภาพโดยทั่วไปมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างเร็วกว่าเขตชนบท งานวิจัยนี้ ชุมชนเมือง หมายถึง ชุมชนมุสลิมในกรุงเทพมหานคร

ชุมชนชนบท หมายถึง ถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของประชากรจำนวนน้อย ความหนาแน่นของ ประชากรต่อพื้นที่ต่ำ ประชากรมีความคล้ายคลึงกันในด้านลักษณะ อาชีพงาน และประกอบอาชีพ เกษตรกรรมเป็นหลัก มีวิธีการคิดแบบธรรมเนียมนิยม (traditionalism) มีรูปแบบ ความสัมพันธ์ทาง สังคมเป็นแบบกันเอง (ปฐมภูมิ) สภาพ ทางธรรมชาติของถิ่นฐานนี้มีการปรับเปลี่ยนแล้วเพียงส่วน น้อย สภาพโดยทั่วไปมี การเปลี่ยนแปลงค่อนข้างช้ากว่าเขตเมือง งานวิจัยนี้ ชุมชนชนบทหมายถึง ชุมชนมุสลิม ในจังหวัดฉะเชิงเทรา นครนายก ปทุมธานี อยุธยา อ่างทอง และ สมุทรปราการ

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกการแบ่งชุมชนตามแนวทางสังคมวิทยา ซึ่งแบ่ง ลักษณะชุมชนออกเป็น 2 แบบคือ ชุมชนชนบท (Rural) และชุมชนเมือง (Urban) ตามความหมายใน ราชบัณฑิตยสถาน (2524: 316,408)

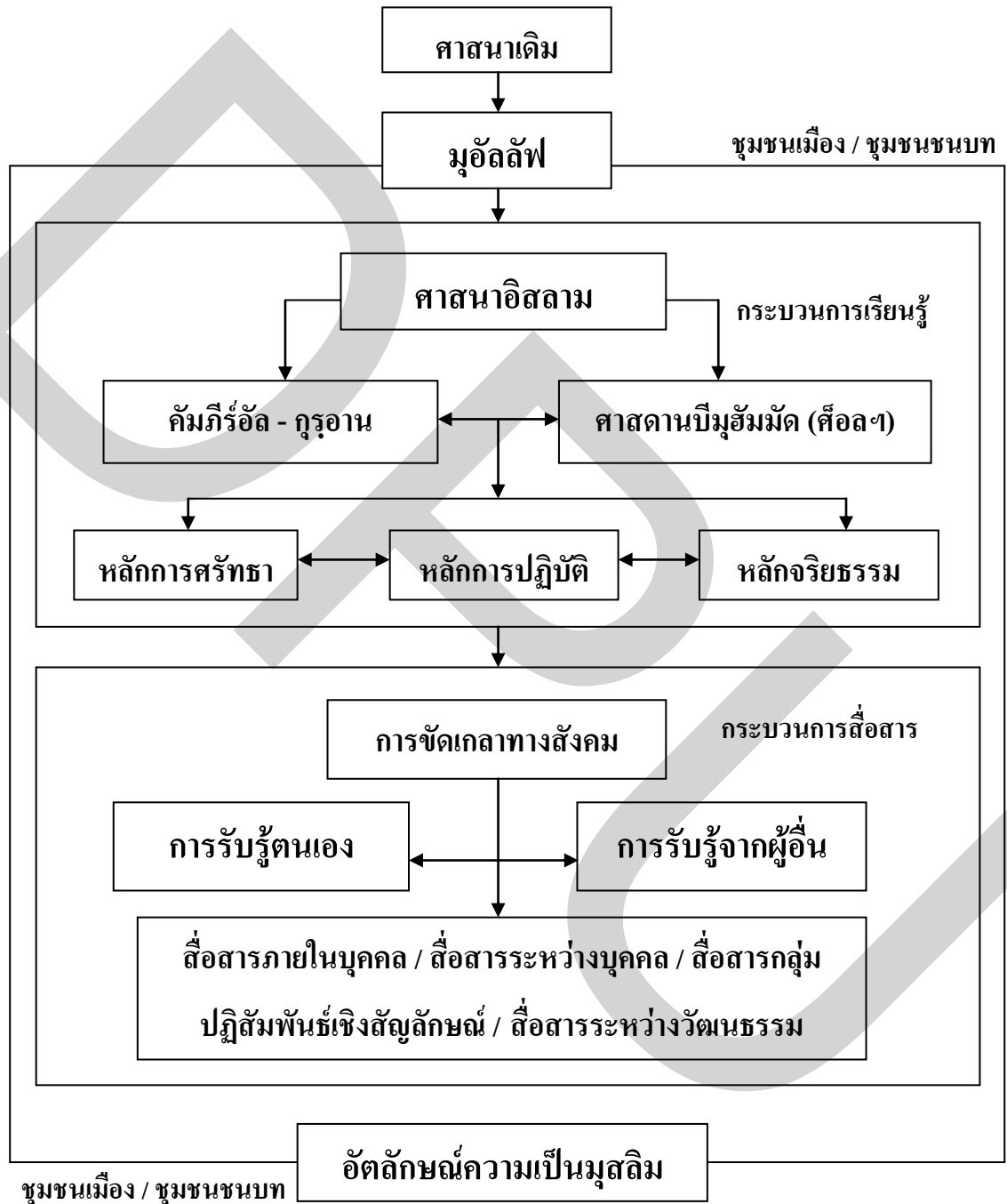
1.5 ขอบเขตในการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ศึกษาเฉพาะชาวไทยที่เปลี่ยนจากการนับถือศาสนาพุทธมาเข้ารับ ศาสนาอิสลามด้วยเหตุผลการสมรส เรียก บุคคลกลุ่มนี้ว่ามูอัลลัฟ โดยมีประเด็นที่สำคัญคือการศึกษา กระบวนการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟกับบุคคลอื่น เพื่อการดำเนิน ชีวิตในสังคมอย่างปกติสุข

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย
2. ทราบปัญหา รวมถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านการเรียนรู้และด้านการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสัมพันธ์ของมุสลิมกับบุคคลอื่น รวมถึงเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย
3. ทราบถึงความเหมือนและความแตกต่างในพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย
4. เป็นแนวทางในการสร้างความเข้าใจการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมอันจะเป็นผลให้สังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ สันติ
5. ได้องค์ความรู้ด้านการเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม อันจะทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าใจถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

1.7 กรอบแนวคิดการวิจัย



ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง การเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมัลฟาในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของประเทศไทย มีแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย

- 2.1. แนวคิดอัตลักษณ์
- 2.2. แนวคิดศาสนาอิสลามและวิถีชีวิตของชาวมุสลิม
 - 2.2.1 ความเชื่อ ทศนคติ และความศรัทธา
 - 2.2.2 หลักการของศาสนาอิสลาม
 - 2.2.3 สังคมมุสลิม
- 2.3. แนวคิดชุมชนเมืองและชุมชนชนบท
- 2.4. แนวคิดการขัดเกลาทางสังคม
- 2.5. ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างบุคคล
- 2.6. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์
- 2.7. ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม
- 2.8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดอัตลักษณ์

อัตลักษณ์ (Identity) เป็นความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตนเองและการที่คนอื่นมองเรา อัตลักษณ์ต้องการความตระหนัก (awareness) ในตัวเราและพื้นฐานของการเลือกบางอย่าง นั่นคือเราจะต้องแสดงตนหรือยอมรับอย่างตั้งใจกับอัตลักษณ์ที่เราเลือก ความสำคัญของการแสดงตนก็คือ การระบุได้ว่าเรามีอัตลักษณ์เหมือนกลุ่มหนึ่งและมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร และ “ฉันเป็นใคร” ในสายตาคนอื่น (นัทธนัย ประสานนาม, 2550)

คำว่า “อัตลักษณ์” แตกต่างจากคำว่า “บุคลิกภาพ” เนื่องจากบุคคลอาจมีความเหมือนกันได้ในแง่ของบุคลิกภาพ เช่นการมีนิสัยหรือลักษณะบางอย่างที่อาจจะเหมือนกัน แต่การเหมือนกันในด้านอัตลักษณ์ของบุคคลนั้นจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีความรู้สึกร่วมกันในด้านการตระหนักรู้ (awareness) บางอย่างเกี่ยวกับตัวตนของเรา หมายถึงการยอมรับในความเป็นตัวตนประกอบเข้ากับการแสดงตัวตน (making oneself) ให้เห็นว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างอย่างไรกับกลุ่มอื่นหรือบุคคลอื่น ตามที่ Kathryn Woodward ได้กล่าวไว้ว่า อัตลักษณ์คือ สิ่งที่ทำให้เรารับรู้ตนเองว่า เราคือใคร และเราจะดำเนินความสัมพันธ์กับคนอื่นๆ ตลอดจนโลกที่แวดล้อมตัวเราอยู่อย่างไร อัตลักษณ์ คือ สิ่งที่กำหนดทางเดินให้กับเรา เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่า ใครเป็นพวกเดียวกับเรา และ ใครที่แตกต่างจากเรา ส่วนใหญ่แล้ว อัตลักษณ์จะถูกกำหนดโดยความแตกต่าง ซึ่งอาจจะมองเห็นได้ในลักษณะของการแบ่งแยกออกจากกัน (นันทา วีรวิทยานุกูล, 2544: 280)

อัตลักษณ์ (Identity) หมายถึง การบ่งบอกตัวคุณ หรือบุคคลอื่น ๆ เป็นอย่างไร เป็นอะไร เป็นคนเชื้อชาติใด ซึ่งสามารถแสดงให้ทราบได้เมื่อมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้น เป็นการแสดงออกที่มากกว่าการมองเห็น ซึ่งเป็นความหมายของความพอใจ ผู้ทำการถอดรหัสตีความอัตลักษณ์ได้จากน้ำเสียง อวัจนภาษา สถานการณ์ และการเลือกใช้ภาษา (ปวิณดา โกมารกุล ฒ นคร, 2547: 27)

คำว่า “อัตลักษณ์” แปลจาก คำว่า “Identity” หมายถึง สิ่งที่เป็นคุณสมบัติของคนหรือของสิ่งหนึ่งและเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งนั้นที่จะทำให้อัตลักษณ์นั้นโดดเด่นขึ้นมาหรือแตกต่างจากสิ่งอื่น การให้ความหมายของคำว่า “Identity” ดังกล่าวจึงค่อนข้างมีความหมายที่หยุดนิ่งตายตัวและโดยทั่วไปจะตีความไปในเชิงศิลปวัฒนธรรมเพียงประการเดียว เช่น เอกลักษณ์ของการแต่งกายของชาวเขา เอกลักษณ์รูปทรงของบ้านเรือน ภาษา อาหาร เป็นต้น (นิลวดี พรหมพักพิง, 2547: 9)

นักวิชาการหลายสาขาได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับ Identity กันมากขึ้น เช่น จิตวิทยา ปรัชญา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้รับความสนใจจากสาขาด้านศิลปะ ดนตรี สถาปัตยกรรมด้วยเช่นกัน แต่การให้ความหมายได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมตามกระแสวิธีการมองโลกแบบใหม่ซึ่งการนิยามความหมายของสิ่งต่างๆ สามารถเลื่อนไหลแปรเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคม สถานการณ์และมีเงื่อนไขของเวลาเข้ามากำกับด้วย ดังนั้นการแปลความหมายของ Identity ในยุคปัจจุบันจึงใช้คำว่า “อัตลักษณ์” ซึ่งดูเหมาะสมกว่าคำว่า “เอกลักษณ์” (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2543: 1)

การเปลี่ยนแปลงความหมายของ Identity ดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน ที่อยู่ในยุคของการปฏิวัติเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้พื้นที่ของโลกแคบลง เนื่องจากการรับรู้ข่าวสารทั่วทุกมุมโลกสามารถสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเป็นไปอย่างหลากหลายและซับซ้อน การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้มีผลกระทบที่แสดงออกได้หลายลักษณะ เช่น ระดับจุลภาคในส่วนของ การปรับเปลี่ยนแผนชีวิตประจำวันของเรา ในแง่การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และในระดับมหภาคที่เกิดการรวบรวมกลุ่มจนกลายเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) อันนำไปสู่การก่อรูปอัตลักษณ์ของกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมเหล่านั้น

อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2543: 4) ได้ชี้ว่า “อัตลักษณ์” คือ พื้นที่ที่มีความเชื่อมต่อกันระหว่างความเป็นปัจเจกกับสังคม นั่นคือ ในด้านหนึ่งอัตลักษณ์ คือ “ความเป็นปัจเจก” ที่เชื่อมต่อกันกับสังคม (Social Aspect) เช่น อัตลักษณ์ที่เป็นพื้นที่ทางสังคม ก็คือ สังคมกำหนดบทบาทหน้าที่และระบบคุณค่าที่ติดตัวมา เช่น ความเป็นพ่อ แม่ ความเป็นลูกศิษย์ อาจารย์ เป็นต้น ในมิตินี้อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องราวของการใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Aspect) ด้วย เพราะการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ต่างๆ ดังกล่าว กระทำผ่านระบบสัญลักษณ์หลากหลายแบบ กล่าวคือ ปัจเจกแต่ละคนมักจะสวมบทบาทหลายอย่างที่ติดตัวมา การแสดงบทบาทต่างๆ ออกมาขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เช่น บุคคลหนึ่งอาจจะเป็นทั้งแม่และอาจารย์ของลูก เป็นต้น ในอีกด้านหนึ่งคือ อัตลักษณ์ในพื้นที่ของปัจเจก จะเกี่ยวข้องกับมิติ “ภายใน” ของความเป็นตัวเราอย่างมากทั้งในด้านอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เพราะมนุษย์ให้ความหมายหรือเปลี่ยนแปลงความหมายเกี่ยวกับตัวเองในกระบวนการที่เขาสัมพันธ์กับสังคม ซึ่งปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากความก้าวหน้าของระบบการสื่อสาร ในมิตินี้คนเราจึงต้องมีการปรับตัวให้รอบรู้ และรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมโลกด้วย

ดังนั้นเมื่อบุคคลตั้งคำถามกับตัวเองว่า “ฉันคือใคร” เขาจะได้รับคำตอบจาก 2 ทาง คือ จากตัวเองและจากสาธารณชน มิติของอัตลักษณ์จึงแบ่งเป็นสองระดับคือ อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) เป็นคำตอบจากตัวเองคือ ลักษณะที่บุคคลนิยามตัวเองว่าเป็นใคร ส่วนคำตอบจากสาธารณชน

เป็นภาพลักษณ์ที่บุคคลอื่นมีต่อบุคคลหนึ่งนั่นคือ อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) ดังนั้นในการศึกษาอัตลักษณ์จึงจำเป็นต้องศึกษาความคาบเกี่ยวกัน หรือ ซ้ำซ้อนทับของอัตลักษณ์ทั้งสองระดับดังกล่าวด้วย

การนิยาม “อัตลักษณ์” มักจะแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะ 2 ประการที่เคียงคู่กันอยู่เสมอคือ สิ่งที่เหมือนกันกับสิ่งที่แตกต่างกัน เช่น การนิยามของ Barthers (1967) ที่กล่าวว่าอัตลักษณ์ต้องเป็นกระบวนการแบบเหรียญสองด้าน ด้านหนึ่งคือ ความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน (self-ascription) ขณะที่ในอีกด้านหนึ่ง คนอื่นก็ต้องรู้สึกเช่นนั้นด้วย (ascribe by others) อัตลักษณ์จึงเป็นความพยายามที่จะสร้างขอบเขตที่ชัดเจนของบุคคล คือ ตอบคำถามว่า “เราเป็นใคร และแตกต่างจากคนอื่นตรงไหน” นอกจากนี้ยังอาจมีคำถามย่อยๆอื่นตามมา เช่น มีใครเป็นพวกเดียวกับเราบ้าง เราอยู่ที่ไหน เรามีที่ทางอย่างไร เรามีความสัมพันธ์กับใคร หรือคนอื่นสัมพันธ์กับเราอย่างไร ฯลฯ ซึ่งการให้ความหมายดังกล่าวสอดคล้องกับ Hault (1974) ที่อธิบายถึง “อัตลักษณ์” ในทางจิตวิทยาสังคม หมายถึง ความสำนึกของแต่ละบุคคลว่า ตนเองมีความแตกต่างจากบุคคลอื่นอย่างไร ส่วนทางจิตวิทยาการแพทย์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะชุดหนึ่งของแต่ละบุคคล ซึ่งแสดงออกต่อผู้อื่นลักษณะเฉพาะดังกล่าวนี้จะช่วยให้ผู้อื่นสามารถบ่งชี้บุคคลนั้นๆ ได้ หรือตอบคำถามว่า “ฉันเป็นใคร” และ “ฉันคือใครในสายตาของคนอื่น” (เกษกนก ชุ่มประดิษฐ์ และ จิราพรขุนศรี, 2549: 10-11)

จากการนิยามของ Barthers และ Hault ต่างแสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะของบุคคล และมีความแตกต่างจากบุคคลอื่น นั่นเป็นเพราะว่า อัตลักษณ์ของแต่ละบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ และพัฒนาโดยการขัดเกลาทางสังคม ตั้งแต่วัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ เด็กๆได้เรียนรู้ว่าพวกเขามีความแตกต่างจากผู้อื่นอย่างไร เด็กๆรับรู้ว่ามีใครที่ “ไม่ใช่พวกเรา” (not our kind) และใครคือคนที่แปลกหน้า (Valentine, 1994)

ส่วนความเหมือนและความแตกต่างที่จำแนกโดยอัตลักษณ์นั้น ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม เนื่องจาก “อัตลักษณ์” คือ สิ่งที่ทำให้เรารับรู้ตนเองว่า “เราคือใคร” และเราจะดำเนินความสัมพันธ์กับคนอื่นๆในสังคม ตลอดจนโลกที่แวดล้อมรอบๆตัวเราได้ได้อย่างไร ดังนั้นอัตลักษณ์คือสิ่งที่กำหนดทางเดินให้แก่เรา เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่า ใครเป็นพวกเดียวกับเรา อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยความแตกต่าง ซึ่งอาจเห็นได้จากลักษณะของการแบ่งแยกออกจากกัน เช่น อัตลักษณ์ในรูปแบบของความแตกต่างระหว่างชนชาติ หรือความขัดแย้งด้านความเชื่อ เป็นต้น (Woodward, 1997)

Woodward (1997) อธิบายไว้ว่าโดยส่วนใหญ่แล้ว อัตลักษณ์มักถูกสร้างขึ้นในลักษณะของ สิ่งตรงกันข้าม เช่น คนผิวขาว-ผิวสี ความปกติ-ความเบี่ยงเบนจากปกติ และความเป็นชาย-หญิง ดังนั้น ในความแตกต่างจะทำให้เรามองเห็นภาพของความเหมือนได้ อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องราวของความ ตระหนักรู้ว่า “เรา” “เหมือน” หรือ “ต่าง” จากคนอื่นอย่างไร ความรู้สึกถึงความเหมือนและความ แตกต่างกัน โดยมี “อัตลักษณ์” เป็นปัจจัยสำคัญในการจำแนกนั้นมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ ชีวิต อุดมการณ์ สำนึก กฎเกณฑ์ พิธีกรรม ฯลฯ ที่ทำให้ “ฉัน” (I) และ “พวกเรา” (US) แตกต่างไปจาก “คนอื่นๆ”(Others) และ “พวกเขา” (Them)

ส่วน Edgar และ Sedgwick (1999) ได้สรุปประเด็นปัญหาเกี่ยวกับคำว่า “อัตลักษณ์” ว่าเป็น เรื่องเกี่ยวกับตัวตน คือ ลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล ที่มีความคงที่และอาจถูกรอบงำจากอิทธิพล ภายนอก พร้อมกับตั้งคำถามตามแนวทางการศึกษาเชิงวัฒนธรรมว่า อัตลักษณ์จะต้องสนองต่อปัจจัย และความแตกต่างที่มาจากภายนอกได้อย่างไร ซึ่งจัดเป็นการตั้งคำถามที่ส่งผลต่อการศึกษาเรื่อง อัตลักษณ์ในยุคที่มีความหลากหลายทางความคิด และการพยายามสร้างลักษณะเฉพาะตัว โดยใช้ความ เหมือนกันของกลุ่มเป็นตัวเชื่อมโยงเพื่อกีดกันลักษณะที่แตกต่างจากกลุ่มออกไป (เกษกนก ชุ่มประดิษฐ์ และ จิราพร ขุนศรี, 2549: 11)

ดังนั้น อัตลักษณ์ จึงเป็นเสมือนตัวแทนของการต่อสู้ เพื่อผดุงลักษณะที่เหมือนกันของกลุ่ม ในขณะที่เดียวกันจะพยายามต่อต้าน กีดกันสิ่งที่แตกต่างออกไป จากแนวคิดดังกล่าว ส่งผลให้การศึกษา เรื่องการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมจำเป็นต้องจำแนกให้เห็นสิ่งที่ เหมือนกัน ซึ่งเป็นลักษณะร่วมของชาวมุสลิม เพื่อบอกว่า สิ่งนี้ คือ อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม สิ่งนั้น ไม่ใช่ลักษณะของชาวมุสลิม หรือไม่ใช่อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม

2.1.1 กระบวนการสร้างอัตลักษณ์

มโนทัศน์ “อัตลักษณ์ในยุคคลาสสิก” ความคิดที่มีอิทธิพลต่อการแสวงหาตัวตนของปัจเจกชน ได้รับอิทธิพลจาก Plato ซึ่งมองว่าสังคมอุดมคติคือ แบบจำลองของอาณาจักรของพระเจ้าซึ่งเป็นอาณาจักร ที่ไม่มีเวลาและเป็นนิรันดร์ พระเจ้าคือผู้มอบเวลาและความเคลื่อนไหวต่างๆ ให้แก่จักรวาลของมนุษย์ ที่ซึ่งมีแต่ความเป็นปัจจุบัน และไม่มีการกลายเป็นคือ ไม่มีเคยเป็น หรือกำลังจะเป็นความคิดในเชิง ความเป็นตัวตนในลักษณะนี้จึงเน้นความมีศรัทธาต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ Auguste Comte ผู้สอนให้ คนเชื่อในระบบความสัมพันธอันถูกต้อง มีความเชื่อในเรื่องของพระเจ้าว่าสิ่งที่พระเจ้าให้กับมนุษย์นั้น เป็นสิ่งที่ดีเสมอ มนุษย์มีหน้าที่อย่างเดียวคือ ยึดมั่นในศรัทธาต่อพระเจ้า สังคมในยุคคลาสสิกนี้เป็น

สังคมประเพณีนิยมซึ่งมีลักษณะทางพฤติกรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ พฤติกรรมของบุคคลจึงเป็นแบบพฤติกรรมร่วม (Collective behavior) Baumeister กล่าวว่าในยุคนี้ไม่มีการเน้นในเรื่องการแสวงหาตนเองเหมือนในยุคทันสมัย ความคิดที่ว่า คนเรามีบุคลิกเฉพาะและมีความสามารถพิเศษที่รอการถูกค้นพบนั้นไม่มีในยุคก่อนทันสมัย ซึ่งตรงกับความคิดของ Durkheim ที่ว่าความเป็นปัจเจกชนนั้นไม่เคยปรากฏในยุคก่อนทันสมัย และความเป็นตัวของตัวเองของคนในยุคนี้ก็ไม่ใช่ว่าสิ่งที่ได้รับการยกย่อง มนุษย์เริ่มให้ความสนใจในเรื่องความเป็นปัจเจกในสังคมทันสมัยเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดการแบ่งแยกแรงงาน (Giddens, 1991: 75-82)

ในยุคกลางนั้นมีคำสอนต่างๆ เช่น จงจำไว้ว่าทุกคนต้องตาย หรือความแน่นอนคือความไม่แน่นอน ความคิดต่างๆ ล้วนแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ไม่มีอำนาจในการควบคุมชีวิตของตนเอง (Krishan Kumar, 1992: 72) นอกจากนี้คำกล่าวในศตวรรษที่ 12 ที่ว่าอะไรก็ตามที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา มักไม่ใช่ของดี (Giddens, 1991: 75) ยังเป็นสิ่งตอกย้ำแนวทางพฤติกรรมของบุคคลในยุคนี้ ซึ่งตรงกันข้ามกับแนวคิดในยุคทันสมัยที่มุ่งเน้นเรื่องการสร้างตัวตนและสอนให้คนตั้งดวงผลประโยชน์ เพราะความเชื่อว่า คนเราเกิดคนเดียวตายคนเดียว ดังนั้นในยุคคลาสสิก อิทธิพลศาสนาเป็นปัจจัยหลักในการสร้างตัวตนของปัจเจก ศาสนาเป็นสิ่งผูกพันเชื่อมโยงจิตใจทำให้เกิดเอกภาพ ตัวตนของปัจเจกในยุคคลาสสิกนั้นจึงเป็นแบบพฤติกรรมร่วม (Collective behavior) ซึ่งเป็นผลมาจากคำสอนของนักบวชผู้ซึ่งทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า

สำหรับมโนทัศน์ “**อัตลักษณ์ในยุคทันสมัย**” หัวใจของวิถีคิดของยุคทันสมัยคือ ปรัชญาในยุคแสงสว่างแห่งภูมิปัญญา (Enlightenment) ในศตวรรษที่ 18 ลัทธิปัจเจกนิยม (Individualism) เชื่อมมั่นในศักยภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ว่าสามารถเข้าถึง “ความจริง” (Truth) ที่เป็นสากลรวมทั้งสามารถมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับระเบียบและความเป็นเหตุผลของความจริงสูงสุดนั้น ได้ความเจริญอีกด้านหนึ่งของยุคนี้คือ ด้านวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นเหมือน โคมทองส่องทางไปสู่ความก้าวหน้าของอารยธรรมในทุกๆด้าน วิถีคิดกระแสหลักจึงเชื่อในแนวคิดที่เรียกว่าสารัตถะนิยม (Essentialism) คือ เชื่อว่าธรรมชาติของสังคมของมนุษย์ก็ตามมี “คุณสมบัติอะไรบางอย่าง” เป็นแก่นแกนหรือสารัตถะเป็นสิ่งที่ซ่อนแฝงอยู่ลึกๆ และกำหนดทิศทางของพฤติกรรมที่เห็นจากภายนอกอีกทีหนึ่งนอกจากนี้ยังมีแนวคิดเหตุผลนิยม (Rationalism) เห็นว่า “เหตุผล” คือ แก่นแกนที่เป็นที่สากลซึ่งแยกแยะมนุษย์ออกจากสัตว์เป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ตามธรรมชาติในมนุษย์ทุกคน (อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2546: 8-9)

Durkheim นักคิดในยุคทันสมัยกล่าวว่า การแบ่งงานกันได้เข้ามาแทนที่ศาสนาในฐานะที่เป็นพื้นฐานที่สร้างความเป็นปึกแผ่นของสังคมและเมื่อการแบ่งงานได้ส่งผลกระทบต่อสังคมมากขึ้นทำให้มนุษย์ต้องพึ่งพิงซึ่งกันและกันมากขึ้นเป็นเงาตามตัวเพราะว่าต่างต้องพึ่งพาสินค้าและบริการจากกันและกัน (Giddens, 1993: 707) การแบ่งงานกันทำยังส่งผลให้ระบบความเชื่อหรือความรู้ที่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม (Collective Consciousness) ที่เคยมีอยู่ในสังคมยุคคลาสสิกหมดไป ความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมที่เคยเป็นแบบ Mechanical Solidarity เปลี่ยนแปลงมาเป็น Organic Solidarity เนื่องจากกระบวนการที่ทำให้เกิดความแตกต่าง (Functional Differentiation) ในยุคทันสมัยนั้นเป็นยุคซึ่งประเพณีนิยมได้เสื่อมถอยลงและมนุษย์มีโอกาสดำเนินชีวิตประจำวันได้ผ่านทางการสื่อสารรูปแบบใหม่ๆ ส่งผลให้คนในยุคทันสมัยเกิดคำถามทบทวนความเป็นตัวตนเองอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ขบวนการสร้างตัวตนในยุคทันสมัยจึงยืนพื้นอยู่บนการเลือกได้อย่างอิสระชีวิตในสังคมทันสมัยคำว่า “วิถีชีวิต” (life style) ได้ทวีความสำคัญขึ้นมาก ยิ่งประเพณีนิยมเสื่อมถอยมากขึ้นเท่าใดและยิ่งการใช้ชีวิตในแต่ละวันนั้น มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งรอบตัวทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลกมากยิ่งขึ้นแล้วทำให้ปัจเจกชนต้องเผชิญหน้ากับตัวเลือกต่างๆ มากขึ้นเท่านั้น ตัวเลือกของวิถีชีวิตจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างตัวตน (Giddens, 1993: 5)

อัตลักษณ์ในยุคทันสมัยจึงเป็นอัตลักษณ์ของปัจเจกมนุษย์ อัตลักษณ์ในทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์ (Symbolic interactionism) ให้นิยามแก่นักแก้อัจเจกในฐานะผู้กระทำ (agency) และเห็นว่าอัตลักษณ์คือ สิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม อัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตนหรือความเป็นตัวฉัน (self) ก่อตัวขึ้นในบริบททางสังคมมนุษย์ self ประกอบด้วยความรู้สึกที่เรามีต่อตัวเองและความรู้สึกที่เราคิดว่าคนอื่นมีต่อพวกเรา อัตลักษณ์จึงมีความสำคัญพิเศษเนื่องจากเป็นสิ่งที่เชื่อมต่อระหว่างขั้วทั้งสอง คือ ความเป็นปัจเจกที่เชื่อมต่อและสัมพันธ์กับสังคม สังคมได้กำหนดบทบาทหน้าที่และระบบคุณค่าที่ติดมากับบทบาทความเป็นพ่อ ความเป็นเพื่อน ฯลฯ อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของสัญลักษณ์ (symbolic aspect) เพราะว่าการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ต่างๆ กระทำผ่านระบบสัญลักษณ์หลากหลายแบบและเกี่ยวข้องกับมิติภายในของความเป็นตัวเรา

Charles Cooley เชื่อว่าสังคมและปัจเจกบุคคลเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้แต่เป็นการรวมและการกระจาย (collective and distributive) ตัวตนของบุคคลเติบโตขึ้นจากการที่บุคคลได้คบค้าสมาคมกับผู้อื่น จุดเริ่มต้นของสังคมของชีวิตมนุษย์มาจากการคบค้าสมาคมกับผู้อื่น ตัวตนตามความคิดของ Cooley เริ่มต้นจากปัจเจกบุคคลแล้วตามด้วยสังคม ตัวตนเกิดขึ้นในเชิง

วิภาษวิธีผ่านทางการสื่อสารสำนึกของบุคคลเกี่ยวกับตนเองเป็นการสะท้อนความคิดเกี่ยวกับตนเองซึ่งบุคคลแสดงให้เห็น Cooley ได้พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับตัวตนอยู่ 2 ประการ

ประการที่หนึ่งคือ กลุ่มปฐมภูมิ (the primary group) เป็นความสัมพันธ์อันใกล้ชิด และเป็นกลุ่มในอันดับต้นๆ ที่เข้ามาในชีวิตของปัจเจกบุคคลซึ่งหล่อหลอมนิสัยปัจเจกของบุคคลนั้นมา กลุ่มปฐมภูมินี้ ได้แก่ พ่อแม่ พี่น้อง เพื่อนฝูง ครู อาจารย์ เป็นต้น

ประการที่สองคือตัวตนในกระจกเงา (looking glass self) เป็นแนวคิดที่อธิบายว่าปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์สะท้อนภาพสิ่งแวดล้อมอย่างฉับพลันต่อปัจเจกบุคคล เป็นเสมือนกระจกส่องใจ (a mirror for the mind) และอธิบายถึงตัวตนไว้ว่า “ฉันเป็นอย่างที่คิด ฉันคิดว่าคุณคิดว่าฉันเป็นอย่างไร” (I am what I think you think I am) ซึ่งหมายถึง บุคคลอื่นๆรอบตัวเราเป็นตัวกำหนดความเป็นตัวตนของเราได้ ซึ่ง Cooley ได้เขียนแสดงไว้ว่า “แต่ละคนคือกระจกส่องตนเอง สะท้อนให้เห็นตนเอง” (each to each a looking glass, reflects the other that both pass)” (นราธิป วิรุฬห์ชาติทะพันธ์, 2548)

แนวคิดดังกล่าวของ Cooley ได้ย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของการสื่อสารระหว่างบุคคลในกระบวนการสังคมประกิดที่หล่อหลอมบุคลิกนิสัยของคน จากแนวคิดเกี่ยวกับตัวตนของ Cooley นี้เองได้เป็นพื้นฐานในการสร้างแนวคิดเกี่ยวกับตนเองให้กับ George Herbert Mead ในเวลาต่อมา ซึ่ง Mead ได้ศึกษาพัฒนาการที่ความรู้สึกเกี่ยวกับตัวตน เขาเห็นว่ากลไกสำคัญของการสร้างตัวตน คือ การเรียนรู้ที่จะสวมบทบาท (role-taking) ของผู้อื่น และหัวใจสำคัญในการเรียนรู้ คือ ภาษาซึ่งเป็นช่องทางถ่ายทอดระบบสัญลักษณ์และกฎเกณฑ์ร่วมของสังคม ในหนังสือเรื่อง Mind, self and society เป็นผลงานที่มีความสำคัญยิ่งในการอธิบายตัวตนในสังคม สำหรับ Mead คือ การศึกษากิจกรรมหรือพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้นในกระบวนการทางสังคมพฤติกรรมของบุคคลจะสามารถเข้าใจได้เฉพาะในแง่ของพฤติกรรมของกลุ่มสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ เนื่องจากการกระทำของปัจเจกนั้นเกี่ยวข้องกับอยู่ในการกระทำทางสังคมที่กว้างขวางมากกว่าซึ่งอยู่นอกเหนือตัวเขา และเกี่ยวข้องกับสมาชิกคนอื่นๆ ของกลุ่มนั้น Mead กล่าวว่า หากปราศจากสังคมจะไม่มีตัวตน ไม่มีจิตสำนึก ไม่มีการติดต่อสื่อสารในทางกลับกันสังคมต้องถูกเข้าใจในฐานะที่เป็นโครงสร้างซึ่งเกิดขึ้นโดยผ่านทางกระบวนการที่ดำเนินไปของการกระทำทางสังคม ในด้านการติดต่อสื่อสารการแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคลต่างๆ ที่กระทำโดยคำนึงถึงกันและกันอากัปกริยา (gesture) เป็นกลไกสำคัญที่มีต่อการกระทำทางสังคม อากัปกริยาที่มีในความสำเร็จเข้ามามีบทบาทอากัปกริยาเหล่านี้ขึ้นอยู่กับการตื่นตัวของปัจเจกบุคคลเองในการตอบสนองต่อสิ่งที่เขาถูกกระตุ้นจากบุคคลอื่น การสวมบทบาทคนอื่นแนวโน้มน

ที่จะทำตามการกระทำของบุคคลอื่น อากัปกิริยาที่มีในความสัมพันธ์กับการใช้สัญลักษณ์มีเงื่อนไขข้อแรกอยู่ที่ความสามารถของผู้เข้าร่วมแต่ละคนในกระบวนการสื่อสารในการมองเห็นผลการกระทำของเขาเองจากจุดยืนของผู้อื่น ซึ่งหมายถึงการสวมบทบาทของผู้อื่น ในการกระทำระหว่างกัน (interaction) โดยใช้สัญลักษณ์ซึ่งมนุษย์ใช้อากัปกิริยา จะตีความทัศนคติของกันและกัน โดยกระทำจากพื้นฐานของความหมายที่ได้จากการตีความนั้น

Mead ได้อธิบายเกี่ยวกับการกำเนิดของจิตสำนึกและตัวตนผ่านทางความสามารถที่พัฒนาขึ้นอย่างช้าๆ ในวัยเด็กในการสวมบทบาทของผู้อื่น และมองเห็นผลการกระทำของตนเองจากจุดยืนของผู้อื่น กล่าวคือ สิ่งที่สัญลักษณ์กระตุ้นให้เกิดขึ้นในตัวตนของคนๆหนึ่ง คือ สิ่งที่กระตุ้นให้เกิดขึ้นในปัจเจกบุคคลอื่นๆ นั่นเอง เช่น ในวัยเด็กการเรียนรู้ดังกล่าวเกิดจากการเลียนแบบบทบาทของผู้ใหญ่ผ่านการเล่น เช่น เล่นเป็นพ่อแม่ หรือเป็นครู ค่านิยมกฎเกณฑ์ทางสังคมจะซึมซับเข้ามาผ่านบทบาทเหล่านั้นตามทัศนคติของ Mead ในเรื่องการเกิดขึ้นของความสามารถในการสวมบทบาทตัวตนที่เกิดขึ้นอย่างช้าๆ ผ่านทางการเข้าร่วมของมนุษย์ในขอบเขตที่กว้างขึ้นเรื่อยๆ ต้องไม่ถูกมองว่าเป็นเพียงด้านร่างกายเท่านั้นแต่ตัวตนเป็นองค์ภาวะทางสังคม (social entity) ที่เกิดขึ้นในกระบวนการทางสังคมของพัฒนาการจากการสื่อสารด้วยอากัปกิริยาแบบง่ายไปสู่กระบวนการยึดถือ ชาติแท้ของตัวตนคือลักษณะสะท้อนกลับตัวตนเป็นบุคคลขึ้นมาได้เพราะความสัมพันธ์ที่เขามีต่อคนอื่นๆ เข้าไปยังจินตนาการของเขาทำให้ตัวตนของเขากลายเป็นผู้ถูกกระทำจากการสะท้อนของตนเอง ตัวตนในสภาพทั้งผู้กระทำ (subject) และผู้ถูกกระทำ (object) เป็นส่วนสำคัญของการมีลักษณะเป็นสังคม (being social) ความเป็นปัจเจกที่บุคคลมีลักษณะจำเพาะของแต่ละตัวตนนั้น เป็นผลจากการผสมกลมกลืนในลักษณะจำเพาะของทัศนคติของคนอื่นๆ ที่ก่อรูปเป็นปัจเจกบุคคลที่มีรากฐานความเป็นสังคมคนแต่ละคนล้วนมีส่วนเกี่ยวพันกระบวนการสังคม (หทัยชนก อริยทัณฑ์ โดศิริ, 2549)

จากความคิดดังกล่าว Mead จึงเสนอแนวคิดตัวตนที่มีสองด้านต่างปะทะสังสรรค์กันเองตลอดเวลา ด้านหนึ่งคือ “me” อันเป็นตัวตนที่เกิดจากความเห็นและปฏิสัมพันธ์ กับผู้อื่น และ “I” อันเป็นส่วนที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของเราเอง ทั้ง “me” และ “I” ต่างสัมพันธ์กับข้างนอกทั้งคู่ เพียงแต่ “me” เป็นผลจากการประเมินและซึมซับทัศนคติผู้อื่น และ “I” เป็นคำตอบต่อการพยายามที่จะประสาน me ที่หลากหลาย I จึงเป็นศักยภาพของความคิดสร้างสรรค์การให้ที่ทางแก่ “I” เท่ากับเป็นการสงวนรักษาอิสรภาพในระดับหนึ่งของปัจเจก Mead นิยามคำว่า “I” ว่าหมายถึงแรงกระตุ้นเร้าภายใน (impulsive tendency) ปัจเจกบุคคล ที่ตอบสนองต่อผู้อื่น ในทางตรงกันข้าม “me” คือ คนอื่นๆ ที่ผสมผสานกันภายในปัจเจกบุคคล (incorporated other) ประกอบด้วยทัศนคติทั้งหมดของผู้อื่นซึ่งปัจเจกบุคคล

มีปฏิสัมพันธ์ด้วยและได้รับเอาทัศนคติไว้ในตน “me” จึงหมายถึง มุมมองของปัจเจกบุคคลที่เกี่ยวกับการที่คนอื่นมองตนเองว่าเป็นอย่างไร นั่นคือทัศนคติของคนอื่นที่ปัจเจกบุคคลคาดเดาไว้ แนวคิดที่สำคัญของ Mead คือ การสวมบทบาท ซึ่งหมายถึง ความสามารถของปัจเจกบุคคลที่มีตัวตน (self individual) ในการที่จะแสดงพฤติกรรมทางสังคมต่อตนเองเช่นเดียวกับที่แสดงต่อผู้อื่น Mead มองว่าความคิดจิตใจ (mind) มีลักษณะทางสังคม (social) เพราะพัฒนาขึ้นในระหว่างกระบวนการสื่อสารกับผู้อื่น

ทฤษฎีของ Mead อธิบายว่าปัจเจกบุคคลค่อยๆ ทำความรู้จักตนเองผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่สื่อสารกับตนว่าพวกเขาคือใคร (who we are) หากมองย้อนกลับไปพิจารณาแนวคิดตัวตนจากกระจกสะท้อนของ Cooley จะพบว่าไม่ได้อธิบายว่ากระบวนการก่อตัวของตัวตนเป็นอย่างไร แต่ Mead กล่าวว่า ไม่มีใครเกิดมาพร้อมกับตัวตน และตัวตนไม่ได้พัฒนาไปตามสัญชาตญาณ แต่ตัวตนพัฒนาจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กับผู้อื่น ดังนั้นหากมอง “ตัวตน” ในแง่ของอัตลักษณ์แล้วจึงเป็นเหมือนกับการตอบคำถามของปัจเจกบุคคลว่า “who I am” ซึ่งเป็นการตระหนักรู้ในตนเองแล้วแสดงออก (exhibition) ต่อบุคคลอื่นประกอบไปด้วย ส่วนที่เป็นการตระหนักรู้ในตนเอง “I” และส่วนที่ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น “me”

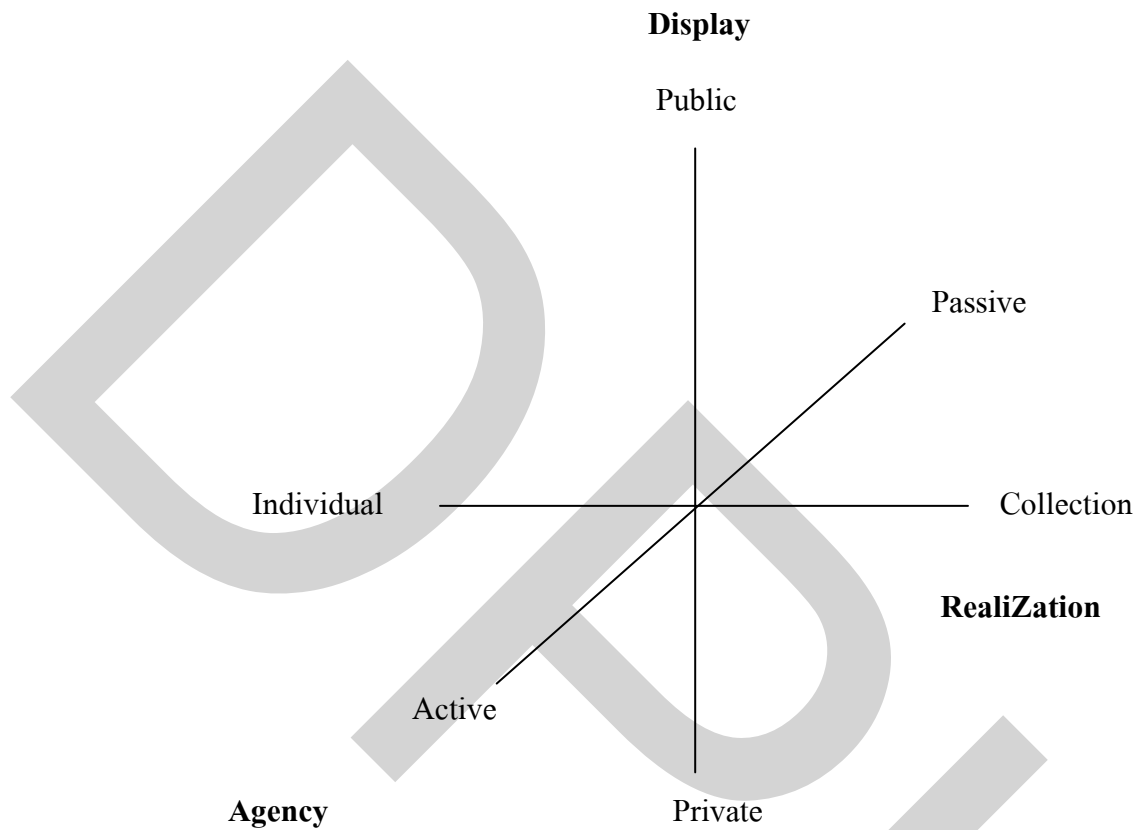
Rom Harre’ (อ้างใน นราธิป วิรุฬห์ชาติพันธ์, 2548) ผู้สร้างทฤษฎีตัวตน (theory of self) กล่าวถึง “ตัวตน” ในเรื่องของการประกอบสร้างตนเอง (social construction of self) เอาไว้ว่า “ตัวตน” ประกอบไปด้วยมิติทั้ง 3 ดังนี้

มิติที่หนึ่ง คือส่วนแสดงออก (display) ซึ่งถูกแสดงออกในที่สาธารณะ (displayed publicly) หรือแบบส่วนตัว (remains private) ตัวอย่างเช่น “อารมณ์” เป็นแบบส่วนตัวและ “บุคลิกภาพ” เป็นแบบส่วนรวม

มิติที่สอง คือการตระหนักรู้ (realization) หรือจุดกำเนิดซึ่งมีสองระดับ ปัจเจกบุคคลเป็นส่วนที่มาจากการตระหนักรู้ในตน (individually realized) หรือการมีสำนึกในตน (self consciousness) และระดับที่สองคือ ระดับสังคมเป็นการตระหนักร่วม (collectively realized) ซึ่งมาจากการที่ปัจเจกบุคคลมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ

มิติที่สาม การกระทำ (agency) ประกอบด้วย 2 รูปแบบคือ แนวรุก (active) เช่น การพูดคุย และแนวรับ (passive) เช่นการฟัง

มิติทั้งสามของ Rom Harre' นั้นสามารถแสดงด้วยแผนภาพดังต่อไปนี้



ภาพที่ 2.1 แสดงมิติความเป็นบุคคล (dimensions of personhood)

ในเรื่องมิติด้านต่างๆ นี้ในแต่ละมิติจะทำให้ปัจเจกบุคคลมีความเป็นตัวตนได้ต่างกัน เช่น อารมณ์ (emotion) บุคลิกภาพ (personality) จุดมุ่งหมาย (purpose) และการให้ความร่วมมือ (cooperation) หากนำแผนภาพนี้มาใช้ในการอธิบายเรื่องอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมในมิติที่หนึ่ง ในแง่ของการแสดงตัวนั้น เป็นการแสดงตัวตนในที่สาธารณะ และในมิติที่สอง ในแง่ของการตระหนักรู้นั้น ประกอบด้วย การตระหนักรู้ในตน ซึ่งมาจากการที่มัลลัฟตระหนักรู้ว่า “ฉันคือใคร” กับการตระหนักร่วม ซึ่งมาจากการที่มัลลัฟมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ซึ่งก่อให้เกิดอัตลักษณ์ร่วมอีกด้วย (collective identity) และในมิติสุดท้ายในแง่ของการกระทำแล้ว (agency) การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้ปรากฏออกมามีลักษณะเป็น “เชิงรุก” เพราะเป็นการที่ปัจเจกแสดงตัวตนของตนเองออกไป

นอกจากนี้แล้ว Rom Harre' ยังได้กล่าวถึงเรื่องตัวตนไว้ในทฤษฎีตัวตนอีกว่า ตัวตนประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการคือ

ประการที่หนึ่ง การตระหนักรู้ในตน (self-consciousness) คือ การที่ปัจเจกบุคคลคิดถึงตนเองหรือพูดถึงตนเอง สิ่งเหล่านี้เรียกว่า “การตระหนักรู้” ซึ่งประกอบไปด้วย “I” ที่หนึ่ง คือ ตัวตนที่ “รู้” และ “I” ที่สอง “รู้เกี่ยวกับ” หากพิจารณาจากประโยค “I know what I am afraid” “I” แรกสะท้อนถึงการตระหนัก (aware) และ “I” ที่สองสะท้อนสิ่งที่แสดงถึงการรู้ว่ากลัว

ประการที่สอง การกระทำ (agency) คือ การที่ปัจเจกบุคคลมองตนเองว่าเป็นผู้กระทำ และมีผลกำลังในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ประการที่สาม อัตชีวประวัติ (autobiography) และอัตลักษณ์ (identity) การกระทำของปัจเจกบุคคลจะเป็นเครื่องแสดงตัวตนของปัจเจกบุคคลออกมา และอัตชีวประวัติจะปรากฏเมื่อปัจเจกบุคคลพูดถึงตนเองแก่บุคคลอื่น

การที่ปัจเจกบุคคลจะเข้ามาสู่พื้นที่สาธารณะ หรือเข้ามาอยู่ในชุมชนใหม่ๆ ปัจเจกบุคคลต้องผ่านกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนเพื่อให้เข้ากับบริบททางสังคมใหม่ๆ นั่นด้วย ดังนั้นการนำแนวคิดด้านอัตลักษณ์ และตัวตนมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อใช้ในการอธิบายการสร้างอัตลักษณ์ (identity formation) ในชุมชนที่มุสลิมอาศัยอยู่ เนื่องจากชุมชนมีส่วนผลักดันทำให้มุสลิมแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมา จากการตระหนักรู้ในตนเอง ทั้งนี้ยังใช้ในการอธิบายในแต่ละขั้นตอนถึงความสัมพันธ์ของการตระหนักรู้ในตนเอง และถูกถ่ายทอดผ่านกระบวนการต่างๆ ในการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ซึ่งในแต่ละขั้นตอนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม

มโนทัศน์ “อัตลักษณ์ในแนวคิดหลังสมัยใหม่ (postmodernism)” Michale Foucault นักคิดค้นสำคัญอีกผู้หนึ่งที่ส่งเสริมกระแสการรื้อถอนสารัตถะของปัจเจกภาพ มโนทัศน์เรื่องอำนาจและความรู้ที่มีลักษณะหลายมายาคติเรื่องปัจเจกภาพ เขาทำให้เห็นว่าปัจเจกภาพที่เป็นเรื่องของวาทกรรม (discourse) และปฏิบัติการทางวาทกรรม (discursive practice) ที่ผลิตความหมายเกี่ยวกับความจริงในเรื่องต่างๆ ซึ่งรวมถึงการผลิตชุดความรู้กฎเกณฑ์และข้อปฏิบัติทางสังคม Foucault เปลี่ยนความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจซึ่งแต่เดิมเคยถูกพิจารณาในแง่รูปธรรมการรวมศูนย์และมักอยู่ในแวดวงการเมืองมาสู่แนวคิดแบบใหม่ที่ว่าอำนาจมีอยู่ในทุกหนทุกแห่งในปฏิบัติการทางสังคมทุกชนิด แม้แต่กิจวัตรประจำวันที่เราทำอยู่ประจำ Foucault ได้นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจกับสิ่งอื่นๆ แม้แต่สิ่งที่เรียกว่า

ความรู้ ความรู้ไม่ใช่สิ่งที่เราได้รู้ หากว่าเป็นเรื่องของอำนาจในแต่ละยุคสมัยของแต่ละสังคมที่จะบอกว่าจะอะไรคือความรู้ อะไรไม่ใช่ความรู้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 283-284)

สถาบันทางสังคมและปฏิบัติการทางสังคมรับต่อเนื่องมาจากความรู้ที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงให้คนนิยามตนเองตามความรู้ที่ถูกผลิตออกมา อำนาจคือ กระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่สถาบันทางสังคมสถาปนาให้เป็นความจริง เป็นชุดความรู้ใดชุดหนึ่งขึ้นมาความจริงเหล่านี้จะนำไปสู่การปฏิบัติการทางสังคมมากมายทั้งในระดับมหภาคและจุลภาคทั้งนี้ มีความเกี่ยวข้องกับการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ เทคนิคในการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ปัจเจกภาพภายในวาทกรรม ได้แก่ การทำให้ปัจเจกภาพกลายเป็นวัตถุความรู้ของความรู้และการศึกษา (objective process) เช่น ร่างมนุษย์ที่ทั้งเป็นและตายถูกนำมาเปิดออกเพื่อการค้นคว้า เทคนิคอำนาจทำงานควบคู่พร้อมกับเทคนิคที่เป็นเสมือนด้านตรงกันข้ามคือ ทำให้ปัจเจกรู้สึกว่าตนเองเป็นองค์ประธานของการกระทำ (subjective process) เทคนิคดังกล่าวเป็นมรดกทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะทางตะวันตกคือ เทคนิคการสารภาพ ประเพณีสารภาพบาปของคริสเตียน โดยอาศัยการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ภายใต้กรอบวาทกรรม การยอมรับตำแหน่งแห่งที่ของตนเองภายใต้กรอบอุดมการณ์ เทคนิคอำนาจที่ลึกที่สุดคือการที่ผู้ตกเป็นเป้าของอำนาจกลับไม่รู้สึกรู้ว่าถูกกระทำ เรายอมสยบให้กับวาทกรรมจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของตนเองในกติกาวาทกรรมอย่างไม่รู้ตัว (อภิญาญา เฟื่องฟูสกุล, 2543: 51-55)

จากมโนทัศน์ แนวคิดหลังสมัยใหม่ ทำให้เกิดคำถามมากมายในการมองโลก การเข้าถึงความจริงของสิ่งต่างๆ รวมทั้งสิ่งที่เป็นความจริงที่เป็นแก่นแกนของปัจเจกบุคคล แนวคิดหลังสมัยใหม่เห็นว่ามโนทัศน์เป็นเพียงผล (effect) ของชุดวาทกรรมต่างๆ บทบาทตัวเราแบบต่างๆ ที่วาทกรรมหยิบยื่นให้เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ สิ่งที่มีจึงเป็นบทบาทของตัวเราในสถานการณ์เท่านั้น (subject positioning) ความเป็นตัวเราจึงมีลักษณะคล้ายเหรียญที่มีสองด้าน วาทกรรมจะหยิบยื่นภาพตัวแทน (representative) ต่างๆมาให้ และยึดยึดตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมซึ่งบทบาทที่ได้รับดังกล่าวเป็นสิ่งรับประกันประสบการณ์ความเป็นตัวเราในแง่มุมต่างๆ ในอีกด้านหนึ่งการเข้าสวมบทบาทต่างๆ สร้างตำแหน่งแห่งที่ของปัจเจกเป็นเพียงโครงและรูปแบบที่ปราศจากแก่นแกนที่แท้จริง โครงหรือรูปแบบเป็นเพียงบทบาทของตัวเราในวาทกรรม การรื้อถอนแก่นแกนของปัจเจกภาพเป็นการชี้ให้เห็นกระบวนการที่ถูกสร้างขึ้นในรูปแบบที่เรียกกันว่าความจริงในวาทกรรมต่างๆ

สจิวัด ฮอลล์ (อ้างอิงในอภิญาญา เฟื่องฟูสกุล, 2543: 75-77) กล่าวว่า ความเป็นตัวเราเหมือนตะเข็บที่เย็บให้สमानเป็นเนื้อเดียวกัน สิ่งที่ถูกเย็บเข้าด้วยกันด้านหนึ่งคือ อัตลักษณ์หรือตำแหน่งแห่งที่ อีกด้านหนึ่งคือ กระบวนการปฏิบัติกริยาที่เรามีต่อวาทกรรม ความเป็นตัวเราจึงเกิดมาใน

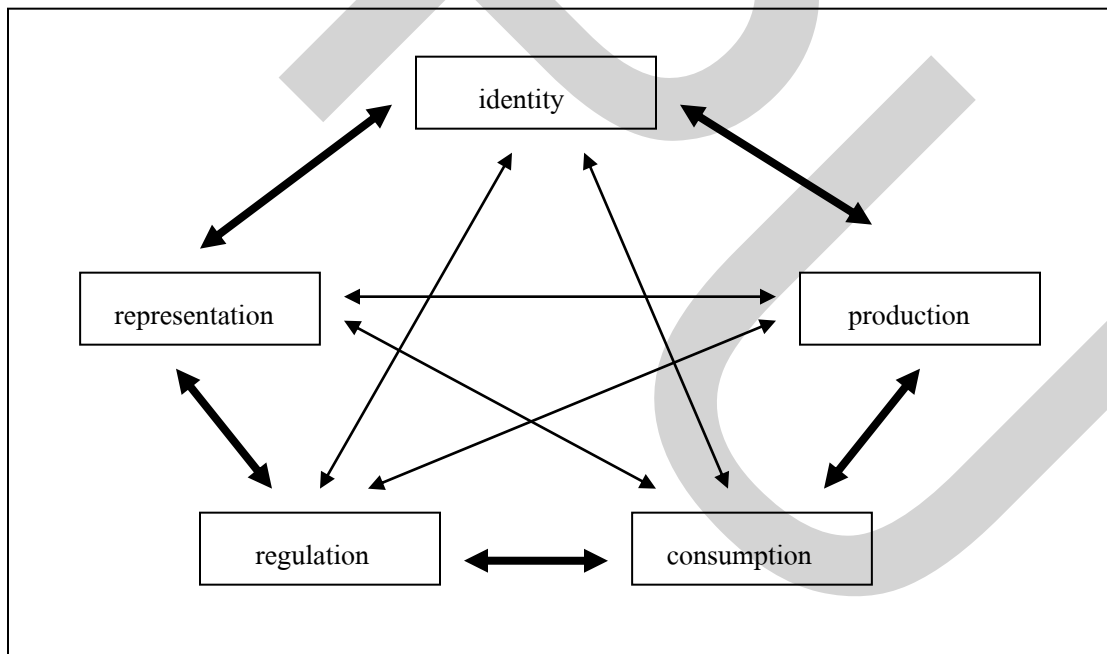
วาทกรรมปัจเจกภาพนั้น เน้นการตระหนักรู้และประสบการณ์ภายในที่เกิดขึ้นแต่ละบริบทเฉพาะหน้า เมื่อปัจเจกภาวะแสดงการตอบโต้ใดๆ เท่ากับว่าได้สร้างอัตลักษณ์ใหม่ขึ้นมาด้วย ดังนั้นอัตลักษณ์จึงหมายรวมถึงลักษณะของปัจเจกที่แสดงออก การโยกย้ายตำแหน่งคือ คุณสมบัติที่สำคัญของความเป็นตัวเราซึ่งไม่หยุดตายตัวแต่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบท ความหมายของอัตลักษณ์ไม่ได้มีความหมายในตัวเอง เพราะอัตลักษณ์อาศัยความหมายของด้านตรงกันข้ามมาเปรียบเทียบความเป็นอื่นที่ถูกปฏิเสธคือ เหยียดตรงกันข้ามที่เป็นเงื่อนไขจำเป็นของการมีอยู่ของอัตลักษณ์

Woodward ได้กล่าวถึง กระบวนการสร้างอัตลักษณ์นั้นจุดกำเนิดของอัตลักษณ์มีต้นตอมาจากคุณลักษณะที่มีความแตกต่างกัน เพื่อให้เกิดการหาจุดร่วมในการหาตำแหน่งให้แก่ตัวตนเกิดขึ้นใหม่ (the new subject- position) ซึ่งจัดเป็น “กระบวนการสร้างอัตลักษณ์” (the process of constructing identity) คำอธิบายดังกล่าวส่งผลทำให้กระบวนการสร้างอัตลักษณ์จะอยู่ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. ต้องการทราบถึงกระบวนการสร้างแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ (conceptualization of identity) เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจการทำหน้าที่ของอัตลักษณ์ที่จะอธิบายถึงลักษณะของสิ่งที่มีความแตกต่างกัน
2. อัตลักษณ์จะต้องเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบสำคัญของการเป็นสมาชิกในสังคม
3. อัตลักษณ์ มักมีรากฐานจากสิ่งที่เป็นธรรมชาติ อาทิ เชื้อชาติ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ รวมไปถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาต่างๆ
4. อัตลักษณ์ มักจะนำไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ อันนำไปสู่การใช้สัญลักษณ์
5. อัตลักษณ์ เป็นสิ่งที่ช่วยให้สังคมดำรงอยู่ และเป็นเครื่องมือที่ใช้เป็นเงื่อนไขทางสังคมในการจำแนกบุคคลที่ไม่ใช่พวกเดียวกันออกไป
6. การอยู่ร่วมกันเป็นสังคม และการใช้สัญลักษณ์ เป็นสิ่งที่ใช้แยกแยะลักษณะที่มีความแตกต่างออกไปจากกลุ่ม จัดเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้อัตลักษณ์ดำรงอยู่
7. กระบวนการสร้างแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ มักจะสัมพันธ์กับระบบการแบ่งชนชั้นทางสังคม เพื่อแสดงว่านั่นพวกเขา นี้พวกเรา
8. การทำให้เห็นความแตกต่างนั้น ยังอยู่ในสภาวะที่มีความคลุมเครือไม่ชัดเจน
9. อัตลักษณ์ ยังเป็นสิ่งที่มีความเป็นเอกภาพ นั้นเป็นเพราะเงื่อนไขต่างๆ ที่นำมาใช้นั่นเอง
10. การที่ยังคงอธิบายให้เห็นว่า เพราะเหตุใดที่ผู้คนในสังคมยังยึดติดอยู่กับอัตลักษณ์แห่งตน ทำให้คนเราจึงต้องค้นหาตำแหน่งแห่งที่ ที่จะยืนหยัดต่อสู้กับวาทกรรมอันเกิดจากอัตลักษณ์ รวมถึงการอธิบายว่า สังคมและสัญลักษณ์ยังเป็นสิ่งสำคัญที่นำไปสู่กระบวนการสร้างอัตลักษณ์

ทั้งหมดนี้จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่อธิบายว่า เพราะเหตุใด อัตลักษณ์จึงถูกสร้างขึ้น และได้รับการดำรง และรักษาไว้ในแต่ละสังคม

เงื่อนไขทั้ง 10 ประการ แสดงให้เห็นถึงความจำเป็น และความสำคัญของอัตลักษณ์ที่มีต่อสังคมมนุษย์ และส่งผลให้แต่ละสังคมต้องมีอัตลักษณ์ก่อกำเนิดขึ้นอยู่เสมอ เพื่อการดำรงอยู่ของสังคม อย่างไรก็ตาม การเกิดขึ้นของอัตลักษณ์ยังเป็นสิ่งที่ต้องพึงพิงและสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ ในสังคม อาทิ การเป็นตัวแทนผลผลิตแห่งอัตลักษณ์ การใช้ของคนในสังคม และกฎเกณฑ์ต่างๆ ตามที่ Du Gay , Hall และคณะ เรียกว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นผลการศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ของพวกเขาแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้น และคนในสังคมร่วมกันใช้ โดยอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรม หากต้องการทำความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์จำเป็นต้องวิเคราะห์ถึงกระบวนการสร้างภาพตัวแทน สิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ ผลผลิตแห่งอัตลักษณ์ การร่วมกันใช้ของคนในสังคม และกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆ ของสังคม ดังแสดงในภาพที่ 2.2



ภาพที่ 2.2 แสดงวงจรแห่งวัฒนธรรมของ Du Gay, Hall และคณะ

Stryker (1980 อ้างในพงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์, ม.ป.ป. : 85-86) กล่าวว่าอัตลักษณ์เป็นตัวเชื่อมโยงที่สำคัญ ระหว่างปัจเจกบุคคลกับโครงสร้างทางสังคม เพราะว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่บุคคลกำหนดให้มีขึ้น โดยจะมีความสัมพันธ์กับตำแหน่งในโครงสร้างสังคม และบทบาทที่พวกเขาแสดงนั้น จะมีความสอดคล้องกับตำแหน่งทางสังคมที่บุคคลยึดถือ จากการที่บุคคลเข้าไปสู่สถานการณ์หนึ่ง บุคคลจะทำการนิยามสถานการณ์โดยอาศัยแนวคิดของเขาเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญภายในสถานการณ์นั้นๆ จากการนิยามสถานการณ์บุคคลจะเลือกอัตลักษณ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และนำเสนออัตลักษณ์ที่เหมาะสมที่สุดของเขาชุดหนึ่ง โดยประสบการณ์ของบุคคล และสถานการณ์ที่มากระทบจะเป็นตัวบ่งชี้ให้บุคคลเลือกนำเสนออัตลักษณ์ เพื่อใช้ในสถานการณ์ของการปฏิสังสรรค์ ในบางกรณีการเลือกอัตลักษณ์อาจเกิดความขัดแย้ง เนื่องจากบุคคลมีหลายอัตลักษณ์สำหรับสถานการณ์หนึ่งๆ มากเกินไป เรียกว่า การขัดกันทางบทบาท เช่นเป็นทั้งเพื่อน และลูกน้อง หรือ ต้องเลือกเอาระหว่างอัตลักษณ์อาชีพ หรืออัตลักษณ์ครอบครัว โดยบุคคลเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่มีการขัดกันทางบทบาท บุคคลจะเลือกเอาอัตลักษณ์ที่สำคัญที่สุดออก รวมทั้งบุคคลมีแนวโน้มที่จะเลือกใช้อัตลักษณ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากบุคคลอื่นที่ร่วมในการปฏิสังสรรค์ เพื่อที่เขาจะได้รับและทำให้การปฏิสังสรรค์ดำเนินต่อไปได้ ในกรณีที่คำตอบจากตัวเอง และคำตอบจากสาธารณชนไม่สอดคล้องกัน อันเนื่องมาจากทัศนะของผู้มองที่แตกต่างกันไป หากบุคคลผู้มีอัตลักษณ์ว่า อัตลักษณ์ที่ให้กับตนเองเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่เป็นอัตลักษณ์ที่ขัดแย้งกับทัศนะของสังคมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความกดดันทางสังคมต่อบุคคลผู้มีอัตลักษณ์นั้น ในกรณีนี้บุคคลมีทางเลือกอยู่ 2 ทาง คือ การละทิ้งอัตลักษณ์ที่ตนยึดถืออยู่นั้นเพื่อที่จะได้ไม่ต้องเผชิญกับปัญหาความกดดันทางสังคมต่าง ๆ นั้น หรืออีกทางเลือกหนึ่งคือ การยืนยันในอัตลักษณ์นั้นของตนท่ามกลางความกดดันของสังคมต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยการใช้การ “แสดงบทบาท” ตามอัตลักษณ์นั้นเป็นตัวยืนยันความชอบธรรมของอัตลักษณ์แห่งตน ดังกล่าว โดยเฉพาะบุคคลนี้สำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงให้กับอัตลักษณ์นั้น

Stryker ได้เสนอสมมุติฐานของอัตลักษณ์ (Turner, 2003: 371) ดังต่อไปนี้ ความเด่นของอัตลักษณ์ (The Salience Identity) ในกรณีที่บุคคลมีการยอมรับ และยึดมั่นผูกพันต่ออัตลักษณ์มากเท่าไร ก็มีความเป็นไปได้สูงที่จะทำให้อัตลักษณ์นั้นมีความเด่นในลำดับต้นๆ ระดับของการยึดมั่นผูกพันต่ออัตลักษณ์จะเป็นหน้าที่ (Function) ในทางบวกและช่วยเสริมอัตลักษณ์ที่บุคคลยึดถือเมื่อบุคคลอื่นให้คุณค่าในทางบวกต่ออัตลักษณ์ที่บุคคลยึดถือ และอัตลักษณ์นั้นมีความสอดคล้องกับการนิยามทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ที่บุคคลยึดถือมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับความคาดหวังของบุคคลอื่น การขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ของบุคคล ขึ้นอยู่กับอัตลักษณ์ที่บุคคลยึดถือ ในกรณีที่

อัตลักษณ์ของบุคคลมีความเด่น บุคคลมีแนวโน้มที่จะขยายความสัมพันธ์ในเครือข่ายให้กว้างขึ้น จำนวนของบุคคลที่อยู่ในเครือข่ายในความสัมพันธ์ของบุคคลนั้น จะมีอิทธิพลต่อความยึดมั่นผูกพันของบุคคลต่ออัตลักษณ์ที่เขายึดถือ จากการมีอัตลักษณ์ที่เด่นของบุคคล (The Consequences of High Salience) ดังกล่าวมาจะมีผลตามมา คือ บุคคลมีแนวโน้มที่จะยึดถืออัตลักษณ์ที่เด่นในลำดับต้นๆ จากอัตลักษณ์หลากหลายที่บุคคลมีอยู่ โดยจะมีลักษณะคือ แสดงบทบาทในลักษณะตามความคาดหวังของบทบาทที่มีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ที่บุคคลยึดถือ บุคคลจะรับรู้ว่าเป็นสถานการณ์นั้น คือ โอกาสที่จะแสดงออกถึงอัตลักษณ์ที่ตัวเองยึดถือ บุคคลพยายามแสวงหาโอกาส เพื่อที่จะแสดงในอัตลักษณ์นั้น และการที่บุคคลยึดมั่นผูกพันต่ออัตลักษณ์ที่เด่นอัตลักษณ์ใดอัตลักษณ์หนึ่ง (The Consequences of Commitment to Identity) จะทำให้เกิดผลตามมามีคือ ระดับของความยึดมั่นผูกพันต่ออัตลักษณ์ของบุคคล ประกอบด้วย

ประการแรก ผลของการแสดงบทบาทในอัตลักษณ์ที่ยึดมั่นก่อให้เกิดการเห็นคุณค่าในตัวเองของบุคคล ซึ่งจะทำให้บุคคลยึดมั่นอัตลักษณ์นั้นต่อไป และประการที่สอง คือการแสดงบทบาทจะสะท้อนถึงคุณค่าของสถาบัน และบรรทัดฐานของบุคคลนั้น โดยบุคคลจะแสดงบทบาทในลักษณะที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคมของตนเอง บุคคลจะมีการเปลี่ยนแปลงการยึดมั่นผูกพันที่มีต่ออัตลักษณ์ใดอัตลักษณ์หนึ่ง (Changing Commitments to Identity) ก็ต่อเมื่อ เหตุการณ์ภายนอกมีการเปลี่ยนแปลงไป ก็มีแนวโน้มที่จะทำให้บุคคลปรับเปลี่ยนและยอมรับอัตลักษณ์ใหม่ๆ หรือการก่อให้เกิดอัตลักษณ์ใหม่ขึ้นมาได้ โดยอัตลักษณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงมาก จะสะท้อนให้เห็นถึงระดับความยึดมั่นผูกพันต่ออัตลักษณ์ เพราะเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์มาก ก็แสดงให้เห็นว่าระดับความยึดมั่นผูกพันต่ออัตลักษณ์ที่บุคคลยึดถือมีน้อย ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการยึดถืออัตลักษณ์ได้ง่าย

นอกจากนี้ Stryker ได้เสนอกรอบความคิดในการอธิบายการปฏิสังสรรค์ทางสังคมโดยพิจารณาโน้ตส์ การกระทำบทบาท (role performance) ในฐานะที่เป็นผลผลิตร่วมกันระหว่างอิทธิพลของสังคมและอัตตะ โดยเป็นการผสมผสานแนวคิดที่สำคัญ เช่น การสร้างบทบาท (role making) ความเด่นของอัตลักษณ์ตลอดจนความหมายของวัตถุทางสังคม และผลกระทบของความหมายเหล่านั้น โดยเนื้อหาหลักประกอบด้วย

1. พฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคล เป็นพฤติกรรมที่ได้รับการตั้งชื่อและจัดประเภทโดยสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่ โดยพฤติกรรมที่บุคคลแสดงนั้นจะมีความหมายในลักษณะของความคาดหวังเชิงพฤติกรรมที่ได้รับการยึดถือร่วมกัน และบุคคลจะเรียนรู้โดยผ่านการปฏิสังสรรค์กับบุคคลอื่นว่าจะ

จัดประเภทให้กับวัตถุที่ตนเองประสบอย่างไร และในกระบวนการดังกล่าวบุคคลยังได้เรียนรู้ว่าเขาได้รับการคาดหวังว่าจะกระทำต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างไร

2. บุคคลมีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างการปฏิสังสรรค์ เกี่ยวกับคำเรียกประเภทต่างๆ รวมถึงสัญลักษณ์ที่ใช้ในการกำหนดตำแหน่งทางสังคมของบุคคล โดยบุคคลจะมีการแสดงบทบาทของพฤติกรรมที่ได้รับความคาดหวังจากสถานภาพทางสังคม

3. บุคคลทั้งหลายที่กระทำในบริบทแห่งแบบแผนพฤติกรรมที่เป็นระเบียบ ได้แก่ในบริบทของโครงสร้างสังคมให้ชื่อแก่กันและกัน ในลักษณะของการรับรู้ของแต่ละคนได้เป็นเจ้าของตำแหน่งทางสังคมชุดหนึ่ง โดยโครงสร้างสังคมจะเป็นตัวจัดระเบียบให้เกิดแบบแผนทางพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้นการเรียกชื่อกันและกันจึงเป็นสิ่งที่คาดหวังในการแสดงพฤติกรรมต่อกันของบุคคล

4. บุคคลทั้งหลายที่มีการกระทำในบริบทที่เป็นระเบียบให้ชื่อแก่ตนเองเช่นกัน การตั้งชื่อให้กับตนเองในรูปแบบของตำแหน่งทางสังคมเหล่านี้ ซึ่งกลับกลายเป็นส่วนหนึ่งของ “อัตตะ” ของบุคคล ก่อให้เกิดความคาดหวังเกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งถูกซึมซับมาจากคนอื่นๆ

5. เมื่อเข้าสู่การปฏิสังสรรค์ บุคคลจะนิยามสถานการณ์โดยการใช้ชื่อต่างๆแก่กันกับผู้ร่วมปฏิสังสรรค์คนอื่นๆ แก่ตนเอง และแก่ลักษณะหรือสิ่งต่างๆภายในสถานการณ์นั้นๆ

6. อย่างไรก็ตามนิยามเหล่านี้ก็ไม่ได้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางสังคม ถึงแม้ว่ามันอาจจะเป็นตัวควบคุม หรือจำกัดขอบเขตนิยามที่เป็นทางเลือกอื่นๆ ที่จะเกิดขึ้นภายในการปฏิสังสรรค์ก็ตาม

7. การที่บทบาททั้งหลายจะถูก “สร้าง” มากกว่า “เล่น” มากน้อยเพียงใด รวมทั้งองค์ประกอบใดที่จะเข้ามาในการสร้างบทบาทนั้นบ้าง ขึ้นอยู่กับโครงสร้างสังคมที่กว้างกว่าซึ่งเป็นตัวครอบคลุมสถานการณ์ปฏิสังสรรค์ต่างๆเข้าไว้ โครงสร้างบางชนิดมีลักษณะ “เปิด” ในขณะที่บางชนิด “ปิดตาย” สำหรับการสร้างบทบาทและการกระทำบทบาทที่ “แปลกใหม่” โครงสร้างทั้งหลายกำหนดจำกัดเอาไว้ในชนิดของนิยามต่างๆ ที่อาจถูกปลุกเร้า ดังนั้นจึงทำหน้าที่เป็นตัวจำกัดขอบเขตของการปฏิสังสรรค์ที่จะเกิดขึ้น

8. ในภาวะที่มีการสร้างบทบาท มากกว่าเป็นเพียงการเล่นบทบาทตามที่กำหนด การเปลี่ยนแปลงอาจเกิดขึ้นได้ในลักษณะของนิยามในชื่อหรือคำที่เกี่ยวกับประเภทต่างๆ ซึ่งนิยามเหล่านี้ใช้ และในแบบของการปฏิสังสรรค์ และการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างสังคมใหญ่ที่ครอบคลุมการปฏิสังสรรค์เหล่านั้นได้เช่นกัน

จากการแยกแยะความคิดเกี่ยวกับอัตตะ (self) Stryker ได้สร้างมโนทัศน์ที่มีความสำคัญขึ้นมา คือ ความเด่นของอัตลักษณ์ (Identity Salience) การยึดมั่นผูกพัน (commitment) และเกียรติภูมิแห่งตน (Self-Esteem)

ความเด่นของอัตลักษณ์ (Identity Salience) หมายถึง ความสำคัญ (ที่มีต่อบุคคล) ของการที่คนอื่นกำหนดตำแหน่งให้กับเขา (บุคคล) ในฐานะที่เป็นวัตถุประสงค์ทางสังคมประการหนึ่ง ในลักษณะเดียวกับที่บุคคลนั้นกำหนดให้กับตนเองและประกาศให้คนอื่น ๆ รู้ ความคิดเกี่ยวกับความเด่นของอัตลักษณ์ได้รวมเอาสมมติฐานเกี่ยวกับการจัดลำดับสูงต่ำของอัตลักษณ์ (Identity Hierarchy) เข้าไว้ด้วย ซึ่งหมายถึงว่าจากการที่บุคคลหนึ่งๆ มีอัตลักษณ์จำนวนมาก จึงจัดลำดับให้กับอัตลักษณ์ของคนในลักษณะที่ว่า อัตลักษณ์บางอัตลักษณ์จะได้รับการเลือกมาใช้บ่อยครั้งกว่าอัตลักษณ์อื่นๆ ในสถานการณ์ต่างๆ ทางสังคม เช่น อัตลักษณ์ความเป็นอาจารย์ สามี พ่อ ข้าราชการ ฯลฯ อัตลักษณ์เหล่านี้จะถูกเรียงตามลำดับความสำคัญและอัตลักษณ์หนึ่งมีแนวโน้มที่จะถูกนำมาใช้ในสถานการณ์หนึ่งๆ มากกว่าอัตลักษณ์อื่นๆ

ความยึดมั่นผูกพัน (commitment) หมายถึงขอบเขตที่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับคนกลุ่มหนึ่งๆ ขึ้นกับการที่เขาเป็นคนประเภทหนึ่ง ในการยอมรับตำแหน่งและกฎเกณฑ์ใดๆ หนึ่ง ถ้าบุคคลให้คุณค่าแก่ความสัมพันธ์ระหว่างเขากับบุคคลบางคน โดยที่ความสัมพันธ์เหล่านี้เป็นผลมาจากการยอมรับตำแหน่งและบทบาทบางรูปแบบ คือการเป็นบุคคลบางประเภท บุคคลนั้นจะถูกยึดมั่นผูกพัน ไม่มากก็น้อยในระดับหนึ่ง ขึ้นอยู่กับความสำคัญของการธำรงความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ที่มีความสำคัญต่อเขา โดยความยึดมั่นผูกพันมีหลายแง่มุม ได้แก่ จำนวนบุคคลอื่นๆ ที่บุคคลมีความสัมพันธ์ผ่านทางความเป็นเจ้าของตำแหน่ง ความสำคัญของบุคคลเหล่านั้นที่มีต่อบุคคล และจำนวนชนิดของกิจกรรมที่เชื่อมโยงบุคคลเข้ากับคนอื่นๆ

เกียรติภูมิแห่งตน (Self-Esteem) มีความสำคัญต่อการเชื่อมโยงระหว่างบุคคลกับสังคม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างอัตลักษณ์ กับการกระทำบทบาทจากกระบวนการสวมบทบาท และการขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการที่บุคคลได้เรียนรู้ตำแหน่งของตนเอง และความหมายของคนอื่น และถูกนำเข้าสู่เชื่อมโยงกับระบบแบบแผนการปฏิบัติสร้างสรรค์บุคคลทั้งหลายและพัฒนาเป็นอัตลักษณ์ต่างๆ ของตนขึ้นมาจากพื้นฐานความนิยมของสังคม บุคคลทั้งหลายจึงแสวงหาวิถีทางในอันที่จะทำให้อัตลักษณ์ของตนได้รับการยอมรับและยืนยันความถูกต้อง จากคนอื่น ดังนั้นบุคคลทั้งหลายจะชอบที่จะมองและคิดถึงตัวเองในแง่ดี จึงเชื่อมโยงเกียรติภูมิแห่งตนเข้ากับพฤติกรรมที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์เด่นของเขา (พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์, ม.ป.ป. : 58-86)

จากแนวคิดอัตลักษณ์ของ Stryker สามารถนำมาเป็นกรอบอธิบายการดำเนินชีวิตของมุสลิมได้ว่า ในสถานการณ์ต่างๆ ของการปฏิสังสรรค์ทางสังคมจะมีสถานการณ์ที่มากกระทบต่ออัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม และมุสลิมมีแนวโน้มที่จะเลือกนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองในอัตลักษณ์ที่เด่นชัดสุดจากอัตลักษณ์ซึ่งมีอยู่อย่างหลากหลายที่มีการจัดวางลำดับไว้ โดยที่อัตลักษณ์ซึ่งมีความเด่นในสถานการณ์หนึ่งๆ ก็จะเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ และการนิยามสถานการณ์นั้นของมุสลิม ผู้วิจัยจึงต้องการทราบว่าท่ามกลางสถานการณ์ที่แตกต่างหลากหลายที่มากกระทบต่ออัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม มุสลิมมีการนิยามสถานการณ์อย่างไร มุสลิมมีกลยุทธ์ในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมต่อสถานการณ์ที่มากกระทบกับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร และมุสลิมเลือกเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองอย่างไรบ้าง

อัตลักษณ์เกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ที่ระหว่างบุคคลในสังคมและภายในตัวบุคคลเอง ในแต่ละบุคคลอาจมีอัตลักษณ์ที่หลากหลาย แต่จะมีการเลือกเอาเพียงอัตลักษณ์ใดอัตลักษณ์หนึ่งที่ตนยอมรับเพื่อนำมาใช้ภายใต้เงื่อนไขของบริบทในช่วงเวลาและพื้นที่ และอัตลักษณ์นี้อาจถูกกำหนดได้ทั้งจากบุคคลเป็นผู้กำหนดตนเองหรือถูกกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของบุคคลโดยสังคมก็ได้ การกำหนดอัตลักษณ์นี้เกิดขึ้นบนกระบวนการคิดเกี่ยวกับระบบของความแตกต่าง ระบบของความหลากหลาย และการตั้งคำถามว่าอัตลักษณ์ที่จะสร้างขึ้นนั้นมีความเชื่อมโยงกับสังคมอย่างไร ดังนั้นอัตลักษณ์กับสังคมจึงเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก เนื่องจากการนิยามความเป็นตัวตนของอัตลักษณ์นั้นต้องมีการอ้างอิงกับสังคม แม้จะเป็นในระดับตัวบุคคลก็ยังคงมีการนิยามตนเองว่ามีตำแหน่งแห่งที่ หรือมีบทบาทอย่างไรในสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2550) กล่าวว่าอัตลักษณ์นั้นไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอยๆ ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างของวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง และวัฒนธรรมก็เป็นสิ่งก่อสร้างทางสังคม (social construct) นอกจากนี้วัฒนธรรมก็ไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งหรือตายตัว หากแต่มีรูปแบบเป็นวงจรที่เรียกว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” (circuit of culture) ดังนั้นอัตลักษณ์ทั้งหลายจึงมีกระบวนการถูกผลิต (produced) ให้เกิดขึ้น สามารถถูกบริโภค (consumed) และถูกควบคุมจัดการ (regulated) อยู่ในวัฒนธรรมเหล่านั้น ทั้งนี้ยังมีการสร้างความหมายต่างๆ (creating meanings) ผ่านทางระบบต่างๆ ของการสร้างภาพตัวแทน (symbolic systems of representation) ที่เกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ต่างๆ ทางอัตลักษณ์อันหลากหลายที่เราเลือกใช้ หรือการนำเอามาสร้างเป็นอัตลักษณ์ของเรา อัตลักษณ์ เป็นประเด็นที่มีการถกเถียงทางทฤษฎีสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะในแวดวงวัฒนธรรมศึกษา พบว่า มโนทัศน์ “อัตลักษณ์” ซึ่งจะควบคู่กับมโนทัศน์อำนาจ การนิยามความหมายหรือการสร้างภาพแทนความจริง

ดังนั้น อัตลักษณ์จึงมีความสำคัญเป็นพิเศษเนื่องจากเป็นปริมณฑลที่เชื่อมต่อกับอัตลักษณ์ “ความเป็นปัจเจก” และสัมพันธ์กับสังคม (social aspect)

2.1.2 อัตลักษณ์กับวัฒนธรรม

กาญจนา แก้วเทพ กล่าวว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (cultural identity) ก่อตัวมาจากการใช้วาทกรรม (discourse) และปฏิบัติการต่างๆ ในสังคม (social practice) ที่ดำเนินอยู่ในชีวิตประจำวันของบุคคล เช่น การสนทนา การทักทาย การประกอบพิธีกรรม ฯลฯ บุคคลที่มี อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเดียวกันก็จะถูกยอมรับจากสมาชิกภายในชุมชนเดียวกันว่า “เป็นคนวงใน/เป็นคนในวัฒนธรรมเดียวกัน” (us) ในด้านบทบาทของอัตลักษณ์ต่อบุคคลและสังคม นักวัฒนธรรมนิยมบางสำนักก็มีแนวคิดพื้นฐานว่า เรื่องของวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “อำนาจ” (power) เนื่องจากวัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกับเรื่องอัตลักษณ์ของบุคคลหรือของสังคมนั้นเป็นแหล่งที่มาของอำนาจบางชนิด เช่น ความมั่นใจในตนเอง (self-confidence) ความภาคภูมิใจและความรู้สึกมีศักดิ์ศรีในตนเอง ดังนั้น หากบุคคลหรือสังคมใดขาดอัตลักษณ์เฉพาะตัวหรืออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแล้ว จะทำให้ขาดความมั่นใจ หมดความภาคภูมิใจในตัวเอง เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน อัตลักษณ์คือการต่อสู้ทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งภายใต้สังคมที่เต็มไปด้วยผู้คนที่หลากหลาย

นอกจากนี้ กาญจนา ยังกล่าวต่อไปว่า อัตลักษณ์เป็นเรื่องของเกณฑ์แบ่ง “เขา” และ “เรา” เนื่องจากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบที่บอกว่า “เราเป็นใคร” (we/us) และแตกต่างจากคนอื่น (they/them) อย่างไร โดย Sarbaugh อธิบายว่า ความรู้สึก เป็นวัฒนธรรมเดียวกัน นั้นอาจจะแล้วแต่รหัส/สัญลักษณ์ ที่เรากำลังใช้เกณฑ์ในการแบ่ง ดังตัวแปรสำหรับวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมหรือการพิจารณาอัตลักษณ์ของแต่ละวัฒนธรรม ประกอบด้วย 4 ตัวแปร หนึ่งคือ โลกทัศน์ (worldview) ซึ่งเป็นชุดความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับความหมายชีวิต เป้าหมายของชีวิต และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับจักรวาล ฯลฯ สองคือ แบบแผนของบรรทัดฐาน (normative pattern) ซึ่งเป็นแบบแผนที่วางแนวทางในการปฏิบัติในกลุ่มว่า ต้อง/ไม่ต้อง ทำอะไร ควร/ไม่ควรทำอะไร ตามระดับความเข้มงวดของแต่ละวัฒนธรรมที่ต่างกันไป สามคือ ระบบรหัส (code system) ซึ่งเป็นแบบแผน/กฎทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับทุกอย่างที่มีความหมาย (meaning) ไม่ว่าจะเป็นวจนภาษา อวจนภาษา สถานที่ กาลเวลา โครงสร้างทางสังคม ฯลฯ และสี่คือ ความสัมพันธ์ที่บุคคลได้รับรู้ (perceived relation) ซึ่งอาจมีหลายมิติ เช่น เป้าหมายของแต่ละวัฒนธรรมนั้น ไปด้วยกันหรือไม่ เกี่ยวกับลำดับชั้นของความสัมพันธ์นั้น และ ความรู้สึกบวก-ลบกับ “ผู้อื่น” (alien) เป็นต้น

2.1.3 อัตลักษณ์ในแนวคิดของนักทฤษฎีโครงสร้างนิยม (Structural Determinism)

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 หรือยุคแสงสว่างแห่งปัญญา เป็นยุคที่มนุษย์พยายามค้นหาความจริงในเชิงประจักษ์นิยม โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้นการสร้างทฤษฎีทางสังคมในยุคนี้จึงมีลักษณะที่เป็นทฤษฎีมหภาค (Grand Theory) ที่มุ่งแสวงหากฎสากล (Universal Law) ซึ่งเชื่อว่า กฎที่เป็นสากลนั้น สามารถอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ได้ วิธีคิดกระแสหลักของยุคนี้จึงเชื่อในแนวคิดที่เรียกว่า “สารัตถะนิยม” (Essentialism) หรือแนวคิดที่เป็นแก่นแกนความรู้ และความจริง เป็นแนวคิดที่ยึดติดอยู่บนพื้นฐานของเหตุและผลเสมอ ในยุคนี้จึงใช้วิธีดังกล่าวมาใช้เป็นกรอบในการกำหนดพฤติกรรมมนุษย์ให้อยู่ในกฎระเบียบของสังคม ทฤษฎีทางสังคมจึงต้องมีลักษณะครอบคลุม และมีพลังการอธิบายสูง นักคิดในกลุ่มนี้ คือ August Comte และ Emile Durkheim (อ้างอิงในอภิธานศัพท์ของฟูสกอล, 2543: 18) เห็นพ้องกันว่า วิธีคิดแบบเสรีนิยมเป็นเพียงจินตนาการเชิงปรัชญา ซึ่งควรถูกแทนที่โดย (The Great Being) เป็นสิ่งที่มาแทนพระเจ้าในยุคแห่งเหตุผล ส่วน Durkheim เห็นว่า สังคมมีแรงยึดเหนี่ยวโดยธรรมชาติซึ่งอยู่เหนือกว่า และมีอำนาจบังคับปัจเจก แรงยึดเหนี่ยวที่เป็นจิตวิญญาณร่วม (Collective Conscience) นั้น ในยุคก่อนสมัยใหม่แสดงตัวในรูปของจิตสำนึกทางศาสนา ส่วนในสังคมตะวันตกสมัยใหม่แรงยึดเหนี่ยวนี้คือ จิตสำนึกร่วมของกฎหมายสมัยใหม่ จิตวิญญาณร่วมนี้ เป็นที่มาของศีลธรรม นั่นคือ Durkheim เห็นว่าสังคมคือ รากฐาน และที่มาของ ศีลธรรม การเสนอแนวคิดเช่นนี้ เนื่องจาก Durkheim ได้รับรู้ถึงความวุ่นวาย และความรุนแรงทางการเมืองในสังคมฝรั่งเศสในสมัยนั้น ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการนิยมในลัทธิปัจเจกนิยม เขาจึงต้องการเตือนถึงอันตรายจากการไร้ระเบียบที่เกิดขึ้นในสังคม

อย่างไรก็ตาม Durkheim ก็ให้ความสำคัญกับปัจเจกโดยเชื่อว่า สังคมที่ดีต้องเป็นสังคมที่เปิดช่องให้ปัจเจกเป็นตัวของตัวเองได้ โดยไม่เกิดความแตกแยกหรือเกิดความวุ่นวาย ดังนั้นในประเด็นการเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกกับอัตลักษณ์ร่วมของสังคมนั้น Durkheim เห็นว่าพลวัตสำคัญคือพลังของพิธีกรรมซึ่งปัจเจกร่วมกันสร้าง และผลิตซ้ำสัญลักษณ์ที่เป็นเสมือนอัตลักษณ์ร่วมของสังคม โดยกระทำผ่านพิธีกรรม เขาให้ความสำคัญกับพลังของพิธีกรรมทั้งแง่มุมการเสนอเนื้อหา (Cognitive Aspect) และแง่มุมของพลังทางอารมณ์ (Emotive Aspect) พิธีกรรมคือ ภาษาสัญลักษณ์ที่เมื่อความหมายผ่านการปลุกเร้าอารมณ์ของผู้เข้าร่วมพิธีอันศักดิ์สิทธิ์ ให้มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ดังนั้นอัตลักษณ์ในความคิดของ Comte และ Durkheim จึงเป็นอัตลักษณ์ร่วมของสังคม อันมีพลังพิธีกรรมที่ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วม โดยพวกเขาเชื่อว่า อัตลักษณ์ร่วมของสังคมนั้นมีอาจลดทอนลงไปเป็นจิตสำนึกของปัจเจกคนใดคนหนึ่งได้ เพราะอัตลักษณ์ของสังคมไม่ใช่การนำเอาอัตลักษณ์ของปัจเจกแต่ละคนมารวมกัน โดยทั้งสองเชื่อว่าสังคมมีโครงสร้างที่ยิ่งใหญ่กว่านั้น และเป็นสิ่งที่มีคุณภาพใหม่ในตัวเอง อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงอำนาจเหนือกว่าของสังคมที่มีต่อปัจเจกนั่นเอง

จากการทบทวนอัตลักษณ์ในแนวคิดของนักทฤษฎีโครงสร้างนิยมในงานวิจัยนี้เพื่อทำความเข้าใจว่า แม้แนวคิดของกลุ่มโครงสร้างนิยมจะปฏิเสธหรือไม่ให้ความสำคัญของพลังระดับปัจเจกและมองว่าปัจเจกในสังคมเป็นเพียงแค่ผู้กระทำการที่ถูกชักจูง (Passive Actor) แต่ผู้วิจัยตระหนักว่า ส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ถูกสร้างจากโครงสร้างทางสังคม แม้ว่ามัลลัฟจะพยายามสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้คนทั่วไปประจักษ์ แต่วิถีชีวิตบางส่วนจะยังคงอยู่ในกฎเกณฑ์ของสังคมเช่นกัน กฎเกณฑ์ทางสังคมจะถูกหล่อหลอมโดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมในการดำเนินชีวิตประจำวัน บางครั้งมัลลัฟได้นำเอาสิ่งที่สังคมคาดหวังและนิยามความหมายให้กับตนเองมาใช้ในการสร้างอัตลักษณ์เพื่อเป็นข้อต่อรองรับผลประโยชน์ด้วยเช่นกัน จึงขึ้นอยู่กับว่ามัลลัฟจะสังเกตเห็นหรือรู้สึก (Perceive) ต่อ โครงสร้างอย่างไร

2.1.4 อัตลักษณ์ในแนวคิดของนักทฤษฎีสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism)

ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ เป็นกลุ่มแนวคิดที่เน้นการศึกษาสังคมในระดับปัจเจกบุคคล โดยมีที่มาจากอิทธิพลของแนวความคิดของปฏิบัตินิยม (Pragmatism) และพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ตามแนวคิดปฏิบัตินิยมนั้น ความเป็นจริง (Reality) เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น (Created) โดยมนุษย์ในสังคมที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ หลักการที่สองของแนวความคิดนี้ คือ มนุษย์จะคัดสรร และจดจำเฉพาะความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง หากว่าอะไรไม่เป็นประโยชน์มนุษย์ก็จะดำเนินการเปลี่ยนแปลงสิ่งนั้น

ดังนั้นการที่เราจะเข้าใจผู้กระทำ (Actors) ต้องทำความเข้าใจพื้นฐานของสิ่งที่เราปฏิบัติ แนวความคิดนี้จึงมีอิทธิพลต่อการศึกษาสังคมในเชิงสัญลักษณ์สัมพันธ์ เพราะนำไปสู่หลักการที่สำคัญ 3 ประการ (เฮวล์ลิกซ์ อภิชาติวัลลภ, 2538: 16) ประการที่หนึ่งคือทำให้ความสัมพันธ์กับการปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และโลกรอบๆ ตัว ประการที่สองคือการตั้งฐานคติว่าผู้กระทำและโลกรอบๆตัวเขาเป็นกระบวนการพลวัตมิใช่โครงสร้างที่คงที่ และประการสุดท้ายคือทำให้ความสัมพันธ์กับความสามารถของคน ในการแปลความหมายโลกและสังคมนรอบๆตัวเขา

ถึงแม้ว่านักคิดทฤษฎีในสายสัญลักษณ์สัมพันธ์ (Symbolic Interactionism) แม้จะให้น้ำหนักแก่ปัจเจกในฐานะ “ผู้กระทำการ” (Agency) แต่ก็เห็นว่าอัตลักษณ์ คือสิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม Max Weber (อ้างใน สุเทพ สุนทรเกตุช, 2540: 34) ได้ให้แนวคิดในการศึกษาสังคมแบบตีความ ซึ่งกลุ่มนักทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ได้นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาสังคมในระดับปัจเจกบุคคล คือ การศึกษาสังคมด้วยวิธี Verstehen หรือที่เรียกว่า Interpretive Understanding เป็นการศึกษาด้วยวิธีการตีความ ซึ่งหมายความว่า การที่เราจะเข้าใจพฤติกรรมใดๆ ในสังคม ผู้ศึกษาจะต้องเอาตัวเองเข้าไปอยู่ในพื้นที่ของผู้กระทำนั้น ซึ่งเป็นการศึกษาจากทัศนคติใน หรือเป็นการศึกษาจากทัศนะของผู้กระทำ แล้วตีความหมายของการกระทำนั้นออกมา Weber ได้เสนอไว้ว่าการทำความเข้าใจทางสังคม จำเป็นต้องใช้วิธีการตีความ เพื่อให้ได้มาซึ่งคำอธิบายของสาเหตุ และผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น เป็นการมองพฤติกรรมทั้งหมดของคน และตีความหมายของพฤติกรรมที่แสดงออกมา ซึ่งมักจะมีความสัมพันธ์กันเสมอ

Weber สนใจพลังทางศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการสร้างแบบแผนบุคลิกภาพ โลกทัศน์ และความโน้มเอียงทางพฤติกรรม โดยเขาได้สร้างตัวแบบบุคลิกภาพ (Personality Types) ที่ได้แรงบันดาลใจทางศาสนาหลายแบบ นอกจากนี้ Weber ยังศึกษาตัวกำหนดทั้ง โครงสร้างการเมือง การเก็บภาษี ตลาด กลุ่มอำนาจ โครงสร้างระบบเครือญาติ ว่าเป็นบริบทเชิงโครงสร้างของการเกิดอุดมการณ์ และบุคลิกภาพทางศาสนาแบบหนึ่งๆอย่างไร เขาใช้แนวทางประวัติศาสตร์เปรียบเทียบเพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรทางสังคมที่เหนียวรั้ง หรือส่งเสริมการเกิดโลกทัศน์ทางศาสนาที่เอื้อต่อการสะสมทุน ดังนั้นในทัศนะของ Weber อัตลักษณ์จึงเป็นการศึกษาทางสังคมของกลุ่มที่เกาะเกี่ยวกันบนอุดมการณ์ศาสนา อันเป็นการพยายามชี้ให้เห็นการกำหนดซึ่งกันและกันของแบบแผนบุคลิกภาพและโครงสร้างทางสังคม แม้ว่า Weber จะมีทัศนะบางเรื่องที่มีน้ำหนักไปทางโครงสร้างกำหนด แต่สิ่งที่น่าจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาครั้งนี้คือ เรื่องทัศนคติใน หรือการมอง การตีความ และการให้ความหมายโดยผู้ถูกศึกษาเป็นผู้นิยามเอง

2.1.5 อัตลักษณ์ในแนวคิดของนักคิดหลังทันสมัยนิยม (Postmodernism)

แนวคิดหลังทันสมัยนิยม (Postmodernism) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นหลังจากสังคมมนุษย์พัฒนามาถึงขั้นของความทันสมัยและมีความเจริญทางเทคโนโลยีถึงขีดสุด แต่ปัญหาของสังคมมนุษย์กลับยิ่งรุนแรง โดยเกิดการเหลื่อมล้ำระหว่างประเทศที่มีความเจริญทางเทคโนโลยีที่คิดหาผลประโยชน์จากประเทศอื่น ในโลกที่ยังล้าหลังทางเทคโนโลยี การล่าอาณานิคมแล้วแสวงหาประโยชน์ ตลอดทั้งเข้าครอบครองทรัพยากรของประเทศที่ล้าหลังกว่า และรุนแรงถึงขั้นการทำ

สงคราม การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ หรือแม้แต่คนที่อาศัยอยู่ในประเทศเดียวกัน ก็มีการแบ่งแยกเป็นกลุ่ม ชนชั้น ความเป็นพวกเขาพวกเรา สิ่งเหล่านี้จึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมามากมาย นักคิดในยุคหลังทันสมัยนิยมจึงเริ่มทบทวนหาความรู้ในเชิงประจักษ์ว่า แท้จริงแล้วความรู้ที่ได้สามารถแก้ปัญหาทุกอย่างของสังคมโลกได้จริงหรือไม่ จึงมีการตั้งคำถามเกี่ยวกับ วิธีการมองโลกแบบใหม่ และมีการปรับเปลี่ยนวิธีศึกษาสังคมในรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “Postmodern” ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกิดการอ้อมตัวของยุคทันสมัยนั่นเอง

คำว่า “Postmodern” เป็นคำคุณศัพท์แปลว่า “หลังทันสมัย” หรือบางครั้งเรียกว่า “หลังความทันสมัย” หรือ “หลังทันสมัยนิยม” นอกจากนี้ยังใช้คำว่า “Against” ซึ่งแปลว่า “ต่อต้าน” และบางครั้งยังเรียกว่า “ทันสมัยนิยม” ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อจะได้เข้าใจความหมายเดียวกัน ผู้วิจัยจะใช้คำว่า “หลังทันสมัย”

ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2544: 141) ได้กล่าวถึงคำว่า Postmodern ว่าคำนี้พูดถึงเรื่อง 3 เรื่องที่แตกต่างกันคือ

1. สภาพสังคมร่วมสมัยในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งตกอยู่ในสภาพที่เรียกว่า สภาพะหลังสมัยใหม่ (Postmodern Condition หรือ Postmodernity) ซึ่งก่อให้เกิดการแปรปรวนขึ้นในระบบ คุณค่า เกิดการพรวนเคลื่อนขึ้นในพรมแดนที่ใช้แยกแยะสิ่งต่างๆ เช่น วัฒนธรรมบริโภคนิยมร่วมสมัยที่ผูกมากระบบทุนนิยมขั้นล่าสุด หรือ Late Capitalise

2. การสร้างสรรค์ศิลปวรรณกรรมแนวหนึ่งที่ทำทลายคติ และรสนิยมทางสุนทรียะของสังคมยุคสมัยใหม่ (Modern) เช่น ในเรื่องการแบ่งชั้นศิลปะเป็นสูงกับต่ำ เป็นต้น

3. คำว่า Postmodern เป็นคำที่ใช้เรียกชื่อแนวคิดทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์ในมนุษยศาสตร์แนวหนึ่ง ที่มีลักษณะเฉพาะตัวคือ จะเสนอมุมมองใหม่ๆที่เกิดจากการตั้งคำถามต่อกลุ่มทฤษฎีและองค์ความรู้ทั้งหลายที่เชื่อถือมาตั้งแต่ยุคแห่งความรู้แจ้ง (Enlightenment) ซึ่งยังคงมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน

จะเห็นว่า คำว่า Postmodern มีการนำมาใช้ในศาสตร์หลายๆสาขา เช่น สาขาทางสังคมศาสตร์ สาขาทางศิลปะ และในแนววิชาการ ซึ่งล้วนมีนัยของการต่อต้าน แนวความคิดแบบเดิม คือ การศึกษาเชิงประจักษ์ อันเป็นวิธีการค้นหาความรู้ในยุคสมัยใหม่ที่ก้าวข้ามออกจากกรอบของสังคมแบบเดิมที่ให้อำนาจแก่ผู้ที่อยู่ในสังคมส่วนบน

อภิญา เพื่อองฟูสกฤต (2530: 33-39) ได้สรุปจุดเด่นที่สำคัญของแนวคิดหลังทันสมัยนิยมไว้ ดังนี้

1. การตั้งข้อสงสัยกับเหตุผล ในฐานะเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงความจริง ซึ่งแนวคิดหลังทันสมัยนิยม เห็นว่าช่วงนี้เป็นช่วงวิกฤตของเหตุผล โดยยุคทันสมัย (Modern) ทฤษฎีทางสังคมตั้งอยู่บนพื้นฐานการยอมรับของเหตุผล ในฐานะเครื่องมือแสวงหาความรู้ เช่น

1.1 เชื่อว่าเหตุผลจะไม่บิดเบือน หรือเข้าไปแทรกแรงสิ่งที่ถูกศึกษา

1.2 เหตุผลต้องการเพียงคำอธิบาย และทำความเข้าใจต่อสิ่งนั้น เหตุผลจึงไม่เคยถูกตั้งข้อสงสัย หรือตั้งคำถาม ทำให้มองไม่เห็นว่าคุณเหตุผล มีส่วนสร้างสิ่งที่ถูกศึกษาอย่างไร

1.3 เหตุผลเป็นสิ่งโปร่งใส และเป็นกลาง

1.4 เชื่อว่าเหตุผล ทำให้สามารถเข้าถึงความจริงจึงต้องมีเครื่องมือ หรือมาตรฐาน เพื่อวัดความถูกต้องของความรู้

1.5 เชื่อว่าความรู้แท้ที่จริงที่ได้มานั้น ต้องมีลักษณะที่เป็นสากล ความถูกต้องของความรู้ นั้น ต้องเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อบริบทของเวลา และสถานที่ใด

จากเรื่องความเชื่อในหลักเหตุผลดังกล่าว ทำให้แนวคิดหลังทันสมัยนิยม เสนอให้ย้ายจุดการศึกษา มาตรวจสอบแนวคิดต่างๆ ที่เป็นกรอบพื้นฐาน ในการมองความจริง โดยเห็นว่า จุดบอดของเหตุผลก็คือ เหตุผลไม่อาจเข้าถึงกระบวนการทางสังคมที่ทำให้ตัวเหตุผลเองกลายมา เป็นฐานของความรู้ทั้งหมด เพราะสังคมมนุษย์มีการเคลื่อนไหว และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่เหตุผลมีลักษณะแน่นอนตายตัว

2. การเปลี่ยนแปลงฐานะและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ศึกษากับผู้ถูกศึกษา หรือปัญหาญาณวิทยา (Epistemology) ที่ว่าด้วยการเข้าถึงความจริง ในทฤษฎีของยุคโครงสร้างนิยมอ้างอิงปรัชญาสังคมเกี่ยวกับความจริงสุดท้ายเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์และสังคมเสมอ ในขณะที่แนวคิดหลังทันสมัยนิยม ปฏิเสธ “ความจริง” เหล่านี้ สาเหตุเพราะทฤษฎีโครงสร้างนิยมมักจะผูกติดกับอำนาจ ซึ่งหมายถึง อำนาจของผู้ประกาศตนเองเป็นผู้ค้นพบความจริง ที่จะยึดเอามาตรฐานในวัฒนธรรม หรือความเจริญของกลุ่มทางสังคมของผู้ศึกษาเป็นหลัก จึงไม่อาจเข้าถึงการตีความ หรือการให้ความหมายแก่ การประกอบพิธีกรรมต่างๆ ของชนเผ่าอื่นที่ตนเองศึกษา เช่น การมองพิธีกรรมของชนกลุ่มน้อย เป็นเรื่องไร้สาระ เป็นต้น ในการศึกษาของนักวิจัยที่ผ่านมา นักวิจัยจะอยู่นอกกรอบของบริบทของการศึกษา แต่สามารถอธิบาย หรือวิพากษ์ภาพของชุมชนที่ศึกษาในเชิงองค์รวมทั้งหมด (Totality) ได้ อย่างทะลุปรุโปร่ง เป็นการถืออภิสิทธิ์ และอ้างตำแหน่งแห่งที่ของผู้วิจัยที่อยู่เหนือความจริง โดย

มองข้ามเสียงสะท้อน หรือการตีความของชุมชน ดังนั้นการศึกษาของนักวิจัยที่ผ่านมาจึงถูกตั้งคำถามมากมาย เพราะตามแนวการศึกษาของ Postmodern เชื่อว่า ผู้วิจัยไม่สามารถหลุดออกมากรอบของวาทกรรม (Discourse) ได้ การวิพากษ์วาทกรรมจึงต้องมาจากพื้นที่ภายในตัววาทกรรม ด้วยเหตุผลนี้จึงนำไปสู่การพยายามเปลี่ยนแปลงวิธีศึกษา และวิธีเขียนงานแบบใหม่ขึ้น นั่นคือ งานเขียนควรเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ทั้งผู้ศึกษา และผู้ถูกศึกษา ได้มีโอกาสแสดงความรู้สึก นึกคิด และความมีตัวตนของตน เพราะในการเขียนงานแบบเก่านั้น จะเป็นข้อเขียนที่มาจากทัศนะของผู้ศึกษาแต่ฝ่ายเดียว

3. การเปลี่ยนแปลงฐานะของทฤษฎียุคใหม่ จะเน้นการวิเคราะห์เชิงองค์รวมทั้งหมด (Totality) การมองเห็น และการอ่านสิ่งที่ศึกษาได้ทะลุปรุโปร่งล้วนแต่เป็นภาพมายา ในเมื่อเราไม่อาจรับรู้ความจริงที่อยู่นอกเหนือประสบการณ์หรือวาทกรรมไปได้ ในทฤษฎีจึงไม่ควรมียุทธศาสตร์ที่อ้างถึงความจริงที่เป็นจุดเริ่มต้นพื้นฐาน แต่น่าจะเป็นประโยชน์ที่เป็น “ภาพแทนความจริง”

จากที่ได้กล่าวมาจะเห็นว่า การไม่นำเสนอทฤษฎีใดๆ และไม่เสนอทางออกของปัญหา ทำให้แนวคิดหลังทันสมัยนิยมถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า มีข้ออ่อนในเรื่องของการไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าอะไรจริง อะไรเท็จ และจะนำไปสู่ความไร้ระเบียบของสังคมได้ แต่อย่างไรก็ตามในประเด็นปัญหาการไม่อาจสร้างทฤษฎีได้นั้น ไม่ใช่จะหาข้อสรุปที่เป็นสากลไม่ได้เพียงแต่ยังไม่ถึงเวลาที่จะทำเช่นนั้นได้ และพยายามที่จะไม่นำเสนอทฤษฎีแบบครอบจักรวาลเช่นเดิม แต่จะเปลี่ยนมาเน้นการศึกษาเฉพาะกรณี เน้นระดับท้องถิ่น หรือชุมชน โดยเชื่อว่าการศึกษาที่เน้นบริบทจะช่วยทำให้ตอบได้ว่า ทางเลือกแบบไหนเหมาะสมที่สุด ในบริบทแบบไหนและเน้นการหาทางออกแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมที่สุดในบริบทเฉพาะ

การเปลี่ยนแปลงค่านิยมของความรู้ และวิธีการแสวงหาความรู้ดังกล่าว มีผลอย่างมากในการศึกษาเรื่อง อัตลักษณ์ การนิยามใหม่ของปัจเจกภาพเกิดขึ้น จากการทลายมายาคติเรื่อง ความชอบธรรมของเหตุผลของแนวคิดหลัง โครงสร้างนิยม (Post-structuralism) ที่มีลักษณะคือความเป็นศูนย์กลางออกจากปัจเจก ซึ่งเป็นการไม่ให้อภิสิทธิ์แก่ปัจเจก ในฐานะเป็นผู้กระทำการ (Agent) และเชื่อว่าปัจเจกไม่สามารถแทนความรู้ที่เป็นสากลได้ แต่ในการนิยามใหม่ของปัจเจกนั้น เห็นว่าปัจเจกภาพเป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และเป็นผลของกระบวนการต่อรองเชิงอำนาจในความสัมพันธ์ทางสังคมหลายระดับ ตั้งแต่ระดับจุลภาคไปจนถึงระดับมหภาค ปัจเจกภาพจึงเป็นเรื่องของกระบวนการสร้างความหมายทางสังคมให้เกิดขึ้นกับอัตลักษณ์อย่างหนึ่ง อาจจะเป็นอัตลักษณ์ของปัจเจกหรือของกลุ่มก็ได้ ความเป็นปัจเจกจึงถูกเน้น

ในฐานะที่เป็น “กระบวนการทางสังคมของการสร้างอัตลักษณ์” มากกว่าแก่นแกนของคุณสมบัติบางอย่างที่มีลักษณะตายตัว (Chris Wecdon, 1987 อ้างถึงใน อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2543: 38)

Richard Rodriguez Essay (1997) ได้เสนอว่า อัตลักษณ์นั้น ถูกกำหนดโดยวัฒนธรรม ไม่ได้ถูกกำหนดโดยเชื้อชาติเสมอไป ความเป็นคนเอเชียหรือเป็นคนยุโรป ไม่ได้กำหนดโดยสีผิว เพราะในแต่ละเชื้อชาติ หรือเผ่าพันธุ์นั้น ไม่ได้มีอัตลักษณ์หรือวัฒนธรรมเดียว แต่จะรวมความหลากหลายของวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่มีการสื่อสาร และปฏิสัมพันธ์กัน เช่น ในวัฒนธรรมของคนขาวอาจจะมีวัฒนธรรมของคนดำ ผสมอยู่ และในวัฒนธรรมของคนดำ ก็อาจจะมีวัฒนธรรมของคนขาวผสมผสานอยู่ด้วยเช่นกัน (นิลวดี พรหมพักพิง, 2547)

ดังนั้นการศึกษาอัตลักษณ์จึงค่อนข้างจะหลากหลายซับซ้อน และเกี่ยวข้องกับระบบสังคมในหลายระดับ จากการทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ในแนวคิดของนักคิดหลังทันสมัยนิยมพอจะสรุปได้ว่า อัตลักษณ์ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตัวเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตัวเองและคนอื่นมองเราในขณะนั้น อัตลักษณ์จึงเป็นกระบวนการนิยามความหมายของปัจเจก และกลุ่มทางสังคมที่สามารถเคลื่อนไหว ไม่คงรูปเพราะอัตลักษณ์สามารถปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมโลกาภิวัตน์ อัตลักษณ์มีการคาบเกี่ยวซ้อนทับกันอยู่ 2 ลักษณะ คือ อัตลักษณ์ส่วนบุคคล และอัตลักษณ์ทางสังคม สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเน้นในเรื่องการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ของบุคคลในฐานะที่มีอัลฟ่าเป็นสมาชิกคนหนึ่ง ของชุมชน

อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นได้ตามบริบทหรือสถานการณ์ต่างๆ ไม่ผูกติดอยู่กับประวัติศาสตร์ของปัจเจกหรือกลุ่มสังคมนั้นๆ แต่จะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ นั่นคือ ปัจเจกหรือกลุ่มคนมีวิธีที่จะเลือกใช้อัตลักษณ์แบบไหน ภายใต้เงื่อนไขแบบใดที่อัตลักษณ์จะเป็นประโยชน์ต่อเขาก็จะถูกเลือกนำมาใช้ การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลฟ่า จึงเป็นกระบวนการนิยามความหมายของมุอัลฟ่า โดยการตอบโต้ ต่อรองเพื่อเรียกร้องสิทธิต่างๆ เช่น สิทธิในชุมชนที่อยู่อาศัย สิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งกระบวนการนิยามความหมายนั้นจะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ระบบคุณค่า และวัฒนธรรม อันเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม

สรุปภาพรวมแนวคิดอัตลักษณ์

Kathryn Woodward แบ่งอัตลักษณ์เป็นสองระดับ คือ อัตลักษณ์บุคคล และอัตลักษณ์ทางสังคม และสังคมกำหนดบทบาทหน้าที่และระบบคุณค่าที่ติดมากับความเป็นพ่อ ความเป็นเพื่อน ความเป็นสามี-ภรรยา ความเป็นศิษย์-อาจารย์ ในมิตินี้ อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของการใช้สัญลักษณ์ (symbolic aspect) ซึ่ง Charles Cooley นักคิดสายทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) เชื่อว่าสังคมและปัจเจกบุคคลเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ สังคมเกิดจากการผสมผสานของตัวตนเชิงจิต (Mental Selves) ของหลายๆ คนที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ความรู้สึกเกี่ยวกับตัวเราพัฒนาขึ้นจากปฏิริยาของเราต่อความคิดเห็นของผู้อื่นเกี่ยวกับตัวเรา

Cooley เรียกตัวตนที่เกิดจากกระบวนการนี้ว่า ตัวตนในกระจกเงา (the Looking Glass Self) ซึ่งประกอบด้วยภาพลักษณ์ของเราที่เรามีต่อตนเอง และจินตนาการเกี่ยวกับความคิดของผู้อื่นต่อภาพลักษณ์นั้น รวมถึงปฏิริยาและความรู้สึกของเราที่มีต่อจินตนาการดังกล่าว ทั้งหมดนี้หลอมรวมกันก่อนเป็นความรู้สึกที่มีต่อตนเอง เช่น ความภาคภูมิใจ ความรู้สึกต่ำต้อยด้อยค่า ส่วน George Herbert Mead ศึกษาพัฒนาการที่ความรู้สึกเกี่ยวกับตัวตน ที่ก่อร่างสร้างตนจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ โดยชี้ให้เห็นว่ากลไกสำคัญต่อการสร้างตัวตน คือ การเรียนรู้ที่จะสวมบทบาท (Role Taking) ของผู้อื่น หัวใจสำคัญของการเรียนรู้คือ ภาษา ซึ่งเป็นช่องทางการถ่ายทอดระบบสัญลักษณ์และกฎเกณฑ์ร่วมของสังคม ซึ่งเมื่อมองถึงจุดนี้อาจดูราวกับว่าสังคมได้แสดงบทบาทครอบงำและสร้างตัวตนของปัจเจกบุคคล Mead ได้พยายามรักษาอิสรภาพของปัจเจก โดยเสนอแนวคิดที่ว่าตัวตนนี้มีสองด้านที่ปะทะสังสรรค์กันอยู่ตลอดเวลา ด้านหนึ่งคือ “me” ซึ่งเป็นตัวตนที่เกิดจากความเห็นและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และ “I” ซึ่งเป็นตัวตนตามลักษณะเฉพาะของเราเอง โดยทั้ง “me” และ “I” ต่างก็สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกตัวเรา เพียงแต่ me เป็นผลจากการประเมินและซึมซับจากทัศนคติของผู้อื่น ส่วน I เป็นคำตอบและความพยายามที่จะประสาน me ที่หลากหลายเข้าด้วยกัน ถือเป็นศักยภาพของความคิดสร้างสรรค์ (พีรยุทธ โอพันธ์, 2551: 17-19)

Erving Goffman จำแนกความแตกต่างระหว่างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลกับอัตลักษณ์ทางสังคม โดยนิยามความคิด ความรู้สึกที่ปัจเจกมีต่อตนเองว่า Ego Identity ส่วนภาพของปัจเจกในสายตาของคนอื่นในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เขาเรียกว่า Personal Identity ลักษณะความเป็นปัจเจก

สภาพของบุคคลในทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์มิใช่เป็นภาพความต่อเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียว บางส่วนแยกจากกัน แต่ก็มีบางส่วนของบทบาท เนื่องจากตัวตนของคนเราประกอบด้วยภาพลักษณ์ของที่มีต่อตนเอง หมายถึง “I” หรือ Ego Identity และจินตนาการเกี่ยวกับ

ความคิดของผู้อื่นต่อภาพลักษณ์นั้น หมายถึง “me” หรือ Personal Identity (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2546: 27)

ในปัจจุบันการมองภาพของสังคมด้วยกรอบแนวคิดทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ถูกท้าทายด้วยกลุ่มความคิดใหม่ คือ แนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodern) ซึ่งมีลักษณะเด่นของแนวคิดคือการตั้งข้อสงสัยกับเหตุผลในฐานะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าถึงความเป็นจริง การเปลี่ยนแปลงฐานะและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ศึกษากับผู้ถูกศึกษาด้วยการเข้าถึงความจริง และการเปลี่ยนแปลงฐานะของทฤษฎีที่ถูกมองว่าเป็นสิ่งครอบงำปัญญาของมนุษย์และควรที่จะปฏิเสธ ลักษณะเด่นดังกล่าวนี้ สร้างผลกระทบต่อการมองปัจเจกสภาพ ในฐานะของอัตลักษณ์ (Identity) เป็นอย่างมาก เนื่องจากการวิจารณ์แนวคิดสารัตถนิยม (Essentialism) ที่พยายามแสวงหาคำตอบสุดท้ายให้แก่คำถามต่างๆ โดยเสนอคุณสมบัติบางอย่างที่เป็นพื้นฐานของธรรมชาติและพฤติกรรมมนุษย์ และยืนอยู่บนหลักของเหตุผล ทำให้เกิดการไร้ซึ่งสารัตถอันเป็นสากลของปัจเจกภาพ แทนที่ปัจเจกภาพจะเป็นที่มาของความหมายและประสบการณ์ ที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง แนวคิดนี้กลับเห็นว่าแนวคิดปัจเจกสภาพดังกล่าว เป็นเพียงผลกระทบ (Effect) ของชุดวาทกรรมต่างๆ บทบาทของตัวตนแบบต่างๆ ที่วาทกรรมหยิบยื่นให้เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์

ดังนั้น สิ่งที่เป็นตัวตนจึงมีอยู่ในเฉพาะสถานการณ์เท่านั้น กล่าวได้ว่าแนวคิดหลังทันสมัยเชื่อว่า ความเป็นปัจเจกถูกเน้นในฐานะที่เป็นกระบวนการทางสังคมของการสร้างอัตลักษณ์ มากกว่าที่จะเป็นแก่นแกนของคุณสมบัติบางอย่างที่มีลักษณะตายตัวจะเห็นได้ว่าทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์เชื่อว่าตัวตน (Self) มีทั้งแบบที่เกิดจากความเห็นและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และแบบที่เป็นตัวตนจริงแท้ของเรา ถือเป็นเงาสะท้อนปัจเจกภาพที่มีขนาดเล็ก ที่อยู่เบื้องหลังสภาพของปัจเจกบุคคลที่ปรากฏอยู่เบื้องหน้าในฐานะอัตลักษณ์ที่ปรากฏตัวและแสดงตนต่อสาธารณะของปัจเจกบุคคล ส่วนแนวคิดหลังสมัยใหม่ เชื่อว่าอัตลักษณ์ มีความไหลเลื่อนมากกว่าที่จะเป็นผลผลิตสำเร็จรูปจากวาทกรรม และไม่สามารถซ้อนทับกับปัจเจกสภาพได้อย่างสนิทแน่น ปัจเจกสภาพทั้งสองแนว คือ ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) และแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodern) มีความแตกต่างกันในประเด็นของแนวคิดที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะประเด็นความต้องการองค์ประธาน (Subject) ของทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ขณะที่แนวคิดหลังสมัยใหม่ไม่ให้ความสำคัญกับองค์ประธาน และความเชื่อที่ว่าปัจเจกสภาพเป็นที่มาของความหมายและประสบการณ์ และมีความสมบูรณ์ในตัวเองล้วนเป็นเพียงภาพลวงตาที่เกิดจากผลกระทบของชุดวาทกรรมต่างๆ

2.2 แนวคิดศาสนาอิสลามและวิถีชีวิตของชาวมุสลิม

2.2.1 ความเชื่อ ทศนคติ และความศรัทธา

คำว่า “ความเชื่อ” พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ (2530) ให้ความหมายของความเชื่อ ว่าหมายถึง เห็นตามด้วย มั่นใจ ไว้ใจ

Rokeach (1972) ได้กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะของความถูก-ผิด จริง-เท็จ ดี-ไม่ดี ซึ่งอาจกระตุ้นให้เกิดการกระทำและก่อให้เกิดความต้องการหรือไม่ต้องการ ความเชื่อตามแนวคิดของเขามี 3 ชนิด และความเชื่อในข้อ 2 นั้น มีความรู้สึกหรือการประเมินค่ารวมอยู่ด้วยชัดเจน ดังนี้

1. ความเชื่อตามสภาพของสิ่งที่มีอยู่ (descriptive beliefs หรือ existential beliefs) เป็นความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่มีอยู่ในแง่ความถูก-ผิด จริง-เท็จ ตัวอย่าง ฉันเชื่อว่าโลกกลม
2. ความเชื่อเชิงประเมินค่า (evaluative beliefs) หมายถึง ความเชื่อที่มีการประเมินเป็นพื้นฐานแฝงอยู่ เช่น คนจีนขยัน คนไทยใจดี
3. ความเชื่อตามบทบัญญัติ กฎเกณฑ์ ระเบียบ วินัยที่สังคมกำหนดไว้ (prescriptive beliefs) เช่น ความเชื่อตามหลักศาสนา ตัวอย่าง คนกินไม่บาปคนฆ่าบาป หรือกฎเกณฑ์และระเบียบของสังคม เช่น เด็กควรเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่ ดังนี้ เป็นต้น

สุชา จันทรเฒ (2524) กล่าวว่า ความเชื่อ เป็นการยอมรับเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นความจริง เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา ลัทธิ ตลอดจนเรื่องอื่นๆ ความเชื่อเป็นสิ่งที่หักห้ามได้ยาก และมีอิทธิพลต่อบุคคลมาก คนเราจะทำสิ่งใดลงไปตามความเชื่อและความคิดเห็นของตนเป็นส่วนใหญ่

อุทัย หิรัญโต (2526) ให้ความหมายของความเชื่อ (Belief) ว่าหมายถึง การยอมรับข้อเสนอ (Statement) ใดๆอย่างหนึ่งว่าเป็นความจริง การยอมรับเช่นนี้ อาจเกิดจากสติปัญญา เหตุผลหรือความศรัทธาโดยถูกต้อง ความเชื่ออาจเกิดได้จากสาเหตุหลายอย่าง เช่น การพบเห็นด้วยตนเอง การพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์และการเชื่ออย่างงมงาย

ธวัช ปุณโณทก (2528) กล่าวว่า ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคม แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้จะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความยำเกรง

มณี พะยอมยงค์ (2529) เสนอไว้ว่า ความเชื่อของมนุษย์เกิดจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจดินฟ้าอากาศ ภัยธรรมชาติ หรือเหตุการณ์ที่มนุษย์ไม่สามารถรู้สาเหตุว่าเกิดจากอะไร จึงเกิดความรู้สึกยอมรับ และเชื่อถือในอำนาจของสิ่งเหล่านั้น บางครั้งก็วิงวอนขอความช่วยเหลือต่อสิ่งที่ตนเชื่อถือ

ทัศนีย์ ทานตวนิช (2533) ได้ให้ความเห็นว่า ความเชื่อหมายถึง การยอมรับนับถือหรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตนหรือไม่มีตัวตนก็ตาม ว่าเป็นความจริงหรือมีอยู่จริง การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้อาจมีหลักฐานที่จะพิสูจน์ได้หรือไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงก็ได้

พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ (2531) ความเชื่อ คือ กระบวนการความคิดที่เชื่อถือ (Trust) ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างฝังแน่น ความเชื่อมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับทัศนคติ มีผู้ให้ความเห็นว่าการแยกทัศนคติและความเชื่อออกจากกันเป็นเพียงการให้เชื่อในสิ่งที่เหมือน ๆ และก่อให้เกิดความสัมพันธ์มากกว่า อย่างไรก็ตามในที่นี้แยกความเชื่อและทัศนคติออกจากกัน เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ว่าความเชื่อและทัศนคติส่วนตกแต่งอัตตมโนทัศน์อย่างไร

Myers and Myers (1992) กล่าวว่า ความเชื่อเป็นการแสดงถึงวิถีทางในการมองสิ่งต่างๆ รอบๆ ตัว ซึ่งเป็นไปในลักษณะที่อยู่ระหว่าง 2 ขั้ว คือ ถูก กับ ผิด หรือ ใช่ กับ ไม่ใช่ และการแสดงออกถึงที่บุคคลเห็นด้วย และยอมรับว่าเป็นความจริง

อรรพรรณ ปิณฑน์โอวาท (2537) ความเชื่อ (Belief) เป็นความสัมพันธ์ (Relationship) ที่เรามองระหว่างเหตุการณ์ สิ่งของ ผู้คน หรือลักษณะหนึ่งลักษณะใดของสิ่งแวดล้อม ในสถานการณ์เช่นนี้ เรากล่าวว่าเรามีความเชื่อในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ความเชื่อส่วนใหญ่เป็นผลผลิตเกิดจากประสบการณ์ของเราโดยตรง และเริ่มสร้างสมมาตั้งแต่แรกเด็ก นั่นคือเราเกิดความเชื่อเพราะเราใช้ หู ตา จมูก ลิ้น สัมผัส ความเชื่อที่เป็นรากฐานฝังลึกในจิตใจมนุษย์เป็นความเชื่อที่เราเชื่อในผัสสะของตนเอง

ความหมายของ ความเชื่อตามมีผู้กล่าวไว้ข้างต้น สรุปได้ว่า ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับข้อเสนออย่างใดอย่างหนึ่งว่าเป็นจริง เป็นการแสดงถึงวิถีทางในการมองสิ่งต่างๆ รอบตัว ที่แต่ละบุคคลเห็นด้วยและยอมรับว่าเป็นความจริง เป็นความรู้สึก ความคิดที่บุคคลยอมรับในข้อเท็จจริง หรือข้อสรุปที่เป็นจริงเกี่ยวกับบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆ กระตุ้นให้เกิดการกระทำและก่อให้เกิดความต้องการหรือไม่ต้องการ ความเชื่อเป็นสิ่งที่หักห้ามได้ยากและมีอิทธิพลต่อบุคคลมาก คนเราจะทำสิ่งใดลงไปตามความเชื่อและความคิดเห็นของตนเป็นส่วนใหญ่ ความเชื่ออาจเกิดได้จากสาเหตุหลายอย่าง เช่น การพบเห็นด้วยตนเอง การพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ การยอมรับนับถือหรือยึดมั่นในสิ่ง

ใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตนหรือไม่มีตัวตนว่าเป็นความจริงหรือมีอยู่จริงอาจมีหลักฐานที่จะพิสูจน์ให้เห็นจริงได้หรือไม่ก็ได้ แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งให้การยอมรับและให้ความยำเกรง เป็นทั้งแนวทางในทางตัดสินใจเชื่อปฏิบัติและละเว้นการปฏิบัติสิ่งใด ๆ โดยมีอิทธิพลเหนือจิตใจของบุคคล และมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ที่ยอมรับและนับถืออาจเป็นความคิดที่เป็นสากลหรือเป็นที่ยอมรับบางกลุ่มหรือเป็นความจริงทั้งหลายที่อยู่รอบตัวเรา เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อในพระเจ้า ลัทธิ วิญญาณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์และจงรักภักดี เป็นการแสดงถึงความต้องการที่จะหาสิ่งมาบำรุงจิตใจ ความเชื่อจึงเป็นสิ่งที่กำหนดทัศนคติของบุคคล

คำว่า “ทัศนคติ” (Attitude) ตามพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2539) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นคำสมาสระหว่างคำว่า “ทัศน” ซึ่งแปลว่า ความเห็น กับคำว่า “คติ” ซึ่งแปลว่า แบบอย่างหรือลักษณะ เมื่อรวมกันเข้า “ทัศนคติ” จึงแปลว่า ลักษณะของความเห็นซึ่งหมายถึงความรู้สึกส่วนตัวที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

Allport (1935) ทัศนคติเป็นสภาวะความพร้อมทางจิต ซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์ สภาวะความพร้อมนี้จะเป็นตัวกำหนดทิศทาง หรือเป็นตัวกระตุ้นปฏิกิริยาตอบสนอง ของบุคคลต่อสิ่งต่างๆ หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

Good (1947) ให้ความหมายว่า ทัศนคติคือการตอบสนองที่มีอยู่ภายในตัวบุคคล การตอบสนองนี้เป็นการตอบสนองทางสังคมของแต่ละบุคคลที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากมีพลังผลักดัน

Rosenberg (1956) ให้ความหมายเกี่ยวกับทัศนคติว่า ทัศนคติคือการตอบสนองด้านความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสรรพสิ่งต่างๆ ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้เกี่ยวข้องกับความคิดและความเข้าใจของบุคคลนั้นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

Freeman GarSmith and Sears (1960) ให้ความหมายว่า ทัศนคติ เป็นสภาวะทางจิตและประสาทที่เกี่ยวกับความพร้อม ซึ่งเกิดขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์เป็นตัวนำหรืออิทธิพลเหนือการตอบสนองของแต่ละบุคคลที่มีต่อวัตถุและประสบการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

Hillgard (1962) ให้ความหมายของทัศนคติว่า หมายถึง ความพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ต่อแนวคิดหรือสภาพการณ์ใดๆ ในทางเข้าหาหรือหนีออกข้าง และเป็นความพร้อมที่จะตอบสนองในทางเอนเอียงไปในลักษณะเดิม เพื่อได้พบพานกับสิ่งที่ได้กล่าวนั้นอีก

Newcomb (1964) กล่าวว่าไว้ว่า ทักษคติ ซึ่งมีอยู่เฉพาะในบุคคลนั้น ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม แสดงออกในพฤติกรรมซึ่งเป็นไปได้ 2 ลักษณะ คือลักษณะชอบหรือพึงพอใจ ซึ่งทำให้บุคคลอื่นเกิดความพอใจ รักใคร่ อยากร่วมใจสิ่งนั้น ๆ หรืออีกลักษณะหนึ่งที่แสดงออกในรูปความไม่พอใจ เกลียดชัง ไม่อยากเข้าใกล้สิ่งนั้น

Thurstone (1967) ให้ความหมายเกี่ยวกับทักษคติไว้ว่า ทักษคติเป็นระดับความมากน้อย ของความรู้สึกในด้านบวกหรือด้านลบ ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Psychological Object) ซึ่งอาจจะเป็นอะไรก็ได้ เช่น สิ่งของ บุคคล บทความ องค์การ ความคิด ฯลฯ และความรู้สึกเหล่านี้ ผู้รู้สึกสามารถบอกความแตกต่างได้ว่า เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ (2531) ทักษคติ เปรียบเสมือนระบบกลไกเพื่อสนับสนุนค่านิยมต่างๆ ที่บุคคลมี ตัวอย่าง เช่น หากคนคนหนึ่งมีค่านิยมทางวัตถุมากย่อมมีทักษคติต่ออาชีพครูในทางไม่ดี เช่น อาจกล่าวว่าอาชีพครูเป็นอาชีพแย่ที่สุด เพราะเงินเดือนน้อย หากคนหนึ่งมีค่านิยมทางศาสนาสูง เมื่อมีการเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งมีแนวคิดเคร่งครัดทางศาสนาเช่นเดียวกับตนมาก เขาก็ย่อมเลือกผู้สมัครคนนั้น

ชาติชาย พิทักษ์นามคม (2544) ทักษคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวอาจจะเกี่ยวกับบุคคล สิ่งของ สภาพการณ์ เหตุการณ์ เป็นต้น เมื่อเกิดความรู้สึก บุคคลนั้นจะมีการเตรียมพร้อมเพื่อมีปฏิกิริยาตอบโต้ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งตามความรู้สึกของตนเอง

East (1997) ให้ความหมาย “ทักษคติว่า” ว่าเป็นการตอบสนองเชิงประเมินต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแบรอน (Barron, 1977) ที่ว่า ทักษคติ คือการแสดงออกทางกระบวนการรู้ – การคิด (Cognitive representation) ซึ่งสรุปจากการประเมินของบุคคลต่อวัตถุทางทักษคติอาจจะเป็นต่อตนเอง บุคคลอื่น หรือต่อกลุ่มชนและการกระทำ หรือต่อเหตุการณ์ ฯลฯ

สรุปได้ว่า ทักษคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความรู้สึกส่วนตัวที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคล เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็น และความรู้หรือความจริง รวมทั้งความรู้สึกของบุคคลที่ประเมินค่าออกมาทั้งในทางบวกและทางลบ มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมต่างๆขึ้นทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงออกตอบโต้ต่อสิ่งต่าง ๆ หรือเป็นตัวกระตุ้นปฏิกิริยาตอบสนอง ของบุคคลต่อ

สิ่งต่าง ๆ หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง ทักษะคติเปลี่ยนแปลงได้เมื่อรับรู้ข้อมูลใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับเรื่องนั้น ๆ อาศัยประสบการณ์เป็นตัวนำหรือมีอิทธิพลเหนือการตอบสนองของแต่ละบุคคลที่มีต่อวัตถุและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน พร้อมทั้งจะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่งอาจเป็นไปได้ในทางเข้าไปหาหรือถอยหนี ทักษะคติจึงเป็นพื้นฐานในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมความศรัทธาของแต่ละบุคคล

คำว่า “ความศรัทธา” มีผู้ให้ความหมายที่น่าสนใจไว้ ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (2536) ได้ให้ความหมายของศรัทธา แปลว่า ความเชื่อที่เป็นเรื่องทางฝ่ายจิต มีความเชื่อด้วยกำลังของจิต แม้ไม่เนื่องด้วยวัตถุ เช่น เครื่องราง เป็นต้น นั่นก็เนื่องมาจากความรู้ในขั้นพื้นฐาน เข้าใจสิ่งนั้นดีจนมีศรัทธา ศรัทธาในพุทธศาสนาเชื่อเรื่องกรรม เชื่อคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหัวข้อใหญ่ ๆ เชื่อกรรม เชื่อผลของกรรม เชื่อการที่ผู้ทำจะได้รับผลของกรรม แล้วก็เชื่อเรื่องการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ที่ศรัทธาระบุไปในลักษณะอย่างนี้ ถ้าเรามีศรัทธา มันก็มีกำลังทางจิตขึ้นมา ดังนั้นจะต้องไปชำระสะสางดูให้ดีว่าเรากพร่องอะไรบ้าง หรือมันกำลังไขว้เขวปนเป ไม่เป็นระเบียบอย่างไรบ้าง ไปตรวจสอบดูให้ดี

แสง จันทร์งาม (2542) ได้กล่าวไว้ว่า “ศรัทธา คือ ความเชื่อในบุคคล หรือในสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าเป็นจริงตามนั้น”

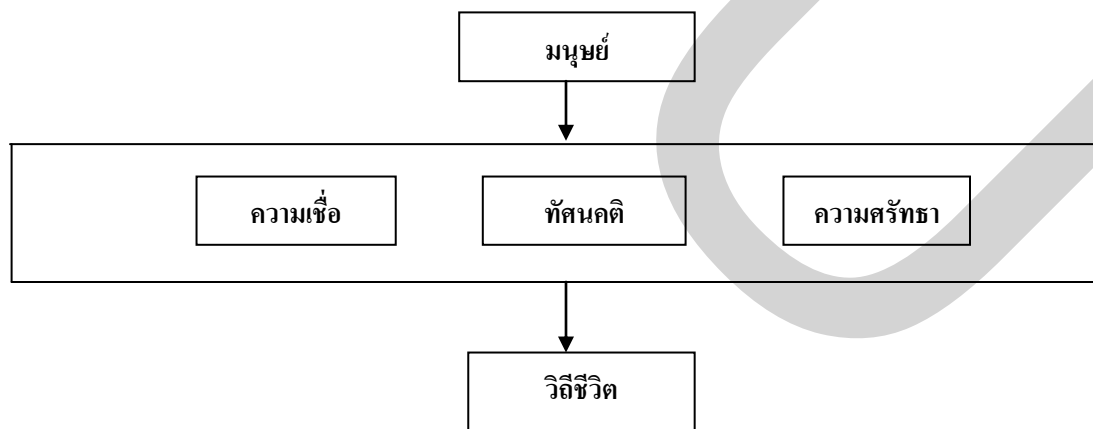
พระธรรมปิฎก (2541) ได้กล่าวไว้ว่า “ศรัทธา คือ ความเชื่อ ความซาบซึ้ง ไม่ใช่ความรู้ แต่อาจเป็นทางเชื่อมต่อนำไปสู่ความรู้ได้ เพราะศรัทธามีลักษณะเป็นการยอมรับความรู้ของผู้อื่นฝากความไว้วางใจในปัญญาของผู้อื่น ขอมพึ่งและอาศัยความรู้ผู้อื่น หรือแหล่งแห่งความรู้นั้นเป็นเครื่องชี้นำแก่ตน ถ้าผู้มีศรัทธารู้จักคิด รู้จักใช้ปัญญาของตนเป็นทุนประกอบไปด้วยศรัทธานั้นก็สามารถนำไปสู่ความเจริญปัญญาและการรู้ความจริงได้ เฉพาะอย่างยิ่งในเมื่อผู้อื่นนั้นหรือแหล่งความรู้นี้มีความรู้แท้จริง และมีกัลยาณมิตรช่วยชี้แนะให้รู้จักใช้ปัญญา แต่ถ้าเชื่ออย่างมงาย คือไม่รู้จักคิด ไม่ใช่ปัญญาของตนเลยและผู้อื่นหรือแหล่งความรู้นั้นไม่มีความรู้จริง ทั้งไม่มีกัลยาณมิตรที่จะช่วยชี้แนะ หรือมีบาปมิตร ผลอาจกลับตรงกันข้ามนำไปสู่ความหลงผิดห่างไกลจากความรู้ยิ่งขึ้น

อับบาส สาดและ อาจารย์สอนศาสนาอิสลามในอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดยะเชิงเทรา ให้ความหมายของคำว่า ศรัทธา หมายถึง การที่บุคคลมีความเชื่อถือในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อย่างใดตรงด้วยเหตุและผล แสดงออกด้วยการปฏิบัติตามความเชื่อนั้น การที่มุสลิมมีความเชื่อในพระเจ้าองค์เดียวคือ อัลลอฮฺ(ซบ.) และเชื่อว่าพระองค์คือผู้สร้างโลกและสร้างทุกสิ่งในโลกใบนี้ มุสลิมทุกคนจึงต้อง

ปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลาม หรือกล่าวได้ว่ามุสลิมต้องเชื่อและปฏิบัติตามที่อัลลอฮฺ(ซบ.) ใช้อใช้ และไม่ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่อัลลอฮฺ(ซบ.) ห้าม ผู้ที่ปฏิบัติตามจะได้รับสวรรค์เป็นสิ่งตอบแทน ผู้ที่ละเมิดก็จะได้นรกเป็นสิ่งตอบแทน เช่น การที่ศาสนาอิสลามห้ามการกินดอกเบี้ย เพราะจะได้รับการลงโทษในนรก มุสลิมจึงหลีกเลี่ยงทุกๆ ธุรกิจที่มีดอกเบี้ย (สัมภาษณ์ 5 มิถุนายน 2552)

ดังนั้นสรุปได้ว่า ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ ความซาบซึ้ง ความเห็นตามด้วยอย่างมั่นใจ และให้ความไว้วางใจ ศรัทธา ไม่ใช่ความรู้แต่อาจเป็นทางเชื่อมต่อไปสู่ความรู้ได้ เพราะศรัทธามีลักษณะเป็นการยอมรับความรู้ ความไว้วางใจในปัญญาหรือความรู้ของผู้อื่น ยอมรับและอาศัยความรู้ผู้อื่นเป็นเครื่องชี้นำแก่นำไปสู่ความเจริญได้เมื่อผู้อื่นนั้นหรือแหล่งความรู้นี้มีความรู้แท้จริง ถ้าผู้อื่นหรือแหล่งความรู้นั้นไม่มีความรู้จริง ผลอาจกลับตรงกันข้ามนำไปสู่ความหลงผิดห่างไกลจากความรู้ยิ่งขึ้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับ ความเชื่อ ทศนคติ และ ความศรัทธา พิจารณาได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินวิถีชีวิตของมนุษย์ เมื่อมนุษย์เกิดความเชื่อมั่นอย่างแน่วแน่ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วก็จะเกิดทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น เมื่อทัศนคติที่ดีนั้นได้รับการตอบสนองจากปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มนุษย์ให้ความเชื่อถือแล้ว ก็จะนำไปสู่ความศรัทธาฝังลึกในจิตใต้สำนึก สื่อสารออกมาเป็นพฤติกรรม ทั้งด้วย กาย วาจา และ จิตใจให้ผู้อื่นได้รับรู้ ซึ่งสามารถสรุปความสัมพันธ์เชื่อมโยงได้ดังนี้



ภาพที่ 2.3 แสดงความสัมพันธ์ของ ความเชื่อ ทัศนคติ ความศรัทธา

ความเชื่อพื้นฐานของมุสลิม คือ เชื่อในพระเจ้าผู้ทรงเกรียงไกรนามว่า อัลลอฮฺ(ซบ.) มุสลิม คือผู้ที่ยอมรับนับถือศาสนาอิสลาม โดยศรัทธาอย่างบริสุทธิ์ใจต่อความเป็นเอกภาพของอัลลอฮฺ (ซบ.) พระผู้เป็นเจ้าของสากลโลกและจักรวาล พระองค์คือผู้สร้างมนุษย์ สรรพสัตว์ ท้องฟ้า และแผ่นดิน และทุกสิ่งที่อยู่ระหว่างท้องฟ้าและแผ่นดิน ไม่มีผู้ใดมีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องกับการสร้างของพระองค์ อัลลอฮฺ(ซบ.) คือผู้บริหารโลกและจักรวาลให้ดำเนินไปตามระบบที่พระองค์ทรงวางไว้ และพระองค์เป็นผู้กำหนดกรรมบุญสูงสุดในการดำเนินชีวิต นอกจากศรัทธาเชื่อมั่นว่ามีพระเจ้าองค์เดียวแล้ว คนมุสลิมต้องเชื่อมั่นต่อความเป็นศาสดาของท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลลา) ความเชื่อสองประการนี้เป็นสาระของบทบัญญัติของคนที่ยอมรับนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งตามหลักการของศาสนาอิสลามมิได้แยกวัตถุและจิตใจออกจากกัน อิสลามถือว่าชีวิตเป็นเอกภาพคำสอนของอิสลามประกาศขึ้นมาเพื่อทำให้ชีวิตมนุษย์มีความสมบูรณ์

อิสลามเชื่อโดยหลักการว่า การยกระดับจิตใจนั้นสามารถกระทำสำเร็จได้โดยการอยู่ในกรอบธรรมของชีวิต จุดมุ่งหมายของอิสลามอยู่ที่การขัดเกลาและการยกระดับจิตใจให้สูงส่ง สร้างคุณภาพให้แก่ชีวิตโดยการชี้ทางตรงให้มนุษย์ได้ปฏิบัติตาม เพื่อไปสู่ความสันติสุขทั้งด้านการขัดเกลาจิตวิญญาณ การดำรงสันติภาพระหว่างมนุษย์ และการดำเนินไปสู่การเป็นมนุษย์ผู้สมบูรณ์ ความเชื่อได้ถูกขนานนามว่า “รากศรัทธาของศาสนา” ส่วนการปฏิบัติตนในศาสนาเรียกว่า “สาขา” ของศาสนา ถ้อยคำทั้งสองแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่าง ความเชื่อ และการปฏิบัติ จากพรรณนะของอิสลามถือว่า ต้นไม้ไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ได้ถ้าปราศจากราก ดังนั้น จึงไม่มีการภักดีใดๆ ที่จะดำรงอยู่ได้โดยปราศจากความเชื่อศรัทธา ขณะเดียวกันไม่มีพรรณไม้ใดๆ ที่จะกำเนิดผลไม้ได้โดยปราศจากกิ่งก้านอันเป็น สาขา ของต้นไม้ ด้วยเหตุนี้ ความเชื่อศรัทธาจึงไม่มีความหมายอันใด ถ้าปราศจากการปฏิบัติ และการประกอบกรรมดี ศาสนาอิสลามจึงวางอยู่บนหลักคำสอนสำคัญ 3 ประการ ดังนี้ ความศรัทธา การปฏิบัติ และ จริยธรรม

ความศรัทธาต่อคำสอนของศาสนา เป็นเกราะกำบังที่แข็งแกร่งและดีที่สุดใน จะไม่ทำให้ชีวิตผันแปรไปสู่ความตกต่ำและล้มเหลว การเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) พระผู้เป็นเจ้าของ จะไม่ทำให้ชีวิตพบกับความระส่ำระสายจนทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองตกต่ำและมีชีวิตที่น่ารังเกียจ คนที่มีศรัทธาจะตระหนักอยู่เสมอว่า ชีวิตของเขาได้พันนาการเข้ากับอำนาจสูงสุดของพระเจ้าผู้ทรงสร้างโลกและมวลสรรพสิ่งทั้งหลาย ในทุกสถานภาพเขาจะรำลึกถึงพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ และมอบหมายตนเองให้อยู่ภายใต้การคุ้มครองของพระองค์ตลอดเวลา เขาเป็นผู้มีจิตใจมั่นคงและมีสมาธิเสมอ

พระเจ้าผู้ทรงเมตตาทรงสร้างมนุษย์ขึ้นมาอย่างประเสริฐที่สุด ฉะนั้น จะเป็นไปได้อย่างไรที่พระองค์จะปล่อยให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอยู่ตามลำพัง หรือปล่อยให้สังคมมนุษย์ดำเนินไปตามยถากรรมของตัวเองที่เต็มไปด้วยภัยอันตรายต่างๆ ซึ่งในที่สุดแล้วชีวิตของพวกเขาจะประสบกับความหายนะ และความล้มเหลว เป็นความสงสัยที่อยู่ในใจมาตลอดว่า มนุษย์จะดำเนินชีวิตของพวกเขาอย่างไร พระองค์ทรงจัดความสงสัยเหล่านั้นด้วยการประทานกฎการปฏิบัติต่างๆ ผ่านท่านศาสดา

(นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ผู้ปราศจากความผิด ให้มาสอนและแนะนำมนุษย์ไปสู่การปฏิบัติ กฎเกณฑ์เหล่านี้เป็นครรลองสำหรับการดำเนินชีวิต เป็นสาเหตุทำให้มนุษย์พบกับความสมบูรณ์อย่างแท้จริง มนุษย์อาจมองไม่เห็นมรรคผล หรือได้รับประโยชน์อย่างสมบูรณ์จากคุณงามความดี พวกเขาไม่อาจมองเห็นผลรางวัลหรือการลงโทษของตนเอง จากจุดนี้ทำให้เข้าใจได้ทันทีว่าต้องมีสถานที่อื่นอีก อันเป็นสถานที่ตรวจสอบการกระทำของมนุษย์อย่างละเอียดด้วยความยุติธรรม ถ้าเป็นคุณงามความดีมนุษย์จะได้รับรางวัลเป็นการตอบแทน แต่ถ้าเป็นความชั่วก็จะถูกลงโทษไปตามผลกรรมนั้น ศาสนาได้เชิญชวนมนุษย์ไปสู่หลักการศรัทธา และความเชื่ออันสัจจริง พร้อมทั้งพยายามผลักดันมนุษย์ให้หลุดพ้นจากความโง่เขลาเบาปัญญา (สืบค้น 10 มกราคม 2552, จาก <http://www.al-shia.org/html/thi/kids/religion/1/004.htm>)

วิถีชีวิตมุสลิมตามหลักการศาสนาอิสลาม จึงเป็นการดำเนินวิถีชีวิตอีกแนวทางหนึ่ง ที่กล้าท้าทาย กล้าเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงในภาวะการณ์ปัจจุบัน เป็นวิถีชีวิตที่ครอบคลุมทุกมิติของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ฯลฯ เป็นแนวทางหรือวิถีชีวิตที่สมดุล เช่น ความสมดุลระหว่างวัตถุและจิตใจ ความสมดุลระหว่างโลกนี้และโลกหน้า การเผชิญหน้ากับลัทธิหรือแนวคิดโลกาภิวัตน์คือปัญหาที่ใหญ่มากสำหรับมวลมุสลิมทั้งหลายที่จะต้องร่วมกันแก้ปัญหาข้อนี้ซึ่งอาจจะมีหลายคำตอบ หลายมิติ หลายมุมมอง ที่เป็นเช่นนี้เพราะมุสลิมยังขาดองค์ความรู้ และมีความเข้าใจอิสลามที่ไม่ถูกต้อง เช่น การเข้าใจอิสลามที่ไม่ครอบคลุม ไม่รอบด้าน หรือพูดได้ว่า ปัญญาชนมุสลิมส่วนหนึ่งเข้าใจอิสลามในด้านความเชื่อถือ และด้านพิธีกรรมในเชิงลึก แต่ขาดความเข้าใจอิสลามในแง่ของอุดมการณ์ หรืออิสลามที่เป็นวิถีชีวิต ในขณะที่มุสลิมอีกบางส่วนมีความเข้าใจอิสลามในเชิงกว้าง เข้าใจว่าอิสลามคือระบอบแห่งการดำรงชีวิต หรือเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตแต่ขาดความเข้าใจเชิงลึกในด้านความเชื่อมั่น การศึกษาเท่านั้นที่สามารถแก้ปัญหาทั้งหมดนี้ได้ (ชากีริน สุมาลี อ้างถึงใน <http://gotoknow.org/blog/shakirin/154185> สืบค้น 2 เมษายน 2552)

ชาวไทยมุสลิมเป็นกลุ่มชนที่มีวิถีชีวิตแตกต่างจากกลุ่มชนอื่นๆ เพราะต้องยึดมั่น ตั้งมั่นอยู่ในหลักการของศาสนาอิสลาม มีวิถีชีวิตที่จะต้องประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามแบบแผนที่บัญญัติไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอาน และตามแบบฉบับการดำเนินวิถีชีวิตของท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ที่ปฏิบัติไว้เป็นแบบอย่าง มุสลิมทั้งหลายรวมทั้งชาวไทยมุสลิมจึงมีวิถีชีวิตที่ตั้งมั่นอยู่บนหลักการอิสลาม ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานข้อบังคับที่ผู้ถือกำเนิดเป็นมุสลิมทุกคนและผู้เข้ารับอิสลามเป็นมุสลิมใหม่ต้องศึกษาเรียนรู้ และประพฤติปฏิบัติให้เป็นแบบแผนในวิถีชีวิตประจำวัน วิถีชีวิตของมุสลิมประกอบด้วยหลักใหญ่ 3 ประการ คือ หลักศรัทธา หลักปฏิบัติ และหลักคุณธรรมจริยธรรม การเป็นผู้

มีคุณธรรมจริยธรรมปฏิบัติตนอยู่บนหลักการอันดีงามของศาสนาอิสลามจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งในยุคสังคมโลกาภิวัตน์ คุณธรรมจริยธรรมจะเป็นภูมิคุ้มกันปกป้องจากกระแสอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างๆ ที่จะเข้ามามีบทบาททำให้วิถีชีวิตมุสลิมเบี่ยงเบนไปจากหลักการของศาสนาอิสลาม ซึ่งถ้าพิจารณาอย่างผิวเผินแล้วจะไม่พบว่ากระแสสังคมโลกาภิวัตน์จะมีบทบาทและผลกระทบต่อวิถีชีวิตชาวไทยมุสลิม ทำให้เกิดความอ่อนแอ ไม่แน่นแฟ้น มั่นคงในหลักการของศาสนาอิสลาม แต่ถ้าพิจารณาอย่างพินิจพิเคราะห์ให้ละเอียดจะพบและมองเห็นได้หลากหลายปัญหา ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ กฎหมาย การเมือง สังคม ศีลธรรม วัฒนธรรม ล้วนมีความเกี่ยวข้องและมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตชาวไทยมุสลิมทุกด้าน จากการสื่อสารและการรับรู้ผ่านสื่อต่างๆ ผู้นับถือศาสนาอิสลาม มีวัฒนธรรมหรือวิถีการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง มีพื้นฐานทางสังคมแตกต่างไปจากชาวไทยทั่วไป เนื่องจากยึดถือคำสอนของศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ดังนี้

วิถีชีวิตด้านสังคม ศาสนาอิสลามได้วางรากฐานการพัฒนาสังคมด้วยการสร้างความรัก ความสามัคคี และความเข้าใจอันดีระหว่างมวลมนุษยชน ละล้างความรู้สึกลึกความเป็นศัตรูต่อกัน ให้ถือว่าบรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลายเป็นพี่น้องกัน จะต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ภาษา เผ่าพันธุ์ และสีผิวจากอุดมการณ์ดังกล่าวได้สร้างความผูกพันอันแน่นแฟ้นระหว่างประชาชาติมุสลิมมุสลิมทุกคนมีหน้าที่ในการแผ่ความเมตตาแก่เพื่อนมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยาก ท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้กล่าวไว้ว่า “จงเมตตาปราณีแก่สัตว์โลกบนหน้าแผ่นดินแล้ว พระเจ้าเบื้องบนจะปราณีท่าน” อิสลามห้ามการกระทำทุกอย่างที่จะสร้างความแตกแยก สามัคคี ห้ามมีการดิ้นนินทาต่อกัน ห้ามไม่ให้สอดแทรกและสอดรู้สอดเห็นในเรื่อง ส่วนตัวผู้อื่น อันจะเป็นชนวนแห่งการบาดหมางน้ำใจกัน ดังนั้นสังคมมุสลิมจึงเป็นสังคมที่มีแต่ความรัก ความสามัคคี ความเข้าใจอันดีต่อกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

วิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ ศาสนาอิสลามได้วางรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจไว้อย่างรัดกุม โดยส่งเสริมให้มีการเพิ่มกำลังการผลิตและเพิ่มพูนรายได้และลดค่าใช้จ่ายให้สมดุลกับรายรับ ให้ทุกคนทำงานอย่างจริงจัง เพื่อความเจริญรุ่งเรืองเรื่องด้านเศรษฐกิจ ในอิสลามไม่เคยมีคำสอนใดๆ ที่จะทำให้อคนเป็นคนจน และเป็นคนขี้เกียจและให้รักษาเวลาอย่างเคร่งครัดและได้ปีติประจักษ์ทุกด้านที่นำคนไปสู่การล้มละลาย และอบายมุขทุกชนิด เช่น การพนัน ธุรกิจดอกเบี้ย ธุรกิจเงินเช่า หรือเงินนอกระบบ แต่อิสลามส่งเสริมการพาณิชย์ เพราะการค้าขายเป็นอาชีพสุจริตที่จะนำมาซึ่งความร่ำรวยและให้รักษาระเบียบการค้าที่ถูกต้อง มีความซื่อตรงยุติธรรมในการตั้งราคา การชั่งตวงวัด สินค้าไม่เอาเปรียบต่อกัน ให้กระจายธุรกิจการค้าไปสู่มวลชน ไม่ถือโอกาสทางธุรกิจการค้าอุปโภค-บริโภค โดยกลุ่มบุคคลกลุ่ม

เดียวจะต้องให้ผู้ผลิต คนกลาง ผู้บริโภคได้รับความยุติธรรมเท่าเทียมกัน แต่อิสลามก็ไม่เห็นด้วยกับเศรษฐกิจระบบคอมมิวนิสต์ (ระบบคอมมิวนิสต์เกิดที่หลังระบบเศรษฐกิจอิสลาม) อิสลามพยายามลดช่องว่างคนร่ำรวยกับคนยากจน ด้วยการบังคับให้คนร่ำรวยจะต้องแบ่งทรัพย์สินส่วนหนึ่งเพื่อช่วยเหลือ ช่วยเหลือคนจน ซึ่งเรียกว่า “ซะกาต”

วิถีชีวิตด้านคุณภาพชีวิต ศาสนาอิสลามเน้นให้มุสลิมแสวงหาความรู้ตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งความรู้ด้านศาสนาและอาชีพ อิสลามเน้นให้มุสลิมทำงานเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง แต่ให้เป็นอาชีพสุจริตเท่านั้น อิสลามเน้นให้มุสลิมมีร่างกายแข็งแรงจะละเว้นสิ่งเสพติดให้โทษต่อร่างกาย ทุกชีวิตห้ามกินสัตว์ที่ตายเอง ที่สำคัญที่สุดหลักศาสนาอิสลามเน้นความยุติธรรม แนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันอื่นๆ ที่อิสลามได้วางแนวปฏิบัติแก่มุสลิม เช่น การเกิด การโกนผมไฟ การตั้งชื่อบุตร การเชือดสัตว์เพื่อเป็นอาหาร การเข้าสู่สุนัต (ขลิบอวัยวะเพศชาย) การศึกษาศาสนา การแต่งงาน (นิกะฮ์) การทักทาย การให้ความเคารพผู้ใหญ่และผู้นำศาสนา การแต่งกาย อาหาร เครื่องดื่ม การรักษาสุขภาพอนามัยตามแนวทางศาสนา การรักษาความสะอาดร่างกาย การโภชนาการ การพักผ่อน การรักษาสุขภาพ การรักษาโรค รวมถึง การเสียชีวิต เป็นต้น

2.2.2 หลักการของศาสนาอิสลาม

อิสลาม แปลว่า “สันติ” ผู้นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่า **มุสลิม** แปลว่า “ผู้ใฝ่สันติ” หมายถึง “ผู้นอบน้อม ต่อมตนยังพระประสงค์ของอัลลอฮ์ (ซบ.)”

“อิสลาม” เป็นชื่อของศาสนาหรือระบบการดำเนินชีวิต ที่มีการศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียว พระนามว่า “อัลลอฮ์(ซบ.)” อิสลามเป็นศาสนาของอัลลอฮ์(ซบ.) (พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของประทานแก่นุญญาตี ตั้งแต่มีมนุษย์คนแรกโดยผ่านศาสดา (นบี) หรือ รอสูลซึ่งเป็นมนุษย์) ให้เผยแผ่คำสอนของพระองค์แก่มนุษย์แต่ละยุคแต่ละสมัย ตามสภาพและวิวัฒนาการของสังคมในยุคหรือสมัยนั้นๆ และอัลลอฮ์(ซบ.) ได้ทรงให้คำสอนของพระองค์ครบครัน เป็นระบอบการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์ที่สุดในสมัยของท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) (เมื่อมุสลิมเอ่ยชื่อท่านนบีมุฮัมมัด จะต้องตามด้วยคำขอพรเป็นภาษาอาหรับว่า “ศ็อลลัลลอฮูอะลัยฮิอะซัลลัม” แปลว่า ขอความจำเริญและความสันติสุขจงประสบแด่ท่าน ในหนังสือทั่วไปที่เขียนโดยนักวิชาการมุสลิมมักจะใช้คำย่อหรืออยู่ในวงเล็บว่า “ศ็อลฯ” หรือ “ซ.ล.”) ซึ่งเป็นศาสดาท่านสุดท้าย (ซึ่งต่อไปจะไม่มีศาสดาอีก) เมื่อประมาณ 1,400 กว่าปี (ค.ศ.610 หรือ พ.ศ. 1153) ล่วงมาแล้ว ณ ดินแดนซึ่งเป็นประเทศซาอุดีอาระเบียในปัจจุบัน

การิม อับดุลเลาะห์ (2521) และ ในหนังสือ สู่ความสำเร็จโดยโครงการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย ทบวงมหาวิทยาลัย (2543) ได้กล่าวเกี่ยวกับหลักศาสนาอิสลาม สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

หลักศรัทธา มีอยู่ด้วยกัน 6 ประการ (จะละเว้นข้อใดข้อหนึ่งมิได้) ประกอบด้วย

1. ศรัทธาในอัลลอฮฺ(ซบ.) คือศรัทธาว่าอัลลอฮฺ(ซบ.) เป็นพระเจ้าองค์เดียว ขอมรับว่าไม่มีสิ่งอื่นใดเป็นพระเจ้า นอกจากอัลลอฮฺ(ซบ.) พระเจ้าในอิสลามมีองค์เดียวเท่านั้น ไม่มีต้นกำเนิด คือมีมาตั้งแต่ดั้งเดิม ไม่ตาย ทรงอยู่เป็นนิกาลไม่ขึ้นต่อกาลและสถานที่ ไม่มีสิ่งใดมาเปรียบเทียบกับพระองค์ได้ พระองค์ทรงอยู่นอกเหนือการจินตนาการของมนุษย์ เรารู้จักพระองค์ได้ก็โดยอาศัยจากร่องรอยของสรรพสิ่งต่างๆที่อยู่บนโลกนี้ เช่น เราเห็นรอยเท้าเสือในป่า แน่นอน ในป่าต้องมีเสือ และในทำนองเดียวกัน เราเห็นสรรพสิ่งต่างๆ บนโลกนี้ เราจะไม่เชื่อหรือว่ามีผู้สร้างสรรพสิ่งต่างๆ ขึ้นมา มุสลิมจะต้องศรัทธาว่า อัลลอฮฺ(ซบ.) เป็นเจ้า ทรงเป็นพระเจ้าเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น เรารู้จักอัลลอฮฺ(ซบ.) ได้ด้วยอำนาจการบริหารของพระองค์ และโดยผ่านท่านศาสดา

อัลลอฮฺ(ซบ.) ทรงคุณลักษณะ 99 ประการ ดังที่ปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอาน ซูเราะฮฺ 112 คือ ผู้ทรงเมตตา ผู้ทรงปรานียิ่ง “จงกล่าวเถิด(มุฮัมมัด) พระองค์(ผู้เป็นพระเจ้านั้น) คือ อัลลอฮฺ(ซบ.) ผู้ทรงเอกละ พระองค์ทรงเป็นที่พึ่ง พระองค์มิได้ประสูติ (จากผู้ใดในฐานะบุตร และมีได้ให้กำเนิดผู้ใดในฐานะบิดา) และไม่มีสิ่งใดเสมอด้วยอัลลอฮฺ(ซบ.) นอกจากมุสลิมจะต้องศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียวแล้ว มุสลิมยังต้องไม่วิงวอนขอความช่วยเหลือ กราบ หรือ เคารพภักดีสิ่งใดนอกเหนือจากอัลลอฮฺ(ซบ.) อีกด้วย

2. ศรัทธาในมลาอิกะฮฺ ขอมรับในมลาอิกะฮฺของพระองค์ มลาอิกะฮฺเป็นนามธรรม ไม่มีตัวตน มลาอิกะฮฺเป็นสื่อ คือเป็นสื่อกลางระหว่างพระเจ้ากับบิ๊ทั้งหลาย ซึ่งทำให้บิ๊ดังกล่าวเข้าถึงอัลลอฮฺ(ซบ.) มนุษย์เราแม้จะมีปัญญาฉลาดอย่างไรก็ตาม แต่ก็ต้องอาศัยสื่อภายนอกเพื่อตัวเองเหมือนกัน เรามีตาและมีวัตถุอยู่ใกล้ๆ เราจะมองเห็นวัตถุนั้นไม่ได้ถ้าไม่มีแสงสว่างเป็นสื่อ สายตาของมนุษย์ไม่สามารถมองเห็นมลาอิกะฮฺได้ เว้นแต่จะปรากฏกายให้มนุษย์เห็น จำนวนมลาอิกะฮฺมีมากมาย และมีพลังมากมายเพื่อรับใช้อัลลอฮฺ(ซบ.) ตามประสงค์ของพระองค์ เช่น มลาอิกะฮฺ ชื่ออิสรฟีล มีหน้าที่เป่าแตรเป็นสัญญาณครั้งแรกเพื่อประกาศถึงการสิ้น โลก และ เป่าครั้งที่สองเพื่อเรียกวิญญาณของมนุษย์ให้ฟื้นขึ้นมาในวันพิพากษา

3. ศรัทธาในบรรดาคัมภีร์ทางศาสนา ขอมรับว่าคัมภีร์ดั้งเดิมแห่งคำสอนของศาสนาต่าง ๆ นั้นเป็นคัมภีร์ของอัลลอฮฺ(ซบ.) ที่มอบให้แก่มนุษยชาติ โดยผ่านศาสดา (นบี) มุสลิมต้องเชื่อดันฉบับเดิมของคัมภีร์ทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นไบเบิลหรืออื่นใดก็ตาม ในเมื่อเราทราบว่คัมภีร์นั้นเป็นคัมภีร์ที่พระเจ้าประทานมา ไม่ใช่คัมภีร์ที่เกิดขึ้นจากมันสมองของมนุษย์ มุสลิมถือว่าคัมภีร์ที่สมบูรณ์ที่สุดและเป็นคัมภีร์สุดท้ายนั้นคือ คัมภีร์อัล-กุรอาน เพราะคัมภีร์อัล-กุรอานถูกบันทึกระหว่างที่ท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ยังมีชีวิตอยู่ เป็นคัมภีร์เล่มสุดท้ายที่สมบูรณ์โดยได้ประมวลเนื้อหาและแก่นแท้จากเล่มก่อนๆ มารวมไว้ รวมถึงคัมภีร์อัล-กุรอานนี้เป็นศาสน์ที่เหมาะสมแก่ยุคสมัยที่เป็นยุคสุดท้ายของมนุษยชาติ โดยมีคัมภีร์ต่างๆที่สำคัญ ที่อัลลอฮฺ (ซบ.) ทรงประทานลงมาแก่ศาสดาต่างๆ ตามลำดับดังนี้ หนึ่ง คัมภีร์ เถารฮฺ ประทานแก่ศาสดา (นบี) มูซา (โมเสส) สอง คัมภีร์ ชะบูร์ ประทานแก่ศาสดา (นบี) ดาวิด (เดวิด) สาม คัมภีร์ อินญิล ประทานแก่ศาสดา (นบี) อีซา (เยซู) และสี่ คัมภีร์อัล-กุรอาน ประทานแก่ศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ)

4. ศรัทธาในศาสนทูต หมายถึงการยอมรับนับถือศาสดาต่างๆที่เทศนาแก่ชาวโลกทุกแห่งหนในกาลสมัยต่างๆ นั้นว่าเป็นศาสดาที่มาจากอัลลอฮฺ(ซบ.) ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นชื่อปรากฏอยู่ในอัล-กุรอานหรือไม่ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นศาสดา (นบี) ท่านใด เท่าใด อยู่ทวีปใด พุคภาษาใดก็ตามมุสลิมทุกคน จะต้องให้เกียรติยกย่องท่านเหล่านั้นเท่าเทียมกันหมด ไม่ยกย่องหรือถือนบีหนึ่งดีกว่าอีกนบีหนึ่ง ไม่ตั้งข้อแตกต่างระหว่างนบีทั้งหลาย ไม่เลือกถือนบีหนึ่งนบีใดโดยเฉพาะ ให้ยกย่องทุกๆท่านที่มาสอนสังฆธรรมของอัลลอฮฺ(ซบ.) โดยเท่าเทียมกัน เพราะถือว่าสังฆธรรมนั้นมาจากอัลลอฮฺ(ซบ.) ดังนั้น นบีทั้งหลายที่มาสอนสังฆธรรมนั้นต้องมาจากอัลลอฮฺ(ซบ.) ด้วย หลังจากที่ให้มีศาสดาทั้งหลายมาเทศสังฆธรรมแล้วก็มีนบีมุฮัมมัด เป็นศาสดาท่านสุดท้าย นำศาสนาอิสลามที่สมบูรณ์มาสู่มนุษยชาติ และท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้บอกแก่ประชาชนชาติอาหรับว่า หลังจากท่านแล้วจะไม่มีศาสดาเกิดขึ้นมา จนถึงทุกวันนี้ระยะเวลาได้ล่วงเลยมากกว่า 1,400 ปี แล้วหลังจากสมัยของท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ก็ยังไม่พบว่ามีศาสดาท่านใหม่อุบัติขึ้นมาเลย

5. ศรัทธาในวันอาคิเราะฮฺ (วันสิ้น โลก) มุสลิมยอมรับว่าวันอวสานของโลกนั้นมีจริง วันอวสานของโลกนั้นหมายถึงว่า โลกที่เราอาศัยอยู่นี้จะมีวันหนึ่งที่จะต้องพบจูดจบ เพราะโลกนั้นเป็นวัตถุ วัตถุย่อมสลายเมื่อโลกถึงจูดจบแล้ว มนุษย์ทุกคนจะไปอยู่ในภพใหม่ ลักษณะของภพใหม่จะเป็นอย่างไรนั้น ไม่มีใครทราบได้ มนุษย์จะไปเกิดในสภาพใดก็ไม่มียุขคนใดหยั่งรู้ได้อีกเหมือนกัน ภพใหม่ของอิสลามนั้น มิได้หมายถึงโลกที่มีนางฟ้า เทวดา มีหญิงรูปงาม การเชื่อในโลก

ใหม่ของอิสลามนั้นแตกต่างกัน การเชื่อว่าตายแล้วเกิดใหม่หรือต่างจากการเชื่อในเรื่องจุติใหม่ การเชื่อในภพใหม่ของอิสลามแตกต่างจากการเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดของวิญญาณ มุสลิมเชื่อว่าการกระทำความดี สิ่งชั่วในโลกนี้จะไม่สูญเปล่า หมายความว่า เมื่อใครก็ตามที่สร้างทุกข์ให้กับเราแม้แต่ความทุกข์นั้นจะมีขนาดเล็กรก็ตาม เขาผู้นั้นจะได้รับผลตอบแทนในวันภพหน้าอย่างครบถ้วนยุติธรรม ดังนั้นการเชื่อในวันอวสานและการเชื่อในวันภพหน้านั้นเพื่อกระตุ้นให้ประจักษ์ว่าการกระทำดี การกระทำความชั่วของมนุษย์นั้นจะถูกเปิดเผยอย่างชัดเจนในวันภพหน้าและทุกๆ คนจะได้รับผลตอบแทนตามที่ตนได้กระทำไว้

6. สรีรธาในเกาะฎอร์-เกาะฎัวร์ (กฎแห่งความดี-ความชั่ว) ขอมรับกำหนดศภาวะของพระเจ้า ขอมรับว่ากฎทั้งหลายในธรรมชาตินั้นมาจากอัลลอฮฺ(ซบ.) ทั้งสิ้น กฎธรรมชาติก็คือ กฎ ซึ่งอัลลอฮฺ(ซบ.) เป็นผู้กำหนดนั่นเอง จะกำหนดอย่างไรนั้นพันวิสัยของมนุษย์ ความเชื่อในเรื่องบุญวาสนากรรมเก่า เชื่อว่าพระเจ้าลิขิตนั้น ในหลักของอิสลามไม่มี แต่ขอมรับว่ากฎทั้งหลายในชาตินั้นมาจากอัลลอฮฺ(ซบ.) ทั้งสิ้น

หลักปฏิบัติ ในศาสนาอิสลามมี 5 ประการ คือ

1. การปฏิญาณตน ให้ยืนยันด้วยวาจาว่า “**อัสฮะดุ อันลา อีลาฮะ อิลลัลลอฮุ อะฮ์ชะดุ อันนะ มุฮัมมัดรุ เราะซูลุลลอฮุ**” ความหมาย คือ ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ(ซบ.) และมุฮัมมัด (คือล) เป็นศาสนทูต (รอซูล) ของอัลลอฮฺ(ซบ.)

2. การนมาซ (ละหมาด) มุสลิมต้องปฏิบัตินมาซ การนมาซนั้นเป็นการเคารพภักดีหรือเป็นการบำเพ็ญสมาธิในอิริยาบถต่างๆ เช่น ยืน ไถ่ กราบ นั่ง โดยกระทำวันละ 5 เวลา คือ ก่อนตะวันขึ้น บ่าย เย็น หัวค่ำ และกลางคืน ใช้เวลาประมาณ 5-6 นาที การนมาซเป็นการสร้างสายใยผูกพันกับพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ เป็นการจัดเวลาจิตใจตนเองวันละ 5 เวลา ทำให้มนุษย์ไม่มีช่องว่างหรือโอกาสที่จะคิดชั่วได้ การนมาซจะกระทำคนเดียวหรือกระทำรวมกันหลายๆคนก็ได้ แต่การนมาซหลายๆคนรวมกันนั้นดีกว่า การนมาซเป็นการทำลายชั้นวรรณะ เป็นการสร้างภราดรภาพ (ความเป็นพี่น้อง) เพราะในเวลานมาซนั้นมุสลิมจะยืนเรียงกันเป็นแถวเคียงบ่าเคียงไหล่ ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ไม่มีถือยศศักดิ์ ตระกูล ราชายืนข้างยากจน คนยากจนยืนข้างคนมั่งมี ในเวลานมาซรวมกันจะมีผู้นำเรียกว่า “อิหม่าม” การนมาซเป็นการกำหนดแก่บุรุษเพศและสตรีเพศที่เข้าสู่ศาสนภาวะในวัยหนุ่มสาว (ได้แก่บุคคลเริ่มรู้จักรับรู้ทางเพศซึ่งมีอายุตั้งแต่ 9 ขวบมีการผ่นร่วมประเวณี หรือมีเลือดประจำเดือน หรือมุสลิมทุกคนที่อายุครบ 15 ปี ถือว่าเป็นข้อบังคับที่จะต้องทำการนมาซ วันละ 5 เวลา)

3. การถือศีลอด (ศิยาม/ปอซอ) การถือศีลอดคือการเว้นจากการกิน ดื่ม พุดจาสิ่งเหลวไหล การมีจิตอกุศล ประพฤติชั่วทั้งในที่ลับและที่เปิดเผย หรือแม้แต่การตั้งเจตนาชั่ว การถือศีลอดเป็นการปกป้องตนเองให้พ้นจากความชั่ว การถือศีลอดเป็นการทดลองและฝึกหัดร่างกายของเราที่ยามหิวโหย ก็จะได้นึกถึงสภาพของคนหิวโหยเป็นการขัดเกลาจิตใจให้ผ่องแผ้วและเกิดมีคุณธรรม การถือศีลอดนี้ มีกำหนดเฉพาะผู้ที่สามารถในเรื่องร่างกายเท่านั้น การถือศีลอดเป็นการสร้างภราดรภาพ (ความเป็นพี่น้องเท่าเทียมกัน) คือ คนจน คนรวย ต้องถือศีลอดเหมือนกันหมด คนรวยซึ่งเคยกินอย่างอึกหนำสำราญก็จะต้องพบกับความหิวโหยเหมือนคนจน หลักปฏิบัติในข้อนี้ได้ชักจูงให้มนุษย์เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน การถือศีลอดเป็นสัจจะทางใจ ซึ่งสอนให้มนุษย์ซื่อตรงต่อตนเอง การถือศีลอดนี้ให้ถือในเดือนรอมฎอน (ตามปฏิทินอิสลาม) ที่กำหนดทุกๆ ปี เป็นเวลาประมาณ 29 - 30 วัน โดยเริ่มตั้งแต่วารุญถึงดวงอาทิตย์ตก การถือศีลอดสำหรับผู้เดินทางไกล ผู้ป่วย คนชรา สตรีมีครรภ์ หญิงมีประจำเดือน จะได้รับการผ่อนผันและต้องปฏิบัติตามข้อปฏิบัติตามหลักการของศาสนา

4. การจ่ายชะกาต ชะกาตคือส่วนของการบริจาคทรัพย์สินที่ครอบครองเหลือใช้จากรายได้ในรอบปีร้อยละ 2.5 โดยมีหลักในการคำนวณตามเกณฑ์ที่ศาสนากำหนด ศาสนาอิสลามถือว่าจำนวนทรัพย์สินนำไปบริจาคนั้นยังความเจริญและงอกงามให้แก่ส่วนที่เหลือจากที่จ่ายไป และเป็นการชำระกิเลสแก่ผู้บริจาคด้วย เพื่อให้ทรัพย์สินที่หามาได้และที่มีอยู่ (สุจริต) เป็นทรัพย์สินที่บริสุทธิ์ตามหลักการศาสนาอิสลาม ลดความตระหนี่ถี่เหนียว เห็นแก่ตัว มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นการเตือนการสอนให้มนุษย์ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุ ไม่เกิดความละโมภ และให้มนุษย์ตระหนักว่า บรรดาทรัพย์สินต่างๆที่เขาได้มานั้นเป็นของฝากจากอัลลอฮฺ(ซบ.) มนุษย์เป็นเพียงผู้รักษาและใช้จ่ายไปในทางที่พระองค์ทรงกำหนด ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย และจะต้องจ่ายส่วนหนึ่งแก่ผู้ยากจน เพื่อลดช่องว่างระหว่างชนชั้นในสังคม ซึ่งเป็นการสร้างเสริมหลักประกันของสังคมให้มั่นคงขึ้น ศาสนาอิสลามถือว่าทรัพย์สินที่ถูกจ่ายออกไปจะสร้างความจำเริญแก่ทรัพย์สินที่คงเหลืออยู่ เป็นการชำระมลทินของทรัพย์สินและขัดเกลาจิตใจของเจ้าของทรัพย์สินผู้บริจาค โดยบริจาคชะกาต ทรัพย์สินที่จะต้องแบ่งออกมาจากบรรดาทรัพย์สินที่เราเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เพื่อนำไปบริจาคแก่ผู้มีสิทธิ์ได้รับส่วนแบ่งตามที่ศาสนาได้กำหนดไว้ การจ่ายชะกาตถือเป็นหน้าที่บังคับแก่มุสลิมทุกคน ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ โดยทรัพย์สินที่มุสลิมต้องบริจาคชะกาตมี 5 ชนิดคือ 1. เงินและทอง 2. สิ่งเพาะปลูก 3. สิ้นค้า 4. ผลไม้ และ 5. ปศุสัตว์

กฎเกณฑ์ของการชะกาดเงินและทอง มีดังนี้ 1. ผู้บริจาคต้องเป็นมุสลิม 2. เป็นอิสระชน 3. เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์โดยสมบูรณ์ 4. มีครบจำนวนตามบทบัญญัติของศาสนา 5. ครบรอบเวลาหนึ่งปี

สำหรับชะกาดเงิน ผู้ที่ครอบครองเงินครบรอบปี และครบอัตราฟักคือ 200 คิรฮัม หรือเท่ากับ 595 กรัม ประมาณ 39.67 บาทหรือมากกว่านั้น หรือมีน้ำหนัก 5 อุกียะฮฺหรือเกินกว่านั้นถือว่าต้องจ่ายเป็นชะกาดจำนวน ร้อยละ 2.5 โดย 200 คิรฮัมมีน้ำหนักเท่ากับ 595 กรัมหรือเท่ากับ 56 เหยียญเงินบริสุทธิ์ซาอุดีอาระเบีย และ 1 เหยียญเงินบริสุทธิ์ซาอุดีอาระเบียปัจจุบันมีค่าเท่ากับ 7 ริยาลซาอุดีอาระเบีย (ดังนั้นจึงแสดงการคูณได้ดังนี้ $7 \times 56 = 392$ ริยาลซาอุดีอาระเบีย) ซึ่งเป็นค่าต่ำสุดของฟักเงินธนบัตรซาอุดีอาระเบีย ซึ่งต้องจ่ายหนึ่งส่วนสี่ของหนึ่งส่วนสิบ นั่นก็คือเท่ากับ 9.8 ริยาล หรือคิดเป็นร้อยละ 2.5 คือ 5 คิรฮัม หรือ เท่ากับ 14.88 กรัม หรือ 3 สลึงกับ 3.63 กรัม

ในส่วนของชะกาดเงินธนบัตรต่างๆ (เงินตราสกุลต่างๆ) ในปัจจุบันเช่น ริยาล ดอลลาร์ บาท เป็นต้น หลักการเหมือนกับทองและเงิน ต้องตีค่าตามราคาของสกุลเงิน หากถึงฟัก ถือว่าต้องจ่ายชะกาดจำนวน ร้อยละ 2.5 เมื่อครบรอบปี วิธีการคิดฟักชะกาดธนบัตร ให้ตีค่าธนบัตรเป็นฟักทองหรือเงิน ดังนั้นเมื่อค่าต่ำสุดของฟักทองคือ 85 กรัม (สมมุติว่าราคาทองหนึ่งกรัมเท่ากับ 40 ริยาลซาอุดีอาระเบีย ให้คูณค่าฟักทองเข้ากับราคาต่อกรัม ดังนี้ $85 \times 40 = 3400$ ริยาล นี่ก็คือค่าต่ำสุดของฟักธนบัตร) ซึ่งต้องจ่ายหนึ่งส่วนสี่ของหนึ่งส่วนสิบ นั่นคือเท่ากับ 85 ริยาลซาอุดีอาระเบีย หรือเท่ากับ ร้อยละ 2.5 เป็นต้น

การคิดจำนวนชะกาดธนบัตร (เงินตราปัจจุบัน) มีวิธีแบ่งวิธีแรกโดยการ แบ่งทรัพย์สินเป็น 40 ส่วน แล้วเอาออกร้อยละ 2.5 ซึ่งเป็นส่วนที่วาญิบ (จำเป็น) สำหรับชะกาดทองและเงินและสิ่งที่อยู่ในลักษณะเดียวกับทั้งสองประเภทนี้ ตัวอย่างเช่น หากบุคคลมีเงิน 80,000 ริยาล คิดได้ดังนี้ $80,000 \div 40 = 2,000$ ริยาล และนี่คือจำนวนชะกาดของเงิน 80,000 ริยาล นั่นคือคิดเป็นหนึ่งส่วนสี่ของหนึ่งส่วนสิบ หรือวิธีที่ 2 โดยการแบ่งทรัพย์สินเป็น 10 ส่วน หนึ่งส่วนจากจำนวนนั้นแบ่งออกเป็นสี่ส่วน ผลที่ได้คือจำนวนชะกาดที่วาญิบ(จำเป็น) ตัวอย่างเช่น หากเงินมีจำนวน 100,000 บาท คิดดังนี้ $100,000 \div 10 = 10,000$ บาท แล้วนำมาแบ่งสี่ ดังนี้ $10,000 \div 4 = 2,500$ จำนวน 2,500 บาท นี่ก็คือชะกาดที่วาญิบ (จำเป็น) ของเงิน 100,000 บาท เป็นต้น

สำหรับทองคำนั้น ผู้ที่ครอบครองทองคำ (ทองแท่งหรือทองรูปพรรณ) ครบรอบปี และครบฟัก คือ 20 ดีนาร์ (ปริมาณฟักทองคำ 1 ดีนาร์ของทองคำมีน้ำหนักเท่ากับ 1 มิชกอล เทียบกับมาตรวัดในปัจจุบันเท่ากับ 4.25 กรัมถือว่าต้องจ่ายชะกาดจำนวนหนึ่งส่วนสี่ของหนึ่งส่วนสิบ หรือ

ร้อยละ 2.5) ดังนั้น 20 ดีนาร์เท่ากับ 85 กรัม (20×4.25) หรือเท่ากับ 5 บาท 2 สลึง 2.5 กรัม ซึ่งถือเป็นค่าต่ำสุดของพิกัดทองคำจำเป็นจะต้องจ่ายชะกาดร้อยละ 2.5 กรัม เท่ากับ 2.125 กรัม หรือ 0.14167 บาท

ส่วนทองรูปพรรณที่ใช้เป็นเครื่องประดับของสตรีโดยเป็นของใช้ส่วนตัวและมีจำนวนพอสมควรไม่ต้องจ่ายชะกาด โดยศาสนานุญาตให้สุภาพสตรีสวมใส่ตามธรรมเนียมทั่วไปของสตรีโดยไม่ฟุ่มเฟือยไม่ว่าจะเป็นทองหรือเงิน และนางต้องจ่ายชะกาดหากครบพิกัดและครบรอบปี แต่หากนางไม่รู้หุ่ก่ม (ข้อบัญญัติ) ให้จ่ายทันทีที่รู้ และปีผ่านๆ มาก่อนที่จะรู้ถือว่าไม่ต้องจ่าย เพราะบทบัญญัติศาสนานี้ถือว่าไม่ต้องปฏิบัติจนกว่านางจะรู้ (แต่ถ้านางอยู่ในสภาพที่จะเรียนรู้ได้แต่ไม่ยอมเรียนรู้ถือว่าไม่พ้นผิดและต้องชดเชยสิ่งที่ผ่านมา) การทำรูปพรรณทองและเงินมี 3 ลักษณะคือ

ลักษณะที่ 1 หากมีเจตนาในการทำเพื่อการค้าถือว่าต้องเสียชะกาดค้าขาย ร้อยละ 2.5 เพราะมันกลายเป็นสินค้าที่ค้าขายจึงต้องตีค่าเป็นสกุลเงินประเทศนั้นแล้วจึงจ่ายชะกาด

ลักษณะที่ 2 หากมีเจตนาในการทำดังกล่าวเพื่อเป็นของมีค่า เช่นภาชนะเครื่องใช้ อย่าง มีด ซ้อน กาน้ำ เป็นต้น ถือว่าหะรอม (บาป) แต่ต้องจ่ายชะกาดหากครบพิกัดเป็นจำนวน ร้อยละ 2.5

ลักษณะที่ 3 หากมีเจตนาในการทำเพื่อใช้สอยในสิ่งมุบาหุ (ศาสนานุญาต) หรือให้ยืม ถือว่าต้องจ่ายชะกาด จำนวน ร้อยละ 2.5 หากถึงพิกัดและครบรอบปี

สำหรับเพชร ไข่มุก หินมีค่า (อัญมณี) และสิ่งอื่นๆ ที่คล้ายกัน หากมีไว้เพื่อใช้สวมใส่ ถือว่าไม่ต้องจ่ายชะกาด แต่หากมีไว้เพื่อการค้าก็ให้เทียบเท่ากับพิกัดของทองและเงิน หากครบพิกัดและครบรอบปีต้องจ่ายชะกาดจำนวน ร้อยละ 2.5 โดยไม่ต้องนำทองไปรวมกับเงินเพื่อให้ครบพิกัด แต่ในส่วนของราคาสินค้านั้นจะต้องรวมเข้ากับทั้งทองหรือเงินเพื่อคำนวณให้ครบพิกัดชะกาด

ในส่วนของชะกาดสิ่งเพาะปลูกที่ต้องจ่ายเป็นชะกาดนี้ มีกฎเกณฑ์ประกอบด้วย ต้องเป็นมุสลิม เป็นอิสระชน เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ เป็นที่มนุษย์เป็นผู้ปลูกไม่ใช่งอกขึ้นมาเอง โดยต้องเป็นสิ่งเพาะปลูกที่ปกติใช้บริโภคเป็นอาหารหลักได้ เช่น ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ข้าวฟ่าง ข้าวสาลี และสิ่งเพาะปลูกนั้น ต้องมีจำนวนครบตามข้อกำหนด เช่น ถ้าเป็นข้าวเปลือกต้องมีถึง 10 อูซุ๊ก (ประมาณ 92 ถึง 6 ลิตร) หรือถ้าเป็นสิ่งอื่นต้องมีน้ำหนักประมาณ 1,206 กิโลกรัม ถ้าน้อยกว่านี้ไม่ต้องจ่ายเป็นชะกาด สำหรับอัตราการจ่ายชะกาดสิ่งเพาะปลูกนั้น หากเพาะปลูกด้วยตนเองและอาศัยน้ำตามธรรมชาติซึ่งไหลมาตามธรรมชาติ เช่น น้ำฝน น้ำคลอง ฯลฯ ต้องจ่ายชะกาดร้อยละ 10 คือ ข้าวเปลือก 10 ถึง จ่ายชะกาด 1 ตั้งแต่ถ้าหากการเพาะปลูกนั้น ต้องอาศัยเครื่องทุ่นแรง เช่น ใช้เครื่องวิดน้ำ ใช้รถไถนา หรือ เสียค่าจ้างคนงาน อัตราการจ่ายชะกาดก็ลดลงเหลือร้อยละ 5 คือ ข้าวเปลือก 20 ถึงต้องจ่ายชะกาด 1 ถึง หรือ 10 ถึง จ่ายชะกาด ครึ่งถึง

ชะกาดสินค้า หลักการจ่ายชะกาดสินค้า ได้แก่ เป็นมุสลิม เป็นอิสระชน ทรัพย์สินนั้น ต้องเป็นสินค้าและมีเจตนาขายในสินค้านั้น มีกรรมสิทธิ์โดยสมบูรณ์ในทรัพย์สินนั้น ต้องครอบครองทรัพย์สินนั้นครบรอบปีและครบจำนวน โดยการครอบครองสินค้านั้นต้องต่อเนื่องติดต่อกัน เช่น กรณีที่พ่อค้าซื้อสินค้าสิ่งหนึ่งมาแล้วก็ขายไป หลังจากนั้นจึงซื้อมาอีก และได้ขายไปอีกเรื่อยๆ เมื่อครบปีจะเห็นได้ว่า พ่อค้าแม่ค้าถึงแม้จะไม่ได้ครอบครองสินค้านั้นครบรอบปี แต่การครอบครองสินค้าซื้อขายสลับกันไปมาอยู่ก็ได้ดำเนินไปครบรอบปี ต้องนำไปคิดคำนวณเพื่อจ่ายชะกาด ในการจ่ายชะกาดสินค้านั้น เมื่อครบรอบปีหนึ่งๆ ให้ตีสินค้าที่ค้างปีตามราคาต้นทุนแล้วจึงจ่ายเป็นชะกาดในอัตราร้อยละ 2.5 สำหรับจำนวนสินค้าที่ต้องคิดชะกาดนั้นให้เอาสินค้านั้นมาคำนวณราคา หากมีราคาครบจำนวนเท่ากับจำนวนชะกาดเงินทอง ก็ต้องจ่ายชะกาด ส่วนเงินหมุนเวียนที่ทำการค้าก็ต้องคิดชะกาดด้วยเช่นกัน

ชะกาดผลไม้ คุณสมบัติของผู้จ่ายชะกาด ได้แก่ เป็นมุสลิม เป็นอิสระชน มีกรรมสิทธิ์ และครบรอบปี ส่วนอัตราจ่ายชะกาดนั้น ให้คิดเช่นเดียวกับอัตราสิ่งเพราะปลูก ส่วนผลไม้ที่ต้องคิดชะกาดมี 2 ชนิดเท่านั้น คือ องุ่น และอินทผลัม

ชะกาดปศุสัตว์ คุณสมบัติของผู้จ่ายชะกาดเช่นเดียวกับคุณสมบัติทั่วไปของชะกาดอื่น คือ เป็นมุสลิมที่เป็นอิสระชน มีกรรมสิทธิ์ ครบจำนวนที่ศาสนากำหนด ครบรอบปี ต้องเป็นสัตว์ที่เลี้ยงไว้ขาย ไม่ใช่เลี้ยงไว้ใช้งาน และเป็นการเลี้ยงในทุ่งหญ้าหรือในป่า หรือหุบเขา ส่วนสัตว์ที่ต้องจ่ายชะกาดนั้นมี 5 ชนิด คือ อูฐ วัว ควาย แพะ และ แกะ โดยอัตราการจ่ายชะกาด ที่ศาสนาอิสลามกำหนดไว้คือ ถ้ามีอูฐ 5 ตัว จ่ายชะกาดเป็นแพะ 1 ตัว ถ้ามีวัวหรือควาย 30 ตัว จ่ายชะกาดลูกเพศผู้อายุครบ 1 ปี 1 ตัว แต่ถ้ามีวัวหรือควาย 40 ตัว จ่ายชะกาดลูกเพศเมียอายุครบ 2 ปี 1 ตัว ถ้าหากมีมากกว่านี้ก็ให้เพิ่มตามอัตรานี้ ดังนี้ มีแพะ 40 ตัว จ่ายชะกาดแพะอายุครบ 2 ปีบริบูรณ์ 1 ตัว มีแพะ 121 ตัว จ่ายชะกาดแพะ 2 ตัว มีแพะ 201 ตัว ออกชะกาดแพะ 3 ตัว และถ้ามีแพะ 400 ตัว จ่ายชะกาดแพะ 4 ตัว ถ้ามีมากขึ้นอีกให้จ่ายชะกาด 100 ตัวต่อ 1 ตัว ส่วนแกะนั้นอัตราเหมือนกับแพะ

ผู้มีสิทธิรับชะกาด ตามหลักของศาสนาอิสลาม กำหนดไว้ 8 ประเภท คือ

1. คนอนาถา คือ ผู้ที่มีความเป็นอยู่แร้นแค้นไม่มีทรัพย์สินใดๆ คนยากจน หรืออนาถา (พะกีร) คือ ผู้ไม่มีทรัพย์สิน หรือแทบจะไม่มีรายได้ประจำเลย เช่น ต้องใช้วันละ 10 บาท ก็มีรายได้เพียงวันละ 2-3 บาท

2. คนขัดสน คือ ผู้ที่หาได้ไม่พอใช้ เช่น กรรมกรที่หาเช้า กินค่ำ ผู้ที่มีภาระต้องรับผิดชอบมาก หรือหญิงหม้ายที่สามีเสียชีวิตต้องเลี้ยงลูกกำพร้าตามลำพังโดยไม่มีสมบัติ คนขัดสนยากจน (มัสกิน) คือ ผู้มีทรัพย์สิน หรือรายได้ประจำบ้าง แต่ก็ไม่เพียงพอที่จะดำรงชีพ เช่น ต้องใช้วันละ 10 บาท แต่ที่มีรายได้เพียงวันละ 6-7 บาท ซึ่งมีฐานะดีกว่าประเภทที่หนึ่งเล็กน้อย

3. ผู้รวบรวมและจ่ายชะกาดหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้รวบรวมชะกาดปกติเป็นหน้าที่ของรัฐในประเทศที่ประชาชนนับถืออิสลามทั้งหมด สำหรับประเทศไทยเป็นหน้าที่ของผู้นำในชุมชนนั้นๆ

4. ผู้ที่ควรแก่การปลอบใจ เช่น ผู้ที่กำลังหรือได้เข้ารับอิสลามและถูกตัดขาดจากครอบครัวเมื่อหันมาเข้ารับอิสลาม ผู้ที่มีจิตใจศรัทธาในอิสลาม (มูอัลลัฟ) เพื่อเป็นการสนับสนุนให้กำลังใจเขาหรือเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่หมู่คณะของเขาเลื่อมใสในอิสลาม

5. ใช้ชะกาดเพื่อไถ่ทาสหรือเชลยให้เป็นอิสระหรือทาสที่จะเอาทรัพย์สินไปไถ่ตัวเป็นอิสระ

6. ใช้ในการปลดปล่อยหนี้สินของผู้ที่มีหนี้สิน ซึ่งเป็นหนี้ที่เกิดจากการประกอบสัมมาอาชีพ หรือเป็นผู้ที่มีหนี้สินเพราะการใช้จ่ายในกุศล ไม่ใช่หนี้การพนัน

7. ใช้ในแนวทางของพระผู้เป็นเจ้า เช่น นำไปสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล สาธารณประโยชน์ต่างๆ ป้องกันประเทศ หรือเป็นผู้เดินทางในแนวทางของอัลลอฮฺ(ซบ.) (พีสะบิลิลลาฮฺ) ได้แก่ การใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการทำสงคราม เพื่อปกป้องศาสนาอิสลามและมุสลิม หรือใช้ในการเผยแพร่ศาสนา

8. ให้แก่ผู้เดินทางที่มีความจำเป็นต้องการช่วยเหลือ เช่น ขาดปัจจัยในการเดินทางกลับ มาตุภูมิของตนหรือเป็นผู้เดินทางที่ชอบด้วยบัญญัติศาสนา แต่ขาดทุนทรัพย์ เช่น การออกแสวงหาวิชาความรู้ของนักเรียน นักศึกษา เป็นต้น

โดยการจ่ายชะกาดควรเฉลี่ยให้หลาย ๆ คน และหลาย ๆ ประเภท ไม่ควรให้คนเดียวหรือประเภทเดียว ผู้ที่จะรับชะกาดไม่ได้หรือไม่มีสิทธิ์ในการรับชะกาด หากจ่ายชะกาดให้บุคคลผู้มีทรัพย์สินหรือรายได้พอแก่การดำรงชีพแล้ว หรือถ้ามีรายได้ไม่พอเพราะใช้จ่ายฟุ่มเฟือยไม่สมฐานะ หรือเอาไปเล่นการพนัน ฯลฯ ก็ไม่มีสิทธิ์รับชะกาด หรือจ่ายชะกาดแก่ผู้ซึ่งได้รับการเลี้ยงดูอยู่แล้ว ไม่ต้องรับผิดชอบการครองชีพ หรือจ่ายแก่เครือญาติของตระกูลฮาซิม และมุตตอลิบ (เครือญาติของท่าน ศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) รวมถึงการจ่ายชะกาดแก่ผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม การจ่ายชะกาดให้แก่บุคคลดังที่กล่าวมาเหล่านี้ ถือว่าการจ่ายชะกาดไม่เกิดผลตามหลักการของศาสนาอิสลาม วิธีจ่ายชะกาดให้ผู้จ่ายชะกาดตั้งเจตนาว่า “นี่คือชะกาดซึ่งเป็นฟิรฎู (สิ่งจำเป็น) เหนือข้าพเจ้าเพื่ออัลลอฮฺ(ซบ)”

5. การประกอบพิธีฮัจญ์ ซึ่งมักเรียกกันผิดกันว่าไปมกกะฮฺ หรือไปทำ “ฮัจญ์” คือการไปเยี่ยมหรือการเดินทางไปนครมกกะฮฺ ซึ่งถือเสมือนว่าเป็นศูนย์กลางของชาวมุสลิมทั่วโลก เป็นสถานที่พบปะระหว่างมุสลิมในระดับต่างๆ กัน ให้มุสลิมไปหนึ่งครั้งอย่างน้อยในช่วงชีวิต ถ้ามีความสามารถ ความสามารถนี้หมายถึง ความสามารถทุกอย่าง เช่น ในเรื่องการเงิน การคมนาคม สุขภาพ ความสะดวกในการเดินทาง ไปแล้วไม่ปล่อยให้ผู้ที่อยู่ข้างหลังต้องลำบาก เมื่ออยู่ที่เมืองมกกะฮฺ แล้วทุกคนจะอยู่ในระดับและสภาพเดียวกันหมด ไม่มีราชา ไม่มียาจก เพราะมุสลิมนั่นเป็นพี่น้องกัน ไม่มีการแบ่งผิว นอกจากจะได้กระทำพิธีฮัจญ์แล้ว มุสลิมที่มาชุมนุมได้ทำความรู้จักแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และหาทางช่วยเหลือกัน การไปทำฮัจญ์นั้นเป็นการสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างเพื่อนบ้านอีกด้วย การทำฮัจญ์ไม่ใช่เป็นการไปชুবตัวหรือล้างบาป เมื่อกลับมาแล้วไม่มีตำแหน่งหรืออภิสิทธิ์ใดๆ ทุกๆ คนนั้นเป็นบ่าวของอัลลอฮฺ(ซบ.) วิธีการดำเนินชีวิตที่อยู่ภายใต้กฎของอัลลอฮฺ(ซบ.) เหมือนกัน การไปทำฮัจญ์แสดงถึงเอกภาพและพลังอำนาจของพระเจ้า เป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของมวลมุสลิมทั่วโลก ต่างพากันมาชุมนุมอยู่ในชุดแต่งกายและมีพฤติกรรมที่เหมือนกันอย่างพร้อมเพรียงกัน ณ นครมกกะฮฺ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ตามวัน เวลา ที่กำหนดในเดือนซุลฮิจญะฮฺ (ตามปฏิทินอิสลาม) ผู้ไปทำฮัจญ์นับเป็นผู้ยอมจำนนต่อพระประสงค์ของอัลลอฮฺ(ซบ.) จนละทิ้งครอบครัว หน้าที่การงาน สถานภาพ และอภิสิทธิ์ต่างๆ ในระหว่างที่ไปทำฮัจญ์ นับเป็นการทดสอบคุณธรรม ความอดทน ความเสียสละ และ ทดสอบการบริหารเงินของมุสลิม

หลักจริยธรรมอิสลาม

จริยธรรม หมายถึง คุณสมบัติของพฤติกรรม หรือพฤติกรรมที่มนุษย์มุ่งหวังให้คนในสังคมประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์แห่งความประพฤติของสังคม เป็นสิ่งที่สังคมเห็นว่าถูกต้อง ดีงาม (บรรเทา, มปป., 2) ดังนั้น จริยธรรมอิสลามจึงหมายถึง ความประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม ถูกต้องตามหลักและแนวทางของศาสนาอิสลาม เป็นที่ยอมรับของสังคมมุสลิมทั่วโลก ศาสนาอิสลามเป็นแนวทางชีวิต (A way of life) ในฐานะศาสนธรรม (A religion) เป็นระบบรัฐและระบบการปกครอง (A state) และวัฒนธรรม (A culture) ทั้งสามประการนี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างลงตัว โดยมีท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นผู้ชี้แนะแนวทาง อธิบาย กำหนดรายละเอียด ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติตามครรลองของศาสนาอิสลาม ซึ่งบัญญัติไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอาน อัล-หะดีษ (โอวาท) และ ซุนนะฮฺ (จริยวัตร) อันเป็นแบบอย่างที่ดีของศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) (ดิเรก, 2541: 52)

ชาวมุสลิมทั่วโลกถือว่า ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามทุกคนควรประพฤติปฏิบัติตามแบบอย่างที่ดีของศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เพื่อให้เกิดผลดีแก่สังคมและตัวเองอย่างแท้จริง การกระทำตามดีตามหลักการอิสลาม คือ “การที่ท่านทำอิบาดะฮ์ต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) ราวกับท่านมองเห็นพระองค์ ซึ่งหากท่านไม่เคยเห็นพระองค์ แน่อนอนยิ่งพระองค์ก็ทรงเห็นท่าน” ดังที่ อัลลอฮฺ(ซบ.) กล่าวไว้ในคัมภีร์ อัลกุร-อาน ซูเราะฮฺ (บท) ที่ 16 ชื่อ อันนะหฺลุ อายะหฺ (โองการ) ที่ 128 ความว่า

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ ﴿١٢٨﴾

“ แท้จริง อัลลอฮฺทรงอยู่ร่วมกับบรรดาผู้ยำเกรง และบรรดาผู้กระทำความดี ” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 658)

ในซูเราะฮฺ (บท) ที่ 26 ชื่อ อัชชูอะรออฺ อายะหฺ (โองการ) ที่ 217 - 220 ความว่า

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ﴿٢١٧﴾

الَّذِي يَرِنُّكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٢١٨﴾

وَتَقَلُّبَكَ فِي السُّجُودِ ﴿٢١٩﴾

إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٢٢٠﴾

“ และจงมอบหมายต่อพระผู้ทรงเดชานุภาพผู้ทรงเมตตาเสมอ ผู้ทรงเห็นเข้าขณะที่เข้ายืนอยู่ และการเคลื่อนไหวของเจ้าในหมู่ผู้สujud แท้จริงพระองค์คือผู้ทรงได้ยิน ผู้ทรงรอบรู้เสมอ ” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 918)

และในซูเราะฮฺ (บท) ที่ 10 ชื่อ ยูनुส อายะหฺ (โองการ) ที่ 61 ความว่า

وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْءَانٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا
عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي
الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ



“และเจ้ามิได้อยู่ในเรื่องหนึ่งเรื่องใด และเจ้ามิได้อ่านบางส่วนจากมันในอัล-กุรอาน และพวกท่านมิได้กระทำการใดๆ เว้นแต่เราได้เป็นพยานแก่พวกท่าน ในขณะที่พวกท่านกำลัง่วนอยู่ในเรื่องนั้น และจะไม่รอดพ้นจากพระเจ้าของเจ้า การกระทำใด ๆ ที่มีน้ำหนักเท่าธุลี ทั้งในแผ่นดินและในชั้นฟ้า และที่เล็กกว่านั้นและที่ใหญ่กว่านั้นเว้นแต่อยู่ในบันทึกอันชัดแจ้งทั้งสิ้น ” จากความหมายสรุปได้ว่า การกระทำใด ๆ ก็ตาม ที่มนุษย์ได้ปฏิบัติไปในโลกในโลกลบนี้ จะไม่เป็นที่ซ่อนเร้นไปจากความรู้ของพระองค์เป็น (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 497)

ระดับขั้นของศาสนาอิสลาม โดย: มุหัมมัด บินอับรอฮิม บินอับดุลลอฮฺ อัต-ตุวัยญีรียฺ แปลโดย : สุกรี นูร จงรักสัตย์ (จาก www.islamhouse.com สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2552) อธิบายไว้ว่าศาสนาอิสลามนั้นมี 3 ระดับด้วยกัน ซึ่งบางระดับเหนือกว่าอีกระดับ กล่าวคือ ระดับแรก คือ อิสลาม ระดับที่สอง คือ อีมาน และระดับที่สาม คือ อิหฺซาน ซึ่งเป็นระดับสูงที่สุด และ ทุกๆ ระดับก็มีหลักของตัวเองแตกต่างกันไป จากอุมฺรฺ บินอัลค็อฎฏ็อบ เราะฎิยัลลอฮฺ อันฮฺ เล่าว่า “ในขณะที่พวกเรากำลังอยู่พร้อมกับท่านรอซูลุลลอฮฺ ค็อลลัลลอฮฺ อะลยฺฮิ วะสลัลม ในวันหนึ่งนั้น ก็ได้มีชายที่เสื่อผ้าขาวผ่องผมดำสนิทคนหนึ่งเข้ามาหาพวกเรา เขาไม่มีร่องรอยของการเดินทางไกลเลย และก็ไม่มีผู้ใดในหมู่พวกเราที่รู้จักเขา จนกระทั่งเขาได้นั่งลงตรงหน้าท่านนบี แล้วเขาก็ประกบหัวเข่าของเขากับหัวเข่าของท่านและวางสองฝ่ามือเขาลงบนโคนขาของเขา พร้อมกล่าวว่า โอ้มุฮัมมัด จงบอกฉันเกี่ยวกับอิสลามชีวิตคืออะไร ”

ท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) จึงตอบว่า “อิสลาม คือ การที่ท่านกล่าวคำปฏิญาณตนว่า ลา อีลาฮะ อิลลัลลอฮฺ วะอันนะ มุฮัมมัดร์เราะซูลุลลอฮฺ และท่านดำรงการละหมาด ท่านจ่าย

ชะกาด ท่านถือศีลตลอดในเดือนรอมฎอน และท่านไปประกอบฮัจญ์หากมีความสามารถ” เขากล่าวว่า “ท่านพูดถูกแล้ว” อุมัร กล่าวว่า “พวกเราารู้สึกแปลกใจต่อเขาที่สอบถามท่านแล้วเขากล่าวรับรอง”

เขากล่าวอีกว่า “แล้วจงบอกฉันเกี่ยวกับอิมานชีวา คืออะไร” ท่านตอบว่า “คือ การที่ท่านศรัทธาต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) บรรดาเมลาอิกะฮฺของพระองค์ คัมภีร์ต่าง ๆ ของพระองค์ บรรดาศาสนทูตของพระองค์ วันอากิเราะฮฺ ตลอดจนท่านศรัทธาในกฎอัลเกาะฎ์ทั้งคิและฮั” เขากล่าวว่า “ท่านพูดถูกแล้ว”

เขากล่าวต่อไปอีกว่า “แล้วจงบอกฉันเกี่ยวกับอิหฺซานชีวา คืออะไร ” ท่านตอบว่า “คือ การที่ท่านอิบาดะฮฺต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) ราวกับว่าท่านเห็นพระองค์ และถ้าหากท่านไม่เห็นพระองค์แล้วพระองค์ก็ทรงเห็นท่าน” เขากล่าวว่า “ฉันจึงบอกฉันเกี่ยวกับวันสิ้นโลกชีวา คืออะไร ” ท่านตอบว่า “คนที่ถูกถามไม่ได้รู้มากไปกว่าคนที่ถาม” เขากล่าวว่า “แล้วจงบอกฉันเกี่ยวกับสัญญาณของมันชีวา คืออะไรบ้าง ” ท่านตอบว่า “คือ การที่ทาสหญิงให้กำเนิดนายหญิงของเขา และท่านได้เห็นคนเดินเท้าเปล่า (ไม่ใส่รองเท้า) ไม่สวมเสื้อผ้า ยากจน เลี้ยงแพะ แกะต่างพากันปลุกตึกสูง ๆ อุมัร เล่าว่า “จากนั้นเขาคนนั้นก็จากไป แล้วฉันก็พักชั่วขณะ ต่อมาท่านก็ได้ถามฉันว่า โอ้อุมัร ท่านรู้ไหมว่าคนถามผู้นั้นเป็นใคร” ฉันตอบว่า “อัลลอฮฺและรอซูลของพระองค์ย่อมรู้ดีกว่า” ท่านตอบว่า “แท้จริงแล้ว เขา คือญิบรีล ที่มาหาพวกท่านเพื่อสอนศาสนาให้แก่พวกท่าน” (บันทึกโดยมุสลิม หมายเลข 8)

อัลอิหฺซาน มี 2 ระดับ ระดับแรก คือ การที่มนุษย์ทำการภักดีต่อพระเจ้าราวกับเขามองเห็นพระองค์ ซึ่งเป็นการภักดีอย่างเสนหาด้วยใจรัก โดยที่เขาเฝ้าอาวรณ์ มุ่งสมาธิ และน้อมกระทำภักดีต่อผู้ที่เขารักนั่นก็คืออัลลอฮฺ(ซบ.) ราวกับว่าเขามองเห็นพระองค์ ซึ่งระดับนี้เป็นระดับสูงสุด คือ “อัน ตะบุคัลลอฮฺ กะอันนะกะ ตะรอฮฺ”

ระดับที่สอง คือ เมื่อท่านไม่ได้ภักดีต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) ในระดับดังที่ท่านมองเห็นและเข้าถึงพระองค์ ท่านก็จงทำการภักดีต่อพระองค์ในฐานะที่พระองค์ทรงมองเห็นท่าน ซึ่งเป็นระดับการภักดีของผู้ที่เกรงกลัวต่อพระองค์ เป็นระดับการภักดีของผู้หลีกเลี่ยงจากการทรมานและการลงโทษ ผู้รู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจต่อพระองค์ นั่นคือระดับ “พะอินล้าตะกุนตะรอฮฺ พะอินนะฮฺฮะรอกะ”

ความสมบูรณ์แบบของการอิบาดะฮฺ หรือการภักดีต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) นั้นตั้งอยู่บนฐาน 2 ประการ คือ การมีความรักอย่างสูงสุดต่ออัลลอฮฺ และการเทิดทูนและถ่อมตัวมากที่สุดต่อพระองค์ โดยความรักนั้นทำให้เกิดความใฝ่ฝันและปรารถนา ในขณะที่การเทิดทูนและถ่อมตัวจะทำให้เกิดความเกรงกลัวและการหลีกเลี่ยง ซึ่งเหล่านี้ คือ อิหฺซาน ในการภักดีต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) และ อัลลอฮฺ(ซบ.) นั้นทรงรักบรรดามุสลิมิน (ผู้บรรลุนะดับอัลอิหฺซาน) ดังที่พระองค์ได้กล่าวไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอาน ซูเราะฮฺ (บท) ที่ 4 ชื่อ อัน-นิซาอฺ อายะฮฺ (โองการ) ที่ 125 ความว่า

وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ
حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا ﴿١٢٥﴾

“และผู้ใดเล่าจะมีศาสนาดียิ่งไปกว่าผู้ที่มอบใบหน้าของเขาให้แก่อัลลอฮ์และขณะเดียวกัน เขาก็เป็นผู้กระทำความดี และปฏิบัติตามแนวทางของอิบรอฮีมผู้ใฝ่หาความจริง และอัลลอฮ์ ได้ถือเอาอิบรอฮีม เป็นสหาย” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 219)

ในซูเราะฮ์ (บท) ที่ 31 ชื่อ ลุกมาน อายะหฺ (โองการ) ที่ 22 ความว่า

﴿وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ
الْوُثْقَىٰ وَإِلَى اللَّهِ عَنَقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ ﴿٢٢﴾

“และผู้ใดยอมมอบน้อมใบหน้าของเขายังอัลลอฮ์ โดยที่เขาเป็นผู้กระทำความดี แน่นนอนเขาได้ยึดห่วงอันมั่นคงไว้แล้ว และบั้นปลายของกิจการทั้งหลายย่อมกลับไปหาอัลลอฮ์” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 1022)

และในซูเราะฮ์ (บท) ที่ 2 ชื่อ อัล-บะเกาะเราะฮ์ อายะหฺ (โองการ) ที่ 112 ความว่า

بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ
وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾

“หาใช่เช่นนั้นไม่ ผู้ใดที่มอบใบหน้าของเขาให้แก่อัลลอฮ์ และขณะเดียวกัน เขาก็เป็นผู้กระทำความดีแล้วไซ้ร้ เขาจะได้รับรางวัลของเขา ณ ที่พระเจ้าของเขา และไม่มีความกลัวใด ๆ แก่พวกเขาและทั้งพวกเขาจะไม่เสียใจ” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 34)

ศาสนาอิสลามมีความมุ่งหมายในการปฏิบัติหลัก 3 ประการที่กล่าว คือ เพื่ออัลลอฮฺ(ซบ.) ทำอะไรด้วยความบริสุทธิ์ใจ เพื่อตนเอง ปกป้องตัวเองให้พ้นจากความชั่วช้าขัดเกลากิเลสตนเอง) และเพื่อนมนุษย์ชาติ โดยให้สังคมได้รับประโยชน์จากการกระทำของเรา นอกจากนั้นหลักศาสนาอิสลามมีหลักห้ามใหญ่ๆตามคัมภีร์อัล-กุรอาน ที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ห้ามตั้งภาคี หรือยึดถือนำสิ่งอื่นมาเทียบเคียงอัลลอฮฺ(ซบ.) เช่น เงินตรา ชื่อเสียงวงศ์ตระกูล เกียรติยศ ประเพณี แม้แต่อารมณ์ที่จะนำมาปฏิบัติในตัวเองไม่ได้
2. ห้ามกราบไหว้บูชารูปปั้น วัตถุ ต้นไม้ ดวงดาว ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ แม่น้ำ ภูเขา ห้ามกราบไหว้ผีสิงเทวดา นางไม้ ในอิสลามไม่มีเจ้าที่ เจ้าทรง ดังนั้นอิสลามจึงห้ามเช่นไหว้สิ่งใดๆทั้งสิ้น
3. ห้ามเชื่อในเรื่องดวง ห้ามผูกดวง ห้ามคู่มือตรวจดูชะตาราศี ห้ามดูลายมือ ห้ามถือโศคลาง เล่นเครื่องรางของขลัง
4. ห้ามเล่นการพนันทุกชนิด ห้ามเสียดาย เสียดโชค ห้ามแทงม้า ลอตเตอรี่ หวยเบอร์
5. ห้ามกินสัตว์ที่ตายเอง สัตว์ที่มีโรค ห้ามกินหมู ห้ามกินสัตว์ที่ถูกนำไปเช่นไหว้ สัตว์ที่ถูกรัดคอตายโดยมิได้เชือดให้เลือดไหล สัตว์ที่เชือดโดยมิได้กล่าวนามของอัลลอฮฺ(ซบ.) ห้ามกินดอกเบี๋ย
6. ห้ามเสพสิ่งมึนเมาทุกชนิด เช่น เหล้า เบียร์ กระจกซ์ น้ำตาลเมา กัญชา ยาฝิ่น เฮโรอีน อะไรก็ตามถ้าเสพเข้าไปแล้วทำอันตรายต่อร่างกาย เป็นสิ่งที่ต้องห้าม
7. ห้ามผิดประเวณีไม่ว่าด้วยการยินยอม ตกลงสมัครใจด้วยกันทั้งสองฝ่ายก็ตาม ข้อห้ามในเรื่องการร่วมประเวณีนี้อิสลามมิได้ห้ามการผิดประเวณีอย่างเดียว แต่อิสลามยังได้ห้ามสื่อของการที่จะชักนำไปสู่การผิดประเวณีนั้นด้วย เช่น การสังคมระหว่างเพศจะต้องมีขอบเขตจำกัด
8. ห้ามกินสิ่งมีชีวิตทุกชนิดโดยเจตนาและไม่มีเหตุผล เช่นการเจตนาเลือกสัตว์น้ำที่จะทำอาหารด้วยการตั้งใจเลือกปลา กุ้ง ปู ที่ยังมีชีวิตอยู่ตามร้านขายอาหารและสั่งให้นำสัตว์น้ำตัวที่เลือกไปทำอาหาร ซึ่งเป็นเจตนาในการฆ่าสัตว์ โดยเฉพาะการปิ้งย่าง ในขณะที่สัตว์ยังมีชีวิตอยู่
9. ห้ามประกอบอาชีพที่ไม่ชอบด้วยศีลธรรม หรืออาชีพนั้นจะนำประชาชนไปสู่หายนะ เช่น ตั้งช่อง ตั้งโรงเหล้า บาร์ อาบอบนวด ปลอ่ยเงินกู้โดยวิธีคิดดอกเบี๋ย รับซื้อของโจร และเปิดสถานที่เรีงรมย์ทุกชนิด
10. ห้ามบริโภคอาหารที่หามาได้โดยไม่ชอบธรรม
11. ห้ามกักตุนสินค้าจนราคาสินค้าสูงแล้วออกขาย

12. ห้ามกระทำใดๆที่จะสามารถสร้างความเดือดร้อนต่อตนเอง ต่อเพื่อนบ้าน ต่อสังคม และต่อประเทศชาติ

2.2.3 สังคมอิสลาม

2.2.3.1 แนวคิดทฤษฎีสังคมวิทยาอิสลาม

นักวิชาการตะวันตกที่นำเสนอคำว่า Sociology คือ Auguste Comte ในปี ค.ศ. 1839 ต่อมาวิชา Sociology ได้รับการจัดระบบเป็นสาขาวิชาศึกษาสังคมในโลกตะวันตก ตั้งแต่ปี 1842 โดย Auguste Comte เขียนตำราชื่อว่า Positive Sociology โดยเสนอแนวคิดในการศึกษาสังคมออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับปัจเจกบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกับกลุ่ม Bouman นักสังคมวิทยาชาวตะวันตกอีกคนหนึ่งให้ทัศนะว่าวิชาสังคมวิทยา เป็นวิชาที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับมนุษย์ในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวกับความร่วมมือกันของมนุษย์ในการทำกิจกรรมที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน Sidi Gazalba ให้ทัศนะว่าวิชาสังคมวิทยาเป็นวิชาที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ของการใช้ชีวิตในสังคมของมนุษย์โดยตรง เช่น ประสบการณ์ในฐานะลูก พ่อแม่ เพื่อน เพื่อนบ้าน ชุมชน สังคมในครอบครัว ผู้นำ ผู้ตามและอื่น ๆ ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ได้สะสมมาจากปฏิสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในสังคม

นอกจาก Auguste Comte แล้วพบว่ายังมีนักวิชาการทางด้านสังคมวิทยาท่านอื่นๆ อีกหลายท่านอาทิเช่น Herbert, Spencer, Emile Durkheim, และ Max Weber เป็นต้น ซึ่งโลกตะวันตกได้อ้างว่านักวิชาการเหล่านี้เป็นผู้วางรากฐานทางการศึกษาสังคมของโลก แต่ทัศนะของนักวิชาการมุสลิมคือรองศาสตราจารย์ Dr. Mustafa Jar และอาจารย์ Wanhshim Wanteh จากภาควิชามนุษยวิทยาและสังคมวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยแห่งชาติมาเลเซีย ไม่ยอมรับคำกล่าวอ้างนี้ว่าเป็นความจริง ถึงแม้ว่าโลกตะวันตกได้อ้างว่าบิดาแห่งสังคมวิทยาสสมัยใหม่ คือ Auguste Comte (1842) ก็ตามแต่ความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ (Factual History) นั้น ได้เป็นพยานให้ทราบว่าท่าน Ibnu Khaldun (อิบนุ คอลดูน) ได้วางรากฐานของวิชาสังคมวิทยามาก่อนนักวิชาการตะวันตกไม่น้อยกว่า 500 ปี คือ ท่านมีชีวิตอยู่ระหว่างปี ค.ศ. 1332-1406 โดยท่านได้เขียนหนังสือชื่อ The Muqaddimah อันเป็นแม่บทของวิชา Sociology ท่านเรียกชื่อความรู้ทางสังคมวิทยาเป็นภาษาอาหรับว่า علم العمران หมายถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับมนุษย์ (Humanity Science)

รองศาสตราจารย์ Dr. Mustafa Jar ได้ยืนยันถึงความทันสมัย (Up-to-date) ของทฤษฎีที่ท่าน Ibnu Khaldun เสนอด้วยเหตุผลต่อไปนี้

1. ท่าน Ibnu Khaldun เปรียบเทียบสังคมชนบทกับสังคมเมือง ซึ่งต่อมา Robert Redfield ได้นำทฤษฎีนี้ไปขยายเป็น Fok-Urban Continuum ในศตวรรษที่ 20

2. ทฤษฎี Social Solidarity หรือเรียกเป็นภาษาอาหรับว่า **عصبية** ของท่าน Ibnu Khaldun ได้สอดคล้องกับแนวคิด Solidarity Mechanical และ Solidarity Organic ของ E.Durkheim, Gemin-Shacr และของ Gesell Shaft (Tonnie) ซึ่งท่านเหล่านี้เพิ่งคิดขึ้นมาและเป็นที่ยอมรับในบรรดานักสังคมวิทยาตะวันตกในศตวรรษที่ 19

3. ทฤษฎีวงจรสังคม (Cyclical Theory) ของท่าน Ibnu Khaldun ที่ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีความสอดคล้องกันกับทฤษฎีวิวัฒนาการ (Historical Materialism) ของ Karl Marx ในศตวรรษที่ 19 และยังสอดคล้องกับทฤษฎีความเสื่อมของตะวันตก (Decline of the West) ของ Aswad Spengler และสอดคล้องกับแนวคิดของ Arnold Toybee (la Study of History) ในศตวรรษที่ 20

4. ท่าน Ibnu Khaldun ได้วางรากฐานวิชาสังคมวิทยาประวัติศาสตร์ (Historical Sociology) โดยอาศัยกฎเกณฑ์ของความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุและผลของเหตุการณ์ในสังคมยุคก่อนกับปรากฏการณ์ในปัจจุบันของสังคม ซึ่งทฤษฎีนี้ยังคงทันสมัยจนถึงปัจจุบัน

5. ในด้านสังคมวิทยาการเมือง (Political Sociology) ท่านอิบนุคอลลูนได้วางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการรวมตัวอย่างเข้มแข็งของสังคม ว่าถ้าสังคมรวมตัวบนฐานของ **عصبية** จะสามารถสร้างระบบการปกครองอันยิ่งใหญ่ได้ ทั้งนี้เพราะความรู้สึกในความเป็นพี่น้องที่มีขอบเขตจำกัดนั้นจะขยายตัวกว้างเพื่อรวมตัวกันป้องกันการรุกราน

6. ในด้านเศรษฐกิจ การผลิต การค้าทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงราคาสินค้า ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจกับการเมือง ซึ่งปัจจุบันมีความสำคัญอย่างยิ่งภายใต้ชื่อเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) ท่านอิบนุคอลลูน ก็ได้พูดมาก่อนแล้ว

7. ท่านอิบนุคอลลูนพูดถึงกฎเกณฑ์ทางสังคม Social Law การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพของสังคมและการวิเคราะห์อย่างมีระบบ (Systematic Analysis) ซึ่งปัจจุบันเป็นสาขาที่มีความสำคัญทางสังคมศาสตร์

จากเหตุผลข้างต้นยืนยันได้อย่างชัดเจนว่าบิดาแห่งวิชาสังคมวิทยา (The Father of Sociology) นั่นคือ ท่านอับดุลรอฮมาน มุฮัมมัด คอลลูน อัลคารอมีย์ (อิบนุคอลลูน) ผู้มีชีวิตระหว่างปี ค.ศ. 1332-1406

ทฤษฎีสังคมวิทยาอิสลามมีลักษณะเป็นทฤษฎีที่มีทั้งจุลภาค (Micro) และมหภาค (Macro) อยู่ในตัว กล่าวคือ เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญทั้งปัจเจกบุคคล กลุ่มคนและสังคม และเป็นทฤษฎีที่มองทั้งความร่วมมือของสังคมและมองถึงพัฒนาการของสังคม ความขัดแย้งของสังคมร่วมกันทฤษฎีสังคมวิทยาอิสลามจึงมองพัฒนาการของสังคมมนุษย์ในรูปของความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์และความร่วมมือระหว่างโครงสร้างทางสังคมที่เป็นเอกภาพไม่มีส่วนของความขัดแย้งระหว่างโครงสร้างต่าง ๆ ทางสังคม ทฤษฎีสังคมวิทยาอิสลามมองความเป็นเอกภาพของระบบสังคมทั้งระบบ กล่าวคือ โครงสร้างทางสังคมทุกโครงสร้างจะต้องสอดคล้องกันไม่ว่าจะเป็น โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

การเมือง การปกครอง การศึกษาและอื่น ๆ นั้นจะเป็นเอกภาพกลมเกลียวกัน ผูกพันอาศัยซึ่งกันและกัน และไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ แต่อย่างไรก็ตามแม้โครงสร้างทางสังคมจะเป็นเอกภาพและกลมเกลียวกัน อิสลามมองว่ามนุษย์ในสังคมอาจมีความแตกต่างทางความเห็น และอาจขัดแย้งระหว่างปัจเจกบุคคลกับปัจเจกบุคคล ระหว่างกลุ่มกับกลุ่ม ระหว่างสังคมกับสังคม อิสลามได้เตรียมแนวทางแก้ไขเพื่อเป็นทางออกไว้อย่างดีคือแนวทางแห่งการอิสลาห์ (اصلاح) อันหมายถึงการประนีประนอมปรองดองกัน และมาตรการในการลงโทษ (جزاء) ซึ่งครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน

นอกจากนี้ทฤษฎีสังคมวิทยาอิสลามได้มองถึงการกระทำระหว่างกันของมนุษย์ว่า เป็นธรรมชาติที่อัลลอฮ์(ซบ.)ได้กำหนดไว้ ดังนั้นในการกระทำระหว่างกันของมนุษย์นั้นอิสลามได้วางรูปแบบไว้อย่างเหมาะสม สมบูรณ์ยังมีทั้งการกระทำทางเดียว (One Way Interaction) และมีทั้งการกระทำทั้งสองฝ่าย (Two Way Interaction) มีทั้งใช้ชื่อเป็นสัญลักษณ์และมีทั้งใช้คำพูด มีทั้งที่เกี่ยวข้องกับปัจเจกบุคคล ครอบครัวและสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทฤษฎีสังคมวิทยาอิสลามนั้นเป็นทั้ง Micro theory และ Macro theory อยู่ในตัว

2.2.3.2 แนวคิดทางสังคมของนักคิดมุสลิม

1) อิบน์คอลลูน ชื่อเต็ม อับดุลรอฮมานบินมุฮัมมัดคอลลูน อัลฮัลโรมียี (อิบน์คอลลูน) เกิดเมื่อวันที่ 1 รอมฎอน ฮ.ศ. 732 ตรงกับ 27 พฤษภาคม ค.ศ. 1332 ที่เมืองเฟส ประเทศตูนิเซีย ท่านเป็นลูกครึ่งอาหรับ - สเปน เมื่อท่านมีอายุครบ 20 ปีได้รับราชการเป็นราชเลขาของสุลต่าน โดยปฏิบัติหน้าที่ในเมืองเฟส แนวคิดทางสังคมของท่าน Ibnu Khaldun สรุปได้ดังนี้

การใช้ชีวิตในสังคมหรือการอยู่ร่วมกันอย่างสังคมเป็นความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ สังคมเกิดขึ้นเมื่อมีปัจเจกบุคคล สังคมมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้นเป็นไปตามที่อัลลอฮ์(ซบ.)ได้กำหนดไว้ สังคมมนุษย์จะได้รับอิทธิพลจากภูมิหลัง สิ่งแวดล้อมและการศึกษา คนในสังคมชนบทมีลักษณะการพึ่งพาอาศัยและร่วมมือกันสูง ในขณะที่คนในสังคมเมืองจะพึ่งพาตนเองสูง สังคมชนบทเกิดก่อนสังคมเมืองและสังคมนั้นเกิดจากการพัฒนาของสังคมชนบท (Urbanization) สังคมชนบทใกล้เคียงกับความคิดและยอมรับความได้ง่ายกว่าสังคมเมือง คนในสังคมชนบทมีความกล้าหาญกว่าคนในสังคมเมือง ทั้งนี้เพราะคนในสังคมเมืองยึดกฎหมายมากเกินไปจนกลายเป็นสังคมที่ชี้ขาด

2) อัลมาวัรดี ชื่อเต็มคือ อาบูลหะสัน อาลี บินมุฮัมมัด เบ็น ฮาบีบ อัลมาวัรดี ท่านเสียชีวิตเมื่อ ฮ.ศ. 456 ตรงกับ ค.ศ. 1058 ขณะนั้นมีอายุ 86 ปี ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านฟิกฮ์ ของมัซฮับฮาฟีอี๊ ท่านเคยเป็นครูสอนทั้งที่บิซาดและบัสรอฮ์ เคยเป็นหัวหน้าคณะกอฎีที่เมืองอูศดูวา ท่านมีผลงานเขียนหลายเล่มและที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสังคม คือ อัลฮัษกาม อัลศุลตอ-นียะฮ์ ท่านเป็นผู้ที่ให้ความหมายคอดีฟะฮ์อย่างชัดเจนที่สุด โดยกล่าวว่า คอดีฟะฮ์คือผู้ทำหน้าที่แทนท่านนบีเพื่อปกครองศาสนาและรัฐ แนวคิดทางสังคมของท่านอัลมาวัรดี เกี่ยวกับผู้นำสรุปได้ดังนี้ผู้นำหรือผู้ปกครองในอิสลามนั้นมีใช่เป็นตัวแทนของอำนาจการปกครองเท่านั้น แต่เป็นผู้นำที่มีภารกิจในการนำสังคมในทุกๆ มิติของชีวิต

ในภาพรวมสังคมต้องทำหน้าที่เพื่อพิทักษ์อุดมการณ์และปกป้องความเข้มแข็งที่สังคมมีต่ออัลลอฮ์ (ซบ.) พร้อมทั้งยกระดับคุณภาพความรู้ของสมาชิกในสังคม เพื่อสถาปนาความยุติธรรมที่สอดคล้องกับหลักอาคาละฮ์ (عَدَالَة) ในอิสลาม เพื่อดำรงรักษาวิญญูณแห่งชะรีอะฮ์ ทั้งในด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรมและปัจเจกบุคคล และเพื่อดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมและการยุติฮาด

3) ชาวอาดิยูลลอฮ์ มีชื่อเต็มว่า กุตุบุดดีน อาหมัด บินอับดุลรอฮีม เกิดเมื่อวันที่ 4 เดือนเซาวาล ฮ.ศ.1114 ตรงกับวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1703 ตรงกับสมัยราชวงศ์โมกุลปกครองอินเดีย ท่านได้ชื่อว่าเป็นนักปฏิรูปของโลกมุสลิมเพราะท่านเชิดชูชนชั้นสูงการยึดถืออัล-กุรอาน และปฏิบัติตามซุนนะฮ์ มากกว่า ยึดถือทัศนะใดที่ทัศนะหนึ่งโดยเฉพาะ แนวคิดทางสังคมของท่านชาวอาดิยูลลอฮ์ สรุปลงได้ว่าชีวิตในโลกแห่งสังคมของมนุษย์นั้น มนุษย์ต้องเผชิญหน้ากับอุปสรรคหลายอย่างคนฉลาดเท่านั้นที่สามารถหาทางออกให้แก่ตนเองและสังคมได้ สังคมมนุษย์ได้พัฒนาการมาเป็นระยะๆ ดังนี้

ระยะแรก เป็นระยะที่สังคมมนุษย์ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติในป่า (The Jungle Life) มีความต้องการปัจจัยยังชีพไม่มากนัก คือ ต้องการเพียงอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย ระยะที่ 2 เป็นระยะแห่งการพัฒนาขึ้นเป็นสังคมเมือง (The life of Town and cities) จากการที่มนุษย์ใช้ชีวิตร่วมกันในระยะแรกทำให้เขาได้รับประสบการณ์จากการใช้ชีวิตในสังคม ซึ่งประสบการณ์นั้นเป็นความรู้ที่มนุษย์สามารถปรับวิถีชีวิตในสังคมได้ ดังนั้นในระยะนี้สังคมจึงต้องการ สิทธิและระบบแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว หน้าที่ของครอบครัว ได้แก่การเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตรหลาน รวมถึงความร่วมมือและความสัมพันธ์ระหว่างญาติและเพื่อนๆ ที่ใกล้ชิด

สำหรับ ระยะที่ 3 เป็นระยะแห่งการก่อตัวของความเป็นชาติ (The Nation) ระยะนี้เป็นระยะของการพัฒนาจากชนบทสู่ความเป็นเมืองและขยายเป็นหลายๆ เมืองซึ่งแต่ละเมืองก็มีความสัมพันธ์กันเป็นระยะแห่งการพัฒนาระดับสังคม ดังนั้นสังคมจึงต้องการปัจจัยในการดำรงชีวิตเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้สังคมต้องร่วมมือกันมากขึ้นและการใช้ชีวิตในสังคมจำเป็นต้องมีระเบียบมากขึ้น ดังนั้นสังคมจึงต้องมีผู้นำที่เหมาะสม มีคุณสมบัติพอเพียงที่จะนำสังคมได้ เช่น เป็นคนที่มีบุคลิกดี มีความกล้าหาญ อดทน ปรานีประนอม เป็นผู้ที่มิเกียจติ และได้รับการยกย่องจากสังคม เป็นต้น และระยะที่ 4 เป็นระยะแห่งความเป็นนานาชาติ สังคมมนุษย์ได้ขยายตัวและพัฒนาจากระดับชาติสู่ความเป็นนานาชาติขึ้นมา ความเสื่อมของสังคมมีสาเหตุมาจากสังคมเสื่อม เมื่อสังคมละเลยการปฏิบัติตามซุนนะฮ์ โดยหันไปยึดถือทัศนะของบุคคลมากกว่าอัล-กุรอานและซุนนะฮ์ มูลเหตุของความเสื่อมของสังคมประการหนึ่ง คือ การยึดถืออาภีคะฮ์แบบผสมผสาน เช่นการผสมผสานความเชื่อของฮินดูกับอิสลาม ความเชื่อของตะวันตกกับอิสลาม เป็นต้น ดังนั้นการที่จะให้สังคมมุสลิมเข้มแข็งต้องขัดเกลาอาภีคะฮ์ของสังคมให้บริสุทธิ์และหันกลับสู่การยึดถือคัมภีร์อัล-กุรอาน สาเหตุสำคัญที่ทำให้สังคมมุสลิมเสื่อมคือขาดความเป็นเอกภาพ ขาดการรวมกลุ่ม ขาดการกลมกลืนเนื่องจากความแตกต่างของการเข้าใจเตาฮีด

4) อิบนุฏัยมียะฮฺ คือ ตะกีษุดดีน อิบนุฏัยมียะฮฺ เกิดที่เมืองดามัสกัส ในปี 1263 เสียชีวิตในเรือนจำปี 1328 ท่านเป็นนักวิชาการในสังกัดของมัซฮับฮัมบาลี ท่านมีผลงานเขียนมากมาย แต่ที่โด่งดังเกี่ยวกับสังคม การเมือง การปกครอง คือ (*السياسة الشرعية*) แนวคิดทางสังคมของท่าน สรุปได้ดังนี้

ศาสนาเป็นพื้นฐานของปัจเจกบุคคล สังคม และวัฒนธรรมการควบคุมทางสังคม (Social Control) เป็นสิ่งที่จำเป็น แต่จะไม่สามารถทำหน้าที่เชิญชวนสู่ความดีและห้ามปรามความชั่วได้อย่างสมบูรณ์ หากไม่มีอำนาจในสังคม วัตถุประสงค์สำคัญของสถาบันการปกครอง คือ การส่งเสริมศาสนาและดูแลกิจการทั้งหมดของมนุษย์ การยึดถือคุณธรรมเป็นหลักสำคัญของระบบสังคมอิสลาม ทั้งนี้เพราะว่าการกิจสำคัญของสมาชิกสังคมและพลเมืองของรัฐอิสลามนั้นคือการเชิญชวนสู่ความดีและห้ามปรามความชั่ว สถาบันวิชาการและนักวิชาการมีบทบาทสำคัญในการชี้นำสมาชิกของสังคม ทั้งนี้ท่านอิบนุฏัยมียะฮฺเป็นนักวิชาการมุสลิมคนแรกที่เสนอทฤษฎีความผิดปกติของสังคมและการรักษาความผิดปกติของสังคม (Social Pathology and Social Therapy)

2.2.3.3 สังคมอิสลามของท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ)

ในศตวรรษที่ 6 ซึ่งเป็นช่วงที่ท่านรอซูลเกิดขึ้นมานั้นมีสังคมใหญ่ๆที่เป็นที่รู้จักอยู่ 3 สังคมด้วยกันคือ สังคมโรมัน สังคมเปอร์เซีย สังคมอาหรับ โดยที่ 2 สังคมแรกมีลักษณะเฉพาะไม่เหมือนกันคือ สังคมแรกสังคมโรมันเป็นสังคมแห่งความรู้และสังคมแห่งกฎหมาย แต่กฎหมายโรมันนั้นเป็นกฎหมายที่ไม่ให้สิทธิแก่สมาชิกที่อ่อนแอของสังคม เป็นกฎหมายที่ใช้ปกป้องผลประโยชน์ของชนชั้นสูงเท่านั้น สังคมโรมันมีระบบทาสโดยที่เจ้าของทาสไม่ต้องรับผิดชอบต่อทาสและยังสามารถฆ่าทาสได้โดยไม่ผิดกฎหมาย เช่น กรณีที่ทาสกระทำผิดประเวณีกับอิสระชนกฎหมายกำหนดให้ลงโทษทาสที่กระทำผิดในข้อหานี้ด้วยการประหารชีวิต แต่อิสระชนจะไม่ถูกลงโทษเช่นนั้น โดยเฉพาะเมื่อสมาชิกรัฐสภากระทำผิดกฎหมายจะกำหนดบทลงโทษเบามาก ภายใต้กฎหมายโรมันนั้นสตรีไม่ถือว่าเป็นอิสระชน แต่เป็นทรัพย์สินของผู้ชาย ดังนั้นสตรีจึงเป็นทาสของพ่อก่อนแต่งงาน แล้วจะเปลี่ยนสิทธิเป็นทาสของสามี หลังจากแต่งงานแล้ว ดังนั้นความสัมพันธ์ในครอบครัวจึงมีลักษณะที่สามีมีสิทธิเหนือภรรยาแต่ไม่มีหน้าที่ ในขณะที่ภรรยามีแต่หน้าที่ต้องปฏิบัติต่อสามีโดยไม่มีสิทธิใดๆ ทั้งสิ้น ส่วนในด้านศาสนานั้นสังคมโรมันเป็นสังคมแห่งการบูชาเทพเจ้าในลักษณะต่างๆ มากมาย

สังคมที่ 2 คือสังคมเปอร์เซียที่มีระบบการดำรงชีวิตโดยการแยกโลกออกจากธรรมชาติ (Secularism) คนจะไม่สนใจกิจกรรมของโลก ใช้ชีวิตโดยไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของโลกถึงขนาดว่าห้ามแต่งงานเพื่อที่จะได้ดำเนินชีวิตสู่การนิพพาน และถือว่าคนดีถูกสาปโดยสังคมเพราะในสังคมนั้นเต็มไปด้วยสมาชิกที่ชั่วร้าย ดังนั้นวิธีหนึ่งที่จะหลีกเลี่ยงให้พ้นจากความชั่วคือการนิพพาน โดยที่สังคมเปอร์เซียรับหลักการนี้จากเพื่อนบ้านคือ อินเดีย

สังคมที่ 3 คือสังคมอาหรับ แผ่นดินอาหรับเป็นแผ่นดินที่กว้างใหญ่ไพศาลมีทั้งภูเขาและทะเลทราย นำหายากจะมีอยู่เป็นหย่อมๆ ดังนั้นสังคมอาหรับจึงเป็นสังคมย่อยไม่รวมตัวกันเป็นสังคมใหญ่และความสัมพันธ์ระหว่างสังคมย่อยก็มีไม่มากนัก ต่างกลุ่มต่างอยู่ไม่ขึ้นแก่กัน ทำให้สังคมอาหรับเป็นสังคมอิสระที่อยู่ระหว่างสังคมใหญ่คือระหว่างสังคมโรมัน กับสังคมเปอร์เซีย โดยมีเมืองมักกะฮ์เป็นศูนย์กลางการพาณิชย์ระหว่างโรมและเปอร์เซียโดยผ่านเส้นทางจาม ส่วนเส้นทางพาณิชย์จากเปอร์เซียสู่โรมผ่านนครมักกะฮ์โดยใช้เส้นทางยะมัน

ลักษณะของสังคม 3 ลักษณะที่กล่าวมา อัลลอฮ์(ซบ.) ได้ส่งท่านรอซูลลงมายังสังคมอาหรับเพื่อสร้างสังคมอิสลามขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งอันเป็นรอซูลท่านสุดท้ายที่อัลลอฮ์(ซบ.) ส่งมายังมนุษยชาติบนพื้นโลก อัลลอฮ์(ซบ.) เรียกสังคมอาหรับว่าสังคมญาฮีละฮ์ ส่วนสังคมที่ท่านรอซูลสร้างขึ้นมาใหม่นั้น เรียกว่า สังคมอิสลาม

2.2.3.4 ความหมายของสังคมอิสลาม

สังคมอิสลามคือสังคมที่ได้รับการสถาปนาขึ้นบนพื้นฐานของคัมภีร์อัล-กุรอานและซุนนะฮ์ โดยมีหลักพื้นฐาน 3 ประการคือ หลักอากีดะฮ์ (หลักยึดมั่นทางจิตใจ) หลักชะรีอะฮ์ (หลักบทบัญญัติของศาสนา) หลักอัคลาก (หลักจริยธรรม) ดังนี้

1) หลักอากีดะฮ์ ท่านศาสตราจารย์คุรซึด আহมัด กล่าวว่าอากีดะฮ์เป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสังคมและเป็นบรรทัดฐานแห่งความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการสร้างสังคมอิสลามต้องเริ่มด้วยการสร้างปัจเจกบุคคลให้เป็นปัจเจกบุคคลที่มีอากีดะฮ์ถูกต้อง (*عقيدة صحيحة*) มีอีมาน (ศรัทธา) ที่ล้ำลึกและเข้มแข็ง (*الايمان العميق*) เพราะอีมานเป็นรากฐาน เป็นแก่นแท้ของความมั่นคงในความเป็นมุสลิมที่ยึดมั่นในอิสลาม ปัจเจกบุคคลที่มีอากีดะฮ์เข้มแข็งและมีอีมานที่มั่นคงเท่านั้น จะยอมรับคำบัญชาของอัลลอฮ์(ซบ.) ในขณะที่สังคมอิสลามเป็นสังคมที่สมาชิกในสังคมผูกพันด้วยคำสั่งของอัลลอฮ์(ซบ.) น้อมรับกฎเกณฑ์ทางสังคมที่พระองค์บัญชาลงมา ดังที่อัลลอฮ์(ซบ.) กล่าวในคัมภีร์อัล-กุรอาน ในซูเราะฮ์ (บท) ที่ 24 ชื่อ อันนูรอฮะฮ์ (โอองการ) ที่ 51 ความว่า

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ

يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾

“แท้จริงคำกล่าวของบรรดาผู้ศรัทธา เมื่อพวกเขาถูกเรียกร้องไปสู่อัลลอฮ์และร่อซูลของพระองค์เพื่อให้ตัดสินระหว่างพวกเขา พวกเขาจะกล่าวว่า เราได้ยืนยันแล้ว และเราเชื่อฟังปฏิบัติตาม” และชนเหล่านี้พวกเขาเป็นผู้ประสบความสำเร็จ” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 862)

สังคมอิสลามเป็นสังคมแห่งศรัทธาชน ซึ่งศรัทธาชนนั้นพร้อมเสมอที่จะน้อมรับคำบัญชาของอัลลอฮ์(ซบ.) และตื่นตัวตลอดเวลาที่จะละทิ้งข้อห้ามต่าง ๆ ที่พระองค์บัญญัติลงมา มุอฺมินจะน้อมรับคำบัญชาการของอัลลอฮ์(ซบ.) โดยไม่เลือกปฏิบัติและไม่ถือเอาความคิดของตนเองเป็นใหญ่ ดังนั้นเขาจะดำเนินการตามคำสั่งของอัลลอฮ์(ซบ.) ทั้งหมดและถือว่าคำสั่งของอัลลอฮ์(ซบ.) นั้น เหมาะสมสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์และเป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติอย่างแท้จริง และด้วยเหตุที่อาภิกะฮ์เป็นรากฐานของสังคมอิสลาม ท่านรอซูล คือลลิลลอฮ์อะลัยฮิวะสัลลิม จึงปลูกฝังอาภิกะฮ์ให้แก่ประชาชนของท่านถึง 13 ปี ณ นครมักกะฮ์ เป็นระยะเวลา 13 ปีแห่งการสร้างฐานสำหรับสังคมอิสลาม เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของอาภิกะฮ์ในฐานะเป็นหลักพื้นฐานของสังคมอิสลาม

2) หลักชะรีอะฮ์ สังคมอิสลามเป็นสังคมแห่งกฎหมาย เป็นสังคมแห่งการแปรหลักชะรีอะฮ์มาบังคับใช้ในสังคม ในขณะที่เดียวกันอิสลามเป็นระบบที่สมบูรณ์และมีศักยภาพพร้อมในการสนองต่อความต้องการของสังคมในทุก ๆ ด้านทุก ๆ สถานที่และทุกยุคทุกสมัย ดังที่อัลลอฮ์(ซบ.) กล่าวรับรองในคัมภีร์อัล-กุรอาน ซูเราะฮ์ (บท) ที่ 5 ชื่อ อัล-มาอิดะฮ์ ในข้อความส่วนหนึ่งของอายะหุ (โองการ) ที่ 3 ความว่า

... الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا ...

“... วันนี้ข้า (อัลลอฮ์) ได้ให้สมบูรณ์แก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งศาสนาของพวกเจ้าและข้าได้ให้ครบถ้วนแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งความกรุณาเมตตาของข้า และข้าได้เลือกอิสลามให้เป็นศาสนาแก่พวกเจ้าแล้ว...” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 241)

สรุปจากโองการที่กล่าวมานี้ว่า จะไม่มีทางเลือกอื่นอีกแล้วสำหรับมนุษย์ นอกจากการน้อมรับชะรีอะฮ์อิสลามมียะฮ์มาบังคับใช้ในสังคม ชะรีอะฮ์อิสลามมียะฮ์นั้นมีความสมบูรณ์และครอบคลุมในทุกๆ ด้าน ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม การศึกษา จริยธรรม และอื่น ๆ ดังนั้นสังคมมุสลิม ณ ที่ใดก็ตามที่ไม่นำชะรีอะฮ์ของอัลลอฮ์(ซบ.) สังคมนั้นย่อมตกอยู่ในสภาพที่อัลลอฮ์(ซบ.) กล่าวไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอาน ซูเราะฮ์ (บท) ที่ 5 ชื่อ อัล-มาอิดะฮ์ ในข้อความส่วนหนึ่งของอายะหุ (โองการ) ที่ 44 ความว่า

... وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ

“... และผู้ใดที่มีได้ตัดสินด้วยสิ่งที่อัลลอฮ์ได้ทรงประทานลงมาแล้ว คนเหล่านี้แหละคือผู้ปฏิเสธการศรัทธา ” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 257)

และในซูเราะฮ์ (บท) ที่ 59 ชื่อ อัลหัจร ในข้อความส่วนหนึ่งของอายะฮ์ (โองการ) ที่ 7 ความว่า

... وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا ...

“... เป็นสิทธิของอัลลอฮ์และร่อซูล และอันใดที่ท่านได้ห้ามพวกเจ้าก็จงละเว้นเสีย ...” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 1470)

นี่คือคำบัญชาการของอัลลอฮ์(ซบ.) สำหรับศรัทธาชนผู้เป็นสมาชิกของสังคมอิสลามต้องสดับรับฟัง และดำเนินการให้เป็นไปตามที่อัลลอฮ์(ซบ.) ทรงบัญชาไว้ ในขณะที่เดียวกันสังคมอิสลามต้องไม่เป็นสังคมที่สยบต่อวิถีชีวิตอื่นใดนอกจากวิถีชีวิตแห่งอัลอิสลามเท่านั้น ชะรีอะฮ์อิสลามมียะฮ์ในฐานะเป็นหลักพื้นฐานของสังคมอิสลาม มีลักษณะเฉพาะดังนี้

ลักษณะแรก มีลักษณะที่มั่นคงถาวรไม่เปลี่ยนแปลงไม่ขึ้นอยู่กับเวลาและสถานที่ ทั้งนี้เพราะอัลลอฮ์(ซบ.) เป็นผู้สร้างมนุษย์ อัลลอฮ์(ซบ.) รู้ถึงความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ที่พระองค์สร้างมา ดังนั้นอัลลอฮ์(ซบ.) จึงกำหนดหลักชะรีอะฮ์เพื่อให้อุดหนุนกับความต้องการของมนุษย์ ซึ่งมีธรรมชาติที่ไม่เปลี่ยนแปลง ดังที่อัลลอฮ์(ซบ.) กล่าวในคัมภีร์อัล-กุรอาน ซูเราะฮ์ (บท) ที่ 30 ชื่อ อัจรุม อายะฮ์ (โองการ) ที่ 30 ความว่า

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ

لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

“ดังนั้น เจ้าจงผินหน้าของเจ้าสู่ศาสนาที่เที่ยงแท้ (โดยเป็น) ธรรมชาติของอัลลอฮ์ ซึ่งพระองค์ทรงสร้างมนุษย์ขึ้นมา ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในการสร้างของอัลลอฮ์ นั่นคือศาสนาอันเที่ยงตรง แต่ส่วนมากของมนุษย์ไม่รู้” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 1005)

ลักษณะที่สอง ชะรีอะฮ์ของอัลลอฮ์(ซบ.) มีลักษณะเป็นกรอบกว้างๆ กำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ไป เพื่อความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย โดยไม่ออกนอกกรอบที่อัลลอฮ์(ซบ.) กำหนดไว้ ลักษณะที่ 3 กฎเกณฑ์ต่างๆ ไปที่อัลลอฮ์(ซบ.) กำหนดในชะรีอะฮ์นั้นครอบคลุมทุกๆ ด้าน สำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ ชีวิตส่วนตัว ชีวิตในสังคมทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม การศึกษาและอื่นๆ และ ลักษณะที่ 4 ชะรีอะฮ์ของอัลลอฮ์(ซบ.) เป็นกฎเกณฑ์ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาและเสริมสร้างให้มนุษย์มีการตื่นตัวอยู่เสมอในการที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3) หลักอัคลาาก อัคลาาก คือพฤติกรรมที่เป็นการแสดงออกตามธรรมชาติของคนใดคนหนึ่ง ซึ่งเป็นการแสดงออกที่ไม่มีการเสแสร้ง ปรงแต่งหรือวางแผนมาก่อน แต่มันเป็นการแสดงออกที่เป็นพฤติกรรมปกติของคน ๆ หนึ่ง อัคลาากแบ่งออกเป็น 2 ประเภท อัคลาากที่ดีและอัคลาากที่ไม่ดี แต่มาตรฐานแห่งความดีหรือไม่ดีของอัคลาากต้องขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของอัลลอฮ์(ซบ.) ในอัล-กรุอานและตามที่ท่านรอซูลได้ให้ตัวอย่างไว้ในซุนนะฮ์ การสร้างปัจเจกบุคคลให้มีอัคลาากสมบูรณ์นั้นเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญประการหนึ่งที่อัลลอฮ์(ซบ.) ได้สั่งท่านรอซูลมาในสังคมมนุษย์ ดังที่ท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) กล่าวไว้ว่า

انما بعثت لاتمم مكارم الاخلاق

“ แท้จริงฉันถูกส่งมาเพื่อดำเนินการให้บุคคลิกภาพที่มีเกียรตินั้นมีความสมบูรณ์ ”

หลักอัคลาากเป็นหลักพื้นฐานของสังคมอิสลามที่มีอาจละเลยได้ และอัคลาากมีความเกี่ยวข้องกับอาภีอะฮ์และชะรีอะฮ์ หลักอัคลาากอิสลามมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างให้ปัจเจกบุคคลในสังคมเป็นปัจเจกบุคคลที่มีคุณสมบัติอันประกอบด้วย มีความยุติธรรม เป็นที่ไว้วางใจได้ ซื่อสัตย์ มีสัจจะ มีความอดทน มีความรักความเมตตา จงรักภักดี ใจกว้าง โอบอ้อมอารี และคุณลักษณะอื่นที่เป็นคุณลักษณะที่เป็นที่ยกย่องในอิสลาม (محمودة) ซึ่งปัจเจกบุคคลที่มีคุณลักษณะเป็นที่ยกย่องนั้นสามารถก่อสร้างสังคมที่สงบสุข สังคมที่มีความสามัคคีได้ ในทางกลับกันหากปัจเจกบุคคลในสังคมเป็นปัจเจกบุคคลที่มีลักษณะนิสัยตรงกันข้ามกับคุณลักษณะที่น่ายกย่อง คือมีลักษณะนิสัยเป็นที่น่ารังเกียจ (مذمومة) ปัจเจกบุคคลนั้นจะเป็นตัวทำลายให้สังคมอิสลามล่มสลายได้

นอกจากระบบสังคมอิสลามจะประกอบด้วยหลักพื้นฐานที่กล่าวมาแล้ว ระบบสังคมอิสลามยังมีหลักอื่นๆ เข้ามาเสริมความเข้มแข็งอีกด้วย เช่น หลักความเป็นพี่น้อง ดังที่อัลลอฮ์(ซบ.) กล่าวไว้ในคัมภีร์อัล-กรุอาน ซูเราะฮ์ (บท) ที่ 49 ชื่อ อัล-หุญรู้อต อายะฮ์ (โองการ) ที่ 10 ความว่า

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٥﴾

“แท้จริงบรรดาผู้ศรัทธานั้นเป็นพี่น้องกัน ดังนั้นพวกเจ้าจงไกล่เกลี่ยประนีประนอมกันระหว่างพี่น้องทั้งสองฝ่ายของพวกเจ้า และจงยำเกรงอัลลอฮฺเถิด หวังว่าพวกเจ้าจะได้รับความเมตตา” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 1350) และ ท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า **المسلم اخو المسلم** “มุสลิมกับมุสลิมด้วยกันนั้นเป็นพี่น้องกัน”

หลักที่ผูกพันศรัทธาชนให้เป็นพี่น้องกันนั้น จะสามารถสร้างสังคมแห่งศรัทธาชนให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมั่นคงได้ นอกจากนี้ในระบบสังคมอิสลามยังมีหลักความร่วมมือในการกระทำความดีและไม่สมควรร่วมคิดกันกระทำความชั่ว ดังที่อัลลอฮฺ(ซบ.)กล่าวใน คัมภีร์ อัล-กุรอาน ชูเราะฮฺ (บท) ที่ 5 ชื่อ อัล-มาดีอะฮฺ ในบางส่วนของอายะฮฺ (โองการ) ที่ 2 ความว่า

... وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ...

“... และพวกจงช่วยเหลือกันในเรื่องที่เป็นคุณธรรม และความยำเกรง และจงอย่าช่วยกันในเรื่องที่เป็นบาป...” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 240)

หลักการนี้เป็นหลักการที่สำคัญในการปกป้องความสงบสุข ความมั่นคงของระบบสังคมอิสลามและเป็นหลักการที่ดำรงอยู่กับสังคมอิสลามตลอดไป ดังนั้นสังคมใดก็ตามที่ถูกสร้างขึ้นโดยมิได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานดังกล่าว และมิได้ใช้หลักพื้นฐานทั้ง 3 ประการนี้ สังคมนั้นไม่ถือว่าเป็นสังคมอิสลาม สังคมอิสลามมีลักษณะพิเศษ คือกิจการทุกอย่างของสังคมจะต้องวางอยู่บนพื้นฐานของการเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) เพียงองค์เดียวเท่านั้น จะไม่มีสังคมใดได้ชื่อว่าเป็นสังคมมุสลิมจนกว่าจะมีการนำอาระบบแห่งการดำเนินชีวิตของอิสลามมาใช้ในสังคมนั้น ในทางกลับกันสังคมที่มีใช้สังคมมุสลิมก็เป็นสังคมญาฮิลียะฮฺ

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า สังคมอิสลามกับสังคมมุสลิม คือสังคมเดียวกัน แต่ถ้าสังคมใดก็ตามที่มีได้สร้างขึ้นบนพื้นฐานที่กล่าวมาข้างต้นสังคมนั้นมิใช่สังคมอิสลาม แม้ว่าจะเป็นสังคมที่ประกอบด้วยหน่วยของสังคมเป็นครอบครัวมุสลิมก็ตาม ดังนั้นทุกๆ สังคมอิสลามย่อมเป็นสังคมมุสลิม แต่มิใช่ว่าทุกๆ สังคมมุสลิมจะเป็นสังคมอิสลามเสมอไป ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับว่าสังคมนั้นถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานอะไรนั่นเอง สังคมมุสลิมในปัจจุบันคือสังคมที่ประกอบด้วยหน่วยของสังคมเป็นครอบครัวมุสลิม โดยไม่คำนึงถึงว่าสังคมนั้นถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของอะไรก็ตาม ซึ่งตาม

ความเข้าใจในลักษณะนี้สังคมมุสลิมในปัจจุบันอาจถูกจัดอยู่ในกลุ่มสังคมญาติียะฮ์ดีได้ เพราะสังคมญาติียะฮ์ดีนั้น คือสังคมที่ไม่นำเอาระบบการดำเนินชีวิตของอิสลามมาใช้ในสังคมที่กล่าวมา สังคมเกิดขึ้นจากการรวมหน่วยของสังคมเข้าด้วยกัน ในขณะที่หน่วยของสังคมจะมีได้ต่อเมื่อมีปัจเจกบุคคล

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าสังคมจะมีได้ก็ต่อเมื่อมีปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลที่ผ่านการสร้างมาอย่างดีและมีคุณภาพแบบ อิสลาม (Islamic Quality) นั้นสร้างหน่วยของสังคมโดยการตั้งครอบครัวอิสลาม (Islamic Family) และเมื่อครอบครัวอิสลามมีมากขึ้นก็จะกลายเป็นชุมชนและสังคมอิสลามในโอกาสต่อไป ในกรณีของสังคมมุสลิมปัจจุบัน ซึ่งเกิดขึ้นจากหน่วยสังคมที่เป็นครอบครัวมุสลิม แต่ไม่มีคุณภาพเชิงอิสลาม (Unislamic Quality Family) เราก็สามารถใช้กระบวนการนี้ได้ โดยเริ่มจากพัฒนาคุณภาพของครอบครัวมุสลิมให้เป็นครอบครัวที่มีคุณภาพเชิงอิสลามได้เช่นกัน

สังคมอิสลามจึงเป็นสังคมที่สร้างโดยปัจเจกบุคคลมุสลิม ซึ่งการเป็นปัจเจกบุคคลมุสลิม นั้นแนวทางจากคัมภีร์อัล-กุรอาน ได้สร้างเขาทั้งทางด้านอากิเดฮ์และอักลาค ดังนั้นเมื่อมีสังคมขึ้นมา ก็จัดระบบเขาเหล่านั้น เพื่อให้ได้ใช้ชีวิตอย่างสังคมให้เป็นไปตามที่อัลลอฮ์(ซบ.) ทรงประสงค์ กล่าวได้ว่าหลังจากที่แนวทางจากคัมภีร์อัล-กุรอานสร้างปัจเจกบุคคลให้เป็นปัจเจกบุคคลที่มีอุดมการณ์มีบุคลิกภาพแห่งอิสลามแล้วก็ผูกพันพวกเขาด้วยหลักที่เรียกว่า “ชะรีอะฮ์” คัมภีร์อัล-กุรอานได้วางระบบแห่งความสัมพันธ์ของมนุษย์ในทุกๆ ด้าน ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอัลลอฮ์(ซบ.) ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เหล่านี้เป็นวิถีชีวิตทางสังคม

ดังนั้นสังคมอิสลามจึงเป็นสังคมที่ใช้แนวทางจากคัมภีร์อัล-กุรอาน เป็นระบบวิถีชีวิตของสังคม ส่งผลให้สังคมยิ่งสงบ ปลอดภัย หากสังคมนั้นยึดถือคัมภีร์อัล-กุรอานอย่างเข้มแข็ง ในทางกลับกันหากสังคมใดละทิ้งแนวทางจากคัมภีร์อัล-กุรอานสังคมนั้นก็จะเป็นสังคมที่ตรงกันข้ามกับที่กล่าวมา

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดสรุปได้ว่า แหล่งที่มาอันดับแรกของสังคมอิสลามคือ คัมภีร์อัล-กุรอาน แหล่งที่มาอันดับสองของสังคมอิสลาม คือ อัชชะฮุนนะฮ์ ชุหนนะฮ์คือทุกสิ่งทุกอย่างที่มาจากท่านรอซูล (ศ็อลฯ) ทั้งที่เป็นคำพูด การกระทำ และการยอมรับของท่าน จากที่กล่าวมานี้เราสรุปได้ว่าอัชชะฮุนนะฮ์นั้นมาในรูปแบบของการบอกให้เราทราบถึงเรื่องต่างๆ ในทุกๆ ด้านที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น เรื่องเกี่ยวกับความรู้สึกร่วมทางสังคม รายงานจากท่านนุอมาน บินบาชिर ว่าท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้กล่าวเปรียบเทียบไว้ว่า

عن النعمان بن بشير رضى الله عنهما قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم مثل المؤمنین فی توادهم وتراحمهم وتعاطفهم كمثل الجسد الواحد اذا اشتكى منه عضو تدعى له سائر الجسد بالسهر والحمى

“ ความรักความผูกพัน การนอบน้อมในบรรดามุฮัมมิดด้วยกันนั้นเสมือนเรือนร่างเดียวกัน เมื่อส่วนใดส่วนหนึ่งเจ็บปวด ทุกๆ ส่วนของร่างกายต่างก็จะรู้สึกเจ็บปวดและอดหลับอดนอนอันเนื่องจาก รู้สึกเจ็บไข้ได้ป่วยด้วย ”

ดังนั้นการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจึงต้องอยู่บนพื้นฐานของอัล-กุรอานและซุนนะฮฺ โดยมีหลักพื้นฐาน 3 ประการคือ หลักอากีดะฮฺ (หลักยึดมั่นทางจิตใจ) หลักชะรีอะฮฺ (หลักบทบัญญัติของศาสนา) หลักอัคลาค (หลักจริยธรรม) ดังที่กล่าวข้างต้น จำเป็นที่มุสลิมต้องศึกษาและเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจและสามารถสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงใช้หลักพื้นฐาน 3 ประการดังกล่าวเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

2.2.3.5 สังคมอิสลามและชาวมุสลิมในประเทศไทย

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาสำคัญที่คนไทยนับถือมายาวนานคาดว่าปัจจุบัน(2554) มีคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามประมาณ 6 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 10 หรือ หนึ่งในสิบของประชาชนชาวไทยทั้งประเทศ ผู้นับถือศาสนาอิสลามของบางประเทศเช่น บรูไน มีประชากรทั้งประเทศเพียง 300,000 คนหรือบางประเทศในตะวันออกกลาง เช่น ลิเบีย ซึ่งมีประชากรทั้งประเทศเพียง 5-6 ล้านคน ฉะนั้นประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามในประเทศไทยจะเท่ากับประชากรประเทศหนึ่งทีเดียว นับว่าเป็นกลุ่มชนที่มีความสำคัญในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ศาสนาอิสลามมายังประเทศไทย โดยกลุ่มพ่อค้าอาหรับที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งค้าขายในดินแดนที่ตนมาอยู่จนมีฐานะร่ำรวย แล้วมีความสัมพันธ์กับเจ้าผู้ครองนคร และในที่สุดเจ้าผู้ครองนครในบริเวณนี้มีความศรัทธาในศาสนาอิสลามและหันมานับถือศาสนาอิสลาม และมีพ่อค้าอาหรับบางคนได้มาแต่งงานกับชาวพื้นเมือง จึงอาศัยอยู่ในแถบนี้โดยไม่หวนกลับไปยังถิ่นกำเนิดของตนอีก คนไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม หรือเรียกว่ามุสลิมไทยก็ได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลาม ในระยะใกล้เคียงกันนี้ ในอดีตคนที่อาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนี้เคยนับถือศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธมาก่อน เนื่องจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมอ่อน และมีความเชื่อถือในไสยศาสตร์

การยอมรับเอาศาสนาอิสลามเข้ามานับถือแทนศาสนาหรือลัทธิความเชื่อเดิมของตนจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดินแดนที่เป็นแหล่งรับวัฒนธรรมด้านศาสนาอิสลามเข้ามาในช่วงแรก ๆ ของไทย ก็คือบริเวณทางใต้สุดของประเทศไทยได้แก่ ปัตตานี ซึ่งถ้าหากจะถือเอากรุงสุโขทัย (ราว พ.ศ.1800) เป็นจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์ไทยและ ถือได้ว่าศาสนาอิสลามได้เข้ามาในประเทศไทยก่อนหน้าที่จะตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ก่อนที่คนไทยจะย้ายมาจากภูมุนานดินแดนทางภาคใต้ของประเทศจีน

และศาสนาอิสลามหรือคนที่นับถือศาสนาอิสลามน่าจะอยู่ในดินแดนที่เรียกว่าประเทศไทยตั้งแต่เริ่มประวัติศาสตร์ของชาติไทยเพราะศาสนาอิสลามได้เผยแพร่เข้ามาถึงอินโดนีเซียและในแหลมมลายู ก่อนที่ชนเผ่าไทยจะเคลื่อนย้ายมาจากยูนาน จึงยืนยันได้ว่าชาวมุสลิมได้เข้ามาอยู่ในดินแดนทางภาคใต้ ก่อนที่จะตั้งกรุงสุโขทัย ดังนั้นชาวมุสลิมจึงไม่ได้เข้ามาอาศัยแผ่นดินไทยตามที่คนส่วนหนึ่งเข้าใจกัน ชาวมุสลิมที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยจะมีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากหลายแห่งแบ่งเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก คือกลุ่มที่มีบรรพบุรุษเป็นมลายูหรือมาเลย์ ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่สุด กลุ่มที่สอง เป็นมุสลิมที่สืบเชื้อสายมาจากเปอร์เซีย กลุ่มที่สาม มีเชื้อสายชวา กลุ่มที่สี่ มีเชื้อสายมาจากจาม-เขมร กลุ่มที่ห้า สืบเชื้อสายมาจากเอเชียใต้ จากอินเดีย ปากีสถาน บังคลาเทศและอัฟกานิสถาน และกลุ่มที่หก เป็นมุสลิมที่สืบเชื้อสายมาจากจีน

กลุ่มแรก มุสลิมที่สืบเชื้อสายมาจากมลายูหรือมาเลย์ เป็นมุสลิมกลุ่มใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณชายแดนภาคใต้ของไทยในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และบางส่วนของจังหวัดสตูลและสงขลา นอกจากนี้ยังอยู่ในภาคอื่นๆ เช่น จังหวัดอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีชาวมุสลิมอยู่มากถึงประมาณ 160,000 คน โดยมุสลิมเหล่านั้นถูกกวาดต้อนมาไว้ในพื้นที่แห่งนี้ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก นอกจากนี้ยังมีกลุ่มมุสลิมมากในแถวจังหวัดนครนายก ฉะเชิงเทราและนนทบุรี ส่วนในกรุงเทพมหานครไปตั้งรกรากอาศัยอยู่ในที่หลายๆ แห่ง เช่น ชนบุรี ลี้แยกบ้านแขก ทุ่งครุ พระประแดง บางคอแหลม มหานาค พระโขนง คลองตัน มีนบุรี หนองจอก เป็นต้น

กลุ่มที่สอง มุสลิมที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษอาหรับเปอร์เซียหรืออิหร่าน ได้ติดต่อกับชายกับคนไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ ซึ่งตั้งหลักแหล่งอยู่ทางใต้ของประเทศไทย ชาวเปอร์เซียจะนับถือศาสนาอิสลามทั้งนิกายซุนนีและชีอะห์ ชาวมุสลิมจากเปอร์เซียที่มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์ไทยได้แก่ ชัยค์ (เจก) อะห์มัด ฎุมิ (Shieak Ahmad Qumi) ซึ่งเข้ามาประเทศไทยในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (ก่อน พ.ศ. 2143) โดยท่านผู้นี้นำศาสนาอิสลามนิกายชีอะห์มาเผยแพร่เป็นครั้งแรกในประเทศไทย ในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม Shieak Ahmad Qumi ได้รับยศเทียบเท่าเจ้าพระยา เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพาณิชย์ และช่วยปรับปรุงราชการด้านกรมท่าชวา และได้เป็นจุฬาราชมนตรี มีหน้าที่เก็บภาษีสินค้าเข้าออก ดูแลการเดินทางเรือระหว่างประเทศและดูแลกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย ท่านผู้นี้เป็นต้นตระกูลบุญนาค บุญรัตพันธุ์ ศรีเพ็ญ เป็นต้น มุสลิมนิกายชีอะห์จากเปอร์เซียจะอยู่กันมากย่านเจริญพาสน์ ฝั่งธนบุรี

กลุ่มที่สาม มุสลิมที่มีบรรพบุรุษจากชวา จากหลักฐานที่ค้นพบด้วยขามสังคโลกในอินโดนีเซียเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าประเทศไทยกับอินโดนีเซียมีความสัมพันธ์อันยาวนานตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัย ในสมัยอยุธยานั้นก็มีชาวชวามาตั้งหลักแหล่งอยู่เช่นเดียวกันกับคนกลุ่มอื่นๆ มีหลักฐานยืนยันว่าชาวชวาเข้ามาไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 น่าจะมีสาเหตุมาจากการทำมาหากิน เพราะค่าจ้างในไทยสูงกว่าในชวาถึง 3 เท่า และในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองชาวชวาถูกญี่ปุ่นเกณฑ์มาสร้างทางรถไฟสาย

มรณะ เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงคราม ชาวชวาที่หนีมาอาศัยอยู่ในไทยไม่ยอมกลับอินโดนีเซีย ในกรุงเทพฯ จะมีมุสลิมเชื้อสายชวามาครองจากเชื้อสายมาเลย์เท่านั้น โดยตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ท้องที่ เขตพระราชวัง ขณะสงคราม บางขุนพรหม สามเสน คูสิต นางเลิ้ง ประแจจีน บ้านทวาย สาทร บางรัก พาหุรัด สำราญราษฎร์ เป็นต้น

กลุ่มที่สี่ มุสลิมที่มีเชื้อสายมาจากจาม - เขมร ในอดีตนั้นจามมีประเทศเป็นของตนเอง แต่ปัจจุบันเหลือเพียงแต่เผ่าพันธุ์เท่านั้น ในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ ทหารอาสาจากเขมรที่นับถือศาสนาอิสลามได้เข้ามาอาสารบกับข้าศึกของไทย เหตุที่ทหารอาสาจามเข้ามาประเทศไทยเนื่องจากอาณาจักรของจามถูกเวียดนามรุกราน จากนั้นชาวจามส่วนหนึ่งจึงอพยพหนีออกนอกประเทศเมื่อกรุงศรีอยุธยาแตกครั้งที่ 2 แยกจามบางคนก็ตกเป็นเชลยเช่นเดียวกับคนไทย บางคนอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ตามคลองแสนแสบที่เรียกว่า เจริญผล ในสมัยรัชกาลที่ 5 พวกจามจำนวนหนึ่งก็อพยพตามเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ ผู้สำเร็จราชการเมืองเขมรในเวลานั้นเข้ามา บริเวณที่แยกจามตั้งหลักแหล่งอยู่ได้แก่ บริเวณบ้านครัว ตั้งแต่เจริญผลฝั่งตรงข้ามสนามกีฬาแห่งชาติไปจรดอรุพงษ์ หลักแหล่งที่อื่นก็มีมัธยมวัดสุวรรณ ถนนเจริญนคร รวมถึงที่ ตำบลน้ำเชี่ยว อ.แหลมงอบ จ.ตราด และที่พุมเรียง จ.สุราษฎร์ธานี

กลุ่มที่ห้า มุสลิมเชื้อสายเอเชียใต้ มีหลักฐานว่าในสมัยอยุธยาชาวอินเดียได้เข้ามาค้าขายในประเทศไทยจนมั่งคั่งร่ำรวย ในสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเปิดทำสัญญากับมหาอำนาจตะวันตก ได้มีมุสลิมจากอินเดีย ปากีสถานและอัฟกานิสถานได้เข้ามาขอเป็นคนในบังคับของอังกฤษ เพราะเชื่อว่าจะทำการค้าได้สะดวก คนในบังคับต่างชาติเหล่านี้มาตั้งรกรากอยู่ในกรุงเทพฯ แถบบางรัก มหานคร ราชวงศ์ สามเสน เขียวราช วรจักร สีลม และบางส่วนก็อพยพไปขายผ้าตามต่างจังหวัด ปัจจุบันคนพวกนี้ตั้งรกรากอยู่ทั่วประเทศไทยและได้แต่งงานกับผู้หญิงพื้นเมืองและมีอาชีพค้าขายโดยทั่วไป

กลุ่มที่หก มุสลิมที่มีเชื้อสายมาจากจีน คนเหล่านี้ได้เข้ามาประเทศไทยทางชายแดนภาคเหนือ โดยตั้งรกรากอยู่ในจังหวัดเชียงราย ลำพูน แม่ฮ่องสอนและเชียงใหม่ จีนฮ่อมุสลิมเข้ามาประเทศไทยครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 ส่วนสาเหตุที่เข้ามายังประเทศไทยนั้นน่าจะเนื่องมาจากการลุกฮือของมุสลิมในปี 2498 เพราะไม่พอใจการปกครองของจีนทำให้จีนฮ่อถูกสังหารเป็นจำนวนมาก การอพยพครั้งต่อมาขึ้นในปี 2493 เมื่อประเทศจีนเป็นคอมมิวนิสต์กองพล 93 ที่เป็นทหารของเจียงไคเช็คแห่งก๊กมินตั๋งจึงไม่อาจอยู่ในประเทศจีนต่อไปได้ จึงอพยพมาที่ อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ ทหารจีนเหล่านั้นบางส่วนเป็นมุสลิมเช่นเดียวกับจีนฮ่อ จึงรวมตัวกันพำนักอยู่ที่เชียงใหม่

วิถีชีวิตของชาวมุสลิมส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพด้านการเกษตร โดยเฉพาะที่อยู่ในดินแดนใต้สุดของประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจนกว่ามุสลิมในดินแดนอื่นๆ นอกจากนี้ก็ยังมีประกอบอาชีพทางการประมงบ้าง ส่วนมุสลิมในภาคอื่น ๆ ส่วนใหญ่จะมีฐานะค่อนข้างดี เช่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ โดยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเป็นพ่อค้าเนื้อเป็นหลัก ในภาคกลางและในกรุงเทพมหานครชาวมุสลิมจะมีฐานะดี เป็นเจ้าของที่ดินที่มีราคาสูง และชาวมุสลิม

ส่วนใหญ่จะเลือกที่อยู่ติดกับแม่น้ำ เช่น แม่น้ำ ลำคลองต่างๆ ความสัมพันธ์ระหว่างชาวมุสลิมกับชาวมุสลิมด้วยกัน ไม่ว่าจะมีการอพยพมาจากเชื้อสาย ชาวจีนฮ่อ เอเชียใต้ อินเดีย บังคลาเทศ ปากีสถาน เปอร์เซีย หรือมลายูก็ตาม จะมีความรักใคร่กลมเกลียวกันระหว่างพี่น้องมุสลิมและพี่น้องต่างศาสนา ลักษณะของความสัมพันธ์ในประเทศไทยเป็นสิ่งที่น่าทึ่งมากก็คือในประวัติศาสตร์ของประเทศ ไทยจะเห็นความขัดแย้งกันระหว่างศาสนาน้อยมากระหว่างเพื่อนร่วมศาสนาและต่างศาสนา ชาวมุสลิมก็จะเข้ากันได้เป็นอย่างดี แม้แต่ในภาคใต้ของประเทศไทยก็จะไม่เห็นความขัดแย้งทางศาสนา แต่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอาจจะเกิดได้จากสาเหตุด้านอื่นเช่น ด้านการเมือง ด้านการทหาร ด้านอุดมการณ์ แต่ไม่ได้มีความขัดแย้งเรื่องการอยู่ร่วมกัน ชาวมุสลิมจะอยู่ร่วมกับคนอื่นๆ อย่างมีความสุข มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีตัวอย่างให้เห็นอย่างมากมายที่วัดกับโรงเรียนปอเนาะมีความสนิทสนมกัน

จะเห็นได้ว่าพ่อค้าบางส่วนที่มาจากอินเดีย มาจากอาหรับหรือตะวันออกกลางทุกคนอยู่ร่วมกันเป็นอย่างดี และกลายเป็นคนไทยในที่สุด เป็นคนเชื้อชาติไทย สัญชาติไทยและดำรงชีวิตอยู่ในประเทศไทย ชาวมุสลิมไม่ว่าจะมาจากที่ใดก็ตาม เมื่อเป็นคนไทยแล้ว ก็จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และมีวัฒนธรรมของตัวเองคือวัฒนธรรมแบบอิสลาม เช่น มีประเพณีการแต่งงาน ประเพณีรับประทานอาหารเป็นของตนเอง มีวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ การให้เกียรติผู้ที่มีอาวุโสในบ้าน ลักษณะเช่นนี้ไม่ว่าจะเป็นภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคเหนือของไทย อิสลามจะมีวัฒนธรรมที่เป็นหนึ่งเดียว โดยมีคัมภีร์อัล-กุรอาน เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

ดังนั้นคำว่าอิสลามจึงมีความหมายกว้างสำหรับมุสลิมแล้วถือว่าอิสลามเป็นวิถีชีวิต ด้วยเหตุนี้ศาสนาจึงเป็นส่วนหนึ่งของอิสลาม ในคำสอนของศาสนาอิสลามที่กลายมาเป็นวัฒนธรรม กลายมาเป็นประเพณีของชาวมุสลิมจะกลายเป็นประเพณีเดียวกัน วัฒนธรรมเดียวกัน กิจกรรมทางศาสนา คือหลักปฏิบัติ หลักศรัทธาเหมือนกันหมดสำหรับมุสลิมทุกภาคในประเทศไทย เช่น หลักการถือศีลอดหลักเดียวกัน การไปประกอบพิธีฮัจญ์ในรูปเดียวกัน มีการบริจาคตานบังกับหรือชะกาตร้อยละ 2.5 แบบเดียวกัน มีวันฉลองเหมือนกันหมดทั่วประเทศและทั่วโลกคือฉลองก่อนสิ้นสุุดพิธีฮัจญ์ และหลังวันถือศีลอดครบแล้ว ในสังคมมุสลิมถือว่ามัสยิดเป็นศูนย์รวมของจิตใจ ฉะนั้นมัสยิดจึงเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญ เป็นสถานที่รวมตัวกัน จึงมีคำสอนของอิสลามว่าเวลาปฏิบัติตนมาซ (ละหมาด) ไปทำที่มัสยิด เพื่อให้คนได้มารวมตัวกันให้รู้จักกัน

อิสลามไม่มีการแบ่งสีผิว เผ่าพันธุ์ถือว่าทุกคนเท่าเทียมกันในสายตาของพระเจ้า ไม่มีผู้หญิง ผู้ชาย ขาดำ นิโกร ใครก็ตามที่เมื่อไปถึงสถานที่ปฏิบัติตนมาซ (ละหมาด) หากไปถึงก่อนจะยืนอยู่แถวหน้า ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ผู้นำถือศาสนาอิสลามจะสักการะเฉพาะอัลลอฮ์(ซบ.) ผู้เป็นพระเจ้าองค์เดียวเท่านั้น ลักษณะเช่นนี้ทำให้อิสลามไม่มีสื่อกลาง ถ้าจะเข้าหาพระเจ้าก็ขอจากพระเจ้าโดยตรง ไม่ขอจากนักบุญหรือหลุมฝังศพ อิสลามมีวัฒนธรรมด้านการแต่งกายของสตรีมุสลิม ที่เรียกว่าคลุม ฮิญาบ (Hijab) ชาวไทยมุสลิมนั้นมีการตั้งชื่อเป็นภาษาอาหรับได้อย่างเต็มที่ ซึ่ง

รัฐธรรมนูญได้ให้โอกาสของความเท่าเทียมกันในการใช้ชื่อที่มาจากภาษาอาหรับอันเป็นภาษาของศาสนาอิสลามได้ ปัจจุบันครอบครัวมุสลิมนิยมใช้ชื่อที่เป็นภาษาอาหรับเป็นชื่อทางการเพียงชื่อเดียวในการตั้งชื่อบุตรที่เกิดใหม่ เหล่านี้คือวัฒนธรรมที่เหมือนกันหมดเรียกว่า วัฒนธรรมอิสลาม ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชาวมุสลิม

กล่าวได้ว่าศาสนาอิสลามเข้ามาสู่ประเทศไทย จากคนที่เข้ามาหลายเชื้อชาติ หลายเผ่าพันธุ์ ทั้งมาเลย์ เปอร์เซีย ชาว อินเดีย ปากีสถาน จามและจีน ในทุกภาคของประเทศไทย เข้ามาอยู่ในดินแดนที่เรียกว่าแผ่นดินไทยอย่างมีความสุข ไม่มีปัญหาความขัดแย้ง อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและสันติ มีวัฒนธรรมอิสลามเป็นเครื่องชี้นำการดำเนินชีวิตและเป็นวิถีของชาวมุสลิมทั้งหลาย มุสลิมทุกคนที่อยู่ในประเทศไทยต่างเป็นคนหนึ่งที่มีทั้งเชื้อชาติไทย สัญชาติไทย มีความเป็นไทยทั้งชีวิตและจิตวิญญาณที่จะอยู่ร่วมกันกับคนไทยทั้งหลายอย่างสงบสุข

บรรจง บินกาซัน (2543) อธิบายหลักคำสอนของศาสนาอิสลามและตามแนวทางของศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ไว้ว่า ถึงแม้มนุษย์ทุกคนจะเกิดมาในสภาพที่บริสุทธิ์คู่ฟ้าขาวและเป็นมุสลิมในทางด้านกายภาพมาตั้งแต่กำเนิด แต่การเป็นมุสลิมด้วยชีวิต ความคิดและจิตวิญญาณนั้นเริ่มต้นเมื่อมนุษย์เชื่อว่าอัลลอฮ.(ซบ.) เป็นพระเจ้าที่ควรแก่การสักการะแต่เพียงพระองค์เดียว และเขาพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำบัญชาของพระองค์ทุกประการ ดังนั้นการเป็นมุสลิมอย่างแท้จริงจึงมีจำเป็นต้องเกิดมาในครอบครัวมุสลิมเสมอไป มีตัวอย่างให้เห็นอยู่มากมายที่หลายคนมิได้เกิดในครอบครัวมุสลิม แต่ได้เสียชีวิตในฐานะมุสลิมผู้ศรัทธาในศาสนาอิสลาม ในขณะที่ลูกหลานของมุสลิมเองบางคนกลับมิได้ตายในอิสลามก็มี การมีอคติหรือสงสัยคนต่างศาสนิกที่หันมารับอิสลามจึงเป็นเรื่องไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรม

ประการแรก ก็เพราะคนเราเลือกเกิดไม่ได้ แต่เมื่อเกิดมาแล้วทุกคนสามารถที่จะเลือกดำเนินชีวิตได้ ดังนั้นเมื่อมีใครได้มาศึกษาอิสลามเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม คนที่อคติและแสดงท่าทีไม่ต้อนรับเหล่านั้นสมควรถามใจตัวเองว่าทำที่ดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ คนที่มีใจโน้มมาสู่อิสลามถึงแม้ว่าจะยังไม่รับก็ตามคือคนที่อัลลอฮฺ(ซบ.) ทรงให้ความสำคัญและสั่งมุสลิมให้เอาใจดูแล และคอยให้ความช่วยเหลือจนถึงขนาดที่ว่าพระองค์ได้ทรงจัดเตรียมชะกาตไว้สำหรับคนเหล่านี้ เพราะพระองค์ทรงรู้ดีว่าหากไม่ทำเช่นนั้นแล้ว บ่าวที่พระองค์กำลังทรงนำทางมาสู่อิสลามอาจไม่ได้รับความช่วยเหลือและมีอุปสรรคในการดำเนินชีวิตในหนทางของพระองค์

ประการที่สอง บุคคลสำคัญๆ ในประวัติศาสตร์อย่างเช่นบรรดานบีและบรรดาสาวกของท่านหรือแม้แต่ภรรยาบางคนของท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เองก็มีได้เป็นมุสลิมมาแต่กำเนิด ดังที่ได้กล่าวมาในตอนต้น การเป็นมุสลิมที่แท้จริงนั้นเริ่มต้นที่การรู้จักอัลลอฮฺ(ซบ.) และศรัทธาว่าพระองค์เป็นพระเจ้าที่แท้จริงแต่เพียงพระองค์เดียว สัญชาติญาณแห่งการแสวงหาและรู้จักพระเจ้าที่แท้จริงนั้นอัลลอฮฺ(ซบ.)ได้ทรงประทานแก่นุญญ์เป็นธรรมชาติติดตัวมาตั้งแต่แก่นุญญ์คนแรกได้ถูกส่งมายังโลกนี้แล้ว หลักฐานที่ยืนยันถึงการมีอยู่ของอัลลอฮฺ(ซบ.) ก็มีอยู่รอบตัวมนุษย์และแม้แต่ในตัวของผู้คนเอง ศาสดา (นบี) อิบรอฮีม เกิดในครอบครัวที่มีพ่อเป็นผู้ทำเทวรูปขาย แต่ท่านเห็นว่าการเคารพบูชาเทวรูปเป็นสิ่งมลายมาตั้งแต่เด็ก และจากการใช้สติปัญญาตรึกตรองการโคจรของดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์และดวงดาวต่างๆในท้องฟ้า ศาสดา (นบี) อิบรอฮีม ก็สรุปได้ว่าพระเจ้าที่แท้จริงต้องไม่ใช่สิ่งที่ถูกสร้าง แต่ต้องเป็นผู้สร้างทุกสรรพสิ่ง และผู้นั้นจะเป็นใครไปไม่ได้นอกจากอัลลอฮฺ(ซบ.) ด้วยความศรัทธาดังกล่าวอย่างมั่นคงแน่วแน่แม้ชีวิตจะต้องได้รับอันตรายก็ไม่คลายความศรัทธา นั้นทำให้อัลลอฮฺ(ซบ.) ทรงเลือกสรรท่านเป็นนบีทำหน้าที่สอนมนุษย์ให้รู้ถึงความจริงดังกล่าว

สาวกของท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ก็มีหลายคนที่มีได้เกิดในครอบครัวมุสลิม เพราะคนเหล่านั้นเลือกเกิดไม่ได้เช่น บิลาล และ อัมมาร บินยาศิร เป็นต้น บางคนก่อนมาเป็นมุสลิมเคยคิดสังหารท่านนบีก็มี เช่น อุมร์ หรือแม้แต่บางคน เช่นคอลิด บินวะลีด ก็เคยเป็นแม่ทัพนำทหารสร้างความพ่ายแพ้ให้แก่มุสลิมในสงครามอุฮุดมาแล้วแต่เมื่อคนเหล่านี้เข้ารับอิสลาม ท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นและให้ฝึกอบรมขัดเกลาจนคนเหล่านี้กลับกลายมาเป็นกำลังสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่อิสลามในตอนหลัง ภรรยาของท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) บางคนเช่นนาง ญะฮ์ริยะฮฺ บินดิฮาริส ก็เกิดในครอบครัวที่มีพ่อแม่เป็นศัตรูของอิสลาม นางถูกจับเป็นเชลยในสงคราม แต่ท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้ปล่อยตัวให้นางเป็นอิสระและได้แต่งงานกับนางหลังจากแต่งงานแล้ว ด้วยความรักความอบอุ่นและการให้การศึกษารอบคอบเนื่องจากท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) นางญะฮ์ริยะฮฺก็ถูกจัดอยู่ในกลุ่มคนที่มีความรู้และมีความเคร่งครัดในศาสนาคนหนึ่ง เห็นได้ว่าภารกิจสำคัญของท่านศาสดา (นบี) ทุกคนคือการเชิญชวนมนุษยชาติให้รู้จักอัลลอฮฺ(ซบ.) หรือมาสู่อิสลาม

ถึงแม้สายโซ่แห่งการเป็นนบีจะสิ้นสุดลงในสมัยของศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) แต่ภารกิจการเชิญชวนมนุษยชาติสู่อิสลามหาได้ยุติลงไม่ ภารกิจนี้ได้ถูกกำหนดให้เป็นหน้าที่ของศรัทธาในอัลลอฮฺ(ซบ.) ทุกคน ดังนั้นถ้าหากมุสลิมคนใดเห็นคนต่างศาสนิกมีจิตใจ โน้มมาสู่อิสลามก็ให้รีบฉกฉวยโอกาสทันทีด้วยการต้อนรับและแสดงความปรารถนาดีต่อคนเหล่านั้นอย่างดีที่สุดเท่าที่จะ

ทำได้อย่าคิดว่าเราไม่มีความรู้พอและไม่สามารถพอที่จะทำหน้าที่เชิญชวนผู้คนสู่อิสลามได้ เพราะบ่อยครั้งไปที่ศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ไม่เคยสอนใครในเรื่องอิสลาม แต่ก็มีหลายคน que เข้ารับอิสลามเพราะความประทับใจในจริยวัติ การปฏิบัติตัว ความอดทนและการให้อภัยของท่าน หากไม่คิดที่จะฉกฉวยโอกาสนี้ก็จะอย่าทำบาปด้วยการแสดงกิริยามารยาทหรือใช้คำพูดแข็งกระด้างกับคนเหล่านี้ที่อัลลอฮ์(ซบ.) กำลังนำทางเขามาสู่หนทางของพระองค์ ยิ่งคนที่เพิ่งหันมาเข้ารับอิสลามมุสลิมยิ่งต้องให้ความสนใจมากเป็นพิเศษ เพราะคนเหล่านี้ต้องแยกตัวออกมาจากครอบครัวเดิมของตนในทุกด้านของชีวิต จิตใจของคนเหล่านี้ย่อมได้รับความบอบช้ำและความกระทบกระเทือน คนเหล่านี้ถ้ายังสามารถยืนหยัดความศรัทธาในอิสลามท่ามกลางความแตกต่างทางด้านความเชื่อในครอบครัวของตนเองได้ก็ถือว่าเป็นผู้ที่มีความศรัทธาที่เข้มแข็ง และใครก็ตามที่ช่วยให้คนเหล่านี้ดำรงความศรัทธาในอิสลามได้จนถึงลมหายใจสุดท้าย คนผู้นั้นก็จะได้รับรางวัลตอบแทนอย่างมหาศาลในโลกหน้า

2.3 แนวคิดชุมชนเมืองและชุมชนชนบท

ความหมายของ “ชุมชน” “ชุมชนเมือง” และ “ชุมชนชนบท” มีผู้ให้ความหมายไว้สรุปได้ดังนี้

2.3.1 ความหมายของ ชุมชน

ราชบัณฑิตยสถาน (2525) ชุมชน คือ หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ขบวน พลตรี (2529: 1) “ชุมชน” (Community) หมายถึง กลุ่มบุคคลหลายๆ กลุ่มมารวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับเดียวกัน มีการสังสรรค์กัน มีความสนใจร่วมกัน และมีผลประโยชน์คล้ายๆ กัน และมีแนวพฤติกรรมเป็น อย่างเดียวกัน เช่น ภาษาพูด ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือพูดอีกอย่างหนึ่ง คือ มีวัฒนธรรมร่วมกันนั่นเอง

Mask S. Homan (1994: 82 อ้างใน ปาวิชาติ, 2543: 26) “ชุมชน” หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งที่อาศัยอยู่ที่แห่งหนึ่ง มีความเชื่อผลประโยชน์ กิจกรรม และมีคุณสมบัติอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน คุณลักษณะเหล่านี้มีลักษณะเด่นเพียงพอที่จะทำให้สมาชิกนั้น ตระหนัก และเกื้อกูล

Peter Cook (1996 : 212-221) ชุมชน คือ สถานที่และกลุ่มคนที่บุคคลรู้จักเป็นอย่างดี รู้ทั้งข้อดีและข้อเสีย ของชุมชน เป็นทั้งส่วนหนึ่งของระบบรวมและระบบส่วนบุคคล

ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543:26) “ชุมชน” หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งเท่าใดก็ได้ มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน

จำนง อดิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ (2545: 133) “ชุมชน” คือ กลุ่มคนพวกหนึ่งที่มาอยู่รวมกันในพื้นที่อาณาบริเวณหนึ่งโดยคน เหล่านี้ถือว่า ตนมีความผูกพันอยู่กับอาณาบริเวณแห่งนั้น มีความยึดเหนี่ยวกันเป็นปึกแผ่นมั่นคง มีการกระทำกิจกรรมต่างๆ หลายด้านด้วยกลุ่มต่างๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เช่น ครอบครัวหลายๆ ครอบครัว โรงเรียน วัด ร้านค้า โรงงาน ฯลฯ รวมกันเป็นหมู่บ้านเป็นเมือง แต่กระนั้นก็ตามแม้ว่าชุมชนจะมีกิจกรรมต่างๆ หลายด้านและสามารถ ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตของสมาชิกได้ แต่ชุมชนก็ยังเป็นหน่วยย่อย ของสังคมที่ต้องขึ้นอยู่กับอำนาจรัฐ

สนธยา พลศรี (2545: 22) ชุมชน หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียกเป็นอย่างอื่นมีความ เกี่ยวข้องกัน สัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพัน เอื้ออาทรกันภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือและพึ่งพา อาศัยกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน

สำนักงาน โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (2546: 175) “ชุมชน” คือ ประสบการณ์ ความรู้สึกและความสัมพันธ์ซึ่งไม่สามารถกำหนดทางภูมิศาสตร์ หรือกฎเกณฑ์ทางการ แต่เป็นสิ่งที่ประชาชนรู้สึกว่าเป็นสมาชิกอยู่ เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างคน ชุมชนอาจจะมีขนาดใหญ่หรือเล็ก อาจเปลี่ยนแปลงตามกาล อาจจะมีเข้มแข็งขึ้นหรือเสื่อมสลายลงก็ได้ แต่ละชุมชนมี ลักษณะเฉพาะตัว มีความเท่าเทียมมากน้อยแตกต่างกันไป บางชุมชนใช้หลักฉันทามติ บางชุมชนใช้แนวทางอื่น บางชุมชน ถูกครอบงำโดยผู้มี “อิทธิพล” บางชุมชนก็ปลอดอิทธิพล สรุปคือ ชุมชนมีความหลายหลายสูงกว่าที่จะพรรณนาแบบเหมารวมได้

2.3.2 ความหมายของ ชุมชนเมือง และ ชุมชนชนบท

ชุมชนเมืองเป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรมาก (บางประเทศไม่ใช่เกณฑ์ความหนาแน่นของประชากร แต่ถือเอาจำนวนประชากรในชุมชน เป็นสำคัญ เช่น ฝรั่งเศสและอิสราเอล ประชากรต้องมากกว่า 2,000 คน สหรัฐอเมริกา ประชากรมากกว่า 2,500 คน เบลเยียมมากกว่า 5,000 คน สเปนมากกว่า 10,000 คน และญี่ปุ่นมากกว่า 30,000 คน เป็นต้น) อาคาร บ้านเรือนหนาแน่น มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มนุษย์ สร้างขึ้นมากกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ อาชีพมีความหลากหลาย ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม การค้าขาย การบริการ สมาชิกมีความเป็นอิสระ เป็นปัจเจกสูง ทำให้ความสัมพันธ์เป็นแบบทางการมากกว่าส่วนตัว

อยู่ร่วมกันได้เพราะผลประโยชน์ ที่แต่ละคนจะได้รับ ชุมชนเมืองจะอยู่ภายใต้การปกครองรูปแบบใด รูปแบบหนึ่ง เช่น เทศบาล มหานคร และมีชุมชนย่อยๆ รวมอยู่ในบริเวณเหล่านี้ เช่น ตรอก ซอย ถนน หรือเรียกตามชื่อที่ตั้งของชุมชนต่างๆ เช่น บางเขน บางนา พระโขนง ลาดพร้าว เป็นต้น ส่วนชุมชนชนบทเป็นชุมชนในเขตชนบท มีความหนาแน่นของประชากรน้อย ผู้อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี มีอาชีพเกษตรกรรม หรืออาชีพที่เกี่ยวข้อง (สนธยา พลศรี, 2545)

ในทางสังคมวิทยาแบ่งชุมชนออกเป็น 2 แบบ คือ ชุมชนชนบท (Rural) และเมือง (Urban) และราชบัณฑิตยสถาน (2524: 316,408) ได้ให้ความหมายของคำว่า ชนบทและเมืองไว้ดังนี้

ชนบท หมายถึง ส่วนที่อยู่นอกเขตเมืองหรือเขตเทศบาล มีประชากรที่เลี้ยงชีพด้วยการเกษตรกรรมเป็นสำคัญ มีระเบียบสังคมที่สอดคล้องกับลักษณะชุมชนแบบหมู่บ้าน ตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มก้อน หรือกระจัดกระจายตามลักษณะภูมิประเทศหรือตามประเพณีนิยม

เมือง เป็นชุมชนแบบหนึ่ง เช่น ในสหรัฐอเมริกา ชุมชนเมือง ก่อน พ.ศ. 2453 หมายถึงเขตที่มีจำนวนประชากรตั้งแต่ 8,000 คนขึ้นไป แต่หลังจากปี พ.ศ. 2453 หมายถึงเขตที่มีจำนวนประชากรตั้งแต่ 2,500 คนขึ้นไป ส่วนในประเทศไทยกำหนดให้เขตเทศบาล ที่มีจำนวนประชากรตั้งแต่ 10,000 คนขึ้นไป เป็นเขตเมือง เนื่องจากชนบทและเมืองมีความแตกต่างกันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร และสิ่งแวดล้อม นักสังคมวิทยาจึงได้อธิบายความแตกต่างระหว่างชุมชนชนบทและเมืองในด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้ (Sorokin & Zimmerman, 1929: 56-57)

1. ด้านอาชีพ (Occupation)

ชนบท เป็นชุมชนที่ประกอบด้วยประชากรและครอบครัวที่ประกอบอาชีพการเกษตร ส่วนอาชีพอื่น ๆ มีน้อยกว่าอาชีพเกษตรกรรม

เมือง ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกี่ยวกับเครื่องจักรกล อุตสาหกรรม การค้าพาณิชยกรรม นักวิชาการ การปกครอง และอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เกษตรกรรม

2. ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment)

ชนบท เป็นสิ่งแวดล้อมที่เกิดตามธรรมชาติและมีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติโดยตรง

เมือง สิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นและมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ประชาชนห่างไกลจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

3. ด้านขนาดของชุมชน (Size of community)

ชนบท เป็นชุมชนของเกษตรกรขนาดเล็ก ๆ แต่ใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ในการประกอบอาชีพ
เมือง เป็นชุมชนขนาดใหญ่ ขนาดของชุมชนจะมีความสัมพันธ์กับความเป็นเมือง

4. ด้านความหนาแน่นของประชากร (Density of population)

ชนบท ความหนาแน่นของประชากรในชนบทจะต่ำกว่าในเมือง
เมือง ความหนาแน่นของประชากรสูงกว่าชนบท และมีความสัมพันธ์กับความเป็นเมือง

5. ด้านความต่างแบบกันหรือความเป็นแบบเดียวกันของประชากร (Heterogeneity and homogeneity of population)

ชนบท ประชากรมีความเป็นแบบเดียวกันในลักษณะของเชื้อชาติและความรู้สึกทางสังคม
เมือง ประชากรมีความต่างแบบกันมาก และความเป็นเมืองจะมีความสัมพันธ์กับความต่าง
แบบของประชากร

6. ด้านความแตกต่างทางสังคมและการแบ่งชั้นทางสังคม (Social differentiation and stratification)

ชนบท มีความแตกต่างทางสังคมและการแบ่งชั้นทางสังคมน้อย
เมือง มีความแตกต่างทางสังคมและการแบ่งชั้นทางสังคมมาก

7. ด้านการเคลื่อนที่ทางสังคม (Social mobility)

ชนบท การเปลี่ยนแปลงในด้านที่อยู่อาศัย อาชีพ และอื่นๆ มีการเปลี่ยนแปลงน้อย การย้าย
ถิ่นจะเป็นในลักษณะจากชนบทไปสู่เมือง ส่วนเมือง มีการเคลื่อนที่ทางสังคมมากกว่าชนบท การ
เคลื่อนที่ทางสังคมจะมีความสัมพันธ์กับความเป็นเมือง โดยปกติจะมีการย้ายถิ่นจากชนบทเข้ามาอยู่ใน
เมือง แต่ถ้าเกิดเหตุการณ์วิกฤต คนในเมืองจะมีการอพยพจากเมืองไปสู่ชนบท

8. ด้านระบบของการกระทำระหว่างกัน (System of interaction)

ชนบท มีการติดต่อและสื่อสารกันน้อยกว่าคนในเมือง มีการติดต่อและมีความสัมพันธ์แบบ
ปฐมภูมิ (Primary relation) ความสัมพันธ์จะเป็นแบบส่วนตัวง่าย ๆ แต่จริงใจ

เมือง มีการติดต่อและสื่อสารกันมาก อาณาเขตของการกระทำระหว่างกันกว้างมากกว่าใน
ชนบท มีการติดต่อและมีความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ (Secondary relation) ไม่มีความเป็นกันเอง
ความสัมพันธ์คงอยู่เพียงระยะเวลาสั้น ๆ รูปแบบความสัมพันธ์มีความซับซ้อน ยุ่งยาก ผิดแผก และมี
แบบแผน

นาถ พันธนาวิณ (2523) และ ประดิษฐ์ มัชฌิมา (2522) กล่าวถึงลักษณะของชุมชนเมือง
และชุมชนชนบทสรุปได้ดังนี้

ชุมชนเมือง (Urban Community) หมายถึง อาณาบริเวณที่มีประชากรอยู่ร่วมกันจำนวน
หนึ่ง และต้องมีความหนาแน่นมากพอสมควร เป็นบริเวณที่มีอาคารบ้านเรือนหนาแน่นอยู่ในเขต
การปกครองแบบใดแบบหนึ่ง ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนมีการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันออกไป

มีความเจริญเป็นศูนย์กลางต่างๆ และรวมทั้งความเชื่อมโยงโทรคมนาคมต่างๆ อยู่ด้วย เช่น สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เป็นต้น ลักษณะของชุมชนเมืองโดยทั่วไปมีดังนี้

1. ประชาชนอยู่กันอย่างแออัด หนาแน่น ทั้งนี้เนื่องจากสังคมเมืองมักเป็นศูนย์กลางของการติดต่อค้าขาย การศึกษา การคมนาคม ทำให้ประชากรมุ่งมาอาศัยอยู่ที่นี้มาก จึงทำให้เกิดภาวะการแออัดเกิดขึ้น

2. ชีวิตความเป็นอยู่ ของชุมชนมีลักษณะเป็นแบบตัวใครตัวมัน การติดต่อระหว่างกันของบุคคลมักจะเป็นทางการ และมีพิธีการ ความสัมพันธ์ส่วนตัวมีน้อย แม้บ้านใกล้กันก็จะไม่ค่อยรู้จักกัน การติดต่อและคบค้าสมาคมกับบุคคลทั่วไปเป็นแบบทุติยภูมิ (Secondary group) ขาดความใกล้ชิดและความเป็นกันเอง การพบปะติดต่อกันอยู่กับผลประโยชน์มากกว่าความใกล้ชิดสนิทสนม ซึ่งส่วนมากเป็นเพราะมีผลประโยชน์ร่วมกันหรืออย่างเดียวกัน

3. ชุมชนเมืองมักจะเน้นด้านวัตถุนิยม ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ต้องดิ้นรน ขวนขวายหาเลี้ยงชีพ มีการแข่งขันกันตลอดเวลา ทำให้ไม่ค่อยเห็นความสำคัญของความสัมพันธ์ทางจิตใจ

4. ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกเข้ามามาก การที่สังคมเมืองไทย มีลักษณะเป็นศูนย์กลางของความเจริญในด้านต่างๆ จึงสามารถเป็นแหล่งรับอารยธรรมและขนบธรรมเนียมของต่างประเทศได้ง่าย โดยเฉพาะอารยธรรมตะวันตก

5. การควบคุมทางสังคมใช้รูปแบบที่เป็นทางการ คือ ใช้เจ้าหน้าที่ควบคุม และใช้กฎหมายบังคับลงโทษผู้ที่ปฏิบัติผิดต่อกฎระเบียบวินัยของสังคม

6. ลักษณะการตั้งบ้านเรือน เนื่องจากที่ดินในเมืองมีราคาแพงมาก การปลูกสร้างบ้านเรือนในเขตเมืองจึงจะสร้างเป็นตึกหลายชั้นขยายในแนวดิ่ง

7. มีช่องว่างระหว่างประชากรมาก ทั้งนี้เพราะเมืองเป็นที่รวมของคนหลากหลายอาชีพ (Heterogeneous) เช่น ในกรุงเทพฯ มีคนหลายชาติ หลายภาษา หลายศาสนา ดังนั้นจึงมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไปแล้วแต่เชื้อชาติ ศาสนา การศึกษา และสิ่งแวดล้อมที่คนนอกจากนั้นระดับรายได้ การศึกษา และมาตรฐานความเป็นอยู่ของชาวเมืองก็แตกต่างกันมากด้วย

8. การเลื่อนฐานะทางสังคม (Social Mobility) เช่น การปรับอาชีพ หรือฐานะทางสังคมมีมาก

9. มีการแบ่งงานกันทำและทำงานกันตามความถนัดเฉพาะอย่าง (Specialization) เช่น กรรมกรตามโรงงาน เสมียน ข้าราชการ ช่างฝีมือ ทนายความ หมอ ครู คนต่างด้าว ต่างก็ทำงานตามความถนัดของตนเอง

10. มีสินค้า บริการ สถาบันทางสังคม และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ มากมาย หลายนชนิดให้เลือก มีโรงเรียน โรงหนัง หรือ โรงละคร พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด โรงภาพยนตร์ ไฟฟ้า และน้ำประปา สำหรับบริการแก่ประชาชนโดยทั่วไป

11. ขาดธรรมชาติและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจตามธรรมชาติ ทุกอย่างต้องสร้างขึ้นเองให้ใกล้เคียงกับธรรมชาติ เช่น สระว่ายน้ำ น้ำพุ หรือสวนสาธารณะ เป็นต้น

12. มีครอบครัวขนาดเล็ก โดยมากมีเพียงพ่อแม่ลูกเท่านั้น

13. มีอัตราการเกิดต่ำ เพราะชาวเมืองรู้และเข้าใจถึงวิธีการคุมกำเนิด และมีโรงพยาบาลและสถานบริการในเรื่องนี้ที่เพียงพอ

14. การเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็วเนื่องจากมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ ความใกล้ชิดกับวัฒนธรรมตะวันตกทำให้ชาวเมืองคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

15. มีการศึกษาและอาชีพสูง เพราะมีรายได้มาก มีมหาวิทยาลัยมากมาย สถาบันการศึกษาและสถานฝึกอาชีพมีอยู่ทั่วไป

16. มีความคิดก้าวหน้า ไม่เชื่องมลาย เพราะได้รับการศึกษา มีเหตุผล

17. ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจและสังคมมีมากและรุนแรงเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนชนบท ทำให้มีความเห็นแก่ตัว ทุกคนต้องต่อสู้เพื่อตนเองและครอบครัว การช่วยเหลือระหว่างเพื่อนบ้านมีน้อย

18. ที่อยู่อาศัยคับแคบ แออัด ขาดสถานที่เล่นและพักผ่อนสำหรับเด็ก

19. ชาวเมืองส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินและบ้านเป็นของตัวเอง

20. ชาวเมืองมีระดับรายได้ระหว่างคนรวยและคนจนแตกต่างกันมาก

ชุมชนชนบท (Rural Community) หมายถึงชุมชนชนบทเป็นบริเวณที่ผู้คนอาศัยอยู่กันตามภูมิประเทศ ที่อยู่นอกเขตเมืองโดยมีบ้านเรือนกระจัดกระจายทั่วไป และรวมกันอยู่เป็นหมู่ ซึ่งใช้เป็นศูนย์กลางในการกระทำกิจกรรมร่วมกัน โดยคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดด้วยเหตุนี้ เมื่อก้าวถึงชุมชนชนบทจึงเป็นที่เข้าใจตรงกันว่า เป็นชุมชนที่อยู่ในบริเวณของตำบลและหมู่บ้าน ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองท้องที่หน่วยหนึ่งของรัฐบาล ลักษณะของชุมชนชนบท มีดังต่อไปนี้

1. ชาวชนบทอยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิด ทุกคนรู้จักกันดี มีการติดต่อและไปมาหาสู่กันเป็นประจำ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวและเพื่อนบ้านมีมาก ชีวิตความเป็นอยู่และการจัดการทางสังคมเป็นแบบกลุ่มปฐมภูมิ (primary group) คือมีการติดต่อและสัมพันธ์กันแบบส่วนตัวและอย่างเป็นกันเอง

2. มีการติดต่อและคบค้าสมาคมกับเพื่อนบ้านใกล้เคียงเป็นส่วนใหญ่

3. มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและยาวนาน

4. ชาวชนบทมีลักษณะคล้ายคลึงกัน (Homogeneous) คือ มีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายกัน มีฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา และสังคมคล้ายกันหรือเท่าเทียมกัน นับถือศาสนาเดียวกัน มีทัศนคติหรือความเชื่อคล้ายกัน

5. การเลื่อนชั้นทางสังคม การอพยพโยกย้าย และการเปลี่ยนแปลงอาชีพมีน้อย โดยมากมักประกอบอาชีพเดิม ซึ่งส่วนมากเป็นอาชีพเกษตรกรรม รักถิ่นฐาน ไม่ชอบอพยพโยกย้ายไปไหนง่ายๆ และการเลื่อนฐานะทางสังคม (Social Family) คือ สมาชิกในครอบครัวมีมาก นอกจากพ่อแม่และลูกแล้ว อาจจะมีพ่อแม่ ยาย ญาติและครอบครัวอื่นๆ รวมอยู่ด้วย

6. มีอัตราการเกิดสูง (Height birth Rates) มีเวลาอยู่ด้วยกันนานจึงทำให้เกิดลูกมาก อีกประการหนึ่งเป็นเพราะชาวชนบทมีการศึกษาน้อย ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการคุมกำเนิดและวิธีการคุมกำเนิด ตลอดจนมีรายได้ต่ำ ไม่เพียงพอที่จะซื้อยา หรือจ้างทำหมันผ่าตัดได้

7. มีระดับการศึกษาและอาชีพต่ำ เพราะขาดสถาบันการศึกษา ขาดสิ่งจูงใจ ขาดรายได้ ขาดอุปกรณ์เครื่องมือการศึกษา และขาดสถาบันฝึกฝนอาชีพที่อยู่ใกล้เคียง ทำให้ชาวชนบทมีชีวิตความเป็นอยู่ตามมีตามเกิด

8. เป็นคนหัวโบราณ (Conservative) เชื่อโชคกลาง มีความคิดคับแคบ ขาดต่อการเปลี่ยนแปลง

9. มีความเชื่อตามประเพณี ท้อแท้ ไม่กระตือรือร้น เคยเชื่ออย่างไรก็เชื่ออย่างนั้น

10. มีอายุเฉลี่ยแล้วน้อยกว่าชาวเมือง เพราะขาดอาหารและสิ่งบำรุงร่างกายอย่างเพียงพอ ขาดแพทย์และพยาบาลที่จะให้บริการแก่ประชาชน ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องความสะอาดและอนามัย

11. ขาดการวางแผนชีวิตและครอบครัวที่ถูกต้อง ทั้งนี้เพราะขาดความรู้และประสบการณ์ ทำให้ดำเนินชีวิตไปวันๆ อย่างตามมีตามเกิด การเปลี่ยนแปลงใดๆ เป็นเรื่องของภายนอก หรือมาจากภายนอก ไม่ใช่เกิดจากความรู้ความเข้าใจของตนเอง

12. ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในสิ่งที่ไม่จำเป็น เช่น ในงานแต่งงาน บวชนาค งานศพ ทำบุญ หรืองานฉลองอื่นๆ มีการใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมาก

13. ขาดสถาบันและบริการสาธารณะอื่น ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกแก่ชุมชน เช่น โรงเรียน พยาบาล ไฟฟ้า ประปา ถนน ตลาด เป็นต้น

14. มักจะทำงานเป็นฤดูกาล และมีการว่างงานเป็นประจำ

15. มีการช่วยเหลือกันโดยไม่คิดมูลค่า หรือต้องการสิ่งตอบแทน

16. การควบคุมสังคม (Social Control) ขึ้นอยู่กับกลุ่มประมุขเป็นส่วนใหญ่

มุสลิมชุมชนเมือง

สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ได้ให้คำนิยาม คำว่า ชุมชนเมือง หมายถึง ถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของประชากรจำนวนมาก ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่สูง ประชากรมีความหลากหลายในด้านลักษณะ อาชีพงานประกอบอาชีพ อุดสาหกรรม บริการ และบริหารจัดการเป็นหลัก มีวิธีการคิดแบบตรรกนิยม (rationalism) มีรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบทางการ (ทฤษฎีภูมิ) สภาพทางธรรมชาติของถิ่นฐานถูกปรับเปลี่ยนแล้วเป็นส่วนมาก สภาพโดยทั่วไปมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างเร็วกว่าเขตชนบท ชุมชนเมืองในงานวิจัยนี้ หมายถึง ชุมชนมุสลิมในเขตกรุงเทพมหานคร

การย้ายถิ่นของชาวมุสลิมสู่กรุงเทพมหานครแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือกลุ่มแรกเข้ามาอยู่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กลุ่มที่สองถูกกวาดต้อนมาจากปัตตานี ไทรบุรี และสตูล ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ในกรุงเทพมหานคร กลุ่มที่สามถูกกวาดต้อนมาจากเขมรในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช และกลุ่มที่สี่เป็นมุสลิมในบังคับของชาวต่างชาติที่เข้ามาภายหลังเปิดประเทศ ได้แก่ มุสลิมจากประเทศที่เป็นอาณานิคมของอังกฤษ เช่น จากอินเดีย ปากีสถาน และอัฟกานิสถาน และมุสลิมจากอินโดนีเซียที่เข้ามาในสมัย รัชกาลที่ 5 และ รัชกาลที่ 7

ชุมชนมุสลิมในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากมลายูหรือมาเลย์ เป็นมุสลิมกลุ่มใหญ่ที่สุดในประเทศไทย โดยมุสลิมเหล่านั้นได้ถูกกวาดต้อนมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเป็นเจ้าพระยา ชาวมุสลิมตั้งรกรากอาศัยอยู่ในที่หลายๆแห่ง เช่น ชนบุรี สีแยกบ้านแขก ทุ่งครุ พระประแดง บางคอแหลม มหานาค พระโขนง คลองตัน มีนบุรี หนองจอก เป็นต้น

ประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยอาณาจักรลังกาสุกะ เดิมเป็นรัฐ ปัจจุบันคือ จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ทั้ง 3 จังหวัดนี้เป็นอาณาจักรมาก่อน เมื่อปี พุทธศักราช 1058 มีกษัตริย์ที่ชื่อภคทัตปกครองอาณาจักรแห่งนี้ ในสมัยนั้นอาณาจักรลังกาสุกะ จะนับถือศาสนาพราหมณ์และฮินดู ในอดีตวัฒนธรรมฮินดู มีอิทธิพลค่อนข้างมาก ช่วงเวลานั้นเองได้มีอาณาจักรศรีวิชัย ได้แผ่ขยายอาณาจักร จึงมีอิทธิพลต่ออาณาจักรลังกาสุกะ ทำให้อาณาจักรลังกาสุกะได้รับศาสนาพุทธ ต่อมาเมื่ออาณาจักรลังกาสุกะเปลี่ยนการนับถือมาเป็นศาสนาพุทธ ช่วงเวลานั้นอาณาจักรศรีวิชัยก็มาครอบงำจนเป็นศาสนาพุทธทั้งหมด ต่อมากษัตริย์อาณาจักรศรีวิชัย ในสมัยนั้น (ไม่ทราบพระนาม) ได้มองหาสถานที่ขอให้เมืองหลวงอยู่ในอาณาจักรลังกาสุกะ ซึ่งอยู่ในการปกครองของอาณาจักรศรีวิชัย ปรากฏว่ามีการเสนอหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งมีที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำ และการประกอบอาชีพหาปลา หัวหน้าหมู่บ้านที่แห่งนี้มีชื่อว่า “โตะปานี” ในภาษามลายู แปลว่า ผู้นำชุมชนหรือคนที่มีอิทธิพลต่อคนเหล่านั้นในหมู่บ้าน กษัตริย์ในสมัยนั้นจึงได้นำหมู่บ้านนี้มาเป็นเมืองหลวง โดยหมู่บ้านแห่งนี้มีหัวหน้า

หมู่บ้านชื่อโตะปัตนิ ชาวบ้านจึงเรียกว่า “ปะตานี” เพราะคำว่า ปะ ในมุสลิม คือ พ่อ เป็นการให้เกียรติกัน (จากนั้นจึงเรียกเพี้ยนมาเป็นปัตตานี จนถึงปัจจุบัน) เมืองปะตานีหรืออาณาจักรลังกาสุกะ เดิมมีอีกชื่อหนึ่งว่า รัฐปะตานี

ในปี พุทธศักราช 2000 พ่อค้าอาหรับ ซึ่งได้เดินทางโดยลงมาจากทางอินเดียและผ่านเข้ารัฐปะตานี ในช่วงนั้นก็ได้อาศัยไปด้วย และเผยแพร่ศาสนาอิสลามไปด้วย เมื่อเผยแพร่อยู่ที่รัฐปะตานีได้ระยะหนึ่ง พ่อค้ามาแต่งงานกับคนที่รัฐปะตานี (ภรรยาของพ่อค้าจึงเป็นมุสลิมด้วย) แล้วได้เผยแพร่จนภรรยาเป็นมุสลิม จึงให้ประชาชนรับเอาศาสนาอิสลามไปด้วย ในพุทธศักราชปี 2000 จึงได้รับฉายาว่า “รัฐปะตานีคารุสชาลาม” (คารุส แปลว่า บ้าน ชาลาม แปลว่า สันติ ดังนั้นจึงแปลว่า บ้านแห่งความสันติ) ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา รัฐปะตานีเดิมที่นับถือศาสนา พราหมณ์ ฮินดู พุทธ จึงเปลี่ยนมาเป็นศาสนาอิสลาม

ในสมัยรัชกาลที่ 1 รัฐปะตานีในยุคนั้นมีความระส่ำระสาย มีการปกครองที่ผลัดเปลี่ยนไป ไม่มีการส่งเครื่องบรรณาการให้กับส่วนกลาง จึงได้มีราชโองการให้จัดตั้งกำลังทหารจากบางกอก โดยมีพระยาราชบังสันหรือขุนแม่ทัพนำไปรบที่รัฐปะตานี มีราชโองการโปรดเกล้าให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสีหนาทที่สงขลา นำ 2 กำลังมารวมกันเพื่อยกทัพไปเข้าตีที่รัฐปะตานี เมื่อไปถึงรัฐปะตานี ทางพระยาราชบังสันยังไม่โจมตีก่อน ได้ส่งทูตไปเจรจากับสุลต่าน ผู้ปกครองรัฐปะตานีชื่อว่า “สุลต่าน โมฮัมหมัด” ซึ่งไม่ยอมจำนนที่จะไม่เป็นเมืองขึ้นของใคร โดยเด็ดขาดและไม่รับข้อเสนอใดๆทั้งสิ้น เมื่อเป็นเช่นนั้นพระยาราชบังสันจึงต้องขึ้นรบกับรัฐปะตานี ภายใต้การนำของสุลต่าน โมฮัมหมัด เมื่อรบเสร็จ ฝ่ายรัฐปะตานีได้พ่ายแพ้

เมื่อรัฐปะตานีล่มสลาย จึงเป็นเมืองขึ้นของสยาม ในปี พ.ศ. 2325 ประชาชนและทหารจากรัฐปะตานี จึงถูกจับมาเป็นเชลย ครั้งแรกถูกเกณฑ์มา 4,000 คน โดยขึ้นเรือมา ด้วยความที่ไม่เคยเป็นเชลยของใครมาก่อนและไม่เป็นเมืองขึ้นของใคร ทำให้บางคนกระโดดหนีลงทะเล บางคนก็รอดบ้าง บางคนก็จมน้ำตายกลางทะเลบ้าง ทหารสยามจึงคิดว่าจะทำอย่างไรเพื่อไม่ให้เชลยที่จับมาได้หนีไปในบันทึกทางประวัติศาสตร์กล่าวว่า ทหารสยามในยุคนั้นใช้เชือกร้อยหวายต่อกันหลายๆ คนกับเชลยผู้ชาย ส่วนผู้หญิงจะใช้ร้อยหู เชลยที่ได้จับมาจำนวน 4,000 คน ในกลุ่มแรกๆ ได้มาลงที่ ลีแยกบ้านแขก (ในอดีตเป็นพื้นที่ชาวมุสลิมที่มีเชื้อสายราชวงศ์) จากนั้นก็มาที่ถนนตก สวนหลวง เจริญกรุง บ้านอู่ (ในเขตบางรัก) ซึ่งรัฐบาลในยุคนั้นได้กำหนดพื้นที่เอาไว้ จากนั้นไปไว้ที่คลองตัน (เดิมชื่อคลองกะลันตัน เป็นภาษามลายู) มินบุรี (เดิมชื่อ เมืองมิน) หนองจอก และสองฝั่งคลองคลองแสนแสบ เหตุผลที่รัฐบาลในยุคนั้นทำแบบนี้ก็เพื่อป้องกันไม่ให้ชากรัฐปะตานีหรือมลายู รวมตัวกันเพื่อก่อกบฏ

ได้ สังเกตได้ว่าเวลาที่เราผ่านไปมาแถวคลองตัน บางกะปิ มีนบุรี หนองจอกจะสังเกตเห็นว่า ชุมชนชาวมุสลิมนั้นค่อนข้างมาก เหตุเพราะตอนที่จับเป็นเชลยในสมัยนั้นจะนำมาไว้ ณ ที่แห่งนี้เป็นที่แรกๆ ในด้านประวัติศาสตร์ชุมชน คลองแสนแสบก็คือลำน้ำสายประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประวัติบรรพชนมุสลิมในยุครัตนโกสินทร์ มีความผูกพัน และเกี่ยวข้องกันอย่างแนบแน่น เป็นจุดเริ่มต้นชีวิตใหม่ของชาวมุสลิมที่พลัดถิ่นและบ้านแตกสาแหรกขาดจากหัวเมืองมลายู และได้เริ่มต้นประวัติศาสตร์หน้าใหม่ ณ “คลองแสนแสบ”

มุสลิมชุมชนชนบท

งานวิจัยชิ้นนี้ได้ให้คำนิยาม คำว่า ชุมชนชนบท หมายถึง ถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของประชากรจำนวนน้อย ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ต่ำ ประชากรมีความคล้ายคลึงกันในด้านลักษณะอาชีพงาน และประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีวิถีการคิดแบบธรรมเนียมนิยม (traditionalism) มีรูปแบบ ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบกันเอง (ปฐมภูมิ) สภาพ ทางธรรมชาติของถิ่นฐานนี้มีการปรับเปลี่ยนแล้วเพียงส่วนน้อย สภาพโดยทั่วไปมี การเปลี่ยนแปลงค่อนข้างช้ากว่าเขตเมือง งานวิจัยนี้ ชุมชนชนบทหมายถึง ชุมชนมุสลิม ในจังหวัดฉะเชิงเทรา นครนายก ปทุมธานี อุรุษยา อ่างทอง และสมุทรปราการ

ชุมชนมุสลิม จังหวัดฉะเชิงเทรา จากการตั้งถิ่นฐานของชาวมุสลิมมลายูตลอดเส้นทางคลองแสนแสบ จากใจกลางกรุงเทพมหานครจนมาถึงเขตหนองจอกซึ่งติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทราทำให้มีชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูเกิดขึ้นในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยเฉพาะอำเภอบางน้ำเปรี้ยวมีแม่น้ำลำคลองตามธรรมชาติที่สำคัญ คือ แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำนครนายก และคลองที่ขุดขึ้น คือ คลองท่าไข่ คลอง 14 ถึง คลอง 20 คลองหกวา คลองพระองค์เจ้าไชยานุชิต (คลองเจ้า) และคลองบางขนาก และจากการขุดคลองบางขนากทำให้เกิดชุมชนขึ้น โดยเฉพาะชาวไทยมุสลิม ซึ่งได้อาศัยลำคลองนี้มาตั้งหลักแหล่งในอำเภอบางน้ำเปรี้ยวเป็นจำนวนมาก อำเภอบางน้ำเปรี้ยวมีอาณาเขตทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก และอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอมืองฉะเชิงเทรา และกิ่งอำเภอกองเจ็อน ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี และทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานีและเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร

ชุมชนมุสลิม จังหวัดนครนายก ชุมชนมุสลิมจังหวัดนครนายกตั้งอยู่ใน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครนายก อำเภอบ้านนา และอำเภอองครักษ์ ในการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของมุสลิมในจังหวัดนครนายกจะมาในลักษณะของครอบครัวเพียง 2-3 ครอบครัว แล้วจึงมีการชักชวนให้เครือญาติหรือเพื่อนบ้านให้เดินทางมาอยู่เพิ่มขึ้นกลายเป็นชุมชนที่ขยายใหญ่ขึ้น ชุมชนมุสลิมจังหวัดนครนายก มีประวัติความเป็นมาแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่อพยพมาจากเมืองปัตตานีภาคใต้ของประเทศไทยที่อพยพมาอยู่ หลายแห่ง โดยเริ่มจากมาอาศัยอยู่ในแถบเขตหนองจอก มีนบุรี จากนั้นมาอยู่ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา และสุดท้ายได้มาอยู่ที่บ้านคลอง 3 อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ในช่วงปี พ.ศ. 2450

กลุ่มที่สองเป็นมุสลิม เชื้อสายอินเดียซึ่งเดิมอาศัยอยู่ในแถบมหานาค คลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร และปากน้ำ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ก่อนที่จะอพยพมาตั้งรกรากในพื้นที่บ้านชุมพล อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ในช่วงปี พ.ศ. 2416

กรณีของตำบลบึงศาล อำเภอองครักษ์ มีมุสลิมร้อยละ 80 อยู่อาศัยรวมกันโดยยึดหลักศาสนาอิสลามเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ส่วนมากอาศัยอยู่ในหมู่ที่ 3,5,6,7,8,9 และหมู่ที่ 2 บางส่วนแหล่งที่อยู่อาศัยสร้างบ้านเรือนคิริมคลองเป็นหลักเพราะเดิมที่ใช้ลำคลองเป็นแหล่งอาหาร เส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้าการเกษตร แต่ปัจจุบันมีถนนขนานกับแนวลำคลองแล้วจึงหันมาใช้เส้นทางถนนแทนทั้งหมด การดำเนินชีวิตประจำวันโดยยึดหลักศาสนาจะเห็นได้ชัดเจนว่ามีการก่อสร้างมัสยิดอยู่ทุกชุมชนมุสลิม เพราะต้องอาศัยสถานที่ดังกล่าวเป็นโรงเรียนสอนศาสนา มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอยู่เป็นประจำทุกวัน โดยเคร่งครัด ดังนั้นการดำเนินชีวิตของชุมชนมุสลิมจึงดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา ส่วนชาวพุทธเป็นประชากรส่วนน้อยของตำบลบึงศาล อาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ส่วนมากอาศัยอยู่ในหมู่ที่ 1,2,4 เป็นหลัก ก่อสร้างบ้านเรือนตามแนวลำคลอง มีวัดอยู่หนึ่งแห่งตั้งอยู่ที่หมู่ 4 ซึ่งใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนามีการประกอบพิธีกรรมประจำปี และมีการจัดงานประเพณีเป็นประจำ ทั้งชาวมุสลิมและชาวพุทธในจังหวัดนครนายก อาศัยหลักการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และหลักการมีส่วนร่วม อยู่ร่วมกันโดยยึดถือแนวการดำเนินชีวิตของตนตามหลักศาสนาของแต่ละคน อาศัยการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นตัวกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์ เป็นแบบที่แบบน้องในสังคมเดียวกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

กลุ่มที่สามเป็นมุสลิมที่เดินทางมาจากปาเกีสถาน ครั้งแรกมาอาศัยอยู่ในอำเภอเมืองนครนายก ต่อมาได้ย้ายไปอยู่ที่บ้านโค้งบ้านแขก อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ในช่วงปี พ.ศ. 2529

ชุมชนมุสลิม จังหวัดปทุมธานี ในจังหวัดปทุมธานีมีชาวมุสลิมอยู่ในเขตอำเภอลำลูกกา อำเภอหนองเสือ อำเภอสามโคก อำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอลองหลวง และอำเภอเมือง ชาวไทยมุสลิมบางครั้งเรียกว่า "แขก" จึงเรียกหมู่บ้านชาวไทยมุสลิมว่า "บ้านแขก" การตั้งบ้านเรือนจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เมื่อ พ.ศ. 2334 ในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระราชวังบรมมหาสุรสีหนาท ยกทัพไปทำสงครามเพื่อรวบรวมชาติไทยให้เป็นปึกแผ่น ที่หัวเมืองปัตตานีจะแบ่งแยกดินแดนเป็นหัวเมืองอิสระไม่ขึ้นต่อกรุงเทพฯ การยกทัพไปปราบกบฏในครั้งนี้ได้นำปืนใหญ่พญาตานีที่ยึดได้กลับมาด้วย (ปัจจุบันปืนใหญ่พญาตานีตั้งอยู่ที่หน้ากระทรวงกลาโหม) และได้ย้ายครอบครัวอิสลามเมืองปัตตานีเข้ามาตั้งบ้านเรือนที่หนองจอก มีนบุรี จังหวัดกรุงเทพฯ และอีกส่วนหนึ่งนำมาไว้ที่คลอง 8 ตำบลบึงคำพร้อย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี และในปี พ.ศ. 2373 เมืองปัตตานีเกิดแข็งอีกจึงโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาปรียวรงค์ (ดิศ บุญนาค) ยกทัพไปปราบ และได้ย้ายครอบครัวของ ไทยมุสลิมเมืองปัตตานีเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอลองหลวง และที่ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองจังหวัดปทุมธานี

ต่อมาในปี พ.ศ.2381หัวเมืองปัตตานีเกิดแข็งเมืองขึ้นอีกครั้ง ไม่ยอมเป็นเมืองขึ้นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึง โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยาบรมมหาพิชัยญาติ (ทัต บุญนาค) เป็นแม่ทัพไปปราบกบฏหนี เข้าป่าแม่ทัพก็ตามไปกวาดต้อนให้เหลือ จำนวนน้อยที่เพื่อป้องกันการรวมตัวก่อการ กบฏอีก ได้นำครอบครัวของชาวมุสลิมมาไว้ ที่วัดสร้อยทองอีกจำนวนมาก และอีกส่วนหนึ่งนำ มาไว้ที่คลองลากค้อน ตำบลหน้าไม้ อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี

ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปทุมธานีนิยมตั้งบ้านเรือนรวมกันอยู่เป็นหมู่บ้าน และมีความเป็นอยู่ที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง แม้แต่ภาษาที่ใช้จะใช้ภาษาอาหรับและภาษามลายูผสมผสานกัน การแต่งกาย ผู้ชายจะใช้ผ้าโพกศีรษะเรียกว่า "โพกผ้าซาร่าบัน" หรือในบางครั้งจะสวมหมวกกะเบี๊ยะ (กะปิเยาะ) ผู้หญิงใช้ผ้าคลุมหน้า สวมเสื้อแขนยาว นุ่งผ้าปาเต๊ะ (ผ้าถุง) ไม่รับประทานหมู ไม่เลี้ยงสุนัข ปฏิบัติตามศาสนบัญญัติอย่างเคร่งครัด ภาษาที่ชาวไทยมุสลิม อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานีใช้ไม่เหมือนภาคใต้ของประเทศไทยที่ใช้ภาษามลายูของท้องถิ่น และมีได้ใช้ภาษาอาหรับโดยตรง แต่เป็นการใช้ภาษาแบบผสมผสานและมีศัพท์เรียกเฉพาะของตนเอง ในการออกเสียงภาษาไทยภาษาพูดทั่วไปจะออกเสียงสูง เช่น เป็ด เป็น เป็ด เฝ็ด เป็น เฝ็ด สะอาด เป็น สะอาด ขยะ เป็น ขยะ คำเรียกวงศ์ญาติ

ก็มีความหมายแตกต่างกันในกลุ่มชาวไทยมุสลิมเอง ซึ่งพบว่า เด็กชาวไทยมุสลิมจะเรียกพ่อว่า ป๊ะ เป๊าะ เยาะห์ ป๊า ซึ่งคำทุกคำหมายถึงพ่อ

ชุมชนมุสลิม จังหวัดอยุธยา สมัยกรุงศรีอยุธยา การย้ายถิ่นของชาวมุสลิมเข้าสู่กรุงศรีอยุธยามี 3 ลักษณะ ลักษณะแรกคือเข้ามาทำการค้าขายแล้วตั้งหลักแหล่งอยู่เลย ส่วนใหญ่มาจากอาหรับ เปอร์เซียและอินเดีย ลักษณะที่สองคือเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร โดยหลบภัยสงครามเข้ามา ได้แก่ มุสลิมจากเปอร์เซียในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มุสลิมจากเขมร และอินโดนีเซียในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และลักษณะที่สามคือถูกกวาดต้อนจากหัวเมืองประเทศราช ได้แก่ มุสลิมจากเขมรที่ถูกกวาดต้อนมาในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดี สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ มุสลิมจากมะละกา ถูกกวาดต้อนมาในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และมุสลิมจากปัตตานีถูกกวาดต้อนมาในสมัยพระเจ้าปราสาททอง

ในจังหวัดอยุธยา มีชุมชนมุสลิมเก่าแก่หลายแห่งด้วยกัน อาทิเช่น ต.ลุมพลี ต.คลองตะเคียน อ.เมือง เป็นถิ่นอาศัยของชุมชนมุสลิมผ่านมาหลายชั่วอายุคน ในสมัยอยุธยา มุสลิมที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน ส่วนใหญ่มาจากสายซุนนี เชื้อสายจากอินโดนีเซีย มลายู และปัตตานี ส่วนแขกเปอร์เซียจะเดินเรือเข้ามาค้าขายกับสยามและดินแดนในแถบนี้ ก่อนจะสถาปนาเป็นกรุงศรีอยุธยา และชาวเปอร์เซียในสมัยอยุธยาส่วนใหญ่เป็นชาวอิหร่าน จึงไม่แปลกที่ชาวมุสลิมในอยุธยาจะมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เพียงแต่ชาวมุสลิมจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งวัฒนธรรมและแนวทางปฏิบัติในเรื่องศาสนาอิสลามที่เข้มแข็ง ในสมัยอยุธยา ไทยมีการติดต่อค้าขายกับหลายชนชาติด้วยกัน มีร่องรอยโบราณสถานปรากฏให้เห็นทั้งสุเหร่า หมู่บ้านโปรตุเกส หมู่บ้านฮอลันดา หมู่บ้านญี่ปุ่น ฯลฯ

ผู้นำศาสนา (อิหม่าม) ท่านหนึ่งในชุมชนมุสลิมลุมพลี เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า มีพ่อค้าชื่อว่า ฮูเซ็น เป็นชาวเปอร์เซียที่นับถือศาสนาอิสลาม เคยเป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ลูกหลานของเขาได้สร้างมัสยิดในหมู่บ้านสระบัว ต.ลุมพลี เป็นเรือนไม้เล็ก ๆ หลังคามุงกระเบื้องดินเผา ต่อมาชาวไทยมุสลิม ซึ่งอพยพมาจากเมืองตานี ได้มาร่วมกับตระกูลฮูเซ็น ร่วมกันสร้างมัสยิดใหม่แทนมัสยิดเดิมซึ่งชำรุด ปัจจุบันเรียกว่า มัสยิดนูรุลยะมาล รูปทรงปั้นหยา หลังคามุงกระเบื้องซีเมนต์ พื้นปูด้วยหินอ่อนจากอิตาลี รูปทรงสถาปัตยกรรมมาจากประเทศอียิปต์ อายุกว่า 100 ปี เป็นศิลปกรรมตะวันออกกลาง ฝีมือประณีตที่งดงามมาก

ตามหลักฐานประวัติศาสตร์ ชุมชนมุสลิมส่วนใหญ่อาศัยอยู่ทางใต้ของพระนคร ชุมชนคลองตะเคียนเป็นชุมชนเก่าแก่ของมุสลิมอีกแห่ง ส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากแขกเปอร์เซีย หรือเรียกว่า แขกเจ้าเซ็น ซึ่งเข้ามาติดต่อค้าขายก่อนจะสถาปนาเป็นกรุงศรีอยุธยา แขกเปอร์เซียในสมัยอยุธยา ส่วนใหญ่เข้ามาตั้งหลักแหล่งนอกเกาะพระนคร ในสมัยพระเจ้าทรงธรรม เลอะอะหมัด ผู้นำชุมชนได้เข้ามารับราชการเป็นเสนาบดีกรมมหาดไทย จนได้รับพระราชทานที่ดินในเขตกำแพงพระนคร จึงจัดพื้นที่บางส่วนสร้างศาสนสถานและบ้านพัก พ่อค้าเปอร์เซียผู้นี้ มีบทบาทในการสร้างชุมชนมุสลิมในอยุธยา และเป็นต้นตระกูลขุนนาค

ชุมชนมุสลิมจังหวัดอ่างทอง ในจังหวัดอ่างทอง มีการเผยแพร่เข้ามาของศาสนาอิสลาม น้อยมาก แม้ว่าจำนวนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดใกล้เคียงมีมานานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กลุ่มพี่น้องชาวไทยมุสลิมในจังหวัดอ่างทองนั้นเริ่มเข้ามาตั้งหลักแหล่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ปัจจุบันเป็นชุมชนเล็ก ๆ อยู่ใน ตำบลชะโงก อำเภอลาดบัวหลวง ซึ่งอยู่ทางเขตต่อแดนจังหวัดสิงห์บุรีและลพบุรี ประชากรชาวมุสลิมมีประมาณ 3,400 คน มีมัสยิด 2 แห่ง นอกจากนั้นยังมีชาวมุสลิมที่มาตั้งร้านขายอาหารและสินค้าอยู่บ้างในตลาดเขตเทศบาลเมืองอ่างทอง สามารถดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมชาวอ่างทองอย่างร่มเย็นเป็นสุขเสมอมา ตำบลชะโงก อำเภอลาดบัวหลวงนี้ เป็นชุมชนที่ดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุข แม้จะมีวัฒนธรรมทางความเชื่อที่แตกต่างจากพุทธศาสนิกชนทั่วไปอยู่บ้าง แต่ก็สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับชาวอ่างทองได้อย่างสันติสุข

ชุมชนมุสลิม ตำบลชะโงก อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดอ่างทองนี้ มีประวัติการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมื่อประมาณ พ.ศ. 2260 มีกลุ่มพ่อค้าทางตอนใต้ของประเทศไทยหลายกลุ่มเดินทางมาตั้งหลักแหล่งอยู่ในกรุงศรีอยุธยา และตามหัวเมืองต่าง ๆ ที่มีทำเลดี เป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์และสงบ บางกลุ่มถูกกวาดต้อนมาจากเหตุการณ์สงคราม บางกลุ่มเดินทางมาเพื่อการค้าขายต่อเนื่องมาหลายยุคหลายสมัย และมีกลุ่มพ่อค้ามุสลิมกลุ่มหนึ่งจากเมืองปัตตานี มีผู้นำคือ โต๊ะกีโว หรือ โต๊ะกีสุหร่า เดินทางมาตามลำน้ำเจ้าพระยาจนมาถึงแขวงเมืองวิเศษชัยชาญ พบเห็นทำเลที่ตำบลเทวราชเป็นที่สงบอุดมสมบูรณ์ดี จึงได้ชักชวนกันก่อตั้งเป็นชุมชนท่ามาหากินกันอยู่ระยะหนึ่ง เมื่อเห็นว่ายังไม่ค่อยเหมาะสมจึงชักชวนกันย้ายมาตั้งชุมชนแห่งใหม่ที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาด้านตะวันออก ปัจจุบันคือกลุ่มชาวมุสลิมที่บ้านชะโงก ตำบลชะโงก อำเภอลาดบัวหลวง ซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งหลักแหล่งสืบมาจนถึงปัจจุบัน

ชุมชนมุสลิมจังหวัดสมุทรปราการ สำหรับจังหวัดสมุทรปราการเป็นพื้นที่ที่มีพี่ชาวมุสลิมลงรากฐานเป็นชุมชนใหญ่มาแล้วกว่าเกือบ 300 ปี จนถึงปัจจุบัน ตั้งแต่สมัยตอนปลายกรุงศรีอยุธยา ได้มีกลุ่มพ่อค้ามุสลิมจากมะละกา ซึ่งอยู่ปลายแหลมมลายูได้มาทำการค้าขายอยู่แถบเมืองนครเขื่อนขันธ์หรืออำเภอพระประแดงในปัจจุบัน (ในสมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรัชกาลที่ 2 ทรงตั้งเมืองนครเขื่อนขันธ์ขึ้น ใน ปี พ.ศ.2358 ได้โปรดเกล้าให้บุตรชายของพระยาเซยผู้ นำมอญที่เข้ามาพึ่งพระโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์สยาม เป็นเจ้าเมืองนครเขื่อนขันธ์ ซึ่งสืบต่อกันมาถึง 8 คน) การค้าขายของพ่อค้ากลุ่มนี้รุ่งเรืองขึ้นตามลำดับเพราะมีการค้าขายกับผู้คนจากหลายพื้นที่ จึงมีการตั้งหลักปักฐานตลอดมา ซึ่งถือได้ว่าเป็นมุสลิมกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งรากฐาน ณ ที่นี้ จากนั้นก็มีมุสลิมจากประเทศอินเดีย ได้เดินทางเข้ามาเพื่อค้าขายในย่านนี้เช่นกัน และเริ่มลงหลักปักรากฐานเพื่อค้าขายสินค้าทั้งกับพ่อค้าจากต่างแดนและผู้คนในพื้นที่ มุสลิมชาวอินเดียส่วนหนึ่งได้รับราชการทำงานรับใช้เจ้าเมืองนครเขื่อนขันธ์ ในหน้าที่ดูแลบัญชีตามความถนัดเป็นที่พอใจของเจ้าเมือง ที่ทั้งเก่ง ทั้งขยัน และซื่อสัตย์ ชาวอินเดียที่มาค้าขายและทำงานเกือบทั้งหมดจะมาเฉพาะผู้ชาย เจ้าเมืองเกรงว่าไม่นานพวกนี้ก็จะต้องกลับไป เพราะไม่มีอะไรผูกมัด วันหนึ่งในขณะที่ทั้งชาวมอญ และอินเดียต่างต้องมาเล่างานที่ทำไปในแต่ละวันให้เจ้าเมืองได้รับทราบ เหล่าข้าราชการมอญที่มาพร้อมต่างก็พากันมาด้วย เจ้าเมืองเลยเอ่ยปากให้ชาวอินเดียที่รับใช้อยู่นั้นเลือกพวกนางไว้เป็นคู่ครอง ซึ่งเป็นกุศโลบายมิให้พวกนี้ต้องกลับบ้านเพราะไม่มีครอบครัว จากคำเล่าขานกันมาว่า เสียงร้องของสาวชาวมอญร้องให้กันระงม เพราะกลัวที่ต้องไปเป็นเมียของพวกแขกที่ทั้งตัวใหญ่และคำมีหนวดยาว แต่ทุกอย่างก็ผ่านด้วยดี จึงจะเห็นได้ว่ากลุ่มมุสลิมชาวอินเดียนั้นแรก ๆ กับชาวมอญบ้านปากลัดจะเป็นเครือญาติใกล้ชิดกัน เรื่องเหล่านี้ยังพอมีประวัติที่เชื่อถือได้ เพราะยังมีลูกหลานสืบทอดกันจนถึงปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นตระกูล “ยังเจริญ” จากมะละกา หรือตระกูล ไททยานนท์ และวงศ์พานิชจากอินเดีย

หลังจากที่อาณาจักรฟูนานล่มสลาย (ปิดตानीในปัจจุบัน) ถูกสยามตีแตก พระราชวังและมัสยิดหรือเซะตูกเผาทำลาย ก็มีการกวาดต้อนผู้คน โดยเฉพาะพวกทหารนั้นมาในส่วนกลางกว่า 4,000 พันคน ซึ่งบางส่วนก็เสียชีวิตเพราะ โรคภัยไข้เจ็บ บางส่วนก็โดนน้ำหนิเสียชีวิตในทะเล ทหารสยามจึงต้องจับร้อยหวาย เพื่อจะได้โดนน้ำหนิไม่ได้ จากนั้นก็ได้นำเชลยศึกเหล่านี้แยกย้ายกันไปไว้ในพื้นที่ต่าง ๆ การเผาทำลายและการกวาดต้อนเชลย ถือเป็นเรื่องปกติของสงครามในยุคนั้น ถ้าไม่ทำลายไม่นานก็จะมี การแข่งขันต้องสู้รบกันไม่รู้จบ เชลยศึกส่วนหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนักรบหัวแข็ง และผู้รู้ทางศาสนาได้ถูกต้อนมาไว้ที่ปากคลองลัดหลวงหรือชาวมุสลิมบ้านปากลัดในปัจจุบัน โดยมองว่าถ้ามีศึกสงครามกับผู้รุกรานที่เข้าโจมตีกรุงรัตนโกสินทร์ในอนาคต เชลยศึกเหล่านี้ก็จะเป็นด่านแรกคอยป้องกันไว้ อีกอย่างมองว่าเจ้าเมืองเขื่อนขันธ์คงจะควบคุมดูแลเชลยพวกนี้ได้อย่างดี

เมื่อเวลาผ่านไปหลายเหล่านี้เริ่มประกอบสัมมาอาชีวะมีที่ทำกิน บางคนที่มีความรู้ก็ได้รับราชการเป็นเก็บเบี้ยค่าที่ดินส่งเจ้าเมืองเป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจ และสามารถอยู่ร่วมกับชาวมอญได้เป็นอย่างดีก็อปกับมีมุสลิมเดิมที่อาศัยอยู่ก่อนแล้ว การรวมกลุ่มของมุสลิมจึงเกิดขึ้นเป็นชุมชน มีการสร้างมัสยิด โดยการสนับสนุนผ่านการเงินจากกลุ่มพ่อค้ามุสลิมที่มาอยู่ก่อน หรือที่เรียกกันติดปากว่าแขกเก่า ซึ่งมีมัสยิดหลังแรกเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวบนเนื้อที่ 300 ตารางวา ที่ได้รับบริจาคจากฮัจยีฮาอิล บุตรโตะวังปานา สร้างในปี พ.ศ.2425 และเนื่องจากหลายส่วนใหญ่เป็นผู้รู้ทางศาสนา จึงมีญาติพี่น้องและลูกหลานจากปัตตานี และรัฐกลันตันของมลายูมาเยี่ยมและมาเล่าเรียนกันมากขึ้นๆ บางส่วนมาแล้วก็กลับไป แต่ก็ยังมีอีกเป็นจำนวนมากที่มาแล้วไม่กลับ เพราะสามารถอยู่มีที่กิน ที่นา สามารถทำมาหากินได้อย่างสบาย ชุมชนมุสลิมบ้านปากถัดจึงเกิดขึ้น และจากการที่มีผู้รู้ทางศาสนา หรือที่เรียกกันว่า “โตะฮาเล็ม” หลายคน จึงมีมุสลิมจากพื้นที่ต่างๆ มาเล่าเรียนศาสนาอิสลามกันมาก เล่ากันว่า “ถ้าพายุเรือจากต้นคลองเข้าสู่หมู่บ้านแขก จะได้ยินแต่เสียงคนท่องอ่านคัมภีร์อัล-กุรอานไม่ขาดเสียงตลอดลำคลอง” ดังจะเห็นได้ว่าผู้ที่ดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรี เกือบทุกท่านต่างก็เคยได้มาเล่าเรียนกับครูบาอาจารย์ในบ้านปากถัดทั้งสิ้น

มุสลิมบ้านปากถัดเป็นกลุ่มคนที่อยู่มาช้านาน ตั้งก่อนมินครเขื่อนขันธุ์ จนมาถึงอำเภอพระประแดง ของจังหวัดสมุทรปราการในปัจจุบัน และเมื่อเวลาผ่านไปนานเข้าจำนวนผู้คนที่มากขึ้น มุสลิมบ้านปากถัดจึงได้มีการอพยพไปยังพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัดใกล้เคียง อาทิ เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี อยุธยา เพชรบุรี หรือแม้แต่ นครศรีธรรมราช ในขณะที่เดียวกันเมื่อเกือบ 100 ปี ที่ผ่านมาก็มีมุสลิมอีกจำนวนมากจากที่ต่างๆ ทั้งมินบุรี ฉะเชิงเทรา นครนายก นนทบุรี อยุธยา ต่างก็อพยพเข้ามาในจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อตั้งหลักปักฐานทำมาหากิน ในอำเภออื่นๆ ของจังหวัด เช่น อำเภอบางพลี บางบ่อ เมือง ลำโพง จึงทำให้จำนวนมุสลิมในจังหวัดสมุทรปราการเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ จนถึงปัจจุบันในจังหวัดสมุทรปราการมีพี่น้องมุสลิมอาศัยอยู่ทั้งที่เป็นสัปบุรุษมีชื่อในทะเบียนและไม่ได้เป็นสัปบุรุษเป็นประชากรแฝงรวมแล้วเกือบ 3 หมื่นคน อาศัยอยู่ใน 13 มัสยิด

ถ้าจะพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบทแล้วพบว่าปัญหาของการแบ่งแยกลักษณะของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท หรือชุมชนใดควรเป็นชุมชนเมืองชุมชนใดควรเป็นชุมชนชนบทยังเป็นปัญหาที่เป็นข้อโต้แย้งกัน แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชนเมืองและชุมชนชนบทดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการกำหนดพื้นที่ชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในการเก็บข้อมูลประชากรกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

2.4 แนวคิดการขัดเกลาทางสังคม (Socialization)

พริยูทรี โอธพันท์ (2551: 17-21) สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคม ของ Charles Horton Cooley และ George Herbert Mead ไว้ได้อย่างเข้าใจ คือการขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการที่บุคคลเรียนรู้เกี่ยวกับทัศนคติ คุณค่า และการกระทำที่เหมาะสมในฐานะที่เป็นสมาชิกของวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง การขัดเกลาทางสังคมเกิดขึ้นผ่านการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ ในระดับจุลภาคจะพบว่า การขัดเกลาช่วยให้มนุษย์ค้นพบวิธีการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมและสิ่งทีบุคคลอื่นคาดว่าเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น การปฏิบัติตามคุณค่าและบรรทัดฐานของสังคม แต่ในระดับมหภาคจะพบ

ความสำคัญของการขัดเกลาทางสังคมในลักษณะเป็นสิ่งที่มีส่วนทำให้มนุษย์สามารถส่งผ่านวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งได้ นักสังคมวิทยาหลายท่านเน้นย้ำว่า มนุษย์มีความรู้สึกถึงความเป็นตัวเองในฐานะที่เป็นบุคคลโดยผ่านการเข้าร่วมในสภาพแวดล้อมทางสังคม ทั้งนักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาต่างให้ความสนใจกับวิธีการที่บุคคลพัฒนาและปรับใช้ความรู้สึกถึงความเป็นตัวเองที่ได้จากการมีอันตรกิริยาทางสังคม

Cooley และ Mead ถือได้ว่าเป็นผู้วางรากฐานทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (symbolic interaction) ทฤษฎีดังกล่าวเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการขัดเกลาทางสังคม โดยเน้นย้ำไปที่การอธิบายพฤติกรรมการมีอันตรกิริยาทางสังคมผ่านสัญลักษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัญลักษณ์ในรูปแบบของภาษา Cooley และ Mead ปฏิเสธแนวคิดที่ว่ามนุษย์ถูกกำหนดโดยสัญลักษณ์ทางชีวภาพ แต่เชื่อว่ามนุษย์เป็นผลผลิตทางสังคม หรือกล่าวได้ว่าลักษณะของมนุษย์ถูกบ่มเพาะขัดเกลาจากสังคมนรอบข้างของเขา Cooley ได้ทำการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับมโนทัศน์แห่งตน (Self-concept) โดยการสังเกตลูกๆ ของเขาขณะที่กำลังเล่น Cooley ค้นพบว่าเด็กเรียนรู้ที่จะได้รับความสนใจโดยการตีความปฏิกิริยาของผู้อื่นที่มีต่อตน เช่น เด็กเรียนรู้ว่าการทำการรบกวนบางอย่างขณะที่เพื่อนๆ ของพ่อแม่อยู่ในบ้านจะทำให้ตนเองได้รับความสนใจมากกว่าแขกที่มาบ้าน ดังนั้น เด็กเรียนรู้ที่จะตัดสินใจโดยใช้จินตนาการว่าบุคคลอื่นจะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อตนอย่างไร สิ่งนี้ทำให้บุคคลอื่นทำหน้าที่คล้ายกระจกในการพัฒนาความเป็นตัวตนของเขา Cooley เรียกสิ่งนี้ว่าการเรียนรู้กระจกเงาสะท้อนตัวตน (looking-glass self) ดังนั้น มโนทัศน์แห่งตนจึงมีรากฐานมาจากการรับรู้ของเราเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้อื่นที่มีต่อเรา นั่นคือ เราใช้ผู้อื่นเป็นกระจกสะท้อนปฏิกิริยาของเขาให้เราเห็น สำหรับ Cooley แล้ว กระจกสะท้อนแห่งตนเป็นผลผลิตของกระบวนการสามขั้นตอน ได้แก่ ขั้นแรกเราจินตนาการลักษณะของเราที่ปรากฏต่อสายตาของบุคคลอื่น ขั้นต่อมาเราจินตนาการปฏิกิริยาตอบกลับของบุคคลอื่นต่อภาพปรากฏของเรา

ขั้นสุดท้าย ประเมินตัวเองตามที่เรจินตนาการว่าบุคคลอื่นจะตัดสินตัวเราอย่างไร ซึ่งผลที่ได้รับอาจเป็นบวกหรือลบก็ได้

งานของ Cooley ได้ปูทางในการทำความเข้าใจการขัดเกลาทางสังคมจากทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ขณะที่ Mead ได้สนับสนุนและเติมเต็มงานของ Cooley ในหลายประเด็น Mead ได้จำแนกตัวตน (self) ของมนุษย์ออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ “I” กับ “Me” โดย “I” คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของตนเองที่บุคคลแสดงออกมาโดยที่ไม่ใช่ความต้องการของสังคม ส่วน “Me” คือ ส่วนที่เป็นตัวเองซึ่งเกี่ยวข้องกับรับเอาทัศนคติ ความต้องการ กฎเกณฑ์ ระเบียบประเพณีรอบข้างมาเป็นของตน หรือเรียกได้ว่าส่วนที่เป็นตนเองที่ยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม อาทิ ชายคนหนึ่งเมื่อถูกแฟนสาวบอกเลิก เขาได้ทำการฆ่าแฟนสาวทันที หลังจากนั้นเขาเริ่มตระหนักว่าเขาได้ทำอะไรลงไป และไม่รู้ว่าจะอะไรทำให้เขาทำเช่นนั้น เขาเริ่มคิดว่า “ผมฆ่าแฟนที่ผมรักได้อย่างไร” Mead ระบุว่าความรู้สึกที่มีได้สำนึกถึงความถูกผิดชั่วที่เป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่ทำให้ชายคนหนึ่งฆ่าแฟนรัก เช่นนี้เป็นสิ่งที่เรียกว่า “I” หรือกล่าวได้ว่า ปฏิกริยาของคนเราในชั่วขณะแรกก่อนจะแสดงการกระทำบางอย่างลงไปเกิดจากตัวตนที่เรียกว่า “I” แต่ก่อนการกระทำเกิดขึ้นการกระทำของเราจะถูกกลั่นกรองโดยบรรทัดฐานของสังคมซึ่งตรงนี้เรียกว่า “Me” ดังนั้น “I” มักจะควบรวม “Me” เข้าไปด้วย ก่อนที่จัดแสดงการกระทำออกมา อย่างไรก็ดีตามต้องระลึกเสมอว่า “Me” ไม่ได้เป็นตัวควบคุมการกระทำของบุคคลเสมอไป

Mead ยังได้ชี้ให้เห็นว่ามโนทัศน์แห่งตนไม่ใช่สิ่งที่ได้รับผลกระทบจากบุคคลอื่นเท่านั้นทุกคน ในหลายกรณีคนบางคนมีความสำคัญต่อเรามากกว่าบุคคลอื่น และผู้ที่เราใช้ในการตัดสินพฤติกรรมของเราซึ่งเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อเรามากที่สุดมักถูกเรียกว่าคนสำคัญ (significant others) ตัวอย่างของคนสำคัญก็คือ เมื่อเด็กคนหนึ่งแสดงกิริยาก้าวร้าวต่อบุคคลสองคน คนหนึ่งเป็นพี่เลี้ยงที่เพิ่งรู้จักเพียงไม่กี่วัน อีกคนหนึ่งเป็นแม่ที่ตนรัก แม้ว่าทั้งคู่จะมีปฏิกริยาตอบสนองต่อการกระทำเด็กเหมือนกันแต่ปฏิกริยาตอบสนองจากแม่กับพี่เลี้ยงคนใหม่นั้นมีผลต่อพฤติกรรมที่เด็กจะกระทำแตกต่างกัน นอกจากนี้เรายังใช้กลุ่มคนบางคนในการประเมินตัวเรา ทัศนคติ คุณค่า ความเชื่อ และบรรทัดฐานของเรา กลุ่มคนในลักษณะนี้เราอาจเรียกว่ากลุ่มอ้างอิง (reference groups) เช่น เด็กมัธยมปลายตอนต้นอาจเลียนแบบพฤติกรรมการดื่มสุราของเพื่อนรุ่นพี่ เนื่องจากมองว่าเป็นพฤติกรรมที่เด็กกลุ่มเดียวกันพึงกระทำ ดังนั้น คำถามที่สำคัญในจุดนี้ก็คือ ใครบ้างที่เป็น “บุคคลอื่น” ที่เราใช้เป็นกระจกเงาสท้อนความเป็นตัวตนของเรา แนวคิดการขัดเกลาทางสังคมใช้คำเรียก “บุคคลอื่น” ที่ว่านี้เป็น “ตัวแทน” (agents) ในการขัดเกลาทางสังคม

สุพัตรา สุภาพ (2547: 42-45) จำแนกตัวแทนของการขัดเกลาทางสังคมออกเป็น 6 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน กลุ่มอาชีพ ตัวแทนศาสนา และสื่อมวลชน ซึ่งแต่ละกลุ่มก็จะทำหน้าที่แตกต่างกันไป

1. ครอบครัว เป็นสถาบันลำดับแรกที่ทำหน้าที่ในการขัดเกลาบุคคลให้รู้ว่าสิ่งใดควรและสิ่งใดไม่ควร สิ่งใดถูกสิ่งใดผิด เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ อารมณ์ ทัศนคติ และความประพฤติของบุคคลเป็นอย่างยิ่ง

2. กลุ่มเพื่อน เป็นอีกตัวแทนหนึ่งที่มีอิทธิพลในการขัดเกลาทางสังคมของบุคคล โดยบุคคลในกลุ่มมักจะมีอายุใกล้เคียงกัน โดยจะมีอิทธิพลต่อกันในด้านทัศนคติของกันเป็นอย่างมาก ทั้งยังมีอิทธิพลในเชิงบวกและเชิงลบต่อสถาบันอื่นทางสังคม เช่น กลุ่มเพื่อนอาจส่งเสริมให้บุคคลกระทำตามหรือฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของครอบครัวได้

3. โรงเรียนเป็นตัวแทนในเชิงทางการที่จัดตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เพื่อขัดเกลาบุคคล โดยเฉพาะทั้งยังเป็นสถานที่ ๆ สร้างโอกาส เด็กมีโอกาสมาพบกันกับเด็กในวัยเดียวกัน ดังนั้นโรงเรียนจึงมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก เนื่องจากเด็กจะต้องใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้เด็กรับรู้คุณค่าและความรู้ อย่่างไรก็ตาม หากการขัดเกลาของโรงเรียนสอดคล้องกับการขัดเกลาของพ่อแม่ก็จะทำให้โลกรับรู้กฎเกณฑ์ของสังคมไปแนวทางเดียวกัน แต่หากไม่สอดคล้องกับการขัดเกลาของพ่อแม่ก็อาจทำให้เด็กเกิดการสับสนได้ หรือหากการขัดเกลาของโรงเรียนสอดคล้องกับความป็นจริงก็จะทำให้เด็กมีความเข้าใจสังคมง่ายขึ้น แต่หากการขัดเกลาของโรงเรียนไม่สอดคล้องกับความป็นจริงก็อาจทำให้เด็กเกิดความสับสนได้เช่นกัน

4. กลุ่มอาชีพ เป็นสถาบันขัดเกลาทางสังคมที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของบุคคลเป็นสำคัญ เช่น การทำให้ครุมีความเข้าใจถึงจรรยาบรรณของครุ เป็นต้น การขัดเกลาทางสังคมในช่วงนี้เป็นช่วงที่บุคคลมีอายุมากพอสมควร หรือค่อนข้างจะเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้น การขัดเกลาจึงอาจจะยากกว่าช่วงวัยเด็ก เนื่องจากบุคคลแต่ละคนเมื่อถึงวัยนี้ก็ได้ผ่านการขัดเกลาทางสังคมมาแล้ว จะมีความรู้สึกรู้จักคิดเป็นแบบฉบับของตนเองแล้ว

5. ตัวแทนศาสนา เป็นตัวแทนที่ช่วยในการขัดเกลาบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการเป็นที่ยึดเหนี่ยวด้านจิตใจ ศาสนาจึงมีส่วนสร้างเจตคติที่ดี จิตใจที่งดงาม พฤติกรรมที่มีคุณธรรม ความสุจริต หรือกล่าวได้ว่าเป็นตัวแทนที่ขัดเกลาบุคคลให้อยู่ในร่องรอยของศีลธรรม ให้มีความมุ่งมั่น กระทำดีและยับยั้งการกระทำชั่ว แม้ว่าผู้ที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างใกล้ชิดก็ยังสามารถ

ขัดเถลาจากศาสนาทางอ้อม เช่น หลักกฎหมายที่สอดคล้องกับศาสนาเมื่อบังคับใช้กับบุคคลก็ทำให้บุคคลทำตามศาสนาโดยปริยาย

6. สื่อมวลชน เป็นอีกสถาบันที่มีส่วนอย่างยิ่งในการขัดเถลาบุคคลทั้งในด้านความคิดความเชื่อ แบบของพฤติกรรม อย่างไรก็ตามอิทธิพลของสื่อมวลชนจะมีมากน้อยเพียงไรก็ขึ้นอยู่กับภูมิหลังของครอบครัว และภูมิหลังด้านอื่นๆ ที่ได้อบรมขัดเถลาบุคคลในด้านต่าง ๆ มาแล้วเช่นกัน

Shepard (1997) ชี้ให้เห็นตัวแทนที่มีอิทธิพลต่อเด็กและวัยรุ่นในแต่ละช่วงของการเจริญเติบโต โดยชี้ให้เห็นว่าตัวแทนที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาทางสังคมแก่เด็กและวัยรุ่น ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน และตัวแทนอื่นๆ เช่น โบสถ์ ค่ายเยาวชน ศูนย์กีฬา ฯลฯ โดย Shepard ชี้ให้เห็นว่าครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่ทำให้การศึกษาบุคคลในช่วงต้นของชีวิต การขัดเถลาในช่วงวัยเด็กมิได้ส่งผลกระทบต่อและจบลงเมื่อมีอายุเพียง 5 ปี หากแต่การศึกษาในช่วงดังกล่าวยังเป็นรากฐานสำคัญต่อการแสดงออกในช่วงวัยอื่นๆ เป็นอย่างมาก โรงเรียนเป็นช่วงเวลาแรกสำหรับเด็กที่มีได้อยู่ในการดูแลของผู้ปกครองและญาติพี่น้อง โรงเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่งจะผูกเด็ก ๆ เข้ากับสังคมที่กว้างขึ้น โดยสร้างความรู้ถึงความจริงที่คิดต่อบางอย่างนอกเหนือไปจากครอบครัว นอกจากโรงเรียนจะสอนในวิชาต่างๆ ที่สอนอย่างไม่เป็นทางการในเรื่องอื่นที่จะทำให้เด็กพร้อมที่จะออกสู่สังคมภายนอก เช่น ความมีระเบียบ การร่วมมือกันการมีส่วนร่วมในการทำงานต่างๆ ฯลฯ ทั้งครอบครัวและโรงเรียนเป็นตัวแทนที่ขัดเถลาสังคมโดยเป็นผู้ใหญ่ ขณะที่กลุ่มเพื่อนเป็นตัวแทนที่มักอยู่ในช่วงอายุเดียวกัน หรือเป็นตัวแทนลักษณะเดียวที่ไม่ได้ควบคุมโดยผู้ใหญ่ กลุ่มเพื่อนจะเป็นกลุ่มที่สร้างโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ความสัมพันธ์ในลักษณะอื่นในแบบที่ไม่มีในบ้าน เช่น การให้และการรับที่นอกเหนือไปจากการให้และการรับจากคนในครอบครัว ส่วนสื่อมวลชนทุกแขนง ซึ่งได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ภาพยนตร์ หนังสือ ถูกมองว่าเป็นตัวแทนที่ค่อนข้างทรงพลังในการขัดเถลาทางสังคมให้แก่เด็ก แม้ว่าจะเป็นที่ยากในการประเมินผลกระทบของสื่อมวลชนก็ตาม สื่อมวลชนทำหน้าที่หลักหน้าที่หนึ่งในการขัดเถลาทางสังคมก็คือนำเสนอให้เด็กเห็นว่าวัฒนธรรมของตนเป็นอย่างไร

นอกจากนี้ Shepard ยังชี้ให้เห็นว่ามีตัวแทนอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อเด็กและวัยรุ่นอีกไม่ว่าจะเป็นโบสถ์ ที่ช่วยสอนให้เด็กและวัยรุ่นรู้ดีชอบชั่วดี ค่ายเยาวชน ศูนย์กีฬา ฯลฯ ซึ่งเป็นสถานที่ที่เด็กหรือวัยรุ่นที่มีความสนใจเช่นเดียวกันจะเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์

Schaefer และ Lamm (1998) จำแนกตัวแทนในการจัดেলাทางสังคมออกเป็น 6 ตัวแทน ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน สถานที่ทำงาน และรัฐ โดย Schaefer และ Lamm ได้ อธิบายหน้าที่และความสำคัญของตัวแทนต่างๆ ดังนี้

1. ครอบครัว เป็นสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดেলাทางสังคมมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการทำให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับบรรทัดฐานและคุณค่าของครอบครัวตนเองและสังคม

2. โรงเรียน มีส่วนสำคัญยิ่งในการจัดেলাบุคคลให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่า บรรทัดฐาน ของวัฒนธรรม นอกจากนี้โรงเรียนยังมีส่วนสำคัญในการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการให้ รางวัลและการลงโทษ เช่น การตัดเกรด โคนครูที่นักเรียนที่เรียนเก่งมักได้รับรางวัลและนักเรียนที่ไม่ สนใจเรียนมักได้รับการลงโทษในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

3. กลุ่มเพื่อน เมื่อเด็ก โตขึ้น ครอบครัวมักมีความสำคัญน้อยลงในสังคมของเด็ก ขณะเดียวกันกลุ่มเพื่อนก็เริ่มมีความสำคัญมากขึ้น ซึ่งมักเป็นกลุ่มที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของ “คนสำคัญ” ซึ่งตามแนวคิดของ Mead นั้น การที่เด็กวัยรุ่นเลียนแบบพฤติกรรมบางอย่างจากเพื่อนของตนเนื่องจากภายในกลุ่มเพื่อนนั้นมีสิ่งหนึ่งที่เป็นระบบที่มีความหมายซึ่งระบบความหมายดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสมาชิกในกลุ่ม

4. สื่อมวลชน เกือบ 80 ปีมาแล้วนับตั้งแต่การประดิษฐ์ วิทยุ ภาพยนตร์ เครื่องบันทึกเสียง และโทรทัศน์ สื่อมวลชน ได้กลายเป็นตัวแทนในการจัดেলাสังคมที่สำคัญและไม่ควรถูกมองข้าม สื่อมวลชนมักถูกทำให้เป็นเสมือนเพื่อนเล่นกับเด็ก และลักษณะสำคัญของสื่อโทรทัศน์ที่ทำให้สื่อโทรทัศน์ทรงพลังในการจัดেলাทางสังคมก็คือ มันเปิด โอกาสให้เด็กเลียนแบบและเล่นบทบาทตามได้ โดยการนำเสนอในรูปแบบที่ง่ายต่อการเรียนรู้

5. หน้าที่การงาน องค์ประกอบพื้นฐานของมนุษย์ในการจัดেলাทางสังคมอีกอย่างหนึ่งก็คือการเรียนรู้ที่จะแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับหน้าที่การงาน ในสหรัฐอเมริกา การทำงานเต็มเวลา เป็นสิ่งที่ยืนยันสถานะความเป็นผู้ใหญ่ หรือกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าคนคนหนึ่งได้โตวัยรุ่นแล้ว การจัดেলাทางหน้าที่การงานอาจเป็นทั้งการทำงานเพื่อหาเงินและการทำงานที่ตนชื่นชอบ ขณะเดียวกันการจัดেলাทางสังคมเกี่ยวกับหน้าที่การงานไม่สามารถแยกจากประสบการณ์การจัดেলাทางสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงเด็กมักเรียนรู้ลักษณะของหน้าที่การงาน หรืออาชีพจากพ่อแม่หรือคนที่ตน รู้จักในช่วงวัยเด็ก หรือแม้แต่บุคคลที่อยู่ในสื่อมวลชน

6. รัฐ (state) ปัจจุบันนักสังคมศาสตร์ได้ให้ความสนใจกับความสำคัญของรัฐมากขึ้นกว่าอดีตที่ผ่านมา ในฐานะที่เป็นตัวแทนในการขัดเกลาทางสังคม เนื่องจากรัฐยังมีอิทธิพลต่อช่วงชีวิตของบุคคลแต่ละช่วงค่อนข้างมาก ในสังคมดั้งเดิมวัฒนธรรมของเราทำให้ครอบครัวทำหน้าที่เบื้องต้นในการปกป้องคนในครอบครัว แต่ในศตวรรษที่ 20 การปกป้องกันดังกล่าวได้เปลี่ยนไปอยู่ตัวแทนภายนอก เช่น โรงพยาบาล คลินิก บริษัทประกันภัย และตัวแทนเหล่านี้จำนวนมากก็ขึ้นอยู่กับรัฐ ขณะเดียวกัน ส่วนที่เหลือก็ได้รับการอนุญาตจากรัฐ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมนั้น นักวิชาการหลายท่าน จำแนก “ตัวแทน” ซึ่งหมายถึงบุคคลที่มีอิทธิพลในการขัดเกลาทางสังคม ดังที่ สุพัตรา สุภาพ จำแนกเป็น 6 กลุ่ม ประกอบด้วย ครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน กลุ่มอาชีพ ตัวแทนศาสนา และสื่อมวลชน ในขณะที่ Shepard จำแนกเป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน และตัวแทนอื่นๆ ส่วน Schaefer และ Lamm จำแนกเป็น 6 กลุ่ม ประกอบด้วย ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน และรัฐ แม้ว่านักวิชาการแต่ละท่านจะจำแนกกลุ่มตัวแทนแตกต่างกัน และจากความแตกต่างดังกล่าวนี้เองเป็นข้อดีต่อการศึกษาในประเด็นการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมในพื้นที่ชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในประเทศไทยครั้งนี้ ด้วยเหตุผลที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถมองภาพของ “ตัวแทน” ในการขัดเกลาทางสังคมได้รอบด้านมากขึ้นเป็นเสมือนกระจกสะท้อนภาพ “ตัวตน” หรือ อัตลักษณ์บุคคล จากปฏิกิริยาของตัวแทนดังกล่าว แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคม จึงจะเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างบุคคลและระหว่างวัฒนธรรมในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมให้มีความละเอียดรอบด้านมากขึ้น

2.5 ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างบุคคล

การสื่อสารระหว่างบุคคลที่ในงานวิจัยนี้ หมายถึง รูปแบบของการสื่อสารระหว่างบุคคลต่อบุคคล และบุคคลต่อกลุ่มบุคคล เป็นการสื่อสารขั้นพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ รูปแบบของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด มีลักษณะของการสื่อสารที่ทั้ง 2 ฝ่าย ผลักกันทำหน้าที่ผู้ส่งสารและผู้รับสาร ปฏิบัติงานสะท้อนกลับดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเกี่ยวข้องกันโดยตรง ในรูปของการสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคลเกิดขึ้นเป็นประจำโดยที่เราแทบจะไม่มีรู้สึกตัว เช่น การทักทาย การไต่ถามทุกข์สุข การสนทนา ไปจนถึงการถกเถียง การปรึกษาหารือ

การสื่อสารระหว่างบุคคล อาจแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ แบบไม่เป็นทางการ และแบบเป็นทางการดังที่ รัจิตร์ลักษณ์ แสงอุไร (2548) อธิบายถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลไว้ดังนี้

การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการนั้น มีลักษณะและรูปแบบที่ยืดหยุ่นกว่ามาก ครอบคลุมตั้งแต่การสนทนาทักทายกันเพียง 2-3 ประโยค การซุบซิบนินทา ระบายข้อข้องใจ การสนทนาทางโทรศัพท์ การพูดคุยกันในงานเลี้ยง หรือแม้กระทั่งการปรึกษาเรื่องการทำงานระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง เหล่านี้เป็นต้น ลักษณะของการสื่อสารไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องใช้เวลามากน้อยเท่าไร ขึ้นอยู่กับกาลเทศะ และความเหมาะสม อาจใช้เวลาเพียง 2-3 วินาที หรือในบางโอกาสอาจใช้เวลาถึงหนึ่งชั่วโมงหรือมากกว่านั้นการสื่อสารระหว่างบุคคล แบบไม่เป็นทางการนั้น มักไม่มีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนและไม่ได้มีการวางแผนไว้ก่อน

ส่วนการสื่อสารแบบที่เป็นทางการนั้น จะอยู่ในรูปของการสัมภาษณ์ ซึ่งจะมีโครงสร้าง มีรูปแบบของการสื่อสาร และวัตถุประสงค์ที่แน่นอน เช่น การสัมภาษณ์ทางโทรทัศน์ ระหว่างพิธีกรหรือนักข่าวกับนักการเมือง หรือนักวิชาการ ดาราภาพยนตร์ บุคคลที่น่าสนใจ เป็นต้น นอกจากนี้ก็อาจจะเป็นการสัมภาษณ์ผู้สมัครเข้าทำงาน หรือบางครั้งการสื่อสารในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการอาจกลายหรือเปลี่ยนเป็นรูปแบบที่เป็นทางการได้เช่นกัน เช่น ในกรณีของนายจ้างและลูกจ้างที่ปรึกษาเรื่องการทำงานกันนั้น เมื่อการสนทนายืดเยื้อต่อไปเช่นเกี่ยวกับเรื่องปัญหาในการทำงาน บรรยากาศของการสื่อสารจะเปลี่ยนเป็นทางการ และมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนในการแก้ปัญหา การสื่อสารจึงอาจไม่ได้ผลหรือประสบความสำเร็จล้มเหลวได้ เนื่องจากประสิทธิภาพของการสื่อสาร มีปัจจัยอื่นๆ มาเกี่ยวข้อง เช่น บรรยากาศในขณะที่สื่อสาร ความเป็นส่วนตัว บทบาทของแต่ละคน ประสบการณ์ในการสื่อสารกัน ในครั้งก่อนๆ ปฏิภินิยาสะท้อนกลับ รวมถึงวิธีการในการสื่อสารของกลุ่มสื่อสาร ผู้ที่สื่อสารกันบ่อยครั้งจะรู้จักและเข้าใจทัศนคติของกันและกันได้ดี และจะพัฒนาเป็นความรู้สึกไว้วางใจกัน และเริ่มมีประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกันมากขึ้น และถ้าประสบการณ์ในการสื่อสารในครั้งก่อนมีผลในเชิงลบ ก็ย่อมจะก่อให้เกิดอุปสรรคในการสื่อสารครั้งใหม่ได้เช่นกัน เมื่อคนเรามีความเป็นส่วนตัว ความคิด และอารมณ์จะมีอิสระ และจะแสดงออกอย่างเปิดเผย เช่น เมื่อคนเรายู่ตามลำพังและสื่อสารกับตนเอง ความคิดอ่านจะแผ่กว้างได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากไม่มีสิ่งควบคุมจากภายนอกซึ่งจะแตกต่างจากเวลาที่สื่อสารกับผู้อื่น การสื่อสารระหว่างบุคคล 2 คน จึงมีระดับของความเป็นส่วนตัวมากกว่าการสื่อสารกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ และการสื่อสารกับมวลชนซึ่งจะไม่มีความเป็นส่วนตัว

โดยปกติเมื่อเราสื่อสารกับผู้อื่น เราจะปรับความคิดและปฏิกิริยาตอบสนองของเราให้เหมาะสมกับบุคคลที่เรากำลังสื่อสารด้วย การสื่อสารระหว่างบุคคล 2 คน บรรยากาศมักจะเป็นกันเอง และถ้าทั้งคู่เป็นเพื่อนสนิทที่รักใคร่คุ้นเคยกัน ก็อาจจะมีการปรึกษาและเปิดเผยปัญหาที่เป็นเรื่องส่วนตัว ลักษณะเช่นนี้มักจะไม่น่าปรากฏเมื่อมีบุคคลที่ 3 หรือบุคคลอื่นๆ มาร่วมในการสนทนาด้วย แต่ในบางสถานการณ์บุคคล 2 คนที่กำลังสื่อสารกัน ก็อาจมีความเป็นส่วนตัวได้ทั้งๆ ที่อยู่ท่ามกลางกลุ่มคนขนาดใหญ่ เพราะคนอื่นๆ ไม่เอาใจใส่ มีเสียงรบกวน สิ่งรบกวนอื่นๆ หรือต่างคนต่างก็มีแวดวงการ

สื่อสารของตนเองอยู่แล้ว เช่น ในงานเลี้ยงถือฤกษ์ เราจะเห็นภาพผู้คนจับคู่สนทนากัน และอาจพูดเรื่องส่วนตัวที่เป็นความลับได้ โดยไม่กังวลว่าบุคคลอื่นจะล่วงรู้ เพราะลักษณะการสนทนาที่ใกล้ชิดกัน และเสียงที่รบกวนภายนอกจะทำให้เขามั่นใจได้ว่าผู้อื่นไม่อาจได้ยินข้อความที่เขาสนทนากันได้ นอกจากนี้คนอื่นๆ ก็ย่อมมีแวดวงในการสื่อสารของตนเองอยู่แล้ว สิ่งเร้าอื่นๆ เช่น อาหาร เครื่องดนตรี ตลอดจนการจัดสถานที่ ย่อมดึงดูดความสนใจของแขกคนอื่นๆ ได้ดี ในการสื่อสารระหว่างบุคคล 2 คน ถ้ามีบรรยากาศความเป็นส่วนตัวมาก การสื่อสารก็ย่อมประสบความสำเร็จมากขึ้นด้วย

พฤติกรรมสื่อสารของคนเรา บ่งชี้ถึงลักษณะนิสัยของบุคคล ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง เพราะบุคคลคนเดียวกันอาจแสดงได้หลายบทบาทแตกต่างกันออกไป เช่น เป็นแม่ เป็นครู เป็นภรรยา เป็นเพื่อน เป็นพี่ เป็นกรรมการจัดงานการกุศล เป็นหัวหน้าในหน่วยงานที่ตนทำงานอยู่ คนเราเรียนรู้บทบาทของตนเองตั้งแต่วัยเป็นเด็ก สังคมคาดหวังและกำหนดบทบาทให้เราซึ่งอาจแตกต่างกันได้ในแต่ละวัฒนธรรม การแสดงบทบาทตามที่สังคมกำหนดให้ทำให้เรามีความรู้สึกลดถอยในทางจิตวิทยา ถ้าเรารู้บทบาทที่เราสวมอยู่เราก็สามารถแสดงออกให้เข้ากับกฎของสังคม นั้นหมายถึงเราจะได้รับการยอมรับ ซึ่งเป็นความต้องการของมนุษย์ที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข การแสดงบทบาทแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ

ลักษณะแรกคือบทบาทที่สอดคล้องกับวิถีทางที่เราเป็นอยู่จริง เช่น บุคคลที่มีความเชื่อว่าเป็นคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ใจดี รักเพื่อนมนุษย์ มักจะปฏิบัติตามความเชื่อที่ตนมี เช่น จะคบเพื่อนฝูงมาก มีมนุษยสัมพันธ์ดี โอบอ้อมอารี เป็นต้น

ลักษณะที่สองคือบทบาทที่สนองความคาดหวังของผู้อื่น หรือสังคม ซึ่งก็เป็นบทบาทที่เหมาะสมกับตัวเราเช่นกัน เช่น บุคคลหนึ่งทำงานเป็นผู้จัดการธนาคาร เป็นสามีที่ดี และเป็นอาสาสมัครรณรงค์เรื่องการรักษาย่านเมืองให้สะอาด

ลักษณะสุดท้ายคือบทบาทตามจินตนาการ เป็นบทบาทที่บุคคลใฝ่ฝันอยากจะเป็นแต่ไม่ได้เป็น เช่น เด็กที่เล่นเป็นหมอ เป็นครู หรือชายหนุ่มที่มีจินตนาการว่าตนเป็นนักขับรถแข่งกรังด์ปรีซ์ ในขณะที่ตนกำลังขับรถออตโตโมบิลเล็กๆด้วยความเร็วสูง เป็นต้น

ดังนั้นการสื่อสารระหว่างบุคคล 2 คน จะให้ปฏิริยาสะท้อนกลับที่รวดเร็วกว่าการสื่อสารในรูปแบบอื่น การสื่อสารในรูปแบบนี้คู่สื่อสารจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงความคิดของอีกฝ่าย และในขณะที่ก็ต้องยอมที่จะเปิดเผยตนเองให้ผู้อื่นเข้าใจด้วย เป็นกระบวนการที่ร่วมกัน ผู้ที่ร่วมด้วยในกระบวนการจะถ่ายทอดและรับสารทั้งในเชิงวัจนะและอวัจนะในขณะเดียวกัน ผู้สื่อสารมีการรับส่งข่าวสารต่อกันตลอดเวลาของการสื่อสาร การมองกระบวนการสื่อสารวิธีนี้ให้ความสำคัญต่อทักษะในการสื่อสารอย่างมาก ผู้สื่อสารมีความตื่นตัวและต้องไวต่อสัญญาณที่ตนได้รับ และถ่ายทอดออกไป การสื่อสารระหว่างบุคคลนับว่าเป็นรูปแบบของการสื่อสารที่แท้จริง และเป็นพื้นฐานที่จะทำให้เกิดความเชื่อถือไว้วางใจซึ่งกันและกัน อันจะเป็นฐานให้เกิดการสื่อสารในรูปแบบอื่นๆ ต่อไป มีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึง 3 ประการในการที่บุคคล 2 คน จะสื่อสารกันให้ประสบความสำเร็จ คือ การเปิดเผยตนเอง

การนำตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้อง และการตั้งใจฟังแบบเอาใจเขามาใส่ใจเรา และตอบสนองความรู้สึกตามเนื้อหาสาระของสาร

ดิเรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์ (2526) กล่าวไว้ใน การสื่อสารระหว่างบุคคล เกี่ยวกับการเปิดเผยตนเองไว้ว่า การเปิดเผยตนเองจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีรากฐานของความไว้วางใจกัน และมีความปรารถนาดีต่อกัน มีคนส่วนหนึ่งที่อาจเป็นภัยต่อเราหรือพร้อมจะมองเราในแง่ร้าย ซึ่งกับบุคคลประเภทดังกล่าวนี้ เราก็จำเป็นต้องแสดงบทบาทไปตามที่เขาคาดหวัง มีบางคนที่จะไม่ยอมเข้าใจเรา แม้ว่าเขาจะสนิทสนมและชอบพอเราเพียงใดก็ตาม คนเหล่านี้มักจะไม่ค่อยเปิดเผยเช่นกัน ชีวิตส่วนใหญ่ของพวกเขา จะอยู่ในบริเวณส่วนซ่อนเร้น ถึงแม้ว่าการเปิดเผยตนเองจะเป็นการเสี่ยง แต่ผลจากการศึกษาวิจัยเป็นเวลาหลายปีก็สรุปได้ว่า มีผลดีมากกว่าผลเสียดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ที่สำคัญประการหนึ่งคือ ทำให้บุคคลสามารถแสดงบทบาทได้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของตนเอง ซึ่งจะมีผลนำไปสู่การพัฒนาตนเองได้มากที่สุด

การสื่อสารระหว่างบุคคล 2 คน สามารถตอบสนองความต้องการต่างๆของบุคคลได้ดังนี้

1. ความรัก ทุกคนย่อมต้องการความรักจากผู้อื่น แต่ความรักก็ไม่ใช่สิ่งที่จะได้มาโดยง่าย ทั้ง 2 ฝ่ายย่อมต้องมีทั้งการให้และการรับ การที่จะพัฒนาสัมพันธภาพให้ถึงขั้นนี้ได้ต้องใช้ทั้งเวลา ความอดทน และอดสาหะวีริยะ ความจริงใจเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่ง การที่จะมีความสัมพันธ์อันยาวนานกับผู้อื่นนั้น หากเราแสวงเป็นสิ่งที่เราไม่ได้เป็น ความสัมพันธ์นั้นจะไม่พัฒนาขึ้นเลย การสื่อสารระหว่างบุคคลเปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าใจตนเอง และเข้าใจผู้อื่นสามารถตอบสนองความต้องการในด้านความรักได้

2. การมีส่วนร่วมหรือเป็นเจ้าของ ความต้องการนี้ ทำให้มนุษย์รู้สึกว่าคุณค่าและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น การสื่อสารระหว่างบุคคล 2 คน ทำให้ต่างฝ่ายต่างสนใจและตั้งใจฟังซึ่งกันและกัน ถ้าความสัมพันธ์ดำเนินไปด้วยดีจนถึงขั้นใกล้ชิดสนิทสนม ความรู้สึกผูกพัน และเอื้ออาทรต่อกัน จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

3. การควบคุม บางขณะมนุษย์มีความต้องการที่จะมีอำนาจเหนือบุคคลอื่น ต้องการควบคุม ต้องการความเด่น ซึ่งวิธีการที่จะเสนอความต้องการในลักษณะนี้ ย่อมต้องแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ไม่จำเป็นว่าความต้องการควบคุมนี้จะต้องออกมาในรูปแบบของการข่มขู่ อาจปรากฏในรูปแบบที่นุ่มนวลได้ อย่างไรก็ตามความต้องการที่จะควบคุมนี้จะต้องไม่ปรากฏออกมาอย่างโจ่งแจ้ง ผู้ที่เราต้องการจะควบคุม จะต้องไม่รู้ตัวว่ากำลังถูกควบคุม ความต้องการที่จะควบคุม ไม่ใช่สิ่งที่ดีในการสื่อสารระหว่างบุคคล 2 คน อาจทำให้ความรู้สึกที่ต้องการจะเปิดเผยตนเองของคู่สื่อสารลดน้อยลง สัมพันธภาพอาจไม่พัฒนา เพราะฉะนั้นความต้องการที่จะควบคุมนี้ควรจะถูกควบคุมไม่ให้เกิดขึ้น ถ้าปรารถนาให้การสื่อสารระหว่างบุคคล 2 คน ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคลดังกล่าวข้างต้นนี้ผู้วิจัยนำมาเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์และการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ เพื่อวิเคราะห์ อภิปรายผลและสรุปผล ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้

2.6 ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction)

ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) เป็นทฤษฎีหลักอีกทฤษฎีหนึ่งของสังคมวิทยา ทฤษฎีนี้เริ่มด้วยความคิดเรื่องการกระทำระหว่างกัน (Interactionism) และสัญลักษณ์ (Symbol) เป็นหัวใจสำคัญขยายวงออกไปถึงมนุษย์แต่ละคน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมและสภาพของสังคมมนุษย์ ทฤษฎีนี้เน้นเป็นทฤษฎีประเภทจุลภาคให้ความสำคัญต่อมนุษย์แต่ละคน ทฤษฎีนี้เข้ามาช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ (จิตใจตัวตน หรืออัตตา บุคลิกภาพ) และสังคมครบถ้วนสมบูรณ์มากขึ้น นักสังคมวิทยาขังได้แบ่งแยกการกระทำระหว่างกันทางสัญลักษณ์ ออกจากการกระทำระหว่างกันทางพฤติกรรม (Behavioral Interactionism) โดยการกระทำระหว่างกันทางสัญลักษณ์มีการถ่ายทอดความคิดด้วย ส่วนการกระทำระหว่างกันทางพฤติกรรมไม่มีการถ่ายทอดความคิด การเข้าใจกันระหว่างคู่สัมพันธ์จะอาศัยพฤติกรรมที่แสดง (Overt Behaviors) เท่านั้น การกระทำระหว่างกันทางพฤติกรรมเป็นการกระทำระหว่างกันของสัตว์โลกโดยทั่วไป ในขณะที่การกระทำระหว่างกันทางสัญลักษณ์ เป็นของมนุษย์แต่สำหรับมนุษย์จะใช้การกระทำระหว่างกันทั้งสองอย่างผสมกันในการเข้าใจกัน คือ อาศัยพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นสื่อในการรู้ความหมายของคู่สัมพันธ์ เนื่องจากการกระทำระหว่างกันทางสัญลักษณ์ต้องมีการสื่อความคิดกัน

ทฤษฎีนี้ได้รับการคิดและพัฒนามาจากการทำงานของนักสังคมวิทยาอเมริกา 3 ท่าน คือ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) วิลเลียม ไอ โทมัส (William I. Thomas) จอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีด (George Herbert Mead) ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ เน้นที่ตัวผู้กระทำ (Actor) และการตีความหมายของความจริงทางสังคม การกระทำระหว่างกันทางสัญลักษณ์ คือ มนุษย์คิดว่า มนุษย์คนอื่นเป็นอย่างไร สร้างสรรค์สังคมขึ้นมาอย่างไร บำรุงรักษาสังคมไว้ได้อย่างไร หรือเปลี่ยนแปลงสังคมไปอย่างไร สังคมและบุคลิกภาพของบุคคลที่เป็นสมาชิกของสังคมทั้งหลายสะท้อนปรากฏการณ์ในสังคม แต่ขณะเดียวกันก็มีลักษณะของตนเองได้อย่างไร ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ เน้นที่ตัวผู้กระทำ (Actor) และการตีความหมายของความจริงทางสังคม เกี่ยวกับ “สิ่งภายใน” (Inner) หรือลักษณะทางพฤติกรรม (The aspect of human behavior) ของมนุษย์ในงานวิจัยนี้นำความคิดของ George Herbert Mead มาเป็นแนวทางในการศึกษาถึงการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ

ในทัศนะของ Mead “ความคิด ประสบการณ์ และพฤติกรรมมีส่วนสำคัญต่อสังคม มนุษย์ สร้างความสัมพันธ์ผ่านระบบสัญลักษณ์ (Symbols) สัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุด คือ ภาษา สัญลักษณ์ไม่ได้หมายถึงวัตถุหรือเหตุการณ์เท่านั้น แต่ยังสามารถหมายถึง การกระทำจากวัตถุและเหตุการณ์นั้นด้วย เช่น คำว่า “เก้าอี้” เมื่อพูดถึงเก้าอี้ นอกจากหมายถึงที่นั่งแล้ว ยังแสดงถึงการนั่ง ท่าทางที่นั่ง การครอบครอง ตำแหน่งอีกด้วย สัญลักษณ์จึงหมายถึง “วิธีการที่มนุษย์ปฏิสัมพันธ์อย่างมีความหมายกับธรรมชาติและบริบททางสังคม” ถ้าไม่มีสัญลักษณ์ มนุษย์จะมีปฏิสัมพันธ์กันไม่ได้และจะไม่มีคำว่า “สังคม” เกิดขึ้นมา สัญลักษณ์ไม่ใช่สัญชาตญาณ มันเป็นที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เมื่อมีปฏิสัมพันธ์โดยใช้สัญลักษณ์ มนุษย์จะไม่ใช้สัญชาตญาณในการสร้างพฤติกรรม เพื่อความอยู่รอด มนุษย์จึงสร้างระบบสัญลักษณ์ขึ้นมาและต้องอยู่ในโลกแห่งการตีความหมาย (World of Meaning) คือการตีความหมายต่อสิ่งกระตุ้น และตอบสนองต่อสิ่งนั้น เช่น พิจารณาว่า อะไรคือ อาหาร อะไรไม่ใช่อาหาร แล้วจึงนำมารับประทาน

ชีวิตในสังคมสามารถดำเนินไปได้ ถ้าการตีความสัญลักษณ์ร่วมมาใช้ โดยสมาชิกในสังคมร่วมกัน แต่ถ้าไม่สื่อสารกันไม่ได้ สัญลักษณ์ร่วม (Common Symbols) จึงเป็นวิธีเดียวที่มนุษย์จะปฏิสัมพันธ์กันได้ ดังนั้นเราจึงต้องรู้จักความหมายของสัญลักษณ์ที่ไปสัมพันธ์กับผู้อื่น วิธีนี้ Mead เรียกว่า “ การรับรู้บทบาท” (role - taking) = การรู้จักบทบาทของผู้อื่นจะทำให้เราทราบความหมายและความตั้งใจของผู้อื่น และสามารถตอบสนองการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างดี จากการรับรู้บทบาทนี้ Mead ได้พัฒนาแนวคิดเรื่อง “Self” (ตัวตน) ขึ้นมา เขากล่าวว่า ความคิดเรื่องตัวตนเกิดขึ้นได้ เมื่อบุคคลคิดออกไปนอกตัว แล้วมองสะท้อนกลับมา เหมือนผู้อื่นมองเรา = บทบาทของผู้อื่น (Role of Another) การรับรู้บทบาทนี้ไม่ได้ติดตัวมาแต่กำเนิด ต้องมาเรียนในภายหลัง การพัฒนาความสำนึกในตัวตน (Consciousness of Self) เป็นสิ่งสำคัญของความเป็นมนุษย์ มันเป็นพื้นของความคิด การกระทำและการสร้างสังคม ถ้าปราศจากความคิดเรื่อง Self แล้ว มนุษย์จะไม่สามารถตอบสนองและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ เมื่อมนุษย์สามารถรู้ว่าผู้อื่นคิดอย่างไรกับตน มนุษย์ก็สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างดี และสิ่งนี้ก็สร้างความร่วมมือทางสังคมได้อย่างดี (Cooperative Action) เช่นกัน

การปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์มี 2 ประการ คือ มนุษย์สร้างตัวตนขึ้นมาและ มนุษย์สะท้อนตัวเองจากผู้อื่น ทั้งปัจเจกบุคคลและสังคมจึงแยกกันไม่ได้ ถ้าปราศจากการสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ที่มีการตีความหมายร่วมกัน กระบวนการทางสังคมจะไม่เกิดขึ้น ดังนั้นมนุษย์จึงอยู่ในโลกแห่งสัญลักษณ์ที่มีความหมายและมีความสำคัญต่อชีวิตและพื้นฐานหลักของการมีปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์

Mead เป็นผู้เชื่อมโยงความคิดเรื่องจิต อัตตา และ โครงสร้างของสังคมเข้ากับกระบวนการกระทำระหว่างกันทางสังคม เขามีความเห็นที่ ลักษณะเด่นของจิตมนุษย์มี 3 ประการ คือ

1. จิต มีความสามารถใช้สัญลักษณ์กำหนดสิ่งต่างๆในสภาพแวดล้อม ทำให้สามารถ “รู้จัก” สิ่งต่างๆ เหล่านั้น

2. จิตสามารถฝึกซ้อมแนวการกระทำต่อสิ่งต่างๆ ก่อนที่จะได้ลงมือกระทำสิ่งต่างๆ ดังกล่าวจริง

3. จิตสามารถหักห้ามแนวการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมไม่ควร

ความคิดเรื่องจิตเป็นเรื่องสำคัญในทัศนะของ Mead เพราะ ถ้าไม่มีจิตแล้วอัตตาและสังคมก็ จะไม่เกิด แต่ Mead ก็ไม่ได้สนใจเรื่องจิตของคนใดแล้ว เขาสนใจเฉพาะการเกิดของจิตของมนุษย์ในวัยทารกและวัยเด็ก Mead เชื่อว่า จิตเป็นผลผลิตของสังคม (Social Product) คือ ไม่ได้มีมาแต่กำเนิด จิตเกิดจากการที่มนุษย์สัมพันธ์กัน

อัตตาทางสังคม เมื่อมนุษย์สามารถให้ความหมายกับสิ่งต่างๆและบุคคลอื่นในสภาพแวดล้อมได้แล้ว เขาก็สามารถให้ความหมายกับตัวของเขาได้เสมือนเป็นสิ่งเหมือนกัน การตีความหมายของท่าทางต่างๆ จึงไม่เพียงแต่ช่วยให้เกิดการประสานงานระหว่างมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น แต่จะสามารถนำมาประเมินผลตนเองได้ด้วย การประเมินผลตนเองขึ้นอยู่กับกระบวนการของจิต Mead กล่าวว่าเมื่อบุคคลได้ “ภาพตนเอง” (Self-Image) จากสายตาของคนอื่นที่สัมพันธ์กับตนระยะหนึ่ง ภาพตนเองที่มีลักษณะชั่วคราวนี้จะค่อยๆฝังลึก จนในที่สุดจะกลายเป็น “ความคิดเกี่ยวกับตนเอง” (Self-Conception) ที่เป็นเสมือนวัตถุอย่างหนึ่งที่มีความสม่ำเสมอที่ประสานสอดคล้องกันมั่นคงถาวรขึ้นกลายเป็นอัตตาของบุคคลนั้น

Mead เลือกลงแสดงขั้นตอนสำคัญ ในกระบวนการพัฒนาอัตตา 3 ขั้นตอนด้วยกัน โดยแต่ละขั้นตอนจะแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงภาพตัวเองที่ลักษณะชั่วคราวและการลงรากฝังลึกลงไป ในความรู้สึกของความคิดเกี่ยวกับตนเองด้วย คือ ประการที่ 1 ขั้นเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Role-Taking) ซึ่งการสวมบทบาทของผู้อื่น Mead เรียกว่า ขั้นการเล่นบท (Play Stage) ในขั้นนี้เป็นขั้นที่มนุษย์ยังเป็นเด็กทารก มีความสามารถในการเล่นบทได้จำกัดเพียงคนสองคน ภาพของตนเองก็ยังจำกัดไม่ฝังแน่นแต่อย่างใด ส่วนขั้นที่ 2 เรียกว่าขั้นเกมกีฬา (Game Stage) ช่วงนี้ร่างกายของเด็กเจริญวัยขึ้นแล้ว สามารถสวมบทบาทของผู้อื่นได้มากขึ้น ตัวอย่าง เช่น การประสานร่วมมือกับผู้อื่นได้มากขึ้น ร่วมกิจกรรมที่มีการประสานงานกันอย่างมีระเบียบมากขึ้น (Mead ชอบเทียบเคียงขั้นนี้กับทีมฟุตบอล) โดยบุคคลจะต้องสวมบทบาทของนักฟุตบอลคนหนึ่ง เล่นฟุตบอลประสานกับคนอื่น (ให้ได้ชัยชนะทีมคู่ต่อสู้และ

ชนะใจคนดู) และขั้นสุดท้ายเป็นขั้นที่บุคคลสามารถสวมบทบาทของบุคคลทั่วไป (Generalized Other) หรือกลุ่มท่าทีของสังคม ขั้นนี้เป็นขั้นที่ Mead เห็นว่าบุคคลสามารถยึดถือปริทรรศน์ทั่วไปของชุมชน หรือความเชื่อทั่วไป ค่านิยม บรรทัดฐานของสังคมหนึ่งในการกระทำระหว่างกันด้านต่างๆ ได้ ซึ่งหมายถึง มนุษย์สามารถเพิ่มความเหมาะสมในการตอบโต้กับผู้อื่น ในการกระทำระหว่างกันมากขึ้น และขยายขอบเขตภาพตนเองจากความสามารถในการสวมบทบาทของบุคคล การขยายวงจำนวนคนที่บุคคลสวมบทบาทนี้เอง ที่เป็นขั้นตอนของพัฒนาการของอัตตาขั้นต่างของมนุษย์ ตามทัศนะของ Mead สังคม หรือคำที่เรียกว่า “สถาบัน” คือ การกระทำระหว่างกันที่จะจัดระเบียบแล้วและมีแบบแผนของบุคคลต่างๆ การกระทำดังกล่าวเกิดขึ้นได้เพราะ “จิต” ถ้าไม่มีจิตเสียแล้ว บทบาทและการคิดหาทางเลือกต่างๆ ของกิจกรรม ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ ในการสวมบทบาทนี้เองที่ทำให้บุคคลสามารถเข้าใจผู้อื่นและปฏิบัติตอบโต้ได้อย่างถูกต้องในกลุ่มที่เขาสังกัดอยู่

นอกจากนั้น สังคมยังต้องขึ้นกับอัตตา (Self) ด้วย เพราะอัตตาเกิดจากทัศนะของ Generalized Other หากไม่สามารถมองเห็นและประเมินค่าตนเอง จากสายตาคนอื่นแล้วการควบคุมทางสังคมก็จะอาศัยเพียงการประเมินตน จากบทบาทของตนเท่านั้น ซึ่งจะทำให้ไม่สามารถประสานกิจกรรมที่แตกต่างๆ ได้ ยิ่งกว่านั้นจิตและอัตตา ยังช่วยให้ Mead สามารถมองสังคมในสภาพที่เปลี่ยนไปมาและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอได้ด้วย เพราะ การแทรกบทบาทและเลือกบทบาทหรือแนวทางการปฏิบัติ ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวได้ตลอดเวลาที่มีการโต้ตอบกับผู้อื่น (Response) การถือเอาอัตตาเป็นวัตถุอย่างหนึ่งในกระบวนการกระทำของสังคม ทำให้บุคคลสามารถประเมินค่าอัตตาในสายตาของผู้อื่นได้ด้วย หลังจากนั้นก็สามารถวางแผนการโต้ตอบ Mead กล่าวว่า “สถาบันของสังคมก็คือ รูปแบบที่เป็นระเบียบของกลุ่มหรือกิจกรรมทางสังคมซึ่งเป็นรูปแบบที่มีการจัดระเบียบจนบุคคลสมาชิกของสังคมสามารถปฏิบัติตนได้สมบูรณ์ ด้วยการถือลักษณะท่าทางของผู้อื่นที่มีต่อกิจกรรมเหล่านี้ Mead เชื่อว่าสังคมเป็นปรากฏการณ์ที่สร้างสรรค์ขึ้น จากการปรับตัวระหว่างการกระทำระหว่างกันของมนุษย์ (ไม่ใช่เป็นสิ่งที่มียู่ก่อน) ดังนั้น สังคมอาจถูกสร้างขึ้นใหม่เปลี่ยนแปลงไปตามจิตและอัตตาจะเห็นควร Mead จึงได้สร้างสังกัดกับเรื่อง “I” และ “Me”

หัวใจของทฤษฎีสัญลักษณ์ทางสังคมอยู่ที่คติการกระทำระหว่างกันและสัญลักษณ์รวม เรียกว่า คติ หรือทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (symbolic interactionism) ทฤษฎีนี้มีสมมุติฐานสำคัญว่ามนุษย์ติดต่อกัน มีการกระทำระหว่างกัน โดยอาศัยสัญลักษณ์เป็นสื่อที่ทำให้เกิดความเข้าใจ สัญลักษณ์ต่างกับสัญญาณ (signal) ซึ่งมีความหมายอย่างเดียว เช่น สัญญาณไฟจราจร สีแดง-ห้ามไป สีเหลือง-ระวัง และ สีเขียว-ไปได้ แต่ละสีหรือแต่ละสัญญาณมีความหมายเพียงอย่างเดียว

แต่สัญลักษณ์แต่ละอัน มีความหมายได้หลายอย่าง เช่น คำว่า หมู อาจ หมายถึงสัตว์ประเภทหนึ่ง หมายถึงคนอ้วน หรือเรื่องอะไรที่ง่ายไม่ยุ่งยาก สีแดงสำหรับมนุษย์มีความหมายได้มากกว่าอย่างเดียว เช่น ถ้าใช้กับการจราจรก็แปลว่าต้องหยุด ปล่อยให้คนในเส้นทางอื่นเขาไป หรือถ้าอยู่ในธงไตรรงค์ของเราหมายถึงเลือด มีความหมายต่อไปอีกว่าคนไทยเป็นนักรบ ผู้ไม่ยอมถอยอะไรทำนองนั้น สัตว์มีความสามารถแค่ใช้สัญญาณ แต่มนุษย์มีความสามารถใช้ทั้งสัญญาณ และสัญลักษณ์

สัญลักษณ์มีได้หลายแบบ เช่น ภาษา กิริยาท่าทางหรือการกระทำ ภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มีความสลับซับซ้อน ยากแก่การเข้าใจ ต้องอาศัยการฝึกฝนอบรมเรียนรู้เป็นเวลานาน มีความซ้ำของจึงจะใช้ได้ แต่กระนั้นก็ยังมีความผิดพลาดอยู่เสมอ เพราะต้องอาศัยการตีความตามสถานการณ์ (context) ในขณะนั้นๆ เช่น ครูมองเห็นลูกศิษย์ในชั้นที่ตนกำลังสอนคนหนึ่งกำลังคุยจึงเรียกชื่อศิษย์คนนั้น แปลว่าให้เด็กคนนั้นหยุดคุย ครูภูมิศาสตร์ใช้คำว่า capital ในความหมายเมืองหลวง ครูบัญชีใช้คำนั้นในความหมายเงินทุน ครูสังคมวิทยาใช้คำนั้นในความหมายว่าหนักหรือหนักหน่วง ในคำว่า capital punishment กิริยาท่าทางหรือการกระทำแต่ละอย่างก็มีความหมายได้หลายอย่างตามความคิดของมนุษย์ เช่น การร้องไห้ อาจแปลว่า ดีใจ เสียใจ หรือเจ็บแค้นใจก็ได้ หัวเราะ ก็ทำนองเดียวกัน ยกเว้นหัวเราะก็มีความหมายได้หลายอย่าง มนุษย์รู้ความหมายได้โดยอาศัยการตีความในบริบทนั้นๆ

นักทฤษฎีสัญลักษณ์ทางสังคม นำเอาความรู้เหล่านี้มาใช้กับสังคมมนุษย์โดยสร้างเป็นทฤษฎีขึ้นมาว่า ตัวมนุษย์ (อัตตา) นั้นเป็นสัญลักษณ์ มีความหมายได้หลายอย่างในสายตาของผู้อื่น มนุษย์จึงพัฒนาตัวตนขึ้นมาจากความรู้สึกหรือสายตาของผู้อื่น ทำตัวดิงตามสายตาหรือมาตรฐานของสังคม ตัวตนจึงเป็นตัวตนทางสังคม (social self) คือเป็นผลผลิตของสังคม (social product) แน่แน่นอนจะเป็นตัวตนตามสายตาผู้อื่นได้ต้องอาศัยจิต (mind) ช่วยคิด จิตจะรู้จักคิดได้ ก็ต้องอาศัยสื่อคือสัญลักษณ์ ๆ สำคัญในที่นี้คือ ภาษา จึงกล่าวได้ว่า ภาษาทำให้เกิดจิต จิตทำให้เกิดตัวตน แล้วตัวตน (อาศัยสัญลักษณ์อีก) ก็สร้างสังคมขึ้น สังคมจะอยู่หรือจะไปที่แล้วแต่มนุษย์เหล่านี้เอง ทฤษฎีนี้จึงให้ความสำคัญแก่นมนุษย์มาก

2.7 ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

Gudyhunst (2003) ได้จัดกลุ่มทฤษฎีการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมโดยจำแนกตามแก่นของทฤษฎีออกเป็น 5 กลุ่ม คือ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของการสื่อสาร ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปรับวิธีในการสื่อสาร ทฤษฎีเกี่ยวกับการเจรจาต่อรองและการจัดการทางด้านเอกลักษณ์ ทฤษฎีที่

เกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสาร และ ทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัวในการสื่อสาร โดย Gudyhunst ซึ่งให้เห็นว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในช่วงเวลาที่ผ่านมามีการพัฒนาไปอย่างมาก แต่ยังมีอีกหลายส่วนจำเป็นต้องมีการพัฒนาต่อไปในอนาคต เหตุผลประการแรกคือทฤษฎีส่วนใหญ่กำเนิดจากการศึกษาเชิงอัตวิสัยมีเพียงส่วนน้อยที่ได้มาจากการศึกษาเชิงอัตวิสัย แต่แนวโน้มที่จะใช้ทฤษฎีที่กำเนิดมาจากวิธีการแสวงหาความรู้ทั้งสองแบบร่วมกันมีมากขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะมีการศึกษาการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในเชิงอัตวิสัยมากขึ้น เหตุผลประการที่สองคือทฤษฎีส่วนใหญ่กำเนิดในประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนั้น จึงมีความต้องการทฤษฎีที่พัฒนาจากนักวิชาการจากส่วนอื่นของโลก ส่วนเหตุผลที่สามนั้นที่ผ่านมาการศึกษาสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องอำนาจอยู่น้อยมาก ในขณะที่แนวคิดดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก เหตุผลประการที่สี่คือ หลายทฤษฎีที่มีอยู่ขาดการศึกษาที่ใช้ทฤษฎีมาบูรณาการเข้าด้วยกัน และเหตุผลประการสุดท้ายคือในปัจจุบันยังคงมีทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมหลายทฤษฎีที่ยังไม่มีงานวิจัยมาสนับสนุนจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาในแนวทางดังกล่าวเกิดขึ้น

Lusting และ Koester (1998) ให้คำอธิบายไว้ว่า การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเป็นกระบวนการทางสัญลักษณ์ซึ่งคนจากวัฒนธรรมที่ต่างกันใช้ความหมายร่วมกัน ส่วน Ting-Toomey (1998) อธิบายว่าการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารสมาชิกของชุมชนที่มีวัฒนธรรมต่างกัน โดยได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนทางสัญลักษณ์ซึ่งคนจากส่วนวัฒนธรรมที่แตกต่างกันตั้งแต่สองวัฒนธรรมขึ้นไปแลกเปลี่ยนความหมายร่วมในการมีปฏิสัมพันธ์กัน คำอธิบายความหมายดังกล่าวสอดคล้องกับคำอธิบายของ Chen และ Starosta (1996) ซึ่งเน้นอย่างชัดเจนที่การแลกเปลี่ยนความหมายในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม เป็นที่น่าสังเกตว่า การอธิบายความหมายที่สั้นที่สุดคงจะเป็นของ Bennett (1998) ซึ่งให้ความหมายไว้ว่า การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเป็นการสื่อสารระหว่างต่างวัฒนธรรมอย่างไร ข้อเท็จจริงก็คือ ผู้ที่อยู่ในกระบวนการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมต้องมีความตระหนักในด้านความเหมือนและความต่างของวัฒนธรรมตนเองและของผู้อื่น ตลอดจนมีความสามารถในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเพื่อบรรลุถึงการให้ความหมายร่วมกันได้ (จินตนา มนเทียรวิเชียรฉาย, 2552)

ดังนั้นการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมจึงต้องเริ่มต้นจากความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication competence) ก่อน ซึ่ง Spitzberg และ Cupach (1984) มีแนวคิดว่าความสามารถในการสื่อสารเป็นกระบวนการทางพลวัตของผลกระทบซึ่งเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรม การตอบสนองทางอารมณ์ความรู้สึก และการรับรู้

Fisher และ Adams (1994) อธิบายถึงว่า ความสามารถในการสื่อสารว่ามีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการคือ ความเหมาะสม (Appropriateness) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) และความยืดหยุ่น (Flexibility) หรือความสามารถในการปรับตัว (Behavioral Adaptability) โดยทั้งหมดนั้นถือได้ว่าเป็นทักษะและคุณลักษณะของผู้อื่นที่มีความสามารถในการสื่อสาร

นอกจากนี้ Cupach และ Canary (1997) อธิบาย ถึงคำว่า “ความสามารถ” หมายถึง “การวินิจฉัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพและความเหมาะสมของการสื่อสาร

ในประเด็นของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมนั้น Martin และ Hammer (1989) ศึกษาพบว่าความสามารถในการสื่อสารในบริบทของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ พฤติกรรมด้านอวัจนภาษา พฤติกรรมด้านวัจนภาษา และพฤติกรรมการจัดการการสนทนา (Conversational Management Behaviors) พฤติกรรมด้านอวัจนภาษาเกี่ยวข้องกับการฟังอย่างตั้งใจ การสบตาโดยตรง และการยิ้ม ส่วนพฤติกรรมด้านวัจนภาษาเกี่ยวข้องกับการแบ่งปันข้อมูลและแสวงหาหัวข้อซึ่งเป็นเรื่องที่สนใจร่วมระหว่างคู่สนทนา ในขณะที่พฤติกรรมจัดการการสนทนาเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการถามคำถามและการพูดอย่างชัดเจน

Cupach และ Imahori (1993) อธิบายไว้ว่า ความสามารถในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมคือความสามารถของปัจเจกบุคคลที่จะจัดการอัตลักษณ์อันเป็นที่ยอมรับร่วมกันได้อย่างประสบความสำเร็จในระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์กัน

Chen และ Starosta (1996) ให้คำจำกัดความความสามารถในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมไว้ว่าคือความสามารถในการจัดการกับความหมายทางวัฒนธรรมและดำเนินพฤติกรรมทางการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างเหมาะสม โดยพฤติกรรมดังกล่าวแสดงถึงความตระหนักในอัตลักษณ์อันหลากหลายของผู้มีปฏิสัมพันธ์ในสถานะแวดล้อมเฉพาะเจาะจง ในอันที่จะสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Barna (1997) กล่าวถึงความสามารถในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมไว้ว่ามีทั้งสิ้น 6 ประการได้แก่ การมีความวิตกกังวล (Anxiety) การที่กักเอาความเหมือนแทนความต่าง (Assuming Similarity Instead of Difference) การใช้วัฒนธรรมตนเองเป็นบรรทัดฐาน (Ethnocentrism) การเหมารวมและการมีอคติ (Stereotypes and Prejudice) การตีความด้านอวัจนภาษาผิด (Nonverbal Misinterpretations) และภาษา (Language)

Ting-Toomey (1998) กำหนดเป้าหมายของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมอย่างไร้ประสิทธิภาพหรือความสามารถของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมไว้ว่าเพื่อสร้างความหมายร่วมกันระหว่างปัจเจกบุคคลที่แตกต่างกันในสถานการณ์ของการมีปฏิสัมพันธ์

Gudykunst (2004) กล่าวถึงการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพไว้ว่า การสื่อสารจะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อเราสามารถทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้น้อยที่สุด ไม่มีใครที่จะส่งสารโดยมีความหมายเดียวกัน นอกจากนี้ Gudykunst กล่าวถึงการทำนายหรือคาดเดาทางการสื่อสาร

(Communicative Predictions) ไว้ว่าบางครั้งเราจะมีควมสำนึกกว่าเรากำลังคาดเดาอยู่แต่ก็มีหลายครั้งที่เราทำไปโดยไม่รู้ตัว การทำนายหรือการคาดเดาดังกล่าวนี้ Miller และ Steinberg (1975) อธิบายไว้ว่าเกิดเมื่อมีการสื่อสารกันและกันในการสื่อสารนั้นผู้ส่งสารจะทำนายหรือคาดเดาเกี่ยวกับผลที่เกิดจากพฤติกรรมสื่อสาร โดยเลือกใช้กลยุทธ์การสื่อสารจากการทำนาย หรือการคาดเดาว่าผู้รับสารมีปฏิกิริยาสนองตอบอย่างไร นั่นคือการเลือกใช้กลยุทธ์ที่เราคิดว่าจะทำให้การสื่อสารเกิดประสิทธิผลมากที่สุด ด้วยเหตุนี้ข้อมูลที่ต้องนำมาใช้ในการทำนายเกี่ยวกับผู้อื่นจึงแบ่งได้เป็น 3 ประเภท (จินตนา มนเทียรวิเชียรฉาย, 2552) ได้แก่

1. ข้อมูลทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นความรู้เรื่องวัฒนธรรมของผู้อื่น เช่น ภาษา จารีตประเพณี ความเชื่อ
2. ข้อมูลทางสังคม ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการเป็นสมาชิกในกลุ่มสังคมและการมีบทบาทอย่างไรในสังคมนั้นๆ เช่น ข้อมูลด้านเชื้อชาติ ศาสนา ระดับชั้นในสังคม เพศ และอาชีพ เป็นต้น
3. ข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งเป็นข้อมูลเฉพาะของบุคคลที่เราต้องการสื่อสารเท่านั้น โดยเป็นข้อมูลเพิ่มเติมจากข้อมูลทางวัฒนธรรมและทางสังคม เช่น ลักษณะนิสัยใจคอ ลักษณะครอบครัวและรสนิยม

การขาดข้อมูล 3 ประเภท ทำให้ผู้สื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่กักเอาว่าวัฒนธรรมมีความเหมือนกันหมด ที่จริงแล้ววัฒนธรรมมีทั้งความเหมือนและความต่าง ความเหมือนและความต่างทางวัฒนธรรมล้วนมีส่วนสำคัญยิ่งในการช่วยให้การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญแก่ความเหมือนและความต่างดังกล่าวอย่างเท่าเทียมกัน โดยจะต้องตระหนักถึงความต่างและความเหมือนในขณะเดียวกันพร้อมกันไป Gudykunst และ Kim (2003) ให้ความเห็นว่าการมีปฏิสัมพันธ์กับคนแปลกหน้าในเบื้องต้นจะพัฒนาไปสู่การมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นเมื่อเราสามารถหาระดับของความเหมือนได้แม้ว่าความเหมือนดังกล่าวจะอยู่ที่ระดับต่ำสุดก็ตาม โดยความสามารถในการทำนายและอธิบายพฤติกรรมของคนแปลกหน้ามีความเกี่ยวข้องกับความสามารถในการทำความเข้าใจกฎ (rules) ของคนแปลกหน้า “เมื่อเราเข้าใจกฎที่คนแปลกหน้าใช้อยู่ เราก็จะสามารถทำนายและอธิบายพฤติกรรมของคนแปลกหน้าได้อย่างถูกต้อง” สิ่งสำคัญก็คือ ความใส่ใจ (mindfulness) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาถึงพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมัลดีฟเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการที่เหมาะสมนำไปสู่แนวทางการสื่อสารที่ก่อให้เกิดความเข้าใจและการยอมรับกันในสังคม จึงมุ่งศึกษาโดยเริ่มต้นจากมุมมองของมัลดีฟและคนภายในชุมชนที่มัลดีฟอาศัยอยู่ ตามที่ Gudykunst จำแนกทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมไว้ 5 กลุ่มทฤษฎี พบว่า แนวทางในการศึกษาการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับจุดสนใจที่จะศึกษา การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมัลดีฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย จึงเป็นจุดสนใจสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมของมุสลิมในเขตชุมชนเมือง และชุมชนชนบทของไทยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการเปลี่ยนอัตลักษณ์ของผู้ที่เปลี่ยนจากการนับถือศาสนาเดิมคือศาสนาพุทธที่ตนเองนับถืออยู่แล้วมานับถือศาสนาอิสลามด้วยเหตุผลการสมรส ในบริบทของสังคมไทยเท่านั้น จากการทบทวนเอกสารไม่พบงานวิจัยการสื่อสารอัตลักษณ์จากการเปลี่ยนศาสนา มีเพียงงานวิจัยของ ปวิณา โกมารกุล ฉ นกร (2547) ที่ศึกษา กระบวนการเรียนรู้ อัตลักษณ์มุสลิมของสตรีมุสลิม กรณีศึกษาสตรีมุสลิมชุมชนท่าอิฐ เพียงฉบับเดียว แต่งานวิจัยของปวิณา ศึกษาในแง่มุมของกระบวนการเรียนรู้อัตลักษณ์ของสตรีมุสลิมเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากของผู้วิจัยที่ต้องการศึกษาถึงกระบวนการในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม แต่ทั้งนี้ก็มีงานวิจัยที่ปรากฏในประเทศไทยที่เป็นพื้นฐานสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ดังต่อไปนี้

2.8.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารอัตลักษณ์

งานวิจัยของ สกกลานต์ อินทร์ไทร (2538) เรื่อง “การสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มพนักงานบริการในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง (เด็กปั้ม) ในกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า เด็กปั้มที่อพยพจากชนบทเข้ามาทำงานในเมือง ต้องเผชิญกับการปรับตัวใหม่ให้เข้ากับสภาพสังคมเมือง การปรับตัวของเด็กปั้มเหล่านี้ต้องอาศัยข่าวสารที่ได้รับผ่านสื่อมวลชน เด็กปั้มได้ใช้สื่อเพื่อปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตน อัตลักษณ์ที่ปรากฏชัดเจนที่สุดผ่านทางการใช้สื่อคืออัตลักษณ์ทางเพศ ชาติพันธุ์และชนชั้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากโครงสร้างของสื่อกระแสหลักในสังคมเมืองไม่ได้ช่วยให้เด็กปั้มเหล่านี้ได้เรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสังคมเมืองมากนัก สื่อยังมุ่งรับใช้แต่กลุ่มคนเมืองและดึงให้กลุ่มเด็กปั้มต้องยอมรับค่านิยมแบบคนเมืองตามไปด้วย เด็กปั้มจึงต้องเอาชนะข้อจำกัดด้วยการใช้เครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคลทั้งในการเชื่อมโยงตนเองกับอัตลักษณ์แบบเก่าและการเรียนรู้อัตลักษณ์แบบใหม่ เพื่อนำมาปรับใช้ให้การมองตนเองและการเรียนรู้ตนเองเกิดความสมดุลเหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ในเมือง

งานวิจัยของ สรัชชา เวชพฤติ (2539) ได้ศึกษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรมและกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมในชุมชนมอญ ที่ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาได้ข้อค้นพบว่า ตัวสื่อมีความสำคัญในการช่วยสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมอญ ของชาวมอญใน อำเภอ พระประแดง โดย พบว่า สื่อที่ช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ สื่อบุคคล อันได้แก่ผู้นำทางศาสนาและผู้นำทางการศึกษา ส่วนปัจจัยภายนอกเป็นแรงผลักดันที่ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมหรืออัตลักษณ์ความเป็นมอญ ได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์อันได้แก่ความทันสมัย การกลายเป็นเมือง การเป็นอุตสาหกรรม แผนพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสื่อสารมวลชน นอกจากนั้นยังพบว่าเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ มอญนับวันจะลดลงไปเนื่องจากกระแสของโลกาภิวัตน์ดังกล่าวข้างต้นนั่นเอง

งานวิจัยของ นริศรา นงนุช (2544) ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการสื่อสารในการจัดการท่องเที่ยว ของชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” พบว่าชีวิตชาวมอญที่อาศัยบนเกาะเกร็ดนั้นมีอัตลักษณ์ อย่างหนึ่งที่เหมือนกับชาวมอญกลุ่มอื่นๆ ในประเทศไทยคือ การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่ใหญ่ และยังคง รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้ได้ค่อนข้างเหนียวแน่น ซึ่งวิถีชีวิตในปัจจุบันของชาวมอญ แห่งนี้ต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลาเพื่อรักษาความสมดุลของอัตลักษณ์ตนเอง ที่ขณะหนึ่งต้องเป็น มอญเพื่อต่อรองอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ของตัวเองในกระแสสังคมไทยและปะทะกับความเจริญจาก กระแสโลกาภิวัตน์ภายนอกและเพื่อดำรงอัตลักษณ์ความเป็นมอญเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว ชาวมอญ บนเกาะเกร็ดมีรูปแบบของการสื่อสารในชีวิตประจำวัน 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบแรกคือการสื่อสาร ภายในครอบครัว การสื่อสารในชีวิตประจำวันทั่วไปของชาวมอญด้วยกันบนเกาะเกร็ดหากเป็นภายใน ครอบครัว ก็จะใช้การสื่อสารแบบตัวต่อตัวเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการถ่ายทอดมรดกทาง วัฒนธรรมของบรรพบุรุษหรืออัตลักษณ์ความเป็นมอญจะถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นด้วยวิธีบอกเล่าแบบ มุขปาฐะ (oral communication) คือคนเฒ่าคนแก่จะเล่าเรื่องราวเก่าๆ ให้ลูกหลานฟัง ในขณะที่เลี้ยง หลานผู้เฒ่าผู้แก่เหล่านี้ก็จะพูดภาษามอญไปบ้าง หรืออบรมสั่งสอนและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม ชาวมอญโบราณในเรื่องต่างๆ ไปด้วย ทำให้ลูกหลานชาวมอญซึมซับวัฒนธรรมเรื่องเล่าเก่าๆ และ ตำนานต่างๆ รวมถึงภาษาไปโดยไม่รู้ตัว

ส่วนรูปแบบที่สองคือ การสื่อสารภายในชุมชน ด้วยอัตลักษณ์ความเป็นมอญอย่างหนึ่งที่ ลูกหลานมักปลูกบ้านอยู่ใกล้กับบ้านพ่อแม่ ทำให้ลักษณะของชุมชนที่นี่มีความหนาแน่น และความ ที่พื้นที่เป็นเกาะมีทางเดินเชื่อมถึงกันตลอด ทำให้ความสัมพันธ์ของชุมชนมีลักษณะสนิทสนมแนบ แน่น ถ้อยทีถ้อยอาศัย ทำให้การสื่อสารที่เกิดขึ้นภายในชุมชนแห่งนี้เป็นการสื่อสารที่เกิดจากความ สนิทสนมคุ้นเคยและอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวแบบชุมชนพื้นบ้านในอดีต ดังนั้นเมื่อเวลามีข่าวสาร ที่จะต้องบอกกล่าวถึงกัน คนในชุมชนก็จะเลือกใช้วิธีการสื่อสารแบบตัวต่อตัวเป็นหลัก (face to face) ไม่ได้คำนึงถึงระเบียบกฎเกณฑ์มากนัก และเนื่องจากสามารถเดินไปมาถึงกันได้ด้วยทางเดินรอบเกาะ ดังนั้นเมื่อพบใครก็แจ้งข่าวสารไปเรื่อยๆ แบบปากต่อปาก แต่หากเป็นเรื่องของทางการ เช่นเรื่องการ ท่องเที่ยวหรือเรื่องที่จะต้องขอความร่วมมือจากชาวบ้านก็จะประสานไปยังกลุ่มผู้นำชุมชนให้ช่วยบอก ต่อให้ ซึ่งผู้นำชุมชนก็จะเข้าไปพบกับหัวหน้าครอบครัวให้แจ้งสมาชิกในบ้านทราบอีกทีหนึ่งเป็นการ กระจายข่าวแบบเป็นเครือข่าย (Network) แต่หากต้องการจะพบปะสังสรรค์กันเป็นหมู่ใหญ่หรือระดม

สมองเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชน ก็จะอาศัย “ศาลาการเปรียญของวัด” โดยเฉพาะที่วัดปรมัยยิกาวาส เป็นสถานที่นัดพบ ทำให้มีโอกาสดำเนินมาพบปะพูดคุยกันและเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน

งานวิจัยของ วสุ เขียวสะอาด (2545) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยและชาวมอญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาตำบลลาด อำเภอบางบาล จังหวัดสมุทรปราการ พบว่ากระแสโลกาภิวัตน์อันได้แก่เรื่องของเศรษฐกิจการทำมาหากิน นโยบายพัฒนาท้องถิ่นของภาครัฐ รวมไปถึงการเปิดรับสื่อมวลชน มีบทบาทสำคัญมากที่ทำให้อัตลักษณ์ความเป็นมอญของชาวมอญในตำบลลาดลดน้อยลง เพราะต้องคิดต่อเรื่องอาชีพและการทำมาหากิน จึงต้องทำตัวเหมือนคนไทยเพื่อสะดวกในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งชาวมอญในตำบลลาดจะสื่อสารโดยการสื่อสารภายในกลุ่ม (Intra - Group Communication) เป็นหลักเพื่อสืบสานประเพณีต่างๆ และเรื่องราวภายในกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง โดยที่ชาวมอญในตำบลลาดจะมีอัตลักษณ์แบบเป็น “มอญๆ ไทยๆ” ในระหว่างชีวิตประจำวันปกติ แต่เมื่อถึงช่วงเวลาเทศกาล เช่นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ก็จะแสดงความเป็นมอญออกมาอย่าง นับเป็นการเลือกแสดงอัตลักษณ์ออกมาใช้ในสถานการณ์ที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านั้นในส่วนของคนไทยและคนมอญในตำบลลาดนี้ จะใช้ข้อมูลเรื่องของศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เป็นสื่อในการพูดคุยแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกัน และเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงให้เกิดการศึกษาซึ่งกันและกันรวมทั้งทำให้เกิดความเข้าใจกันอีกด้วย

งานวิจัยของ โสวรรณ คงสวัสดิ์ (2545) เรื่อง “ การสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ของเด็กและเยาวชนสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี” ผลการวิจัยพบว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลและการเปิดรับสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับการสร้างอัตลักษณ์ของพวกเขา นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กเหล่านี้รู้สึกว่าตัวเองมีชนชั้นที่ต่ำกว่าคนกลุ่มอื่นในสังคม โดยใช้ในการเปรียบเทียบตัวเองกับบุคคลรอบข้างรวมทั้งสิ่งที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนด้วย เพื่อมาประกอบสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง

งานวิจัยของ ศิรินาถ ปิ่นทองพันธ์ (2546) ศึกษาเรื่อง “การรับรู้และการสื่อสารในการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาวดำของนักศึกษาภาคใต้ ในเขตกรุงเทพมหานคร” เป็นการศึกษาการรับรู้และการสื่อสารในการแสดงอัตลักษณ์ของความเป็นชาวดำในกรุงเทพฯ จากมุมมองของนักศึกษาภาคใต้และเพื่อนนักศึกษาในสถาบันเดียวกันแต่ต่างภูมิภาคที่มีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร โดยเลือกใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาภาคใต้และเพื่อนนักศึกษาในสถาบันเดียวกันแต่อยู่ต่างภูมิกาคนั้น มีการรับรู้อัตลักษณ์ความเป็นชาวดำโดยผ่านภาษาสูงที่สุด นอกจากนั้นโดยภาพรวมแล้ว นักศึกษาภาคใต้คิดว่าตนเองมีการพูดคุยสื่อสารกับเพื่อนชาวดำมากกว่าเพื่อนต่างภาค และมีการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นคนใต้ผ่านทางคำนิยามและพฤติกรรมสูงที่สุด ส่วนในด้านการ

ปรับตัวพบว่านักศึกษาชาวไต้หวันมีอัตลักษณ์แบบผสมหรือเป็นอัตลักษณ์แบบพันธุ์ทาง คือยังคงมีความเป็นคนไทยอยู่และรับเอาวัฒนธรรมชีวิตความเป็นอยู่ของคนกรุงเทพฯเข้ามาด้วยจะสื่อสารให้เจ้าหน้าที่ดูแลทราบถึงความไม่พอใจต่อสภาพความเป็นอยู่ของตน

งานวิจัยของ นงนภัศ ศรีสงคราม (2547) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารวัฒนธรรมด้านอัตลักษณ์ และสัญชาตญาณของชาวไทยโพรงในหมู่บ้านคอนเตอาอิฐ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การสื่อสารมีบทบาทด้านอัตลักษณ์ต่อชาวไทยโพรงอย่างมาก ในฐานะเป็น “เครื่องมือ” ด้านการรักษาวินัยวัฒนธรรม และสืบทอดมรดกและช่วยรักษาอัตลักษณ์ในคนรุ่นต่อไปรวมถึงช่วยถ่ายทอดเรื่องราวให้คนในสังคมภายนอกได้รับรู้ด้วย ซึ่งการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวัฒนธรรมจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานของชาวไทยโพรงนั้น ทำโดยการสอนให้รู้แบบตัวต่อตัว ปากต่อปาก และปฏิบัติให้ดูเพื่อให้เกิดการซึมซับวัฒนธรรมด้วยตัวเองผ่านการเล่าแบบมุขปาฐะเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเผ่าพันธุ์ ผ่านเรื่องราววิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี พิธีกรรม ค่านิยมและความเชื่อ สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของชาวไทยโพรงมี 2 รูปแบบคือปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งปัจจัยภายในได้แก่ การสื่อสารและภาษาโพรง ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรมด้านการทอผ้า และจักสานซึ่งมีลายเฉพาะของตนเองอันจะนำไปสู่อัตลักษณ์ของชุมชน รวมถึงปัจจัยด้านการสืบทอดวัฒนธรรมของชาวไทยโพรงโดยชาวไทยโพรงที่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่จะทำหน้าที่เป็นผู้ยึดโยงชุมชนโดยมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม ทำให้เกิดความผูกพันกัน ที่ถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงรักษาอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมของชุมชนบ้านคอนเตอาอิฐแห่งนี้ไว้ได้ ผู้วิจัย ยังได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้วยว่า ควรนำการสื่อสารเข้ามามีส่วนในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทยโพรงให้มากขึ้น เช่นทำหน้าที่ในการเป็นกระบอกเสียง ช่วยสื่อข่าว เผยแพร่อัตลักษณ์ที่ชาวไทยโพรงมีอยู่ไปสู่ชุมชนภายนอก และควรให้สื่อมวลชนช่วยเสริมอีกแรงหนึ่งเพื่อให้เกิดการสืบทอดอย่างต่อเนื่องระหว่างผู้คนรุ่นสู่รุ่น

งานวิจัยของเจือจันทร์ วงศ์พลกานันท์ (2547) วิจัยเกี่ยวกับการธำรงอัตลักษณ์ของสตรีมอญในสังคมไทยซึ่งมีสนามวิจัยอยู่ที่ชุมชนมอญวัดศาลาแดงเหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี และชุมชนมอญปากลัด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบการนิยามอัตลักษณ์ของชาวมอญมีลักษณะการต่อรองกับกระแสโลกสมัยใหม่ (โลกาภิวัตน์) โดยระบุอัตลักษณ์ของตนเองว่าประกอบด้วย การมีสายเลือดมอญ การพูดภาษามอญ การนับถือพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และความภาคภูมิใจในการต่อสู้เพื่อเอกราชของบรรพชนมอญในอดีต นอกจากนี้ยังพบว่า บทบาทในการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญของชุมชนแห่งนี้ได้แก่ผู้หญิง เนื่องจากผู้หญิงมักมีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่างๆ ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพิธีศพและพิธีกรรมที่

เกี่ยวกับการนับถือผี โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ชุมชนมอญปากลัดซึ่งยังคงหลงเหลือร่องรอยของการนับถือผี เช่นการทำพิธีไหว้และเข้าทรงเจ้าพ่อประจำหมู่บ้านในช่วงหลักเทศกาลสงกรานต์ พิธีรำสามภาคในงานศพของคนไทยเชื้อสายมอญ

นอกจากนั้นงานวิจัยอีกชิ้นของ เจือจันทร์ วงศ์พลกานันท์ (2549) เป็นงานวิจัยในระดับปริญญาเอก เรื่องกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของสตรีชายแดนกลุ่มชาติพันธุ์มอญและปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มพม่าและไทย : กรณีศึกษาชุมชนมอญในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่าผู้ที่สามารถธำรงอัตลักษณ์ความเป็นมอญเอาไว้ได้อย่างสมบูรณ์ได้แก่สตรีมอญที่อพยพจากพม่าเข้ามาสู่ประเทศไทยเมื่อ 50 ปีก่อน ที่เรียกว่ารุ่นย่ายายถือเป็นเสาหลักของชุมชนในการธำรงอัตลักษณ์ความเป็นมอญ แต่เป็นลักษณะของอัตลักษณ์ที่ตายตัวหยุดนิ่งไม่มีความยืดหยุ่น โดยอัตลักษณ์ที่แสดงออกอย่างเข้มข้นได้แก่ทรงผม การแต่งกาย การใช้ภาษามอญ การปฏิบัติกิจทางศาสนา และการปฏิบัติตามวัฒนธรรมและประเพณีมอญในชีวิตประจำวันอย่างเคร่งครัด ในขณะที่เดียวกันก็พยายามสืบทอดอัตลักษณ์ความเป็นมอญสู่ลูกหลานด้วยการใช้ตัวเองเป็นสื่อบุคคลทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง อบรมสั่งสอนลูกหลานผ่านเรื่องเล่าต่างๆ เช่นนิทานมอญ ประวัติความเป็นมาของอาณาจักรมอญ ฯลฯ ส่วนผู้หญิงในรุ่นที่สองเป็นรุ่นที่เกิดในประเทศพม่าและอพยพติดตามครอบครัวเข้ามาตั้งแต่วัยเด็กเป็นคนรุ่นที่พูดได้ทั้งภาษาไทยและภาษามอญ ถือได้ว่าเป็นคนรุ่นที่มีอัตลักษณ์ที่เลื่อนไหลมากที่สุดซึ่งคนกลุ่มนี้จะนิยามตนเองว่าเป็นผู้ที่มีอัตลักษณ์ถึงสองชาติพันธุ์ โดยจะเลือกต่อรองแสดงอัตลักษณ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่ตน เช่นแสดงความเป็นมอญในขณะที่อยู่ในหมู่บ้าน แต่จะแสดงตนว่าเป็นคนไทยเมื่ออยู่นอกชุมชนมอญ ส่วนผู้หญิงรุ่นสุดท้ายซึ่งเป็นรุ่นที่คนในชุมชนคาดหวังให้รักษาความเป็นมอญให้มากที่สุดก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความเลื่อนไหลของอัตลักษณ์มากที่สุดเช่นกันเพราะในขณะที่ครอบครัวคาดหวังให้รักษาความเป็นมอญแต่สิ่งแวดล้อมรอบตัวในชีวิตประจำวันนั้นไม่เอื้ออำนวย จึงปรากฏการเลือกแสดงอัตลักษณ์หรือการต่อรองอัตลักษณ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์เกิดขึ้น

งานของเชิญขวัญ ภูษณงค์ (2549) ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ชาวกะเหรี่ยงที่อพยพมาสู่เมือง โดยได้ทำการศึกษาเรื่อง “การสื่อสารของกลุ่มชาวกะเหรี่ยงถิ่นฐานมาสู่ชุมชนเมืองในการปรับตัวและการแสดงอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์” ผลการวิจัยพบว่าครอบครัวของชาวกะเหรี่ยงมีการแสดงอัตลักษณ์ผ่านการสื่อสารด้านภาษาเป็นหลัก ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา โดยอัตลักษณ์ที่แสดงออกนั้นมีการเปลี่ยนแปลงและเลื่อนไหลไปตามสถานการณ์และมีความสัมพันธ์กับบุคคลคู่สื่อสาร เช่นครอบครัวชาวกะเหรี่ยงจะพูดภาษาชาวกะเหรี่ยงเมื่ออยู่ในกลุ่มหรืออยู่ต่อหน้าคนที่ไว้ใจ หรือในสถานการณ์ที่ตนเองรู้สึกว่าจะได้รับการยอมรับเช่นอยู่ท่ามกลางลูกศิษย์ที่เคยไปสอนภาษาชาวกะเหรี่ยง แต่จะไม่พูดเมื่ออยู่ต่อหน้าคนอื่นที่

แปลกหน้า และจะใช้ภาษาซาไกอีกครั้งเมื่อไม่ยอมให้ผู้อื่นรู้ว่าพูดเรื่องอะไร ซึ่งกลุ่มซาไกในฐานะชนกลุ่มน้อยในสังคมไทยมีปัญหาและอุปสรรคด้านการสื่อสารอย่างมากเมื่อต้องเข้ามาใช้ชีวิตในสังคมเมือง เนื่องจากประสบการณ์และการเรียนรู้ทางภาษา วัฒนธรรมและสังคมในที่ใหม่ที่ครอบครัวยุโรปเข้าไปอาศัยอยู่มีความแตกต่างอย่างมากจากสังคมเดิม ปัญหาที่พบประกอบด้วย การไม่เข้าใจหรือไม่รู้ภาษาที่ใช้สื่อสารกัน การขาดความรู้ในวิธีการสื่อสารตามวัฒนธรรม การหลีกเลี่ยงการสื่อสาร การยึดติดกับความเชื่อดั้งเดิมของตนเอง เช่น การกิน สุขอนามัย การทำการเกษตร การไม่พยายามปรับตัวให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในวัฒนธรรมใหม่ และ ปัญหาการมีอคติและการมองแบบเหมารวม ซึ่งปัญหาข้างต้น ซึ่งผู้วิจัยเสนอว่าแก้ไขได้ด้วยความพยายามของทั้งสองฝ่าย คือครอบครัวยุโรปและบุคคลคู่สื่อสาร ได้แก่ การพยายามทำความเข้าใจร่วมกันในเรื่องภาษาและวัฒนธรรม การใช้ทั้งสองมวลชน สื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจเข้ามาช่วย รวมทั้งการหลีกเลี่ยงการมองแบบอคติเหมารวม และต้องพยายามสร้างความสัมพันธ์กับคู่สื่อสารให้มากขึ้น

งานวิจัยที่ได้ยกมาข้างต้น แม้จะเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารและอัตลักษณ์นั้น พบว่างานทั้งหมดล้วนมุ่งประเด็นไปที่การสื่อสารเพื่อการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ผลงานการศึกษาการสื่อสารด้วยการใช้แนวคิดเรื่องการสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าวก็นับว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อวิเคราะห์ทำความเข้าใจในเรื่องของการสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมของมูฮัลฟ จึงนำมาสู่ข้อสงสัยที่ว่า แล้วอัตลักษณ์มุสลิมของมูฮัลฟนั้นจะมีลักษณะเป็นเช่นไรจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับงานวิจัยที่ศึกษากลุ่มคนชายขอบอื่นๆหรือไม่ แต่จุดที่สำคัญ คือ อัตลักษณ์มุสลิมของมูฮัลฟนั้นจะมีความสัมพันธ์กับการสื่อสาร และเป็นการเปลี่ยนอัตลักษณ์เนื่องจากการเปลี่ยนจากศาสนาพุทธที่ตนนับถือเป็นศาสนาอิสลามที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตนที่เด่นชัดแตกต่างจากผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม

2.8.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมุสลิม ชุมชนมุสลิม และ การสื่อสารของมุสลิม

งานวิจัยของ จูไรรัตน์ สวัสดิภาพ (2530) ศึกษาชุมชนกับความยึดมั่นในศาสนา: ศึกษากรณีไทยมุสลิม อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน และ การศึกษาศาสนาอิสลาม เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ส่งผลกับความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนปัจจัยในตัวแบบอีก 2 ปัจจัย คือ การศึกษาและการเป็นชนกลุ่มใหญ่ในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลมีนัยสำคัญกับความยึดมั่นผูกพันในศาสนา และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยที่มีนัยสำคัญ และปัจจัยที่ไม่มีนัยสำคัญ พบว่า ปัจจัยกลุ่มที่มีนัยสำคัญนั้นมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลโดยตรงในทางบวกกับแนวความคิดแบบโลกอลลิซิม จากข้อเท็จจริงนี้แสดงให้เห็นว่า ความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามมีสาเหตุมาจากการมีแนวความคิดแบบโลกอลลิซิม และสาเหตุอื่นๆที่เกี่ยวข้องในเชิงสาเหตุและผลกับแนวความคิดแบบโลกอลลิซิม กล่าวคือ การมี

แนวความคิดแบบโลกอลลิซึ่ม ระยะเวลาที่อยู่อาศัย และการศึกษาศาสนาอิสลามเป็นสาเหตุของความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลาม ในขณะที่ การศึกษาและการเป็นชนกลุ่มใหญ่ในชุมชน ไม่ได้เป็นสาเหตุของความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลาม

งานวิจัยของ นฐพงษ์ เทพจารี (2534) ศึกษาถึง ความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามของคนไทยมุสลิมชนบท จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านสังคม เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิต พบว่า เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมทางด้านสังคม ปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามระดับสูงมีค่าพฤติกรรมทางด้านสังคมสูงกว่ากลุ่มที่มีความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามระดับต่ำเป็นการยืนยันได้ว่า ความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามของคนไทยมุสลิมชนบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ทางด้านสังคมแต่อย่างใด และยังมีผลในทางส่งเสริมการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ ความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามมีผลต่อพฤติกรรมทางด้านคุณภาพชีวิต โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามระดับสูงจะมีค่าสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามระดับต่ำ เป็นการยืนยันได้ว่าความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ทางด้านคุณภาพชีวิต และยังมีผลส่งเสริมการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

งานวิจัยของ จริญญา มะลุลีม และคณะ (2538) ศึกษาเรื่อง อิสลามและวัฒนธรรมอิสลาม พบว่า เนื้อหาของศาสนาและวัฒนธรรมอิสลามนั้น แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ จะต้องมีความคงที่อยู่ตลอดเวลา และประเภทที่เปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา เวลา และสถานที่ ประเภทที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เช่น การนบ้นการ เป็นต้น ส่วนประเภทที่เปลี่ยนแปลงได้นั้น ส่วนมากจะระบุไว้กว้างๆที่สุด หรือไม่ระบุเลย การปฏิบัติขึ้นอยู่กับในวิจารณ์ญาณของมุสลิมทุกคนว่าสิ่งไหนควร สิ่งไหนไม่ควร เช่น การเลือกอาชีพ การศึกษา เป็นต้น

งานวิจัยของ อุษา จารุภา (2541) ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของวัฒนธรรมอิสลามต่อการสื่อสารในประเทศซาอุดีอาระเบีย พบว่า ประเทศซาอุดีอาระเบียเป็นประเทศอิสลามที่มีสังคมปิด มีการพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย ความก้าวหน้าทางกายภาพเท่าเทียมประเทศที่พัฒนาแล้วในโลกตะวันตก ทั้งในด้านการสื่อสารมวลชนและโทรคมนาคม วิถีชีวิตของประชาชนไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญทางกายภาพมากนัก ประชาชนมีความเคร่งครัดในด้านศาสนา ศาสนาอิสลามไม่มีการแยกกิจกรรมของอาณาจักรหรือพลเรือนนอกจากศาสนจักร ใช้กฎหมายอิสลามในการปกครองประเทศ การปฏิบัติตามกฎ คือ การปฏิบัติตามศาสนา พฤติกรรมการสื่อสารอยู่ภายใต้หลักการเพื่อความพึงพอใจของพระเจ้า เคารพในเกียรติยศและศักดิ์ศรีของบุคคล หลักศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสื่อสารของประชาชนซาอุดีอาระเบียและชาวต่างชาติ การดำเนินการสื่อสารมวลชนอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของภาครัฐ โดยมีนโยบายหลักเพื่อส่งเสริมความเชื่อทางศาสนา เพื่อเป็นเครื่องมือทางการเมือง และเพื่อส่งเสริมการพัฒนาประเทศ

งานวิจัยของ ปณิธา รื่นบรรเทิง (2542) ศึกษากลยุทธ์การสื่อสารอันนำไปสู่การก่อตัวเป็นชุมชนพัฒนาของชุมชนมุสลิมกุฎีขาว เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า วิวัฒนาการของชุมชนสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะการก่อตัว ระยะการเริ่มพัฒนา และระยะที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่วนปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนพัฒนาสามารถแยกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ปัจจัยภายในชุมชน คือ สภาพความเป็นอยู่ ลักษณะทางกายภาพ และแนวความคิดการพัฒนาของคนในชุมชน ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความเจริญเติบโตของสังคมเมือง และการได้รับความสนับสนุนจากองค์กรภายนอกชุมชน การใช้สื่อของชุมชนจะประกอบด้วยสื่อที่ใช้ในชุมชน คือ สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ สื่อชุมชน และสื่อมวลชน โดยสื่อหลักที่ใช้คือ สื่อเฉพาะกิจประเภทหนังสือเวียน และสื่อที่ใช้ภายนอกชุมชน คือ สื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจ ซึ่งสื่อที่ใช้โดยมาก คือ สื่อเฉพาะกิจประเภทจดหมายราชการหรือจดหมายที่ออกอย่างเป็นทางการ พัฒนาการของการใช้สื่อการพัฒนาชุมชนใน 2 ช่วงแรกของวิวัฒนาการของชุมชนจะใช้สื่อบุคคลในการสื่อสาร ต่อมาในช่วงที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจะใช้สื่อเฉพาะกิจ สื่อชุมชน สื่อบุคคล และสื่อมวลชนตามลำดับ ในส่วนของกลยุทธ์จะใช้สื่อหลายๆประเภทประกอบกัน เนื่องจากลักษณะของแต่ละสื่อจะมีความหมายแตกต่างกันและสามารถสนับสนุนซึ่งกันและกันได้

งานวิจัยของ อลิสา หะสาเมาะ (2543) ศึกษาเกี่ยวกับ ความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยมุสลิมในชุมชนหรือเสาะ อธิบายประเด็นที่เกี่ยวกับการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชนว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลหรือเสาะออก นับถือศาสนาอิสลาม อยู่บนเส้นทางตามขนบธรรมเนียมประเพณี มีศาสนาอิสลามเป็นแกนและมีการแสดงตนออกมาด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การแต่งกายที่มีลักษณะเฉพาะของผู้หญิง เช่นการมีผ้าคลุมศีรษะ (ฮิญาบ) ส่วนผู้ชายสวมหมวกขาวและนุ่ง โสร่ง รวมทั้งมีการแสดงออกผ่านการปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัด ความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกับคนต่างวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างทางด้านความเชื่อ เช่น ในเรื่องการร่วมรับประทานอาหารในงานจัดเลี้ยง ถ้าเป็นอาหารต้องห้ามตามหลักศาสนาอิสลามจะทำให้ชาวมุสลิมไม่สะดวกใจในการร่วมกิจกรรมดังกล่าว นอกจากนี้ในด้านภาษา ชาวมุสลิมในชุมชนหรือเสาะออกนิยามความเป็นตัวตนออกมาเช่น ถ้าเป็นมุสลิมต้องพูดภาษามลายู สิ่งต่างๆเหล่านี้ล้วนมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และเป็นลักษณะเฉพาะของมุสลิมในชุมชนหรือเสาะออกแห่งนี้

งานวิจัยของ ธาริณี ธาราคูลีดา (2547) ศึกษากระบวนการสื่อสารผ่านคุตบะห์วันศุกร์ของชาวไทยมุสลิมพบว่า กระบวนการสื่อสารผ่านคุตบะห์วันสุคนั้นมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ ผู้ส่งสาร ได้แก่ คอเต็บหรืออิมาม ผู้นำหน้าที่บรรยายคุตบะห์วันศุกร์ สาร ได้แก่ เนื้อหาที่บรรยายในคุตบะห์วันศุกร์ที่คอเต็บแต่ละท่านบรรยาย ช่องทางการสื่อสารและผู้รับสาร ได้แก่ ชาวไทยมุสลิมที่เข้าฟังคุตบะห์ (ธรรมะ) วันศุกร์ วิธีแสดงข้อมูลของคอเต็บและอิมามนั้นมาจาก 2 แหล่งด้วยกัน คือ จากคัมภีร์อัล-กุรอาน และหนังสือรวบรวมอัล-หะดีษ (จริยวัตร) ของท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) และจากสื่ออื่นๆ ได้แก่ สื่อวิทยุโทรทัศน์ หรืออินเทอร์เน็ตรวมทั้งสื่อพิมพ์อื่นๆ กลยุทธ์การบรรยายคุตบะห์วันศุกร์ที่คอเต็บใช้บรรยาย ได้แก่ การนำเสนอเรื่องราวที่ปัจจุบันทันด่วน นอกจากนี้ยังมีการ

ยกตัวอย่างจากคัมภีร์อัล-กุรอาน และหนังสือรวบรวมอัล-หะดีษ เพื่อให้มุสลิมเห็นภาพที่ชัดเจน รวมทั้งมีการใช้อัจนะภาษา เช่น ท่าทาง เป็นตัวช่วยด้วย

งานวิจัยของ ปวีณา โกมารกุล ณ นคร (2547) เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้อัตลักษณ์มุสลิมของสตรีมุอัลลัฟ กรณีศึกษา สตรีมุอัลลัฟในชุมชนท่าอิฐ พบว่ามุอัลลัฟได้อาศัยกระบวนการการเรียนรู้ทางด้านอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจากครอบครัว และชุมชน ซึ่งเป็นการเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย รวมถึงการเรียนรู้ด้านศาสนาของมุสลิมก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของมุอัลลัฟ ซึ่งมุอัลลัฟจะต้องใช้วิธีการสังเกตและต้องพยายามเรียนรู้จากสังคมมุสลิมทั้งจากภายในครอบครัวและจากชุมชน เพื่อนำประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้พบและสัมผัสนำมาปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์เดิมของเพื่อให้ตนเป็นมุสลิมอย่างสมบูรณ์ จากการศึกษาพบว่ามุอัลลัฟบางท่านเข้ามาเป็นมุสลิมแต่ไม่ได้มีการศึกษาด้านศาสนาอย่างแท้จริงและจริงจัง จึงทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามหลักของศาสนาได้ เช่น ไม่สามารถนมาซ (ละหมาด) ได้ ครอบครัวจึงเป็นสิ่งที่สามารถจะดำรงรักษาความเป็นมุสลิมไว้ เนื่องจากมุอัลลัฟจะต้องได้รับความช่วยเหลือในด้านการอบรมทางวัฒนธรรมต่างๆ ให้ถูกต้องถึงจะทำให้มุอัลลัฟมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้เป็นมุสลิมอย่างสมบูรณ์ ซึ่งสังคมและชุมชนจะเป็นตัวช่วยที่ทำให้มุอัลลัฟได้เรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้เข้าไปสัมผัส จึงทำให้เกิดความใส่ใจ เก็บรักษา และลองปฏิบัติ ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

งานของ ภักคินี แยกพงศ์ (2547) ศึกษาเกี่ยวกับการศรัทธาในอิสลามกับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร พบว่า ผลการศึกษาพบว่า การศรัทธาประกอบด้วย การเชื่อมั่นในจิตใจ การกล่าวด้วยวาจา และการปฏิบัติด้วยร่างกาย การศรัทธาที่แท้จริงจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบทั้ง 3 ประการ โดยถือว่าการเชื่อมั่นด้วยจิตใจคือรากฐานสำคัญที่สุดของการศรัทธา การศรัทธาที่มั่นคงจะทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมทุกประการของมุสลิมทั้งด้านการประกอบศาสนกิจและการปฏิบัติความดีงามต่างๆ การปฏิบัติคุณงามความดี คือ ผลโดยธรรมชาติของการศรัทธา สถานภาพความสมบูรณ์ของการเป็นผู้ศรัทธาจึงขึ้นอยู่กับปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของหลักอิสลาม ส่วนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามหลักการอิสลามเป็นกระบวนการทางสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการศรัทธา โดยเป็นการทำหน้าที่ร่วมกันระหว่างครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาในการอบรมขัดเกลาจิตใจปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เสริมสร้างพัฒนาการด้านร่างกายและด้านอื่นๆ เพื่อสร้างสรรค์คนดีที่สมบูรณ์และมีประโยชน์ โดยพบว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับหลักการศรัทธาในอิสลามโดยได้สะท้อนความรู้ ความเข้าใจในรูปของพฤติกรรมการศรัทธาในชีวิตประจำวัน และอบรมเลี้ยงดูบุตรบนพื้นฐานของการศรัทธาในอิสลาม

งานวิจัยของ บันทิตย์ สะมะฮุน และคณะ (2550) ศึกษาถึง มุสลิมกับการอยู่ร่วมกันในสังคมไทย พบว่า การอยู่ร่วมกันระหว่างมุสลิมกับมุสลิมมีระดับความสัมพันธ์ที่ดีในด้านหลักการ แต่ในทางปฏิบัติจริงแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างกันยังมีปัญหาอยู่ เนื่องจากความสัมพันธ์ในด้านหลักการทางศาสนาที่อิสลามสอนให้มุสลิมอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นพี่น้อง โดยคำสอนทั้งจากคัมภีร์อัล-กุรอาน และ จากอัล-หะดีษ ได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับมุสลิมด้วยทฤษฎีตายตัวและถือเป็นจุดแข็งของสังคม / ชุมชนมุสลิมในทุกที่ว่า “มุสลิมเป็นพี่น้องกัน” หรือ “มุสลิมต่อมุสลิมเปรียบเสมือนเรือนร่างเดียวกัน ส่วนใดเจ็บ ส่วนอื่นของร่างกายก็จะเจ็บด้วย” จากหลักการด้านศาสนาที่มีลักษณะเป็นคำสั่งทางศาสนา ซึ่งถือเป็นมิตินอกกว่ามิตีที่เป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน

จากแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นแนวทางที่ผู้วิจัยเลือกใช้เพื่อการหาคำตอบของปัญหาการวิจัยในครั้งนี้ โดยนำข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมมาวิเคราะห์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตั้งข้อสันนิษฐานและการสังเกตพฤติกรรม วิเคราะห์และอภิปราย สรุปผล การศึกษาถึงการเรียนรู้ และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมในพื้นที่ชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของประเทศไทย กำหนดระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยด้านการสื่อสารภายในบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคล กับ ครอบครัว ชุมชน และ สังคม ผันวนกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้วิจัยเลือกใช้แนวทางการศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาเพื่อค้นหาพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูฮัลล์ฟ เนื่องจากแนวทางการศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา มองว่ามนุษย์จะรู้ดีในเรื่องที่ตนเองมีประสบการณ์มาก่อน โดยการรับรู้และเข้าใจความหมายในขณะที่มีสติสัมปชัญญะ แนวทางปรากฏการณ์วิทยานี้จะช่วยในการค้นหาคำอธิบายว่ามนุษย์ผ่านประสบการณ์ในชีวิตมาอย่างไรบ้าง และมีปรากฏการณ์ใดที่สะสมให้มนุษย์สร้างโลกของความจริงของตนเอง สำหรับวิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีนี้คหหมายกับกลุ่มตัวอย่าง ลงหน้า เพื่อเดินทางไปพบแล้วสัมภาษณ์ รวมทั้งการสังเกตพฤติกรรม

3.2 ประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้วิจัยเจาะจงเลือก มูฮัลล์ฟที่เปลี่ยนจากการนับถือศาสนาพุทธมานับถือศาสนาอิสลาม โดยมิได้สนใจศาสนาอิสลามมาก่อน เมื่อมาพบคนที่เป็นมุสลิมจนเกิดความรักใคร่และต้องการที่จะแต่งงานด้วยจึงจำเป็นต้องเข้ารับศาสนาอิสลาม และเริ่มให้ความสนใจและศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลาม ดังนั้นผู้วิจัยเจาะจงคุณสมบัติของมูฮัลล์ฟเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คนแบ่งเป็นชุมชนเมือง 12 คนและชุมชนชนบท 12 คน ดังนี้

3.2.1 เป็นมุสลิมผู้เข้ารับอิสลามด้วยเหตุผลการสมรสกับชาวมุสลิมโดยไม่เคยสนใจศาสนาอิสลามมาก่อนเป็นคนไทยและอาศัยอยู่ในประเทศไทย

3.2.2 เป็นมุสลิมที่มีอายุ ระหว่าง 15 – 45 ปี (ศาสนาอิสลามถือว่าอายุครบ 15 ปีเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ) ทั้งเพศชายและเพศหญิง เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุม ผู้วิจัยกำหนด ช่วงอายุดังนี้

อายุ 15 - 25 ปี จำนวน 8 คน

อายุ 26 - 35 ปี จำนวน 8 คน

อายุ 36 - 45 ปี จำนวน 8 คน

โดยในแต่ละช่วงอายุเป็นมุสลิมอาศัยในชุมชนเมือง เพศชาย 2 คน เพศหญิง 2 คนและอาศัยในชุมชนชนบท เพศชาย 2 คน เพศหญิง 2 คน และการศึกษาในครั้งนี้ไม่ได้ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มอายุของมุสลิม

3.2.3 เป็นมุสลิมที่มีอายุการสมรสไม่เกิน 5 ปีในการเก็บข้อมูลนั้นผู้วิจัยเก็บข้อมูล จากผู้ที่เป็นมุสลิมด้วยตนเอง จากครอบครัวของมุสลิม รวมทั้งบุคคลอื่นที่รู้จักมุสลิมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เห็นผลการศึกษาในครั้งนี้ ครอบคลุมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมกับบุคคลต่างๆ

3.3 การเลือกพื้นที่เพื่อการเก็บข้อมูล

ชุมชนเมือง เมือง หมายถึงเขตที่ประชากรอาศัยอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก มีการติดต่อและสื่อสารกันมาก อาณาเขตของการกระทำระหว่างกันกว้างมากกว่าในชนบท มีการติดต่อและมีความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ (Secondary relation) ไม่มีความเป็นกันเอง ความสัมพันธ์คงอยู่เพียงระยะเวลาสั้น ๆ รูปแบบความสัมพันธ์มีความซับซ้อน ยุ่งยาก ผิดเฟิน และมีแบบแผน มีลักษณะการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ต่างคนต่างประกอบอาชีพของตนเอง และไม่ใช่อาชีพเกี่ยวเกษตรกรรมหรือ ปศุสัตว์ งานวิจัยนี้ ชุมชนเมืองหมายถึง กรุงเทพมหานคร

ชุมชนชนบท หมายถึง ส่วนที่อยู่นอกเขตเมืองหรือเขตเทศบาล มีประชากรที่เลี้ยงชีพด้วยการเกษตรกรรมหรือปศุสัตว์เป็นสำคัญ มีระเบียบสังคมที่สอดคล้องกับลักษณะชุมชนแบบหมู่บ้าน ตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มก้อน หรือกระจกระบายตามลักษณะภูมิประเทศหรือตามประเพณีนิยม มีการติดต่อและสื่อสารกันน้อยกว่าคนในเมือง มีการติดต่อและมีความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ (Primary relation) ความสัมพันธ์จะเป็นแบบส่วนตัวง่าย ๆ แต่จริงใจ เรียบง่าย ไม่มีแบบแผน

3.4 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

3.4.1 การสัมภาษณ์เจาะลึก

ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยขออนุญาตใช้การบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ ในระยะที่ไม่เป็นการรบกวนสมาธิผู้ถูกสัมภาษณ์ในขณะที่ดำเนินการสัมภาษณ์ ทั้งนี้เพื่อป้องกันข้อผิดพลาดระหว่างการสัมภาษณ์ และ เพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลที่ได้ ประกอบกับวิธีการสังเกตเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมและศึกษาค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับ หลักการศาสนาอิสลาม การเข้ารับอิสลาม การสื่อสารอัตลักษณ์ การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม และแนวคิด ทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตมุสลิมในประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 2 ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์และสังเกต กลุ่มตัวอย่าง ตามกรอบแนวคำถามการสัมภาษณ์ เพื่อได้มาซึ่งคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 ถอดคำให้สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่าง สรุปทบทวนข้อมูลทั้งหมดที่ได้มา

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลตามแนวความคิด ทฤษฎีที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 5 สังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด อภิปรายผล และสรุปผลการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์

คำถามสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้จัดเตรียม คำถามหลักที่มีลักษณะปลายเปิด แนวคิดในการสัมภาษณ์ คือ ผู้วิจัยจะเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พูดหรือเล่าเรื่องราวการเข้ารับศาสนาอิสลามของตนเองอย่างเต็มที่ ตามที่ต้องการ และจะเริ่มการสัมภาษณ์ด้วยคำถามทั่วไปที่สร้างจะสร้างความคุ้นเคยและผ่อนคลาย ก่อนเริ่มคำถามหลักและอาจจะเพิ่มรายละเอียดหรือเพิ่มคำถาม ตามสถานการณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย อุปกรณ์บันทึกเสียง แบบฟอร์มบันทึกการสัมภาษณ์ กล้องถ่ายรูป

การทดสอบเครื่องมือ

หลังจากผู้วิจัยออกแบบเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบเครื่องมือ เพื่อหาจุดบกพร่องที่ต้องแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้แบบสัมภาษณ์สามารถใช้งานได้จริง และสามารถหาคำตอบให้กับปัญหาวินิจฉัยได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ลำดับขั้นตอนการทดสอบเครื่องมือมีรายละเอียดดังนี้

1) นำแบบสัมภาษณ์ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ ใ้ตรวจสอบทานแก้ไขในขั้นแรก

2) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้อ่านการแก้ไขแล้วไปทดลองกับมูอัลลัฟที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาข้อบกพร่องและนำไปปรับปรุงแก้ไขให้กระชับและรัดกุม จึงนำไปใช้เป็นเครื่องมือที่ช่วยหาคำตอบให้กับปัญหานั้นวิจัยได้ตามวัตถุประสงค์ก่อนการสัมภาษณ์จริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยจะใช้วิธีการแยกประเด็นที่น่าสนใจเป็นหมวดหมู่ และนำมาวิเคราะห์ให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและเพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้สามารถตอบปัญหานั้นวิจัยได้ครอบคลุมที่สุด หลังจากนั้นนำผลการวิจัยไปเปรียบเทียบกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำเสนอไปเพื่อ อภิปรายและสรุปผล การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ส่วน

1) การศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย

2) การศึกษาปัญหาและวิธีการในการแก้ไขปัญหาคำสัมพันธระหว่างมูอัลลัฟกับบุคคลในครอบครัว ชุมชน และ สังคมเป็นในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟ

3) การเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย

3.4.2. การสังเกต

ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยผู้วิจัยเข้าไปสังเกตในระหว่างการสัมภาษณ์ว่ามูอัลลัฟ มีพฤติกรรมปฏิบัติตนที่แสดงออกโดยสื่ออัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนหรือไม่ มูอัลลัฟมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่นการไปนมาซ (ละหมาด) ที่มีสยิดเนื่องในวันตรุษตามหลักของศาสนาอิสลาม หรือการช่วยทำอาหารในวันสำคัญทางศาสนาเพื่อนำไปแจกเพื่อนบ้านและที่มัสยิด หรือการไปร่วมงานสำคัญงานบุญต่างๆ มูอัลลัฟมีการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร การใช้ชีวิตประจำวัน การนมาซ (ละหมาด) การแต่งกาย การแต่งกายตามแบบอย่างของมูอัลลัฟทั้งอยู่ในชุมชนและนอกชุมชน

เป็นอย่างไร โดยการสังเกตว่าเมื่อมุฮัลล์ฟจะต้องออกไปข้างนอกบ้านมีการแต่งกายอย่างไร การทักทายของมุฮัลล์ฟกับชาวมุสลิมในชุมชนนั้นมุฮัลล์ฟมีการทักทายแบบมุสลิมหรือไม่ ภาษาที่มุฮัลล์ฟใช้ในการสื่อสารระหว่างมุสลิม มีการเปลี่ยนแปลงคำพูดในการใช้เรียกค่าน้ำตามการเรียกของมุสลิมหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่แท้จริงและสมบูรณ์ โดยข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสังเกตผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบในประเด็นการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟตามแนวคิดทฤษฎีที่ได้กำหนดไว้

3.5 ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลา 12 เดือน (กันยายน 2552 - สิงหาคม 2553) เพื่อศึกษาว่ามุฮัลล์ฟมีการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร โดยผู้วิจัยใช้ความรู้จักกับมุสลิมที่ผู้วิจัยคุ้นเคยกันมาก่อนเป็นผู้แนะนำให้รู้จักกับมุฮัลล์ฟและสร้างความคุ้นเคยกับมุฮัลล์ฟในชุมชนที่มุฮัลล์ฟอาศัยอยู่ในการเก็บข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

3.6 แนวทางในการนำเสนอผลการวิจัย จากปัญหานำวิจัย 3 ข้อประกอบด้วย

3.6.1 พฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทเป็นอย่างไรและอะไร คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟ

3.6.2 ความสัมพันธ์ระหว่างมุฮัลล์ฟกับบุคคลในครอบครัว ชุมชน และ สังคมเป็นอย่างไร มีปัญหาในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมหรือไม่อย่างไร และมีวิธีในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร

3.6.3 พฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีความเหมือนหรือความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

ผู้วิจัยกำหนดแนวทางในการนำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งเป็นบทต่อจากบทที่ 3 ดังนี้

ปัญหานำวิจัยที่ 1 ประกอบด้วย 2 บทคือ บทที่ 4 การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมือง และ บทที่ 5 การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนชนบท

ปัญหานำวิจัยที่ 2 ได้แก่ บทที่ 6 ปัญหาและวิธีการในการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมออัลล์ฟ

ปัญหานำวิจัยที่ 3 ได้แก่ บทที่ 7 การวิเคราะห์และสังเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมและปัจจัยการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมออัลล์ฟ

ในส่วนของการอภิปรายผล ข้อเสนอ และข้อเสนอแนะผู้วิจัยนำเสนอไว้เป็นบทที่ 8 ของงานวิจัยชิ้นนี้

3.7 แนวทางการสัมภาษณ์ประกอบด้วย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล/ข้อมูลทั่วไป

1.1 เพศ

1.2 อายุ

1.3 ระยะเวลาที่เข้ารับศาสนาอิสลาม/อายุการสมรส

1.4 ระดับการศึกษา

1.5 อาชีพ

1.6 ลักษณะครอบครัว (ทั้งครอบครัวตนเองและครอบครัว สามี-ภรรยา)

1.7 ลักษณะที่อยู่อาศัย (บ้านเดี่ยว/หมู่บ้าน/ชุมชน)

2. การเข้ารับอิสลามของมออัลล์ฟ

2.1 อธิบายกระบวนการเข้ารับอิสลามของคุณ

2.2 คุณเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตแบบมุสลิมและสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร

2.3 ใครเป็นผู้ช่วยเหลือคุณมากที่สุดในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็น

มุสลิม

2.4 อะไรเป็นสิ่งที่ช่วยเหลือคุณมากที่สุดในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็น

เป็นมุสลิม

2.5 สิ่งใดที่ง่ายที่สุดหรือยากที่สุดในการปฏิบัติศาสนกิจของคุณ

3. ครอบครัวเดิมของคุณ

3.1 การเลือกเป็นมุสลิมของคุณมีผลกระทบต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของคุณกับพ่อแม่ และสมาชิกอื่นๆของครอบครัวเดิมอย่างไรบ้าง

3.2 คุณคาดหวังสิ่งใดบ้าง จากการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมระหว่างคุณกับสมาชิกในครอบครัว

3.3 คุณปฏิบัติตนอย่างไรในโอกาส/ในวาระเฉลิมฉลองเทศกาลตามความเชื่อเดิม

3.4 คุณนำครอบครัวเดิมของคุณเข้าร่วมในการฉลองเทศกาลอิสลามหรือไม่อย่างไร

3.5 คุณมีความยากลำบากหรือความพึงพอใจอย่างไรบ้าง เมื่อไปเยี่ยมครอบครัวเดิมและต้องสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของคุณ

4. สามी/ภรรยาของคุณ

4.1 คุณพบกับสามี/ภรรยาได้อย่างไรและสิ่งใดที่ทำให้คุณรู้จัก ประทับใจเขา

4.2 สามี/ภรรยา ของคุณมีส่วนอย่างไรในการเข้ารับอิสลาม รวมถึงการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของคุณ

4.3 ครอบครัวเดิมของคุณยอมรับสามี/ภรรยา ของคุณหรือไม่อย่างไร (ก่อนสมรสในฐานะเพื่อนของคุณ และในฐานะคู่รัก / สามี/ภรรยา ของคุณ)

5. ครอบครัวของสามี/ภรรยา ของคุณ

5.1 คุณได้รับการยอมรับจากครอบครัวของสามี/ภรรยา ในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม อย่างไร

5.2 คุณพบประโยชน์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นกับคุณ ในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมกับครอบครัวของสามี/ภรรยา ของคุณหรือไม่อย่างไร

6. สถานภาพของคุณในฐานะเป็นมุสลิม

6.1 คุณรู้สึกยินดี หรือตระหนักถึงในสถานะของคุณ ในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของคุณหรือไม่อย่างไร

6.2 อะไรคือสิ่งที่คุณรู้สึกว่าคุณปิดกั้น ในสถานะของคุณที่เป็นมุสลิม

7. การสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิม

7.1 เมื่อพูดถึงคำว่า “อัตลักษณ์มุสลิม” จะนึกถึงสิ่งใดมากที่สุด

7.2 ใครเป็นตัวอย่างการเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่ดีสำหรับคุณ

7.3 คุณเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมกับครอบครัว ชุมชน หรือสังคม

เดิมอย่างไร

7.4 คุณเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมกับครอบครัว ชุมชน หรือสังคม

มุสลิมอย่างไร

7.5 ครอบครัว ชุมชน มีบทบาทในการเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของ

คุณอย่างไร

7.6 คุณรู้สึกอย่างไรกับการที่ครอบครัวและ ชุมชน เข้ามามีบทบาท/หรือ ไม่มีบทบาทในการเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของคุณ

7.7 คุณคาดหวัง/ต้องการที่จะให้ครอบครัวและชุมชนมุสลิม เข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของคุณหรือไม่ อย่างไร

8. บทบาทการสื่อสารของครอบครัว ชุมชน สังคม ในชีวิตจริง

8.1 จากประสบการณ์ของคุณ คุณคิดว่า ครอบครัว ชุมชน สังคมของคุณ มีบทบาทหรือการกระทำใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของคุณบ้างหรือไม่ คุณรู้สึกอย่างไร กรุณายกตัวอย่างเหตุการณ์

8.2 คุณมีวิธีการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของคุณให้บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ครอบครัว ชุมชน สังคมของคุณรับรู้อย่างไรบ้าง

8.3 คุณเคยพบเรื่องราวที่ไม่เข้าใจ/ปัญหา ในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของคุณหรือไม่ อย่างไร

8.4 คุณมีวิธีการในการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมดังกล่าว (8.3) อย่างไร

8.5 ปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลกับการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของคุณ

9. คุณต้องการถ่ายทอดทัศนะและแนวความคิดอื่นๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้และ การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของคุณบ้างหรือไม่ อย่างไร

3.8 แนวทางการสังเกตการสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมของมุสลิม

3.8.1 พฤติกรรมโดยทั่วไปที่เกี่ยวกับการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมในขณะสัมภาษณ์ (ทั้งวจนภาษาและอวจนภาษา)

3.8.2 พฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมที่ใช้ชีวิตประจำวัน เช่นการปฏิบัติศาสนกิจ การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นทั้งที่เป็นมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม รวมถึงการเข้าร่วมในพิธีกรรมต่างๆของมุสลิม

3.8.3 บทบาทการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมในครอบครัว ชุมชน หรือสังคมที่มุสลิมอาศัยอยู่

บทที่ 4

การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม

ในเขตชุมชนเมือง

ในบทนี้จะกล่าวถึงพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม จากพฤติกรรมปฏิบัติตนที่มุสลิมแสดงออกโดยสื่อให้เห็นถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม ว่ามุสลิมมีการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมในการใช้ชีวิตประจำวันตามหลักการของศาสนาอิสลามอย่างไร ทั้งด้านวัจนภาษาและอวัจนภาษา ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ข้อมูลตามความเป็นจริงและสมบูรณ์ของมุสลิมในเขตชุมชนเมือง โดยผู้วิจัยเน้นจุดสนใจไปที่พฤติกรรมของมุสลิมที่ต้องติดต่อและมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในครอบครัวและชุมชนที่มุสลิมอาศัยอยู่รวมถึงครอบครัวและชุมชนเดิมของมุสลิม ทั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดแนวทางในการอธิบายพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม ประกอบด้วย ลักษณะ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม รูปแบบพฤติกรรม และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ตามแนวคิดและทฤษฎีที่ได้กำหนดไว้

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับมุสลิม กลุ่มตัวอย่าง ในเขตชุมชนเมือง จำนวน 12 คน ประกอบด้วยมุสลิมผู้เข้ารับอิสลามด้วยเหตุผลการสมรสกับชาวมุสลิมโดยไม่เคยสนใจศาสนาอิสลามมาก่อน อาศัยอยู่พื้นที่ต่างๆ ของชุมชนเมือง ซึ่งในงานวิจัยนี้ ชุมชนเมืองหมายถึงกรุงเทพมหานครเป็นมุสลิมผู้มีอายุ ระหว่าง 15 – 45 ทั้งเพศชายและเพศหญิง เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมทั่วถึง ผู้วิจัยจึงกำหนดช่วงอายุดังนี้ อายุระหว่าง 15 - 25 ปี จำนวน 4 คน อายุระหว่าง 26 - 35 ปี จำนวน 4 คน และอายุระหว่าง 36 - 45 ปี จำนวน 4 คน โดยในแต่ละช่วงอายุเป็น เพศชาย 2 คน และ เพศหญิง 2 มุสลิมแต่ละคนมีอายุการสมรสไม่เกิน 5 ปี ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมุสลิมชุมชนเมือง อายุระหว่าง 15-25 ปี ที่ได้รับการ
สัมภาษณ์

ชื่อ	เพศ	อายุ	ระดับ การศึกษา	ระยะเวลา การเข้ารับ อิสลาม	ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป (อาชีพ / ลักษณะครอบครัว / ลักษณะชุมชน)
สัจญา (ชอบีร์ซ)	ชาย	24 ปี	ปริญญาตรี	2 ปี 8 เดือน	ค้าขายโทรศัพท์มือถือและอุปกรณ์โทรศัพท์ / เป็น ชาวเขตบางกะปิ กรุงเทพฯ / หลังจากแต่งงานแล้ว อาศัยอยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิง / บ้านพักเป็นชุมชน มุสลิมอาศัยอยู่ห่างจากมัสยิดประมาณ 300 เมตร ประชาชนส่วนใหญ่ว่าจะรู้จักคุ้นเคยกัน
ซุมพล (ยาซีน)	ชาย	25 ปี	ปริญญาตรี	1 ปี 4 เดือน	พนักงานบริษัทประกันชีวิต / เป็นชาวเขตบึงกุ่ม กรุงเทพฯ / หลังจากแต่งงานซื้อหมู่บ้านจัดสรร แถวถนนเสรีไทย / เพื่อนบ้านส่วนมากในหมู่บ้าน นับถือศาสนาพุทธ / มัสยิดอยู่ห่างจากหมู่บ้าน ประมาณ 3 กิโลเมตร
อริน (อัสมะห์)	หญิง	23 ปี	ปริญญาตรี	1 ปี	พนักงานบริษัท / เป็นชาวเขตหนองแขม กรุงเทพฯ / หลังจากแต่งงานย้ายมาอยู่บ้านฝ่ายสามีที่ย่าน หมู่บ้านนักกีฬา เขตสะพานสูง บ้านพักอาศัยอยู่ ห่างมัสยิดเพียงประมาณ 50 เมตร เป็นชุมชนมุสลิม
กิตติมา (ซาร่า)	หญิง	25	ปริญญาตรี	3 ปี	พนักงานบริษัท / เป็นคนจังหวัดแพร่ เข้ามาอาศัย ในกรุงเทพฯ ที่องที่เขตบางนา ตั้งแต่เรียนมัธยม ปลายจนจบปริญญาตรี และทำงานอยู่แถวประตูน้ำ / หลังจากแต่งงานแล้วย้ายมาอยู่กับครอบครัวฝ่าย สามีที่ชุมชนบึงพระรามเก้า ถนนพระราม 9 / ประชากรส่วนมากในชุมชนเป็นมุสลิม / ที่พักอยู่ ห่างจากมัสยิดประมาณ 500 เมตร

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมุสลิมชุมชนเมือง อายุระหว่าง 26 - 35 ปี ที่ได้รับการสัมภาษณ์

ชื่อ	เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา	ระยะเวลาการเข้ารับอิสลาม	ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป (อาชีพ / ลักษณะครอบครัว / ลักษณะชุมชน)
บุญญฤทธิ (มุฮัมมัด อิมรอน)	ชาย	27 ปี	ปวส.	2 ปี	พนักงานบริษัท / เป็นชาวฉะเชิงเทรา / หลังจากแต่งงานมาอาศัยอยู่ในชุมชนตรอกมัสยิดบางอุทิศเจริญกรุง 95 เขตยานนาวากรุงเทพมหานคร / ปลูกบ้านอยู่กับครอบครัวฝ่ายภรรยา ในรั้วเดียวกัน 5 หลังบนที่ดินของแม่ภรรยา รวมบ้านพ่อแม่และญาติพี่น้องของภรรยา / อยู่ห่างมัสยิดประมาณ 100 เมตร ประชากรในชุมชนประมาณร้อยละ 80 เป็นมุสลิม
สุภาพ (ยูซบ)	ชาย	31 ปี	ม.3	4 ปี	ช่างซ่อมเครื่องรถยนต์ / เป็นชาวนุริรัมย์อาศัยอยู่กับเจ้าของอู่ซ่อมรถในกรุงเทพฯ เขตมีนบุรี นาน 9 ปี / ที่พักเป็นพื้นที่จัดสรร ปลูกอาคารบ้านเรือนตามฐานะ รวมตัวกันเป็นชุมชน มีมัสยิดอยู่ห่างจากชุมชนประมาณ 1 กิโลเมตร
สุรรัตน์ (ฮาบีบะฮ์)	หญิง	30 ปี	ปริญญาตรี	1 ปี 2 เดือน	ครูโรงเรียนอนุบาล / เป็นคนกรุงเทพฯ / อยู่หมู่บ้านจัดสรร เขตหนองจอก ประชากรในหมู่บ้านส่วนมากเป็นผู้นับถือศาสนาพุทธ มีมุสลิมไม่กี่ครัวเรือน แต่มีมัสยิดอยู่ใกล้หมู่บ้านในรัศมี 2 กิโลเมตรจำนวน 3 มัสยิด

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ชื่อ	เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา	ระยะเวลาการเข้ารับอิสลาม	ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป (อาชีพ / ลักษณะครอบครัว / ลักษณะชุมชน)
สุนทรี (พีชะห์)	หญิง	28 ปี	ปวศ	3 ปี 6 เดือน	พนักงานบริษัทเอกชนแถวถนนสีลม / อยู่กับครอบครัวฝ่ายสามี ในบ้านหลังเดียวกันกับพ่อแม่ ในชุมชนสุเหร่าบางมะเขือ ประชากรส่วนมากเป็นผู้นับถือศาสนาพุทธ เนื่องจากในชุมชนแห่งนี้มีอพาทเมนต์หลายแห่ง และมีเจ้าของเป็นมุสลิม คนที่อาศัยอยู่ในอพาทเมนต์ส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ ส่วนผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามจะปลูกบ้านเป็นของตนเอง ครอบครัวมุสลิมที่มีฐานะดี จะปลูกบ้านอยู่ใกล้มัสยิดในรัศมีประมาณ 500 เมตร

ตารางที่ 4.3 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมุสลิมชุมชนเมือง อายุระหว่าง 36 - 45 ปี ที่ได้รับการ

สัมภาษณ์

ชื่อ	เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา	ระยะเวลาการเข้ารับอิสลาม	ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป (อาชีพ / ลักษณะครอบครัว / ลักษณะชุมชน)
สมชาย (ต่อฮา)	ชาย	37 ปี	ปริญญาตรี	1 ปี	รับราชการครู ตั้งกีดกรุงเทพมหานคร / เป็นชาวนครราชสีมา เข้ามาทำงานและอาศัยในกรุงเทพฯ ประมาณ 8 ปี / อยู่บ้านพักครูในโรงเรียน มีมัสยิดซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนอยู่ตรงข้ามกับโรงเรียน ประชาชนส่วนมากในชุมชนเป็นมุสลิม ประกอบอาชีพที่หลากหลาย
สุรศักดิ์ (สุลัยมาน)	ชาย	42 ปี	ปริญญาโท	4 ปี 7 เดือน	สถาปนิกออกแบบภายใน บริษัทเอกชน / เป็นคนกรุงเทพฯ โดยกำเนิด / หลังจากแต่งงานแยกครอบครัวมาอยู่ต่างหาก ซื้อหมู่บ้านจัดสรรอยู่ย่านรามคำแหง / ประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธ / บ้านอยู่ห่างจากมัสยิดประมาณ 2 กิโลเมตร
เพ็ญศรี (สุบัยยะห์)	หญิง	36 ปี	ปวส.	4 ปี 10 เดือน	แม่ค้าขายอาหารตามสั่ง / เป็นชาวสระบุรี ทำงานโรงงานย่านลาดกระบังหลังจากแต่งงานประมาณ 6 เดือนก็ลาออกจากงานที่ทำเนื่องจากเริ่มตั้งครรภ์ / อาศัยอยู่กับครอบครัวของฝ่ายสามีย่านถนนพัฒนาการ บ้านพักห่างจากมัสยิดประมาณ 1 กิโลเมตรครึ่ง

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ชื่อ	เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา	ระยะเวลาการเข้ารับอิสลาม	ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป (อาชีพ / ลักษณะครอบครัว / ลักษณะชุมชน)
วิภาพรรณ (ฮาวา)	หญิง	38 ปี	ปริญญาตรี	5 ปี	พนักงานรัฐวิสาหกิจ / เป็นคนกรุงเทพฯ โดยกำเนิด / ปลูกบ้านพักอาศัยในที่ดินมรดกของฝ่ายสามี / บ้านใกล้เรือนเคียงส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องของสามี / อยู่ใกล้ชุมชนสุเหร่าที่ข้างล่าง ย่านหมู่บ้านนักกีฬา ถนนศรีนครินทร์ บ้านพักห่างจากมัสยิดประมาณ 300 เมตรประชาชนโดยรอบที่พักอาศัยเป็นมุสลิม

จากข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างมุสลิมในพื้นที่ชุมชนเมือง พบว่า มุสลิมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัท และส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี หลังจากแต่งงานแล้ว มุสลิมส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่กับครอบครัวของกลุ่มสมรส มุสลิมบางคนที่มีฐานะค่อนข้างดีมักจะแยกครอบครัวไปอยู่ตามลำพัง ด้วยการซื้อหมู่บ้านจัดสรร หรือ ปลูกบ้านพักอาศัยบนที่ดินของกลุ่มสมรส โดยครอบครัวของมุสลิมอาศัยอยู่ใกล้กับชุมชนที่มัสยิดเป็นศูนย์กลางในการประกอบศาสนกิจ ระยะห่างของบ้านพักอาศัยกับมัสยิดของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าโดยเฉลี่ยอยู่ห่างจากมัสยิดในรัศมี 1 กิโลเมตร มุสลิมกลุ่มตัวอย่างบางคนมีความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว ชุมชนและสังคมในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งไม่มีบทบาทอื่นใดจากความเป็นมุสลิมของตนเอง เนื่องมาจากการแยกครอบครัวไปอยู่ต่างหากหรือออกไปอาศัยอยู่นอกชุมชนมุสลิม มีเวลาในการอยู่บ้านน้อยเพราะต้องออกจากบ้านไปประกอบอาชีพตั้งแต่เช้ากลับถึงบ้านในเวลาค่ำ และชุมชนที่อาศัยอยู่ส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ และอยู่ห่างจากรัศมีของมัสยิด 2 กิโลเมตรขึ้นไป

4.1 พฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟ

มูอัลลัฟเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม เริ่มจากความสัมพันธ์ที่มูอัลลัฟได้รู้จักกับมุสลิมที่ตนเองคบหาและพัฒนาความสัมพันธ์จากคนรู้จัก เป็นคนรักหรือคู่รัก จนกระทั่งมีเป้าหมายในชีวิตที่จะอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา โดยก่อนหน้าที่จะรู้จักกันนั้นมูอัลลัฟบางท่านไม่เคยเรียนรู้และสนใจในวิถีชีวิตของมุสลิมมาก่อนจนกระทั่งได้มารู้จักกับมุสลิมจึงเริ่มสนใจวิถีชีวิตมุสลิมเพราะเมื่อตนเองต้องการที่จะสมรสกับมุสลิมและจำเป็นต้องเปลี่ยนจากการนับถือศาสนาพุทธมานับถือศาสนาอิสลาม ดังข้อมูลที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่างมูอัลลัฟต่อไปนี้

มุฮัมมัดอิมรอน (สัมภาษณ์ 22 ตุลาคม 2552) เล่าถึงการพบเจอกับ หญิงมุสลิมว่า “ ครั้งแรกที่เจอกับเขา เจอในที่ทำงานก็ไม่ได้สนใจอะไร ทำงานกันคนละฝ่ายต่างคนต่างทำ ไม่รู้ด้วยซ้ำว่าเขาเป็นมุสลิม จนกระทั่งบริษัทมีการจัดสัมมนาบุคลากรที่ต่างจังหวัด มีเหตุให้ผมต้องประสานงานกับเขา ได้เห็นถึงพฤติกรรมของเขา ประทับใจในความเป็นกันเอง คุยด้วยแล้วรู้สึกดี สงสัยจะเริ่มแอบชอบ หลังจากกลับจากการสัมมนาในครั้งนั้นผมเริ่มสนใจเขามากขึ้นแต่ก็ยังไม่ทราบว่าเขาเป็นมุสลิม จนวันหนึ่งคิดจะจีบเขา ด้วยการชวนเขาทานข้าวมือกลางวันด้วยกัน เขากล่าวด้วยไมตรีจิตร์ที่ดีว่า ร้านอาหารมุสลิมหรือเปล่าละ นั่นแหละถึงทราบว่าเขาเป็นมุสลิม”

ผู้วิจัย : แล้วทราบมั๊ยครับว่า ถ้าจะแต่งงานกับมุสลิมแล้วตัวเราต้องเปลี่ยนมารับศาสนาอิสลาม

มุฮัมมัดอิมรอน : ก็พอทราบมาบ้าง แต่ก็คิดว่า ไม่น่าจะมีปัญหาอะไรมากนัก แค่เปลี่ยนศาสนาแล้วก็ค่อยๆ เรียนรู้กันไป

ผู้วิจัย : เริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามอย่างไรครับ

มุฮัมมัดอิมรอน : พอผมเริ่มตัดสินใจที่จะคบกันเป็นแฟน เขาก็บอกว่าผมต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับมุสลิมหรือคนที่นับถือศาสนาอิสลาม ก่อนระหว่างนี้เป็นเพื่อนกันก่อนละกัน มีอะไรสงสัยเกี่ยวกับศาสนาอิสลามยินดีที่จะตอบให้ นะ

ถึงตอนนี้ มุฮัมมัดอิมรอนเล่าให้ฟังต่อว่า “ผมคบกันอยู่ประมาณ 4 ปี ระหว่างนั้นผมก็หาหนังสือเกี่ยวกับมุสลิม เกี่ยวกับศาสนาอิสลามมาอ่าน สอบถามจากเพื่อนที่เป็นมุสลิมบ้าง ถามจากเขาบ้าง ในที่สุดก็ขอแต่งงานกับเขา เขาก็แนะนำว่าผมต้องไปเรียนหลักการศาสนาอิสลามให้เข้าใจก่อน โดยผมไปเรียนที่มูลนิธิสันติชน อยู่แถวรามคำแหง เรียนทุกวันอาทิตย์ จนกระทั่งแม่เขาเห็นว่าผมรักลูกสาวเขาจริงและมั่นใจว่าผมดูแลลูกสาวเขาได้ เราจึงได้แต่งงานกัน”

ผู้วิจัย : หลังจากเข้ารับอิสลามแล้วแต่งงาน คุณเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร

มุฮัมมัดอิมรอน : หลังจากแต่งงานผมก็ย้ายเข้ามาอยู่กับครอบครัวของฝ่ายภรรยาผม ที่ชุมชนมัสยิดบางคูทิศนี้ บ้านเราอยู่ห่างจากมัสยิดประมาณร้อยเมตรเดินแป๊บเดียวก็ถึงมัสยิด แม่ยายผมเป็นคนเคร่งครัดในศาสนาอิสลามมาก ท่านจะเป็นคนแนะนำ และสอนผมในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนและการศรัทธาใน ศาสนาอิสลาม การสื่อสารความเป็นมุสลิมของผมในชุมชนที่อาศัยอยู่นี้ ส่วนมากเป็นคนมุสลิม เวลาเราเจอกันก็ทักทายกันด้วยการกล่าวให้สลาม แรกแรกผมก็รู้สึก เขินๆ เกร็งๆ ตัวเอง เวลาที่จะต้องทักทายกับเพื่อนบ้านมุสลิมที่รู้จักกัน แต่ตอนนี้ผมกล่าวให้สลามและกล่าวรับสลามโดยไม่เกิดอาการนั้น อีกแล้ว เวลาไปงานบุญในบ้านพี่น้องมุสลิมที่อยู่ใกล้เคียงกันผมก็นุ่งโสร่งและใส่หมวกสีขาวเหมือนผู้ชายมุสลิมทั่วไป

ผู้วิจัย : คุณทำให้บุคคลอื่นที่ไม่รู้ว่าคุณเป็นมุสลิม ได้รู้อย่างไรว่าคุณเป็นมุสลิม

มุฮัมมัดอิมรอน : ก็ถ้าจำเป็นที่จะต้องแสดงตัวผมก็จะบอกไปเลยว่าผมเป็นมุสลิม ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในตอนนั้นครับ

มัลลัทพ์เริ่มที่จะตระหนักรู้ในตนเองถึงความเป็นมุสลิมและการใช้ชีวิตแบบมุสลิมทั่วไป ในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ เรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจากบุคคลในครอบครัวและชุมชน ด้วยการสังเกตและการสอบถามเมื่อเกิดข้อสงสัย แล้วปฏิบัติตาม มีการเรียนรู้ความเป็นมุสลิมแบบค่อยเป็นไป

และในสถานการณ์ที่ต้องแสดงออกถึงความเป็นมุสลิมมุอัลลัฟจะสื่อสารให้ผู้อื่นทราบในทันทีว่าตนเองเป็นมุสลิม จากการสังเกตในบ้านพักของมุฮัมมัดคิมรอนพบว่า มีสิ่งที่สื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้เห็นคือกรอบรูปข้อความในคัมภีร์อัล-กุรอาน มีปฏิทินอิสลาม มีที่จัดเก็บเครื่องแต่งกายและพรหมสำหรับทำนมาซอย่างเป็นสัดส่วน ในขณะที่สัมภาษณ์เป็นเวลาค่ำได้ยินเสียงอาซาน (เสียงบอกเวลานมาซ) จากมัสยิด มุอัลลัฟได้เชิญให้ผู้วิจัยเป็นอิหม่ามในการน่านมาซในครั้งนี้ด้วย

เช่นเดียวกับ ยูซุบ (สัมภาษณ์ 4 ธันวาคม 2552) ซึ่งคุ้นเคยกับผู้วิจัยก่อนเข้ารับอิสลาม ในฐานะเป็นช่างซ่อมเครื่องรถยนต์ให้กับผู้วิจัย เป็นอีกผู้หนึ่งเมื่อมีโอกาสจะให้ผู้วิจัยเป็นอิหม่ามในการน่านมาซให้ โดยก่อนหน้านั้นยูซุบ ไม่เคยสนใจในศาสนาอิสลามมาก่อนเลยทั้งๆ ที่นายจ้างเองก็เป็นมุสลิมและอาศัยอยู่ในชุมชนมุสลิมสุเหร่าแสนแสบ (มัสยิดฮิดายาตุลอิสลามียะห์) จนกระทั่งได้พบกับหญิงมุสลิมและต้องการแต่งงานด้วยจึงเริ่มสนใจอิสลาม ยูซุบเล่าให้ฟังว่า “ครั้งแรกที่เจอกับหญิงมุสลิม ก็ทราบว่าเป็นมุสลิมเพราะการแต่งกายแบบมุสลิมทั่วไป คนมุสลิมโดยเฉพาะผู้หญิงในซอยที่ผมอยู่ส่วนใหญ่จะแต่งกายแบบมุสลิมคือมี ผ้าคลุมผม ที่เรียกว่าผ้าฮิญาบ ไซปะอาจารย์ (ยูซุบเรียกผู้วิจัยว่าอาจารย์จนเคยชินตั้งแต่ครั้งแรกที่รู้จักกันก่อนที่ยูซุบจะเข้ารับอิสลามและแต่งงาน) เขาเดินผ่านอยู่ซ่อมรถตอนเย็นๆ ผมก็แกล้งแซวเขาว่าเมื่อไหร่จะถอดผ้าคลุมผมบ้างล่ะอยากเห็นหน้า ดูเขาจะโกรธนะ แต่ผมก็ไม่ได้คิดอะไรมากนักในตอนนั้น ไม่คิดว่าจะเรื่องสำคัญสำหรับเขา จนวันหนึ่งเจ้าของอู่ที่อาจารย์มาซ่อมรถนี้แหละ ทำบุญตัดผมไปลูกสาว เขาก็มาในงานด้วย ได้คุยกันแป๊บหนึ่งแล้วผมก็ขอโทษที่แซวเค้าเรื่องผ้าคลุมผม เขาบอกไม่โกรธหรอกแต่ไม่ชอบถูกแซว และรู้ว่าผมไม่ใช่มุสลิม จากการคุยในครั้งนั้นทำให้ผมสนใจชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมุสลิมมากขึ้น และเริ่มสนใจและต้องการเรียนรู้สิ่งต่างๆ เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนมุสลิมมากขึ้น”

ผู้วิจัย : ยูซุบเริ่มเรียนรู้ชีวิตความเป็นอยู่ของมุสลิมอย่างไร

ยูซุบ : อ้อ... ไม่ยากหรอกครับอาจารย์ ก็เริ่มพูดคุยสอบถามกับบังเจ้าของอู่มากขึ้น บังก็แนะนำว่าเราต้องไปเรียนรู้เกี่ยวกับอิสลามให้เข้าใจก่อนว่าเราจะปฏิบัติได้หรือไม่ (บัง เป็นคำเรียกผู้ชายมุสลิมที่มีอายุมากกว่าเรา) บังบอกว่าถ้าชอบสาวมุสลิมต้องมาเป็นมุสลิมนะ บังยังแซวผมเลยว่าไม่กลัวถูกขลิบหรือ... จำ... บังเขา ก็แนะนำให้ไปเรียนที่สุเหร่าแสนแสบ เพราะมีสอนผมก็เริ่มไปเรียน และเริ่มสนใจศาสนาอิสลามมากยิ่งขึ้น ไหนๆ ก็ชอบสาวมุสลิมแล้วนี่

ผู้วิจัย : นอกจากไปเรียนที่สุเหร่าแล้ว ยูซุบเรียนรู้อะไรอีกอย่างไร

ยูซุบ : อ้อ...ครับ ก็ไม่มีใครหรือครับนอกจากบังเจ้าของอู๋ เพราะผมก็ไม่ค่อยรู้จัก

ใครตั้งแต่มารับจ้างที่อู๋บั้งเวลามีลูกค้าที่เป็นมุสลิมมาซ่อมรถก็ได้มีโอกาสคุยกัน บ้างสงสัยหรือไม่เข้าใจอะไรก็ถามเขา เหมือนกับถามอาจารย์นี่แหละ บางครั้งก็มี ลูกค้าเอาหนังสือเกี่ยวกับหลักศรัทธาบ้าง หลักปฏิบัติบ้างมาให้เราอ่านเพราะเห็นว่าเราสนใจ อีกอย่างนะอาจารย์บางทีก็โทรไปถามเขานั้นแหละเพราะได้เบอร์เขา มาตั้งแต่งานบุญวันนั้นนั้ย จริงจริงอยากคุยกับเขามากกว่าอยากรู้เรื่องของอิสลาม ซะอีก

ผู้วิจัย : หลังจากเข้ารับอิสลามแล้ว เรียนรู้และบอกคนอื่นอย่างไรว่าเราเป็นมุสลิมแล้ว

ยูซุบ : ตอนที่ผมเข้ารับอิสลามนะอาจารย์ แพนผมยังไม่รู้เลย เพียงแต่ในระหว่างนั้น เขาแค่สงสัยว่าเราสนใจอิสลามจริงจังแค่ไหน จนกระทั่งผมบอกว่าชอบเขาอยาก แต่งงานด้วยและก็เข้ารับอิสลามแล้วด้วย เราจึงได้พูดคุยกันมากขึ้น บังเจ้าของอู๋ เป็นคนที่ผมบอกว่าผมจะเข้าอิสลาม ดูบังดีใจมากแล้วก็เป็นคนดำเนินการเกี่ยวกับการเข้ารับอิสลามของผมทุกอย่าง เป็นคนตั้งชื่อมุสลิมให้ผมว่า ยูซุบ ผมว่าผม เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมุสลิมจากบังเขามากที่สุด นอกจากนั้นก็จากภรรยาและ ครอบครัวของภรรยาผม ที่คนอื่นรู้ว่าผมเป็นมุสลิมก็จากชื่อ ยูซุบ นี่แหละ ก็มาจาก ที่บังเจ้าของอู๋เรียกชื่อผมว่า ยูซุบนี่นั้ย จากเดิมที่ลูกค้า เรียกชื่อเดิมผมว่า เต่า หรือ ไอ้เต่า เมื่อได้ยินบังเจ้าของอู๋เรียกชื่อใหม่ของผม ตอนนี้อยู่ทุกคนก็เรียกผมว่า ยูซุบ บ้าง หรือ ซุบ คำเดียวบ้าง ผมรู้สึกดีมากเลย ชอบชื่อนี้มาก กว่า เต่า หรือ ไอ้เต่า ที่ ใครๆ เรียกซะอีก โดยเฉพาะคำว่า ไอ้ นะเดี๋ยวนี้ผมแทบไม่ได้ยินเลย อย่างดีก็ ซุบ คำเดียวเท่านั้น นอกจากชื่อแล้วก็เรื่องการแต่งกายเวลาวันศุกร์ผมก็นุ่ง โสร่ง ใ้ หมวกเหมือนผู้ชายมุสลิมคนอื่นๆ อาหารการกินก็ระวัง แต่ก่อนเคยแอบเอาหมูเข้ามา กินในอู๋บั้งด้วย...จำ... โดยเฉพาะเรื่องเบียร์เรื่องเหล้า ผมเลิกได้เด็ดขาดเลย แปลกดีรู้นับถืออิสลามตั้งนานแล้ว

มูอัลลัฟตระหนักถึงความเป็นมุสลิม จากการที่ได้รับการตั้งชื่อใหม่ เพื่อแสดงถึงความเป็นมุสลิมและมีความภาคภูมิใจในความเป็นมุสลิมมากขึ้น คนในครอบครัวและคนรู้จักใกล้ชิดที่เป็นมุสลิมจะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีสำหรับมูอัลลัฟที่ไม่รู้จักหรือไม่มีเพื่อนเป็นมุสลิม มูอัลลัฟมีการ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแต่งกายในโอกาสต่างๆ ตามความเหมาะสม มีความระวังในเรื่องอาหารการกินมากขึ้น และยังสามารถเลิกพฤติกรรมการกิน การดื่ม จากพฤติกรรมแบบเดิมๆ ได้ ผู้วิจัยสังเกตพบว่าในห้องพักของมูฮัลล์เปลี่ยนแปลงไปมาก จากเดิมก่อนหน้านี้ที่จะเข้ารับอิสลามข้าวของวางไว้ไม่เป็นระเบียบ ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ภาพปฏิทิน โป้ที่เคยมีในห้องพักก็ถูกเก็บออก มีพื้นที่ว่างสำหรับการนมาซ ข้าวของในห้องมีความเป็นระเบียบมากขึ้น ดูสะอาดตา มีที่แขวนผ้าโสร่งและแขวนพรมสำหรับใช้ปฏิบัติการณ์มาซ มีการต่อก้อนน้ำให้สะดวกต่อการปฏิบัติการณ์มาซ แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์วิถีชีวิตความเป็นมุสลิมของมูฮัลล์

ฮาบีบะห์ (สัมภาษณ์ 10 ธันวาคม 2552) เป็นมูฮัลล์ผู้หนึ่งที่สื่อสารให้เห็นอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของเธออย่างชัดเจนด้วยการคลุมฮิญาบอย่างสวยงาม ด้วยบุคลิกที่สุภาพเป็นกันเอง ถ้าไม่ทราบมาก่อนว่าเธอเป็นมูฮัลล์ ใครที่พบเจอเธอครั้งแรกคงจะเชื่ออย่างสนิทใจว่าเธอเป็นมุสลิม ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “เราเองชอบการแต่งกายแบบมุสลิมมานานแล้ว เห็นว่าสวยดี แต่ไม่เคยคิดมาก่อนว่าจะมาเป็นมุสลิม จนกระทั่งมาคบเป็นแฟนกับชาวมุสลิมจึงเริ่มสนใจขนบธรรมเนียมมุสลิมมากขึ้น เคยถามแฟนว่ายังไม่เข้าอิสลามจะแต่งกายแบบมุสลิมได้มั้ย แฟนบอกว่าก็มาเข้าเลยสิ จะได้ไม่ต้องกระดากใจและจะได้ไม่ดูเป็นการล้อเลียนด้วย”

ผู้วิจัย : คุณเรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตของมุสลิมและความเป็นมุสลิมอย่างไร

ฮาบีบะห์ : ส่วนใหญ่ก็จะหาหนังสือมาอ่านเองนะ ไม่เข้าใจก็ถามจากแฟน

ผู้วิจัย : นอกจากการคลุมฮิญาบแล้วคุณสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้ได้อย่างไรว่าคุณเป็นมุสลิม

ฮาบีบะห์ : พอเป็นมุสลิมเวลาไปไหนมาไหนก็คลุมฮิญาบติดเลย เป็นการสื่อให้ผู้อื่นได้รับรู้อยู่แล้ว

ผู้วิจัย : นอกจากอ่านหนังสือหรือถามจากแฟนแล้วคุณเรียนรู้เกี่ยวกับการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ด้วยวิธีอื่นๆ หรือไม่อย่างไร

ฮาบีบะห์ : ก็มาสมัครเรียนที่สันติชนนี่แหละค่ะ แฟนพาสมัครเรียน เรียนทั้งเรื่องหลักศรัทธาและกวีวิธีการปฏิบัติเพื่อให้อยู่ในแนวทางของอิสลาม

มูฮัลลัฟให้ความสนใจที่จะเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยตนเองหลังจากได้ตัดสินใจคบกับมุสลิมอย่างตั้งใจ เพื่อให้เกิดความศรัทธาและจะได้ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม มูฮัลลัฟแสดงให้ผู้อื่นทราบว่าเป็นมุสลิมด้วยการแต่งกาย และเรียนรู้หลักความศรัทธาและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจจากสถาบันการสอนศาสนาที่เปิดสอนให้กับผู้สนใจในศาสนาอิสลาม

ซาร่า (สัมภาษณ์ 7 มกราคม 2553) เป็นมูฮัลลัฟคนหนึ่งที่มีสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้ผู้อื่นรับรู้ด้วยการแต่งกาย เล่าให้ผู้วิจัยว่า “หลังจากเป็นมุสลิมแล้วก็เปลี่ยนการแต่งกายจากเดิมมาแต่งกายคลุมฮิญาบแบบผู้หญิงมุสลิมทั่วไป รู้สึกว่าตัวเองเรียบร้อยขึ้นเวลาอยู่บ้านก็แต่งตัวทั่วไป บางครั้งคลุมฮิญาบบ้างไม่คลุมบ้างถ้าอยู่ในบ้านก็ไม่ค่อยได้คลุม นอกจากออกนอกบ้านไปไหนมาไหนถึงจะคลุม คนอื่นจะรู้ว่าเราเป็นมุสลิมก็คงจะเห็นจากการแต่งตัวของเรา และก็คงเป็นจากชื่อของเรา เป็นชื่อที่เรียกง่ายนะ ซาร่า ฟิงคูอินเตอร์ดีนะ บังว่าปะ ” (ซาร่าเรียกผู้วิจัยว่าบังตามสามีของเธอ) สภาพแวดล้อมทั่วไปในบ้านพักอาศัยของซาร่า เหมือนๆกับครอบครัวมุสลิมทั่วไป ที่มีสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของชาวมุสลิมเพื่อสื่อสารให้คนที่เข้ามาในบ้านรู้ว่าบ้านนี้เป็นมุสลิม เช่น ปฏิทิน ภาพประดับฝาผนัง และชุดสำหรับสวมใส่เพื่อทำนมาซ (ละหมาด) ของมุสลิม

ผู้วิจัย : การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมมีความจำเป็นสำหรับซาร่าอย่างไร

ซาร่า : จำเป็นนะ เพราะเราเป็นมุสลิมแล้วต้องมีความชัดเจนเพราะเมื่อต้องออกไปใช้ชีวิตในสังคมทั่วไปแล้ว เราต้องแสดงออกหรือสื่อให้ผู้อื่นได้รับรู้ว่าเราเป็นมุสลิมเพื่อที่ผู้อื่นที่ไม่รู้จักเราได้ทราบและได้รู้ถึงการที่จะต้องปฏิบัติสัมพันธ์กับเราปฏิบัติกับเรา

ผู้วิจัย : ซาร่าเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมุสลิมอย่างไร

ซาร่า : ส่วนใหญ่แฟนก็จะแนะนำ นอกจากนั้นพี่สาวและมะ (แม่) ของแฟนก็จะเป็นผู้ให้คำแนะนำและสอนเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติศาสนกิจ ส่วนใหญ่ก็จะหัดท่องจำเอา หัดออกเสียงคำภาษาอาหรับให้ถูกต้องเท่าที่จำเป็นที่จะต้องใช้ในการมาซก่อน เพราะมะบอกว่านมาซเป็นสิ่งที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ส่วนเรื่องอื่นๆ ก็ค่อยๆ เรียนรู้ไป เคยไปนั่งฟังบรรยายเกี่ยวกับศาสนาตามงานประจำปีของมัสยิดต่างๆ กับมะบ้างเพราะมะชอบไปงานมัสยิด ก็ได้รับความรู้นะ เป็นการเก็บเกี่ยวประสบการณ์ในเรื่องนั้นบ้างเรื่องนี้บ้าง

สงสัยก็ถามจากมะหรือจากแฟนตัวเอง เวลาที่มีเวลาว่างก็อ่านจากหนังสือ
เกี่ยวกับหลักการศาสนาและหลักการปฏิบัติที่มีอยู่แล้วในบ้านข้าง

พฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์มุสลิมของมุฮัลล์ฟเรียนรู้จากคนสนิทและคนที่ตนเอง
ไว้วางใจในครอบครัว เริ่มเปลี่ยนแปลงตนเองหลังจากที่รู้จักกับมุสลิมและต้องการที่จะแต่งงานกัน
แสดงออกอย่างชัดเจนในความเป็นมุสลิมจากการแต่งกายและชื่อมุสลิมที่ได้รับการตั้งใหม่หลังจาก
ปฏิญาณตนเข้ารับอิสลาม ความเคร่งครัดในศาสนาของบุคคลครอบครัวเป็นสิ่งผลักดันให้มุฮัลล์ฟได้
เรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมา มุฮัลล์ฟเรียนรู้การปฏิบัติศาสนกิจด้วยตนเองโดยการท่องจำ
บทคัมภีร์อัล-กุรอานที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติมาซโดยการท่องจำและฝึกหัดออกเสียงให้
ถูกต้องด้วยความตระหนักว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ เมื่อมีข้อสงสัยใดๆก็จะสอบถาม
จากบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวหรือเรียนรู้จากหนังสือที่เกี่ยวข้องกับหลักการศรัทธาและหลักการ
ปฏิบัติตามแนวทางของศาสนาอิสลาม

ตอฮา (สัมภาษณ์ 10 ธันวาคม 2552) เป็นอีกผู้หนึ่งที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ที่บ้านพัก ซึ่งเป็น
บ้านพักครูอยู่ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตมีนบุรี สภาแควดล้อมในบ้านพักเรียบง่ายมีสิ่ง
แสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้เห็นในบ้านพักคือ การนุ่งผ้าโสร่งแบบมุสลิมอยู่บ้าน ภายในบ้านมี
ปฏิทินอิสลาม และ ชุดเสื้อผ้าของภรรยาที่เป็นชุดออกงานตามแบบสตรีมุสลิมทั่วไป นอกจากนั้นยังมี
หนังสือความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและคัมภีร์อัล-กุรอาน เรียงวางในชั้นหนังสืออย่างเห็นได้ชัดและ
สะดวกต่อการหยิบมาอ่าน เมื่อผู้วิจัยเริ่มสนทนาเกี่ยวกับการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็น
มุสลิม ตอฮา ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “หลังจากผมเรียนจบก็สอบบรรจุเป็นครูสังกัด โรงเรียนกทม. ได้
ตอนแรกที่บรรจุที่โรงเรียนแห่งนี้ก็รู้สึกที่ชีวิตตัวเองอาจต้องเปลี่ยนไปด้วยเหตุที่โรงเรียนนี้เป็น
โรงเรียนสุเหร่า ส่วนผมนะพุทธ นักเรียนกว่า 90 เปอร์เซ็นต์นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนครูในโรงเรียนที่
นับถือศาสนาอิสลามก็มีหลายคน โรงเรียนนี้ก็อยู่ในชุมชนมุสลิมที่เข้มแข็ง ในช่วง 2 ปีแรกที่ทำงานก็
รู้สึกอึดอัดเหมือนกัน จนกระทั่งมีครูผู้หญิงคนหนึ่งมาบรรจุใหม่เกิดประทับใจ เลยไม่อยากจะย้ายไปไหน
แล้ว ครั้งแรกเจอกันก็ไม่ทราบว่าเค้าเป็นมุสลิม บังเอิญวันหนึ่งเห็นเค้าทักทายกับครูผู้หญิงท่านหนึ่งใน
โรงเรียนด้วยธรรมเนียมแบบมุสลิม”

ผู้วิจัย : เมื่อทราบว่าผู้หญิงคนที่เราสนใจเป็นมุสลิม แล้วรู้สึกอย่างไรครับ

ตอฮา : ที่แรกก็ยังไม่คิด ไรครับ คิดแค่ว่าไม่เป็น ไรมันศาสนาไหนๆก็เหมือนกัน แต่ที่เคยคิดนะครับว่าเราน่าจะเกิดมาเป็นมุสลิมนะ จะได้จีบซะเลย

ผู้วิจัย : แล้วอาจารย์ไม่คิดเข้าข้างตัวเองบ้างหรือว่า ทำไมนะเขาไม่นับถือพุทธแบบเรา

ตอฮา : ไม่นะ ไม่รู้เหมือนกันทำไม ไม่คิดแบบนั้น คิดแต่เพียงว่าถ้าเราชอบเขาเราต้องชอบแบบที่เขาเป็น ไม่ใช่แบบที่เราอยากให้เป็น จากนั้นก็เริ่มสนใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามมากยิ่งขึ้น จากแต่ก่อนไม่เคยคิดที่จะสนใจเลย ก็ซื้อหนังสือเกี่ยวกับอิสลามมาอ่านเลย ไปซื้อที่ร้านขายหนังสืออิสลามที่อยู่ใกล้ๆ โรงเรียนนี้แหละครับ เห็นหน้าปกเขียนว่าคู่มืออิสลาม ก็หยิบมาแล้วไปจ่ายตังส์เลย ข้างในก็ไม่เปิดดูก่อน พอมาถึงห้องพักเปิดอ่านทีนี้แยเลย มีทั้งภาษาไทยภาษาอิสลามผสมกันอ่านไปก็ไม่เข้าใจ ภาษาอิสลามก็อ่านไม่เป็น (ว่าแล้วตอฮา ก็เอื้อมมือไปหยิบหนังสือเล่มนั้นมาให้ผู้วิจัยดู)

ผู้วิจัย : แล้วอาจารย์ทำอะไรกับหนังสือเล่มที่ซื้อมา ครับ

ตอฮา : (ขำ...) ผมก็ใช้หนังสือเป็นสื่อรักเลยครับ เอาไปถามเขาเลยว่าผมสนใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามแต่หนังสือเล่มนี้มันยากไป พอมีหนังสืออื่นให้ยืมอ่านบ้างมั๊ยครับ เขายืมให้แล้วถามกลับมาว่าสนใจจริงหรือไว้จะหามาให้หะ แล้วก็ขอตัวไปเข้าสอนหนังสือ หลังจากนั้นเราก็เริ่มมีโอกาสคุยกันมากขึ้น

ผู้วิจัย : นอกจากอ่านหนังสือแล้วอาจารย์เรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามหรือวิถีชีวิตมุสลิมอย่างไร ครับ

ตอฮา : หลังจากที่เราสองคนตัดสินใจคบหากันแล้ว เขาก็แนะนำให้ผมไปสมัครเรียนที่มูลนิธิสันติชน แต่โชคคืออย่างหนึ่งคือบ้านพักครูอยู่ใกล้สุเหร่า (มัสยิด) ผมเลยได้ซึมซับวิถีชีวิตแบบมุสลิมไป โดยไม่รู้ตัว อะไรที่สงสัยก็สอบถามจากเพื่อนๆ ทั้งผู้ชายและผู้หญิงใน โรงเรียนที่เป็นมุสลิม บางครั้งก็แกล้งตั้งคำถามที่เราสงสัยกับนักเรียนที่เราสอนบ้าง บางครั้งผู้ปกครองนักเรียนที่เรารู้จักคุ้นเคยก็จะแนะนำเราบ้าง เราสงสัยก็ถามเขาบ้าง

ผู้วิจัย : เมื่ออาจารย์เข้ารับอิสลามแล้ว อาจารย์แสดงให้ผู้อื่นที่ยังไม่รู้ว่าเราเป็นมุสลิมทราบได้อย่างไรบ้างครับ

ตอฮา : ครับ ก็อย่างเช่นกล่าวคำให้สลามกับผู้ปกครองของนักเรียนที่เราสอนอยู่ ซึ่งก่อนหน้านั้นผมเคยแต่ยกมือสวัสดี ผู้ปกครองคนนั้นแปลกใจ ถามผมว่า “อ้าวทำไมวันนี้ครูให้สลามผมละ” ผมตอบว่าผมรับอิสลามแล้วฟังนิกะฮฺ (แต่งงาน) เมื่อเดือนที่แล้วครับ ผมสังเกตเห็นผู้ปกครองนักเรียนคนนั้นยินดีกับผมมาก ทุกวันนี้ก็ยังเจอผู้ปกครองคนนั้นอยู่ เขาก็เป็นคนหนึ่งที่ให้คำแนะนำต่างๆเกี่ยวกับศาสนาอิสลามให้กับผม นอกจากนี้เวลาไปประชุมสัมมนาที่ไหนผมก็จะบอกกับเจ้าหน้าที่ที่จัดเลี้ยงเลยว่าผมนับถืออิสลาม เวลาอยู่ห้องพักจากเดิมที่เคยนั่งกางเกงขาสั้นบ้าง ขาสวมส่วนบ้างก็เปลี่ยนมานุ่ง โสร่งครับ ซึ่งแต่ก่อนก็แปลกใจครับว่าทำไมผู้ชายมุสลิมเวลาอยู่บ้านชอบนุ่ง โสร่งพอมมาเป็นมุสลิมก็เข้าใจครับว่า วันหนึ่งต้องละหมาด 5 เวลา การนุ่ง โสร่งอยู่บ้านจึงเหมาะสมที่สุดเมื่อถึงเวลาต้องละหมาด

มูอัลลัฟให้ความสนใจในศาสนาอิสลามเมื่อมีความมั่นใจว่าตนเองต้องการใช้ชีวิตคู่กับผู้หญิงที่เป็นมุสลิมจึงเริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามด้วยการซื้อหนังสือมาอ่าน สอบถามสิ่งที่สงสัยจากคนใกล้ชิด รวมถึงการศึกษาเรียนรู้จากสถาบันสอนศาสนา และการสังเกตพฤติกรรมความเป็นอยู่ของชาวมุสลิมในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ มีการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยการกล่าวคำทักทายตามแบบอิสลาม (การกล่าวสลาม พร้อมสัมผัสมือ) อย่างเปิดเผย แต่งกายอยู่บ้านตามแบบผู้ชายมุสลิมทั่วไปคือการนุ่ง โสร่ง มีการเปิดเผยตนเองว่าเป็นมุสลิมเมื่อต้องทานอาหารในโอกาสต่างๆ ที่มีการจัดเลี้ยงแล้วผู้จัดงานไม่ทราบว่าเป็นมุสลิม

ฮาวา (สัมภาษณ์ 17 กุมภาพันธ์ 2553) เป็นผู้หญิงที่เรียนรู้อัตลักษณ์การแต่งกายแบบมุสลิมจากคนใกล้ชิดในครอบครัว และแต่งกายอยู่บ้านแบบมุสลิมผู้หญิงทั่วไปคือนุ่งผ้าถุงที่มุสลิมเรียกกันว่า ผ้าปาเต๊ะ แต่ไม่ได้คลุมฮิญาบ ฮาวากล่าวแก่ผู้วิจัยว่า “เวลาอยู่ในบ้านหรือออกไปไหนที่ไม่เป็นทางการก็ไม่ค่อยได้คลุมฮิญาบ ถ้าต้องไปไหนไกลๆเช่น ไปงานบุญงานเลี้ยงต่างๆไม่ว่าจะเป็นงานของมุสลิมหรือไม่ก็จะคลุมฮิญาบทุกครั้งเพื่อจะได้ให้ผู้อื่นรู้ว่าเราเป็นมุสลิม แต่เวลาไปเที่ยวพักผ่อนต่างจังหวัดก็จะแต่งกายทั่วๆไป ไม่ได้คลุมฮิญาบหรอก เพราะไปกันเองในครอบครัว ไม่ต้องไปพบปะหรือสังสรรค์กับใคร คนในชุมชนที่อาศัยอยู่ส่วนมากก็จะทราบว่าเราเป็นมุสลิมเพราะอยู่ที่ชุมชนนี้จนเป็นส่วนหนึ่งของคนในชุมชนไปแล้ว เวลาพบเจอคนที่รู้จักที่อยู่น้อยกว่าเราก็จะเรียกเราว่า นีวาบ้าง นิ

สาวบ้าง แค่อธิบายก็บ่งบอกให้คนที่ไม่รู้จักเราพอจะคาดเดาได้ว่าเราเป็นมุสลิม เวลาไปไหนมาไหน ในชุมชนเจอกันก็กล่าวสวัสดีให้แกกัน เพื่อนร่วมงานที่เป็นมุสลิมพอรู้ว่าเราแต่งงานและมาเข้ารับอิสลามแล้ว ก็มีความสนิทสนมกันมากยิ่งขึ้น และพูดคุยในเรื่องศาสนาด้วยกันมากขึ้น การคลุมฮิญาบก็เรียนรู้จากเพื่อนร่วมงานนี้แหละ ตอนแรกๆ กว่าจะคลุมได้ใช้เวลานานเหมือนกัน คลุมออกมาก็ดูไม่สวย แต่เดี๋ยวนี้แป็บเดียวเสร็จแล้ว และก็สวยด้วย เพื่อนๆ ยังชมเลย”

ผู้วิจัย : นิว่า เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมุสลิมอย่างไร

สาว : ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติตัว แฟนก็จะเป็นผู้คอยสอนคอยแนะนำ

บางครั้งก็สอบถามจากเพื่อนในที่ทำงานบ้าง มีเวลาว่างก็ไปฟังการเรียนการสอนที่สันติชนบ้าง ถามจากมะของแฟนบ้าง คนรู้จักคุ้นเคยในชุมชนบ้าง พุดง่าย ๆ คือเจอใครพอถามได้ก็ถามหมด เพราะตัวเองเป็นคนชอบถาม

ผู้วิจัย : นอกจากสื่อสารให้ผู้อื่นรู้ว่าเราเป็นมุสลิมด้วยการแต่งกาย หรือจากชื่อของเราแล้ว นิว่า สื่อสารด้วยวิธีอื่นอีกหรือไม่อย่างไร

สาว : ด้วยความที่เราเป็นผู้หญิง แคการแต่งกายอย่างเดียวก็บ่งบอกชัดเจนอยู่แล้วนะ วิธีอื่นๆ นอกจากนั้นก็สังเกตจากพฤติกรรมการปฏิบัติตนของคนในครอบครัวบ้าง จากคนในชุมชนบ้าง หรือถ้าวันไหนไม่ได้คลุมฮิญาบ หรือต้องไปร่วมกิจกรรมกับบุคคลอื่นที่ไม่รู้ว่าเราเป็นมุสลิมและต้องมีการทานอาหารร่วมกัน เราก็จะบอกเขาไปเลยว่าเราทานอะไร ได้ไม่ได้เพราะอะไร บอกเขาไปเลยว่าเราเป็นมุสลิม

มูอัลลัฟเรียนรู้ความเป็นมุสลิมด้วยตนเองจากการสอบถามพูดคุยกับทุกคนที่รู้จัก แสดงออกด้วยการทักทาย การแต่งกาย และชื่อมุสลิมของตนเอง และจากการสังเกตพฤติกรรม การปฏิบัติของบุคคลในครอบครัว จากเพื่อนร่วมงาน และจากมุสลิมในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ เมื่อต้องไปร่วมในกิจกรรมที่ไม่มีใครรู้ว่าตนเองเป็นมุสลิม มุสลิมจะแสดงออก โดยการเปิดเผยตนเองให้ผู้อื่นรับทราบโดยตรง มูอัลลัฟมีความตระหนักถึงความเป็นมุสลิมของตนเอง บ้านพักของมูอัลลัฟอยู่ใกล้ มัสยิด ประชาชนส่วนใหญ่เป็นมุสลิม การเรียนรู้จากการสังเกตและการสอบถามพูดคุยกันของคนในครอบครัวและชุมชนจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้มูอัลลัฟเกิดเรียนรู้เพื่อการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้โดยง่าย นอกจากนั้นก็ไปเรียนรู้จากสถาบันสอนศาสนาบ้างตามเวลาและโอกาส

ยาซีน (สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2552) เป็นผู้ที่กล่าวสลามทักทายกับผู้วิจัยทันทีเมื่อผู้วิจัยไปพบเพื่อขอสัมภาษณ์ บ้านพักอาศัยของยาซีนเป็นหมู่บ้านจัดสรร สิ่งที่แสดงออกให้เห็นถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นได้เมื่อเข้าไปในบ้านคือ หมวกผ้าสีขาว (หมวกกาปิเยาะ) ที่ผู้ชายมุสลิมสวมใส่เวลาไปละหมาดหรือร่วมพิธีกรรมทางศาสนา นอกจากนี้ก็พบว่ากระจกหน้ารถยนต์ของยาซีนที่จอดอยู่ในบริเวณบ้านมีสติ๊กเกอร์เป็นชื่อ อัลลอฮฺ(ซบ.) และชื่อศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ติดอยู่ ยาซีนเล่าให้ผู้วิจัยฟังเกี่ยวกับตัวเองว่า “ผมรู้จักกับแฟนโดยการแนะนำจากเพื่อนผู้หญิงคนนึงตอนเรียนมหาวิทยาลัย เป็นเพื่อนสมัยเรียนมัธยมและได้มาเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยเดียวกันแต่อยู่คนละคณะ เพื่อนผมได้รู้จักกับแฟนผมตอนไปปรับน้องใหม่ของคณะ ตอนที่รู้จักกันกับแฟนผมก็ไม่ทราบหรือว่าเขาเป็นมุสลิม เพราะเขาไม่ได้แต่งตัวแบบนักศึกษามุสลิมคนอื่นๆ ที่มีผ้าคลุมผม เพื่อนผมก็ไม่บอกผมว่าเขาเป็นมุสลิม ครั้งแรกที่รู้จักกันตอนที่เพื่อนแนะนำเขาพูดแบบเปิดเผยจะคิดขี้เล่น ว่า คีจ่า จะจีบเราหรือ เราเป็นอิสลามนะ ผมเลยตอบกลับไปว่าทำไมครับ เป็นอิสลามแล้วห้ามจีบหรือ เขาก็ยิ้ม”

ผู้วิจัย : ตอนที่แฟนคุณบอกคุณว่าเธอนับถืออิสลาม คุณรู้สึกอย่างไร

ยาซีน : ตอนนั้นผมไม่คิดอะไร ช่วง 2 ปีแรกที่คบกันผมก็เริ่มศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวของศาสนาอิสลามบ้าง โดยหาหนังสือจากห้องสมุดมาอ่าน สอบถามจากเพื่อนที่นับถือศาสนาอิสลามบ้างแต่ยังไม่สนใจจริงจังมากนัก ผมบอกกับแฟนผมว่าผมจะเปลี่ยนมารับอิสลาม ตอนเรียนปีสุดท้าย ตอนนั้นแฟนผมก็ถามว่าแน่ใจแล้วหรือที่จะเป็นมุสลิม ผมเลยถามกลับว่าแล้วคุณไม่มั่นใจตัวผมหรือ

ผู้วิจัย : ในระหว่างที่คบกันผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายทราบมีัยครับ

ยาซีน : อ้อ... ทางผมทราบครับพ่อแม่ผมไม่ว่าอะไรท่านบอก โตแล้วตัดสินใจเองได้เรื่องแบบนี้อยู่ที่ตัวเอง แต่ทางฝ่ายแฟนผมพ่อของเขาเป็นคนเคร่งศาสนาครับดูเหมือนจะไม่ค่อยพอใจ แต่ก็ไม่ถึงกับห้าม

ผู้วิจัย : แล้วคุณเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมุสลิมอย่างไร

ยาซีน : ก็จากแฟนผมเลยครับมีอะไรสงสัยก็ถามเขา เขาก็อธิบายให้ฟัง บางครั้งก็หาหนังสือมาให้อ่าน แล้วก็พาผมไปสมัครเรียนที่สถาบันสันติชนแถวถนนรามคำแหง หลังจากแต่งงานกันแล้วพ่อตาผมนั่นแหละครับที่เป็นผู้คอยชี้แนะในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลักการศรัทธาและหลักการปฏิบัติตามข้อห้าม

ข้อบังคับของศาสนาอิสลาม

ผู้วิจัย : หลังจากที่คุณเข้ารับอิสลามแล้วคุณทำให้ผู้อื่นที่ยังไม่ทราบว่าคุณเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามอย่างไร

ยาซีน : ส่วนมากคนที่รู้จักผมก็จะทราบครับว่าผมเป็นมุสลิม แต่ถ้าผมไปในกลุ่มที่ไม่รู้จักผม ถ้าไม่มีกิจกรรมหรือพิธีกรรมอะไรที่เกี่ยวข้องกับศาสนาหรือวิถีชีวิตผมก็ปฏิบัติตนปกติเหมือนคนทั่วไป เวลาไปบ้านลูกค้าที่ซื้อประกันกับผมถ้าเป็นมุสลิมเราก็ทักทายให้สลามแบบชาวมุสลิมทั่วไป บางครั้งไปบ้านลูกค้าที่เป็นพุทธคุยกันนานลูกค้าเลี้ยงของว่างเป็นพวกขนมปังใส่หมูหยองหรือของว่างอื่นที่ผมดูแล้วว่ามันน่าจะทานได้ ผมก็จะบอกลูกค้าไปเลยครับว่าผมนับถือศาสนาอิสลาม หรือในบางครั้งผมก็จะถามก่อนว่าใส่หมูหรือเปล่าหรือบางครั้งก็ถามว่ามีหมูหรือเปล่าอะไรทำนองนี้ ลูกค้าก็จะขอโทษที่เขาไม่ทราบว่าเราเป็นมุสลิม

มูอัลลัฟไม่เคยสนใจศาสนาอิสลามมาก่อน เรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจากบุคคลใกล้ชิดด้วยความเป็นเพื่อนและพัฒนาความสัมพันธ์เป็นคนรัก เรียนรู้จากการอ่านหนังสือและการเข้ารับการศึกษาในสถาบันสอนศาสนา โดยสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมผ่านสิ่งของเครื่องใช้ รวมถึงการเปิดเผยตนเองให้ผู้อื่นทราบ แรงจูงใจที่ทำให้มูอัลลัฟต้องการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้ผู้อื่นได้ทราบนั้น ยาซีนกล่าวว่า “สิ่งเดียวที่จูงใจผมคือภรรยาผมเอง ครั้งแรกที่ได้พบกัน ที่บอกว่าเขาเป็นมุสลิมแล้วผมจะจีบเขาหรือเปล่านั้นแหละครับเริ่มเป็นแรงจูงใจให้ผมสนใจในตัวเขาผมและศาสนาอิสลามที่เขา นับถือ ”

อัสมะห์ (สัมภาษณ์ 25 ธันวาคม 2552) เป็นผู้หญิงที่เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ตอนที่ได้รู้จักกับแฟนก็ไม่ทราบว่าเขาเป็นมุสลิม และไม่เคยสนใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตของมุสลิมมาก่อน เพื่อนแนะนำให้รู้จักกันในงานแต่งงานของเพื่อนคนหนึ่ง หลังจากนั้นก็ได้ติดต่อและคบกันไปดูหนังกันบ้าง รู้ว่าเขาเป็นมุสลิมก็ตอนที่ดูหนังด้วยกันครั้งแรก เพราะว่าพอดูหนังจบแล้วจะหาอะไรกินกันนั้นแหละ เราบอกว่าไปกินข้าวหาหมุกกัน เขาบอกว่าไปสิแต่ เขากินไม่ได้นะเพราะเป็นมุสลิม เราจึงต้องไปหาร้านอาหารมุสลิมเพื่อทานอาหารด้วยกัน เป็นครั้งแรกนะที่เข้าร้านอาหารมุสลิม ข้าวหมุกไก่ก็อร่อยดีนะ เคี้ยวนี้แทบจะเป็นของโปรดเลย หลังจากนั้นก็เริ่มสอบถามพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องของมุสลิมกับเพื่อนที่เป็นมุสลิมมากขึ้น ”

ผู้วิจัย : หลังจากวันนั้นแล้วยังคิดที่จะคบหากันต่อไปอย่างไร

อัสมะห์ : ก็กลับมาคิดที่บ้านนะเค้าไม่น่าเป็นมุสลิมเลย แต่ก็ลองตัดสินใจคบกันดู

เพราะเขาทำให้เกียรติเราดีกว่าแฟนคนก่อน (ข้า...คือว่าเคยมีแฟนมาแล้ว)

ผู้วิจัย : คุณเริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับมุสลิมอย่างไร

อัสมะห์ : แฟนหนูนั่นแหละเป็นคนแนะนำในเรื่องต่างๆ เพราะครอบครัวเขาเคร่ง
มาก

ผู้วิจัย : คุณสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้ได้อย่างไรว่าคุณเป็นมุสลิม

อัสมะห์ : ที่เห็นชัดเลยก็จากการแต่งกายนี่แหละ แต่ก่อนเราแต่งกายแบบผู้หญิง
ทั่วไปตามวัยรุ่นข้างถนนบ้าง ใส่สายเดี่ยวบ้าง พอเปลี่ยนศาสนาก็เปลี่ยนวิถี
ชีวิตใหม่ เลย เริ่มใส่ชุดและคลุมผมแบบผู้หญิงมุสลิมทั่วไป การแต่งกาย
แบบผู้หญิงมุสลิมสำคัญนะเพราะเมื่อผู้อื่นที่ไม่รู้จักเราได้เห็นเราก็จะ
ทราบได้ทันทีว่า เราเป็นมุสลิม เค้าก็จะได้ปฏิบัติกับเราได้อย่างเหมาะสม
กับความเป็นมุสลิมของเรา เพราะคนทั่วไปก็จะรู้ถึงวิถีชีวิตในระดับหนึ่ง
ของมุสลิมเช่น เรื่องอาหารว่าชนิดไหนมุสลิมทานหรือไม่ทานพิธีกรรมหรือ
กิจกรรมทางสังคมที่มุสลิมร่วมได้หรือไม่ได้

ซอบีร์ (สัมภาษณ์ 25 ตุลาคม 2552) เป็นผู้หนึ่งที่ไม่เคยสนใจในศาสนาอิสลามมาก่อน
ได้รู้จักกับแฟนด้วยการที่มาเป็นลูกค้าซื้ออุปกรณ์โทรศัพท์ ได้เล่าให้ฟังว่า “ขณะที่กำลังคุยเรื่องราคา
กันอยู่นั้น บังเอิญมีญาติผู้ใหญ่ที่แฟนผม (ตอนนั้นยังไม่ใช่แฟนสิ...ข้า) รู้จักผ่านมาเห็นเขาทักทายกัน
ด้วยภาษาอิสลามแล้วสัมผัสมือกันก็รู้สึกแปลกดี เพราะไม่เหมือนคนพุทธที่กล่าวสวัสดีกันบางครั้งยก
มือไหว้บ้าง ไม่ยกมือบ้างแล้วแต่อารมณ์ แต่ตอนนั้นก็ยังไม่ได้อะไร แฟนผมมาเป็นลูกค้าประจำที่
ร้านเพราะคุยจุกจุกกับน้องสาวผม บ่อยครั้งเข้าผมก็เริ่มทักทายเอง เริ่มคุยกันมากขึ้น ยังคิดในใจเลยว่า
เขาไม่น่าเป็นอิสลามเลย เป็นลูกค้ากันอยู่สักกระยะนึง ประมาณปีหนึ่งมั้ง ผมก็ถามเขาว่าเป็นอิสลาม
ยากมั๊ย ต้องทำอะไรบ้าง จากนั้นเราก็ได้คุยกันบ่อยขึ้นแล้วก็ตัดสินใจคบกัน แล้วผมเริ่มสนใจ
วัฒนธรรมของมุสลิมมากขึ้น ”

ผู้วิจัย : หลังจากที่ตัดสินใจคบกันแล้ว คุณเรียนรู้เกี่ยวกับอิสลามและอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร

ขอเบิร์ช : พอผมตัดสินใจที่จะคบหากัน ผมก็หาที่เรียนก็ไปเรียนไม่กี่ครั้งครับเนื่องจากต้องขายของ เรียนเพราะไม่เคยรู้อะไรเกี่ยวกับอิสลามนอกจาก ห้ามไหว้พระ ห้ามกินหมู และอีกอย่างคืออยากรู้ว่าถ้าต้องแต่งงานกับอิสลามแล้วผมต้องทำยังไงบ้าง นอกเหนือจากนั้นก็สังเกตจากคนรู้จักที่เป็นมุสลิมบ้างว่าในแต่ละวันมีการใช้ชีวิตอย่างไรเราจะทำได้มั้ย สอบถามกับแฟนผมบ้างและญาติในครอบครัวแฟนผม แต่ก็ได้สื่อสารอะไรมาบ้าง เพราะอยู่กันร้านก็ใช้ชีวิตเหมือนปกติ แต่ถ้ามีลูกค้าผู้หญิงที่คลุมผ้าคลุมศีรษะผ่านมาผมก็จะกล่าวว่า อัสสลามมูอะลัยกุม เป็นการทักทายและเรียกลูกค้า ซึ่งเป็นสิ่งดีมากทำให้ได้ลูกค้าเพิ่มขึ้น ส่วนลูกค้าผู้ชายไม่ค่อยมีอะไรบ่งบอกให้เห็นว่าเป็นมุสลิมหรือไม่ นอกจากคุยกันแล้วผมสงสัย ก็จะถามว่าเป็นมุสลิมหรือป่าวครับเนียนๆเหมือนมุสลิมเลย ถามสุ่มๆ ไปวันๆ แหะละครับ เป็นการพูดคุยระหว่างเลือกซื้อของ ตกชื้อขายทั่วไป บางครั้งพอทราบว่าเป็นมุสลิมก็จะคุยกันนานขึ้นหน่อย ผมก็จะบอกลูกค้าไปว่าผมเป็นมูอัลลัฟเลยครับ

ผู้วิจัย : การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมสำคัญต่อคุณอย่างไร

ขอเบิร์ช : สำคัญนะ เช่นการกล่าวคำทักทายด้วยการกล่าวสลาม ผมก็ใช้วิธีท่องจำเอา แรกแรกก็กล่าวไม่ค่อยถูกหรอก ออกเสียงก็ผิด เดี่ยวนี้กล่าวได้ชัดขึ้น การกล่าวสลามทักทายลูกค้าทำให้เราได้ลูกค้ามากขึ้น เพราะปกติเวลาขายของเราที่แต่งตัวปกติไม่มีสิ่งใดบ่งบอกว่าเราเป็นมุสลิม พอมีลูกค้าที่เป็นมุสลิมผ่านมาเรากล่าวสลามทักทายก็ทำให้ได้พูดคุยกัน ทำให้ขายของได้ด้วย การกล่าวสลามเป็นสิ่งที่บ่งบอกความเป็นมุสลิมได้อย่างชัดเจนเพราะถ้าเป็นคนศาสนาอื่นที่เป็นคนไทยเขาก็จะไม่กล่าวสลามให้แก่นัก เพราะไม่ใช่วัฒนธรรมของเขา

มูอัลลัฟไม่เคยสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของมุสลิมมาก่อน เมื่อได้มาเจอและรู้จักคบหากับคนมุสลิมจึงเริ่มสนใจที่จะเรียนรู้ความเป็นมุสลิมจากเพื่อนของตนเองที่เป็นมุสลิม เรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมต่างๆ ที่มุสลิมประพฤติ ปฏิบัติ เช่นการเลือกรับประทานอาหาร การแต่งกาย

สังเกตการกล่าวทักทายกันของชาวมุสลิม มุฮัลล์ฟเริ่มที่จะเรียนรู้ถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง เนื่องจากตระหนักว่าถ้าตนเองจะต้องมาเข้ารับอิสลามแล้วจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองให้เป็นที่ยอมรับในฐานะเป็นมุสลิมคนหนึ่งของคนรอบครัวและชุมชน นอกจากนี้ก็เรียนรู้ด้วยการสอบถามพูดคุยกับบุคคลใกล้ชิดที่เป็นมุสลิมและจากมุสลิมที่ตนเองคบหาอยู่ด้วย มุฮัลล์ฟสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยการแต่งกาย การกล่าวคำทักทาย รวมถึงการศึกษาเรียนรู้จากสถาบันสอนศาสนา

สุบัยยะห์ (สัมภาษณ์ 24 กุมภาพันธ์ 2553) ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่าเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมโดยมีสามีเป็นคนแนะนำ เรียนรู้และสังเกตจากบุคคลในครอบครัวและชุมชน สุบัยยะห์เปิดร้านขายอาหารตามสั่งที่ตลาดลาดกระบัง สื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้เห็นจากการแต่งกายและจากสัญลักษณ์ที่เป็นสติ๊กเกอร์พระนามของอัลลอฮฺ(ซบ.) และชื่อของท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ติดอยู่ที่กระจกตู้ขายอาหาร ในขณะที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์อยู่มุฮัลล์ฟเกิดอาการจามและกล่าวคำว่า “อัลฮัมดุลิลลาฮฺ” ซึ่งเป็นคำที่มุสลิมสั่งสอนกันมาเมื่อเกิดอาการจามหรือไอให้กล่าวคำว่า “อัลฮัมดุลิลลาฮฺ” เนื่องจากมุสลิมมีคำสอนว่าขณะที่เราจามหรือไอหัวใจจะหยุดเต้นหรือหยุดการทำงานชั่วขณะ ดังนั้นการกล่าว “อัลฮัมดุลิลลาฮฺ” จึงเป็นการ ชูโกรฺ (ขอบคุณ) ต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) เพื่อให้เรารำลึกถึงความเมตตาของอัลลอฮฺ(ซบ.) ที่ให้เรากลับมามีชีวิตอีกครั้งหนึ่ง การกล่าวคำอุทานที่เป็นพระนามของอัลลอฮฺ(ซบ.) เป็นการสื่อสารถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างหนึ่ง

ผู้วิจัย : การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมมีสำคัญกับ นิตะห์ อย่างไร

สุบัยยะห์ : ก็คิดว่าสำคัญนะเพราะจะทำให้คนอื่นรู้ว่าเราเป็นมุสลิม เรานับถือศาสนาอิสลามยังงัยละ

ผู้วิจัย : นอกจากนี้ เรียนรู้จากสามี และคนในครอบครัวแล้ว นิ เรียนจากใคร หรือด้วยวิธีอื่นอีกหรือไม่

สุบัยยะห์ : ก็เคยไปเรียนรู้ที่มัสยิดบ้างนะ หรือไม่ก็เปิดวิทยุฟังบ้าง เช่นเรื่องเกี่ยวกับการละหมาด การถือบวช เรื่องละหมาดบ้างเขาก็พยายามสอนเรา

มุฮัลล์ฟเรียนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมเพื่อบอกให้ผู้อื่นรู้ว่าตนเองเป็นมุสลิม การเรียนรู้จากสามีเป็นการเรียนรู้จากบุคคลที่ใกล้ชิดและเข้าใจมุฮัลล์ฟมากที่สุด นอกจากนี้มุฮัลล์ฟได้เรียนรู้จากผู้รู้หรือผู้นำศาสนาที่มีสติ และเรียนรู้จากสื่ออื่นๆ เช่น สื่อวิทยุ

สุลัยมาน (สัมภาษณ์ 29 พฤศจิกายน 2552) เป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้แรงจูงใจในการเรียนรู้ความเป็นมุสลิมจากภรรยา เริ่มจากความเป็นสถาปนิกของตนเองที่ได้มีโอกาสไปเสนองานที่บ้านลูกค้าซึ่งนับถือศาสนาพุทธ ในวันที่ไปเสนองานนั้นภรรยาผมซึ่งเป็นเพื่อนกับลูกสาวเจ้าของบ้านอยู่ด้วยในวันนั้น เธอแต่งกายแบบมุสลิมมีผ้าคลุมศีรษะ คุณทำทางเรียบร้อยรู้สึกประทับใจ ก็ทักทายกันตามธรรมดาทั่วไปแบบคนที่รู้จักกันครั้งแรก หลังจากนั้นก็ได้มีโอกาสพูดคุยกันมากขึ้น ทำให้ผมยังสนใจในความเป็นผู้หญิงมุสลิมที่แตกต่างจากผู้หญิงอื่นที่ไม่ใช่มุสลิมที่ผมรู้จักมากขึ้น พอคิดว่าผมมีเพื่อนสนิทที่เป็นอิสลามผมเลยสอบถามจากเพื่อนบ้างว่าถ้าผมชอบผู้หญิงมุสลิมและอยากแต่งงานด้วยต้องทำอะไรบ้างเพราะครอบครัวผมเป็นคนจีน จึงได้คำตอบว่า สิ่งแรกคือต้องเข้ารับอิสลามก่อนด้วยการศึกษาเกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลามเพื่อให้เกิดความเข้าใจและมีศรัทธาก่อน

ผู้วิจัย : คุณเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามอย่างไร

สุลัยมาน : ด้วยการพูดคุยสอบถามจากเพื่อนบ้างและจากภรรยาผมเอง จากนั้นก็หาซื้อหนังสือมาอ่านเพิ่มเติม สงสัยก็ถามเพื่อนบ้านบ้าง เพื่อนก็แนะนำให้ไปหาที่เรียนสำหรับผู้สนใจอิสลามซึ่งมีสอนหลายแห่ง และก็แนะนำให้ผมไปที่สันติชน แต่ก่อนหน้านั้นผมก็เคยหาข้อมูลเกี่ยวกับผู้สนใจอิสลามทางอินเทอร์เน็ต ก็ไปเจอเว็บไซต์สันติชนเหมือนกัน จึงไปสมัครเรียน เวลาเราเจอคนมุสลิมเราก็จะสังเกตพฤติกรรมทั่วไปของเขา เช่นเวลาที่มุสลิมเจอกันทักทายกันอย่างไร ผู้ชายผู้หญิงทักกันแบบไหน ผู้อาวุโสกับผู้ที่อายุน้อยกว่าให้ความเคารพกันอย่างไร เช่นการกล่าวคำทักทายบางคนกล่าวยาว บางคนกล่าวสั้นๆ ก็เข้าใจกันได้

ผู้วิจัย : คุณมาอยู่หมู่บ้านแบบนี้เพื่อนบ้านส่วนมากไม่ใช่มุสลิม คุณสื่อสารความเป็นมุสลิมให้เพื่อนบ้านใกล้เคียงได้ทราบอย่างไร

สุลัยมาน : แรกๆ ที่มาอยู่ก็ไม่ค่อยมีใครทราบหรือครับว่าครอบครัวผมเป็นมุสลิม มาทราบกันก็ตอนที่ผมทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ซึ่งก็มีการเชิญอิหม่าม ญาติพี่น้อง

และผู้ร่วมในพิธีอ่านคฺออว (บทขอพร) นั้นแหละครับถึงทราบกันเพราะมีการอ่านบทขอพร มีการแต่งกายของผู้ที่มาร่วมงาน ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเป็นมุสลิม

ผู้วิจัย : คุณสื่อสารกับบุคคลอื่นที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนว่าเป็นมุสลิมหรือไม่ อย่างไร

สุลัยมาน : ก็ปกติทั่วไปครับ ถ้าคุยกันเรื่องทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องศาสนา หรือสิ่งที่เราต้องปฏิบัติตามศาสนา ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องแสดงตัวหรือบอกคนอื่นนี้ครับ แต่ถ้ามีการเชื้อเชิญให้ร่วมรับประทานอาหาร หรือร่วมในพิธีกรรมนั้นแหละครับผมถึงจะบอกว่าผมนับถืออิสลาม

มูอัลลัฟเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจากคนใกล้ชิด จากการสอบถามเพื่อนที่เป็นมุสลิม การอ่านหนังสือเพิ่มเติมรวมถึงการหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต จากการสังเกตพฤติกรรมของมุสลิมทั่วไปที่มูอัลลัฟพบเจอ และการศึกษาเพิ่มเติมในสถาบันที่มีการสอนศาสนาให้กับผู้ที่เข้ารับอิสลามใหม่ การสื่อสารความเป็นมุสลิมใช้วิธีการบอกกล่าวโดยตรงตามบทบาทหรือสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น จากการสัมภาษณ์ สุลัยมานพบว่าเวลาไปร่วมงานสังกมมุสลิมก็จะแต่งกายสากลทั่วไปแต่จะสวมหมวกแบบอิสลามด้วย พบเจอบุคคลที่รู้จักมาก่อนหรือไม่เคยรู้จัก ถ้าทราบว่าผู้นั้นเป็นมุสลิมก็จะกล่าวสวัสดีทักทายพร้อมสัมผัสมือ

พีชะห์ (สัมภาษณ์ 28 กุมภาพันธ์ 2553) ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า “พบเจอกับสามีที่ร้านอาหารมุสลิมแถวสีลมเนื่องจากไปทานอาหารกับเพื่อน แล้วเพื่อนแนะนำให้รู้จักก็แอบชอบเขาเลยไม่รู้ว่าเขารู้ตัวหรือป่าว หลังจากนั้นก็แอบไปทานอาหารที่ร้านนั้นคนเดียวเพื่อแอบเจอเขาจ้ะ แล้วก็ได้เจอและคุยกันแรกๆ เขาคิดว่าเราเป็นมุสลิม มารู้ว่าเราไม่ใช่ก็ตอนที่พอกทานอาหารเสร็จเราแวะซื้อข้าวเหนียวหมูปั่นนั้นแหละ เขาร้องอ้าวไม่ใช่มุสลิมเธอ”

ผู้วิจัย : พอเขาทราบแล้ว คุณรู้สึกอย่างไร ยังติดต่อกันอยู่เหมือนเดิมมั๊ยครับ

พีชะห์ : ค่ะ ก็ยังคงคบกันอยู่เขาก็ไม่แสดงท่าทีรังเกียจ มีแต่หนูนี่แหละค่ะ ที่พยายามเรียนรู้เกี่ยวกับอิสลามมากขึ้นจากเพื่อนที่ไปทานอาหารด้วยกันวันนั้น

ผู้วิจัย : แล้วตัดสินใจอย่างไรที่จะเข้ารับอิสลาม

พีชะห์ : เราคบกันอยู่ประมาณสามปี เขาถามเราว่าอยากเข้ารับอิสลามมั๊ย หนูตอบงัย
รู้ปะ หนูบอกเขาว่ารอให้ถามคำถามนี้ตั้งนานแล้วไม่รู้เหรอ ...ยืม...

ผู้วิจัย : แล้วคุณเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมุสลิมอย่างไร

พีชะห์ : แรกๆ ก็ถามจากเพื่อน พอเราคบกันก็ถามจากเขาบ้าง หลังจากแต่งงานกันก็ไป
อยู่กับครอบครัวเขา ได้ไปเรียนรู้กับครูสอนศาสนาบ้าง เนื่องจากบ้านอยู่ใกล้
มัสยิด พอเข้ารับอิสลามก็เปลี่ยนสไตล์การแต่งตัวเป็นแบบผู้หญิงมุสลิมทั่วไป
คือคลุมฮิญาบ

จากข้อมูลการสัมภาษณ์มูอัลลัฟกลุ่มตัวอย่างในเขตชุมชนเมืองดังกล่าวข้างต้นพบว่า
มูอัลลัฟมีพฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเอง แบ่งออก 4 ลักษณะ ประกอบด้วย

4.1.1 การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิด

การที่มูอัลลัฟเกิดความรู้สึกชอบพอกับชาวมุสลิมและคบหากันเป็นคนรัก จนถึงขั้น
ตัดสินใจแต่งงานใช้ชีวิตสามีภรรยาด้วยกัน เป็นการปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิด
เพื่อให้ตนเองสามารถมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและเพื่อให้ตนเองได้รับการยอมรับจากครอบครัวและชุมชน
หรือสังคมของกลุ่มสมรส เป็นจุดเริ่มต้นของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่นำไปสู่การเรียนรู้และการ
สื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟ ดังที่ตอฮา เล่าถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์และ
ความรู้สึกของตนเองให้ผู้วิจัยฟังว่า

“ครั้งแรกที่เป็นครูใน โรงเรียนนักเรียนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามก็เริ่มมีความรู้สึก
ส่วนตัวบ้างแล้วว่าคงต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองให้เข้ากับวิถีชีวิตของนักเรียนและคน
ทั่วไปในชุมชนเนื่องจากตนเองต้องอยู่บ้านพักของ โรงเรียนซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนมุสลิมและเมื่อคบหากับ
แฟนซึ่งเป็นมุสลิมด้วยแล้วยิ่งต้องปรับอารมณ์และความรู้สึกของตนเองเพื่อให้ตนเองได้รับการยอมรับ
จากเขา” (ตอฮา, 2552)

เช่นเดียวกับมูอัลลัฟชายท่านอื่น ได้แก่ มุฮัมมัดอิมรอน ยูซุบ ยาซีน ซอบีร์ช และสุลัยมาน ที่
เริ่มปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดของตนเอง เมื่อตนเองได้พบกับผู้หญิงมุสลิมและ
ให้ความสนใจในตัวเธอเป็นพิเศษมากกว่าคนรู้จักปกติทั่วไป ด้วยเหตุผลคือต้องการที่จะแต่งงานกับคน
มุสลิม จึงต้องสร้างสัมพันธภาพที่ดีเพื่อให้ตนเองได้รับการยอมรับจากผู้หญิงมุสลิมคนนั้นและจาก

ครอบครัวของเธอ การที่มุฮัลล์ฟปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดังกล่าว เป็นการปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นจาก อารมณ์และความรู้สึกของตนเอง ไม่มีการบังคับหรือขอร้องแต่ประการใดจากคนมุสลิม ความต้องการ ได้รับการยอมรับเป็นสิ่งที่มุฮัลล์ฟมีความต้องการมากที่สุดในช่วงแรกที่ได้ทำการรู้จักกับมุสลิม

นอกจากนั้นแล้วมุฮัลล์ฟแสดงการปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดเพื่อให้ ตนเองสามารถมีปฏิสัมพันธ์สังสรรค์ต่อกัน ให้เกิดการยอมรับเป็นพฤติกรรมให้เห็นเช่น การเลือกรับประทานอาหารมุสลิม เช่นอัสมะห์ มีอาหารจานโปรดชนิดใหม่คือ ข้าวหมกไก่ มุฮัลล์ฟศึกษาหา ข้อมูลเกี่ยวกับมุสลิมจากหนังสือที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามหรือมุสลิมด้วยตนเอง การสอบถามในสิ่ง ที่ตนเองสงสัยหรือไม่เข้าใจจากคนรู้จักที่เป็นมุสลิม พฤติกรรมต่างๆเหล่านี้แสดงให้เห็นว่ามุฮัลล์ฟเกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดการปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิด ดังเช่น ซาร่า ฮาวา และ ฮา บิบะห์ ปรับเปลี่ยนแนวคิดเรื่องการแต่งกายจากเดิมหันมาแต่งกายแบบมุสลิม

ฮาบิบะห์ เป็นมุฮัลล์ฟผู้หนึ่งที่ปรับเปลี่ยนความคิดในเรื่องการแต่งกายอย่างชัดเจน ด้วยการ ที่เธอแต่งกายแบบสตรีมุสลิม คลุมอียาบอย่างสวยงามด้วยความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ความเป็น มุสลิมของเธอด้วยบุคลิกที่สุภาพของเธอ ใครที่พบเจอเธอครั้งแรกคงจะเชื่ออย่างสนิทใจว่าเธอเป็น มุสลิม เธอให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยว่า

“ผ้าคลุมอียาบเป็นส่วนสำคัญของชุดแต่งกายของเราไปแล้ว ทุกครั้งที่ต้องออกนอกบ้าน จะต้องคลุมอียาบเสมอ บางครั้งการใช้ชีวิตปกติอยู่กับครอบครัวก็คลุมอียาบเหมือนกัน ก่อนที่จะเข้า รับอิสลามก็มีความชอบในชุดแต่งกายของสตรีมุสลิมและไม่เคยคิดมาก่อนว่าจะได้สวมใส่ด้วยความ บริสุทธิ์ใจแบบนี้ หลังจากที่เป็นมุสลิมแล้วไม่เคยคิดที่จะกลับไปแต่งกายแบบเดิมเหมือนวัยรุ่นทั่วไปที่ ไม่ใช่มุสลิม” (ฮาบิบะห์, 2552)

ข้อมูลที่ได้จากมุฮัลล์ฟพบว่า มุฮัลล์ฟทั้งชายและหญิงมีประสบการณ์เดิมที่แตกต่างกัน แต่ ทุกคนมีอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดเป็นของตนเอง เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากมุสลิม การเรียนรู้อัต ลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟเป็นการยอมรับตนเองและยินดีหรือพึงพอใจกับอารมณ์และแนวคิด ของตนเอง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นกับมุฮัลล์ฟมาจากการที่มุฮัลล์ฟมีทัศนคติที่ดี ต่อการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ซึ่งเป็นเรื่องของอารมณ์ จิตใจและความรู้สึกของมุฮัลล์ฟที่มีต่อ ข้อมูลและการเปิดรับข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่ตนเองได้รับและแสดงออกมาเป็น พฤติกรรม การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟเกิดจากความสนใจของตนเอง เกิดจาก

ความพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง การปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดเป็นผลจากประสบการณ์การเรียนรู้และแรงผลักดันภายในจิตใจของมุสลิมเอง ส่งผลต่อพฤติกรรมที่มุสลิมแสดงออกมา

4.1.2 การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อและทัศนคติ

พฤติกรรมการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของมุสลิมเกิดจากการที่มุสลิมมีความเชื่อและให้การยอมรับในข้อเสนอที่ได้รับจากมุสลิม เป็นความรู้สึก ความคิดที่มุสลิมยอมรับในข้อเท็จจริงหรือข้อสรุปที่เป็นจริงเกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม การเรียนรู้และตัดสินใจเชื่อถือปฏิบัติและละเว้นการปฏิบัติสิ่งใดๆ ก็ตาม โดยที่เขามีอิทธิพลเหนือจิตใจของมุสลิมก่อนที่มุสลิมจะเข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม ความเชื่อจึงเป็นสิ่งที่กำหนดความรู้สึกของมุสลิมที่มีต่ออัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม เป็นความรู้สึกส่วนตัวที่เห็นด้วย เป็นความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองก่อให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ขึ้น เช่นที่ ชาร่า และสุบัยยะห์ เลาให้ผู้วิจัยฟังว่า

“หนูเกิดและโตมากับครอบครัวที่ค่อนข้างเคร่งครัดในพุทธศาสนา ครอบครัวปลูกฝังให้หนูปฏิบัติตามประเพณีที่ปู่ย่าตายายสั่งสอนกันต่อๆมา ให้สวดมนต์ ไหว้พระ เข้าวัด ทำทุกสิ่งทุกอย่างที่บรรพบุรุษให้ไว้ ไม่เคยมีความคิดที่จะเสาะหาหรือทำความรู้จักและเข้าใจศาสนาอื่น ไม่เคยคิดแม้แต่จะถามตัวเองว่าสิ่งที่เชื่อถือ ผิดถูกแค่ไหนอย่างไร ที่ผ่านมามีเคยนึกถึงเรื่องการขอพรจากพระเจ้าองค์เดียว หรือเชื่อในความเป็นพระเจ้าองค์เดียวที่เราไม่ต้องพึ่งตัวกลาง หนูเองไม่เคยคิดถึงเรื่องนี้เลย เพราะมันเป็นความเคยชินจากการปลูกฝังเรื่องศาสนามาตั้งแต่เด็กๆ ในความรู้สึกของหนู อิสลามก็ไม่ได้มีอะไรแตกต่างจากศาสนาพุทธจะต่างกันก็เพียงการไม่ทานเนื้อหมูเท่านั้นมั้ง ไม่เห็นว่าจะดีเด่นกว่าคนที่นับถือศาสนาพุทธหรือศาสนาอื่นเลย จนกระทั่งมาพบกับแฟนที่เป็นมุสลิมจึงเริ่มรู้จักศาสนาและความเป็นมุสลิมของผู้นับถือศาสนาอิสลามมากขึ้น เห็นชัดถึงความแตกต่างของศาสนาอิสลามกับศาสนาอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อมั่นความศรัทธาในอัลลอฮฺ(ซบ.) พระผู้เป็นเจ้าองค์เดียวของศาสนาอิสลาม” (ชาร่า, 2553)

“เวลาที่เดินทางกลับบ้านที่ต่างจังหวัด ประมาณว่าทุกคนต้องการเจอเรา เหมือนเรา เป็นคนแปลกเป็นคนใหม่ ซึ่งแท้จริงแล้ว เรายังเป็นคนเดิม ไม่เปลี่ยนแปลง จะแตกต่างก็เพียงแค่ความศรัทธาต่อพระเจ้าที่ออกมาจากตัวเรา เวลาที่สะดวก ทุกคน อยากรู้มากกว่าเราทำอะไรอยู่ แต่ก็เกรงใจที่จะถาม

เราตรงๆ หลังจากที่ละหมาดเสร็จ ก็มีการถามว่า นั่นเป็นการไหว้พระของมุสลิมหรือ ก็ตอบพวกเขา
ไปโดยทันทีว่าใช่” (สุบัยยะห์, 2553)

หลังจากที่มูฮัลล์ฟเข้ารับอิสลาม บางคนก็สองจิตสองใจว่า ควรไปเยี่ยมครอบครัวตนเอง
เมื่อไหร่ดี มูฮัลล์ฟบางคนก็คิดว่าไม่วันใดก็วันหนึ่ง จะต้องไปเยี่ยมพวกครอบครัวเดิมอยู่แล้ว วันที่
ตัดสินใจกลับไปเยี่ยมครอบครัวในสภาพที่เป็นมุสลิม แน่แน่นอนว่าสมาชิกในครอบครัวเดิมต้องเห็น
อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองด้วย ถึงแม้ว่าเพิ่งเป็นมุสลิมในระยะเวลาไม่นานนัก ก็จะต้อง
แสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกไปเท่าที่ทำได้ เพราะฉะนั้นการกลับไปเยี่ยมบ้านเดิมของมูฮัลล์ฟ
เป็นการท้าทายอย่างมากสำหรับตัวมูฮัลล์ฟเอง เช่นที่ ฟิซะห์ กล่าวกับผู้วิจัยว่า

“ไม่มั่นใจเหมือนกันว่าพวกเขา (ครอบครัวเดิมของฟิซะห์) จะรับความเป็นมุสลิมของเรา
ได้หรือไม่ เมื่อเราต้องกลับไปเยี่ยมเยียนครอบครัวเดิมของเราในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของเรา”
(ฟิซะห์, 2553)

มูฮัลล์ฟใช้ความเชื่อและทัศนคติเป็นเครื่องยึดถือสำหรับการปรับพฤติกรรมของตนเองให้
เป็นไปในทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับและให้มีผลเสียน้อยที่สุดต่อตนเอง ความเชื่อและ
ทัศนคติเป็นกลไกที่จะสะท้อนให้เห็นเป้าหมายที่มูฮัลล์ฟต้องการ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากภายในตัวตนของ
มูฮัลล์ฟเอง ทำให้มูฮัลล์ฟทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมใหม่สามารถเรียนรู้และเข้าใจสิ่งต่างๆที่
เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่อยู่รอบตนเองได้ เมื่อทัศนคติและความเชื่อของมูฮัลล์ฟ
สอดคล้องกันจะส่งผลให้มูฮัลล์ฟพร้อมที่จะแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมาด้วยความบริสุทธิ์
ใจ ปราศจากข้อกังขาใดๆทั้งสิ้น ดังเช่นที่ ยาซิน ซึ่งครอบครัวเดิมนับถือศาสนาพุทธแต่ตนเองกลับมี
ความเชื่อและทัศนคติที่แตกต่างจากครอบครัวได้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยไว้ว่า

“ครอบครัวผมเป็นชาวพุทธ การปฏิบัติตนทำบุญใส่บาตรนับครั้งไม่ถ้วนในหนึ่งปี ทำ
แล้วก็สบายใจดีนะ แต่ตนเองไม่ค่อยทำ รู้ว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ไม่ต้องคิดไรมากมาย ศาสนาทุก
ศาสนาสอนให้เป็นคนดีเหมือนกันหมด ศาสนากับการดำเนินชีวิตประจำวันเหมือนจะอยู่คนละทาง ไม่
ทำชั่ว ไม่เอาเปรียบ ไม่คดโกงใครเป็นพอ ครอบครัวผม พ่อ แม่ผม ชอบการทรงเจ้าเข้าผี ไม่รู้ทำไม ผม
ได้แต่สงสัยว่าทำไมเจ้าหรือเทพเจ้าพวกนี้ต้องลดตัวลงมาอยู่ในคน แล้วมาปนอยู่ในศาสนาพุทธได้

ยังงี้ก็ไม่รู้ พุทธกับพราหมณ์ผสมรวมกันแทบจะแยกไม่ออก มีความเชื่อเรื่องการทำนายทายทักทำนายดวง หากหมอดูทักว่าดี ก็ลองทำตาม แต่ก็ต้องทำโน่นทำนี่เสียเงินเสียทองไป อย่างน้อยก็ค่าหมอดูละ เวลาที่ไม่ได้เป็นตามคำทำนายที่ทายว่าดี ก็กลายเป็นทุกข์หนักกว่าเดิม เพราะคาดหวังสูง แต่ตัวผมก็ไม่ได้สนใจหรือแสวงหาอะไรมากมายกับศาสนาความเชื่อที่ผมมีมาแต่กำเนิด ผมเป็นคนที่ไม่เชื่ออะไรง่ายๆ ถ้าไม่มีหลักฐานหรือพิสูจน์ให้เห็น ถ้าเป็นความเชื่อประเภทโชค เครื่องรางของขลังก็ไม่กล้าหลบหลู่เพราะไม่รู้ว่ามีจริงหรือไม่จริงแต่ก็เชื่อไว้ก่อน คิดว่าปลอดภัยดี เพราะไม่รู้ว่าจะพิสูจน์อย่างไร ผมก็ต้องยอมเชื่อไปโดยปริยาย ถึงกับว่าบางครั้งผมก็แสวงหาสิ่งเหล่านี้บ้าง จนกระทั่งผมได้คบหากับแฟนซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม ผมพบว่าหลักศาสนาอิสลามนั้นมีความเข้มแข็ง ชัดเจน ห้ามสุรุษสุราย ห้ามดูหมอ ห้ามดูดวง ห้ามทรงเจ้าเข้าผี ห้ามแขวนหรือห้อยสิ่งใดตามความเชื่อต่างๆ ห้ามการเคารพสักการะเทวรูปหรือการเคารพสิ่งเคารพสักการะที่มนุษย์สร้างขึ้น มีหลายอย่างที่เป็นข้อห้ามในชีวิตประจำวัน เป็นกฎระเบียบที่กำหนดให้มนุษย์ได้ปฏิบัติ ให้พ้นจากความเลวร้ายจากสิ่งเลวร้ายต่างๆ ที่มาล่อลวงข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างของศาสนาอิสลามเป็นสิ่งมุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติตาม” (ยาซีน, 2552)

จากข้อมูลดังกล่าวไว้กับผู้วิจัยแสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนความเชื่อและทัศนคติเดิมที่ตนเองได้รับมาตั้งแต่เกิด เป็นความเชื่อและทัศนคติใหม่ที่เกิดขึ้นเอง คิดและตัดสินใจด้วยตนเองไม่มีการบังคับใดๆเกิดขึ้น เป็นการเรียนรู้ของมูอัลลัฟเพื่อตอบสนองด้านความรู้สึกที่มูอัลลัฟมีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้เกี่ยวข้องกับความคิดและความเข้าใจของมูอัลลัฟต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

4.1.3 การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ความคิดเห็น

ความศรัทธาต่อคำสอนในหลักการศาสนาอิสลามของมูอัลลัฟ เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ที่จะทำให้ชีวิตของมูอัลลัฟผันแปรไปสู่ความเป็นมุสลิมที่ดี การเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์(ซบ.) พระผู้เป็นเจ้าองค์เดียว จะทำให้ชีวิตของมูอัลลัฟไม่พบกับความระส่ำระสาย มูอัลลัฟเรียนรู้คำสอนในหลักการศาสนาอิสลามเพื่อปรับเปลี่ยนทางด้าน ความรู้ ความคิดเห็นจากความเชื่อถือหรือความศรัทธาเดิมของตนเอง จนเกิดเป็นความศรัทธาในศาสนาอิสลามเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ในการปฏิบัติตนอยู่ในแนวทางถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลาม เนื่องจากในทุกสถานภาพของมูอัลลัฟเมื่อเข้ารับศาสนาอิสลามแล้ว

จะต้องรำลึกถึงอัลลอฮฺ(ซบ.) พระผู้เป็นเจ้าของศักดิ์เดียวเสมอ และมอบหมายตนเองให้อยู่ภายใต้การคุ้มครองของพระองค์ตลอดเวลา เช่นที่ มุฮัมมัดอิมรอน ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า

“ เริ่มเปลี่ยนแปลงตั้งแต่มิใช่เข้ารับอิสลาม คือ งคกินหมูก่อนล่วงหน้าแล้วเพราะว่าเราเริ่มสนิทสนมกับแฟนที่เป็นมุสลิมอยู่ตลอด นอกจากนั้นก็ ฝึกถือศีลอด อ่านหนังสือศึกษาไปเรื่อยๆ จนกระทั่งเข้ารับอิสลาม ตอนนี้เริ่มเปลี่ยนแปลงตั้งแต่การวางตัว การปฏิบัติต่างๆเพราะว่าตอนเป็นมุสลิมแล้ว จะทำตัวที่เลยขอบเขตหรือทำตามใจตัวเองที่นึกจะทำก็ทำไปวันๆ แบบที่เคยเป็น โดยที่เมื่อก่อน ไม่มีขอบเขตของความเป็นตัวเองหรือการที่คิดเพื่อน แต่ตอนนี้มัน ไม่ใช่แล้วเพราะว่าเราก็เป็นผู้ใหญ่แล้ว จะทำตัวเหลวไหลไม่ได้เพราะว่าจุดหมายเราเปลี่ยนไปแล้วเราเริ่มที่จะมองอะไรที่ไกลกว่านั้น หลังจากที่ได้พบกับแฟนและได้เรียนรู้หลักการหลักคำสอนของอิสลามสอนซึ่งเยอะมาก หลักคำสอนครอบคลุมถึงการใช้ชีวิตประจำวันมีการชี้แนะสิ่งที่เหมาะสมที่ควรทำและสิ่งที่ควรละเว้น ควรหลีกเลี่ยง ไกล และเป็นการสอนเรื่องของการควบคุมจิตใจมีศรัทธาต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) พระองค์เดียว เชื่อว่าหลักคำสอนของพระองค์เพียงอย่างเดียวไม่ไปตามคนอื่น ตอนนี้ ก็หัดละหมาดและอ่านหนังสือหนังสือที่มีอยู่คือคู่มืออัลลัฟและคู่มือการปฏิบัติต่าง” (มุฮัมมัดอิมรอน, 2552)

อัสมะห์ เป็นมุสลิมท่านหนึ่งที่ได้เมื่อเข้ารับศาสนาอิสลามไม่นานนักก็ได้พบกับเดือนแห่งการถือศีลอดของชาวมุสลิมนั่นคือเดือนรอมฎอน อัสมะห์เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

“ ตื่นเต้นมากเพราะว่าเดือนรอมฎอนนี้เป็นเดือนที่ยิ่งใหญ่เป็นเดือนแห่งผลบุญ เดือนแห่งการทำความดี เป็นเดือนที่ทดสอบตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการทดสอบทางร่างกายทางจิตใจ และทางวาจา เป็นเดือนที่มุสลิมจะเก็บเกี่ยวผลบุญได้อย่างเต็มที่เต็มความสามารถของตนเอง สำหรับตนเองแล้วรู้สึกว่โชคดีที่รับอิสลามแล้วได้พบกับเดือนรอมฎอนเลย มีการเตรียมตัวรับการมาถึงของเดือนรอมฎอนในครั้งนี ด้วยการศึกษาวว่าเราต้องทำอะไรบ้างในช่วงเดือนนี้ รู้สึกดีกับการมาถึงของเดือนรอมฎอนนี้มาก ที่ตนเองจะได้รู้จักกับการทดสอบการอดอาหารอย่างที่ไม่เคยเจอมาก่อน เป็นความรู้สึกที่ตื่นเต้นและดีใจอย่างมาก” (อัสมะห์, 2552)

จากคำบอกเล่าของ มุฮัมมัดคิมรอนและอัสมะห์แสดงให้เห็นว่ามีการใช้ ความรู้ ความคิดเห็นคล้ายตามหลักการปฏิบัติตนของวิถีชีวิตของมุสลิม การเลือกรับประทานอาหาร การประพฤติปฏิบัติตนตามหลักการของศาสนาอิสลาม การปฏิบัติตนในเดือนแห่งการถือศีลอดของชาวมุสลิม ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง เพื่อให้ตนเองสามารถประพฤติ ปฏิบัติ มีพฤติกรรมในชีวิตประจำวันเหมือนมุสลิมทั่วไป นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จากมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมือง พบว่ามุฮัลล์ฟบางท่านมีเพื่อนที่เป็นมุสลิมเอาหนังสือมาให้อ่าน เช่นอ่านอัล-กุรอาน แปลไทย

สุลัยมาน เป็นผู้หนึ่งที่เรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้าน ความรู้ ความคิดเห็นคล้ายตาม จนเกิดเป็นความศรัทธาเพื่อประโยชน์ต่อตนเองสามารถปฏิบัติตนอยู่ในแนวทางถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลาม ได้ทั้งๆ ที่ สุลัยมานเองก็เคยบวชเป็นพระมาก่อนได้เรียนรู้หลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาในขณะที่บวชเป็นพระนั้นสุลัยมานได้พบอะไรหลายอย่าง และได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

“ผมได้บวชเป็นพระที่วัดแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ซึ่งไม่เคยคิดมาก่อนว่าจะได้บวช ณ วัดแห่งนี้ บวชเพียง 15 วัน เนื่องจากกลางวันได้เท่านั้น บอกตามตรงว่าในขณะที่บวชเป็นพระอยู่นั้นอยากให้อายุสั้นๆ ตื่นเช้ามาก็เดินสายบิณฑบาต ไม่เคยคิดว่าต้องเดินเท้าเปล่าในตลาดในกรุงเทพฯ เหยียบบ่าไปบนพื้นถนนดำๆ กลับมาวัดก็ฉันทเช้า ต่อด้วยทำวัตรเช้า มีการปลงอาบัติหลังทำวัตรเช้า กรรมที่อาจทำผิดบัญญัติสังฆ์ ประมาณสิบเอ็ดโมงก็ฉันทเพล ช่วงค่ำก็ฝึกนั่งสมาธิ วัดที่บวชนี้เป็นพระอารามหลวง มีพระที่มีชั้นยศหลายรูป ก็สงสัยว่าทำไมต้องแบ่งชั้น แบ่งยศ แม้กระทั่งนักบวช สรุปว่าผมไม่ค่อยได้อะไรจากการบวชสักเท่าไร ผมหันกลับมาดูชีวิตตัวเองกับความเชื่อทางศาสนา ผมไม่ชอบพวกพระปลอม พวกโจรห่มผ้าเหลืองเมื่อผมมาพบกับภรรยาผมพอทราบว่าตนเป็นมุสลิม ก็เริ่มมีความคิดที่จะเปลี่ยนศาสนาเข้ามาในจิตใจ ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแรกที่เริ่มเข้ามาในชีวิตของผมจากการที่พบได้พบกับภรรยาผม ผมเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามด้วยการพูดคุยสอบถามจากเพื่อนจากภรรยา จากหนังสือมาอ่าน สงสัยก็ถามเพื่อนที่เป็นมุสลิม เพื่อนก็แนะนำให้ไปเรียนที่สันติชน ” (สุลัยมาน, 2552)

การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ความคิดเห็นคล้ายตาม ของสุลัยมานเป็นผลจากการที่สุลัยมานได้ประสบการณ์ ได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาเดิมที่ตนเองนับถือและเกิดข้อคำถามต่างๆ ภายในใจที่ไม่สามารถหาคำตอบได้จนกระทั่งได้มาพบกับภรรยาที่เป็นมุสลิมทำให้ตนเองได้เรียนรู้ได้คิดได้สัมผัสในความเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามของภรรยา พฤติกรรมการเรียนรู้ของ

สุลัยมานสอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนด้านความรู้ ความคิดเห็นคล้อยตามของฮาวา ที่ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า

“เมื่อก่อนเคยคิดว่าศาสนาไหน ๆ ก็เหมือนกัน เพราะมีจุดยืนในการมุ่งสอนคนให้เป็นคนดีด้วยกันทั้งนั้น แต่เมื่อได้มีโอกาสศึกษาหลักศาสนาอิสลามพบว่า มีอะไรหลาย ๆ อย่างพิเศษแตกต่างไปจากศาสนาอื่น ๆ เช่น คัมภีร์อัล-กุรอาน ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่มีความแตกต่างจากคัมภีร์ของศาสนาอื่น ๆ เป็นคัมภีร์เพียงเล่มเดียวตลอดกาล ไม่ต้องมีการสังคายนา คัดแปลง ต่อเติม แก้ไขให้แปร โจมสู่ความเป็นฉบับใหม่เพื่อให้เข้ากับยุคสมัย เป็นคัมภีร์เล่มเดียวที่มีแบบอย่างและคำสอนไว้ทุกแง่มุมของการดำเนินชีวิตของชาวมุสลิม” (ฮาวา, 2553)

จะเห็นได้ว่าหลังจากที่มูอัลลัฟเข้ารับศาสนาอิสลามแล้วมีการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยน ความรู้ ความคิดเห็นเดิมของตนมาศึกษาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามมากขึ้น ทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนเอง เข้าใจในความแตกต่างของศาสนาอิสลามกับศาสนาพุทธที่ตนเองเคยนับถือ มูอัลลัฟเริ่มมีความคิดเห็นคล้อยตามในสิ่งที่ตนเองได้รับรู้ใหม่

4.1.4 การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพเป็น สภาพทางกายและสภาพทางจิตใจหรือ ลักษณะที่สำคัญต่อการปรับตัวของมูอัลลัฟ ความสามารถ แรงจูงใจ และการแสดงออกทางอารมณ์ และผลที่เกิดจากประสบการณ์ที่มูอัลลัฟได้เรียนรู้โดยสื่อสารออกมาเป็นลักษณะทางพฤติกรรมให้ผู้อื่นเห็น ได้รู้ และเข้าใจในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเอง ทั้งบุคลิกภาพ วจนภาษาและอวจนภาษาที่คืนันเริ่มมาจากมูอัลลัฟมีความเป็นผู้ที่สามารถมองเห็นสิ่งต่างๆตามที่เป็นจริงอย่างที่ได้อ่านรู้ในฐานะความเป็นมุสลิมของตนเองอย่างถูกต้อง ไม่ต่อต้านหรือยอมรับทุกสิ่งทุกอย่างโดยไร้หลักการ และไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใดๆ ก็ตาม มูอัลลัฟก็ยังสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้อย่างสม่ำเสมอ นั่นก็คือการเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ดี

มูอัลลัฟในเขตชุมชนเมืองทั้งชายและหญิงมีการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพโดยมีวัตถุประสงค์ที่เหมือนกันคือ เพื่อแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม โดยบุคลิกภาพที่เปลี่ยนไปของมูอัลลัฟนั้นจะแสดงออกในด้านบุคลิกภาพ การแต่งกาย การพูดจา ในสถานการณ์ที่จำเป็น ในสถานการณ์ที่ต้องการให้ผู้อื่นทราบว่าตนเองเป็นมุสลิม สำหรับมูอัลลัฟชายนั้นในสถานการณ์ต่างๆ ไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีตามหลักการของศาสนาอิสลามนั้น บุคลิกภาพของมูอัลลัฟ

ในชีวิตประจำวันเป็นปกติอย่างที่เคยเป็นมาก่อนที่จะเข้ารับอิสลาม ไม่มีสิ่งใดแตกต่างไปจากเดิม มุอัลลัฟชายที่เคยดื่มเหล้าดื่มสุราบางคนเลิกได้อย่างเด็ดขาด แต่บางคนไม่สามารถเลิกได้ในทันที ส่วน มุอัลลัฟหญิงที่แสดงออกชัดเจนคือบุคคลิกภาพด้านการแต่งกายที่เปลี่ยนแปลงไป

“ ผมยอมรับว่ามันเลิกลาย แต่ก็พยายามอยู่แต่ก่อนเคยตกเย็นก็ร่วมวงเฮฮากินเหล้ากับเพื่อน พอเข้ารับอิสลามก็รู้ว่าตัวเองต้องเลิกเด็ดขาดเพราะอิสลามห้าม แรกๆ ก็อดไม่ได้จริงๆ แอบไปกับเพื่อน กลุ่มเดิมบ้าง โดยที่ภรรยาไม่รู้ แต่ปัจจุบันเลิกได้เด็ดขาดแล้วครับ รู้สึกภูมิใจมาก ” (มุอัลลัฟชายคนหนึ่งไม่ขอเอ่ยนามในที่นี้, 2553)

“ ตอนนี้ผมกล่าวให้รับสลามและรับสลามได้แล้ว เวลาไปงานบุญบ้านพี่น้องมุสลิมที่อยู่ใกล้เคียงกันผมก็นั่งโสร่งใส่หมวกสีขาวเหมือนผู้ชายมุสลิมทั่วไป ” (มุฮัมมัดอิมรอน, 2552)

“ รู้สึกว่าตัวเองเรียบร้อยขึ้น เวลาแต่งอยู่บ้านก็แต่งตัวทั่วไป อนุญาตคลุมบ้าง ไม่คลุมบ้าง อยู่ในบ้านไม่ค่อยได้คลุม นอกจากออกจากบ้านไปไหนมาไหนถึงจะคลุม คนอื่นจะได้รู้ว่าเราเป็นมุสลิม ” (ซาร่า, 2553)

“ อาหารการกินก็ต้องระวัง ตอนยังไม่เข้ารับอิสลามเคยแอบเอาหมูเข้ามากินในอุ้งเขาด้วย ส่วนเรื่องเหล้าเรื่องเบียร์เลิกได้เด็ดขาดเลย ” (ยูซุบ, 2552)

ในด้านวจนภาษานั้นมุอัลลัฟทุกคน เมื่อเข้ารับศาสนาอิสลามจะได้รับการตั้งชื่อใหม่ เป็นชื่อเรียก มุสลิมชายเช่น มุฮัมมัดอิมรอน ตอฮา ยูซุบ ซอบิรซ์ สุลัยมาน ชื่อเรียกมุสลิมหญิงเช่น อัสมะห์ ฟิซะห์ ฮาวา ฮาบีบะห์ ซาร่า นอกจากนั้นมุอัลลัฟต้องเรียนรู้คำเฉพาะต่างๆ ที่ผู้นับถือศาสนาอิสลามใช้เรียกขานกัน และต้องฝึกท่องจำออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน เช่นบทคัมภีร์ บทคำขอพรต่างๆ ที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน การกล่าวคำ พุทธโธ โธเอ๋ย ที่เคยชิน ก็ต้องเลิก แล้วใช้การเอ่ยนามพระเจ้าแทนเช่น กล่าววา อัลลอฮฺ หรือ อัลลอฮฺอักบาร การรับประทานอาหารอยากรับประทานร้านไหนก็ไม่สามารถเลือกร้านที่อยากรับประทานได้เหมือนเดิม ต้องเลือกร้านอาหารมุสลิมเท่านั้น การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟด้านอวจนภาษาได้แก่ ด้านการแต่งกาย ด้านการตกแต่งบ้านเรือนที่พักอาศัยด้วยภาพติดผนังที่เป็นรูปหรือข้อความที่เป็นลักษณะเฉพาะของมุสลิม การติดสติ

เกอร์ที่มีข้อความภาษาอาหรับที่ระจกรถยนต์ การห้อยสัญลักษณ์ชื่อนามพระอัลลอฮฺ(ซบ.) หรือนาม ศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ที่ระจกส่องหลังในรถยนต์ ด้านอาหารการกิน ด้านการปฏิบัติตนตาม หลักศรัทธาและหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม ข้อมูลที่ได้จากมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมือง

การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านบุคลิกภาพ วัจนภาษาและอวัจนภาษานั้นเป็นประโยชน์ ต่อการดำเนินชีวิตสำหรับมุอัลลัฟในแง่มุมต่างๆ ตามหลักการศรัทธาและหลักการปฏิบัติของศาสนา อิสลาม คือ มุอัลลัฟสามารถรับรู้และเข้าใจในสภาพความเป็นจริงในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้อย่าง ถูกต้อง การแสดงอารมณ์จะอยู่ในลักษณะและขอบเขตที่เหมาะสม สามารถสร้างความสัมพันธ์กับ บุคคลอื่นและสังคมได้ดี สามารถทำงานที่อำนวยประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน ที่ตนเองอาศัยอยู่ได้ มี ความรักและความผูกพันต่อผู้อื่น ในครอบครัวและชุมชน อีกทั้งสามารถพัฒนาตนเอง และสื่อสาร อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนต่อผู้อื่นได้ดีขึ้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดเกี่ยวกับ พฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ พบว่ามุอัลลัฟมีวิธีการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดให้มีความสัมพันธ์ที่ ดีกับบุคคลอื่น ให้สอดคล้องกับบุคคลอื่นเพื่อให้เกิดการยอมรับ เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อและ ทศนคติให้เข้ากับบุคคลหรือสังคมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อบรรลุเป้าหมายของตนเอง เพื่อ เปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความคิดเห็นคล้อยตาม จนเกิดเป็นความศรัทธาเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง สามารถปฏิบัติตนอยู่ในแนวทางถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลาม และเพื่อปรับเปลี่ยนทางด้าน บุคลิกภาพ วัจนภาษาและอวัจนภาษาในการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ประกอบด้วย การ สังเกตการสอบถาม การบอกเล่า การเรียนกับครูสอนศาสนาหรือจากสถาบันสอนศาสนา และ การอ่าน หนังสือหรือจากสื่ออื่นๆ

การเรียนรู้ด้วยการสังเกต

หลังจากที่มุอัลลัฟทั้งชายและหญิงได้เข้ารับศาสนาอิสลามแล้ว จำเป็นต้องให้ความสนใจ และต้องการเรียนรู้เพื่อสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมนั้น มุอัลลัฟเริ่มต้นด้วยการสังเกตจากภรรยา หรือสามีของตนเอง สังเกตจากเพื่อนของตนเองที่เป็นมุสลิมหรือบุคคลในครอบครัวหรือในชุมชนที่อยู่ อาศัยที่เป็นมุสลิม สิ่งที่มุอัลลัฟส่วนมากให้ข้อมูลกับผู้วิจัยคือ มุสลิมทุกคนมีชื่อเรียก เป็นชื่อภาษา อาหรับ มีการแต่งกาย อาหารการกินที่แตกต่างจากคนที่ไม่ใช่มุสลิม มุอัลลัฟสังเกตถึงการแต่งกายของ มุสลิมทั้งชายและหญิง ซึ่งเวลามีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาหรืออยู่บ้านตามปกติชายจะนุ่ง โสร่ง

และบางคนจะสวมหมวกด้วย ส่วนหญิงจะแต่งกายแบบสุภาพเรียบร้อยปกปิดมิดชิด มีผ้าฮิญาบคลุมศีรษะ ฮาวา เปรียบเทียบความแตกต่างการแต่งกายชาวมุสลิมกับการแต่งกายของเธอว่า

“เดิมก่อนที่จะมาเข้ารับอิสลาม น้ำสาวมาอยู่ในชุมชนมุสลิมแห่งนี้ก่อน เป็นเวลา 10 กว่าปีแล้ว เขาก็มาแต่งงานกับชาวมุสลิมเหมือนกัน น้ำให้มาช่วยเขาเลี้ยงลูก ก็เลยเจอกันกับแฟน ตอนแรกก็มาอยู่กับน้ำ รู้สึกแต่งตัวแตกต่างกันเยอะมาก เราเห็นการแต่งตัวของชาวมุสลิม เราแปลกใจเขาแต่งกันมิดชิด บางคนคลุมหัว นุ่งผ้าถุงลวดลายแบบมุสลิม แต่ตัวเราเองกลับนุ่งกางเกงขาสั้น ทำสีผมหาดเลื้อย อาหารการกินก็แตกต่างกันออกไปนอกจากมุสลิมไม่กินหมูแล้ว สัตว์อื่นๆที่ไม่ได้ฆ่าด้วยวิธีของมุสลิมก็นำมากินไม่ได้ การทักทายแบบมุสลิมก็ไม่ใช้การสวัสดี แต่จะกล่าวคำทักทายเป็นภาษาอาหรับพร้อมกับการสัมผัสมือกัน” (ฮาวา, 2553)

มูอัลลัฟบางคนสังเกตเห็นความแตกต่างด้านการแต่งกายของมุสลิมและได้พบเห็นสภาพการเป็นอยู่ของมุสลิมจากมาก่อนที่จะแต่งงานกับมุสลิม ฮาบีบะห์ เล่าให้ฟังว่า

“เคยเรียนหนังสือร่วมกับเพื่อนมุสลิมตั้งแต่เด็กๆ แล้ว และเคยไปเที่ยวบ้านของเพื่อนที่เป็นมุสลิม เคยเห็นว่ามุสลิมอยู่กันอย่างไร ก็เลยไม่แปลกใจที่เขาแต่งตัวกันแบบนี้ แฟนก็แต่งตัวแบบมุสลิมเวลาออกไปห้าง ไปทำธุระใกล้ๆ ชุมชนแถวบ้าน เพื่อนที่เป็นมุสลิมก็แต่งตัวกันแบบนี้ เวลาทำงานบุญก็จะมีอาหารแปลกๆ มาเลี้ยงกัน เวลามุสลิมได้ยินเสียงเรียกให้ไปนมาชจากมัสยิด โดยเฉพาะในวันศุกร์ผู้ชายก็จะนุ่งโสร่งใส่หมวกสีขาวแบบมุสลิมไปทำพิธีละหมาดวันศุกร์กันที่มัสยิด” (ฮาบีบะห์, 2552)

เครื่องแต่งกายของชาวมุสลิมทั้งชายและหญิงเป็นเรื่องที่คนต่างศาสนามักจะตั้งข้อสังเกตจากประสบการณ์มูอัลลัฟได้เคยพบและสังเกตเห็นการแต่งกายของมุสลิมตั้งแต่สมัยเด็ก ดังที่ ยูซุบ และสุลัยมาน เล่าให้ฟังว่า

“ครั้งแรกที่เจอกับหญิงมุสลิม ก็ทราบว่าเป็นมุสลิมเพราะเขาแต่งกายแบบมุสลิมทั่วไป คนมุสลิม โดยเฉพาะผู้หญิงในซอยที่ผมอยู่นี้ส่วนใหญ่จะแต่งกายแบบมุสลิมคือมีผ้าสำหรับคลุมผม” (ยูซุบ, 2553)

“พบเธอที่บ้านลูกค้า เธอเป็นเพื่อนกับลูกสาวเจ้าของบ้าน เห็นเธอแต่งกายแบบมุสลิมมีผ้าคลุมศีรษะ ดูท่าทางเรียบร้อยรู้สึกประทับใจ ทำให้สนใจในความเป็นผู้หญิงมุสลิมที่แตกต่างจากผู้หญิงอื่นที่ไม่ใช่มุสลิมที่ผมเคยรู้จัก” (สุลัยมาน, 2552)

ซอบีร์ช เป็นผู้ที่เรียนรู้การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจากการสังเกต ได้เล่าให้ฟังว่า

“ลูกค้าผู้หญิงที่เป็นมุสลิมที่เป็นลูกค้าประจำ ทุกครั้งที่มาติดต่อที่ร้านเธอจะแต่งกายแบบมุสลิมมีผ้าคลุมผม ครั้งหนึ่งขณะที่กำลังคุยเรื่องราคาซื้อขายโทรศัพท์กันอยู่นั้น บังเอิญมีคนทีลูกค้ารู้จักและเป็นมุสลิมผ่านมาเห็นเขาที่กทกทายกันด้วยภาษาอิสลามแล้วสัมผัสมือกันก็รู้สึกแปลกดี” (ซอบีร์ช, 2552)

นอกจากเรื่องของเครื่องแต่งกาย อาหารการกิน การทักทายแล้ว เรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนมาซ เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มูฮัลล์ฟเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมของมุสลิม ได้เรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจากการที่ได้เห็นการปฏิบัตินมาซ (ละหมาด) หลังจากที่ชาวมุสลิมได้ยินเสียงอาซาน (การบอกกล่าวว่าจะถึงเวลานมาซ) จากมัสยิด ซึ่งทำการอาซานทุกวันๆ ละ 5 เวลา เพื่อให้มุสลิมได้ทราบเวลาและเตรียมตัวทำนมาซ มูฮัลล์ฟสังเกตเห็นพฤติกรรมที่มุสลิมแสดงความเคร่งครัดในเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ โดยขอแยกตัวออกไปทำนมาซ (ละหมาด) เมื่อถึงเวลา มูฮัลล์ฟทุกคนเรียนรู้การปฏิบัตินมาซจากการสังเกต ท่วงท่าต่างๆ ในขณะปฏิบัติกรนมาซตามผู้นำพิธีนมาซ

การเรียนรู้ด้วยการสอบถาม

เมื่อมูฮัลล์ฟได้พบเห็นอัตลักษณ์ของมุสลิมซึ่งแตกต่างจากความเป็นอยู่ที่ตนเคยชิน จึงเกิดความสนใจเนื่องจากมูฮัลล์ฟมาจากวัฒนธรรมอื่นและมาจากผู้ที่นับถือศาสนาอื่น จึงไม่มีความรู้พื้นฐานทางด้านศาสนาและอัตลักษณ์ของมุสลิมมาก่อน หรือมีความรู้เพียงผิวเผิน มูฮัลล์ฟจึงมักจะซักถามจากภรรยาหรือจากสามีตนเอง จากบุคคลในครอบครัว จากเพื่อนที่เป็นมุสลิมด้วยความสนใจ เช่น ในเรื่องต่างๆ ทั้งที่เป็นวันภาษาและอวันภาษา ได้แก่ การแต่งกาย อาหาร การเรียนรู้การท่องจำบทสวดบทคัมภีร์ที่จำเป็นต้องใช้ในการทำนมาซ การถือศีลอด การไปประกอบพิธีฮัจญ์ ข้อพึงปฏิบัติได้ ข้อห้ามประพฤตปฏิบัติต่างๆ ตามหลักการศรัทธาและหลักการปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลาม เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นผลมาจากการที่มูฮัลล์ฟสอบถามด้วยตนเอง เมื่อเกิดข้อสงสัยในเรื่องราวหรือประเด็นต่างๆ ที่ตนเองไม่เข้าใจ จึงเกิดการสอบถามเพื่อให้ตนเองเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง

ฮาวา เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงวิธีที่เธอสอบถามเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจว่า

“เราก็ถามหลานสาวเพราะสนิทกัน ที่บ้านเราเขาก็ใส่แต่กางเกงกันทั้งนั้น มาอยู่ที่นี่น้ำกับหลานสาวบอกว่ามุสลิมเขาแต่งกันแบบนี้ ตอนแรกเราไม่รู้ว่าเขาห้ามอะไรบ้าง เขาก็บอกว่าอิสลามห้ามผู้หญิงแต่งตัวโป๊ ห้ามกินเหล้า ตัวเองก็ไม่ชอบ เพราะที่บ้านเราเองกินเหล้ากันบ่อยมาก เราไม่ชอบ พ่อเรากินเหล้าเราไม่ชอบ รู้สึกเหม็น หลานสาวยังบอกอีกว่าหมูก็กินไม่ได้” (ฮาวา, 2553)

เช่นเดียวกับ ซาร่า ที่จะสอบถามสิ่งที่ตนเองสงสัยเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจจากสามีบ้าง จากแม่ของสามีบ้าง และเช่นเดียวกับที่ อัสมะห์ และ ตอฮา เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

“ก่อนที่จะเข้ารับอิสลาม ได้คุยคุยกับพี่สาวของแฟน ระหว่างที่คุยกันได้ยินเสียงบอกเวลาละหมาด นิ (พี่สาวของแฟน) เขาก็ขอตัวไปทำละหมาดก่อน เราก็สอบถามว่า การละหมาดคืออะไร ทำอย่างไร นิก็เล่าให้ฟังว่า ละหมาดคือการเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) ศาสนากำหนดไว้วันหนึ่ง ต้องปฏิบัติละหมาด 5 เวลา เมื่อมีปัญหาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องข้อกับหลักการปฏิบัติส่วนใหญ่ก็จะถามจากแฟนหรือจากคนสนิทในครอบครัวของฝ่ายแฟนนี่แหละ” (อัสมะห์, 2552)

“ได้ทราบข่าวการเสียชีวิตของชาวมุสลิม ก็ถามจากผู้ใหญ่ท่านหนึ่งในชุมชนว่า พิธีศพของอิสลามทำกันอย่างไร ผมไม่รู้จักคนตายไปร่วมได้มั๊ย” (ตอฮา, 2552)

เช่นเดียวกับ ยูซุบ ที่เรียนรู้ชีวิตความเป็นอยู่ของมุสลิมจากเจ้าของอู่ซ่อมรถยนต์ที่ตนเองทำงานอยู่ หรือ กรณีของ สุลัยมานที่ไม่เคยสนใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามมาก่อนเมื่อมาพบเจอกับหญิงมุสลิมแล้วตนเองพอใจจึงเริ่มสนใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามจากเพื่อนสนิทที่เป็นมุสลิม การเรียนรู้ด้วยการสอบถามของมูอัลลัฟแสดงให้เห็นถึงความต้องการของมูอัลลัฟเพื่อให้รู้ข้อเท็จจริง แสดงถึงความสนใจที่จะเรียนรู้อีกทั้งเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลในครอบครัวและบุคคลอื่นๆ ในชุมชน การสอบถามจากผู้รู้จึงเป็นวิธีที่จะได้รับข้อมูลในสิ่งที่มูอัลลัฟต้องการจะเรียนรู้ โดยบุคคลที่มูอัลลัฟเรียนรู้ด้วยวิธีการสอบถามมากที่สุดคือสามีหรือภรรยาตนเอง บุคคลที่สนิทในครอบครัวของฝ่ายสามีหรือภรรยาของมูอัลลัฟ บุคคลอื่นๆ ในครอบครัว หรือในชุมชนที่มูอัลลัฟรู้จักและจากเพื่อนของมูอัลลัฟเองที่เป็นมุสลิม

การเรียนรู้ด้วยการบอกเล่า

การเรียนรู้ด้วยการบอกเล่าที่มูอัลลัฟได้รับจากสามีหรือภรรยาตนเองเป็นเรื่องปกติของชีวิต คู่กันที่สามีภรรยาทั่วไปที่จะต้องใช้ชีวิตร่วมกัน นอกจากมูอัลลัฟทุกคนจะได้เรียนรู้ด้วยการบอกเล่าจากสามีหรือภรรยาของตนเองแล้ว มูอัลลัฟใช้ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญาติพี่น้องของสามีหรือภรรยา

จากเพื่อนที่เป็นมุสลิม และจากบุคคลอื่นในครอบครัวของสามีหรือภรรยาที่มุฮัลล์ฟคุ้นเคย การเรียนรู้ด้วยการบอกเล่าที่มุฮัลล์ฟได้เรียนรู้นี้ บางครั้งเป็นสิ่งที่ต่อเนื่องจากการที่มุฮัลล์ฟเป็นผู้สอบถามในสิ่งที่ตนเองไม่เข้าใจ หรือในสิ่งที่ตนเองต้องการทราบ

“แม่ยายผมจะเป็นผู้คอยชี้แนะหรือแนะนำในเรื่องหลักการปฏิบัติต่างๆ เรื่องของขนบธรรมเนียมประเพณีของมุสลิมเช่น งานบุญ งานแต่งงาน งานศพ” (มุฮัมมัดอิมรอน, 2552)

“บังที่เป็นเจ้าของอู่ และลูกค้าที่มาซ่อมรถที่เป็นมุสลิมก็จะบอกจะชี้แนะผมบ้างในเรื่องเกี่ยวกับการละหมาด การถือศีลอด” (ยูซุบ, 2552)

“แม่และพี่สาวของแฟนจะคอยบอกเล่าคอยชี้แนะเกี่ยวกับการปฏิบัติละหมาดบ้าง การแต่งตัวคลุมผ้าฮิญาบบ้าง” (ซาร่า, 2553)

“เพื่อนที่ทำงานซึ่งเป็นมุสลิมจะเป็นผู้ให้ข้อมูลความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและวิถีชีวิตมุสลิมแก่ผมอยู่เสมอ” (ตอฮา, 2552)

“เพื่อนมุสลิมในที่ทำงานพอรู้ว่าเรามาเข้ารับอิสลามแล้วก็สนิทกันมากขึ้น ก็ได้แลกเปลี่ยนพูดคุยเล่าเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับอิสลามและมุสลิมด้วยกันมากขึ้น” (ฮาวา, 2553)

“พ่อตาผมครับ เป็นผู้คอยชี้แนะในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลักการศรัทธาและหลักการปฏิบัติตามข้อห้ามข้อบังคับของศาสนาอิสลาม” (ยาซีน, 2552)

“ผู้ปกครองคนหนึ่งที่ผมเคยทักทายด้วยการให้สลามหลังจากที่ผมเข้ารับอิสลามแล้ว เป็นคนหนึ่งที่ให้คำแนะนำต่างๆ เกี่ยวกับศาสนาอิสลามให้กับผม” (ตอฮา, 2552)

ลักษณะทั่วไปของการบอกเล่าเป็นการพูดคุยกันระหว่างมุฮัลล์ฟกับคู่สนทนาในสถานการณ์ปกติทั่วไป เป็นการบอกเล่าพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการบอกเล่าพูดคุยกับมุฮัลล์ฟในฐานะคนใกล้ชิด คนสนิท คนรู้จักทั่วไป คนที่ให้ความเคารพนับถือ ประเด็นของการพูดคุยส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติศาสนกิจ การนมาซ การถือศีลอด อาหารการกินการร่วมงานบุญงานกุศลต่างๆ ตลอดจนการดำเนินชีวิตในฐานะความเป็นมุสลิมในครอบครัวในชุมชนที่อาศัยอยู่

การเรียนรู้กับครูสอนศาสนาหรือจากสถาบันสอนศาสนา

ครูสอนศาสนาอิสลามจะเป็นผู้ที่ชาวมุสลิมให้ความเคารพนับถือ มีทั้งบุคคลที่เป็นครูผู้สอนซึ่งตั้งกัอยู่ตามสถาบันทางการศึกษาต่างๆ หรือเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในครอบครัวหรือชุมชนซึ่งไม่มีสถาบันหรือองค์กรใดๆ สังกัด แต่มีความสามารถที่จะสอนหรือถ่ายทอดวิชาความรู้หลักการศาสนาอิสลามให้กับมุสลิมและบุคคลอื่นที่ไม่ใช่มุสลิมได้

“ผมไปเรียนที่สันติชน เรียนทุกวันอาทิตย์ จนกระทั่งแม่เขาเห็นว่าผมรักลูกสาวเขาจริงและมั่นใจว่าผมดูแลลูกสาวเขาได้” (มุฮัมมัดอิมรอน, 2552)

“บังเขา แนะนำให้ไปเรียนที่สุเหร่าแสนแสบ ผมก็เริ่มไปเรียนและเริ่มสนใจศาสนาอิสลามมากยิ่งขึ้น” (ยูซุบ, 2552)

“ก็ มาสมัครเรียนที่สันติชนนี่แหละค่ะ แฟนพามาสมัครเรียน เรียนทั้งเรื่องหลักศรัทธาและกัวิธีการปฏิบัติเพื่อให้อยู่ในแนวทางของอิสลาม” (ฮาบีบะห์, 2552)

“เคยไปนั่งฟังบรรยายเกี่ยวกับศาสนาตามงานประจำปีของมัสยิดต่างๆ ได้รับความรู้เป็นการเก็บเกี่ยวประสบการณ์ในเรื่องนั้นบ้างเรื่องนี้บ้าง” (ซาร่า, 2553)

“หลังจากแต่งงานก็ย้าย ไปอยู่กับครอบครัวฝ่ายสามี มีโอกาสไปเรียนกับครูสอนศาสนาที่มัสยิดบ้าง เนื่องจากบ้านอยู่ใกล้มัสยิด” (พีชะห์, 2553)

“เรียนกับพี่ชายแฟนก่อนจากนั้น เรียนนมาซกับครูสอนศาสนาที่มัสยิด แล้วก็ฝึกปฏิบัติเลย เพราะอิสลามการละหมาดสำคัญที่สุด พอเราเรียนเรากัศรัทธาในพระเจ้า เพราะเราทำกัจะได้แก่ตัวเราอยากรู้อะไรเรากัไปเรียนรู้ เขากัมีสอนที่มัสยิด” (ชอบิรซ์ , 2552)

การเรียนรู้กับครูสอนศาสนาหรือจากสถาบันสอนศาสนาอิสลามของมูอัลลัฟเป็นการเรียนรู้อย่างเป็นทางการ มีรูปแบบการสอนที่แน่นอน เรียนอย่างต่อเนื่องเรียนเกี่ยวกับหลักศรัทธาและหลักการปฏิบัติ เป็นการเรียนรู้เพื่อมูอัลลัฟมีการปฏิบัติตนที่ถูกตองตามหลักการที่ศาสนากำหนดไว้ให้มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ มูอัลลัฟในเขตชุมชนเมือง โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครส่วนมากจะไปเรียนที่สถาบันสอนมูอัลลัฟโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่สถาบันสันติชน ซึ่งเปิดอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับผู้สนใจอิสลามมาเป็นเวลานานและเป็น ที่รู้จักกันดีในสังคมมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง นอกจากนี้มูอัลลัฟยังสามารถเรียนรู้หลักการของศาสนาอิสลาม

ได้จากผู้นำทางศาสนาหรือผู้มีความรู้ในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ซึ่งชาวมุสลิมจะเรียกกันว่าครูสอนศาสนา ซึ่งเปิดสอนอบรมให้ความรู้กับชาวมุสลิมทั่วไปรวมถึงมุอัลลัฟตามมัสยิดต่างๆ การเรียนรู้ของมุอัลลัฟกับครูสอนศาสนาจะเป็นการเรียนการศึกษาเฉพาะเรื่องไม่เป็นหลักสูตรตายตัว เมื่อมุอัลลัฟมีข้อสงสัยในประเด็นใดก็จะพูดคุยสอบถามได้ทันที การเรียนกับครูสอนศาสนามีลักษณะการเรียนเป็นส่วนตัว หรือเป็นกลุ่มเล็กๆ แต่สำหรับการเรียนรู้จากสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนนั้นจะมีความชัดเจน มีจำนวนผู้เรียนเป็นกลุ่มใหญ่ มีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ถูกกำหนดไว้ มีการทดสอบประเมินผลความรู้ที่ได้เรียนรู้ไป มุอัลลัฟที่ผ่านการประเมินจะได้รับประกาศนียบัตร

การเรียนรู้ด้วยการอ่านหนังสือหรือสื่ออื่นๆ

มุอัลลัฟที่ไม่มีเวลาศึกษาเรียนรู้จากครูสอนศาสนาหรือจากสถาบันสอนศาสนาจะใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยการอ่านจากหนังสือ ตำรา หรือเรียนรู้จากสื่ออื่นๆ เมื่อมีข้อสงสัยในสิ่งที่ศึกษาด้วยตนเองก็จะสอบถามจากสามีหรือภรรยาตนเอง คนใกล้ชิดในครอบครัว จากเพื่อนหรือจากมุสลิมคนอื่นที่ตนเองให้ความเคารพนับถือและเชื่อมั่นว่าจะให้คำตอบในสิ่งที่ตนเองสงสัยได้ ข้อมูลที่ได้จากมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมือง พบว่า มุอัลลัฟส่วนใหญ่เรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมในเรื่องความศรัทธาและหลักการปฏิบัติจากการอ่านหนังสือหรือตำราที่มุอัลลัฟหาซื้อมาอ่านเองหรือมีมุสลิมคนอื่นให้มาหรือแนะนำให้ไปหาอ่านให้ นอกจากหนังสือหรือตำราแล้วมุอัลลัฟบางคนศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของอิสลามและการใช้ชีวิตแบบมุสลิมจากสื่ออินเทอร์เน็ต มุอัลลัฟบางคนเรียนรู้จากสื่อซีดี วีซีดี หรือ ดีวีดีที่สอนหรือแนะนำความรู้ต่างๆ บางคนก็เปิดรับจากสื่อรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ภาคมุสลิม จากกลุ่มตัวอย่างพบว่ามุอัลลัฟหญิง นอกจากจะเรียนรู้หลักการของศาสนาอิสลามจากหนังสือหรือตำราที่เป็นวิชาการแล้ว มุอัลลัฟหญิงมักจะหาซื้อหนังสือหรือนิตยสารแนวแฟชั่นเครื่องแต่งกายของสตรีมุสลิม รวมถึงการศึกษาจากสื่ออินเทอร์เน็ตด้วย

“ หนังสือแนวแฟชั่นเครื่องแต่งกาย ก็จะมีคอลัมน์หรือบทความที่น่าสนใจเกี่ยวกับการใช้ชีวิตของมุสลิมให้ได้ศึกษาเรียนรู้ บางครั้งก็เข้าไปหาข้อมูลจากเวป ไซด์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับมุสลิมหรืออิสลาม” (ฮาบีบะห์, 2552)

“ หนังสือนิตยสารอ่านง่าย เขียนเรื่องที่อยู่ในชีวิตประจำ เนื้อหาไม่หนักเหมือนหนังสือวิชาการ” (ฮาวา, 2553)

“ ชอบเล่นอินเทอร์เน็ตนะ ได้เพื่อนมุอัลลัฟคุยกันรู้สึกรอบอุ่นดี ยังเคยรู้จักกับคนที่กำลังจะตัดสินใจเข้ารับอิสลามเลย พอคุยไปคุยมาเข้าใจถึงความคิด ความรู้สึกกันมากขึ้น ในที่สุดก็มารับอิสลามเหมือนกัน” (พีชะห์, 2553)

“เวลามีข้อสงสัย บางครั้งก็หาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต หรือบางครั้งก็ทิ้งกระทู้ไว้เพื่อรอคำอธิบาย” (ซารา, 2553)

“ชอบดูรูปแบบของคำคุณธิญาจากหนังสือ สวยดี” (อัสมะห์, 2552)

นอกจากสื่อประเภทหนังสือหรือนิตยสารเฉพาะกลุ่มมุสลิมแล้ว สื่อซีดี วีซีดี หรือดีวีดี ที่เกี่ยวข้องกับกรเรียนการสอนหลักการศาสนาอิสลาม รวมถึงรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ภาคมุสลิมก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่มัลลัฟใช้เรียนรู้

“การฟังจากรายการวิทยุภาคมุสลิม ประเภทถามตอบปัญหาทางศาสนาที่คิดกรับ ทำให้ได้รับความชัดเจนในบางเรื่องที่สงสัยมากขึ้น” (ตอฮา, 2552)

“ชอบฟังรายการวิทยุภาคมุสลิม กรับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายการที่จัดในช่วงเดือนบวช” (สุลัยมาน, 2552)

“เวลาขยอาหาร ก็เปิดรายการวิทยุฟังเข้าใจบ้าง ไม่เข้าใจบ้าง ก็คิดว่าไม่เรียนรู้อะไรเลยจริงมัยยะ” (สุบัยยะห์, 2553)

“ชอบดูรายการโทรทัศน์มุสลิมที่จัดในช่วงเดือนรอมฎอนคะ” (ฮาบีบะห์, 2552)

“ซีดีวีซีดี สอนละหมาดมาเรียนรู้คะ เปิดดูแล้วก็ฝึกปฏิบัติตาม” (ฟีซะห์, 2553)

“ก็ได้แผ่นซีดี สอนนมาซนี้แหละกรับ ช่วยให้เรียนรู้ได้เร็วขึ้น” (ยูซุบ, 2552)

4.2 พฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมัลลัฟ

พฤติกรรมของมัลลัฟจะประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบ แบบแผน หรือวิธีการที่มีอยู่ในครอบครัวและชุมชนที่มัลลัฟอาศัยอยู่ ซึ่งมัลลัฟมีความเข้าใจในสถานภาพและบทบาทของตนเองตามที่ครอบครัวและชุมชนคาดหวัง พฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมัลลัฟจะเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์นั้น บุคคลแรกที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมก็คือสามีหรือภรรยาของมัลลัฟคนนั้น เพราะเป็นคนทีใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อการสื่อสาร

อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมมากที่สุด บริบทของการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมประกอบด้วย การสื่อสารภายในบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารกลุ่ม

4.2.1 การสื่อสารภายในบุคคล

การสื่อสารภายในบุคคลของมุสลิมเป็นการสื่อสารที่เป็นนามธรรม จะรู้ได้เฉพาะตนเอง โดย อาศัยความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่มุสลิมเคยได้รับหรือเรียนรู้มา จึงเป็นเรื่องส่วนบุคคลมากกว่าเป็นเรื่องทั่วไป ความเป็นส่วนบุคคลของมุสลิมพิสูจน์ได้จากพฤติกรรมการสื่อสารที่มุสลิมแสดงออกมาให้เห็นผ่านการสร้างเงื่อนไข การสื่อสารภายในบุคคลของมุสลิมเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยอาศัยปัจจัยภายนอกเป็นข้อมูลในการตัดสินใจด้วยตนเอง การสื่อสารภายในตัวบุคคลจึงเป็นการสื่อสารระดับแรกผ่านกระบวนการรับรู้ที่มุสลิมได้เรียนรู้มา เกิดความคิด สร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมเองให้มีความแตกต่างกัน และมีอิทธิพลส่งผลให้การสื่อสารของมุสลิมแต่ละคนมีความแตกต่างกันไปตามปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ และกลไกการป้องกันตนเองของมุสลิมแต่ละคน

การสื่อสารภายในบุคคลที่มุสลิมสื่อสารกับตนเองแบ่งได้ 2 ประการ ประกอบด้วย ประการแรก คือ การสื่อสารโดยอาศัยจิตสำนึก การสื่อสารภายในได้จิตสำนึกความเป็นมุสลิมของมุสลิมเป็นการสื่อสารซึ่งเกิดขึ้นตลอดเวลา โดยมุสลิมไม่รู้ตัวซึ่งเกิดจากการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาด้วยตัวของมุสลิมเอง และประการที่สองคือ การสื่อสารโดยอาศัยสติสัมปชัญญะ ปกติวิสัยประจำวันของมนุษย์ที่เริ่มกิจกรรมตั้งแต่ตื่นนอน จนกระทั่งเข้านอน จัดเป็นการสื่อสารโดยสติสัมปชัญญะ แต่ถ้าสติสัมปชัญญะถูกทำลาย ณ ช่วงเวลาใดๆ ช่วงเวลานั้นก็จะเกิดอุปสรรคในการสื่อสาร แต่ยังคงมีการสื่อสารภายในได้จิตสำนึกอยู่

การสื่อสารโดยอาศัยจิตสำนึก

สามีหรือภรรยา ครอบครัวของสามีหรือภรรยา รวมถึงชุมชนหรือสังคมที่มุสลิมอาศัยอยู่ มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้มุสลิมมีจิตสำนึกของผู้ศรัทธาในอิสลาม ศรัทธาและเชื่อมั่นในความเป็นมุสลิมของมุสลิม เป็นจิตสำนึกที่มุสลิมจะต้องเริ่มสร้างที่ตัวเองก่อน ถ้าหากมุสลิมมีจิตสำนึกของความเป็นมุสลิมสูงก็สามารถที่จะขยายผลเป็นพฤติกรรมที่ผู้อื่นสามารถรับรู้ได้ จิตสำนึกความเป็นมุสลิมตามหลักการของศาสนาอิสลามคือการปฏิบัติตามสิ่งที่อัลลอฮฺ(ซบ.) ใช้อยู่ และฟังละเว้นสิ่งที่อัลลอฮฺ(ซบ.) ห้าม โดยมีท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นแบบฉบับในการดำรงชีวิตในฐานะของบ่าวผู้ศรัทธา

ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับตรงกันจากมุฮัลล์ฟกลุ่มตัวอย่างทุกคนก็คือ ในระยะแรกหลังจากการกล่าวรับการปฏิญาณตนเป็นมุสลิมแล้ว สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นคือ คำถามต่างๆมากมายที่อยู่ในใจของมุฮัลล์ฟ มุฮัลล์ฟเองยอมรับว่าก่อนหน้าที่จะกล่าวคำปฏิญาณตน (กาติมะฮฺชะอะอะห์) เข้ารับศาสนาอิสลามนั้น จะเกิดความสับสนในตนเอง แต่หลังจากปฏิญาณตนแล้วความสับสนต่างๆ ก็หายไปเหลือแต่ความมุ่งมั่นที่จะต้องเป็นมุสลิมที่ดีให้ได้ และต้องสำนึกตนเองอยู่เสมอว่า เราคือมุสลิม มุฮัลล์ฟทุกคนก่อนเข้ารับศาสนาอิสลามต้องศึกษาในเรื่องอิสลามให้เข้าใจก่อน ต้องรู้จักอัลลอฮฺ(ซบ.) ก่อน จึงจะเข้าใจว่าสิ่งที่ตนเองประพฤติปฏิบัติอยู่นั้นทำเพื่อใคร เมื่อมุฮัลล์ฟเข้าใจและเกิดความศรัทธาแล้ว การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟก็จะเกิดขึ้นจากจิตสำนึกที่บอกกับตนเองว่า เราคือมุสลิม

“เราเป็นมุสลิมแล้ว เราคือมุสลิม วันข้างหน้าต่อไปจะเป็นอย่างไรไม่ทราบ แต่ ณ ตอนนี้อย่างไรเรามีพระเจ้าองค์เดียว คือ อัลลอฮฺ(ซบ.) เวลาจะทำอะไรเราต้องนึกถึงอัลลอฮฺ(ซบ.) เสมอ องค์เดียวเท่านั้นที่เราต้องเชื่อถือ ศรัทธา” (ฮาบีบะห์, 2552)

“ทุกครั้งที่ละหมาดก็จะขอคูอาหฺ(ขอพร)ต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) ขอให้กับตนเอง ให้กับครอบครัว รวมถึงขอให้พ่อแม่ญาติพี่น้องของเราเองและของสามีเราเข้าใจและยอมรับในการเป็นมุสลิมของเราด้วย” (อัสมะห์, 2552)

“วิถีชีวิตเปลี่ยนไปมากแต่ก่อนตอนเป็นพุทธ นึกอยากไหว้พระตอนไหนก็ไหว้ ไม่มีใครบังคับแต่พอมาเป็นอิสลามต้องละหมาดวันละ 5 เวลาต้องรู้จักบังคับตนเอง เพราะเป็นสิ่งที่อัลลอฮฺ(ซบ.) ใช้ให้ปฏิบัติ มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ ไม่ได้ทำเพื่อแฟนแต่ต้องทำเพื่อตนเองในฐานะที่เป็นมุสลิม ไม่อยากได้ยินใครมากล่าวหาว่าเป็นมุสลิมแต่ชื่อ” (มุฮัมมัดอิมรอน, 2552)

“จะทำอะไรก็ให้นึกถึงอัลลอฮฺ(ซบ.) นึกถึงให้มากๆ ละหมาดขอคูอาหฺ (ขอพร) แล้วอัลลอฮฺ(ซบ.) จะให้ อิสลามสอนว่าให้ทำความดีเพื่ออัลลอฮฺเสมือนว่าเราเห็นอัลลอฮฺ(ซบ.) ถึงแม้ว่าในความจริงเราจะไม่เห็นอัลลอฮฺ(ซบ.) แต่อัลลอฮฺ(ซบ.) จะเห็นเราเสมอทุกที่ทุกเวลา” (ต่อฮา, 2552)

การสื่อสารโดยอาศัยสติสัมปชัญญะ

การที่มุฮัลล์ฟจะสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมได้ดีนั้น สิ่งหนึ่งที่มากำหนดพฤติกรรมการสื่อสารของมุฮัลล์ฟก็คือมุฮัลล์ฟสื่อสารโดยอาศัยสติสัมปชัญญะหรือความมีสติ รู้ตัวเองอยู่เสมอว่าตนเองเป็นมุสลิม จากข้อมูลที่ได้รับจากมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมืองที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมของมุฮัลล์ฟเป็นความพยายามที่จะสร้างขอบเขตที่ชัดเจน ในความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟ คือตอบคำถามให้ได้ว่า “ตนเองเป็นใคร แตกต่างจากคนอื่นตรงไหน มีใครเป็นพวกเดียวกับเราบ้าง เราอยู่ที่ไหน มีความสัมพันธ์กับใคร หรือ ใครสัมพันธ์กับเราอย่างไร เราเป็นใครในสายตาคนอื่น” คำถามที่มุฮัลล์ฟสื่อสารกับตนเองดังกล่าวนี้จะช่วยให้มุฮัลล์ฟได้คำตอบว่า “เราเป็นใครหรือเราคือใครในสายตาคนอื่น”

“ผมกลับไปงานศพญาติที่ต่างจังหวัด ผมก็ช่วยในงานศพตามที่ช่วยได้ครับ อะไรที่ผมคิดว่าขัดต่อหลักการอิสลามผมก็จะไม่ทำ ญาติพี่น้องก็เข้าใจ ญาติบางคนถามผมว่าเป็นอิสลามแล้วมางานศพคนพุทธได้หรือ ผมก็ตอบว่าได้ศาสนาอิสลามไม่ได้ห้ามร่วมงานศพ แต่ห้ามในเรื่องการร่วมพิธีกรรม เพราะศาสนาอิสลามสอนไว้ศาสนาใครก็ของคนนั้น” (ตอฮา, 2552)

“งานศพญาติเราเอง เราก็จะไปร่วมนะ ไปเยี่ยมเยียนกัน ให้กำลังใจกัน แต่จะไม่ร่วมในพิธีกรรมใดของศาสนาพุทธ ครอบครัวก็ยอมรับได้” (พีชะห์, 2553)

“บังเข่า ก็บอกว่าเรื่องศาสนาค่อยๆ เรียนรู้กันไป ฟึกกันไปเรื่อยๆอย่างตั้งใจ เราเป็นคนใหม่ในไม่ช้าเราก็จะปฏิบัติได้เอง ขอให้เรามีความบริสุทธิ์ใจและศรัทธาเชื่อมั่นเพราะอัลลอฮฺ (ซบ.) รู้ อัลลอฮฺ (ซบ.) เห็น” (อัสมะห์, 2552)

“แต่เดิมแต่งตัวเหมือนครูผู้หญิงทั่วไปในโรงเรียน พอ ผอ. ของโรงเรียนรู้ว่าเราเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามจากการที่เห็นเรากลุ่มฮิญาบมาทำงานครั้งแรกในฐานะมุสลิม ผอ. เรียกพบเลยคะถามว่าขอได้มั๊ย ไม่ต้องคลุมผมเข้าโรงเรียนจะได้ไม่ดูแตกต่างจากครูคนอื่น ก็ตอบ ผอ. ไปว่าคะจะพยายาม แต่เราก็คลุมมานะคลุมจากบ้านพอเข้าโรงเรียนก็ถอดออก ทำแบบนี้ระยะหนึ่งรู้สึกอึดอัดใจ ในที่สุดตัดสินใจเดินเข้าไปขออนุญาตคลุมผมกับ ผอ. เลยคะ ผอ. ก็ไม่ว่าอะไร เคี้ยวนี้คลุมฮิญาบมาสอนหนังสือทุกวันเลยคะ” (ฮาบีบะห์, 2552)

“หลังจากที่เข้ารับอิสลาม พอพาบังเขากลับไปที่ยิวที่ครอบครัวเดิม เคยขอบังว่าไม่คลุมฮิญาบได้มั๊ย บังเขาก็ไม่ว่าอะไรแต่จะบอกกับเราว่าอย่าลืมนะว่าเราเป็นมุสลิม พอไปถึงที่บ้านสิ แม่เราเองถามว่า เป็นมุสลิมแล้วไม่ต้องคลุมผมก็ได้หรือ” (ซาร่า, 2553)

“เคยไปร่วมงานการกุศลตามมัสยิดกับแม่ยายบางครั้งก็สวมหมวกบ้างไม่สวมหมวกบ้าง แม่เขาก็ไม่ว่าอะไร เคยมีครั้งหนึ่งไม่ได้เอาหมวกไป แม่ก็ไม่ว่าอะไร แต่จะพูดให้เราเกิดจิตสำนึก เกิดความรู้สึกอยากใส่มากกว่า เช่น หมวกสวยๆก็มีนี่ลืมหิญาบมาหรือหรือจะมาหาซื้อใบใหม่ใส่เลย” (ชอบีร์ช, 2552)

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น พบว่า พฤติกรรมการสื่อสารภายในบุคคลของมุอัลลัฟแสดงให้เห็นถึงการมีจิตสำนึกและการมีสติของความเป็นมุสลิม ในการร่วมกิจกรรมต่างๆ มุอัลลัฟยังคงปฏิบัติตนตามปกติ สิ่งไหนที่มุอัลลัฟเห็นว่าขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม มุอัลลัฟก็จะสื่อสารให้คู่สนทนาทราบว่าตนเป็นมุสลิม มุอัลลัฟมีจิตสำนึกในเรื่องที่เกี่ยวข้องหลักการศรัทธาและการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาอิสลาม มีสติในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆร่วมกับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่มุสลิมตามปกติ แต่ถ้าในกิจกรรมนั้นๆ ขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลามแล้วมุอัลลัฟก็จะหลีกเลี่ยงหรือบอกให้คู่สนทนาทราบว่าตนเองไม่สามารถทำในกิจกรรมนั้นๆ ได้เนื่องจากเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม

การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของของมุอัลลัฟจึงแสดงออกเป็นพฤติกรรมให้เห็นในเรื่องของการแต่งกาย เรื่องของการเรียนรู้หลักการของศาสนาอิสลามที่ไม่ใช่การบังคับให้มุอัลลัฟต้องทำให้ได้ในทันทีทันใดแต่เป็นการเปิดโอกาสให้มุอัลลัฟค่อยๆ เรียนรู้เพื่อให้เกิดความศรัทธาอย่างแท้จริงและสื่อสารพฤติกรรม โดยการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้บุคคลอื่นได้รับทราบอย่างบริสุทธิ์ใจ การสื่อสารภายในตนเองจึงต้องเริ่มจากการมีแนวคิดเกี่ยวกับตนเองที่ชัดเจน มีการค้นหาความเป็นตัวตนและความต้องการที่แท้จริงของตนเอง นอกจากนั้น มุอัลลัฟมีความตระหนักในคุณค่าของตนเองในทางที่ถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม ขจัดความเชื่อความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่ทำลายความรู้สึกของตนเอง และมุอัลลัฟมีการเปิดเผยตนเองด้วยการสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับตนเองให้ผู้อื่นได้รู้จัก

4.2.2 การสื่อสารระหว่างบุคคล

การสื่อสารระหว่างบุคคล คือการสื่อสารระหว่างบุคคลสองคนในบริบทที่ต่างกัน เป็นกระบวนการส่งผ่านสารในรูปของการใช้คำพูดหรือไม่ใช้คำพูดจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้รับสารกับผู้ส่งสาร โดยทั้งสองฝ่ายสามารถแสดงปฏิกิริยาตอบกลับต่อกัน ได้ทันทีระหว่างการสื่อสารเกิดขึ้น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างบุคคลที่สำคัญได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้ส่งสารและผู้รับสาร ปัจจัยเกี่ยวกับเนื้อหาสารและการนำเสนอสาร

ข้อมูลที่ได้รับจากผู้วิจัยได้จากมูอัลลัฟ พบว่า ทักษะที่จำเป็นสำหรับการสื่อสารระหว่างบุคคล ได้แก่ทักษะในการสื่อสารทั้งวจนภาษาและอวจนภาษา ทักษะในการเปิดเผยตนเองต่อคู่สื่อสาร ทักษะในด้านการเอาใจเขามาใส่ใจเรา และความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ทักษะในการแสดงปฏิกิริยาป้อนกลับ และทักษะในการเปิดใจ มูอัลลัฟใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อตอบสนองความต้องการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง และเพื่อลดความวิตกกังวล สร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นกับตนเอง การสื่อสารระหว่างบุคคลของมูอัลลัฟเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นระหว่างมูอัลลัฟกับบุคคลอื่น เป็นกลไกสำคัญในการรักษาความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้นให้ยั่งยืนและในขณะที่เดียวกันการสื่อสารยังเป็นตัวกำหนดและเป็นเครื่องชี้วัดความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกหรือลบระหว่างกันของมูอัลลัฟกับบุคคลอื่น ในบทบาทที่มูอัลลัฟมีความเป็นสมาชิกในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย ความเป็นลูก และ ความเป็นสามีภรรยา

บทบาทความเป็นลูก เมื่อมูอัลลัฟเข้ารับศาสนาอิสลามแล้ว บทบาทสำคัญที่ยังคงติดตัวมูอัลลัฟอยู่นั้นคือ บทบาทของมูอัลลัฟในความเป็นลูกของครอบครัวเดิมและบทบาทของมูอัลลัฟในความเป็นลูกเขยหรือลูกสะใภ้ในครอบครัวใหม่ ข้อมูลที่ได้รับจากมูอัลลัฟกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มูอัลลัฟทุกคนให้ข้อมูลในแนวทางเดียวกันคือ ก็ยังคงรักและกตัญญูต่อบุณญคุณของพ่อแม่เหมือนเดิมและยังรู้สึกรักและเทิดทูนพ่อแม่มากยิ่งขึ้นที่พ่อแม่ยอมรับและเข้าใจในการตัดสินใจของตนเอง ถึงแม้ว่าในตอนแรกที่มูอัลลัฟตัดสินใจไปบอกกับพ่อแม่เรื่องที่จะต้องเปลี่ยนศาสนาถึงแม้บางครอบครัวของมูอัลลัฟอาจจะมีอาการห้ามหรือท้วงติงบ้าง แต่เมื่อมูอัลลัฟได้อธิบายให้เข้าใจแม้ตนเองไปเป็นมุสลิมแล้วแต่ความรักความกตัญญูต่อพ่อแม่ก็ไม่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จากมูอัลลัฟชายพบว่าหลายคนผ่านการบวชเรียนตามแนวทางของศาสนาพุทธก่อนที่จะตัดสินใจเข้ารับอิสลามและแต่งงานกับผู้หญิงมุสลิม ทำให้มูอัลลัฟชายรู้สึกถึงการตอบแทนพระคุณที่ยิ่งใหญ่ที่ได้บวชเรียนให้กับพ่อแม่ตนเองแล้ว

“ทุกวันนี้รายได้ที่ผมได้รับ ผมยังคงแบ่งบางส่วนให้แม่ใช้เหมือนเดิม แฟนผมยังบอกเลยว่าเราสองคนมีรายได้เพิ่มขึ้นให้ท่านไว้ใช้จ่ายเพิ่มขึ้นบ้างก็ได้” (มุฮัมมัดอิมรอน, 2552)

“ความสัมพันธ์กับพ่อแม่ ยังเหมือนเดิม ไปเยี่ยมเยียน ไปมาหาสู่ตามปกติ อาจารย์ที่สันติชน บอกว่าเราขอคูหา ให้พ่อแม่เราได้และเราควรต้องขอด้วยว่าให้อัลลอฮฺ(ซบ.) เปิดใจให้พ่อแม่เรา เพื่อให้ทั้งสองเข้ารับอิสลามด้วยความศรัทธาเป็นสิ่งที่ดียิ่งที่สุด” (ซาร่า, 2553)

“เวลาว่าง หรือวันหยุดเทศกาลเช่นสงกรานต์ ปีใหม่ก็ยังคงกลับไปบ้านพ่อแม่ตามปกติ ในฐานะความเป็นลูกนะ ถึงแม้จะหยุดเทศกาลที่ไม่ใช่ของมุสลิมก็ตามแต่เราไม่ได้ไปร่วมในขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างที่เคยทำแล้ว เพราะเราเข้าอิสลามแล้ว พ่อแม่ก็เข้าใจนะ ไม่ว่าจะอะไร” (อัสมะห์, 2552)

“วันออกบวช ออกฮัจญ์ หลังจากที่บังเงาพาไปละหมาดและเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องฝ่ายบังเงาเสร็จ ก็จะพาเราอาชมนม เอาของกิน ไปฝากพ่อแม่เราเหมือนกัน ให้เค้ารู้ว่าเป็นวันสำคัญของมุสลิม ถึงแม้พ่อแม่เราไม่ใช่มุสลิมก็ตามแต่ท่านยังคงเป็นพ่อเป็นแม่เรา” (ศุบัยยะห์, 2553)

“งานแต่งงาน งานบุญตามประเพณีของครอบครัว เราก็ไม่เคยลืมที่จะเชิญพ่อแม่และญาติพี่น้องหรือเพื่อนสนิทที่เป็นพุทธมาร่วมงาน” (ซอบีร์, 2552)

มุอัลลัฟเมื่อเปลี่ยนศาสนามานับถือศาสนาอิสลามแล้ว พบว่า ถึงแม้ความสัมพันธ์กับพ่อแม่ในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีจะแตกต่างกันไป แต่ในความสัมพันธ์พ่อแม่ลูกยังคงมีอยู่เหมือนเดิม และมุอัลลัฟยังทำหน้าที่ลูกที่คืออย่างที่เคยปฏิบัติมา แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติตามแนวทางที่ศาสนาอิสลามได้กำชับไว้อย่างหนักแน่นว่า ลูกทุกคนมีหน้าที่ต้องให้เกียรติเคารพยกย่องและปฏิบัติต่อพ่อแม่อย่างเคร่งครัด ถึงการให้เกียรติต่อพ่อแม่หลังจากการกล่าวถึงการเคารพสักการะต่อพระองค์โดยทันที นั่นย่อมแสดงว่า พ่อแม่นั้นอยู่ในตำแหน่งที่สูงส่งอันแท้จริง ดังที่อัลลอฮฺ(ซบ.) กล่าวในคัมภีร์อัล-กุรอาน ซูเราะฮฺ (บท) ที่ 17 ชื่อ อัลอิสรอฺ อายะหฺ (โองการ) ที่ 23 ความว่า

﴿ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ
الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا
قَوْلًا كَرِيمًا ﴾

“พระเจ้าของเจ้าบัญชาว่า พวกเจ้าอย่าเคารพสักผู้ใดนอกจากพระองค์เท่านั้นและจงทำดี
ต่อบิดามารดา เมื่อผู้ใดในทั้งสองหรือทั้งสองบรรลุวัยชราอยู่กับเจ้า ดังนั้นอย่ากล่าวแก่ทั้งสองว่า อูฟ
และอย่าขู่เข็ญท่านทั้งสอง และจงพูดแก่ท่านทั้งสองด้วยถ้อยคำที่อ่อนโยน” (สมาคมนักเรียนเก่า
อาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 666-667)

ดังนั้นพ่อและแม่เป็นบุคคลสำคัญที่สุดในชีวิตของลูกแต่ละคน ทั้งสองคือผู้ให้กำเนิด ผู้
เลี้ยงดู อบรมสั่งสอนลูกตั้งแต่ยังเป็นทารกด้วยความเหนื่อยยากลำบาก จนลูกเติบโตเป็นผู้ใหญ่มีงาน มี
ครอบครัวเป็นของตนเอง ศาสนาอิสลามจึงกำชับให้มนุษย์ทุกคนทำดีและแสดงความกตัญญูต่อพ่อแม่
ของตน ความกตัญญูและการทำดีต่อพ่อแม่เป็นหน้าที่ที่สูงส่ง

บทบาทความเป็นสามีภรรยา ศาสนาอิสลามได้กำหนดบทบาทหน้าที่ต่างๆ ระหว่างสามี
ภรรยา ไว้ 3 ส่วน ประกอบด้วยบทบาทและหน้าที่ของสามีต่อภรรยา บทบาทและหน้าที่ของภรรยาต่อ
สามี และบทบาทและหน้าที่ของทั้งสองฝ่ายร่วมกัน ในการใช้ชีวิตคู่ของมุอัลลัฟในบทบาทของสามี
หรือภรณานั้น การสื่อสารอัตลักษณ์ระหว่างกันเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติตามหลักการของ
ศาสนาอิสลาม ทั้งสองฝ่ายต้องมีความตระหนักในการใช้ชีวิตคู่ตามทัศนะของอิสลาม มุอัลลัฟชายใน
บทบาทของสามีต้องปฏิบัติตามหลักการที่ศาสนาอิสลามกำหนดไว้ซึ่งจะต้องปฏิบัติร่วมกัน คือ
ร่วมมือกันในการจงรักภักดีต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) และตักเตือนซึ่งกันและกันในการขำเกรงต่ออัลลอฮฺ(ซบ.)
สร้างความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันในการสร้างครอบครัวที่อบอุ่นมีความสุขและอบรมสั่งสอนบุตรให้
อยู่ในแนวทางของอิสลามพยายามปกปิดเรื่องราวที่ไม่ควรเปิดเผย พยายามสร้างความซื่อสัตย์สุจริต
ความรัก ความอบอุ่นในครอบครัวและความห่วงใยซึ่งกันและกันให้ประจักษ์

“หลังจากที่นิกะหฺ กันแล้วสิ่งแรกที่ผมตั้งใจคือ ความเป็นสามีที่ดีตามที่ได้เรียนมา เห็น
พี่ชายแฟนเป็นอิม่ามน่านมาซ ผมตั้งใจว่าเมื่อมีลูกผมต้องเป็นอิม่ามน่านมาซให้กับลูก ให้กับ
ครอบครัวได้” (สุลัยมาน, 2552)

“ภรรยาผมพูดและเป็นกำลังใจให้เสมอในเรื่องการปฏิบัติตามแนวทางที่ศาสนากำหนดไว้” (ซอบีร์, 2552)

“สามีจะคอยดักเตือนในเรื่องการแต่งการให้ดูเรียบร้อย สุภาพรัดกุม คอยเตือนอยู่เสมอในเรื่องการแต่งกายที่ไม่เหมาะสม” (ฮาวา, 2553)

จากข้อมูลข้างต้น กล่าวได้ว่าเป็นภารกิจแรกที่มีอัลล์ฟทุกคนต้องรับหลังจากความรับผิดชอบที่พึงมีต่อตนเองในฐานะความเป็นมุสลิมแล้วคือ สิทธิร่วมกันระหว่างสามีและภรรยาพยายามดักเตือนซึ่งกันและกันอยู่เสมอ มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว บ้าน และลูกๆ ของมุอัลล์ฟที่จะเกิดมาในครอบครัวมุสลิม ดังปรากฏหลักฐานในคัมภีร์อัล-กุรอาน ซูเราะฮ์ (บท) ที่ 66 ชื่อ อัตตะหุรุม อายะฮ์ (โองการ) ที่ 6 ความว่า

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ
وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ
مَا يُؤْمَرُونَ ①

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงคุ้มครองตัวของพวกเจ้าและครอบครัวของพวกเจ้าให้พ้นจากไฟนรก เพราะเชื้อเพลิงของมันคือมนุษย์ และก้อนหิน มีมะลาอิกะฮ์ผู้แข็งกร้าวคอยเฝ้ารักษามันอยู่ พวกเขาจะไม่ฝ่าฝืนอัลลอฮ์ในสิ่งที่พระองค์ทรงบัญชาแก่พวกเขา และพวกเขาจะปฏิบัติตามที่ถูกบัญชา” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 1525)

มุอัลล์ฟทั้งชายและหญิงเมื่อได้แต่งงานกับมุสลิมแล้ว จากข้อมูลพบว่า มุอัลล์ฟทุกคนจะได้รับการแนะนำหรือการอบรมจากผู้ทำพิธีนิกะฮ์ (แต่งงาน) ในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทฐานะของสามีและภรรยา บทบาทของความเป็นพ่อแม่ของบุตรที่จะเกิดมาในอนาคตในครอบครัวมุสลิม รวมถึงการได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวทั้งสองฝ่ายให้เข้าใจถึงความแตกต่างในเรื่องต่างๆที่มุอัลล์ฟจะต้องได้รับการทดสอบจาก อัลลอฮ์(ซบ.) ในความเป็นมุสลิมของมุอัลล์ฟ ดังปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับหน้าที่ของสามีภรรยาที่สำคัญ ไว้ดังนี้

หน้าที่ของสามี

1) มอบค่าสินสอด (มะฮัร) ครบสมบูรณ์ โดยถือปฏิบัติคำสั่งของเอกอัลลอฮฺ(ซบ.) ดังได้
ตรัสไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอาน ซูเราะฮฺ (บท) ที่ 4 ชื่อ อัน-นิซาอฺ อายะฮฺ (โองการ) ที่ 4 ความว่า

وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِن طِبْنَ لَكُمْ عَن شَيْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ
هَنِيئًا مَّرِيئًا ﴿٤﴾

“และจงให้แก่บรรดาหญิงซึ่งมะฮัร (ทรัพย์สินจำนวนหนึ่งที่ฝ่ายชายให้แก่หญิงเป็นการตอบแทนที่นางยินดีเป็นคู่ครอง) ของนางด้วยความเต็มใจ แต่ถ้านางเห็นชอบที่จะให้สิ่งหนึ่งแก่พวกเจ้าจากมะฮัรนั้นแล้ว ก็จงบริโภคสิ่งนั้นด้วยความเอร็ดอร่อยและโอชา” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ส.ศ.1419: 171)

2) เลี้ยงดูภรรยา ทั้งเรื่องอาหารการกิน เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ดังที่คัมภีร์อัล-กุรอาน
ระบุไว้ใน ซูเราะฮฺ (บท) ที่ 2 ชื่อ อัล-บะเกาะเราะฮฺ อายะฮฺ (โองการ) ที่ 233 ความว่า

❖ وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ
يُتِمَّ الرِّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ
لَا تُكَلِّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ
لَّهُ بِوَالِدَيْهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَن تَرَاضٍ
مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا
أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ

وَأَنْتُمْ أَلْفَاءُ وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ
يُتِمَّ الرِّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ
لَا تُكَلِّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ
لَّهُ بِوَالِدَيْهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَن تَرَاضٍ
مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا
أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ
وَأَنْتُمْ أَلْفَاءُ ﴿٢٣٣﴾

“และมารดาทั้งหลายนั้น จะให้นมแก่ลูก ๆ ของนางภายในสองปีเต็ม สำหรับผู้ที่ต้องการ
จะให้ครบถ้วนในการให้นม และหน้าที่ของพ่อเด็กนั้นคือปัจจัยยังชีพของพวกนางและเครื่องนุ่งห่ม
ของพวกนางโดยชอบธรรม ไม่มีชีวิตใดจะถูกบังคับนอกจากเท่าที่ชีวิตนั้นมีกำลังความสามารถเท่านั้น

มารดาที่จงอย่าได้ก่อความเดือดร้อน (ให้แก่สามี) เนื่องด้วยลูกของนาง และพ่อเด็กที่จงอย่าได้ก่อความเดือดร้อน (ให้แก่ภรรยา) เนื่องด้วยลูกของเขา และหน้าที่ของทายาทผู้รับมรดกก็เช่นเดียวกัน แต่ถ้าทั้งสองต้องการหย่าม อันเกิดจากความพอใจ และการปรึกษารื้อกันจากทั้งสองคนแล้ว ก็ไม่มีบาปใดๆ แก่เขาทั้งสอง และหากพวกเขาประสงค์ที่จะให้มีแม่นมขึ้นแก่ลูกๆ ของพวกเขาแล้วก็ย่อมไม่มีบาปใด ๆ แก่พวกเขา เมื่อพวกเขาได้มอบสิ่งที่พวกเขาให้ (แก่นางเป็นค่าตอบแทน) โดยชอบธรรม และจงยำเกรงอัลลอฮ์เถิด และพึงรู้ด้วยว่า แท้จริงอัลลอฮ์นั้น ทรงเห็นในสิ่งที่พวกเขากระทำ” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 76)

3) อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข อัลลอฮฺ(ซบ.) ทรงตรัสไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอาน ชูเราะฮฺ (บท) ที่ 4 ชื่อ อัน-นิซาอฺ อายะหฺ (โองการ) ที่ 19 ความว่า

يَتَأْتِيهَا الْزَّيْنَاءُ مَا لَمْ يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ
كُرْهًا وَلَا تَعْضَلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ
بِفَحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى
أَنْ تَكْرَهُنَّ شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا



“ผู้ศรัทธาทั้งหลาย ไม่นอนุมัติแก่พวกเขาการที่พวกเขาจะเอาบรรดาหญิงเป็นมรดกด้วยการบังคับและไม้อนุมัติเช่นเดียวกันการที่พวกเขาจะขัดขวางบรรดานางเพื่อพวกเขาจะเอาบางส่วน of สิ่ง ที่พวกเขาได้ให้แก่พวกนางนอกจากว่าพวกนางจะกระทำการลามกอันชัดแจ้งเท่านั้น และจงอยู่ร่วมกับพวกนางด้วยดี หากพวกเขาเกลียดพวกนางก็อาจเป็นไปได้ว่า การที่พวกเขาเกลียดสิ่งหนึ่ง ขณะเดียวกันอัลลอฮ์ก็ทรงให้มีในสิ่งนั้น ซึ่งความดีอันมากมาย” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 178)

หน้าที่ของภรรยา นอกจากการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อครอบครัวและญาติๆ ของสามี ยังมีหน้าที่ที่สำคัญได้แก่

1) รักษาเกียรติยศ ศักดิ์ศรีและทรัพย์สินของสามี อัลลอฮฺ(ซบ.) ได้ทรงกล่าวในคัมภีร์อัล-กุรอาน ชูเราะฮฺ (บท) ที่ 4 ชื่อ อัน-นิซาอฺ อายะหฺ (โองการ) ที่ 34 ความว่า

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ
 وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَاصْلِحْتَ قَدِيتَتْ حَفِظْتُ لِلْغَيْبِ بِمَا
 حَفِظَ اللَّهُ وَاللَّتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَأَهْجُرُوهُنَّ فِي
 الْمَضَاجِعِ وَأَضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا إِنَّ
 اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا ﴿٣٤﴾

“บรรดาชายนั้น คือผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองเลี้ยงดูบรรดาหญิงเนื่องด้วยการที่อัลลอฮ์ ได้ทรง
 ให้บางคนของพวกเขาเหนือกว่าอีกบางคนและด้วยการที่พวกเขาได้จ่ายไปจากทรัพย์ของพวกเขา
 บรรดาภรรยาเหล่านั้นคือผู้จงรักภักดี ผู้รักษาในทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ลับหลังสามี เนื่องด้วยสิ่งที่ อัลลอฮ์
 (ซบ.) ทรงรักษาไว้ และบรรดาหญิงที่พวกเขาหัวนเกรงในความคือดั่งของนางนั้นก็จงกล่าวตักเตือน
 นางและทอดทิ้งนางไว้แต่ลำพังในที่นอน และจงเมียนนาง แต่ถ้านางเชื่อฟังพวกเขาแล้ว ก็จงอย่า
 หาทางเอาเรื่องแก่นาง แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงสูงส่งผู้ทรงเกรียงไกร” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ
 ประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 185-186)

2) จงรักภักดีต่อสามี ในสิ่งที่ดีงาม ดังอัลหะ - ดิชที่ท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้
 กล่าวไว้ว่า

“ ตราบใดที่สตรีผู้นั้นละหมาดห้าเวลา ถือศีลอดเดือนรอมฎอน รักษาอวัยวะเพศ และ
 จงรักภักดีต่อสามี แน่نونสตรีผู้นั้นจะได้เข้าในสวนสวรรค์ ” รายงานโดยอะหฺมัด

3) ดูแลบ้านเรือนและเลี้ยงดูตั้งสอนบุตร ดังอัลหะ-ดิษที่ท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ)
 ได้กล่าวไว้ ความว่า

“ บรรดาซอฮาบะหฺ (สาวก) ของท่านนบีนั้น เมื่อสตรีคนใดคนหนึ่งแต่งงาน พวกเขาก็สั่ง
 ให้บริการดูแลและเคารพสิทธิของสามีและอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูบุตรและยอมที่จะทำตามคำสั่งของ
 พระองค์และจะดำรงอยู่บนอามานะฮฺ ที่ได้รับมาและยอมเสียสละเพื่อที่จะทำงานอิสลาม” รายงานโดย
 อานัส

หน้าที่พ่อแม่ เมื่อมุฮัลล์ฟหญิงให้กำเนิดลูก ก็จะมีบทบาทหน้าที่เพิ่มขึ้น คือบทบาทหน้าที่ของความเป็นแม่ ในขณะที่เดียวกัน ถ้าเป็นมุฮัลล์ฟชายก็จะเพิ่มบทบาทของความเป็นพ่อไปพร้อมๆ กันด้วย ในปัจจุบัน พ่อแม่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเวลาอยู่ร่วมกับลูก หรือมีเวลาอยู่ร่วมกับลูกแต่ไม่สามารถใช้เวลาที่มีอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ ก็เหมือนกับต่างคนต่างอยู่ ไม่มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทำให้การอยู่ร่วมกันไม่มีความสุข การที่สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะพ่อกับแม่ มีวิธีการหรือจัดกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว อย่างมีคุณภาพ ก็จะทำให้ครอบครัวน่าอยู่ มีชีวิตที่เป็นสุขยิ่งขึ้น

หน้าที่ของพ่อแม่ตามแนวทางของศาสนาอิสลามที่มุฮัลล์ฟต้องเรียนรู้และเข้าใจ นอกเหนือจากการที่พ่อแม่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของกริยามารยาท และความประพฤติ ที่ถูกแสดงออกมาด้วยความจริงใจ มิใช่ภาพลวงตา พ่อแม่ต้องออกห่างจากการกระทำที่ไม่ดีอย่างสิ้นเชิง ต้องสรรสร้างแต่สิ่งที่ดีงามต่อหน้าบุตร เพื่อจะได้ให้เขาจดจำและลอกเลียนแบบ เช่น มีความตั้งใจและจริงจังต่อการทำงาน มีความอดทนอดกลั้น มีความยุติธรรม มีความเมตตาปรานีและรู้จักโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น พ่อแม่ต้องออกห่างจากสิ่งที่ไม่ดี ไร้สาระ มารยาทที่ต่ำทรามและความเห็นแก่ตัว ต้องดูแลรักษาความสะอาดด้านสุขภาพพลานามัยของบุตรตลอดเวลาเพื่อจะได้มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง สติปัญญาที่เฉลียวฉลาดพร้อมที่จะทำการศึกษาค้นคว้าความรู้ต่อไปและต้องจัดหาปัจจัยยังชีพที่พอเพียงแก่พวกเขา มุฮัลล์ฟในฐานะความเป็นพ่อแม่ของครอบครัวมุสลิมจำเป็นต้องอบรมสั่งสอน ให้การศึกษา ด้านศีลธรรมแก่ลูกที่จะเกิดมา ทั้งหลักความศรัทธา หลักการปฏิบัติ และหลักจริยธรรมของอิสลาม รวมทั้งต้องอบรมสั่งสอน ให้ลูกได้รู้จักการอ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน

“ ลูกชายผมอ่านอัลกุรอาน ได้ดีมาก เพราะเขาเริ่มเรียนตั้งแต่เล็กๆ เขาเกิดมาผมเป็นมุสลิมแล้ว ต่างจากผมที่เพิ่งเรียนรู้ ” (สุลัยมาน, 2552)

“ ส่งลูกเรียนศาสนา ตั้งใจให้ลูกเรียนศาสนาให้เก่งๆ เพื่อที่จะได้เป็นที่พึ่งในเรื่องศาสนาของพ่อแม่และครอบครัว ” (พีชะห์, 2553)

จากข้อมูลพบว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลของมุฮัลล์ฟในฐานะสามีภรรยา นั้น ในชีวิตประจำวันเป็นเรื่องทั่วไปไปตามปกติในสังคม แต่เรื่องที่สำคัญในความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟคือเรื่องที่ต้องสื่อสารกันเกี่ยวกับการใช้ชีวิตให้อยู่ในแนวทางตามที่ศาสนาอิสลามได้กำหนดไว้ ตามบทบาทความเป็นสามีภรรยา หรือบทบาทของความเป็นพ่อแม่ในอนาคต โดยมีแบบฉบับในการดำเนินชีวิตตามแนวทางของท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) มุฮัลล์ฟบางคนมีความตั้งใจที่จะให้บุตรชายมีความรู้ทางศาสนาเพื่อที่จะได้เป็นที่พึ่งในเรื่องของการปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลาม

4.2.3 การสื่อสารกลุ่ม

การสื่อสารกลุ่มเป็นการสื่อสารของบุคคลตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป เป็นการสื่อสารกับสมาชิกในครอบครัว ชุมชนหรือสังคม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งบทบาทของมัลลัลฟ์กับกลุ่มบุคคลที่มัลลัลฟ์สื่อสารด้วยมักมีความคล้ายคลึงกัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน มีบรรทัดฐานร่วมกันเพื่อวัตถุประสงค์เดียวกัน ปัจจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสารกลุ่ม ประกอบด้วย เป้าหมาย บทบาท และผลกระทบทางวัฒนธรรมของมัลลัลฟ์ในการสื่อสารกลุ่ม ทั้งส่วนที่เป็นของปัจเจกบุคคลและของกลุ่ม การสื่อสารกลุ่มจะช่วยให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันได้อย่างลุล่วง การสื่อสารกลุ่มของมัลลัลฟ์มีทั้งการสื่อสารกับกลุ่มที่มีวัฒนธรรมเดียวกันและสื่อสารกับกลุ่มที่มาจากต่างวัฒนธรรม เป็นการสื่อสารแบบเห็นหน้า และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันของกลุ่มสื่อสาร เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและยอมรับในความแตกต่าง

โอกาสของการสื่อสารต่างวัฒนธรรมของมัลลัลฟ์มีให้พบเสมอในชีวิตประจำวัน เมื่อบุคคลออกจากวัฒนธรรมเดิมของตนเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่ มัลลัลฟ์สามารถปรับตัวได้มากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม และปัจจัยด้านสถาบันทางสังคมการจะเข้าใจความหมายร่วมกันระหว่างคู่สื่อสารที่มาจากต่างวัฒนธรรมกัน จำเป็นต้องเข้าใจความแตกต่างของการใช้ภาษาทั้งวจนภาษาและอวจนภาษา มัลลัลฟ์ต้องอาศัย ความคิด ทักษะและความรู้สึก และความรู้ที่มัลลัลฟ์ได้เรียนรู้มาหรือมีประสบการณ์มาเพื่อการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมัลลัลฟ์เอง ดังในกรณีของมัลลัลฟ์ชาย เช่น ซอบีร์ช ยาซีน ยูซุบ ตอฮา มุฮัมมัดอิมรอน และ สุลัยมาน ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยดังนี้

“การกล่าวคำทักทายด้วยการกล่าวสลาม ผมก็ใช้วิธีท่องจำเอาแรกแรกก็กล่าวไม่ค่อยถูกต้อง ออกเสียงก็ผิด เดียวนี้กล่าวได้ชัดขึ้น การกล่าวสลามทักทายลูกคำทำให้เราได้ลูกคำมากขึ้น เพราะปกติเวลาชายของเราก็แต่งตัวปกติไม่มีสิ่งใดบ่งบอกว่าเราเป็นมุสลิม พอมีลูกคำที่เป็นมุสลิมผ่านมาระกล่าวสลามทักทายก็ทำให้ได้พูดคุยกัน ทำให้ชายของได้ด้วย การกล่าวสลามเป็นสิ่งที่บ่งบอกความเป็นมุสลิมได้อย่างชัดเจน” (ซอบีร์ช, 2552)

“ผมไปในกลุ่มที่ไม่รู้จักผม ถ้าไม่มีกิจกรรมหรือพิธีกรรมอะไรที่เกี่ยวข้องกับศาสนาหรือวิถีชีวิตผมก็ปฏิบัติตนปกติเหมือนคนทั่วไป เวลาไปบ้านลูกคำที่ซื้อประกันกับผมถ้าเป็นมุสลิมเราก็ทักทายให้สลามแบบชาวมุสลิมทั่วไป” (ยาซีน, 2552)

“ถ้าจำเป็นที่จะต้องแสดงตัวผมก็จะบอกไปเลยว่าผมเป็นมุสลิม ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในตอนนั้นครับ” (มุฮัมมัดอิมรอน, 2552)

“คนอื่นรู้ว่าผมเป็นมุสลิมก็จากชื่อ ยูซุบ นี่แหละ ก็มาจากที่บังเขาเรียกชื่อผมว่า ยูซุบนี่จ้ะ จากเดิมที่ถูกค้า เรียกชื่อเดิมผมว่า เต่า หรือ ไอ้เต่า เมื่อได้ยินบังเจ้าของอยู่เรียกชื่อใหม่ของผม ตอนนี้ทุกคนก็เรียกผมว่า ยูซุบ บ้าง หรือ ซุบ คำเดียวบ้าง ชอบชื่อนี้มาก” (ยูซุบ, 2552)

“กล่าวคำให้สละแก่ผู้ปกครองของนักเรียนที่เราสอนอยู่ ซึ่งก่อนหน้านั้นผมเคยแต่ยกมือ สวัสดี ผู้ปกครองคนนั้นแปลกใจ ถามผมว่า “อ้าวทำไมวันนี้ครูให้สละผมล่ะ” ผมตอบว่าผมรับ อิสลามแล้วเพิ่งนึกะฮุ นอกจากนี้เวลาไปประชุมสัมมนาที่ไหนผมก็จะบอกกับเจ้าหน้าที่ที่จัดเลี้ยงเลยว่าผมนับถืออิสลาม เวลาอยู่ห้องพักจากเดิมที่เคยนั่งกางเกงขาสั้นบ้าง ขาสวมส่วนบ้างก็เปลี่ยนมานุ่ง โสร่งครบ ซึ่งแต่ก่อนก็แปลกใจครับว่าทำไมผู้ชายมุสลิมเวลาอยู่บ้านชอบนุ่งโสร่งพอมมาเป็นมุสลิมก็เข้าใจครับว่า วันหนึ่งต้องละหมาด 5 เวลา การนุ่งโสร่งอยู่บ้านจึงเหมาะสมที่สุดเมื่อถึงเวลาต้องละหมาด” (ตอฮา, 2552)

“แรกๆ ที่มาอยู่ก็ไม่ค่อยมีใครทราบหรอกครับว่าครอบครัวผมเป็นมุสลิม มาทราบกันก็ตอนที่ผมทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ก็มีการเชิญอิหม่าม ญาติพี่น้องและผู้ร่วมในพิธีอ่านคฺออฺ (บทอ่านขอพร) นั้นแหละครับถึงทราบกันเพราะมีการอ่านบทขอพร มีการแต่งกายของผู้ที่มาร่วมงาน ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเป็นมุสลิม ถ้าคุยกันเรื่องทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องศาสนา หรือสิ่งที่เราต้องปฏิบัติตามศาสนา ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องแสดงตัวหรือบอกคนอื่นนี้ครับ แต่ถ้ามีการเชิญเชิญให้ร่วมรับประทานอาหาร หรือร่วมในพิธีกรรมนั้นแหละครับผมถึงจะบอกว่าผมนับถืออิสลาม” (สุลัยมาน, 2552)

ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์มุอัลลัฟชาย พบว่า การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟบางคนสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา มุอัลลัฟบางคนปฏิบัติตนตามปกติโดยจะสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้ผู้อื่นได้รับทราบหรือไม่ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ในขณะนั้นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองให้ผู้อื่นได้รับทราบหรือไม่อย่างไร สิ่งที่มุอัลลัฟสื่อสารให้เห็นถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้แก่ การกล่าวคำทักทายแบบมุสลิม (การกล่าวสละ) การเปิดเผยตัวเองว่าเป็นมุสลิม ชื่อของตนเองที่เป็นชื่อภาษาอาหรับ พิธีกรรมทางศาสนา การแต่งกาย และการเลือกรับประทานอาหาร เป็นข้อสังเกตได้ว่าสิ่งต่างๆดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่มุอัลลัฟจะต้องสื่อสารให้ผู้อื่นทราบว่าตนเองเป็นมุสลิม แต่ในการที่เหตุการณ์หรือสถานการณ์บางอย่างซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องศรัทธาหรือการปฏิบัติที่ขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม มุอัลลัฟยังคงมีวิถีชีวิตเหมือนบุคคลทั่วไป

สำหรับการสื่อสารกลุ่มของมุสลิมเพื่อสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมนั้น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่น่าสนใจดังในกรณี ชาร่า อัสมะห์ ฮาบีบะฮ์ ฟิซะห์ สุลัยมะห์ และ ฮาวา มีดังนี้

“หลังจากเป็นมุสลิมแล้วก็เปลี่ยนการแต่งกายจากเดิมมาแต่งกายคลุมฮิญาบแบบผู้หญิงมุสลิมทั่วไป รู้สึกว่าตัวเองเรียบร้อยขึ้นเวลาอยู่บ้านก็แต่งตัวทั่วไปบางครั้งคลุมฮิญาบบ้างไม่คลุมบ้าง ถ้าอยู่ในบ้านก็ไม่ค่อยได้คลุม นอกจากออกนอกบ้านไปไหนมาไหนถึงจะคลุม คนอื่นจะรู้ว่าเราเป็นมุสลิมก็คงจะเห็นจากการแต่งตัวของเรา และก็คงเป็นจากชื่อของเรา เป็นชื่อที่เรียกง่ายนะ คำว่าชาร่า” (ชาร่า, 2553)

“แต่ก่อนเราแต่งกายแบบผู้หญิงทั่วไปตามวัยรุ่นข้างบ้าน ใส่สายเดี่ยวบ้าง พอเปลี่ยนศาสนาที่เปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่ เลย เริ่มใส่ชุดและคลุมผมแบบผู้หญิงมุสลิมทั่วไป การแต่งกายแบบผู้หญิงมุสลิมสำคัญนะเพราะเมื่อผู้อื่นที่ไม่รู้จักเราได้เห็นเราก็จะทราบได้ทันทีว่าเราเป็นมุสลิม เขาก็จะได้ปฏิบัติกับเราได้อย่างเหมาะสมกับความเป็นมุสลิมของเรา เพราะคนทั่วไปก็จะรู้ถึงวิถีชีวิตในระดับหนึ่งของมุสลิมเช่น เรื่องอาหารว่าชนิดไหนมุสลิมทานหรือไม่ทาน พิธีกรรมหรือกิจกรรมทางสังคมที่มุสลิมร่วมได้หรือไม่ได้” (อัสมะห์, 2552)

“ชอบการแต่งกายแบบมุสลิม พอเป็นมุสลิมเวลาไปไหนมาไหนก็คลุมฮิญาบเป็นการสื่อให้ผู้อื่นได้รับรู้อยู่แล้ว” (ฮาบีบะฮ์, 2552)

“ได้ไปเรียนรู้กับครูสอนศาสนาบ้าง เนื่องจากบ้านอยู่ใกล้กับมัสยิด พอเข้ารับอิสลามก็เปลี่ยนสไตล์การแต่งตัวเป็นแบบผู้หญิงมุสลิมทั่วไปคือคลุมฮิญาบ” (ฟิซะห์, 2553)

“นอกจากจะแต่งตัวคลุมผมแบบนี้แล้ว การกล่าวคำอทานที่เป็นพระนามของอัลลอฮ์(ซบ.) ออกมา เมื่อผู้อื่นได้ยินถามเราว่าเป็นมุสลิมหรือ เราก็ตอบว่าใช่” (สุลัยมะห์, 2553)

“ถ้าต้องไปไหนไกลๆ เช่น ไปงานบุญงานเลี้ยงต่างๆ ไม่ว่าจะป็นงานของมุสลิมหรือไม่ก็จะคลุมฮิญาบทุกครั้งเพื่อจะได้ให้ผู้อื่นรู้ว่าเราเป็นมุสลิม คนในชุมชนที่อาศัยอยู่ส่วนมากก็จะทราบว่าเราเป็นมุสลิมเพราะอยู่ที่ชุมชนนี้จนเป็นส่วนหนึ่งของคนในชุมชนไปแล้ว เวลาพบเจอคนที่รู้จักที่อายุน้อย

กว่าเราก็จะเรียกเราว่า นิวาบ่าง นิฮาวาบ่าง แคชื่อเรียกก็บ่งบอกให้คนที่ไม่รู้จักเราพอจะคาดเดาได้ว่า เราเป็นมุสลิม เวลาที่ไปไหนมาไหนในชุมชนเจอกันก็ทักทายกล่าวสวัสดีให้แก่กัน” (ฮาวา, 2553)

ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์มุอัลลัฟหญิง พบว่า มุอัลลัฟหญิงให้ความสำคัญในการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมในด้านการแต่งกายด้วยการคลุมผ้าฮิญาบ เนื่องจากเป็นสิ่งที่สื่อสารให้เห็นความแตกต่างของผู้หญิงมุสลิมกับผู้หญิงที่นับถือศาสนา ใครพบเห็นลักษณะการคลุมฮิญาบก็สามารถเข้าใจได้ทันทีว่าตนเองเป็นมุสลิมซึ่งแตกต่างจากมุอัลลัฟชายอย่างชัดเจนคือถ้ามุอัลลัฟชายไม่แต่งกายให้เห็นคนทั่วไปที่ไม่รู้จักก็จะไม่ทราบว่าเป็นมุสลิมนอกจากมุอัลลัฟชายคนนั้นจะเปิดเผยตนเองว่าเป็นมุสลิมให้ผู้อื่นได้รับรู้ แต่สำหรับมุอัลลัฟหญิงแล้วการแต่งกายเป็นสิ่งที่สื่อสารได้ชัดเจนที่สุด ชื่อของมุอัลลัฟหญิงที่เปลี่ยนใหม่ก็แสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม นอกจากนั้นการกล่าวคำสรรพนาม เช่น คำว่า นิ (พี่สาว) หรือคำอุทานออกมาเป็นภาษาอาหรับก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่เป็นการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟได้เช่นกัน

ทั้งมุอัลลัฟชายและหญิงนอกจากจะสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมดังที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นแล้ว จากการสังเกตวิถีชีวิตทั่วไปของมุอัลลัฟในขณะที่สัมภาษณ์ ผู้วิจัยสังเกตเห็นการสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมของมุอัลลัฟ ซึ่งนอกเหนือจาก การมีชื่อเรียกใหม่เป็นชื่อมุสลิม การแต่งกายแบบมุสลิม การกล่าวคำทักทาย การกล่าวคำสรรเสริญและขอบคุณอัลลอฮฺ(ซบ.) การกล่าวคำอุทาน การปฏิบัติศาสนกิจตามหลักการศรัทธาในศาสนาอิสลามแล้วนั้น มุอัลลัฟยังมีการสื่อสารผ่านการตกแต่งบ้านเรือนที่ปักอาศัยด้วยรูปภาพหรือข้อความภาษาอาหรับ คำว่า อัลลอฮฺ(ซบ.) และคำว่า มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) รูปภาพหรือกรอบรูปมัศฮิดที่นครเมกกะ รูปมัศฮิดที่นครมาดีนะหฺ รูปข้อความจากคัมภีร์อัล-กรอาน และรูปภาพอื่น รวมถึงปฏิทินอิสลาม ที่แสดงถึงสัญลักษณ์ของผู้นับถือศาสนาอิสลาม เช่นบ้านพักของมุฮัมมัดอิมรอน ซาร่า ดอฮา และ ฮาวา หรือในรถยนต์ มีว่าสร้อยประดับกระจกมองหลังที่มีคำอัลลอฮฺ(ซบ.) และคำว่ามุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เช่นรถของสุลัยมาน ฮาบีบะฮ์ และยูซุบ หรือสถานที่ประกอบอาชีพของมุอัลลัฟที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้เห็น เช่นกรณีของ สุบัยคะห์ มีสติ๊กเกอร์ข้อความภาษาอาหรับ คำว่า ฮาลาล สัญลักษณ์ดังกล่าวข้างต้นเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้พบเห็นสามารถเข้าใจถึงความเป็นมุสลิมได้ การสื่อสารกลุ่มของมุอัลลัฟแบ่งได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ การสื่อสารภายในครอบครัวและการสื่อสารภายในชุมชน

การสื่อสารภายในครอบครัว

การสื่อสารในชีวิตประจำวันทั่วไปของมุอัลลัฟหากเป็นภายในครอบครัว ก็จะใช้การสื่อสารแบบตัวต่อตัวเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องหลักการของศาสนาอิสลามที่มุอัลลัฟต้องเรียนรู้ด้วยวิธีบอกเล่า คนอาวโศหรือคนที่มีความรู้ในครอบครัวจะบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้มุอัลลัฟได้ฟัง ทำให้มุอัลลัฟได้ซึมซับเรื่องหลักการของศาสนาอิสลามมากยิ่งขึ้น

การสื่อสารภายในชุมชน

ด้วยอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมมักปลูกบ้านอยู่ใกล้กับบ้านพ่อแม่ หรืออยู่ในบ้านหลังเดียวกันกับพ่อแม่ หรืออยู่ในชุมชนที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม ทำให้ลักษณะของชุมชนมีความสัมพันธ์สนิทสนมแนบแน่น ถ้อยทีถ้อยอาศัย ทำให้การสื่อสารที่เกิดขึ้นภายในชุมชนแห่งนี้เป็นการสื่อสารที่เกิดจากความสนิทสนมคุ้นเคยและอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว เมื่อมีข่าวสารที่จะต้องบอกกล่าวถึงกัน คนในชุมชนก็จะเลือกใช้วิธีการสื่อสารแบบตัวต่อตัวเป็นหลัก ไม่ได้คำนึงถึงระเบียบกฎเกณฑ์มาก เมื่อพบใครก็แจ้งข่าวสารไปเรื่อยๆ แบบปากต่อปาก แต่หากเป็นเรื่องของทางการหรือต้องการจะพบปะสังสรรค์กันเป็นหมู่ใหญ่หรือระดมสมองเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชน ก็จะอาศัยมัสยิดซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนเป็นสถานที่นัดพบ ทำให้มีโอกาสได้มาพบปะพูดคุยกันและเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน ซึ่งมัสยิดถือเป็นพื้นที่ที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของชุมชนได้อย่างดี เป็นสถานที่ที่ทบทวนหลักการศาสนาอิสลามของผู้สูงอายุในชุมชน เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในช่วงเวลาปกติและช่วงเทศกาล และเป็นศูนย์กลางหรือศูนย์รวมใจของชุมชน

จากบริบทของการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมไม่ว่าจะเป็น การสื่อสารภายในบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคล และ การสื่อสารกลุ่มนั้น มุสลิมสื่อสารให้เห็นด้วยการแสดงออกทั้งรูปของวัจนภาษาและอวัจนภาษา ในบทบาทความเป็นมุสลิม ความเป็นตนเอง ความเป็นสมาชิกในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย ความเป็นลูกของครอบครัวเดิม ความเป็นเขหรือสะใภ้ของครอบครัวใหม่ ความเป็นสามีหรือภรรยาถิ่น ความเป็นพ่อหรือแม่ของลูกที่จะเกิดมา และในบทบาทของความเป็นสมาชิกของชุมชนหรือสังคม

4.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรม

จากลักษณะการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและรูปแบบพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมในเขตชุมชนเมืองนั้น พบว่าการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม ขึ้นอยู่กับบริบทของสิ่งแวดล้อมทางครอบครัว และ สิ่งแวดล้อมทางชุมชนหรือสังคมที่มุสลิมอาศัยอยู่

สิ่งแวดล้อมทางครอบครัว ในแต่ละครอบครัวจะมีการเป็นอยู่ และการปฏิบัติตนที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมในครอบครัวที่ถ่ายทอด อบรม และปลูกฝังจนเป็นพฤติกรรมสืบต่อกันมา การมีครอบครัวที่สมบูรณ์มีความสุข เป็นความต้องการของมุสลิมทุกคน การรู้จักวางแผนเพื่อสร้าง

ครอบครัวที่มั่นคง จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับปัจจัยพื้นฐานของครอบครัวที่ดี ซึ่งได้แก่ปัจจัย 4 คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค แล้วนั้น สำหรับความครัวมออัลล์ฟแล้วปัจจัย 4 ดังกล่าว ต้องอยู่ในหลักการของศาสนาอิสลาม มออัลล์ฟต้องมีการสื่อสารที่ดี เพื่อสร้างสัมพันธภาพของความรักความอบอุ่นในครอบครัว มีการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยอาจจะเป็นบางเวลา อย่างพ่อหรือแม่ไปทำอะไรแล้วเอาลูกไปทำด้วย และถ้ามีลูกมากกว่า 1 คน ก็ต้องสนับสนุนให้พี่น้องมีกิจกรรมร่วมกันด้วย โดยอาจจะต้องดูกิจกรรมที่ทุกคนมีส่วนร่วม สิ่งที่จะได้เห็นตัวตนของสมาชิกในครอบครัว ลูกก็จะเห็นพ่อแม่เป็นแบบอย่าง พ่อแม่ก็จะรู้ว่าลูกเป็นอย่างไร เป็นประสบการณ์แลกเปลี่ยนกัน พัฒนาไปเป็นความผูกพัน ซึ่งไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วยกัน 24 ชั่วโมง เพียงแต่ปฏิบัติต่อกันสื่อสารต่อกันให้มีความสม่ำเสมอ ดังเช่นกรณีของ มุฮัมมัดอิมรอนที่ได้รับความรัก ความเอาใจใส่จากแม่ของภรรยาในเรื่องการเรียนรู้และการปฏิบัติตนตามหลักการของศาสนาอิสลาม ชาร่าได้รับการแนะนำที่ดีในการปฏิบัติศาสนกิจจากแม่และพี่สาวของสามี ยาซีนมีพ่อของภรรยาเป็นแบบอย่าง ซอบีร์ซ์ได้รับคำแนะนำที่ดีจากครอบครัวและญาติพี่น้องของภรรยา ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตมออัลล์ฟในเขตชุมชนเมือง พบว่า ระบบครอบครัวของมออัลล์ฟมีทั้งลักษณะที่เป็นระบบครอบครัวรวม และระบบครอบครัวแยก

ระบบครอบครัวรวม หมายถึง หลังจากที่มออัลล์ฟแต่งงานกับชาวมุสลิมไปอาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านหลังเดียวกันกับของพ่อแม่ฝ่ายภรรยาหรือสามี เช่น ครอบครัวของ ซอบีร์ซ์ อัสมะห์ ชาร่า ฟิซะห์ และ สุบัยยะห์ ปลูกบ้านต่างหากแต่อยู่ในรั้วเดียวกับบ้านของพ่อแม่ภรรยา เช่นครอบครัวของ มุฮัมมัดอิมรอน และ ระบบครอบครัวแยกหมายถึง หลังจากที่มออัลล์ฟแต่งงานแล้ว แยกครอบครัวไปปลูกบ้านอยู่ต่างหาก เช่น ครอบครัวของยูซุบ และฮาวา แยกครอบครัวไปซื้อบ้านจัดสรร เช่น ครอบครัวของยาซีน ฮาบีบะฮ์ และ สุลัยมาน และแยกครอบครัวไปอยู่บ้านพักราชการ เช่น ครอบครัวของ ตอฮา

มออัลล์ฟที่อยู่ในระบบครอบครัวรวม การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม จะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาเนื่องจากมออัลล์ฟต้องติดต่อกับบุคคลอื่นในครอบครัว มออัลล์ฟจะได้รับคำแนะนำหรือการชี้แนะในเรื่องต่างๆตามหลักศรัทธาและการปฏิบัติ เมื่อมีข้อสงสัยใดๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติตนนอกจากจะเรียนรู้ด้วยตนเองแล้วยังสามารถเรียนรู้หรือสอบถามในสิ่งที่มออัลล์ฟไม่เข้าใจได้ทันทีจากบุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวที่มีความเคร่งครัด มออัลล์ฟจะเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้รวดเร็ว แต่สำหรับมออัลล์ฟที่แยกครอบครัวไปอยู่ต่างหาก พบว่าถ้าฝ่ายสามีหรือภรรยาที่เป็นมุสลิมมีความเคร่งครัดคอยแนะนำและตักเตือนซึ่งกันเสมอ สร้างบรรยากาศ

ความเป็นมุสลิมให้เกิดขึ้นในครอบครัวก็จะช่วยส่งเสริมความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟได้ แต่ถ้าแยกครอบครัวไปอยู่ต่างหากถ้าฝ่ายสามีหรือภรรยาขาดความเคร่งครัดในอิสลาม การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอาจจะบกพร่องไปเนื่องจากการติดต่อสัมพันธ์กับพ่อแม่หรือญาติพี่น้องในครอบครัวมีน้อยกว่า

อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นระบบครอบครัวรวมหรือระบบครอบครัวแยก การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมของมุอัลลัฟจะถูกต้องหรือไม่ นั่นพบว่า สิ่งสำคัญที่สุดคือตัวมุอัลลัฟเอง ต้องมีความศรัทธาอย่างแท้จริงมิใช่เข้ารับศาสนาอิสลามเพื่อการแต่งงานกับมุสลิมเท่านั้น แต่หลังจากแต่งงานแล้วมุอัลลัฟเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุอัลลัฟชายมีหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวต้องสามารถดูแลครอบครัวตนเองให้อยู่ในแนวทางของศาสนาอิสลามได้ ดูแลให้ความรักให้การศึกษาแก่บุตรที่จะเกิดมา และสร้างครอบครัวให้มีบรรยากาศของความเป็นมุสลิมได้ สามีภรรยาต้องคอยดูแลแนะนำซึ่งกันในเรื่องความศรัทธาและการปฏิบัติ มุอัลลัฟที่อยู่ในระบบครอบครัวรวมจะพบเห็นบรรยากาศของความเป็นมุสลิม การแต่งกาย การกล่าวคำทักทาย การเรียกชื่อเรียกสรรพนามแทนชื่อ จึงเป็นเรื่องปกติของการสื่อสารเพราะทุกคนรู้จักกันรู้ว่าใครเป็นใคร เช่น ครอบครัวของ ซอบีร์ห์ อัสมะห์ ซาร่า มุฮัมมัดคิมรอน ยูซุบ ฟิซะห์ ตอฮา และ ฮาว่า แต่สำหรับมุอัลลัฟที่แยกครอบครัวไปอยู่ต่างหากการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นเพราะถ้ามุอัลลัฟไม่สื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้เพื่อนบ้านเห็น เมื่อแยกครอบครัวไปอยู่ในที่ใหม่ก็จะไม่มีใครทราบว่าตนเองเป็นมุสลิม เช่น กรณีของ สุลัยมาน ที่เพื่อนบ้านทราบว่าตนเองเป็นมุสลิมจากการทำบุญขึ้นบ้านใหม่

สิ่งแวดล้อมทางชุมชนหรือสังคม เป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมือง ถ้าชุมชนหรือสังคมที่มุอัลลัฟอาศัย มีการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มที่มาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน บริบทของการสื่อสารต่างวัฒนธรรมของมุอัลลัฟจะ มีให้พบเสมอในสถานะที่มุอัลลัฟมีความเป็นมุสลิม ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารกับคนต่างศาสนา เมื่อมุอัลลัฟออกจากวัฒนธรรมเดิมๆของตนก้าวสู่วัฒนธรรมอิสลามอาจเกิดปัญหาทางวัฒนธรรม มุอัลลัฟจะมีการปรับตัวมากน้อยในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมต่างกัน มุอัลลัฟจึงต้องเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ของตนและละทิ้งสิ่งที่เคยเรียนรู้มาจากวัฒนธรรมเก่าของตน ต้องเรียนรู้การปรับตัวเพื่อเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่และมีส่วนร่วมับวัฒนธรรมใหม่ มุอัลลัฟสามารถปรับตัวได้มากน้อยอย่างไรขึ้นอยู่กับพื้นฐานส่วนบุคคลเช่น บุคลิกนิสัย ทักษะ และจากความช่วยเหลือและสนับสนุนจากบุคคลในชุมชนหรือสังคมที่มุอัลลัฟอาศัยอยู่ การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟกับบุคคลต่างวัฒนธรรม

จะสามารถสร้างความเข้าใจและความหมายร่วมกันระหว่างคู่สื่อสารที่มาจากวัฒนธรรมต่างกัน มุอัลลัฟจำเป็นต้องเข้าใจความแตกต่างของการใช้ภาษาทั้งด้านวิจนภาและอวิจนภาของวัฒนธรรมอิสลาม

ข้อมูลจากการศึกษา พบว่า มุอัลลัฟที่ลักษณะครอบครัวแบบระบบครอบครัวร่วมส่วนใหญ่ บ้านเรือนจะตั้งครอบครัวอยู่ร่วมกันมีรั้วติดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในรั้วมีไม่เกิน 1 กิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นมุสลิมมากกว่าร้อยละ 80 ทุกคนในชุมชนมีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีวัฒนธรรมเดียวกัน การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจึงอยู่ในสายตาของคนในชุมชน มุอัลลัฟเกิดความรู้สึกอึดอัดในระยะแรกของความเป็นสมาชิกในชุมชนหรือในสังคมเนื่องจากต้องใช้ชีวิตอยู่ในวัฒนธรรมใหม่ ต้องระวังในการสื่อสารกับบุคคลอื่น เพราะกลัวว่าจะประตูปฏิบัติตนไม่ถูกต้อง ต่างจากมุอัลลัฟที่แยกครอบครัวไปอยู่ต่างหากเนื่องจากไปอยู่ในสังคมหรือชุมชนที่ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นคนต่างศาสนา มุอัลลัฟจะเกิดความมั่นใจในการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้ดีกว่า มุอัลลัฟกล้าที่จะเปิดเผยความเป็นมุสลิมของตนเอง กล้าที่จะแสดงออกว่าตนเองเป็นมุสลิม เช่น กรณีของฮาบีบะฮ์ ที่แยกตัวไปอยู่ต่างหากเปิดเผยตนเองให้ผู้อื่นทราบว่าตนเองเป็นมุสลิมจากการแต่งกายด้วยผ้าคลุมฮิญาบออกจากบ้านไปทำงาน กรณีของตอฮาและยาซีน ที่เปิดเผยให้ผู้อื่นทราบว่าตนเองเป็นมุสลิมด้วยการบอกกล่าว

บริบทของสิ่งแวดล้อมทางครอบครัว ชุมชนหรือสังคมจึงเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้มุอัลลัฟในเขตชุมชนเมืองเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ แต่สิ่งสำคัญที่สุดของการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟคือความศรัทธาเชื่อมั่นในศาสนาอิสลาม ศรัทธาและเชื่อมั่นในความเป็นมุสลิมของตนเอง บริสุทธิ์ใจพร้อมที่จะได้รับการทดสอบจากอัลลอฮ์(ซบ.) ซึ่งสิ่งแวดล้อมของครอบครัว ชุมชนหรือสังคมมีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมของมุอัลลัฟ โดยมีบริบทแวดล้อมขณะสื่อสารเป็นเงื่อนไขซึ่ง ก่อให้เกิดสถานการณ์หนึ่งๆ ขึ้นมา ได้แก่ การเผชิญหน้า ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการของมุอัลลัฟกับบุคคลหรือกลุ่มคน ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่งในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง และในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ตัวของมุอัลลัฟเองหากมุอัลลัฟเผชิญหน้ากับบุคคลที่รู้จักสนิทสนม หรือคนที่คุ้นเคยกันมาก่อน และบุคคลนั้นรู้ว่าตนเองเป็นมุสลิม มุอัลลัฟจะไม่สื่อสารหรือแสดงอัตลักษณ์มุสลิมออกมา มีปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสื่อสารของมุอัลลัฟ ได้แก่ สภาพแวดล้อมขณะสื่อสาร ประเด็นการสื่อสาร ตัวมุอัลลัฟในฐานะผู้สื่อสาร บุคคลที่มุอัลลัฟสื่อสารด้วย และผลที่ต้องการจากการสื่อสาร แต่ในกรณีที่มุอัลลัฟเข้าไปมีส่วนร่วมหรือเป็นสมาชิก

ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งซึ่งบุคคลในกลุ่มนั้นไม่เคยรู้จักกันมาก่อน มุฮัลล์ฟจะสื่อสารอัตลักษณ์โดยการเปิดเผยตัวตนจากการแต่งกาย เช่นมุฮัลล์ฟหญิงแต่งกายคลุมฮิญาบ แต่ในส่วนของมุฮัลล์ฟชายหรือมุฮัลล์ฟหญิงที่ไม่ได้คลุมฮิญาบ เมื่อออกนอกบ้านการแต่งกายไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นมุสลิมหรือไม่ เพราะจะกลมกลืนกับคนทั่วไปในสังคม แต่ถ้าในสถานการณ์นั้นๆ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักการของศาสนาอิสลามแล้ว ถ้าหลีกเลี่ยงไม่ได้ตัวมุฮัลล์ฟในฐานะผู้สื่อสารเลือกที่จะหลีกเลี่ยงออกจากสถานการณ์นั้น แต่ถ้าไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้มุฮัลล์ฟจะสื่อสารด้วยการบอกกล่าวให้บุคคลอื่นทราบว่าตนเป็นมุสลิม เพื่อที่จะได้รับการปฏิบัติต่อกันอย่างถูกต้อง เข้าใจกันทั้งสองฝ่าย เป็นการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน กล่าวโดยสรุปได้ว่าการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมือง ประกอบด้วยพฤติกรรมการเรียนรู้ พฤติกรรมการสื่อสาร และ ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟ

พฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟแบ่งออกได้ 4 ลักษณะ ประกอบด้วย การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกรู้สีกนึกคิดให้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ให้สอดคล้องกับบุคคลอื่นเพื่อให้เกิดการยอมรับ เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อและทัศนคติให้เข้ากับบุคคลหรือสังคมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อบรรลุเป้าหมายของตนเอง เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ความคิดเห็นคล้อยตาม จนเกิดเป็นความศรัทธาเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง สามารถปฏิบัติตนอยู่ในแนวทางถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลาม และ เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านบุคลิกภาพ วัจนภาษาและอวัจนภาษาในการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ด้วยการสังเกต การสอบถาม การบอกเล่า การเรียนกับครูสอนศาสนาหรือจากสถาบันสอนศาสนา และ การอ่านหนังสือหรือจากสื่ออื่นๆ

พฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟประกอบด้วย การสื่อสารภายในบุคคลโดยอาศัยจิตสำนึกและสติสัมปชัญญะ การสื่อสารระหว่างบุคคลในบทบาทความเป็นลูกและ ความเป็นสามีภรรยา กัน และการสื่อสารกลุ่มในฐานะความเป็นสมาชิกของครอบครัวหรือชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรม ได้แก่บริบทของสิ่งแวดล้อมของครอบครัว และสิ่งแวดล้อมในชุมชนหรือสังคม ประกอบด้วย สภาวะแวดล้อมขณะสื่อสาร ตัวมุฮัลล์ฟในฐานะผู้สื่อสาร ประเด็นการสื่อสาร บุคคลที่มุฮัลล์ฟสื่อสารด้วย และผลที่ต้องการจากการสื่อสาร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความศรัทธาในศาสนาอิสลามอย่างบริสุทธิ์ใจของมุฮัลล์ฟ รวมถึงความสัมพันธ์และความเอาใจใส่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันของบุคคลในครอบครัว ในชุมชนหรือสังคมที่มุฮัลล์ฟอาศัยอยู่

บทที่ 5

การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม ในเขตชุมชนชนบท

ในบทนี้จะกล่าวถึงพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม จากพฤติกรรมปฏิบัติตนที่มุสลิมแสดงออกโดยสื่อให้เห็นถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม ว่ามุสลิมมีการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมในการใช้ชีวิตประจำวันตามหลักการของศาสนาอิสลามอย่างไร ทั้งด้านวัจนภาษาและอวัจนภาษา ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ข้อมูลตามความเป็นจริงและสมบูรณ์ของมุสลิมในเขตชุมชนชนบท โดยผู้วิจัยเน้นจุดสนใจเช่นเดียวกับที่กล่าวไว้ในบทที่ 4 อันประกอบด้วย พฤติกรรมการเรียนรู้ พฤติกรรมสื่อสาร และ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม แตกต่างกันตรงที่ในบทที่ 5 นี้กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลเป็นมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชนชนบท

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับมุสลิม กลุ่มตัวอย่าง ในเขตชุมชนชนบท จำนวน 12 คน ประกอบด้วย มุสลิมผู้เข้ารับอิสลามด้วยเหตุผลการสมรสกับชาวมุสลิมโดยไม่เคยสนใจศาสนาอิสลามมาก่อน อาศัยอยู่พื้นที่ต่างๆ ของชุมชนชนบท ซึ่งในงานวิจัยนี้ ชุมชนชนบท หมายถึง ชุมชนมุสลิมในจังหวัดฉะเชิงเทรา นครนายก ปทุมธานี อยุธยา อ่างทอง และ สมุทรปราการ เป็นมุสลิมผู้มีอายุ ระหว่าง 15 – 45 ทั้งเพศชายและเพศหญิง เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมทั่วถึง ผู้วิจัยจึงกำหนดช่วงอายุดังนี้ อายุระหว่าง 15 - 25 ปี จำนวน 4 คน อายุระหว่าง 26 - 35 ปี จำนวน 4 คน และอายุระหว่าง 36 - 45 ปี จำนวน 4 คน โดยในแต่ละช่วงอายุเป็น เพศชาย 2 คน และ เพศหญิง 2 คน มุสลิมแต่ละคนมีอายุการสมรสไม่เกิน 5 ปี ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมุสลิมชุมชนชนบท อายุระหว่าง 15-25 ปี ที่ได้รับการสัมภาษณ์

ชื่อ	เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา	ระยะเวลาการเข้ารับอิสลาม	ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป (อาชีพ / ลักษณะครอบครัว / ลักษณะชุมชน)
สุวิทย์ (อุสมาน)	ชาย	22 ปี	ปริญญาตรี	2 ปี	พนักงานบริษัท/อยู่ร่วมกับครอบครัวภรรยา/บ้านเดี่ยวในชุมชนมุสลิม ประชากรส่วนใหญ่รู้จักกัน เกี่ยวข้องเป็นเครือญาติกัน/ ครอบครัวของภรรยา ประกอบอาชีพเลี้ยงปลา ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมและปศุสัตว์ / บ้านห่างจากมัสยิด 1 กิโลเมตร อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
ประกิจ (อิบรอฮีม)	ชาย	25 ปี	ปวช.	3 ปี	รับจ้าง/อยู่ร่วมกับครอบครัวภรรยา อยู่ห่างมัสยิด ประมาณ 500 เมตร / บ้านอยู่ในที่ดินของมัสยิด เป็นชุมชนมุสลิม ประชากรส่วนมากในชุมชนยังมีที่ดินทำนา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี
ศุภลักษณ์ (มูนา)	หญิง	18 ปี	ปวช.	1 ปี 8 เดือน	ค้าขาย / เดิมเป็นคนกรุงเทพฯ หลังจากแต่งงาน ย้ายไปอยู่กับครอบครัวสามี / บ้านเดี่ยวอยู่รวมในพื้นที่เดียวกัน ใกล้เคียงกันกับบ้านของเครือญาติ ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ/ห่างจากมัสยิดประมาณ 2 กิโลเมตร
นฤมล (ซัลมา)	หญิง	20 ปี	ปวช.	1 ปี	แม่บ้าน /อาศัยอยู่กับครอบครัวสามี เป็นบ้านเดี่ยวบนที่ดินของฝ่ายสามี เป็นชุมชนมุสลิม ห่างจากมัสยิดประมาณ 500 เมตร/ อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 5.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมูลนิธิชุมชนชนบท อายุระหว่าง 26-35 ปี ที่ได้รับการสัมภาษณ์

ชื่อ	เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา	ระยะเวลาการเข้ารับอิสลาม	ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป (อาชีพ / ลักษณะครอบครัว / ลักษณะชุมชน)
เพิ่มพูน (ฮาดี)	ชาย	27 ปี	ปวช.	4 เดือน	พนักงานบริษัท/ อยู่กับครอบครัวฝ่ายภรรยาในบ้านหลังเดียวกัน ในชุมชนมัสยิด อ.บางน้ำเปรี้ยว จ.ฉะเชิงเทรา บ้านพักอาศัยอยู่ห่างจากมัสยิดประมาณ 100 เมตร
ปราโมชย์ (ซอและห์)	ชาย	30 ปี	ปริญญาตรี	1 ปี 6 เดือน	วิศวกร / ปลูกบ้านแยกต่างหากบนที่ดินของฝ่ายภรรยา ในอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก อยู่หลังเดียวโดด ห่างจากบ้านญาติพี่น้องประมาณ 500 เมตร/ สภาพแวดล้อมรอบบ้านเป็นทุ่งนา ห่างจากมัสยิดประมาณ 1 กิโลเมตรครึ่ง
กนกวรรณ (มารียะห์)	หญิง	34 ปี	ปวส.	4 ปี	แม่บ้าน / ปลูกบ้านแยกต่างหากบนที่ดินของสามี ในอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ครอบครัวฝ่ายสามีมีอาชีพทำนา / ห่างจากมัสยิดประมาณ 1 กิโลเมตร สภาพแวดล้อมทั่วไปเป็นทุ่งนา
วิภาพร (ฮับเซาะห์)	หญิง	29 ปี	ปวช.	2 ปี 5 เดือน	รับจ้างตัดเสื้อผ้าอยู่กับบ้าน / อาศัยอยู่กับครอบครัวสามี เป็นบ้านเดี่ยวในอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี /อยู่ห่างจากมัสยิดประมาณ 400 เมตร

ตารางที่ 5.3 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมุสลิมชุมชนชนบท อายุระหว่าง 36-45 ปี ที่ได้รับการ
สัมภาษณ์

ชื่อ	เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา	ระยะเวลาการเข้ารับอิสลาม	ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป (อาชีพ / ลักษณะครอบครัว / ลักษณะชุมชน)
จำลอง (อาลี)	ชาย	43 ปี	ป. 4	4 ปี 7 เดือน	เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย/ บ้านกรรยาอาศัยอยู่ในชุมชนมัสยิด อ.บางน้ำเปรี้ยว จ.ฉะเชิงเทรา อยู่ห่างมัสยิดประมาณ 1 กิโลเมตร ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่ทำนาข้าว และเป็นมุสลิมประมาณร้อยละ 90
พิเชษฐ์ (มุชา)	ชาย	40 ปี	ม.3	5 ปี	รับจ้างทั่วไป / ปลูกบ้านแยกต่างหากจาก เป็นบ้านเดี่ยว บนที่ดินของครอบครัวกรรยา อยู่ห่างมัสยิดประมาณ 2 กิโลเมตร/ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนประกอบอาชีพทำนา
ปรานี (อามีนะห์)	หญิง	36 ปี	ป.4	5 ปี	ทำนา / ปลูกบ้านแยกต่างหากจากครอบครัวสามี เป็นบ้านเดี่ยวบนที่ดินของฝ่ายสามี ในชุมชนมุสลิม/ ห่างจากมัสยิด ประมาณ 300 เมตร /อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา
สุกัญญา (ไฉลา)	หญิง	38	ม.6	4 ปี	พนักงานโรงงาน / อยู่กับครอบครัวสามี เป็นชุมชนมุสลิม ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีอาชีพหลากหลาย อยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ ห่างจากมัสยิดประมาณ 500 เมตร /อำเภอบางปะอิน จังหวัดอยุธยา

ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างมุสลิมในเขตชุมชนชนบท พบว่า มุสลิมทั้งเพศชายและเพศหญิงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างและค้าขาย มุสลิมชายส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ส่วนมุสลิมหญิงบางคนไม่ได้ประกอบอาชีพ บางคนมีอาชีพเกษตรกรรมคือการทำนา มุสลิมในเขตชุมชนชนบทส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี และหลังจากแต่งงานแล้วมุสลิมจะอาศัยอยู่กับครอบครัวของกลุ่มสมรส โดยทั่วไปมีฐานะปานกลาง มุสลิมบางครอบครัวฝ่ายสามีหรือภรรยาที่เป็นมุสลิมจะมีที่ดินเป็นของตนเองจำนวนมาก ชุมชนที่อาศัยเป็นชุมชนมุสลิม โดยที่บางครอบครัวปลูกบ้านอยู่ในที่ดินของมัสยิด แต่สำหรับครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดีมักจะแยกครอบครัวปลูกบ้านไปอยู่ตามลำพังบนที่ดินของครอบครัวฝ่ายสามีหรือภรรยาของมุสลิมเอง มีมัสยิดเป็นศูนย์กลางในการประกอบศาสนกิจ ระยะห่างของบ้านพักอาศัยกับมัสยิดของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าโดยเฉลี่ยอยู่ห่างจากมัสยิดในรัศมี 1 กิโลเมตร สะดวกต่อการไปปฏิบัติศาสนกิจที่มัสยิด ขนาดของมัสยิดในเขตชุมชนชนบทที่มุสลิมอาศัยอยู่มีขนาดเล็กและมีชั้นเดียว มีอิหม่ามประจำมัสยิดเป็นที่นับถือและเป็นผู้นำในกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวิถีชีวิตของประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชน และมัสยิดจะเป็นสถานที่สำหรับการเรียนการสอนศาสนาให้กับสมาชิกในชุมชน เช่นเป็นที่สอนศาสนาและสอนอ่านคัมภีร์อัล-กุรอานสำหรับเยาวชนมุสลิมและมุสลิมทั่วไปรวมทั้งมุสลิมด้วย

ความสัมพันธ์ของมุสลิมกับบุคคลในครอบครัวและชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นที่รู้จักกันถึงแม้ว่ามุสลิมกลุ่มตัวอย่างบางคนจะปลูกบ้านอยู่ต่างหากแต่ก็ยังอาศัยอยู่ในชุมชนเดิม มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในชุมชนในฐานะที่เป็นมุสลิมคนหนึ่ง คนทั่วไปในชุมชนที่มุสลิมอาศัยอยู่มีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติ และมีความคุ้นเคยกันระหว่างครอบครัว มีวิถีชีวิตประจำวันคล้ายคลึงกัน เวลาว่างงานบุญเช่นงานประจำปีของมัสยิดหรืองานมงคลเช่นงานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ คนในชุมชนมักให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มุสลิมในชุมชนชนบทมีเวลาอยู่กับครอบครัวและชุมชนค่อนข้างมาก ทำให้มุสลิมมีการสื่อสารกับบุคคลอื่นในครอบครัวของฝ่ายสามีหรือภรรยาอย่างสม่ำเสมอ ชุมชนที่มุสลิมอาศัยอยู่เป็นชุมชนมุสลิม เป็นบ้านเดี่ยวปลูกใกล้เคียงกัน ลักษณะบ้านพักเป็นบ้านไม้มีใต้ถุน บ้านบางหลังจะมีการต่อเติมใต้ถุนเป็นห้องพักอาศัยสำหรับสมาชิกในครอบครัวที่แต่งงานใหม่ให้มีห้องแยกต่างหากในบ้านหลังเดิม บางชุมชนที่มุสลิมอาศัยอยู่ไม่มีรั้วบ้านแต่จะมีแนวต้นไม้ที่ปลูกไว้แสดงอาณาเขตของบ้าน แต่บางครอบครัวที่มีเนื้อที่ดินมากจะมีรั้วลวดหนามกันแสดงขอบเขตของที่พักอาศัย

5.1 พฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟ

มูอัลลัฟเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม เริ่มจากความสัมพันธ์ที่มูอัลลัฟได้รู้จักกับมุสลิมที่ตนเองคบหาและพัฒนาความสัมพันธ์จากคนรู้จัก เป็นคนรักหรือคู่รัก จนกระทั่งมีเป้าหมายในชีวิตที่จะอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา โดยก่อนหน้าที่จะรู้จักมุสลิมนั้น มูอัลลัฟไม่เคยสนใจในวิถีชีวิตของมุสลิมมาก่อนจนกระทั่งได้มารู้จักกับมุสลิมจึงเริ่มสนใจวิถีชีวิตมุสลิมเพราะต้องการที่จะสมรสกับมุสลิมและจำเป็นต้องเปลี่ยนจากการนับถือศาสนาพุทธมานับถือศาสนาอิสลาม โดยที่มูอัลลัฟบางคนนั้นจำเป็นต้องมาเข้ารับศาสนาอิสลามเนื่องจากความสัมพันธ์ส่วนบุคคลระหว่างมูอัลลัฟกับมุสลิม เพื่อให้เกิดความถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม

มูอัลลัฟ ก. (ขอสงวนนาม สัมภาษณ์ 14 มิถุนายน 2552) ได้เล่าให้ผู้วิจัยทราบถึงการพบเจอกับมุสลิมว่า “ครั้งแรกที่เจอกันก็คบหากันแบบวัยรุ่นหนุ่มสาวทั่วไปเรียนหนังสือด้วยกัน หนีเรียนไปเที่ยวด้วยกันบ้าง จนในที่สุดมีความสัมพันธ์กันพ่อแม่เราทั้งคู่จึงต้องให้แต่งงานกัน ก็รู้ว่าเขาเป็นอิสลาม พ่อเรารู้ว่าแฟนเรานับถืออิสลามก็ไม่ได้ว่าอะไร ส่วนแม่ก็ไม่พอใจบ้างแต่เรื่องมันเกินเลยกันไปแล้ว ก็จำต้องให้แต่งงานกันและยอมให้เข้ารับอิสลาม พ่อเราเองยังบอกเลยว่าคนอิสลามเขาเคร่งศาสนานะแต่งงานกันไปแล้วก็ต้องไปปฏิบัติตามศาสนาเขาให้ได้ ศาสนาไหนๆก็ สอนให้ทำดีกันทั้งนั้น คนเราจะดีจะชั่วก็อยู่ที่ตัวเราไม่ใช่ที่ศาสนา ตัวเราเองรู้ว่าแฟนเราเป็นมุสลิมก็หลังจากที่เราทั้งสองคนมีความสัมพันธ์กันไปแล้ว ตอนแรกก็คิดว่าอาจจะต้องแยกทางกันเพราะคิดว่าตัวเองคงนับถือศาสนาอิสลามไม่ได้ แต่เมื่อเรื่องมันเกินเลยและจำเป็นต้องแต่งงานกันก็ต้องเข้ารับอิสลาม”

ผู้วิจัย : หลังจากเข้ารับอิสลามแล้วมีการเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและความเป็นมุสลิมอย่างไร

มูอัลลัฟ ก. : ก็ค่อยๆ เรียนรู้ โดยส่วนมากแฟนจะเป็นคนสอนให้ ไม่เข้าใจก็ถาม บางครั้งอะไรที่ไม่เข้าใจก็จะถาม จากแม่ของแฟนหรือจากคนในครอบครัวของแฟนบ้าง แฟนก็บอกว่าต้องค่อยๆ พยายามเรียนรู้และทำความเข้าใจไป

ผู้วิจัย : นอกจากการเรียนรู้จากบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวแล้วมีวิธีการเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมหรือเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามอย่างไร

มูอัลลัฟ ก. : หลังจากแต่งงานก็ย้ายเข้ามาอยู่กับครอบครัวของแฟน ชุมชนที่อาศัยอยู่นี้ ส่วนมากเป็นคนมุสลิม เวลาที่คนในชุมชนเจอกันก็เห็นเขาทักทายกัน ด้วยการกล่าวเป็นภาษาอิสลามพร้อมกับจับมือกัน เรื่องการแต่งกายก็ดู ตัวอย่างที่เห็นคนในชุมชนเขาแต่งแล้วก็แต่งตามเขา บางครั้งในเรื่องที่ สงสัยก็หาหนังสือมาอ่านเองบ้าง แต่อ่านภาษาอิสลามไม่เป็นหรอก อ่าน แต่ คำอธิบายภาษาไทยไม่เข้าใจก็ถามแฟน ถ้าอยู่กับบ้านก็แต่งตัวปกติทั่วไปนอกจากว่า จะต้องไปงานบุญงานกุศลในชุมชนก็จะแต่งกายให้เข้ากับสถานการณ์ แต่งตัวให้เหมาะสมกับงานที่จะไปร่วม

ผู้วิจัย : นอกจากนี้แล้วเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไรบ้าง

มูอัลลัฟ ก. : นอกจากเรื่องการแต่งกายที่เรียนรู้ได้จากการสังเกต เรื่องอื่นๆ ถ้าสงสัยหรือคิดว่าถ้าทำไปแล้วจะถูกต้อนหรือไม่ ก็จะใช้วิธีการถามจากแฟน ตนเอง เช่น เรื่องละหมาด เรื่องถือศีลอด เรื่องการกล่าวคำทักทาย เรื่องการออกเสียงชื่อเรียกที่เป็นภาษาอาหรับ

มูอัลลัฟเริ่มที่จะตระหนักรู้ในตนเองถึงความเป็นมุสลิมและการใช้ชีวิตแบบมุสลิมทั่วไป ในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมเริ่มจากกลุ่มสมรสของมูอัลลัฟเอง จากบุคคลในครอบครัวและจากบุคคลที่รู้จักกันในชุมชน นอกจากนี้ก็อ่านจากหนังสือ เมื่อมีข้อสงสัยก็สอบถามจากผู้รู้ ข้อมูลที่ได้จากมูอัลลัฟท่านนี้พบว่า ครอบครัวเดิมของมูอัลลัฟโดยเฉพาะบิดาของมูอัลลัฟเองมีความรู้เกี่ยวกับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามว่า ผู้ที่นับถืออิสลามจะมีความเคร่งครัดในศาสนา จึงแนะนำให้มูอัลลัฟต้องเรียนรู้และปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลามให้ได้ มูอัลลัฟเรียนรู้การกล่าวคำทักทาย การแต่งกาย ด้วยการสังเกต และหัดออกเสียงชื่อเรียกหรือคำที่เป็นภาษาอาหรับ ด้วยการสอบถามจากบุคคลใกล้ชิดและจากบุคคลที่รู้จัก

เช่นเดียวกับ ซัลมา (สัมภาษณ์ 5 กรกฎาคม 2552) ที่ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า “ก่อนเข้ารับศาสนาอิสลามเพื่อแต่งงานกับมุสลิมตนเองไม่เคยสนใจในศาสนาอิสลามมาก่อนเลย จนกระทั่งได้พบกับแฟนตั้งแต่สมัยที่เรียนมัธยมต้นด้วยกัน พอจบ ม.3 ตนเองก็ไปเรียนต่อ ปวช. ส่วนแฟนเรา พ่อแม่เขาให้ไปเรียนต่อทางด้านศาสนา ระหว่างนั้นเรายังคบกันอยู่ พ่อแม่แฟนเขาก็จะให้เราเลิกคบกันนะ แต่เราสองคนไม่ยอมในที่สุดก็ได้หนีกะหุ (แต่งงาน) กัน แต่ในระหว่างที่คบกันอยู่นั้นก็เริ่มสนใจวิถีชีวิต

แบบมุสลิมเรียนรู้จากเพื่อนมุสลิมที่เป็นผู้หญิงบ้าง เพื่อนเราเองก็บอกว่าถ้าชอบพอกับคนที่นับถือศาสนาอิสลามและคิดว่าจะแต่งงานด้วยตนเองต้องเข้ารับศาสนาอิสลามก่อน บางครั้งก็เรียนรู้จากแฟนเราเองหรือสอบถามจากบุคคลที่คุ้นเคยกันบ้าง”

ผู้วิจัย : ซัลมาเริ่มเรียนรู้วิถีชีวิตของมุสลิมอย่างไร

ซัลมา : ก็อย่างที่บอกค่ะ เรียนรู้จากเพื่อนและก็จากแฟน เรื่องที่เกี่ยวข้องที่ผู้หญิงมุสลิมต้องเรียนรู้ส่วนมากก็จะถามจากเพื่อนๆ ส่วนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักการต่างๆ ของศาสนาอิสลามส่วนใหญ่แล้วแฟนก็จะเป็นคนคอยบอกบางครั้งก็มีคนใกล้ชิดในบ้านคอยบอกคอยเตือนเสมอ อาจจะเพราะว่าเรายังอายุน้อย

ผู้วิจัย : นอกจากเรียนรู้จากคนใกล้ชิดแล้วเรียนรู้ด้วยวิธีการอื่นอีกอย่างไร

ซัลมา : ก็มีค่ะเช่นเรื่อง ละหมาด แฟนก็ซื้อซีดีสอนการละหมาดมาให้ดู ทำทางก็พอทำตามได้ค่ะ แต่คำอ่านหรือบทอ่านในขณะละหมาด นี่แรกๆที่ฟังไม่รู้เรื่อง เลยฟังไม่ออก ต้องให้แฟนเขียนคำอ่านทับศัพท์เป็นภาษาไทยแล้วก็หัดท่องจำและค่อยๆ ฝึกออกเสียงให้ถูกต้อง ในเรื่องของการแต่งกายก็จะเรียนรู้และสอบถามมาจากเพื่อนๆที่เป็นมุสลิมของตนเอง

ผู้วิจัย : เคยไปเรียนรู้หลักการศาสนาอิสลามจากสถาบันที่มีการสอนบ้างหรือไม่

ซัลมา : เคยค่ะ เคยไปฟังบรรยายที่สันติชน แฟนพาไป ไปได้ 2 ถึง 3 ครั้ง เนื่องจากอยู่ไกลกลับบ้าน ไปฟังก็ดีค่ะอาจารย์สอนเข้าใจและก็ได้รู้จักเพื่อนมุสลิมได้ แลกเปลี่ยนทัศนระหว่งกัน คอยระหว่างมุสลิมด้วยกันก็เข้าใจกันดีค่ะ

ผู้วิจัย : นอกจากเรียนรู้ด้านหลักการศาสนาแล้ว ซัลมาเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร

ซัลมา : ถ้าเรื่องการแต่งกายก็สังเกตดูว่าปกติเขาแต่งกายกันแบบไหน เวลาอยู่บ้าน เวลาออกนอกบ้านควรแต่งอย่างไร ส่วนอาหารการกินก็เลือกร้านที่มุสลิมขายเท่านั้น เพราะถึงแม้ว่าเนื้อสัตว์ที่ไม่ใช่หมู เช่น ไก่หรือเนื้อวัว ถ้าไม่ได้เชือดโดยมุสลิมก็ทานไม่ได้

มุอัลลัฟตระหนักถึงความเป็นมุสลิม จากการที่ได้ตัดสินใจที่จะคบกับมุสลิมและคาดหวังที่จะแต่งงานกัน มุอัลลัฟเรียนรู้ความเป็นมุสลิมจากสามีตนเอง จากคนในครอบครัวและจากเพื่อน ไกล่ชิดที่เป็นมุสลิม ไปเรียนรู้จากสถาบันที่มีการสอนศาสนาอิสลามบ้างตามโอกาส มุอัลลัฟเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยการสังเกต และการสอบถามจากบุคคลใกล้เคียง เพื่อนมุอัลลัฟที่เป็นมุสลิมจะเป็นผู้ให้ความรู้แก่มุอัลลัฟในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มุสลิมเพศหญิงควรจะทำประพฤติกปฏิบัติ หรือควรละเว้น นอกจากนี้มุอัลลัฟมีความระวังในเรื่องอาหารการกินมากขึ้น ผู้วิจัยสังเกตพบว่าในครอบครัวของมุอัลลัฟ มีมัมที่เก็บพรหม ผ้าโสร่งและชุดสำหรับผู้หญิง (ชุดตะละกง) ที่ใช้ปฏิบัติการนมาซ แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์วิถีชีวิตความเป็นครอบครัวมุสลิมของมุอัลลัฟ

ฮาดี (สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2553) เป็นอีกผู้หนึ่งที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ณ มัสยิดต้นไทรอิสลาม ตำบลสิงโตทอง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นชุมชนมุสลิมที่มีมัสยิดแห่งนี้เป็นสถานที่อบรมให้ความรู้ด้านศาสนาแก่พี่น้องมุสลิมในชุมชน และมีการเปิดอบรมให้กับมุอัลลัฟ ฮาดีให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า “สิ่งที่จะสังเกตได้ว่าใครคือมุสลิม ก็ดูจากการแต่งกาย คนในชุมชนนี้แต่งกายคล้ายคลึงกันหมด เช่นผู้ชายนุ่งผ้าโสร่งแบบมุสลิมอยู่บ้าน ตนเองมีความคุ้นเคยกับวิถีชีวิตแบบมุสลิม เนื่องจากพี่ชาย 4 คนก็แต่งงานกับมุสลิม แต่ตนเองไม่คิดมาก่อนว่าจะต้องเป็นมุสลิมเหมือนกับพี่ชาย จนกระทั่งได้มาพบกับแฟนเนื่องจากทำงานที่เดียวกันแรกๆ ก็ไม่ได้คิดอะไร เริ่มจากการเป็นเพื่อนงาน คบกันนานวันขึ้นความรู้สึกที่เป็นเพื่อนกันก็เริ่มเปลี่ยนไป ตอนแรกก็ไม่ทราบหรือคิดว่าเขาเป็นมุสลิม มาทราบก็ตอนที่เราไปบอกเขาว่าเราชอบเขาอยากคบจริงจังด้วย เขาก็บอกว่าเขาเป็นมุสลิมนะ ไม่กลัวหรือถ้าจะมาเข้าอิสลาม”

ผู้วิจัย : เมื่อทราบว่าผู้หญิงคนที่เราชอบนับถือศาสนาอิสลาม รู้สึกอย่างไรครับ

ฮาดี : ที่แรกก็ยังไม่คิดอะไรครับ รู้สึกเฉยๆ เพราะตนเองก็มีพี่ชาย 4 คนที่เข้ารับอิสลามไปแล้ว คิดแค่ว่าจะไม่ใช่เรื่องยากถ้าตนเองจะมาเข้ารับอิสลามอีกคน

ผู้วิจัย : เมื่อเข้ารับศาสนาอิสลามแล้ว เรียนรู้หลักการของศาสนาอิสลามและอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร

ฮาดี : หลังจากที่ได้ตัดสินใจว่าจะแต่งงานกับมุสลิมแล้วก็ไปพบพ่อของแฟนก่อน พ่อเขาก็ไม่ได้ห้ามอะไร แต่ให้เราไปเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามก่อนให้มั่นใจก่อนว่าจะจะเป็นมุสลิมได้ สามารถใช้ชีวิตแบบมุสลิมได้ ในช่วงแรกๆก็ได้พี่ชายของ

ตนเองเป็นคนแนะนำให้มาเรียนแบบตัวต่อตัวกับครูสอนศาสนาที่มีสัจฉริยะ ครูเขาก็สอนในเรื่องหลักความศรัทธา หลักการปฏิบัติ และก็เรื่องต่างๆไป ใช้เวลาเรียนกับครูอยู่ระยะหนึ่งจนพอเขาเห็นแล้วว่าเรามีความเข้าใจในศาสนาอิสลามมากขึ้น และน่าจะเป็นมุสลิมได้

ผู้วิจัย : นอกจากเรียนจากครูสอนศาสนาและคนใกล้ชิดแล้ว เรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยวิธีอื่นๆ อย่างไร

ฮาดี : ก็ซื้อหนังสือเกี่ยวกับอิสลามมาอ่าน บางครั้งครูสอนศาสนาที่เอามาให้ยืมอ่านบ้าง หนังสือบางเล่มมีทั้งภาษาไทยและภาษาอาหรับพร้อมความหมาย ภาษาอาหรับก็อ่านออก ใช้วิธีอ่านความหมายภาษาไทย

ผู้วิจัย : เรื่องการแต่งกายหรืออาหารเรียนรู้ได้อย่างไร

ฮาดี : ก็สังเกตจากมุสลิมในชุมชนและที่รู้จักต่างๆ ไปว่าผู้ชาย ผู้หญิงเขาแต่งตัวกันอย่างไรการแต่งกายเรียนรู้ไม่ยากหรอกครับ เรื่องการปฏิบัติเรียนรู้ยากกว่า ผมไม่เคยนั่งโสร่งมาก่อน พอหนึ่งครั้งแรกรู้สึกตัวเองแปลกๆ ไป ผู้ชายมุสลิมถ้าไม่สวมหมวกไม่นั่งโสร่งให้เห็น ผมว่าถ้าไม่รู้จักกันมาก่อนก็คงบอกไม่ได้ครับว่าใครเป็นพุทธ ใครเป็นมุสลิม ส่วนผู้หญิงถ้าเห็นมีผ้าคลุมผมมาบอกได้ทันทีเลยว่าเป็นมุสลิมแน่นอน เพราะการคลุมผมของผู้หญิงมุสลิมเป็นวัฒนธรรมเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนใคร ส่วนอาหารก็สังเกตไม่ยากกว่าร้านไหนทานได้ไม่ได้ร้านที่เป็นมุสลิมส่วนใหญ่จะสัญลักษณ์คำว่า ฮาลาล ให้เห็นชัด หรือไม่ก็มีคำภาษาอาหรับแสดงไว้ให้เห็น ถ้าคนขายเป็นผู้หญิงส่วนมากก็จะคลุมฮิญาบ

ผู้วิจัย : ชุมชนมีส่วนช่วยในการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมหรือไม่อย่างไร

ฮาดี : หลังจากที่เราสองคนได้นิกะหุ โศคคืออย่างหนึ่งคือบ้านเราอยู่ใกล้มัสยิด ผมเลยได้ซึมซับวิถีชีวิตแบบมุสลิมจากผู้คนในชุมชน สิ่งที่สงสัยก็สอบถามจากครูสอนศาสนาบ้าง ในเรื่องต่างๆไปก็สอบถามจากคนใกล้ชิดและจากภรรยา

ผู้วิจัย : พี่ชายทั้งสองคนของฮาดีมีบทบาทต่อการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม อย่างไร

ฮาดี : มีครับ พี่ผมคนหนึ่งพอรู้ว่าผมมีแฟนเป็นมุสลิม ก็บอกผมว่าอิสลามดีแบบนี้แบบนี้ดีแล้วที่จะมารับอิสลามด้วยกัน อ้อพี่ชายผมคนนี้ไปประกอบพิธีฮัจญ์มาแล้ว พี่ผมบอกว่าที่จริงแล้วอิสลามอยู่อย่างสันติสงบ มีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจที่ชัดเจนคืออัลลอฮ์ (ซบ.) วิถีชีวิตก็ปฏิบัติตามแนวทางที่นบีมุฮัมมัดปฏิบัติเป็นแบบอย่างไว้ให้ พี่ผม

บอกว่าความเป็นมุสลิม ต่างจากพุทธที่เรื่องพิธีกรรมและความเชื่อ ความนับถือที่แตกต่างกัน แต่ในความเป็นคนดีมีศีลธรรมตามหลักศาสนาไม่แตกต่างกันหรือ เป็นเรื่องที่ดีสำหรับผมอย่างหนึ่งที่มีพี่ชายมาเข้ารับอิสลามก่อน ทำให้รู้สึกว่ามีคนที่เข้าใจในความรู้สึกของคนที่เปลี่ยนจากพุทธมาเข้ารับอิสลาม เรื่องของอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมถ้าเป็นเรื่องทั่วไปในชีวิตประจำวัน นอกจากการแต่งกายแล้วก็ เป็นเรื่องอาหารการกิน เช่นเรื่องคัมhle้า แต่ก่อนเรียกว่าผมก็คัมhle้าทุกโอกาสนะ แต่พอมาเข้ารับอิสลามhle้าเป็นเรื่องแรกเลยที่ผมเรียนรู้ว่าต้องเลิก ตอนนั้นก็เลิกhle้าได้แล้ว แต่ตอนเป็นพุทธใหม่ๆที่รู้ว่าผิดศีล แต่ก็เลิกไม่ได้แปลคดี นอกจากไม่คัมhle้าแล้วอาหารทุกอย่างที่ไม่ใช่มุสลิมทำหรือไม่ใช่ร้านมุสลิมก็ทานไม่ได้ ส่วนเรื่องต่างๆไปเช่น การทักทาย การปฏิบัติละหมาด การถือศีลอด พี่ผมก็เป็นคนแนะนำ

มูอัลลัฟให้ความสนใจในศาสนาอิสลามและมีความมั่นใจว่าตนเองต้องการแต่งงานใช้ชีวิต คู่กับผู้หญิงที่เป็นมุสลิมจึงเริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามจากคนใกล้ชิด และไปเรียนกับครูสอนศาสนาอิสลาม เรียนจากการอ่านหนังสือ และสอบถามสิ่งที่สงสัยจากคนใกล้ชิด รวมถึงการสังเกตพฤติกรรมความเป็นอยู่ การแต่งกายของชาวมุสลิมในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ เรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยตนเองจากคนใกล้ชิดซึ่งเป็นมูอัลลัฟเหมือนกัน ทำให้เข้าใจความรู้สึกของตนเองที่เปลี่ยนศาสนา โดยมูอัลลัฟเรียนรู้หลักศรัทธา หลักปฏิบัติจากครูสอนศาสนา และเรียนรู้วิถีชีวิตแบบมุสลิมรวมถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจากคนใกล้ชิด มูอัลลัฟเรียนรู้เรื่องการกิน การคัมhle้าที่เป็นข้อห้ามของศาสนาอิสลามที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

อาลี (สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2553) เป็นผู้ที่สื่อสารให้เห็นอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของเขาอย่างชัดเจนด้วยการนุ่งโสร่งและสวมหมวกกะปิเยาะห์สีขาว อาลีเป็นคนในชุมชนเดียวกับฮาดีเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ตนเองรู้จักกับแฟนก็เพราะว่าแฟนเป็นแม่ค้าขายอาหารตามสั่ง แฟนทำอร่อยมากินเป็นประจำทั้งมือกลางวัน และมีเย็นถ้าแฟนยังไม่เก็บร้าน โดยส่วนตัวชอบวิถีชีวิตแบบมุสลิม แต่ไม่เคยคิดว่าจะต้องมาเป็นมุสลิม จนกระทั่งวันหนึ่งจากการที่เราเป็นลูกค้าประจำ จนคุ้นเคยกัน แฟนผมทักว่า มาทุกวันแบบนี้เลิกกินหมูเลยดีกว่ามาเป็นมุสลิมเลยดีมัย จากวันนั้นผมจึงเริ่มสนใจเกี่ยวกับคน

มุสลิมและชนบชรรณนิยมมุสลิมมากขึ้น เคยถามแฟนว่ายังไม่เข้าอิสลามสามารถแต่งงานกับอิสลามได้มั๊ย แฟนผมบอกว่าไม่ได้ต้องรับอิสลามก่อน ตอนนั้นผมเริ่มชอบเขาแล้วเขาก็จะพอรู้ตัวบ้าง”

ผู้วิจัย : คุณเริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร

อาลี : ส่วนใหญ่ก็จะหาหนังสือมาอ่านเองนะ อ่านก็ไม่ค่อยเข้าใจหรอก แต่คือที่มีเพื่อนเป็นมุสลิมอยู่บ้างก็ถามเอาจากเขา และเล่าให้เพื่อนฟังว่าตนเองชอบผู้หญิงมุสลิม เพื่อนก็บอกว่าถ้าอยากแต่งงานกับคนมุสลิมเราต้องเข้ารับศาสนาอิสลามก่อน ก็เลยถามเพื่อนว่ามีที่ไหนเปิดสอนบ้างและจะเป็นมุสลิมต้องทำอะไร เพื่อนเลยถามว่าแน่ใจหรือว่าอยากเป็นมุสลิม ผมบอกว่าแน่ใจ เพื่อนผมจึงพาไปเข้ารับอิสลามกับครูสอนศาสนาคนนึง โดยการตัดสินใจครั้งนี้พ่อแม่ผมก็ไม่ว่าอะไร เพียงแต่แม่ผมพูดว่ามาเผอิ๊แม่ไม่ได้ แต่อย่าลืมที่จะมาเยี่ยมศพแม่ล่ะ ตอนที่ผมเข้ารับอิสลามนี้แฟนผมก็ยังไม่ทราบครับ จนวันหนึ่งผมนั่งโสร่งใส่หมวกสีขาวมาสั่งอาหารทานนั่นแหละแฟนถึงรู้ว่าผมเข้ารับอิสลามแล้ว เราก็คุยกันมากขึ้นเขาก็แนะนำว่าเป็นอิสลามต้องทำแบบนั้น แบบนี้ อะไรทำได้ ทำไม่ได้ อะไรกินได้กินไม่ได้ แต่เขายังไม่รู้ตัวมั้งว่าเราอยากแต่งงานกับเขา

ผู้วิจัย : ทำอย่างไรให้แฟนทราบครับ

อาลี : เราคบกันในฐานะที่ผมเป็นมุสลัฟอยู่ระยะหนึ่ง ผมก็ตัดสินใจบอกว่าชอบเขา ผมบอกว่าผมเป็นมุสลิมแล้วแต่งงานกันได้แล้วจริงมั๊ย ดูเหมือนเขาจะตกใจเล็กน้อยที่ผมถาม และคงคาดไม่ถึงว่าผมจะเข้ารับอิสลาม

ผู้วิจัย : หลังจากนิกะหุ กันแล้วเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร

อาลี : ผมพยายามเรียนรู้ด้วยตนเองสงสัยอะไรก็ถามครูสอนศาสนาคนที่สอนผม แต่เนื่องจากพ่อของแฟนผมเสียชีวิตไปนานแล้ว แฟนผมอยู่กับแม่และพี่ๆ น้องๆ แม่แฟนผมก็แนะนำผมบ้างตาม โอกาส แม่บอกว่ามุสลิมผู้ชายต้องเป็นผู้นำครอบครัวที่ดีเหมือนกับที่ครูสอนศาสนาบอกผม มีเวลาว่างผมก็จะไปเรียนกับครูสอนศาสนาที่มีศยิด

ผู้วิจัย : การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมมีความจำเป็นอย่างไร

อาลี : การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมคิดว่าสำคัญอย่างมากเพื่อที่เราจะได้รู้ตัว เราอยู่ตลอดเวลาว่าเราเป็นมุสลิม เราแตกต่างจากคนอื่นอย่างไร มุสลิมควรแสดงให้ผู้อื่นได้ทราบว่าตนเองเป็นมุสลิมเพื่อที่จะได้มีความเข้าใจและ ปฏิบัติต่อกันอย่างถูกต้อง ทุกวันนี้เด็กๆ รุ่นหลังๆ ในชุมชนไม่รู้หรือกว่าผม เป็นมูอัลลัฟ เรียกผมว่า บังลิบัง บังอาลีบัง เพราะผมอยู่ในชุมชนนี้มา 4 ปี แล้วรู้สึกตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนไปแล้วเวลามีนงานบุญ งานสุเหร่า ผมไปร่วมทุกงาน

มูอัลลัฟให้ความสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยตนเองเนื่องจากมีความชอบเป็นส่วนตัวในวิถีชีวิตของมุสลิมแต่ไม่เคยคิดว่าตนเองจะต้องมาเข้ารับศาสนาอิสลาม จึงไปเรียนรู้ด้วยตนเองและสอบถามจากคนรู้จักที่เป็นมุสลิมหลังจากนั้นจึงตัดสินใจที่จะเข้ารับศาสนาอิสลามเพื่อที่จะได้มีโอกาสแต่งงานกับผู้หญิงมุสลิม มูอัลลัฟมีความตั้งใจที่จะเรียนรู้เพื่อให้เกิดความศรัทธาและจะได้ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม มูอัลลัฟแสดงให้ผู้อื่นทราบว่าเป็นมุสลิมด้วยการแต่งกาย และเรียนรู้หลักความศรัทธาและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจจากครูสอนศาสนาที่มัสยิดในชุมชนที่มูอัลลัฟอาศัยอยู่ มูอัลลัฟมีความตระหนักในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม มีความคุ้นเคยกับผู้คนในชุมชนและรู้สึกถึงความ เป็นสมาชิกมุสลิมคนหนึ่ง ในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่

มุซา (สัมภาษณ์ 3 พฤษภาคม 2553) เป็นมูอัลลัฟคนหนึ่ง ที่ตระหนักถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม โดยเรียนรู้จากการสอบถาม การสังเกตและปฏิบัติตาม สภาพแวดล้อมทั่วไปในบ้านพักอาศัยของมุซาเหมือนๆ กับครอบครัวมุสลิมทั่วไป ที่มีสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของชาวมุสลิม เช่น ปฏิทินอิสลาม และภาพประดับฝาผนัง

ผู้วิจัย : เมื่อต้องเข้ารับศาสนาอิสลามรู้สึกอย่างไรบ้าง

มุซา : ก็รู้สึกว่าจะต้องเปลี่ยนทุกอย่างที่เป็นเรื่องความเชื่อความศรัทธาเดิมที่นับถืออยู่ เปลี่ยนการใช้ชีวิตประจำวัน เปลี่ยนเรื่องการกินอาหาร

ผู้วิจัย : เรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร

มุซา : เรียนด้วยตนเองเป็นหลักยอมรับว่าเป็นเรื่องยากสำหรับผม ผมไม่ชอบอ่านหนังสือ แต่ก็เคยอ่านบ้าง ก่อนที่จะแต่งงานก็ไปเรียนกับอิหม่ามที่มีสยิดหลังจากแต่งงานก็ไม่ค่อยได้เรียน ทุกวันนี้ก็หัดละหมาดอยู่ รู้ว่าการละหมาดเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมุสลิมทุกคนไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง ผมก็พยายามอยู่ มีเวลาว่างผมก็ศึกษาเอาจากซีดีสอนละหมาด ตอนเรียนกับอิหม่ามก็รู้ว่ามุสลิมต้องศรัทธาในอัลลอฮฺ(ซบ.)นอกจากนั้นน้องชายแฟนก็จะเป็นผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติศาสนกิจ บทอ่านในละหมาดก็หัดท่องจำเอาเท่าที่จำเป็นที่จะต้องใช้ในการละหมาด เรื่องทั่วไปอื่นๆ สังเกตจากมุสลิมคนอื่นว่าเขาทำกันอย่างไรก็ทำตามเขา ก็ค่อยๆ เรียนรู้ สงสัยอะไรก็ถามจากคนใกล้ชิดและมุสลิมคนอื่นๆ ที่เรารู้จัก

ผู้วิจัย : การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมมีความสำคัญอย่างไร

มุซา : สำคัญนะเพราะเป็นการบอกให้คนอื่นรับรู้ว่าเราเป็นใคร และเราก็จะรู้ตัวเองว่าเราแตกต่างจากคนอื่นอย่างไร คนอื่นมองเราอย่างไร เพราะวิถีชีวิตของมุสลิมจะมีความชัดเจนและแตกต่างจากคนต่างศาสนา เช่นเรื่องพิธีกรรม เรื่องอาหารการกินรวมถึงเรื่องการปฏิบัติตนตามหลักของศาสนา

พฤติกรรมการเรียนรู้ของมูอัลลัฟเรียนรู้จากคนสนิทและคนที่ตนเองไว้วางใจในครอบครัว เริ่มเปลี่ยนแปลงตนเองหลังจากที่รู้จักกับมุสลิมและต้องการที่จะแต่งงานกัน มูอัลลัฟเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ความเคร่งครัดในศาสนาจากบุคคลครอบครัว เรียนรู้จากผู้นำศาสนาในชุมชน มูอัลลัฟเรียนรู้การปฏิบัติศาสนกิจด้วยตนเองโดยการท่องจำทศมีร์อัล-กูรออันที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติตนมาซ โดยการท่องจำและฝึกหัดออกสำเนียงให้ถูกต้องด้วยความตระหนักว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ เมื่อมีข้อสงสัยใดๆ ก็จะสอบถามจากบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวหรือเรียนรู้จากสื่อซีดีสอนการปฏิบัติศาสนกิจ เรียนรู้วิถีชีวิตของมุสลิมด้วยการสังเกตและการสอบถามในสิ่งที่ตนเองสงสัยรวมทั้งการศึกษาเรียนรู้จากหนังสือที่เกี่ยวข้องกับหลักการศรัทธาและหลักการปฏิบัติตามแนวทางของศาสนาอิสลาม มูอัลลัฟตระหนักถึงความแตกต่างของวิถีชีวิตของมุสลิมกับผู้นับถือศาสนาที่แตกต่างจากตนเอง

ฮับเซาะห์ (สัมภาษณ์ 13 พฤษภาคม 2553) ซึ่งมีอาชีพรับจ้างตัดเสื้อผ้าสตรี เป็นผู้หนึ่งที่แต่งกายอยู่บ้านแบบมุสลิมเพศหญิงทั่วไปคือคลุมฮิญาบและนุ่งผ้าปาเต๊ะ ฮับเซาะห์ กล่าวแก่ผู้วิจัยว่า “เวลาอยู่ในบ้านหรือออกไปที่ไหนก็จะคลุมฮิญาบเสมอเพื่อจะได้ให้ผู้อื่นรู้ว่าเราเป็นมุสลิม คนในชุมชนที่อาศัยอยู่ส่วนมากก็จะรู้แล้วว่าเราเป็นมุสลิมเพราะตอนที่ทำพิธีนิกะหุ ครอบครัวยุคก่อนก็เชิญญาติพี่น้องและคนรู้จักคุ้นเคยในชุมชนมาร่วมงาน รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของคนในชุมชนไปแล้ว เวลาพบเจอคนที่เรารู้จักไม่ว่าจะมีอายุมากกว่าหรือน้อยกว่าเราถ้าเราดูแล้วว่าอายุไม่น่าจะห่างกันมากนัก เราก็จะเรียกผู้ชายว่า “บัง” ผู้หญิงว่า “นิ” เป็นการให้เกียรติกัน อีกอย่างเรามีอาชีพตัดเสื้อผ้าจึงทำให้คุ้นเคยกับมุสลิมผู้หญิงด้วยกันที่อยู่ในชุมชนนี้ คนในชุมชนพบเจอกันก็กล่าวสวัสดีให้แก่กัน”

ผู้วิจัย : ฮับเซาะห์เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมุสลิมอย่างไร

ฮับเซาะห์ : ทุกเรื่องเกี่ยวกับการศรัทธาและการปฏิบัติตัว แฟนเป็นคนสอน บางครั้งก็คุยกับลูกค้าที่มาตัดเสื้อบ้าง เคยไปฟังการเรียนการสอนที่มัสยิดบ้าง ตามจากแม่และพี่สาวของแฟนบ้าง ทุกคนที่ใกล้ชิดคุ้นเคยถามหมด...(จำ)... เราเป็นมุสลิมก็ต้องค่อยๆศึกษาไปเหมือนเด็กที่เริ่มเรียนหนังสือ

ผู้วิจัย : อุดลัษณ์ความเป็นผู้หญิงมุสลิมมีความสำคัญอย่างไร และนอกจากสอบถามจากคนใกล้ชิดแล้ว เรียนรู้อุดลัษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยวิธีอื่น ๆ อย่างไร

ฮับเซาะห์ : สำคัญนะ สำหรับผู้หญิงเพราะแค่การแต่งกายมีผ้าฮิญาบคลุมก็บอกให้คนอื่นรู้ได้ทันทีว่าเราเป็นมุสลิมไม่ต้องบอกต้องพูดว่าเราเป็นใคร ทำให้เกิดความเข้าใจในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ช่วยให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่มุสลิมรู้ ได้ว่าเราเป็นมุสลิม รู้ว่าเราแตกต่างจากพวกเขาอย่างไร ทำให้ผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมเข้าใจได้ว่าถ้ามีสิ่งที่จะต้องปฏิบัติต่อกันนั้นมีขอบเขตอย่างไร ส่วนเรื่องทั่วๆ ไปที่เกี่ยวกับความเป็นมุสลิมก็ใช้ การสังเกต การซักถาม จากมุสลิมด้วยกัน เรื่องอื่นที่ เกี่ยวข้องกับหลักการของศาสนาก็จะถามจากแฟนและแม่ของแฟนเป็นหลัก พอมีเวลว่างก็หา หนังสือมาอ่านมา ศึกษาเองบ้าง หาซื้อแผ่นซีดีมาเปิด ฟังเปิดดูบ้าง ทั้งหัดอ่าน หัดออกเสียงคำ ภาษาอาหรับตามสื่อ การเปิดรับจากสื่อสำเร็จรูปก็ดีนะ ฟังแล้วฟังอีกดู แล้วดูอีกได้หลายรอบ

มูอัลลัฟเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยตนเองจากการสอบถามพูดคุยกับคนใกล้ชิด โดยเฉพาะสามีของตนเอง จากคนในครอบครัว และจากคนที่รู้จัก เรียนรู้ด้วยการซักถามและการสังเกต พฤติกรรมการปฏิบัติตนของบุคคลในครอบครัว และจากมุสลิมในชุมชน มูอัลลัฟมีความตระหนักถึงความ เป็นมุสลิมของตนเองด้วยการแต่งกายแบบมุสลิมมีผ้าคลุมฮิญาบ มูอัลลัฟมีบ้านพักอยู่ใกล้มัสยิด ประชาชนส่วนใหญ่เป็นมุสลิม จึงเรียนรู้จากการสังเกตและจากการสอบถามพูดคุยกันของคนใน ครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้มูอัลลัฟใช้วิธีการเรียนรู้เมื่อมีเวลาว่าง โดยเรียนรู้จากสื่อซีดี วีซีดี และการอ่านหนังสือ ในบ้านของมูอัลลัฟมีสิ่งๆ ที่ผู้วิจัยสังเกตได้ถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมเช่นเดียวกับ บ้านพี่น้องมุสลิมต่างๆ ไป คือมีปฏิทินอิสลาม มีรูปภาพมัสยิดที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย มีมุมในบ้าน สำหรับการปฏิบัติกรนมาซ นอกจากนี้ในขณะที่คุยกันมูอัลลัฟก็เปล่งเสียงคำอุทานเมื่อตกใจในสิ่งใด สิ่งหนึ่งเป็นนามของ พระเจ้าคือ คำว่า “อัลลอฮ์” อย่างชัดเจน

ซอและห์ (สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2552) เป็นผู้หนึ่งที่ทำให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า “ครั้งแรกที่ได้ รู้จักกับแฟนก็ทราบว่าเขาเป็นมุสลิมเพราะเขาคลุมฮิญาบ ก็ยังไม่ได้สนใจเขามากนักคิดจิบสนุกๆ และ ตนเองก็ไม่เคยสนใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตของมุสลิมมาก่อน แต่เนื่องจากเราเรียนมหาวิทยาลัยเดียวกันแต่ ต่างคณะกัน มีโอกาสได้ทำกิจกรรมของมหาวิทยาลัยด้วยกัน จากนั้นก็ได้พูดคุยทักทายกันมากขึ้น ประทับใจในความเรียบร้อยของเขา ทำให้เราเริ่มหันมาสนใจเขามากขึ้น ระหว่างนั้นก็ติดต่อกัน เรื่อยมา หลังจากเรียนจบด้วยกันทั้งสองคนเราก็ยังคงคบกันอยู่ ระหว่างที่คบกันในช่วงที่เรียน มหาวิทยาลัยผมก็เริ่มศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและวิถีชีวิตของมุสลิมมากขึ้น ผมเคยไปสมัคร เรียนที่สันติชนแฟนผมพาไป ทั้งผมและแฟนผมต่างก็เป็นเด็กต่างจังหวัดที่เข้ามาเรียนในกรุงเทพฯ หลังจากแต่งงานกันพ่อของแฟนผมก็แบ่งที่ดินให้ปลูกบ้านแยกมาอยู่ต่างหาก ในบริเวณที่ไม่ไกลจาก บ้านของพ่อแม่มากนัก ไปมาหาสู่กันสะดวก”

ผู้วิจัย : หลังจากแต่งงานแล้วซอและห์เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมุสลิมอย่างไร

ซอและห์ : แฟนผมเป็นคนแนะนำในเรื่องต่างๆ และเนื่องจากเป็นครอบครัวที่เคร่ง
มากกว่าที่พ่อแม่ของแฟนจะยอมให้เราแต่งงานกันเรากบกันอยู่หลายปี
จนกระทั่งพ่อของแฟนคงเห็นแล้วว่ายังงัยลูกสาวเขาต้องเลือกผมแน่ๆ
ระหว่างที่คบกันเวลาได้พบมีโอกาสคุยกับพ่อของแฟน พ่อเขาก็จะถาม
เสมอว่าต้องเป็นมุสลิมนะ จะทำได้หรือ แน่ใจหรือว่าจะมีแฟนเป็นมุสลิม

ผู้วิจัย : แล้วพ่อของแฟนเราเขาให้เราทำอะไรต่อไป

ซอและห์ : บอกให้เราลองไปศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับมุสลิมให้มั่นใจก่อนที่จะตัดสินใจเพราะเป็นเรื่องสำคัญสำหรับผู้ที่จะแต่งงานกับมุสลิมต้องมาเข้านับถือ ศาสนาอิสลามและปฏิบัติตามเข้ารับมุสลิมก่อน

ผู้วิจัย : ซอและห์มั่นใจได้อย่างไรว่าจะเป็นมุสลิมได้

ซอและห์ : มั่นใจครับศาสนาผมเป็นคนที่ตั้งใจจะทำอะไรแล้วทำจริง ผมรักแฟนผมผมก็ต้อง รักในสิ่งที่แฟนผมเป็น แฟนผมนับถือศาสนาอิสลาม ผมก็ต้อง รักและศรัทธาในอิสลาม เนื่องจากเราปลูกบ้านแยกมาต่างหาก คนที่จะ ช่วยให้เราเรียนรู้ได้เร็วขึ้นก็คือแฟนผมเอง และตอนนี้ผมมีลูกแล้วยิ่งทำให้ผมสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับมุสลิมมากขึ้นเพื่อเป็นผู้นำครอบครัวที่ดีได้ ผมอยากให้ลูกของผมเมื่อ โตขึ้นเป็นมุสลิมที่ดี

ผู้วิจัย : การเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมมีความสำคัญอย่างไร

ซอและห์ : ผมบอกได้เลยว่าเมื่อเราเกิดความศรัทธาอย่างแท้จริงในตัวเอง สิ่งที่เป็นอัตลักษณ์จะแสดงออกมาให้เห็น ได้เอง เพียงเราเข้าใจในหลักความศรัทธาและเข้าใจในหลักปฏิบัติต่างๆ ตามที่ศาสนากำหนดไว้ อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมเป็นสิ่งที่จะแสดงออกมาให้เห็นเด่นชัดเมื่อมุสลิมต้องการบอกให้ผู้อื่นรู้ว่าเราแตกต่างกัน เวลาผมเข้าไปในสังคมที่ผู้คนรู้จักผมและรู้ว่าผมนับถือศาสนาอิสลามแล้ว ผมก็ปฏิบัติตัวตามปกติ แต่ถ้าผมเข้าไปในสถานการณ์ที่ไม่มีใครรู้จักผม และมีเรื่องที่ผมคิดว่าขัดกับหลักการของศาสนาอิสลาม หรือเป็นสิ่งที่มุสลิมหรือผู้นับถือศาสนาอิสลามทำไม่ได้ ผมก็จะบอกกล่าวให้รู้ว่าผมเป็นมุสลิม คนที่เราต้องติดต่อสัมพันธ์ด้วย ก็จะปฏิบัติกับเราในฐานะที่เราเป็นมุสลิม เช่น เรื่องอาหาร หรือ กิจกรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่างๆ ที่เราสามารถร่วมได้หรือร่วมไม่ได้

มาริยะห์ (สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2552) เป็นมุสลิมอีกคนหนึ่งที่ไม่เคยสนใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามหรือคนมุสลิมมาก่อนเช่นเดียวกับซอและห์ มาริยะห์รู้จักกับแฟนโดยการแนะนำจากเพื่อน ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ตอนแรกก็ไม่ได้คิดอะไรกับเขาเพราะรู้ว่าเค้าเป็นมุสลิม เราคงไปกัน ไม่ได้หรอก อีกอย่างเราก็มีแฟนอยู่แล้ว แต่บังเอิญมีเหตุจำเป็นทำให้เราต้องเลิกกัน ระหว่างนั้นเราก็มีบัง

(หมายถึงแฟนที่เป็นมุสลิม) นี่แหละเป็นเพื่อนคู่ช่วย พอคุยกันนานวันขึ้นก็เริ่มมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน คุยกันได้ทุกเรื่องเริ่มรู้สึกชอบที่บังไม่สูบบุหรี่และก็ไม่กินเหล้า ทำให้เราเริ่มสนใจในตัวบังเขามากขึ้น เราคบกันอย่างเปิดเผยพ่อแม่เราทั้งสองฝ่ายก็ทราบ จนวันหนึ่งเขาบอกเราว่าอยากขอแต่งงานด้วยจะ ว่าง”

ผู้วิจัย : ตอนที่บังบอกคุณว่าอยากแต่งงานด้วย คุณรู้สึกอย่างไรกับความเป็นมุสลิม ของ เขา

มาริยะห์ : ตอนนั้นเราเองก็มีใจกับเขาแล้ว เลยตอบเขากลับไปว่า ขอไปถามแม่ก่อน ว่ายอมให้ตนเองไปเป็นมุสลิมหรือเปล่า...(ข้า ถ้าแม่ไม่ยอมเราก็จะเข้าอิสลาม เพราะชอบบังเขาเหมือนกัน)...

ผู้วิจัย : คุณเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมุสลิมอย่างไร

มาริยะห์ : บังแล้วก็มีแม่ของบังเขาจะเป็นคนสอน ในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวกับการปฏิบัติ ตาม หลักการของศาสนาอิสลาม มะชอบฟังรายการวิทยุมุสลิมเรา อยู่บ้านก็ได้ฟังไปด้วยบางเรื่องก็ไม่เข้าใจ เพราะรายการวิทยุพูดคำเฉพาะที่เป็น คำภาษาอาหรับ ก็ถามจากมะว่าคำที่ได้ยินหมายถึงอะไร มะก็จะอธิบายตามที่ เขาเข้าใจ บางครั้งก็นึกอยากจะไปเรียนหลักการต่างๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม แต่ไม่มีสถานที่สอนที่ใกล้ๆ บ้าน หลักปฏิบัติเรื่องอื่นก็พอทำได้ แต่เรื่อง ละหมาดนี่สิ ต้องใช้วิธีการท่องจำและก็ฝึกออกเสียง ส่วนในเรื่องความศรัทธา ในพระเจ้านั้นบังเขาก็บอกว่าเรามีอัลลอฮ์ องค์เดียว เท่านั้น เวลาจะทำอะไรก็ ให้คิดเสมอว่าอัลลอฮ์รู้ อัลลอฮ์เห็น ในทุกการกระทำของเรา

ทั้งกรณีของ ซอและห์และมาริยะห์ พบว่ามุอัลลัฟทั้งสองคนไม่เคยสนใจศาสนาอิสลามมา ก่อน และไม่เคยมคิดที่จะเข้ารับศาสนาอิสลาม แต่หลังจากที่ได้รู้จักกับมุสลิมและได้ศึกษาอุปนิสัยใจคอ กันก็เกิดความประทับใจในความเป็นมุสลิม จึงเริ่มสนใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามและอัตลักษณ์ความ เป็นมุสลิมด้วยความเป็นเพื่อนและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันจากเพื่อนเป็นคนรัก มุอัลลัฟเรียนรู้ เรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัศาสนาอิสลามและความเป็นมุสลิมจากมุสลิมคนที่ตนเองต้องการแต่งงานด้วย และหลังจากแต่งงานกันแล้ว พ่อแม่ของฝ่ายมุสลิมจะเป็นผู้แนะนำในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องใน ชีวิตประจำวันของมุสลิม มุอัลลัฟได้รับแรงจูงใจในการเรียนรู้จากสามีหรือภรรยาของตนเองและจาก

พ่อแม่ของสามีหรือภรรยาตนเอง รวมถึงบุคคลในครอบครัวมุสลิมที่มูฮัลล์ฟอาศัยอยู่ด้วย บางครั้งมูฮัลล์ฟได้รับรู้เรื่องราวของมุสลิมจากสื่อวิทยุที่เปิดฟังในบ้าน มูฮัลล์ฟเรียนรู้บทอ่าน บทขอพรที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติตนมาซด้วยการท่องจำเป็นหลัก เนื่องจากมูฮัลล์ฟยังไม่สามารถอ่านตัวอักษรภาษาอาหรับได้ด้วยตนเอง มูฮัลล์ฟมีความตระหนักถึงความเป็นมุสลิมที่ต้องมีการปฏิบัติตนมาซ (ละหมาด) และตระหนักถึงความศรัทธาเชื่อมั่นในพระเจ้าองค์เดียว โดยให้ระลึกถึงตนเองอยู่เสมอว่าทุกการกระทำของตนเองพระเจ้ารู้ พระเจ้าเห็น

มูฮัลล์ฟ ข. ท่านหนึ่ง (ขอสงวนนาม สัมภาษณ์ 20 กันยายน 2552) เป็นผู้หนึ่งที่ไม่เคยสนใจในศาสนาอิสลามมาก่อน ได้รู้จักกับแฟนด้วยการที่มาอาศัยอยู่กับญาติ ช่วยครอบครัวญาติทำนา และเลี้ยงสัตว์ ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ รู้จักกับแฟนก็เพราะว่าตนเองมาอาศัยอยู่ในชุมชนมุสลิม รู้ว่าครอบครัวเขาเป็นอิสลาม ทำนาเป็นอาชีพหลักเหมือนกัน ไม่เคยรู้จักคนอิสลามมาก่อนเลย รู้อย่างเดียวว่าอิสลามไม่กินหมู ตอนที่เจอกันครั้งแรกนั้นก็ยังไม่ได้อะไร แต่เขาชิ บอกเราว่ารู้สึกชอบเราตั้งแต่ครั้งแรกที่เจอกัน หลังจากที่แต่งงานพ่อแม่แฟนก็ปลูกบ้านให้อยู่ต่างหากในที่ดินของพ่อแม่แฟน ”

ผู้วิจัย : หลังจากที่รู้ว่ามุสลิมมาชอบเรารู้สึกอย่างไร

มูฮัลล์ฟ ข. : ก็เฉยๆ นะ ยังไม่คิดอะไรกับเขา คบกันได้ประมาณหนึ่งปีเขาก็มาบอกว่าชอบเราตั้งแต่ครั้งแรกที่เห็นเรา รู้ว่าเราเป็นพุทธก็ไม่ค่อยกล้าที่จะคุยด้วย เขาบอกว่ากลัวว่าถ้าคุยด้วยแล้วกลัวว่าเราจะไม่คุย เราสองคนคบกันอยู่ระยะหนึ่งความสัมพันธ์ก็เลย ถึงขั้นที่ต้องรับผิดชอบกัน ครอบครัวเขาเลยต้องยอมให้เราแต่งงานกัน แต่พ่อแม่เขาบอกว่าเราต้องมาเข้ารับอิสลามเราจะว่ายังงัย เราจะไปว่าอะไรได้ละ จริงปะยังงัยก็ต้องว่าตามกัน พ่อแม่เราก็มารับรู้เรื่องที่เกิดขึ้น

ผู้วิจัย : เข้ารับอิสลามและเรียนรู้ชีวิตความเป็นอยู่แบบมุสลิมอย่างไร

มูฮัลล์ฟ ข. : สิ่งแรกเลยคือ ตนเองต้องกล่าวคำปฏิญาณตนเป็นมุสลิมก่อนหลังจากนั้นก็จะมีหม่ามมาทำพิธีแต่งงานให้ ไม่คิดว่าจะต้องเป็นมุสลิมเลยไม่เคยสนใจเรียนรู้ชีวิตแบบมุสลิม แต่ก็พอรู้บ้างจากการที่บ้านญาติของตนเองอยู่ในชุมชนมุสลิม เห็นการแต่งกายของคนมุสลิมทั้งผู้ชายผู้หญิง เห็นการไปละหมาดที่สุเหร่าในวันศุกร์ ในรอบปีหนึ่งคนอิสลามก็จะมีกรถือศีลอด

หนึ่งเดือน ผู้ชายที่ไปเมกกะแล้วเขาก็จะมีชื่อเรียกหน้าว่า ยี ฮัจยี อะไรทำนองนี้ บอกตามตรงว่าครอบครัวแฟนก็ดูจะไม่ค่อยเคร่งครัด ทุกวันนี้ยังท่องเที่ยวในละหมาดไม่ค่อยได้เลย อยากละหมาดด้วยตนเองนะแต่ทำไม่เป็น ถึงวันตรุษก็แต่งตัวไปมาซที่สุเหร่าทำท่าทางตามเขาเอา เราก็จำได้นะอิหม่ามบอกว่า เป็นอิสลามแล้วต้องถือศีลอด ต้องละหมาด

ผู้วิจัย : แฟนเราเองมีส่วนช่วยในการเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและความเป็นมุสลิมอย่างไร

มูอัลลัฟ ข. : หลังจากแต่งงานแรกๆ เขาก็สนใจที่จะสอนเรา พอวันขึ้นก็ได้แต่บอกให้เราทำอย่างนั้นสิอย่างนี้สิ แต่ไม่ค่อยได้สอน เคยคิดนะว่าอยากกลับไปนับถือพุทธเหมือนเดิม แต่เรามีลูกด้วยกันแล้วก็ไม่อยากให้ครอบครัวแตกแยก อีกอย่างศาสนาอิสลามไม่ได้เลวร้ายอะไรที่จะทำให้เรานับถือต่อไม่ได้ เราคิดว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับเราเป็นการทดสอบจากพระเจ้าตามที่อิหม่ามเคยบอกไว้ ถ้าเราผ่านได้เราก็จะได้รับการตอบแทน ทุกวันนี้เรื่องศาสนาที่หนักใจก็คือเรื่องการละหมาด ส่วนเรื่องชีวิตประจำวันก็ใช้ชีวิตปกติเปลี่ยนแปลงในเรื่องการแต่งกายบ้างเวลาไปงานบุญในชุมชน ชีวิตประจำวันก็แต่งกายปกติทั่วไป

ผู้วิจัย : การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมสำคัญต่อคุณอย่างไร

มูอัลลัฟ ข. : คิดว่าสำคัญนะ เพราะจะได้ทำให้คนอื่นรู้ว่าเรานับถือศาสนาอิสลาม

มูอัลลัฟไม่เคยสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของมุสลิมมาก่อน และไม่เคยคิดว่าตนเองจะต้องเปลี่ยนศาสนา เมื่อได้มาเจอและรู้จักคบหากับคนมุสลิม ก็ยังไม่สนใจที่จะเรียนรู้ความเป็นมุสลิมเพราะไม่คิดว่าจะต้องแต่งงาน แต่มูอัลลัฟได้เรียนรู้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมุสลิมจากการที่บ้านพักของตนเองอยู่ในชุมชนมุสลิม จึงทำให้มูอัลลัฟได้รู้ได้เห็นการใช้วิถีประจำวันของมุสลิม เรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมต่างๆ ที่มุสลิมประพฤติ ปฏิบัติ เช่น การปฏิบัติศาสนกิจ การแต่งกาย การทักทายกันด้วยการสัมผัสมีระยะห่างกันพร้อมกับการกล่าวคำทักทายตามวัฒนธรรมอิสลาม เมื่อมูอัลลัฟต้องมาเข้ารับอิสลามด้วยการแต่งงานจึงเรียนรู้ถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง และตระหนักว่าถ้าตนเองจะต้องมาเข้ารับอิสลามแล้วจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง ต้องปฏิบัติตามสิ่งที่ศาสนากำหนดไว้ บุคคลที่มูอัลลัฟได้เรียนรู้คือสามีหรือภรรยาของตนเอง และ

มุสลิมคนอื่นๆ ในชุมชนรวมถึงผู้นำทางศาสนาของชุมชนเช่น อิหม่าม มุอัลลัฟเห็นความสำคัญของการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมว่าเป็นสิ่งที่บ่งบอกให้ผู้อื่น ได้รู้ว่าตนเองคือมุสลิม

อุสมาน (สัมภาษณ์ 16 สิงหาคม 2552) เป็นมุอัลลัฟคนหนึ่งทีตระหนักว่าเมื่อเข้ารับอิสลามแล้วต้องปฏิบัติตนให้ได้ตามแนวทางที่ศาสนาอิสลามกำหนดไว้ อุสมานเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ได้พบกับผู้หญิงมุสลิมเนื่องจากทำงานในที่เดียวกันแผนกเดียวกัน ได้พบเจอพูดคุยกันจนมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน และรู้มาก่อนว่าผู้หญิงที่ตนเองคาดหวังจะใช้ชีวิตคู่ด้วยกันนั้นเป็นคนมุสลิม จึงหาโอกาสศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและความเป็นมุสลิมตามหลักการของศาสนาอิสลาม สาเหตุที่รู้ว่าผู้หญิงที่ตนเองชอบนั้นเป็นมุสลิม เนื่องจากการที่ได้เห็นผู้หญิงคนนั้นแต่งตัวคลุมฮิญาบมาทำงานทุกวัน ทุกครั้งที่มีโอกาสได้คุยกันก็จะคุยกันเกี่ยวกับเรื่องศาสนาอิสลามด้วยกันบ้าง” อุสมานมีเพื่อนที่เป็นมุสลิม จึงมีโอกาที่จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมุสลิมจากเพื่อน

ผู้วิจัย : คุณศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามอย่างไร

อุสมาน : ผมมีเพื่อนเป็นมุสลิม ก็ถามในสิ่งที่สงสัยจากเพื่อนบ่อยครั้งเข้าเพื่อนสงสัยว่าทำไมอยากรู้อะไรของมุสลิมจัง เลยบอกเพื่อนไปว่าแอบชอบสาวมุสลิม เพื่อนถามกลับว่าเอาจริงหรือ ผมบอกเพื่อนไปว่าคนนี้อาจริง เพื่อนบอกผมว่าต้องเปลี่ยนมานับถืออิสลามนะเขาถึงจะยอมแต่งงานด้วย ได้คุยกับเพื่อนมากขึ้น หาหนังสือมาให้อ่าน หาแผ่นซีดีมาให้เปิดฟัง ผมศึกษาด้วยตนเองอยู่สักระยะหนึ่งก็มั่นใจว่า สามารถที่จะเข้ารับอิสลามได้ ในระหว่างนั้นผมกับแฟนก็รู้จักกันมากขึ้น แฟนผมก็ไม่ได้รังเกียจที่ผมนับถือศาสนาพุทธ แฟนบอกผมว่าถ้ารักจริงอยากแต่งงานต้องยอมเปลี่ยนศาสนาด้วยนะ

ผู้วิจัย : การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมมีความสำคัญสำหรับคุณอย่างไร

อุสมาน : ถ้าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่จะบอกให้คนอื่นรู้ว่าเราเป็นใคร ผมว่าสำหรับมุสลิม เป็นสิ่งจำเป็นนะ เพราะคนมุสลิมมีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากคนศาสนาอื่นๆ อย่างชัดเจน การอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะในสังคมไทยถ้าเข้าใจในเรื่องความแตกต่างกันของศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีก็จะทำให้เราอยู่ด้วยกันได้อย่างปกติ

ไอลา (สัมภาษณ์ 22 พฤศจิกายน 2552) เป็นมุสลิมคนหนึ่งที่ได้แรงจูงใจในการเรียนรู้ ทัศนคติความเป็นมุสลิมจากชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “รู้ว่ามุสลิมไม่กินหมู ไม่กิน สัตว์ที่มุสลิมไม่ได้เป็นคนเชือดเอง ในวันศุกร์มุสลิมผู้ชายต้องไปนมาซที่มัสยิด ซึ่งเป็นเรื่องวิถีชีวิต ทั่วไป ผู้หญิงเวลามีงานก็จะแต่งตัวกันสวยงามเป็นชุดมีผ้าคลุมผม ตนเองได้รู้จักกับสามีเนื่องจากน้ำ สามีสามีเป็นมุสลิม สามีเป็นหลานชายของน้ำเชย ได้พบเจอกันอยู่ระยะหนึ่งเห็นพฤติกรรมของเขา แตกต่างจากผู้ชายที่เราเคยรู้จักมาก่อน ก็เริ่มรู้สึกชอบ แต่ก็พอรู้ว่าเค้าก็มองๆเราอยู่ เคยถามน้ำสาวว่า เป็นมุสลิมยกมัย น้ำก็บอกว่ายากหรือไม่ว่าอยู่ที่ตัวเรา น้ำสาวเลยถามกลับว่าไปแอบชอบใครเข้าล่ะ”

ผู้วิจัย : นอกจากเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามจากชุมชนที่อาศัยอยู่และจากน้ำสาว ที่มีสามีเป็นมุสลิมแล้ว ไอลาเรียนรู้เกี่ยวกับมุสลิมอย่างไรอีก

ไอลา : ก่อนแต่งงานกันก็ได้น้ำเชยนี้แหละเป็นคนแนะนำในเรื่องต่างๆ ว่าเป็นมุสลิมต้อง ทำอย่างไรบ้าง แต่หลังจากแต่งงานกันแล้ว แฟนเราเองเลยเป็นคนสอนทุกอย่าง ทั้ง เรื่องการอ่านภาษาอาหรับ การละหมาด แฟนบอกว่าเราเป็นมุสลิมแล้วจะถูก ทดสอบจากอัลลอฮ์ ในทุกเรื่องที่เราทำ ก่อนแต่งงานกันแม่ของแฟนก็ไม่อยากได้ เราเป็นสะใภ้ เราเองก็พอรู้ แต่แฟนก็คอยบอกเสมอว่าค่อยๆ เรียนรู้ขอคุณา (ขอพร) จากอัลลอฮ์(ซบ.) ให้แม่เข้าใจเรา ทุกวันนี้เราคิดว่าอัลลอฮ์ได้ให้ในสิ่งที่ เราขอนะ เรากับแม่สามีเข้าใจกันดีมีอะไรแม่เขาก็จะคอยบอกคอยแนะนำหลังจาก แต่งงานก็รู้สึกที่ตัวเองเปลี่ยนไปมาก

มุสลิมที่เรียนรู้ทัศนคติความเป็นมุสลิมจากชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่และจากคนใกล้ชิดซึ่งมี สามีเป็นมุสลิม ทำให้มุสลิมมีข้อมูลในเรื่องทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมุสลิม มีความคุ้นเคยกับ คนมุสลิม ได้พบกับคนมุสลิมเกิดความรู้สึกประทับใจทำให้สนใจเรียนรู้ในศาสนาอิสลาม มุสลิมที่ เรียนรู้เรื่องความศรัทธา การปฏิบัติศาสนกิจ โดยมีสามีและคนในครอบครัวเป็นผู้สอน เป็นผู้แนะนำ ช่วยเหลือ มุสลิมที่เรียนรู้ด้วยการสังเกต การสอบถาม และปฏิบัติตาม

อับรอฮีม (สัมภาษณ์ 21 มีนาคม 2553) เป็นอีกผู้หนึ่งที่เรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยการสังเกต การสอบถาม ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า “แฟนของตนเองจะเป็นคนคอยบอกอย่างไรให้ทำอะไรไม่ได้ บางครั้งก็สอบถามจากพ่อของแฟนบ้าง ส่วนใหญ่ก็จะเป็นเรื่องวิถีชีวิตประจำวัน ส่วนเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจเช่น ละหมาด ก็พอทำได้แล้ว เรื่องการบวชปีที่ผ่านมาทำให้ได้ครบเดือน”

ผู้วิจัย : ครอบครัวของภรรยา มีบทบาทต่อการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร

อับรอฮีม : ก็มีบ้างครับปีแรกๆ ที่แต่งงานกันก็ยังสนใจที่จะคอยแนะนำ คอยสอนเกี่ยวกับเรื่องละหมาดอยู่ พอนานๆเข้าก็เริ่มห่างเหินไปบ้าง ตัวเองก็ไม่ค่อยมีเวลาที่จะไปเรียนรู้กับครูสอนศาสนามากนัก ก็อยากจะละหมาดให้ครบครับ ภรรยาก็จะคอยให้กำลังใจว่าค่อยๆพยายามไป

ผู้วิจัย : ทุกวันนี้คุณเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมุสลิมอย่างไร

อับรอฮีม : ก็ไม่ได้เรียนรู้อะไรมากนัก หลักๆก็รู้ว่าอาหารประเภทไหน ร้านไหนทานได้หรือทานไม่ได้ เนื้อสัตว์ที่ไม่ใช่หมูและไม่ได้ถูกเชือดด้วยคนมุสลิมก็ทานไม่ได้ ห้ามดื่มเหล้า ห้ามดื่มเบียร์ ห้ามของเมาทุกชนิด เรื่องการปฏิบัติละหมาดแรกๆ ก็ถามจากแฟนตนเองบ้าง เคยได้ไปเรียนรู้กับครูสอนศาสนาบ้าง บางครั้งก็ถามจากคนมุสลิมด้วยกันในชุมชน หรือหาอ่านจากหนังสือเองบ้าง

มูอัลลัฟได้รับความเอาใจใส่ จากบุคคลในครอบครัวในช่วงแรกๆของการแต่งงาน หลังจากนั้นการดูแลเอาใจใส่ในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับความเป็นมุสลิม มูอัลลัฟต้องเรียนรู้ด้วยตนเองทั้งจากบุคคลในครอบครัวและในชุมชน จากข้อมูลการสัมภาษณ์มูอัลลัฟกลุ่มตัวอย่างในเขตชุมชนชนบทดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาตามกรอบที่ได้อธิบายในบทที่ 4 พบว่ามูอัลลัฟในเขตชุมชนชนบทมีพฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเอง ประกอบด้วย

5.1.1 การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิด

การที่มูอัลลัฟเกิดความรู้สึกชอบพอกับชาวมุสลิมและคบหากันเป็นคนรัก จนถึงขั้นตัดสินใจแต่งงานใช้ชีวิตสามีภรรยาด้วยกัน เป็นการปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิด เพื่อให้ตนเองสามารถมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและเพื่อให้ตนเองได้รับการยอมรับจากครอบครัวและชุมชน

หรือสังคมของกลุ่มสมรส เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างมุสลิมในเขตชุมชนเมือง ดังที่ ซัลมา เล่าถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์และความรู้สึกของตนเองให้ผู้วิจัยฟังว่า

“เมื่อคบหากับแฟนซึ่งพอรู้ว่าเป็นมุสลิม ต้องปรับอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง ว่าถ้าเราสองคนรักกันและอยากแต่งงานกัน ตนเองคงต้องเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลาม เพราะรู้ว่าครอบครัวของแฟนคงไม่ยอมให้ลูกชายแต่งงานกับคนต่างศาสนาแน่นอน อารมณ์และความรู้สึกของเราตอนนั้นคือเมื่อเปลี่ยนเป็นอิสลามแล้ว พ่อแม่เขาจะว่ายังงัย จะยอมรับเราได้หรือเปล่า จะให้โอกาสเรามั้ย” (ซัลมา, 2552)

เช่นเดียวกับ มุสลิมท่านอื่น ได้แก่ ฮาดี อาลี ซอและห์ และมารียะห์ ที่เริ่มปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดของตนเอง เมื่อตนเองได้พบกับคนมุสลิมและให้ความสนใจต่อกันพิเศษมากกว่าความรู้จักปกติทั่วไป ด้วยเหตุผลด้านความรัก และความรู้สึกที่ดีต่อกันต้องการที่จะแต่งงานกับคนมุสลิม จึงต้องสร้างสัมพันธภาพที่ดีเพื่อให้ตนเองได้รับการยอมรับจากมุสลิมคนนั้นและจากครอบครัวของมุสลิม มุสลิมจึงเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้สอดคล้องกับสามีหรือภรรยาของตนเองดัง เป็นการปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นจากอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง โดยที่ไม่มีการขอร้องหรือบังคับจากฝ่ายที่เป็นมุสลิม ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับในพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของตนเอง เป็นสิ่งที่มุสลิมมีความต้องการมากที่สุดในช่วงแรกที่ได้ทำการรู้จักกับมุสลิม มุสลิมปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดเพื่อให้ตนเองสามารถมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ให้เกิดการยอมรับเป็นพฤติกรรมให้เห็นเช่น การแต่งกายของมุสลิมหญิงและการเลือกรับประทาน

มุสลิมศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับมุสลิมจากหนังสือที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามหรือมุสลิมด้วยตนเอง การสอบถามในสิ่งที่ตนเองสงสัยหรือไม่เข้าใจจากคนใกล้ชิดหรือคนที่รู้จักซึ่งเป็นมุสลิม พฤติกรรมต่างๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่ามุสลิมเกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดการปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิด ดังเช่น มุสลิม ก. ฮับเซาะห์ โลตา อูสมาน อาลี ปรับเปลี่ยนแนวคิดเรื่องการแต่งกายจากเดิมหันมาแต่งการแบบมุสลิม โดยมุสลิมหญิงคลุมฮิญาบ มุสลิมชายนุ่งโสร่งอยู่บ้านหรือไปงานบุญ

“ตอนที่ยังไม่ได้เป็นมุสลิมก็แต่งตัวค่อนข้างเปิดเผย แต่หลังจากได้เรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและแต่งงานมาเป็นมุสลิม ตนเองแต่งกายรัดกุมมากขึ้น เสื้อผ้าเก่าที่ดูไม่เรียบร้อย ประเภทเสื้อคอกว้าง เสื้อสายเดี่ยว ก็เก็บไปแจกเพื่อนฝูงญาติพี่น้องหมด เวลาอยู่ในบ้านเดี๋ยวนี้ก็คลุมฮิญาบเพราะเราต้องพบเจอลูกค้าที่มาตัดเสื้อผ้า ลูกค้าที่เป็นพุทธยังชมเลยว่าพอเป็นมุสลิมเราแต่งตัวสวยขึ้นนะ ทุกครั้งที่เราไปทำธุระนอกบ้านจะคลุมฮิญาบเสมอ” (ฮับเซาะห์, 2553)

“ไม่ชอบเลยแต่งกายแบบมุสลิม รู้สึกแตกต่างจากคนอื่น เวลาต้องไปเจอคนอื่นๆที่เป็นคนพุทธ แต่ตอนนี้รู้สึกปรับได้แล้ว และรู้สึกว่าตนเองเป็นมุสลิมแล้ว” (มูอัลลัฟ ก, 2552)

“แต่งกายแบบมุสลิม โดยเฉพาะผู้หญิงเวลามีนงานบุญแต่งตัวกันสวยดี ตนเองแต่งตัวแบบมุสลิมครั้งแรกก็วันที่ทำพิธีนิกะห์นั่นแหละ พอดูกระจกเห็นตัวเองในชุดมุสลิมรู้สึกว่าตัวเองเปลี่ยนไปมาก สวยไปอีกแบบ” (ไลลา, 2552)

“ชอบชุดผู้หญิงมุสลิม เวลามีนงานแต่งงาน งานบุญแต่งตัวกันสวยดี ไม่เหมือนชาวพุทธไม่ค่อยสนใจกับเสื้อผ้าการแต่งตัวมากนัก โดยเฉพาะ บางครั้งไม่รู้หрокไปไหน แต่ถ้ามุสลิมถ้ามีการแต่งตัว เป็นชุดมีสีสันต่างๆ เค้าได้เลยว่าต้องไปงานบุญ” (อุสมาน, 2552)

“การแต่งกายแบบมุสลิม ทำให้คนที่เห็นเรารู้ได้ทันทีที่เราเป็นมุสลิม ถึงแม้ว่าจะไม่เคยรู้จักกันมาก่อนก็ตาม อย่างผมถ้าไม่นุ่งโสร่งใส่หมวกก็ไม่มีใครรู้ว่าผมเป็นมุสลิม” (อาลี, 2553)

นอกจากเรื่องการแต่งกายแล้วเรื่องอาหารการกินก็เป็นสิ่งสำคัญสำหรับมูอัลลัฟ จากเดิมที่มูอัลลัฟรู้ว่าเป็นมุสลิมกินหมูได้ แต่พอเข้ารับอิสลามแล้วไม่ใช่กินเนื้อหมูไม่ได้อย่างเดียวเท่านั้น แต่เนื้อสัตว์อื่นๆเช่น เนื้อไก่ เนื้อเป็ด หรือเนื้อวัว ที่ไม่ได้ถูกเชือดโดยคนมุสลิมนั้นก็ทานไม่ได้ มูอัลลัฟต้องปรับอารมณ์และความรู้สึกของตนเองในการเลือกรับประทานอาหาร จากประสบการณ์เดิมที่มูอัลลัฟรู้มาเพียงว่าอิสลามไม่กินหมู ก็ต้องมาปรับเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิดของตนเองในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มุสลิมทำได้หรือทำไม่ได้

“ชอบกินข้าวขาหมูนะ ตั้งแต่เป็นอิสลามเคยนึกอยากแอบไปซื้อกินนะเพราะเห็นแล้วอยาก และถ้าแอบไปซื้อกินก็คงไม่มีใครรู้ แต่ศาสนาอิสลาม นี่ซิ สอนไว้ว่า ไม่มีใครรู้แต่อัลลอฮ์ รู้” (มุซา, 2553)

“แต่ก่อนนั้นคิดแต่เพียงว่าจะไรที่ไม่ใช่เนื้อหมูและไม่ได้มาจากเนื้อหมู ไม่ใช่น้ำมันหมู อิสลามทานได้หมด แต่พอมาเป็นอิสลามคบกับคนมุสลิมถึงจะทราบว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำมาจากหมู รวมทั้งเนื้อสัตว์ที่ไม่ใช่มุสลิมเป็นผู้เชือดก็ทานไม่ได้” (มุฮัลลัฟ ก, 2552)

“รู้เกี่ยวกับอิสลามอย่างเดียวว่าไม่กินหมู ไม่กินอาหารร้านที่ไม่ใช่อิสลามถึงแม้จะไม่มีหมู ส่วนเรื่องอื่นไม่เคยรู้มาก่อนเลย เคยนึกอยากกินข้าวขาหมูนะเวลาไปทำธุระคนเดียว แต่นึกถึงแฟน บอกว่าเป็นมุสลิมแล้วถ้าแอบทำอะไรที่อิสลามห้ามถึงแม้ไม่มีใครรู้แต่อัลลอฮ์ รู้เลยต้องบังคับตัวเองไม่ให้อยากกิน ” (มุฮัลลัฟ ข, 2552)

“นอกจากเนื้อหมูแล้ว อิสลามก็ห้ามกินเหล้า กินเบียร์ หรือของที่ทำให้มีเมามากๆ เวลาเดินผ่านร้านอาหารประจำรู้สึกอยากกิน ก็กินไม่ได้แล้ว เคยร่วมวงเหล้าเบียร์กับเพื่อนๆ ก็ต้องค่อยๆ ห่างออกมาเพื่อนบางคนก็เข้าใจ บางคนก็ว่าเราบ้าอยู่ดีๆ ต้องไปอดโน่น อดนี่คิดยังไง ” (อิบรอฮีม, 2553)

5.1.2 การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อและทัศนคติ

การที่มุฮัลลัฟมีความเชื่อและความศรัทธาในศาสนาหรือความเชื่อเดิมของตนอยู่ไม่ว่าจะเคร่งครัดมากน้อยอย่างไรก็ตาม เมื่อมุฮัลลัฟต้องเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามแล้วสิ่งที่สำคัญคือ มุฮัลลัฟต้องไม่กราบไหว้หรือเคารพเทวรูป รูปปั้นใดๆ ทั้งสิ้น ไม่นับถือหรือเชื่อถือพระเจ้าใดๆ ทั้งสิ้น มุฮัลลัฟต้องเชื่อถือพระเจ้าองค์เดียวเท่านั้นคือ อัลลอฮ์(ซบ.) และมุฮัลลัฟจำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อและทัศนคติ และให้ตนเองพร้อมที่จะเรียนรู้ ในเรื่องหลักการของศาสนาอิสลาม กระตุ้นให้ตนเองเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้และตัดสินใจปรับเปลี่ยนความเชื่อถือ และการปฏิบัติสิ่งใดๆ ก็ตามที่เคยมีอิทธิพลเหนือจิตใจของตนเองก่อนที่จะมานับถือศาสนาอิสลามนั้นมุฮัลลัฟต้องตัดขาดอย่างสิ้นเชิง เพื่อให้ตนเองเกิดความเชื่อถือและมีทัศนคติต่อการเรียนรู้ในหลักการของศาสนาอิสลาม ก่อให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเอง ขึ้น เช่นที่ขอและให้ ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า

“ตนเองเกิดในครอบครัวที่นับถือศาสนาพุทธ ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้องนับถือศาสนาพุทธ ตัวเองก็เคยบวชเรียนมาแล้ว ก็มีความเข้าใจในศาสนาพุทธในระดับหนึ่ง ได้รู้ได้เห็นขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ มากมาย ตนเองโตมากับครอบครัวที่มีความเคร่งครัดในศาสนาพุทธ ปฏิบัติธรรม ธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ตามที่บรรพบุรุษถ่ายทอดต่อกันมา ไม่เคยสนใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนมุสลิมมาก่อน แต่เมื่อมาชอบสาวมุสลิมและต้องการแต่งงานด้วยตนเองก็ต้องปรับเปลี่ยนความเชื่อถือและทัศนคติต่างๆ จากเดิมตามวิถีชาวพุทธมาเป็นอิสลาม ซึ่งเรื่องที่ต้องปรับเปลี่ยนมากคือเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจหรือพิธีกรรมต่างๆ ของพุทธกับของอิสลามมีความแตกต่างชัดเจน ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับการปฏิบัติกรรมดีเป็นสิ่งสำคัญสูงสุดสำหรับมุสลิมทุกคนที่บรรลุนิติภาวะ ขณะที่คนพุทธต้องไหว้พระ แต่ไม่ให้ความสำคัญในการไหว้พระอย่างเป็นทางการ เป็นกิจลักษณะ นิกะห์ ไหว้เมื่อไหร่ก็ไหว้ ส่วนวิถีชีวิตก็ปรับเปลี่ยนในเรื่องอาหารการกินเป็นหลัก การใช้ชีวิตด้านอื่นสำหรับตนเองคิดว่าก็ยังคงเป็นปกติเหมือนเดิม ความจำเป็นในการบอกให้ผู้อื่นรู้ว่าตนเองเป็นมุสลิมขึ้นอยู่กับแต่ละสถานการณ์ว่าจำเป็นมากน้อยแค่ไหนที่จะบอกว่าตนเองเป็นมุสลิม” (ซอและห์, 2552)

มูอัลลัฟ ก เป็นอีกผู้หนึ่งที่เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

“ไม่เคยคิดที่จะเปลี่ยนศาสนา แต่เมื่อมีเหตุให้ต้องเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามก็ต้องทำพอแต่งงานแล้ว ก็ยังคิดว่าแค่เปลี่ยนศาสนาแล้วทุกอย่างก็คงเหมือนเดิม แต่เมื่อเข้ารับศาสนาอิสลามก็รู้ได้ทันทีว่าไม่ใช่แค่การเปลี่ยนการนับถือศาสนาเท่านั้น แต่ต้องเปลี่ยนทุกอย่างที่เคยปฏิบัติตามความเชื่อถือเดิมทั้งหมด รู้สึกว่าตนเองแปลกไปจากเดิม เป็นคนใหม่ทั้งในครอบครัวเดิมและครอบครัวใหม่กับครอบครัวเดิมนั้นก็แค่รู้ว่าตนเองเปลี่ยนศาสนาแล้วความสัมพันธ์อื่นๆ ก็ยังคงเหมือนเดิมแต่แตกต่างในเรื่องความเชื่อถือศรัทธา แต่สำหรับครอบครัวใหม่ตนเองเป็นคนใหม่ และเป็นมุสลิมใหม่ การจะทำอะไรก็จะอยู่ในสายตาของครอบครัวใหม่เสมอ รู้สึกเหมือนกับว่ามีคนคอยจ้องจับผิด ซึ่งจริงๆ แล้วเป็นความเอาใจใส่ในความเป็นมุสลิมใหม่หรือมูอัลลัฟของตนเองมากกว่า เพื่อที่จะได้ชี้แนะในสิ่งต่างๆ ให้ตนเองได้ประพฤติ ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแนวทางของศาสนาอิสลาม” (มูอัลลัฟ ก, 2552)

หลังจากที่มูฮัลล์ฟเข้ารับศาสนาอิสลามแล้ว มูฮัลล์ฟต้องปรับเปลี่ยนความเชื่อและทัศนคติที่ไม่สอดคล้องหรือแตกต่างจากความเชื่อของศาสนาอิสลามอย่างเด็ดขาด เพราะหลังจากที่ตนเองกล่าวปฏิญาณตนเข้ารับศาสนาอิสลามแล้ว สิ่งแรกก็ต้องเชื่อถือและศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียวของศาสนา มูฮัลล์ฟรู้สึกถึงตนเองที่มีสถานภาพเป็นคนใหม่ทั้งกับครอบครัวเดิมและครอบครัวใหม่ มูฮัลล์ฟจำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อและทัศนคติของตนเอง เพื่อสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างครอบครัวเดิมและครอบครัวใหม่ โดยความสัมพันธ์กับครอบครัวเดิมยังคงเป็นปกติแต่ในเรื่องความเชื่อถือศรัทธาและทัศนคติที่มีต่อการนับถือศาสนาของตนเองเท่านั้นที่เปลี่ยนไป ในส่วนของความสัมพันธ์กับครอบครัวใหม่ มูฮัลล์ฟต้องเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนตนเองให้มีความเชื่อมีทัศนคติในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในหลักการของศาสนาอิสลาม ซึ่งสมาชิกในครอบครัวเดิมได้เห็นอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเอง ถึงแม้ว่ามูฮัลล์ฟผู้นั้นจะเข้ารับศาสนาอิสลามในระยะเวลาไม่นานนัก เมื่อจำเป็นต้องให้ผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมได้รู้ว่าตนเองเป็นมุสลิมแล้ว จำเป็นที่มูฮัลล์ฟต้องสื่อสารให้ผู้อื่นรู้ว่าเป็นมุสลิม เมื่อทัศนคติและความเชื่อของมูฮัลล์ฟสอดคล้องกันจะทำให้มูฮัลล์ฟแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมา เช่นกรณีของดั่งเช่นที่ อาลี และ อุสมาน ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยไว้ว่า

“ศาสนาพุทธกับอิสลามแตกต่างกันมาก แตกต่างกันในทุกเรื่องที่เป็นวิถีชีวิต อิสลามต้องละหมาด ต้องถือศีลอด มีเงินมีทองเหลือเก็บต้องบริจาคในแนวทางศาสนา มีความสามารถที่จะไปทำฮัจย์ได้ก็ต้องไป อิสลามนับถืออัลลอฮ์องค์เดียว ถ้าจะกลัวก็ต้องกลัวอัลลอฮ์เท่านั้น สิ่งอื่นเราก็ไม่กลัว เมื่อเราศรัทธาและเชื่อมั่นในการตอบแทนของอัลลอฮ์แล้ว เราก็จะไม่ทำในสิ่งที่อัลลอฮ์ห้าม ตอนที่นับถือพุทธก็ไม่เคยเรียนเกี่ยวกับหลักการของพุทธเลย พิธีกรรมอะไรที่พ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยายที่เขาทำกันก็ทำตามๆ กันมานับถือกันหลากหลายไปหมด ไม่มีหลักแน่นอนชัดเจนเหมือนอิสลาม” (อาลี, 2553)

“สิ่งที่ผมกลัวมากที่สุดหลังจากเข้ารับศาสนาอิสลามก็คือกลัวเรื่องการตกศาสนา ตอนที่ เป็นพุทธไม่เคยนึกกลัวตกศาสนาเลย ผมศึกษาเกี่ยวกับศาสนาอิสลามด้วยตนเองอยู่ระยะหนึ่งจนมั่นใจว่าสามารถที่จะเข้ารับศาสนาอิสลามได้ แพนผมก็ไม่ได้รังเกียจที่ผมนับถือศาสนาพุทธ กลับให้โอกาสผมได้ศึกษาเรียนรู้และตัดสินใจด้วยตนเองที่จะเข้ารับศาสนาอิสลาม เราคบกันจนผมมั่นใจว่าผมพร้อมที่จะเปลี่ยนศาสนา” (อุสมาน, 2552)

จากข้อมูลดังที่ อาลี และ อูสมาน กล่าวไว้กับผู้วิจัยแสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนความเชื่อและทัศนคติเดิมที่ตนเองได้รับมาตั้งแต่เกิด เป็นความเชื่อและทัศนคติใหม่ที่เกิดขึ้นเอง ตนเองคิดและตัดสินใจด้วยตนเองไม่มีการบังคับใดๆเกิดขึ้น เป็นการเรียนรู้ของมุสลิมเพื่อตอบสนองด้านความรู้ที่มุสลิมมีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งความรู้ที่เหล่านี้เกี่ยวข้องกับความคิดและความเข้าใจของมุสลิมต่อความเชื่อและทัศนคติเดิมที่ตนเองมีประสบการณ์มาก่อน

5.1.3 การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ความคิดเห็น

มุสลิมเรียนรู้คำสอนในหลักการศาสนาอิสลามเพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ความคิดเห็นจากความเชื่อถือหรือความศรัทธาเดิมของตนเอง จนเกิดเป็นความศรัทธาในศาสนาอิสลามเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ด้วยการเรียนรู้ในเรื่องการอ่าน การท่อง บทคัมภีร์อัล-กุรอาน ที่จำเป็นต้องใช้เพื่อการปฏิบัติกรณมาซ ตามหลักการศาสนาอิสลาม เนื่องจากในทุกสถานภาพของมุสลิมเมื่อเข้ารับศาสนาอิสลามแล้วจะต้องรำลึกถึงอัลลอฮ์(ซบ.) ผู้เป็นพระเจ้าองค์เดียวเสมอ และมอบหมายตนเองให้อยู่ภายใต้การคุ้มครองของพระองค์ตลอดเวลา หลังจากที่มุสลิมได้รู้จักกับมุสลิมแล้วมุสลิมมีการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ และความคิด เช่นที่ มูซา โลลา และ ซัลมา ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า

“เรื่องที่ยากสำหรับผมในการเป็นมุสลิมก็คือการอ่านภาษาแขกหรืออ่านหนังสือแขก เพราะผมไม่ได้เรียนมาตั้งแต่เด็กๆเหมือนเด็กมุสลิมทั่วไปนี่ เพิ่งมาเป็นมุสลิมก็ยังไม่แก่ไปแล้ว ทุกวันนี้ใช้วิธีท่องจำเอาเพื่อปฏิบัติละหมาด ได้ ฝึกออกเสียงให้ถูกต้องกับครูที่สอนศาสนาบ้าง การออกเสียงภาษาอาหรับผิดก็ทำให้ความหมายผิดได้ บางครั้งมีเวลาก็เรียนรู้จากซีดีสอนมาซด้วยตนเอง” (มูซา, 2553)

“ตอนที่ตัดสินใจคบกับแฟนก็คิดแล้วว่าตนเองคงต้องเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามแน่ๆก็เลยเรียนรู้วิถีชีวิตแบบมุสลิมจากน้าสาว เริ่มจากเลิกกินหมู และก็เคยทดลองถือศีลอดด้วยนะ อดได้แค่บ่อยๆ เอง เพราะเรายังไม่มีศรัทธาเหมือนกับคนมุสลิมถึงถือศีลอดทั้งวันอย่างมุสลิมไม่ได้” (โลลา, 2552)

“เรียนรู้วิถีชีวิตมุสลิม จากเพื่อนที่เป็นมุสลิม ระหว่างที่คบกับแฟนก็รู้ว่าถ้าคิดจะแต่งงานใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันตนเองต้องเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลาม จึงเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตมุสลิมจากเพื่อนๆ และก็สอบถามจากแฟนบ้าง ก็รู้นะว่าครอบครัวแฟนไม่ชอบที่เราคบกัน แต่เรามีความจริงใจกัน คบกันมานานและก็คิดว่าถ้าตนเองเปลี่ยนศาสนาแล้วครอบครัวของแฟนคงไม่รังเกียจ” (ซัลมา, 2552)

มาริยะห์ เป็นมุฮัลล์ฟท่านหนึ่งมาก่อนจะเข้ารับศาสนาอิสลามเพื่อมาแต่งงานกับคนมุสลิม ไม่เคยสนใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามมาก่อนและคิดว่าตนเองคงไม่สามารถเปลี่ยนศาสนาได้ แต่หลังจากที่ได้รู้จักกับมุสลิมมากขึ้น มีความรู้เกี่ยวกับคนที่นับถือศาสนาอิสลามมากขึ้นจึงเริ่มเปลี่ยนแปลงความรู้ ความคิดของตนเองที่มีต่อคนมุสลิม มาริยะห์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีภรรยาได้ 4 คน ว่า สำหรับตนเองอย่างไรก็ไม่ยินยอม

“ระหว่างที่คบกันนั้น เรื่องแรกที่ตนเองต้องการรู้คือการมีภรรยาได้ 4 คน ของผู้ชายมุสลิม เพราะได้ยินเรื่องนี้มานานแต่ไม่เคยรู้ข้อเท็จจริง คิดว่าถ้าตนเองต้องเป็นมุสลิมแล้วยังไงก็ไม่ยอมให้สามีตนเองมีภรรยาได้ 4 คน เพราะถ้าเราเปลี่ยนศาสนาเพื่อแต่งงานกับเขาได้ เขาก็ต้องให้เกียรติเรา และมีเราเป็นภรรยาคนเดียว” (มาริยะห์, 2552)

จากคำบอกเล่าของ มูซา ไลลา ซัลมา และมาริยะห์ แสดงให้เห็นว่ามีมุฮัลล์ฟใช้ความรู้ ความคิดเห็นคล้อยตามหลักการปฏิบัติตนของวิถีชีวิตของมุสลิม เรียนรู้การอ่านภาษาอาหรับ การเลือกรับประทานอาหาร การประพุดิ ปฏิบัติตนตามหลักการของศาสนาอิสลาม รวมถึงเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับผู้ชายมุสลิมที่มุฮัลล์ฟได้รู้ว่า ผู้ชายสามารถมีภรรยาได้ 4 คน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง เพื่อให้ตนเองสามารถประพุดิ ปฏิบัติ มีพฤติกรรมในชีวิตประจำวันเหมือนมุสลิมทั่วไป นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จากมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนชนบท พบว่ามุฮัลล์ฟบางท่านในขณะที่คบหาอยู่กับคนมุสลิมนั้นมีการเรียนรู้เพื่อจะปรับเปลี่ยนความรู้ ความคิด จากเพื่อนที่เป็นมุสลิมของตนเอง ฮาดี เป็นผู้หนึ่งที่เรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้าน ความรู้ ความคิดเห็นคล้อยตาม จนเกิดเป็นความศรัทธาเพื่อประโยชน์ต่อตนเองสามารถปฏิบัติตนอยู่ในแนวทางถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลามได้ เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

“ตอนแรกที่ตัดสินใจแต่งงานก็คบกันได้เกือบปี เราก็ไปบอกทางบ้านของเราว่าจะแต่งงานกับมุสลิมนะ พ่อกับแม่ก็ไม่ว่าอะไรตามใจ ก่อนที่จะแต่งงานเราต้องไปเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ก่อน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในศาสนาอิสลามให้มากยิ่งขึ้นในช่วงแรกๆ ก็ได้พี่ชายของตนเองเป็นคนแนะนำนอกจากนั้นก็เรียนแบบตัวต่อตัวกับครูสอนศาสนาที่มีสยิด ครูเขาก็สอนในเรื่องหลัก ความศรัทธา หลักการปฏิบัติ และก็เรื่องต่างๆ ไป ใช้เวลาเรียนกับครูอยู่ระยะหนึ่งจนพ่อเขาเห็นแล้วว่า เรามีความเข้าใจในศาสนาอิสลามมากขึ้น และน่าจะเป็นมุสลิมได้ ผมเรียนจนได้ใบประกาศนียบัตร

มาหนึ่งใบ เป็นการรับรองว่าเราผ่านการอบรมผ่านหลักสูตรการศึกษาศาสนาอิสลามเบื้องต้น ฐุ้ลึก
ภูมิใจมาก ” (ฮาดี, 2553)

การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ความคิดเห็น ของฮาดีเป็นผลจากการที่ฮาดีมี
พี่ชายที่เข้ารับศาสนาอิสลามมาก่อน จนกระทั่งได้มาพบกับภรรยาที่เป็นมุสลิมทำให้ตนเองได้เรียนรู้ได้
คิดได้สัมผัสในความเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามของภรรยาเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งฮาดีได้ศึกษาเรียนรู้เพื่อ
การปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ความคิดของตนเอง จากครูสอนศาสนา มุอัลลัฟมีความภาคภูมิใจที่
ตนเองสามารถเรียนรู้ได้และได้รับใบประกาศนียบัตรแสดงถึงความรู้ของตนเองในระดับเบื้องต้น
เกี่ยวกับศาสนาอิสลามมากกว่าที่ตนเองเคยรู้จักอย่างผิวเผิน พฤติกรรมการเรียนรู้ของฮาดีสอดคล้องกับ
การปรับเปลี่ยนด้านความรู้ ความคิดเห็นคล้ายตามของ มุอัลลัฟ ข. ที่ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า

“ส่วนตัวแล้วคิดว่าศาสนาทุกศาสนาไม่แตกต่างกันหรอกในเรื่องการสอนให้คนที่มิมีศาสนา
ทำแต่ความดี ละเว้นความชั่วต่างๆ ทุกศาสนาก็มุ่งสอนให้เราเป็นคนดี ความแตกต่างของแต่ละศาสนา
ก็เป็นเรื่องที่แตกต่างกันทางความเชื่อถือ ความศรัทธา และหลักการปฏิบัติตามศาสนา ศาสนาอิสลามมี
คัมภีร์อัลกุรอาน ที่เป็นภาษาเดียวไม่ว่ามุสลิมประเทศไหนก็อ่านได้เหมือนกันหมด มุสลิมทั่วโลก
ยึดถือคัมภีร์อัลกุรอาน เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เห็นเด่นๆ มุสลิมอ่านกันก็อยากอ่านเป็นบ้าง ได้
ฟังแล้วเพราะดี ทั้งที่แต่ก่อนไม่เคยสนใจเกี่ยวกับเรื่องของศาสนาอิสลามเลย แต่หลังจากที่ต้องเข้า
ศาสนาอิสลามแล้วก็สนใจอยากเรียนรู้นะ แต่ไม่รู้จะเรียนจากใครนี่สิ แฟนก็ไม่สนใจที่จะสอนสัก
เท่าไร ปล่อยให้เราเรียนรู้อย่างมากว่า นึกแล้วก็น้อยใจนะ แต่ก็ไม่ได้คิดที่จะกลับไปเป็นพุทธเหมือนเดิม
นะ” (มุอัลลัฟ ข,2552)

จะเห็นได้ว่าหลังจากที่มุอัลลัฟเข้ารับศาสนาอิสลามแล้วมีการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการ
ปรับเปลี่ยน ความรู้ ความคิดเห็นเดิมของตนมาศึกษาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามมากขึ้น ทำให้
เกิดการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนความรู้ความคิดของตนเอง มีความเข้าใจในความแตกต่างของศาสนา
อิสลามกับศาสนาพุทธที่ตนเองเคยนับถือ มุอัลลัฟเริ่มมีความคิดเห็นคล้ายตามในสิ่งที่ตนเองได้รับรู้
ใหม่

5.1.4 การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านบุคลิกภาพ

มูฮัลล์ฟในเขตชุมชนชนบททั้งชายและหญิงมีการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพโดยมีวัตถุประสงค์ที่เหมือนกันคือ เพื่อเรียนรู้และแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้ผู้อื่นได้รับรู้ว่าตนเองเป็นมุสลิมเช่นเดียวกับมูฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมือง โดยบุคลิกภาพของมูฮัลล์ฟที่เปลี่ยนไปนั้นแสดงออกให้เห็นด้วยการแต่งกาย การพูดจา การเปิดเผยตนเองในสถานการณ์ที่จำเป็นหรือในสถานการณ์ที่ต้องการให้ผู้อื่นทราบว่าตนเองเป็นมุสลิม ในสถานการณ์ต่างๆ ไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีของศาสนาอิสลามนั้น มูฮัลล์ฟมีวิถีชีวิตประจำวันเป็นปกติอย่างที่เคยเป็นมาก่อนที่จะเข้ารับอิสลามไม่มีสิ่งใดแตกต่างไปจากเดิม มูฮัลล์ฟหญิงบางคนแสดงให้เห็นจากการแต่งกาย ส่วนมูฮัลล์ฟชายการแต่งกายจะไม่บ่งบอกได้ว่าเป็นมุสลิมหรือไม่นอกเสียจากมูฮัลล์ฟชายจะแต่งกายเพื่อไปมัสยิดหรือไปร่วมงานบุญในชุมชน แต่สำหรับบางคนจากบุคลิกภาพที่ตกเย็นเคยตั้งวงกินเหล้าก็เปลี่ยนไป ดังเช่นมูฮัลล์ฟหลายท่านได้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยดังนี้

“ปกติเคยตั้งวงกินเหล้ากับเพื่อนๆบ่อยมาก แต่หลังจากเข้ารับศาสนาอิสลามแล้วก็เลิกเลยนะ เพราะรู้ว่าศาสนาอิสลามการกินเหล้าเป็นข้อห้าม ก็เหมือนกับที่ศาสนาพุทธบอกว่าการกินเหล้าผิดศีลนั่นแหละ ผมว่าการเลิกเหล้าไม่ใช่เรื่องยากอยู่ที่ความตั้งใจจริง แรกๆก็รู้สึกยากแต่ต้องหักห้ามใจและต้องเลิกเหล้าให้ได้จริง การกินอาหารก็ต้องระวังมากขึ้น ไม่ใช่ว่าร้านไหนไม่ขายหมูก็ทานได้ในการกล่าวคำทักทายระหว่างคนมุสลิมด้วยกันก็ต่างจากคนพุทธคือเวลาเราเจอคนที่ไม่ใช่มุสลิมก็จะใช้การยกมือไหว้สวัสดีกัน แต่มุสลิมด้วยกันจะกล่าวคำทักทายเป็นภาษาอาหรับพร้อมกับการสัมผัสมือกัน เวลาไปมัสยิดผู้ชายก็จะนุ่งโสร่ง แรกๆเลยผมก็นุ่งไม่เป็นนะ แต่พอเริ่มนุ่งได้เวลาอยู่บ้านก็นุ่งโสร่งบ่อยขึ้น” (อิบรอฮีม, 2553)

“สังเกตดูว่าปกติเขาแต่งกายกันแบบไหน เวลาอยู่บ้าน เวลาออกนอกบ้านควรแต่งอย่างไร ส่วนอาหารการกินก็เลือกร้านที่มุสลิมขายเท่านั้น เพราะถึงแม้ว่าเนื้อสัตว์ที่ไม่ใช่หมู เช่น ไก่หรือเนื้อวัว ถ้าไม่ได้เชือดโดยมุสลิมก็ทานไม่ได้” (ซัลมา, 2552)

“เรื่องการแต่งกายก็ดูตัวอย่างที่เห็นคนในชุมชนเขาแต่งแล้วก็แต่งตามเขา บางครั้งในเรื่องที่ ถ้าอยู่กับบ้านก็แต่งตัวปกติ ทั่วไปนอกจากว่าจะต้องไปงานบุญงานกุศลในชุมชนก็จะแต่งกายให้เข้ากับสถานการณ์ แต่งตัวให้เหมาะสมกับงานที่เราจะไปร่วม” (มูนา, 2552)

“ตอนที่ผมเข้ารับอิสลามนี้แฟนผมก็ยังไม่ทราบครับ จนวันหนึ่งผมมุ่งโสร่งใส่หมวกสีขาว มาสั่งอาหารทานนั่นแหละแฟนถึงรู้ว่าผมเข้ารับอิสลามแล้ว เราก็คุยกันมากขึ้นเค้าก็แนะนำว่าเป็น อิสลามต้องทำแบบนี้ แบบนี้ อะไรทำได้ ทำไม่ได้ อะไรกินได้กินไม่ได้” (ฮาดี, 2553)

“ผมไม่เคยมุ่งโสร่งมาก่อน พอมุ่งครั้งแรกรู้สึกตัวเองแปลกๆ ไป ผู้ชายมุสลิมถ้าไม่สวม หมวกไม่มุ่งโสร่งให้เห็น ผมว่าถ้าไม่รู้จกกันมาก่อนก็คงบอกไม่ได้ครับว่าใครเป็นพุทธใครเป็นมุสลิม ส่วนผู้หญิงถ้าเห็นมีผ้าคลุมผมมาบอกได้ทันทีเลยว่าเป็นมุสลิมแน่นอน นอกจากการแต่งกายแล้ว เรื่อง อาหารการกิน เช่นเรื่องคัมhle้า แต่ก่อนเรียกว่าผมก็คัมhle้าทุกโอกาสนะ แต่พอมาเข้ารับอิสลามhle้าเป็น เรื่องแรกเลยที่ผมเรียนรู้ว่าต้องเลิก ตอนนั้นก็เลิกhle้าได้แล้ว แต่ตอนเป็นพุทธทั้งๆที่รู้ว่าผิดศีล แต่ก็เลิก ไม่ได้แปลคดี นอกจากไม่คัมhle้าแล้วอาหารทุกอย่างที่ไม่ใช่มุสลิมทำหรือไม่ใช่ร้านมุสลิมก็ทาน ไม่ได้” (ฮาดี, 2553)

“สำหรับผู้หญิงแค่การแต่งกายมีผ้าฮิญาบคลุมก็บอกให้คนอื่นรู้ได้ทันทีว่าเราเป็นมุสลิม ไม่ ต้องบอกต้องพูดว่าเราเป็นใคร ทำให้เกิดความเข้าใจในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ช่วยให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่มุสลิมรู้ว่าเราเป็นมุสลิม รู้ว่าเราแตกต่างจากพวกเขาอย่างไร ทำให้ผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมเข้าใจได้ว่า ถ้ามีสิ่งที่จะต้องปฏิบัติต่อกันนั้นมีขอบเขตอย่างไร” (ฮับเซาะห์, 2553)

การปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพของมุอัลลัฟในเขตชุมชนชนบททุกคน เมื่อเข้ารับศาสนาอิสลาม จะได้รับการตั้งชื่อใหม่เช่นเดียวกับมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมือง มุสลิมชายมีชื่อใหม่ เช่น อูสมาน อิบรอฮีม ฮาดี อาลี ซอและห์ มูซา มุสลิมหญิงหรือมุสลิมะหุ มีชื่อเรียกใหม่ เช่น ซัลมา มารียะห์ ฮับ เซาะห์ อามีนะห์ ไลลา มูนา มุอัลลัฟต้องเรียนรู้การท่องจำบทคัมhle้าที่จำเป็นต้องใช้สำหรับการปฏิบัติ นมาซ ต้องฝึกท่องจำและออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน ในเรื่องการรับประทานอาหารมุอัลลัฟมีความ เข้าใจที่ชัดเจนมากขึ้นว่านอกจากมุสลิมจะไม่ทานเนื้อหมูแล้ว สัตว์อื่นที่เป็นอาหารแต่ไม่ได้ถูกเชือด ด้วยมุสลิมด้วยการกล่าวนามพระเจ้านั้นมุสลิมก็ทานไม่ได้ การรับประทานอาหารไม่สามารถเลือกร้าน ที่อยากรับประทานได้ มุอัลลัฟต้องเลือกร้านขายอาหารที่เป็นร้านของมุสลิมเท่านั้น มุอัลลัฟหญิงมีการ เรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพด้วยการปรับเปลี่ยนการแต่งกายใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงเสื้อผ้าเครื่อง แต่งกายให้มีสุภาพเรียบร้อยมากขึ้น เช่นกรณีของฮับเซาะห์ที่เก็บเสื้อผ้าเก่าที่ดูไม่เรียบร้อย ประเภท เสื้อคอกว้าง เสื้อสายเดี่ยว ไปแจกเพื่อนฝูงญาติพี่น้องหมด บ้านเรือนที่พักอาศัยของมุอัลลัฟในเขต

ชุมชนชนบทส่วนมากปลูกบ้านมีลักษณะคล้ายๆ กันคือเป็นบ้านไม้ สองชั้นบ้าง ชั้นเดียวใต้ถุนสูงบ้าง บางหลังมีการต่อเติมชั้นล่างหรือชั้นใต้ถุนให้สมาชิกในครอบครัวที่แต่งงานแล้วแยกมาอยู่ต่างหากเป็นส่วนตัว บางหลังมีการกั้นห้องเพิ่มเติม

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมออัลฟพบว่า มออัลฟมีวิธีการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดให้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ให้สอดคล้องกับบุคคลในครอบครัวหรือชุมชนที่อยู่อาศัยเพื่อแสดงถึงความเป็นสมาชิกของชุมชน มออัลฟปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อและทัศนคติให้เข้ากัน โดยเปลี่ยนความเชื่อถือเดิมและหันมาให้ความสำคัญต่อหลักการของศาสนาอิสลามมากขึ้นกว่าที่เคยรู้จักมาก่อน มออัลฟปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ความคิด เพื่อให้เกิดเป็นความศรัทธาขึ้นแก่ตนเองสามารถปฏิบัติตนอยู่ในแนวทางถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลาม และเพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านบุคลิกภาพ วัจนภาษาและอวัจนภาษา เพื่อแสดงความเป็นมุสลิมของคนให้ผู้อื่นได้รับรู้ การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมออัลฟในเขตชุมชนชนบทจากข้อมูลพบว่า ประกอบด้วย การสังเกต การสอบถาม การบอกเล่า การเรียนกับครู สอนศาสนาหรือผู้นำศาสนา จากสถาบันสอนศาสนา และ การอ่านหนังสือหรือจากสื่ออื่นๆ

การเรียนรู้ด้วยการสังเกต

มออัลฟทั้งชายและหญิงในเขตชุมชนชนบทเมื่อได้เข้ารับศาสนาอิสลามแล้ว จำเป็นต้องให้ความสนใจและต้องการเรียนรู้เพื่อสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมนั้น มออัลฟเริ่มต้นด้วยการสังเกตจากคนใกล้ชิด เช่นเพื่อนของตนเอง หรือคนรู้จักที่เป็นมุสลิม และหลังจากที่ได้คบหากับคนมุสลิมและยอมรับเป็นคนรักกันแล้ว ก็เริ่มสังเกตจากคนรักของตนเอง หลังจากนิกะหฺ (แต่งงาน) จากสถานะคนรักก็เปลี่ยนเป็นสามี ภรรยา และเมื่อมออัลฟได้เข้าไปอยู่ในครอบครัวของสามีหรือภรรยาหรือไปอยู่ในชุมชนมุสลิม บุคคลในครอบครัวหรือในชุมชนที่มออัลฟอาศัยอยู่ บุคคลเหล่านั้นก็จะเป็นตัวอย่างให้มออัลฟได้เรียนรู้ด้วยการสังเกตในพฤติกรรมต่างๆ ที่มุสลิมเหล่านั้นสื่อสารออกมา สิ่งที่มออัลฟเรียนรู้ด้วยการสังเกตเช่นการออกเสียงเรียกชื่อบุคคลที่เป็นภาษาอาหรับ สังเกตการแต่งกายของมุสลิมทั่วไปในครอบครัวและในชุมชนของตนเอง เช่นเวลามีนงานบุญในชุมชน มุสลิมจะมีการแต่งกายไปร่วมงานด้วยเสื้อผ้าที่สวยงาม มุสลิมหญิงบางคนมีชุดใส่เพื่อการออกงาน โดยเฉพาะ ในเรื่องของการปฏิบัติศาสนกิจมออัลฟเรียนรู้ด้วยการสังเกตพฤติกรรมของมุสลิมเมื่อได้ยินเสียงเรียกบอกเวลา نماซ คนมุสลิมก็จะเตรียมตัวมาซ (ละหมาด) มออัลฟทุกคนเรียนรู้การปฏิบัติตนมาซจากการสังเกต ท่วงท่าต่างๆ ในขณะที่ปฏิบัติกรณมาซ (ละหมาด) ตามผู้นำพิธีนมาซ (ละหมาด)

“สังเกตจากมุสลิมในชุมชนและที่รู้จักต่างๆ ไปว่าผู้ชาย ผู้หญิงเขาแต่งตัวกันอย่างไรการแต่งกายเรียนรู้ไม่ยากหรอกครับ เรื่องการปฏิบัติเรียนรู้น่ากว่า ผู้ชายมุสลิมถ้าไม่สวมหมวกไม่นั่งโสร่งให้เห็น ผมว่าถ้าไม่รู้จักกันมาก่อนก็คงบอกไม่ได้ครับว่าใครเป็นพุทธใครเป็นมุสลิม ส่วนผู้หญิงถ้าเห็นมีผ้าคลุมผมมาบอกได้ทันทีเลยว่าเป็นมุสลิมแน่นอน เพราะการคลุมผมของผู้หญิงมุสลิมเป็นวัฒนธรรมเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนใคร ส่วนอาหารก็สังเกตไม่ยากว่าร้านไหนทานได้ไม่ได้ร้านที่เป็นมุสลิมส่วนใหญ่จะสัญลักษณ์คำว่า ฮาลาล ให้เห็นชัด หรือไม่ก็มีคำภาษาอาหรับแสดงไว้ให้เห็น ถ้าคนขายเป็นผู้หญิงส่วนมากก็จะคลุมฮิญาบ” (ฮาดี, 2553)

“เรื่องการแต่งกายก็สังเกตดูว่าปกติเขาแต่งกายกันแบบไหน เวลาอยู่บ้าน เวลาออกนอกบ้านควรแต่งอย่างไร ส่วนอาหารการกินก็เลือกร้านที่มุสลิมขายเท่านั้น เพราะถึงแม้ว่าเนื้อสัตว์ที่ไม่ใช่หมู เช่น ไก่หรือเนื้อวัว ถ้าไม่ได้เชือดโดยมุสลิมก็ทานไม่ได้” (ซัลมา, 2552)

“เวลาที่คนในชุมชนเขาเจอกันก็เห็นเขาทักทายกัน ด้วยการกล่าวเป็นภาษาอิสลามพร้อมกับจับมือกัน ส่วนเรื่องการแต่งกายก็ดูตัวอย่างที่เห็นคนในชุมชนเขาแต่งแล้วก็แต่งตามเขา” (มูนา, 2552)

“ครั้งแรกที่ได้รู้จักกับแฟนก็ทราบว่าเขาเป็นมุสลิมเพราะเขาคลุมฮิญาบ ก็ยังไม่ได้สนใจเค้ามากนักคิดจีบสนุกสนุกและตนเองก็ไม่เคยสนใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตของมุสลิมมาก่อน แต่เนื่องจากเราเรียนมหาวิทยาลัยเดียวกันแต่ต่างคณะ มีโอกาสได้ทำกิจกรรมของมหาวิทยาลัยด้วยกัน จากนั้นก็ได้พูดคุยทักทายกันมากขึ้น ประทับใจในความเรียบร้อยของเขา ทำให้เราเริ่มหันมาสนใจเขามากขึ้น” (ชอและห์, 2552)

“เรื่องทั่วไปอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติศาสนกิจ ก็สังเกตจากมุสลิมคนอื่นว่าเขาทำกันอย่างไรก็ทำตามเขา ก็ค่อยๆ เรียนรู้ สงสัยอะไรก็ถามจากคนใกล้ชิดและมุสลิมคนอื่นๆ ที่เรารู้จัก” (มูซา, 2553)

“ผมเองมีพี่น้องทั้งหมด 6 คน เป็นผู้ชาย 5 คน ผู้หญิง 1 คน พี่ชายทุกคนมีภรรยาเป็นมุสลิมทั้งหมด ผมเลยได้สังเกตเรียนรู้วิถีชีวิตของมุสลิมจากพี่ชาย นอกจากนั้นบ้านของตนเองก็อยู่ใกล้มัสยิดเลยได้ซึมซับวิถีชีวิตแบบมุสลิมจากผู้คนในชุมชน” (ฮาดี, 2553)

เห็นได้ว่ามูฮัลล์ฟเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมทั้งในเรื่องการศรัทธา การปฏิบัติ และการดำเนินชีวิตของมุสลิมในครอบครัวของมูฮัลล์ฟเองรวมถึงในชุมชนที่มูฮัลล์ฟอาศัยอยู่ด้วยการสังเกต เช่นการสังเกตเห็นความแตกต่างด้านการแต่งกายของมุสลิมกับบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่มุสลิมและมูฮัลล์ฟบางคนได้พบเห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมุสลิมจากมาก่อนที่จะแต่งงานกับมุสลิม มูฮัลล์ฟบางคนสังเกตเห็นการแต่งกายของผู้หญิงมุสลิม จึงให้ความสนใจเป็นพิเศษ จากนั้นจึงได้ทำความรู้จักกันและสนิทสนมกันจนเป็นคู่รักกันที่คาดหวังจะแต่งงานอยู่ด้วยกัน

ในเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนมาซและการถือศีลอด ที่มูฮัลล์ฟเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมของมุสลิมในครอบครัวและในชุมชน ได้เรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจากการที่ได้เห็นการปฏิบัตินมาซหลังจากที่ชาวมุสลิมได้ยื่นเสียงอาซาน (การบอกกล่าวถึงเวลานมาซ) จากมัสยิด ซึ่งทำการอาซานทุกวันๆละ 5 เวลา เพื่อให้มุสลิมได้ทราบเวลาและเตรียมตัวทำนมาซ มูฮัลล์ฟสังเกตถึงพฤติกรรมที่มุสลิมแสดงความเคร่งครัดในเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ ในเดือนที่มีการถือศีลอดบ้านใกล้เรือนเคียงในชุมชนมักจะทำอาหารมื้อพิเศษในช่วงการละศีลอด มีการไปนมาซในเวลากลางคืนตลอดเดือนที่ถือศีลอด บางครั้งมีการทำอาหารเพื่อแจกจ่ายในระหว่างเพื่อนบ้านในชุมชน หรือบางบ้านก็จะมีการทำบุญเลี้ยงละศีลอด

การเรียนรู้ด้วยการสอบถาม

มูฮัลล์ฟในเขตชุมชนชนบทเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยการสอบถามจากคนใกล้ชิด โดยเฉพาะสามีหรือภรรยาของตนเอง จากเพื่อนหรือผู้ใกล้ชิดที่เป็นมุสลิม จากสมาชิกในครอบครัวของสามีหรือภรรยาของตนเอง และจากมุสลิมทั่วไปที่มูฮัลล์ฟรู้จักเช่นเดียวกับมูฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมือง มูฮัลล์ฟส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับมุสลิม หรือ บางคนก็มีแต่เพียงผิวเผิน จึงมีความเข้าใจในหลักการของศาสนาอิสลามอย่างไม่ถูกต้อง การเรียนรู้ด้วยการสอบถามจากผู้ที่เป็นมุสลิมและมีความรู้ในหลักการของศาสนาอิสลามจึงช่วยให้มูฮัลล์ฟเกิดการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่ถูกต้อง เมื่อเกิดข้อสงสัยในเรื่องราวหรือประเด็นต่างๆที่ตนเองไม่เข้าใจ จึงเกิดการสอบถามเพื่อให้ตนเองเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง

“มะของแฟนหนู จะเป็นผู้คอยบอกคอยสอนเสมอ เขาชอบมากเวลาที่หนูถามเกี่ยวกับเรื่องศาสนา มะเขาจะอธิบายชะยาวเลย เข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง บางเรื่องที่ไม่เข้าใจก็จะถามจากแฟนตนเอง บ้าง เขาก็จะบอกเท่าที่เขารู้นะ” (มูนา, 2552)

“เรียนรู้ด้วยตนเองสงสัยอะไรก็ถามครูสอนศาสนาคนที่สอนผม หรือบางครั้งเมื่อมีโอกาสก็ถามจากอิหม่ามบ้างที่มัสยิดบ้าง” (อาลี, 2553)

“เรียนรู้จากเพื่อนและก็จากแฟน เรื่องที่เกี่ยวข้องที่ผู้หญิงมุสลิมต้องเรียนรู้ส่วนมากก็จะถามจากเพื่อนๆ ส่วนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักการต่างๆ ของศาสนาอิสลามส่วนใหญ่แล้วแฟนก็จะเป็นคนคอยบอกบางครั้งที่ก็มีคนใกล้ชิดในบ้านคอยบอกคอยเตือนเสมอ” (ซัลมา, 2552)

“เรียนรู้ด้วยตนเองสงสัยอะไรก็ถามครูสอนศาสนาคนที่สอนผม หรือบางครั้งเมื่อมีโอกาสก็ถามจากอิหม่ามบ้างที่มีสัจด์บ้าง” (อาลี, 2553)

“เมื่อสงสัยอะไรเกี่ยวข้องกับศาสนา ก็ถามจากคนใกล้ชิดและมุสลิมคนอื่นๆ ที่เรารู้จัก เช่นเรื่องพิธีกรรม อาหารการกิน การปฏิบัติศาสนกิจ หรือ การปฏิบัติตนตามหลักของศาสนา” (มุซา, 2553)

“ทุกคนที่ใกล้ชิดคุ้นเคยถามหมด เราเป็นมุสลิมใหม่ก็ต้องค่อยๆ ศึกษาไปเหมือนเด็กที่เริ่มเรียนหนังสือนั่นแหละ มีอะไรสงสัย อะไรไม่เข้าใจก็ถามเลย ตนเองจะได้ทำในสิ่งที่สงสัยได้อย่างถูกต้อง” (ฮับเซาะห์, 2553)

“ผมมีเพื่อนเป็นมุสลิม ก็ถามในสิ่งที่สงสัยจากเพื่อนบ่อยครั้งเข้าเพื่อนสงสัยว่าทำไมอยากรู้เรื่องของมุสลิมจัง เลยบอกเพื่อนไปว่าแอบชอบสาวมุสลิม เพื่อนถามกลับว่าเอาจริงหรือ ผมบอกเพื่อนไปว่าคนนี้อาจริง เพื่อนบอกผมว่าต้องเปลี่ยนมานับถืออิสลามนะเขาถึงจะยอมแต่งงานด้วย ก่อนหน้าที่จะรู้จักกับแฟนผมจะถามเรื่องเกี่ยวกับศาสนาอิสลามจากเพื่อนที่เป็นมุสลิมนี้แหละ ครับ” (อุสมาน, 2552)

การสอบถามจากผู้รู้ของมุอัลลัฟเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ทำให้มุอัลลัฟได้รับข้อมูลในสิ่งที่มุอัลลัฟต้องการจะเรียนรู้ โดยบุคคลที่มุอัลลัฟเรียนรู้ด้วยวิธีการสอบถามมากที่สุดคือสามีหรือภรรยาตนเอง บุคคลที่สนิทในครอบครัวของฝ่ายสามีหรือภรรยาของมุอัลลัฟ บุคคลอื่นๆ ในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ พี่น้อง ญาติ หรือแม่กระทั่งทุกคนที่มุอัลลัฟในชุมชนรู้จักและจากเพื่อนของมุอัลลัฟเองที่เป็นมุสลิม การพูดคุยสอบถามของมุอัลลัฟเป็นการสร้างความสัมพันธ์ ความสนิทสนมของมุอัลลัฟกับมุสลิม เรื่องที่มุอัลลัฟสอบถามจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจ หรือเรื่องที่มุอัลลัฟเกิดความสงสัยในสิ่งที่จะทำว่าขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลามอย่างไรหรือไม่

การเรียนรู้ด้วยการบอกเล่า

การเรียนรู้ด้วยการบอกเล่าที่มุฮัลล์ฟในเขตชุมชนชนบทได้รับจากสามีหรือภรรยาตนเอง เป็นเรื่องปกติของชีวิตคู่หนึ่งที่สามีภรรยาทั่วไปที่จะต้องใช้ชีวิตร่วมกัน นอกจากมุฮัลล์ฟทุกคนจะได้เรียนรู้ด้วยการบอกเล่าจากสามีหรือภรรยาของตนเองแล้ว มุฮัลล์ฟใช้ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญาติพี่น้องของสามีหรือภรรยา จากเพื่อนที่เป็นมุสลิม และจากบุคคลอื่นในครอบครัวของสามีหรือภรรยาที่มุฮัลล์ฟคุ้นเคย เช่นเดียวกับการเรียนรู้ด้วยการบอกเล่าของมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมือง การเรียนรู้ด้วยการบอกเล่าที่มุฮัลล์ฟได้เรียนรู้นี้เป็นสิ่งที่สืบเนื่องจากการที่มุฮัลล์ฟเป็นผู้สอบถามในสิ่งที่ตนเองไม่เข้าใจ

เมื่อมุฮัลล์ฟรู้ว่าแฟนหรือคนรักของตนเองเป็นมุสลิมแล้ว หลังจากความสัมพันธ์เริ่มพัฒนาจากคนรู้จัก เป็นเพื่อน จนเป็นคนรักขึ้นนั้น จากการได้พบปะพูดคุยกันกับคนรักของตนเองที่เป็นมุสลิม และตัดสินใจที่คบกันและมีเป้าหมายที่จะแต่งงานกันอยู่ด้วยกัน การเรียนรู้ด้วยการบอกเล่าถึงเรื่องหลักการศาสนาอิสลาม เรื่องวิถีชีวิตของผู้นับถือศาสนาอิสลาม จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้มุฮัลล์ฟเกิดการเรียนรู้ได้

“เพื่อนผมที่เป็นมุสลิมพอรู้ว่าผมชอบสาวมุสลิม ก็จะคอยบอกคอยแนะนำเสมอว่าผมต้องทำอะไรอย่างใด เช่นบอกเกี่ยวกับการทักทายกัน การใช้สรรพนามเรียกแทนชื่อของมุสลิมเวลาไปไหนกับแฟน เขาก็จะบอกว่าอะไรที่มุสลิมทำได้ทำไม่ได้” (อาลี, 2553)

“น้องชายของแฟนผมเป็นผู้แนะนำที่ดีครับ เราค่อนข้างสนิทกัน มีอะไรที่ผมทำไม่เข้าท่า เขาก็จะคอยบอกครับ เช่นท่าทางการละหมาด การออกเสียงที่คำที่เป็นภาษาอาหรับ บางครั้งสมาชิกคนอื่นในครอบครัวก็บอกครับ ทั้งเรื่องการละหมาด การถือศีลอด ช่วงที่เราเข้ามาเป็นมุสลิมใหม่ๆ มีแต่คนอยากจะบอก โน่นบอกนี่ครับ” (มุซา, 2553)

“พ่อตาผมเป็นผู้ชี้แนะ คอยสอนคอยบอกเสมอ ในเรื่องหลักการปฏิบัติต่างๆ เรื่องของขนบธรรมเนียมประเพณีของมุสลิมเช่น งานแต่งงาน งานกินบุญตามมัสยิดต่างๆ รวมไปถึงการไปเยี่ยมครอบครัวมุสลิมที่มีสมาชิกในบ้านเสียชีวิต” (ฮาดี, 2553)

“เวลาได้พูดคุยกับลูกคำที่มาตัดเสื้อผ้ากับเรา เขาก็จะบอกจะแนะนำเรา ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามค่ะ บางทีเขาจะถามเราก่อนนัยพอเราไม่รู้หรือไม่เข้าใจเขาก็จะอธิบายตามที่เขาเข้าใจนั่นแหละ” (ฮับเซาะห์, 2553)

“บัง แล้วก็มีมะของบังจะเป็นคนสอนคนบอกเราเกี่ยวกับสิ่งที่มุสลิมต้องประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะมะ จะคอยบอกคอยแนะนำเรา ตั้งแต่ว่าเราทั้งสองคบหากัน แม่ของเราเองก็ยังคงบอกเลยว่า เป็นคนอิสลามต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้” (มารีเยห์, 2552)

“แฟนผมครับหลังจากที่เราตัดสินใจคบกันจริงจัง จะคอยบอกโน่นบอกนี่ตลอดเวลา บางครั้งบอกแล้วบอกอีก เพราะกลัวว่าเราจะทำผิด นอกจากแฟนผมเองแล้วก็มีเพื่อนที่เป็นมุสลิม คอยบอกคอยแนะนำเช่นกันครับ” (อุสมาน, 2552)

“ทั้งเรื่องการอ่านภาษาอาหรับ การละหมาด แฟนบอกว่าเราเป็นมุสลิมแล้วจะถูกทดสอบ จากอัลลอฮ์ ในทุกเรื่องที่เราทำ ก่อนแต่งงานกันแม่ของแฟนก็ไม่อยากได้เราเป็นสะใภ้ เราเองก็พอรู้ แต่แฟนก็คอยบอกเสมอว่าค่อยๆ เรียนรู้ขออาว (ขอพร) จากอัลลอฮ์ ให้แม่เข้าใจเรา ทุกวันนี้เราคิดว่าอัลลอฮ์ได้ให้ในสิ่งที่เราขอ” (ไอลา, 2552)

ลักษณะทั่วไปของการเรียนรู้ด้วยการบอกเล่าของมุสลิมกับมูอัลลัฟในเขตชุมชนชนบทเป็นการพูดคุยกันสนทนากันในสถานการณ์ปกติทั่วไป เป็นการบอกเล่าพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ ในบางครั้งการพูดคุยบอกเล่าเริ่มมาจากการที่ตัวมูอัลลัฟเองมีข้อสงสัยในบางเรื่อง แต่พอได้คุยกันหรือมีเวลาคุยกันนานขึ้นคู่สนทนาที่เป็นมุสลิมก็มักจะบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้มูอัลลัฟได้รับรู้ เป็นการบอกเล่าพูดคุยกับมูอัลลัฟในฐานะคนใกล้ชิด คนสนิท คนรู้จักทั่วไป คนที่ให้ความเคารพนับถือ เช่นเดียวกับมูอัลลัฟในเขตชุมชนเมือง เรื่องประเด็นของการพูดคุยบอกเล่าส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลาม ในเรื่องของความเชื่อถือศรัทธา เรื่องของการปฏิบัติศาสนกิจที่ศาสนา กำหนดให้ผู้เป็นมุสลิมต้องปฏิบัติ ที่สำคัญคือ การปฏิบัตินมาซ การถือศีลอด การบริจาค ตลอดจนเรื่องทั่วไปในชุมชนที่มูอัลลัฟอาศัยอยู่ การบอกเล่าพูดคุยกันระหว่างมูอัลลัฟกับมุสลิมเป็นการสร้างความสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างกันช่วยให้มูอัลลัฟสามารถใช้ชีวิตความเป็นมุสลิมได้อย่างมีความสุข ช่วยให้มูอัลลัฟเองเกิดความรู้สึกถึงความเป็นมุสลิมของตนเหมือนกับพี่น้องมุสลิมคนอื่นๆ

การเรียนรู้หลักการของศาสนา ผู้นำศาสนา หรือ จากสถาบันสอนศาสนาในชุมชน

การเรียนรู้หลักการของศาสนาอิสลามของชุมชนมุสลิมในชนบท โดยทั่วไปจะมีโรงเรียนสอนศาสนาที่เปิดสอนให้กับเยาวชนมุสลิมอยู่ในมัสยิด เด็กๆ หรือเยาวชนมุสลิมจะได้เรียนการอ่านเขียนภาษาอาหรับ การเรียนหลักความศรัทธา หลักการปฏิบัติศาสนกิจ จากครูสอนศาสนาอิสลามที่เป็นคนในชุมชนนั้น นอกจากนี้ในบางครอบครัวหรือในบางชุมชนก็จะมีบุคคลที่มีความรู้ความสามารถด้านศาสนาเป็นคนที่ให้ความรู้ต่างๆ แก่สมาชิกในชุมชน มูอัลลัฟในชุมชนชนบทไม่มี

สถาบันที่เปิดสอนศาสนาอิสลามให้กับมุสลิม เหมือนในชุมชนเมืองเช่นในกรุงเทพมหานคร ที่มีสถาบันเปิดสอนเปิดอบรมให้ความรู้กับมุสลิมหลายแห่งขึ้นอยู่กับความสนใจความต้องการที่จะเรียนรู้ของมุสลิมเอง มุสลิมในชนบทบางคนก็เคยได้เข้ามาเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามในสถาบันที่เปิดสอนในกรุงเทพ แต่เนื่องจากระยะทางที่ไกลและไม่สะดวกในเรื่องเวลา เรื่องการเดินทาง จึงทำให้มุสลิมในชนบทส่วนมากต้องเรียนรู้จากผู้นำศาสนาในชุมชน เช่นเรียนจากครูสอนศาสนา เรียนรู้จากอิหม่าม เรียนรู้จากผู้รู้คนอื่นๆทั้งในครอบครัวและในชุมชนที่มุสลิมอาศัยอยู่ เช่นที่ ชลมา ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า

“เคยไปฟังบรรยายที่สันติชน แพนพาไป ไปได้ 2 ถึง 3 ครั้ง เนื่องจากอยู่ไกลบ้าน ไปฟังก็ดี ค่ะอาจารย์สอนเข้าใจและก็ได้รู้จักเพื่อนมุสลิม ได้แลกเปลี่ยนทัศนะระหว่างกัน คุระหว่างมุสลิมด้วยกันก็เข้าใจกันดีค่ะ” (ชลมา, 2552)

การเรียนรู้กับครูสอนศาสนาหรือจากผู้นำศาสนาของมุสลิมเป็นการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีรูปแบบการสอนที่แน่นอน การเรียนไม่ต่อเนื่อง ไม่มีรูปแบบการเรียนการสอนที่ชัดเจน เป็นการเรียนรู้จากประเด็นข้อสงสัยหรือเรียนจากสิ่งที่มุสลิมไม่เข้าใจ เมื่อมีข้อสงสัยในประเด็นใดก็จะสอบถามในประเด็นนั้นจากบุคคลที่มุสลิมมั่นใจว่าให้คำตอบที่ถูกต้องได้ การเรียนกับครูสอนศาสนาหรือผู้นำศาสนาในชุมชนจึงมีลักษณะการเรียนเป็นส่วนตัว เช่นที่ อาลี และ ฮาดิ ได้เรียนรู้จากครูสอนศาสนาในชุมชน

“ไปเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามก่อนให้มั่นใจก่อนว่าจะเป็นมุสลิมได้ สามารถใช้ชีวิตแบบมุสลิมได้ ในช่วงแรกๆ ก็ได้พี่ชายของตนเองเป็นคนแนะนำให้มาเรียนแบบตัวต่อตัวกับครูสอนศาสนาที่มัสยิดนี้ ครูเขาก็สอนในเรื่องหลักความศรัทธา หลักการปฏิบัติ และก็เรื่องต่างๆ ไป ใช้เวลาเรียนกับครูอยู่ระยะหนึ่งจนพอเขาเห็นแล้วว่าเรามีความเข้าใจในศาสนาอิสลามมากขึ้น และน่าจะเป็นมุสลิมได้” (ฮาดิ, 2553)

“มีเวลาว่าง ผมก็จะไปเรียนกับครูสอนศาสนาที่มัสยิด เรียนส่วนตัวสงสัยอะไรก็สอบถามได้ทันที ครูสอนดีมากครับยินดีที่จะสอนเราเสมอทุกครั้งที่มีโอกาส” (อาลี, 2553)

การเรียนรู้ด้วยการอ่านหนังสือหรือสื่ออื่นๆ

ข้อมูลที่ได้จากมุสลิมในชนบทที่เรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยการอ่านหนังสือหรือจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากสื่ออื่นๆ ไม่แตกต่างจากมุสลิมในชุมชนเมือง จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า หนังสือหรือสื่อซีดี ที่มุสลิมในชนบทใช้เพื่อการศึกษาเรียนรู้ในหลักการของศาสนา

อิสลามเหมือนกัน มุสลิมในชนบทบางครอบครัวก็เปิดรับความรู้จากสื่อโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง เช่นเดียวกับมุสลิมในเขตเมือง

“พอมีเวลาว่างก็หาหนังสือมาอ่านมาศึกษาเองบ้าง หาซื้อแผ่นซีดีมาเปิดฟัง เปิดดูบ้าง ทั้งหัดอ่าน หัดออกเสียงคำภาษาอาหรับตามสื่อ การเปิดรับจากสื่อสำเร็จรูปก็ดีเนาะ ฟังแล้วฟังอีกดูแล้วดูอีก ได้หลายรอบ” (ฮับเซาะห์, 2553)

“มะชอบฟังรายการวิทยุมุสลิมเรา อยู่บ้านก็ได้ฟัง ไปด้วยบางเรื่องก็ไม่เข้าใจ เพราะรายการวิทยุพูดคำเฉพาะที่เป็นคำภาษาอาหรับ ก็ถามจากมะว่าคำที่ได้ยินหมายถึงอะไร มะก็จะอธิบายตามที่เข้าใจ” (มารียะห์, 2552)

วิธีการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟในเขตชุมชนชนบทที่กล่าวมา ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ด้วยวิธีการสังเกต การสอบถาม การบอกเล่า การเรียนกับครูสอนศาสนาหรือผู้นำศาสนา จากสถาบันสอนศาสนา และ การอ่านหนังสือหรือจากสื่ออื่นๆ ล้วนเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตสำหรับมุอัลลัฟในแง่มุมต่างๆ ตามหลักการศรัทธาและหลักการปฏิบัติของศาสนาอิสลาม ทำให้มุอัลลัฟรับรู้และเข้าใจในสภาพความเป็นจริงในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้อย่างถูกต้อง การแสดงอารมณ์จะอยู่ในลักษณะและขอบเขตที่เหมาะสม สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นและสังคมได้ดี สามารถทำงานที่อำนวยความสะดวกครอบครัว ชุมชน ที่ตนเองอาศัยอยู่ได้ มีความรักและความผูกพันต่อผู้อื่นในครอบครัวและชุมชน อีกทั้งสามารถพัฒนาตนเอง และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนต่อผู้อื่นได้ดีขึ้น

5.2 พฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ

พฤติกรรมของมุอัลลัฟในเขตชุมชนชนบทจะประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบ แบบแผน หรือวิธีการที่มีอยู่ในครอบครัวและชุมชนที่มุอัลลัฟอาศัยอยู่ โดยบุคคลที่มีส่วนสำคัญที่สุดที่จะช่วยให้มุอัลลัฟสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมาให้ผู้อื่นได้รับรู้คือสามีหรือภรรยาของมุอัลลัฟเอง หลังจากที่มุอัลลัฟได้นิเกหุกับมุสลิมแล้วบทบาทของสมาชิกในครอบครัวหรือในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้มุอัลลัฟเกิดการเรียนรู้และได้สื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมา เมื่อมุอัลลัฟมีความเข้าใจในสถานภาพและบทบาทของตนเองตามที่สามีหรือภรรยา รวมทั้งครอบครัวและชุมชนคาดหวัง พฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟในเขตชุมชนชนบทจะเกิดขึ้นได้โดย

ประกอบด้วย การสื่อสารภายในบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคล และ การสื่อสารกลุ่ม โดยอาศัย จิตสำนึก และสติสัมปชัญญะ เช่นเดียวกับมุสลิมในเขตชุมชนเมือง พฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์ ความเป็นมุสลิมของมุสลิมเป็นตัวกำหนดและเป็นเครื่องชี้วัดความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็น ความสัมพันธ์เชิงบวกหรือลบระหว่างกันของมุสลิมกับบุคคลอื่น ในบทบาทที่มุสลิมมีความเป็น สมาชิกในครอบครัว ในชุมชนซึ่งประกอบด้วย บทบาทความเป็นลูก และ บทบาทความเป็นสามี ภรรยา กัน และบทบาทของความเป็นสมาชิกของชุมชน

ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์มุสลิมที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนชนบท พบว่า การสื่อสาร อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมบางคนสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา มุสลิมหญิงบางคนปฏิบัติมีการเปลี่ยนแปลงการแต่งกาย บางคนก็ยังคงแต่งกายตามปกติ แต่ถ้าต้องออกไปร่วมงานในชุมชนหรือที่อื่นๆ ก็จะแต่งกายแบบผู้หญิงมุสลิมทั่วไป

การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้ผู้อื่นได้รับทราบหรือไม่ นั้นพบว่ามุสลิมใน ชุมชนชนบทส่วนใหญ่คนในชุมชนก็จะรู้จักกัน แนะนำกัน ถ้ามุสลิมเข้าไปในสถานที่ที่ไม่มีใครรู้จัก มุสลิมมาก่อนก็จะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในเวลานั้นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องสื่อสารอัตลักษณ์ความ เป็นมุสลิมของตนให้ผู้อื่นได้ทราบหรือไม่อย่างไร สิ่งที่มุสลิมสื่อสารให้เห็นถึงอัตลักษณ์ความเป็น มุสลิม พบว่า การกล่าวคำทักทายแบบมุสลิม (การกล่าวสวัสดี) การมีชื่อเรียกของตนเองที่เปลี่ยนไป การแต่งกายแบบมุสลิม และการเลือกรับประทานอาหารการเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติศาสนกิจเป็นสิ่งที่ มุสลิมใช้สื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้ผู้อื่นได้รับรู้ มีข้อสังเกตได้ว่ามุสลิมยังคงมีวิถีชีวิต เหมือนบุคคลทั่วไปในชุมชน บางครั้งการแต่งกายของมุสลิมก็สื่อสารให้เห็นอัตลักษณ์ความเป็น มุสลิม บางครั้งก็ไม่สามารถสื่อให้เห็นได้ว่าเป็นมุสลิม มุสลิมหญิงในชนบทให้ความสำคัญในการ สื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมในด้านการแต่งกายด้วยการคลุมผ้าฮิญาบ เช่นเดียวกับมุสลิมในเขต เมือง เนื่องจากเป็นสิ่งที่ครอบครัวและชุมชนให้ความสำคัญกับการแต่งกายแบบมุสลิมของผู้หญิง การ แต่งกายมีผ้าคลุมฮิญาบจึงเป็นการสื่อสารให้เห็นความแตกต่างของผู้หญิงมุสลิมกับผู้หญิงที่นับถือ ศาสนาพุทธหรือศาสนาอื่นๆ การใช้คำสรรพนาม เช่น คำว่า บัง (พี่ชาย) นิ (พี่สาว) โต๊ะเยาะห์ (ผู้ใหญ่ที่ เคารพนับถือ) อิหม่าม (ผู้นำในการปฏิบัติศาสนา หรือผู้ให้คำชี้ขาดในเรื่องของศาสนา รับให้คำปรึกษา กับมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชนมัสยิดเดียวกัน) เต๊ะ (น้องชาย น้องสาว หรือเด็กๆ) หรือ การกล่าวคำ อุทาน เป็นนามของอัลลอฮฺ(ซบ.) หรือศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ก็เป็นสิ่งที่สื่อสารอัตลักษณ์ความ เป็นมุสลิมของมุสลิมเช่นกัน

จากบริบทของการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟในเขตชุมชนชนบทไม่ว่าจะเป็น การสื่อสารภายในบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารกลุ่มนั้น มุอัลลัฟสื่อสารให้เห็นด้วยการแสดงออกทั้งรูปของวัจนภาษาและอวัจนภาษา ในบทบาทความเป็นมุสลิม ความเป็นตนเอง ความเป็นสมาชิกในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย ความเป็นลูกของครอบครัวเดิม ความเป็นเขยหรือสะใภ้ของครอบครัวใหม่ ความเป็นสามีหรือภรรยาคน ความเป็นพ่อหรือแม่ของลูกที่จะเกิดมา และในบทบาทของความเป็นสมาชิกของชุมชนหรือสังคมไม่แตกต่างจากมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมือง

5.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรม

ลักษณะการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและรูปแบบของพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟในเขตชุมชนชนบทนั้น พบว่าการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ ขึ้นอยู่กับบริบทของสิ่งแวดล้อมทางครอบครัวเป็นสำคัญ สิ่งแวดล้อมทางชุมชนหรือสังคมที่มุอัลลัฟอาศัยอยู่เป็นสิ่งช่วยส่งเสริมอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสื่อสารของมุอัลลัฟ ได้แก่ สภาพแวดล้อมขณะสื่อสาร ประเด็นการสื่อสาร ตัวมุอัลลัฟในฐานะผู้สื่อสาร บุคคลที่มุอัลลัฟสื่อสารด้วย และผลที่ต้องการจากการสื่อสารเช่นเดียวกับมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมือง

สิ่งแวดล้อมทางครอบครัว

มุอัลลัฟในเขตชุมชนชนบทแต่ละครอบครัวจะมีการเป็นอยู่ และการปฏิบัติตนที่คล้ายคลึงกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมในครอบครัวและชุมชนที่ถ่ายทอด อบรม และปลูกฝังจนเป็นพฤติกรรมสืบต่อกันมา มุอัลลัฟต้องมีการสื่อสารที่ดี เพื่อสร้างสัมพันธภาพของความรักความอบอุ่นในครอบครัว มีการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ถึงแม้ว่ามุอัลลัฟบางคนจะไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวของสามีหรือภรรยาด้วยความเต็มใจก็ตาม มุอัลลัฟก็ต้องเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม เรียนรู้หลักการของศาสนาอิสลามเพราะมุอัลลัฟได้ชื่อว่าเป็นมุสลิมแล้วหลังจากที่ตนเองกล่าวคำปฏิญาณตนเข้ารับศาสนาอิสลาม ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตมุอัลลัฟในเขตชุมชนชนบท พบว่า ระบบครอบครัวของมุอัลลัฟโดยทั่วไปทั้งลักษณะที่เป็นระบบครอบครัวรวม คืออาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านหลังเดียวกันกับของพ่อแม่ฝ่ายสามี หรือ ภรรยา เช่น ครอบครัวของ อูสมาน อิบรอฮีม มูนา ซัลมา ฮาดิ ฮับเซาะห์ อาลี และไลาลา

มุฮัลล์ฟในเขตชุมชนชนบทที่อาศัยอยู่ในระบบครอบครัวรวม การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาเนื่องจากมุฮัลล์ฟต้องติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวที่มีความเคร่งครัด มุฮัลล์ฟจะเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้รวดเร็ว แต่สำหรับมุฮัลล์ฟที่แยกครอบครัวไปอยู่ต่างหาก พบว่าถ้าฝ่ายสามีหรือภรรยาที่เป็นมุสลิมมีความเคร่งครัดคอยแนะนำและตักเตือนซึ่งกันเสมอ สร้างบรรยากาศความเป็นมุสลิมให้เกิดขึ้นในครอบครัวก็จะช่วยส่งเสริมความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟได้ แต่ถ้าแยกครอบครัวไปอยู่ต่างหากถ้าฝ่ายสามีหรือภรรยาขาดความเคร่งครัดในอิสลาม การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอาจจะบกพร่องไปเนื่องจากการติดต่อสัมพันธ์กับพ่อแม่หรือญาติพี่น้องในครอบครัวมีน้อยกว่าเช่นเดียวกับมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมือง

นอกจากนี้จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์และสังเกตในครอบครัวที่มุฮัลล์ฟอาศัยอยู่ยังพบว่าครอบครัวมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนาอิสลามหลังจากที่มีเขยหรือสะใภ้มุฮัลล์ฟเป็นสมาชิกในครอบครัวแล้ว บางครอบครัวก็ปล่อยปละละเลยให้สามีภรรยาดูแลในเรื่องศาสนากันเอง บางครอบครัวสนใจช่วยเหลือดูแลในระยะแรกๆ พอนานวันขึ้นก็ปล่อยปละละเลย แต่บางครอบครัวมุฮัลล์ฟมีความเคร่งครัดในศาสนาเป็นอย่างดี แสดงให้เห็นว่าสิ่งสำคัญที่สุดคือตัวมุฮัลล์ฟเองต้องมีความศรัทธาอย่างแท้จริง มีความตั้งใจจริงที่จะเรียนรู้ ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุฮัลล์ฟชายมีหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวต้องสามารถดูแลครอบครัวตนเองให้อยู่ในแนวทางของศาสนาอิสลามได้ พร้อมทั้งจะเป็นผู้นำให้แก่ภรรยาและลูกได้ สามารถสร้างครอบครัวให้มีบรรยากาศของความเป็นมุสลิม

สิ่งแวดล้อมทางชุมชนหรือสังคม

สิ่งแวดล้อมทางชุมชนหรือสังคมในชนบทที่มุฮัลล์ฟอาศัยอยู่ ส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่สมาชิกทั้งหมดในชุมชนเป็นมุสลิม มีการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มที่มาจากวัฒนธรรมในชุมชนไม่ค่อยมีให้เห็น การสื่อสารกับคนต่างศาสนามีน้อยกว่ามุฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมือง มุฮัลล์ฟในเขตชนบทปรับตัวเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้มาก เนื่องจากสมาชิกในชุมชนเป็นที่รู้จักกัน แต่ทั้งนี้มุฮัลล์ฟจะสามารถปรับตัวได้มากน้อยอย่างไรขึ้นอยู่กับพื้นฐานส่วนบุคคลเช่น ความเชื่อถือศรัทธา ทักษะการคิด บุคลิกนิสัยการเรียนรู้ส่วนตัว และจากความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัว ชุมชนหรือสังคมของมุฮัลล์ฟ การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟกับบุคคลต่างวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นเมื่อมุฮัลล์ฟออกจากชุมชนไปยังสถานที่ที่ไม่มีใครรู้จักมุฮัลล์ฟมาก่อน มุฮัลล์ฟบางคน โดยเฉพาะผู้หญิงอาจจะสื่อสารให้ผู้อื่นรู้ว่าตนเองเป็นมุสลิมด้วยการแต่งกาย

ข้อมูลจากการศึกษา พบว่า มุอัลลัฟในชนบทส่วนใหญ่มีบ้านเรือนอยู่ใกล้มัสยิด โดยมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในรัศมีไม่เกิน 1 กิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นมุสลิมทั้งชุมชน มีความสัมพันธ์กันเป็นเครือญาติ ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมอันเดียว เมื่อมุอัลลัฟเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนก็จะเป็นที่ทราบกันทั้งชุมชนเนื่องจากความสัมพันธ์ที่สมาชิกในชุมชนมีความใกล้ชิดกัน จำนวนประชากรในชุมชนมีจำนวนน้อย มุอัลลัฟจึงเป็นที่รู้จักของคนในชุมชน ดังนั้นถ้ามุอัลลัฟมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิกในชุมชน มุอัลลัฟก็จะสามารถเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้เป็นอย่างดี การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟในเขตชุมชนชนบท ประกอบด้วยพฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ พฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเช่นเดียวกับมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมือง

บทที่ 6

ปัญหาและวิธีการในการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสาร

อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ

พฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสาร “อัตลักษณ์” ความเป็น “มุสลิม” ของ “มุอัลลัฟ” ในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทดังที่ได้นำเสนอในบทที่ 4 และ บทที่ 5 นั้น พบว่าอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟไม่ว่าจะอยู่ในเขตชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ มุอัลลัฟมีความรู้สึกในด้านการตระหนักรู้บางอย่างเกี่ยวกับตัวเอง เกี่ยวกับการยอมรับในความเป็นตัวตน ประกอบกับการสื่อสารตัวตนออกมาให้เห็นว่าตนเองมีความเหมือนหรือมีความแตกต่างอย่างไรกับบุคคลอื่น อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟจึงเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ภายในตัวมุอัลลัฟเอง และกับบุคคลอื่นในครอบครัว ชุมชน หรือสังคมของมุอัลลัฟ โดยมุอัลลัฟจะเลือกเอาอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนเรียนรู้จากที่มีอยู่อย่างหลากหลาย เพื่อสื่อสารให้บุคคลอื่นทั้งที่มุอัลลัฟรู้จักมาก่อนหรือไม่เคยรู้จักมาก่อนได้รับรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ภายใต้งैอนใจของบริบทในช่วงของเวลาและพื้นที่ ในขณะที่มุอัลลัฟเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเอง โดยอัตลักษณ์นี้อาจถูกกำหนดได้ทั้งจากตัวตนของมุอัลลัฟเองหรือถูกกำหนดจากบุคคลอื่นในชุมชนหรือสังคมที่มุอัลลัฟมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วย

อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟนี้เกิดขึ้นบนกระบวนการคิดเกี่ยวกับระบบของความแตกต่าง ระบบของความหลากหลาย อัตลักษณ์กับสังคมจึงเป็นเรื่องที่แยกกัน ไม่ออก การนิยามความเป็นตัวตนของอัตลักษณ์นั้นจึงต้องมีการอ้างอิงกับสังคมของมุอัลลัฟเอง เมื่อมุอัลลัฟเข้ามานับถือศาสนาอิสลาม ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นมากมาย ปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านั้นตามหลักการของศาสนาอิสลามแล้วถือว่าการทดสอบจากอัลลอฮ์(ซบ.) การแต่งงานของมุอัลลัฟกับมุสลิม ถ้าใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันแล้วมีความเชื่อถือศรัทธา มีศาสนาที่แตกต่างกัน ย่อมจะมีปัญหาเกิดขึ้นตามมา แม้แต่คนที่นับถือศาสนาเดียวกันยังมีปัญหากันได้ เนื่องจากการแต่งงานไม่ใช่เรื่องของคน 2 คนเท่านั้น แต่การแต่งงานเป็นการรวมเครือญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่าย

การใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันของคนที่มีศาสนาต่างกัน ในระยะแรกๆอาจจะบอกว่าเราเข้ากันได้ดี เราเข้าใจกันถึงแม้จะต่างศาสนากันก็อยู่ด้วยกันได้ แต่ในความเป็นจริงต่างคนต่างก็มีวิถีการปฏิบัติที่แตกต่างกันตามความเชื่อถือของตนเอง เมื่อมีลูกก็จะมีปัญหาตามมาว่าจะให้ลูกปฏิบัติตนหรือดำเนินชีวิตตามใคร หากต่างฝ่ายต่างยึดมั่นในความเชื่อของตนเองลูกที่เกิดมาหลงทาง พ่อไปทาง แม่ไปทาง ในที่สุดเด็กที่เกิดมาก็มีปัญหา เนื่องจากครอบครัวเดียวกันความเชื่อถือต่างกันทั้งในเรื่องความศรัทธา และการปฏิบัติ ทำให้เป็นปัญหาครอบครัวและสังคมตามมา คนหนึ่งจะไปวัด คนหนึ่งจะเข้ามัสยิด อีกคนจะไปโบสถ์ แล้วความเป็นครอบครัวรักใคร่กลมเกลียวจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ปัญหา ก็จะเริ่มสะสม แต่ถ้าเปลี่ยนศาสนาแล้วยังคงมีปัญหาทำให้ต้องแยกทางกัน ก็ต้องมองดูว่าบุคคลนั้นปฏิบัติตามหลักการของศาสนาจริงหรือไม่เพื่อให้ไม่เกิดปัญหาดังที่กล่าวมา ศาสนาอิสลามจึงมีข้อกำหนดไว้ เพื่อให้ผู้ที่ศรัทธาเชื่อถือได้ปฏิบัติตาม ดังที่อัลลอฮฺ(ซบ.)ได้ตรัสไว้ในคัมภีร์อัลกุร-อาน ซูเราะฮฺ (บท) ที่ 2 อัล-บะเกาะเราะฮฺ อายะฮฺ (โองการ) ที่ 221 ความว่า

وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا ۚ وَلَا مُمْسِكَةٌ بِمُشْرِكِهَا ۚ وَلَئِمَّةٌ مُمُوتَةٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ ۚ وَلَا تُعْجَبْكُمْ وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا ۚ وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ ۚ وَلَا تُعْجَبْكُمْ أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى التَّارِ ۚ وَاللَّهُ يَدْعُوا إِلَى الْجَنَّةِ ۚ وَالْمَغْفِرَةَ بِإِذْنِهِ ۚ وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٢١﴾

“และพวกเจ้าจงอย่าแต่งงานกับหญิงมุชริก (หญิงที่ไม่ใช่มุสลิม) จนกว่านางจะศรัทธา และ ทาสหญิงที่ศรัทธานั้นดียิ่งกว่าหญิงที่เป็นมุชริก แม้ว่านาง (ที่ไม่ใช่มุสลิม) ได้ทำให้พวกเจ้าพึงพอใจก็ตาม และพวกเจ้าจงอย่าแต่งงานให้กับบรรดาชายที่เป็นมุชริก จนกว่าพวกเขาจะศรัทธา และทาสชายที่เป็นผู้ศรัทธานั้นดียิ่งกว่าชายที่เป็นมุชริก แม้ว่าเขาได้ทำให้พวกเจ้าพึงพอใจก็ตาม จนเหล่านี้แหละจะ ชักชวนไปสู่ไฟนรกและอัลลอฮฺนั้นทรงเชิญชวนไปสู่สวรรค์ และไปสู่การอภัยโทษ ด้วยอนุมัติของ พระองค์ และพระองค์จะทรงแจกแจงบรรดาโองการของพระองค์แก่มนุษย์ เพื่อว่าพวกเขาจะได้รำลึก กันได้” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 71)

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ที่ที่เป็นมุสลิมไม่ว่าหญิงหรือชายก็ตาม ห้ามแต่งงานกับคนต่างศาสนาจนกว่าผู้นั้นจะศรัทธาในอิสลาม และการแต่งงานกับทาสผู้ศรัทธาดีกว่าการแต่งงานกับผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม ดังนั้นการอยู่กินกันเองของหญิงชายและมีความสัมพันธ์โดยที่มิได้แต่งงานกันให้ถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลามนั้นถือว่าเป็นบาป เป็นการกระทำผิด เมื่อมุอัลลัฟเข้ารับศาสนาอิสลาม และเป็นมุสลิมแล้ว มุอัลลัฟจึงต้องเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเอง แต่เนื่องจากมุอัลลัฟไม่ว่าจะอยู่ในเขตชุมชนเมือง หรือ ชุมชนชนบทก็ตาม เป็นมุสลิมใหม่หรือเป็นผู้มาใหม่จึงเกิดปัญหาในด้านการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันในฐานะที่เป็นมุสลิม

จากการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าสิ่งที่เป็นปัญหาในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่สำคัญที่สุดสำหรับมุอัลลัฟคือปัญหาในเรื่องการดำเนินชีวิตตามหลักการของศาสนาอิสลาม ประกอบด้วย หลักการศรัทธา 6 ประการ หลักปฏิบัติ 5 ประการ และหลักจริยธรรมของอิสลาม

6.1 ปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมในเรื่องหลักการศรัทธา

การศรัทธา (อีมาน) ตามทัศนะของอิสลาม หมายถึง การมีจิตใจเชื่อมั่น ยืนยันด้วยวาจา และปฏิบัติด้วยกาย หลักการศรัทธาในศาสนาอิสลาม มี 6 ประการ ประกอบด้วย ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ (ซบ.) ศรัทธาต่อมาลาอิกะฮ์ (เทวทูต)ของอัลลอฮ์(ซบ.) ศรัทธาต่อบรรดารอซูลของอัลลอฮ์(ซบ.) ศรัทธาในคัมภีร์ต่างๆอัลลอฮ์(ซบ.) ศรัทธาในวันกิยามะฮ์ (วันสิ้นโลก) และ ศรัทธาต่อเกาะอูร์-เกาะฎัวร์ (กฎแห่งความดี ความชั่ว)

6.1.1 การศรัทธาต่ออัลลอฮ์(ซบ.)

มุอัลลัฟทุกคนที่เริ่มรู้จักกับมุสลิม คบหาเป็นคู่รักและคาดหวังที่จะแต่งงานด้วยจะได้รับข้อมูลจากมุสลิมว่าถ้ารักที่จะใช้ชีวิตคู่อยู่ด้วยกัน มุอัลลัฟต้องมีศรัทธาในศาสนาอิสลามก่อน ต้องศรัทธาว่าอัลลอฮ์(ซบ.) เป็นพระเจ้าองค์เดียวเท่านั้น มุอัลลัฟต้องศรัทธาและเชื่อมั่นว่าอัลลอฮ์(ซบ.) ทรงคุณลักษณะที่สมบูรณ์ ปราศจากความบกพร่องใดๆทั้งสิ้น อัลลอฮ์(ซบ.) ทรงมีอำนาจเหนือทุกสิ่ง การเป็นอยู่ของอัลลอฮ์(ซบ.) ไม่เกี่ยวข้องกับเวลา อัลลอฮ์(ซบ.) ไม่มีจุดเริ่มต้นและไม่จุดสิ้นสุด

“ผมเคยบวชเรียนเป็นพระมาก่อน ตอนที่บวชก็คิดว่าเป็นการทดแทนบุญคุณพ่อแม่จะเรียกว่าการศรัทธาเลื่อมใสในพุทธศาสนาหรือไม่ก็ไม่รู้ว่ามีโอกาสก็ต้องบวชให้พ่อแม่ได้เห็นจะได้เกาะชายผ้าเหลืองเข้าสวรรค์ แต่ศรัทธาในอัลลอฮ์คือศรัทธาที่ต้องเกิดขึ้นด้วยตนเอง โดยไม่มีการบังคับใดๆ” (สุลัยมาน, 2552)

“ตอนที่รู้จักกับบังเข บัง ไม่เคยพูดขอร้องหรือบังคับให้เราต้องเปลี่ยนศาสนา แต่เขาจะบอกจะเล่าเกี่ยวกับการศรัทธาของมุสลิม ให้เราเรียนรู้เองให้เราตัดสินใจเอง บังจะบอกว่าทำไมมุสลิมถึงต้องศรัทธาในอัลลอฮ์” (ฮาบีบะห์, 2552)

“ตอนที่ผมนับถือศาสนาพุทธก็ไม่รู้ว่าศรัทธาในศาสนาพุทธคือศรัทธาต่อสิ่งไหนอย่างไร รู้สึกว่าศาสนาพุทธมีสิ่งที่จะต้องเลื่อมใสศรัทธามากมาย แล้วแต่ใครจะศรัทธาอะไรอย่างไร ศรัทธากันต่อๆกันมาตามปู่ย่า ตายาย พอเรียนรู้เกี่ยวกับอิสลามจึงรู้ว่าศรัทธาของมุสลิมเป็นอย่างไร แต่เมื่อกล่าวปฎิญาณตนเข้ารับอิสลามผมรู้แล้วว่าอัลลอฮ์(ซบ.) เป็นพระเจ้าองค์เดียวเท่านั้นที่ผมต้องศรัทธา” (ยูซบ, 2552)

“ก่อนที่จะมีแฟนเป็นมุสลิมตัวเองก็เคยไปปฏิบัติธรรมกับแม่ ไปปฏิบัติเป็นเพื่อนแม่ แม่อยากให้ไปก็ไป ไม่เคยให้ความสนใจในเรื่องของความศรัทธารู้แค่กำเนิดมาในครอบครัวศาสนาพุทธ ต้องไหว้พระทำบุญ ตักบาตร ปฏิบัติธรรม แต่พอรู้จักกับแฟนและได้เรียนรู้เกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะเรื่องการศรัทธาต่ออัลลอฮ์(ซบ.) ก็เพิ่งจะเข้าใจว่าการศรัทธาคืออะไร รู้ว่าการศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียวเป็นอย่างไร ทำไมมุสลิมต้องศรัทธาในอัลลอฮ์(ซบ.) เท่านั้น” (มาริยะห์, 2552)

“ครูสอนศาสนาที่ทำกรนิกะฮ์สอนว่าเป็นมุสลิมแล้วต้องเลิกไหว้ เลิกนับถือ ในวัตถุบูชาในสิ่งต่างๆ ตามที่ตนเองเคยปฏิบัติมา ไหว้พระ ห้อยสายสร้อยพระก็ไม่ได้ เพราะมุสลิมไม่เคารพสักการะวัตถุใดๆ ทั้งสิ้น มุสลิมศรัทธาในอัลลอฮ์(ซบ.) องค์เดียวเท่านั้น ค่อยๆ เรียนรู้ไปแล้วจะเกิดความศรัทธาขึ้นเอง” (มุฮัมมัดอิมรอน, 2552)

“เนื่องจากเข้ารับศาสนาอิสลามด้วยเหตุผลบางประการ ตนเองเลยไม่ได้เตรียมตัวเรียนรู้มาก่อนที่จะนิกะหุกัน แต่ในวันที่นิกะหุหม่ามที่ทำการนิกะหุให้ ก็สอนว่าเมื่อปฏิญาณตนเข้ารับอิสลามแล้ว เราต้องศรัทธาและเชื่อมั่นในพระเจ้าคืออัลลอฮฺ(ซบ.) องค์เดียวเท่านั้น จะไปเคารพกราบไหว้พระสงฆ์ พระพุทธรูป หรือ พระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ(ซบ.) ไม่ได้ ยังคิดเลยว่าเราจะทำได้หรือไม่ แต่มาถึงขั้นนี้แล้วก็ต้องพยายาม แยกเปลี่ยนความเชื่อ เปลี่ยนทัศนคติ เปลี่ยนความคิดใหม่ สำหรับตนเองคงไม่ยากนัก ก็เลิกไหว้พระไหว้วัตถุหรือเทวรูปต่างๆ” (มูอัลลัฟ ก, 2552)

จากข้อมูลข้างต้น พบว่า ปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมในเรื่องการศรัทธาต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) คือการทำให้ตนเองเกิดความศรัทธาขึ้นในตนเองโดยไม่มีการบังคับจากมุสลิมอื่น มูอัลลัฟจะใช้การเปรียบเทียบกับความเชื่อความศรัทธาเดิมที่ตนเองมีประสบการณ์มาก่อน เมื่อเห็นถึงความแตกต่างแล้วมูอัลลัฟจึงศึกษาเรียนรู้และทำความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นมูอัลลัฟคือเรื่องระยะเวลาการเรียนรู้ที่จะทำให้มูอัลลัฟเกิดความศรัทธาแตกต่างกันบางคนเรียนรู้และเข้าใจได้เร็วบางคนต้องใช้เวลาเพื่อให้ตนเองเกิดความศรัทธา มูอัลลัฟกลุ่มที่เรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและเต็มใจที่จะเข้ารับอิสลามมีการเรียนรู้เพื่อให้ตนเองเกิดความศรัทธาได้รวดเร็วกว่า

ส่วนมูอัลลัฟกลุ่มที่มีเหตุทำให้ตนเองต้องเข้ารับศาสนาอิสลามเพื่อให้ตนเองและสามีหรือภรรยาอยู่ด้วยกันอย่างถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลามต้องใช้เวลาในการเรียนรู้เพื่อให้ตนเองเกิดความศรัทธา การสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมในเรื่องการศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียว คือการไม่กราบไหว้หรือเคารพบูชาสิ่งอื่นใด นอกจากศรัทธาเชื่อมั่นในอัลลอฮฺ(ซบ.) องค์เดียวเท่านั้น มูอัลลัฟแก้ปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมในเรื่องการศรัทธาต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) ด้วยการให้เวลากับตนเองเพื่อเรียนรู้ให้เกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นว่าอัลลอฮฺ(ซบ.) เป็นพระเจ้าองค์เดียว

6.1.2 การศรัทธาต่อมลาอิกะฮฺ (เทวทูต) ของอัลลอฮฺ(ซบ.)

มลาอิกะฮฺเป็นนามธรรม สื่อกลางระหว่างพระเจ้าเป็นเจ้ากับบรรดาศาสดา (นบี) ทั้งหลาย ซึ่งทำให้ันบิด้กล่าวเข้าถึงอัลลอฮฺ(ซบ.) คุณลักษณะของมลาอิกะฮฺ ประกอบด้วย การถูกบังเกิดจากรัศมี ไม่มีการหลับนอน ไม่มีเพศ ไม่ฝ่าฝืนคำสั่งของอัลลอฮฺ(ซบ.) ปฏิบัติตามคำสั่งของอัลลอฮฺ(ซบ.) จำแลงร่างได้ทุกอย่าง ไม่มีบิดา ไม่มีมารดา ไม่มีสามี ไม่มีภรรยา ไม่มีบุตร ทำแต่ความดีเป็นนิจสิน ไม่กิน ไม่ดื่ม และมีจำนวนมากไม่มีใครรู้จำนวนนอกจากอัลลอฮฺ(ซบ.) มูอัลลัฟต้องศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮฺของอัลลอฮฺ(ซบ.) ที่สำคัญซึ่งมูอัลลัฟจำเป็นต้องรู้จักนามและหน้าที่ มี 10 ท่าน คือ

ญิบรออีล	มีหน้าที่นำบัญญัติของอัลลอฮฺ(ซบ.) มาสู่บรรดานบี
อิสรอเฟิล	มีหน้าที่เป่าแตรในวันสิ้นโลก
มีกาอิล	มีหน้าที่นำริสกี (โชค ลาภ) ต่างๆ จากอัลลอฮฺ(ซบ.) มาสู่โลก
อิซรออีล	มีหน้าที่ถอดวิญญาณของมนุษย์และสัตว์
มุนกัร และ นากิร	มีหน้าที่สอบถามคนตายในกุโบร (หลุมฝังศพ)
รอกีบ และ อาดีด	มีหน้าที่บันทึกความดีและความชั่วของมนุษย์
มาลิก	มีหน้าที่ดูแลขุมนรก
ริดวาน	มีหน้าที่ดูแลสวนสวรรค์

มุฮัลลัฟได้เรียนรู้การศรัทธาต่อมลาอิกะฮฺ โดยเป็นการศรัทธาในภาพรวม ศรัทธาในคุณลักษณะและการทำงานของมลาอิกะฮฺ ตามที่ได้รับรู้ และเชื่ออย่างแน่วแน่และสัตย์จริงว่าอัลลอฮฺ (ซบ.) มีบรรดาบรเวารที่เป็นมลาอิกะฮฺจริง อัลลอฮฺ(ซบ.) ได้ตรัสในคัมภีร์อัล-กุรอาน ซูเราะฮฺ (บท) ที่ 82 ชื่อ อัล-อินฟีฎอฺ อายะหฺ (โองการ) ที่ 10 - 12 ความว่า

وَإِنَّ عَلَيْنَا لَلْحَفِظِينَ ﴿١٠﴾

كِرَامًا كَتِيبِينَ ﴿١١﴾

يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٢﴾

“และแท้จริงมีผู้คุ้มครองรักษาพวกเจ้าอยู่ คือ (มลาอิกะฮฺ) ผู้ทรงเกียรติเป็นผู้บันทึก พวกเขารู้ในสิ่งที่พวกเจ้ากระทำ” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 1658)

“มะเคยบอกให้ฟังว่าสิ่งต่างๆที่เราประพฤติปฏิบัติบ้างดีบ้างไม่ดีบ้างไม่ว่าจะมีใครรู้หรือไม่มีใครรู้ มลาอิกะฮฺจะบันทึกเก็บไว้ทั้งหมดเพราะเป็นคำสั่งที่อัลลอฮฺ(ซบ) ใช้” (มุฮัมมัดอิมรอน, 2552)

“เคยไปงานฝังศพของมุสลิมได้มีโอกาสคุยกับอิหม่าม ท่านอิหม่ามบอกว่าหลังจากเสร็จพิธีฝังแล้ว จะมีมาลาอิกะฮ์มาสอบถามผู้ตายในหลุมฝังศพว่าใครเป็นพระเจ้าของท่านและคำถามต่างๆ อีกมากมาย” (สุลัยมาน, 2552)

“เวลาเราขอคุดาว (ขอพร) จากอัลลอฮ์(ซบ.) ถ้าอัลลอฮ์(ซบ.) รับคุดาวที่เราขอ ก็จะทำให้มาลาอิกะฮ์เป็นผู้นำมาให้แก่เรา ให้แก่มนุษย์โลกนี้” (ฮับเซาะห์, 2553)

“อาจารย์ที่สอนศาสนาบอกว่ามาลาอิกะฮ์มีมากมาย ไม่มีใครรู้นอกจากอัลลอฮ์(ซบ.) เราไม่ต้องรู้จักชื่อหรืออก แต่ต้องศรัทธาต่อมาลาอิกะฮ์ของอัลลอฮ์ จำไว้สักชื่อก็พอแล้ว ว่า มาลิกเป็นผู้ดูแลขุมนรก เพื่อ ไปเจอจะได้รู้จักชื่อ...จำ...” (ฮาบีบะห์, 2552)

“เคยได้ยิน คำว่า มาลาอิกะฮ์ แต่จำชื่อไม่ได้ ใครทำหน้าที่อะไรไม่รู้ ครูที่สอนศาสนาบอกว่าไม่จำเป็นต้องท่องจำชื่อเป็นภาษาอาหรับ แต่ให้เราเชื่อว่ามีมาลาอิกะฮ์ ที่คอยรับใช้และปฏิบัติตามคำสั่งของอัลลอฮ์(ซบ.) คอยบันทึกความคิดความชั่วของมนุษย์จริง เมื่อเราตายและถูกฝังก็จะมีมาลาอิกะฮ์มาสอบถามเราในหลุมฝังศพ” (อาลี, 2553)

“เคยคุยกับผู้ใหญ่ในบ้านเรื่องวันสิ้นโลก ท่านบอกว่า วันนั้นจะมีมาลาอิกะฮ์มาเป่าแตร เพื่อเป็นสัญญาณบอกถึงวันสิ้นโลกให้ทุกคนได้ยิน ก็รับรู้นะว่ามีมาลาอิกะฮ์ แต่ไม่รู้ว่าจะเรียกว่าศรัทธาด้วยหรือเปล่า” (อุสมาน, 2552)

“เพื่อนมุสลิมบอกว่าการกระทำใดๆ ก็แล้วแต่ที่เราทำลงไป จะมีมาลาอิกะฮ์บันทึก เพียงแค่ว่าเราคิดทำดี แต่ยังไม่ลงมือกระทำก็จะได้รับการบันทึกความดีแล้ว แต่ถ้าเราคิดทำสิ่งที่ไม่ดี มาลาอิกะฮ์จะยังไม่บันทึก จนกว่าเราจะทำสิ่งนั้นจริง” (ซอและห์, 2552)

ข้อมูลที่ได้จากมุฮัลล์ฟ พบว่า มุฮัลล์ฟที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามจากสถาบันสอนศาสนาจะรู้จักกับคำว่า มาลาอิกะฮ์ คือผู้บันทึกความคิดความชั่วที่มนุษย์ทุกคนได้ปฏิบัติไว้ มาลาอิกะฮ์จะเป็นผู้นำริสกี (โชคลาภ) ต่างๆ มาสู่โลก ส่วนมุฮัลล์ฟที่ไม่ได้เรียนจากสถาบันสอนศาสนาบางคน เคยได้ยิน ได้รู้ จากครูสอนศาสนาและจากบุคคลในครอบครัวและในชุมชนที่มุฮัลล์ฟได้พบปะพูดคุย

การศรัทธาต่อบรรดามาลาอีกะฮฺของอัลลอฮฺ(ซบ.) นี้ มุอัลลัฟต้องมีความศรัทธาและเชื่อว่า มาลาอีกะฮฺคือผู้ที่ปฏิบัติตามคำบัญชาของอัลลอฮฺ(ซบ.) ไม่มีการบังคับให้มุสลิมหรือมุอัลลัฟต้องจำชื่อของมลาอีกะฮฺ แต่ให้เชื่อว่าบรรดามาลาอีกะฮฺมีอยู่จริง และศรัทธาต่อมลาอีกะฮฺของอัลลอฮฺ(ซบ.) ปัญหาที่เกิดขึ้นกับมุอัลลัฟคือการจำชื่อของมลาอีกะฮฺที่มีหน้าที่ต่างกัน มุอัลลัฟบางท่านรู้ว่ามลาอีกะฮฺแต่ไม่รู้ว่า ชื่ออะไร ทำอะไร ส่วนในเรื่องความศรัทธาต่อบรรดามาลาอีกะฮฺนั้น มุอัลลัฟบางคนไม่เคยเรียนรู้มาก่อน มุอัลลัฟแก้ปัญหาการเรียนรู้นี้ในเรื่องการศรัทธาต่อบรรดามาลาอีกะฮฺของอัลลอฮฺ(ซบ.) ด้วยการรับฟังการสอนหรือการบอกเล่าจากผู้รู้ ส่วนการที่มุอัลลัฟจะสื่อสารให้ผู้อื่นรู้ว่าตนเองศรัทธาต่อบรรดามาลาอีกะฮฺของอัลลอฮฺ(ซบ.) นั้นไม่สามารถสื่อสารออกมาเป็นรูปธรรมได้ เพราะเป็นเรื่องที่มุอัลลัฟและมุสลิมทุกคนต้องเชื่อถือศรัทธาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในตัวเอง การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมในเรื่องการศรัทธาต่อบรรดามาลาอีกะฮฺ (เทวทูต) ของอัลลอฮฺ(ซบ.) จึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถสื่อสารออกมาให้เห็นได้ ไม่ใช่สิ่งที่จะต้องแสดงออกมาให้ผู้อื่นได้รับรู้

6.1.3 การศรัทธาต่อบรรดารอซูลของอัลลอฮฺ(ซบ.)

การศรัทธาต่อบรรดารอซูล คือการที่มุอัลลัฟเชื่ออย่างมั่นใจว่าอัลลอฮฺ(ซบ.) ได้ส่งรอซูลไปยังทุกประชาชาติ เพื่อทำหน้าที่เรียกร้องสู่การภักดีและเคารพต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) ผู้เดียวเท่านั้น และปฏิเสธการกราบไหว้บูชาและเคารพภักดีสิ่งอื่นนอกเหนือจากอัลลอฮฺ(ซบ.) อัลลอฮฺ(ซบ.) ได้สั่งสอนบรรดานบี และผู้เจริญรอยตามนบี ด้วยการพยายามทำตนเองให้ซึ่มซบในศรัทธา (อีมาน) เป็นอันดับแรกด้วยการหมั่นปฏิบัติกรเคารพภักดีและสักการะ (อิบาดะฮฺ) ตามที่อัลลอฮฺ(ซบ.) ใช้ การตัดชกียะฮฺ (การชำระจิตใจ) การพินิจพิเคราะห์ การคิดใคร่ครวญ การอดทน การเสียสละทุกอย่างเพื่อศาสนา การทู่เมและอุทิศตนเพื่อความศรัทธาได้สมบูรณ์ในชีวิตและจิตใจของพวกเขาเต็มด้วยความเชื่อมั่นว่าอัลลอฮฺ(ซบ.) เป็นผู้ทรงสร้างทุกอย่าง และทุกสรรพสิ่งอยู่ในเอ้อมพระหัตถ์ของพระองค์ และพระองค์ผู้เดียวที่ควรแก่เคารพภักดีและสักการะบูชา แล้วพวกเขาก็จะพยายามปกป้องรักษาอีมาน (การศรัทธา) ดังที่ อัลลอฮฺ(ซบ.) ได้ตรัสไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอาน ซูเราะฮฺ (บท) ที่ 16 ชื่อ อัน-นะหฺลุ ในบางส่วนของอายะฮฺ (โองการ) ที่ 36 ความว่า

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ ...

“และโดยแน่นอน เราได้ส่งร่อซูลมาในทุกประชาชาติ(โดยบัญญัติว่า) พวกท่านจงเคารพ
ภักดีอัลลอฮ์ และจงหลีกเลี่ยงให้ห่างจากพวกเจไรด์...” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.
1419: 636)

การศรัทธากับบรรดานบีและร่อซูลทุกคน จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมุอัลลัฟในฐานะที่เป็น
มุสลิม มุอัลลัฟผู้ใดก็ตามที่ปฏิเสธ (ไม่ศรัทธา) ร่อซูลคนไหน เท่ากับว่ามุอัลลัฟผู้นั้นได้ปฏิเสธร่อซูล
ทั้งหมด และจำเป็นที่มุอัลลัฟจะต้องศรัทธาและเชื่ออย่างแน่วแน่ในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับร่อซูล และ
ต้องเจริญรอยตามในเรื่องการศรัทธาที่ซื่อสัตย์ การศรัทธาในเอกภาพของอัลลอฮ์(ซบ.) ที่สมบูรณ์แบบ
การมีกริยามารยาทที่งดงามและการปฏิบัติตามชะรีอะฮ์ ของผู้ที่ถูกส่งมายังพวกเรา คือ ท่านร่อซูลศาสดา
(นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ซึ่งเป็นศาสดาผู้ประเสริฐที่สุดที่ถูกส่งมายังมนุษยทั้งมวล

ผลจากการศรัทธาต่อร่อซูลคือได้ทราบถึงความโปรดปรานและความดูแลของอัลลอฮ์(ซบ.)
ผู้ยิ่งใหญ่ที่มีต่อบ่าวของพระองค์ที่พระองค์ได้ส่งบรรดา ร่อซูลเพื่อเป็นผู้ชี้ทางเขาสู่การอิบาดะฮ์แด่พระ
เจ้าของพวกเขาและได้สั่งสอนถึงวิธีการอิบาดะฮ์ที่ถูกต้องว่าต้องทำเช่นใด ความรักและการยกย่องที่มี
ต่อร่อซูลโดยไม่เลยเถิดเพราะพวกเขาเป็นร่อซูลของอัลลอฮ์(ซบ.) พวกเขาได้ปฏิบัติอิบาดะฮ์ต่อ
พระองค์ ได้เผยแพร่ศาสน์แห่งอิสลามและได้กล่าวตักเตือนบรรดาบ่าวของ และการศรัทธาต่อร่อซูล
คือ การได้ขอบคุณและการสรรเสริญแด่องค์อัลลอฮ์(ซบ.) ในเนียะฮ์อมัต (ความโปรดปราน) ของ
พระองค์อันมากมาย

มุอัลลัฟ ทุกคนทราบว่าศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นศาสดาของศาสนาอิสลาม ที่
มุอัลลัฟต้องศรัทธาเชื่อถือ มุอัลลัฟทราบว่าศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นศาสดาองค์สุดท้ายที่มา
ประกาศศาสนาอิสลาม แต่มุอัลลัฟไม่ทราบว่าก่อนหน้าศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) แล้ว ศาสนา
อิสลามยังมีศาสดาท่านอื่นที่สำคัญ ซึ่งมุสลิมต้องรู้จักและศรัทธาว่าเป็นศาสดาที่อัลลอฮ์(ซบ.) ส่งมา
ประกาศศาสนาอิสลามก่อนหน้าท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ)

“อิหม่ามบอกว่า มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติตามแนวทางหรือตามแบบฉบับของศาสดา
มุฮัมมัด (ศ็อลฯ)” (ฮาดี, 2553)

“ตอนที่ไปเรียนศาสนา ครูที่สอนก็เล่าให้ฟังถึงเรื่องราวของศาสดาท่านอื่นๆ แต่จำไม่ได้ว่าชื่ออะไร จำได้ว่า นบีอาดัม เป็นมนุษย์คนแรก นบีมุฮัมมัดเป็นศาสดาท่านสุดท้าย และมุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติตามนบี” (อัสมะห์, 2552)

“ไม่รู้ว่าศรีทธาต่อนบิหรือรอซูล ต้องทำอย่างไร แต่รู้ว่ามุสลิมต้องปฏิบัติตามแบบอย่างทีนบีมุฮัมมัดได้เป็นตัวอย่างไว้ให้ปฏิบัติตาม” (ซอบิรซ์, 2552)

“บั้งเขาบอกว่านอกจากเราต้องศรีทธาเชื่่อมั่นในอัลลอส(ซบ.) แล้ว เราต้องศรีทธาและเชื่่อมั่นว่า นบีมุฮัมมัด เป็นรอซูล และเป็นศาสดาท่านสุดท้ายของอัลลอส” (ซัลมา, 2552)

“ก็เชื่่อนะว่า นบีมุฮัมมัดเป็นศาสนาที่อัลลอส(ซบ.) ให้มาประกาศเผยแผ่ศาสนาอิสลามแต่จะให้บอกหรือให้สื่อสารว่าเราศรีทธา ก็บอกไม่ถูกนะว่าจะสื่อสารอย่างไร เราเชื่่อตัวเองว่าเราศรีทธาหรือไม่ศรีทธา ครูที่สอนศาสนาเคยบอกว่าการที่เรปฏิบัติตามที่ศาสดาได้เป็นแบบอย่างไว้ก็เรียกได้ว่าเราศรีทธา” (อาลี, 2553)

จากข้อมูลพบว่ามุอัลลัฟรู้จักศาดา (นบิ) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) และมุสลิมทุกคนมีท่านศาสดา (นบิ) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต มุอัลลัฟเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับศาสดาของศาสนาอิสลามจากการสอนของครูสอนศาสนา จากอิหม่าม หรือจากบุคคลใกล้ชิดในครอบครัว ปัญหาในเรื่องความศรีทธาต่อบรรดารอซูลคือมุอัลลัฟไม่ทราบว่ใครคือรอซูล และรอซูลท่านไหนได้รับคัมภีร์อะไรจากอัลลอส(ซบ.) มุอัลลัฟบางท่านเคยเรียนรู้อ้างเกี่ยวกับเรื่องราวของรอซูล แต่เนื่องจากความศรีทธาเป็นสิ่งที่เป็นามธรรม มุอัลลัฟไม่สามารถสื่อสารได้ว่าตนเองศรีทธาหรือไม่อย่างไร มุอัลลัฟจะทราบเพียงว่ามุสลิมมีท่านศาสดา (นบิ) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

6.1.4 การศรีทธาต่อคัมภีร์ต่างๆ ของอัลลอส(ซบ.)

การศรีทธาต่อบรรดาคัมภีร์ คือการเชื่่ออย่างแน่วแน่และสัจยจริงว่อัลลอส ได้ทรงประทานบรรดาคัมภีร์ลงมา แก่บรรดานบิ และรอซูลของพระองค์ เพื่อเป็นทางนำแก่ปวงบ่าวทั้งหลาย และเชื่่อว่คัมภีร์เหล่านี้เป็นคำรัสของพระองค์จริง และเนื่อหาในคัมภีร์เหล่านี้เป็นความจริง ในบรรดาคัมภีร์บางเล่มอัลลอส(ซบ.) ได้กล่าวชื่่อในคัมภีร์อัล-กุรอานและในบรรดาคัมภีร์เหล่านี้ก็มีทีไม่รู้จักชื่่อ

และไม่มีผู้ใดรู้จำนวนนอกจากพระองค์อัลลอฮฺ(ซบ.) เท่านั้น คัมภีร์ที่สำคัญอย่างยิ่งที่มุสลิมต้องรู้มี 4 เล่มได้แก่

อัล-เตารอฮฺ อัลลอฮฺ(ซบ.) ได้ทรงประทานลงมาแก่ศาสดา (นบี) มูซา อะลัยฮิสสลาม

อัล-ชามูร อัลลอฮฺ(ซบ.) ได้ทรงประทานลงมาแก่ศาสดา(นบี) ดาอูด อะลัยฮิสสลาม

อัล-อินญิล อัลลอฮฺ(ซบ.) ได้ทรงประทานลงมาแก่ศาสดา (นบี) อีซา อะลัยฮิสสลาม

อัล-กุรอาน อัลลอฮฺ(ซบ.) ได้ประทานลงมาแก่ศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ)

มุสลิมศรัทธาว่าอัลลอฮฺ(ซบ.) เป็นผู้ประทานคัมภีร์เหล่านี้ และเชื่ออย่างสัจจริงในความถูกต้องของรายละเอียดและเนื้อหาที่มีอยู่ในคัมภีร์เหล่านี้เหมือนกับความต้องการ ของรายละเอียดและเนื้อหาที่มีอยู่ในอัลกุรอาน และเชื่อในเนื้อหาที่มีอยู่ในคัมภีร์เหล่านี้ เฉพาะที่ไม่ได้รับการแก้ไขและเปลี่ยนแปลง และพร้อมนำบทบัญญัติต่างๆ ที่ยังไม่ได้ยกเลิกไปปฏิบัติด้วยความน้อมรับและเต็มใจ เป็นการศรัทธาโดยภาพรวม มุอัลลัฟรู้ว่าคัมภีร์ที่สำคัญของศาสนาอิสลามมีหลายเล่มแต่เล่มที่สมบูรณ์ที่สุดที่มุสลิมทั่วโลกยึดถือและใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตคือ คัมภีร์อัล-กุรอาน ที่อัลลอฮฺ(ซบ.) ทรงประทานให้แก่ท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ)

มุอัลลัฟมีหน้าที่ต่ออัล-กุรอาน ก็ต้องยึดมั่นและศรัทธาว่า อัล-กุรอานเป็นคำพูดของอัลลอฮฺ(ซบ.) ยึดมั่นและศรัทธาว่าคำสอนต่างๆในอัล-กุรอาน เป็นคำสอนที่ถูกต้องและดีที่สุดครอบคลุมในทุกๆ ด้าน มุอัลลัฟทุกคนต้องปฏิบัติตามคำสอนของอัล-กุรอาน เช่นเดียวกับมุสลิมทุกคน มุอัลลัฟต้องใกล้ชิดคัมภีร์อัล-กุรอานด้วยการพยายามฝึกฝนการอ่านอย่างสม่ำเสมอให้เป็นกิจวัตรประจำวันและอ่านให้มากที่สุด เพื่อจะได้รับทางนำและผลบุญมากที่สุดจากอัลลอฮฺ(ซบ.) เพราะการปฏิบัติตามคำสอนของอัล-กุรอานจะก่อให้เกิดผลดีแก่มุอัลลัฟสร้างความสงบสุขให้แก่ครอบครัว และสังคม

“เคยเรียนมาว่าคัมภีร์ที่อัลลอฮฺ(ซบ.) ประทานลงมา มีหลายเล่ม แต่เล่มที่สมบูรณ์ที่สุดที่มุสลิมใช้เป็นทางนำในการดำเนินชีวิตคือ อัล-กุรอาน” (ยูซุบ, 2552)

“รู้ว่าอัล-กุรอานมีความสำคัญนะ แต่อ่านไม่เป็น ไม่มีเวลาเรียนด้วย เคยฟังการอธิบายความหมายกุรอาน จากวิทยุบ้าง” (ฮาดี, 2553)

“ถ้าศรัทธาต่อคัมภีร์กุรอาน คือการอ่านออก ตนเองคงจะไม่เกิดศรัทธามั้งเพราะทุกวันนี้
ยังอ่านไม่ออกเลย เคยอ่านความหมายภาษาไทย แต่ก็ไม่เข้าใจหรอก” (พีชะห์, 2552)

“พยายามเรียนรู้เหมือนกันนะ แต่ยังไม่จำตัวไม่ได้เลย ออกเสียงก็ไม่ถูกต้องครูที่สอนบอกว่า
ถ้าอ่านออกเสียงผิดความหมายก็ผิดด้วย” (ตอฮา, 2552)

“รู้ว่ามุสลิมมีคัมภีร์อัลกุรอาน ใช้เป็นทางนำในชีวิต แต่อ่านฉบับความหมายภาษาไทยก็ไม่
เข้าใจ ไม่รู้ว่าเรายังไม่ศรัทธาหรือเปล่า” (ซาร่า, 2553)

ข้อมูลที่ได้รับจากมุอัลลัฟ พบว่า ปัญหาของมุอัลลัฟคือมุอัลลัฟไม่สามารถอ่านคัมภีร์
อัล-กุรอานที่เป็นภาษาอาหรับได้ และมุอัลลัฟไม่มีเวลาในการเรียนรู้ มุอัลลัฟแก้ปัญหาโดยที่มุอัลลัฟ
บางคนพยายามเรียนรู้การอ่านกับครูสอนศาสนา บางคนเคยอ่านฉบับที่มีความหมายภาษาไทย แต่
อ่านแล้วก็ไม่สามารถทำความเข้าใจในเรื่องที่อ่านได้ มุอัลลัฟบางคนเคยฟังความหมายในคัมภีร์
อัลกุรอานจากรายการวิทยุหรือจากสื่อซีดี และมุอัลลัฟบางคนไม่เคยศึกษาคัมภีร์อัล-กุรอานเลย วิธี
แก้ปัญหาของมุอัลลัฟคือมุอัลลัฟต้องใช้เวลากับตนเองศึกษาให้เกิดความเข้าใจ ให้เกิดความศรัทธา
การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมในเรื่องการศรัทธาต่อคัมภีร์อัลกุรอานคือการ
ปฏิบัติตนตามที่คัมภีร์อัลกุรอานได้บอกไว้และการศึกษาคัมภีร์อัลกุรอานอย่างสม่ำเสมอ ดังที่อัลลอฮ์
(ซบ.) ได้ตรัสไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอาน ซูเราะฮ์ (บท) ที่ 8 ชื่อ อัล-อันฟาน ในบางส่วนของอายะหฺ
(โองการ) ที่ 2 ความว่า

... وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا ...

“... เมื่อบรรดาโองการของพระองค์ถูกอ่านแก่พวกเขา โองการเหล่านั้นก็เพิ่มพูนความ
ศรัทธาแก่พวกเขา...” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ฮ.ศ.1419: 408)

การศรัทธาในคัมภีร์อัล-กุรอานและปฏิบัติตามบัญญัติต่างๆ ที่มีอยู่ในคัมภีร์อัล-กุรอานและประพฤติดนตามคำสอนของคัมภีร์อัล-กุรอานเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมุสลิมทุกคนและจำเป็นสำหรับมูฮัลล์ฟในฐานะมุสลิมใหม่ อัลลอฮฺ(ซบ.) จะไม่ทรงรับการกระทำใดๆ ที่ไม่ได้เป็นคำสอนที่มาจากคัมภีร์อัล-กุรอาน

6.1.5 การศรัทธาต่อวันอากิเราะฮฺ (วันสิ้นโลก)

วันอากิเราะฮฺคือวันที่อัลลอฮฺ(ซบ.) จะทรงให้ทุกสรรพสิ่งได้ฟื้นคืนชีพอีกครั้งเพื่อการสอบสวนและการตอบแทนอันเนื่องมาจากไม่มีวันใดอีกแล้วหลังจากวันดังกล่าวนี้ เพราะชาวสวรรค์ก็จะพำนักอยู่ในสวรรค์จนไม่มีวันสิ้นสุดและชาวนรกก็จะพำนักอยู่ในนรก มูฮัลล์ฟต้องเชื่อในเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นก่อนตาย นั่นก็คือ วันสิ้นโลกและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เป็นสัญลักษณ์ของวันสิ้นโลก การศรัทธาต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) และวันอากิเราะฮฺเป็นราก่อันอิมาน (หลักการศรัทธา) ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ซึ่งเมื่อรวมกับหลักการศรัทธาอื่นๆ ด้วยแล้ว ก็จะชี้วัดความมั่นคงในศรัทธาของมุสลิม อีกทั้งยังเป็นหลักประกันถึงความสันติสุขและความสำเร็จทั้งในโลกนี้และโลกหน้าของมุสลิมผู้ศรัทธา

“มะ บอกว่าเมื่อเราเป็นมุสลิมแล้วเราต้องเชื่อว่าวันสิ้นโลกมีจริง เราต้องถูกสอบสวนในสิ่งที่เราทำไว้ในโลกนี้” (มุฮัมมัดอิมรอน, 2552)

“หลังจากเข้ารับอิสลาม รู้เพียงว่ามุสลิมต้องละหมาดต้องถือศีลอด ส่วนเรื่องหลักการศรัทธาก็ ยังไม่เข้าใจว่านอกจากศรัทธาว่าอัลลอฮฺ(ซบ.) เป็นเจ้า และนบีมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตแล้วต้องศรัทธาต่ออะไร อย่างไร เพราะตนเองไม่ได้เรียนรู้เพิ่มเติม” (มูฮัลล์ฟ ข, 2552)

“ก่อนที่จะมาแต่งงานและเข้ารับอิสลาม ก็ เชื่อนะว่า ต้องมีวันสิ้นโลก พอมาเข้ารับอิสลาม จึงรู้ว่ามุสลิมต้องศรัทธาและเชื่อมั่นว่าวันสิ้นโลกมีจริง”(ฮาว่า, 2553)

จากข้อมูล พบว่า มูฮัลล์ฟบางคนรู้ว่าวันสิ้นโลกมีจริง และต้องเชื่อมั่นว่าสิ้นโลกต้องเกิดขึ้นจริง ทุกคนต้องถูกสอบสวน มูฮัลล์ฟบางคนมีความเชื่อเรื่องวันสิ้นโลกมาก่อนแต่มีความเชื่อตามความเชื่อเดิมของตนก่อนเข้ารับอิสลาม แต่หลังจากเข้ารับอิสลามแล้วจึงรู้ว่าทำไมมุสลิมต้องเชื่อและศรัทธาต่อวันสิ้นโลก ปัญหาที่เกิดกับมูฮัลล์ฟคือมูฮัลล์ฟไม่เข้าใจว่าต้องศรัทธาต่อวันสิ้นโลกอย่างไร และทำอย่างไรจึงจะเรียกว่าตนเองศรัทธาต่อวันสิ้นโลก และผู้อื่นจะรู้ได้อย่างไรว่าตนเองศรัทธาต่อวัน

สิ้นโลก มุฮัลล์ฟบางคนไม่รู้เลยว่านอกจากศรัทธาต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) และศรัทธาต่อศาสนา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ในฐานะที่เป็นศาสนทูตของอัลลอฮฺ(ซบ.) แล้วยังต้องศรัทธาต่อวันสิ้นโลกด้วย เนื่องจาก มุฮัลล์ฟไม่ได้เรียนรู้เพิ่มเติมหลังจากแต่งงาน

6.1.6 การศรัทธาต่อกฎเกาะฎัวร์-เกาะฎัวร์ (กฎแห่งความดี ความชั่ว)

มุสลิมทุกคนจะต้องเชื่อมั่นว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดในโลกนี้อยู่ในความรอบรู้และเป็นไปตามประสงค์ของอัลลอฮฺ(ซบ.) องค์เดียวเท่านั้น ถ้าหากอัลลอฮฺ(ซบ.) ไม่ต้องการเหตุการณ์นั้นๆ ก็จะไม่เกิดขึ้นแม้ว่ามนุษย์จะพยายามให้มันเกิดก็ตามเกาะฎัวร์-เกาะฎัวร์ คือกฎที่พระเจ้าสร้างขึ้นมากเพื่อควบคุมสรรพสิ่งรวมทั้งมนุษย์ให้เป็นไปตามพระประสงค์ของพระองค์ เพราะมนุษย์อยู่ภายใต้กฎนี้ และจะต้องใช้กฎนี้อย่างถูกต้องเพื่อตัวของมนุษย์เอง เนื่องจากชีวิตของมนุษย์จะต้องเผชิญกับการทดสอบอยู่ตลอดเวลา ยิ่งเป็นผู้ศรัทธาด้วยแล้ว การทดสอบก็จะยิ่งยากขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นอัลลอฮฺ(ซบ.) จึงได้บอกให้มุสลิมได้รู้ว่าเมื่อต้องเผชิญกับการทดสอบ ผู้ศรัทธาควรจะทำอย่างไร เมื่อมุสลิมประสบเคราะห์กรรมอันใดในชีวิตจะต้องไม่มีโทษิตาพหยาหรือโทษนั้นโทษนี้ แต่ในฐานะที่เป็นมุสลิมจะต้องยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นว่าเป็นการทดสอบของอัลลอฮฺ(ซบ.) และอดทนต่อการทดสอบจากพระองค์ มุสลิมต้องดำรงการมาซและขอความช่วยเหลือต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) องค์เดียว เมื่ออัลลอฮฺ(ซบ.) แน่ใจว่าเรายังศรัทธามั่นต่อพระองค์ ในไม่ช้าพระองค์ก็จะประทานความเมตตาและความโปรดปรานแก่เรา และเราจะไม่ใช่ผู้หลงทาง

“บังเคยบอกว่า เมื่อเข้ารับศาสนาอิสลามหรือเป็นมุสลิมแล้วเราจะถูกทดสอบความศรัทธาของเราในเรื่องต่างๆ ที่จะเข้ามาในชีวิตของเราในฐานะที่เราเป็นมุสลิม เราต้องอดทนต่อการทดสอบที่จะเกิดขึ้น” (ไลลา, 2552)

“ครูที่สอนศาสนาบอกว่าอัลลอฮฺ(ซบ.) สร้างมนุษย์ขึ้นมา มีจิตใจสะอาด ให้มีสติปัญญา และกำลังความสามารถ เป็นสิทธิ์ที่มนุษย์ในการที่จะพิจารณาสิ่งไหนดี สิ่งไหนชั่ว ตามที่มนุษย์เลือกปฏิบัติ จะอ้างว่าอัลลอฮฺ(ซบ.) ไม่ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมไม่ได้ เพราะจะทำให้เราเสียการศรัทธา” (ฮาดี, 2553)

“เราต้องเชื่อมั่นและศรัทธาว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นกับเราเป็นไปตามประสงค์ของอัลลอฮฺ(ซบ.)” (มุฮัมมัดอิมรอน, 2552)

จากข้อมูล พบว่า มุฮัลล์ฟบางคนได้เรียนรู้และเข้าใจในเรื่องกฎแห่งความดี ความชั่ว มุฮัลล์ฟรู้ว่าเมื่อเป็นมุสลิมแล้วจะต้องถูกทดสอบความศรัทธาจากอัลลอฮ์(ซบ.) มุฮัลล์ฟเรียนรู้ว่าการบอกเล่าจากคนในครอบครัว จากครูสอนศาสนา ปัญหาที่เกิดขึ้นกับมุฮัลล์ฟคือการที่มุฮัลล์ฟต้องยอมรับการทดสอบว่ามาจากอัลลอฮ์(ซบ.) มุฮัลล์ฟจะต้องไม่โทษว่าทำสิ่งนั้นจึงเกิดสิ่งนี้ ไม่กล่าวหาสิ่งต่างๆ มุฮัลล์ฟต้องอดทนต่อการทดสอบในฐานะความเป็นมุสลิม แต่มุฮัลล์ฟไม่สามารถแสดงความศรัทธาต่อกฎเกาะฮุรฺ-เกาะฎูรฺ ให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ นอกจากการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาอิสลาม

ปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมในเรื่องหลักการศรัทธาที่กล่าวมาทั้งหมด พบว่า การศรัทธาตามหลักการของศาสนาอิสลามเป็นปัญหาที่มุฮัลล์ฟทุกคนมองว่าเป็นเรื่องที่ยากที่สุดสำหรับตนเอง ที่มุฮัลล์ฟต้องใช้เวลาศึกษาและเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจด้วยตนเอง การศรัทธาไม่ใช่ความรู้แต่อาจเป็นทางเชื่อมต่อไปสู่ความรู้ได้ เพราะศรัทธามีลักษณะเป็นการยอมรับความรู้ยอมรับและเชื่อมั่นในสิ่งที่ได้รับรู้มา มุฮัลล์ฟที่รับอิสลามเพื่อการแต่งงานกับมุสลิมเพียงแค่การกล่าวปฏิญาณตนยังไม่สามารถเรียกว่าตนเองเป็นผู้ศรัทธาได้ ทั้งนี้เพราะการศรัทธาต้องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาอย่างถ่องแท้ด้วยสติปัญญาของตนเอง การศรัทธาต้องไม่เกิดจากการบังคับใดๆ ทั้งสิ้น

ข้อมูลที่ได้จากมุฮัลล์ฟบางคน พบว่า มุฮัลล์ฟบางคนได้ศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการศรัทธาในศาสนาอิสลามมาก่อนจึงมีความเข้าใจถึงหลักการศรัทธาของมุสลิมแต่ก็ยังไม่สามารถตอบตนเองได้ว่าตนเองจะเชื่อมั่นศรัทธาอย่างแท้จริงได้หรือไม่ หรือแม้ว่าตนเองจะศรัทธาด้วยความบริสุทธิ์ใจแล้ว แต่ในตาหรือมุมมองคนอื่นเขาจะรู้ได้อย่างไร การแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมเป็นเพียงสัญลักษณ์หรือลักษณะทางกายภาพเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงตัวมุฮัลล์ฟเองเท่านั้นที่จะตอบตนเองได้ แต่มุฮัลล์ฟบางคนต้องกล่าวปฏิญาณตนด้วยเหตุผลจำเป็นที่จะต้องแต่งงานกับมุสลิมเพื่อให้ถูกต้องตามหลักการของมุสลิมที่คนมุสลิมจะไม่แต่งงานกับคนต่างศาสนิกจนกว่าผู้นั้นจะยอมรับอิสลามเป็นศาสนาของตน จึงเป็นหน้าที่ของมุฮัลล์ฟที่จะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจเพื่อให้เกิดความศรัทธาและยอมรับศาสนาอิสลามเป็นศาสนาของตน การเรียนรู้เพื่อให้เกิดความศรัทธาไม่ใช่เรื่องยากสำหรับมุฮัลล์ฟ แต่การที่มุฮัลล์ฟจะเกิดความศรัทธาเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับตัวมุฮัลล์ฟเอง การศรัทธาเป็นสิ่งที่เปี่ยมนามธรรม มุฮัลล์ฟต้องสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับตนเองให้ได้ จึงเป็นเรื่องยากที่มุฮัลล์ฟหรือตัวมุสลิมเองจะสื่อสารให้ผู้อื่นรู้ว่าตนเองศรัทธาในศาสนาอิสลามหรือไม่

อย่างไร การศรัทธาเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ แต่สามารถให้เหตุผลได้ว่าทำไมตนเองถึงศรัทธา และ ศรัทธาเกิดขึ้นกับตนเองได้อย่างไร

6.2 ปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมในเรื่องหลักปฏิบัติ

6.2.1 การปฏิญาณตน ด้วย การกล่าวข้อความว่า “ **อัซฮะดุ อันลา อีลาฮะ อิลลัลลอฮุ วะอัซฮะดุ อันนะ มุฮัมมัดรุ เราะซูลุลลอฮุ** ” ข้อความดังกล่าวเป็นการปฏิญาณตนเพื่อเข้ารับศาสนาอิสลามของมุอ์ลัฟ เพื่อแสดงถึงความศรัทธาว่าอัลลอฮฺ(ซบ.) เป็นพระเจ้าองค์เดียวเท่านั้น ตามหลักความศรัทธาข้อแรกและเป็นข้อสำคัญ จำเป็นอย่างยิ่งที่มุอ์ลัฟต้องมีก่อนสิ่งอื่นใดสำหรับการเป็นมุสลิม นั่นคือการปฏิญาณตนเพื่อเข้ารับศาสนาอิสลามเป็นภาษาอาหรับดังกล่าวข้างต้น ซึ่งมีความหมายว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ(ซบ.) และท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) คือศาสนทูตของอัลลอฮฺ(ซบ.)

ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากมุอ์ลัฟกลุ่มตัวอย่างทุกคนทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทพบว่า มุอ์ลัฟทุกคนต้องกล่าวคำปฏิญาณเป็นข้อความภาษาอาหรับข้างต้นก่อนที่จะนิกะหฺ (แต่งงาน) อย่างถูกต้องกับมุสลิมตามหลักการของศาสนาอิสลาม มุอ์ลัฟบางคนกล่าวในวันที่จะทำการนิกะหฺ มุอ์ลัฟบางคนกล่าวก่อนหน้าที่จะทำการนิกะหฺเป็นระยะเวลาหนึ่งหมายถึงมุอ์ลัฟได้พบเจอกับมุสลิมแล้วต้องการที่จะแต่งงานด้วยจึงไปเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามจนมีความเข้าใจในหลักการศรัทธาและเข้าเป็นมุสลิมระยะเวลาหนึ่งแล้วจึงทำการนิกะหฺกับมุสลิม ดังนั้นก่อนที่มุอ์ลัฟจะนิกะหฺกับมุสลิมจึงต้องเรียนรู้ในเรื่องหลักการศรัทธาตามหลักการของศาสนาอิสลามก่อน และต้องกล่าวคำปฏิญาณตนเพื่อเข้ารับศาสนาอิสลามจึงจะได้ทำการนิกะหฺกับมุสลิมที่ตนเองคบหาเป็นคู่รักกันอยู่ การที่มุอ์ลัฟจะเป็นมุสลิมผู้ศรัทธาอย่างแท้จริง จึงไม่ใช่เพียงการกล่าวปฏิญาณตนเข้ารับศาสนาอิสลามเท่านั้น แต่มุอ์ลัฟต้องศรัทธาด้วยความบริสุทธิ์ใจและศึกษาเรียนรู้เพื่อให้ตนเองเกิดความรู้ลึกศรัทธาตามหลักการศรัทธาของศาสนาอิสลาม ทั้งนี้เนื่องจากมุอ์ลัฟได้กล่าวปฏิญาณตนเข้ารับศาสนาอิสลามอย่างถูกต้องแล้ว จึงเป็นหน้าที่ที่มุอ์ลัฟต้องปฏิบัติตนและมีวิถีชีวิตตามแนวทางของศาสนาอิสลาม

6.2.2 การดำรง การนมาซที่จำเป็น วันละ 5 เวลา

การปฏิบัตินมาซ (ละหมาด) เป็นการเคารพภักดีหรือเป็นการบำเพ็ญสมาธิในอิริยาบถต่างๆ ประกอบด้วย ทำซัน ทำโค้งตัวจับเข่า ทำนัจ และท่าก้มหมอบลงกับพื้น โดยเป็นหน้าที่ของมุสลิมที่บรรลุนิติภาวะ (อายุครบ 15 ปี) ทุกคน ต้องปฏิบัติกรนมาซวันละ 5 เวลา คือ ก่อนแสงอรุณขึ้น (ซุบฮิหฺ) บ่าย (ดูสุริ) เย็น (อัสนิฮฺ) หัวค่ำช่วงหลังดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า (มัฆริบ) และในเวลากลางคืน

(อิซา) โดยใช้เวลาน้อยประมาณ 5 นาที การนมาซเป็นการสร้างสายใยผูกพันกับพระผู้เป็นเจ้า เป็นการสื่อสารกับตนเอง เป็นการขัดเกลาจิตใจตนเอง จะกระทำคนเดียวหรือกระทำรวมกันหลายๆ คนก็ได้ ข้อมูลที่ได้จากมุอัลลัฟกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มุอัลลัฟทุกคนรู้ว่าการนมาซเป็นเรื่องสำคัญสำหรับมุสลิมทุกคน และเป็นสิ่งที่จำเป็นที่มุอัลลัฟจะต้องเรียนรู้และปฏิบัติให้ได้ โดยเร็วที่สุดในฐานะที่มุอัลลัฟปฏิญาณตนเข้ารับอิสลามแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่มุอัลลัฟต้องเรียนรู้เพื่อที่จะปฏิบัตินมาซได้

ปัญหาในเรื่องการนมาซที่เกิดกับมุอัลลัฟคือการท่องจำบทคัมภีร์ การออกเสียงคำอ่าน และท่าทางต่างๆ ที่จะต้องใช้ในการปฏิบัตินมาซ มุอัลลัฟที่เรียนเกี่ยวกับศาสนาอิสลามจากสถาบันสอนศาสนา หรือจากครูสอนศาสนามาก่อนที่จะแต่งงาน จะเรียนรู้เกี่ยวกับการนมาซมาก่อนแล้ว มุอัลลัฟบางคนหาสื่อที่สอนเกี่ยวกับการปฏิบัตินมาซมาศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า ความเคร่งครัดในเรื่องการนมาซของสามีหรือภรรยาของมุอัลลัฟ รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวของมุอัลลัฟ และความเคร่งครัดของมุสลิมคนอื่นๆ ที่มุอัลลัฟรู้จักล้วนเป็นบุคคลสำคัญที่จะช่วยให้มุอัลลัฟเรียนรู้ได้เร็วขึ้น แต่ถ้บุคคลใกล้ชิดมุอัลลัฟ หรือสมาชิกในครอบครัวของมุอัลลัฟละเลยการปฏิบัตินมาซก็จะเป็นตัวอย่างที่ไม่ถูกต้องสำหรับมุอัลลัฟ ในฐานะที่มุอัลลัฟเข้ารับอิสลามแล้ว การปฏิบัตินมาซเป็นหน้าที่สำคัญที่มุอัลลัฟต้องเรียนรู้และต้องได้รับการส่งเสริมและการเป็นตัวอย่างที่ดีจากมุสลิมเอง มุอัลลัฟกลุ่มตัวอย่างบางคนให้ข้อมูลว่า

“พอได้เวลาละหมาดก็อยากละหมาดนะ แต่ไม่รู้ว่าจะละหมาดตามใครตอนไหน ไม่กล้าถามว่าจะละหมาดหรือยัง ตนเองจะได้ทำตาม เพราะตนเองยังทำไม่ได้ต้องมีคนนำในการละหมาด จะทำเองก็ยังไม่ถูก” (อัสมะห์, 2552)

“พยายามเรียนรู้ด้วยตนเองจากแผ่นซีดี แต่ก็ยังไม่ค่อยได้” (ฮาดี, 2553)

“ท่าทางในการละหมาดพอจะจำได้แล้ว แต่การอ่านบทอ่าน คำอ่านในท่วงท่าของการละหมาดที่เป็นภาษาอาหรับสำหรับตนเองแล้ว พอจำได้ แต่ยังไม่ถูกต้อง เวลาละหมาดก็จะทำตามสามีตนเอง โดยเฉพาะตอนเข้ามิดและก็ตอนยืนกับตอนก่อนนอน เวลากลางวันและเวลาเย็นไม่ค่อยได้ทำเนื่องจากในที่ทำงานไม่กล้าทำและก็ไม่มียุทธสถานที่ให้ทำ” (ฮาบีบะห์, 2552)

“ไม่มีใครในบ้านสนใจเลยว่าเราละหมาดเป็นหรือไม่อย่างไร ได้แต่บอก เอาแต่พูดว่าถึงเวลาหมาดต้องละหมาด แต่ไม่รู้ว่าจะคนที่บอกละหมาดหรือยัง”(มูฮัลล์ฟ ก, 2552)

มูฮัลล์ฟรู้ว่าการหมาด (ละหมาด) เป็นสิ่งสำคัญและให้ความสำคัญกับการหมาด แต่ปัญหาที่เกิดกับมูฮัลล์ฟคือถ้าครอบครัวที่มูฮัลล์ฟอาศัยอยู่ไม่เคร่งครัด ไม่เป็นแบบอย่างที่ดี จะทำให้มูฮัลล์ฟขาดแรงจูงใจในการที่จะปฏิบัติการณ์หมาด ทำให้มูฮัลล์ฟหมาดไม่เป็นทั้งๆ ที่มูฮัลล์ฟตระหนักว่าการหมาด (ละหมาด) เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมูฮัลล์ฟทุกคนที่บรรลุนิติภาวะแล้ว

6.2.3 การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน

การถือศีลอดคือการเว้นจากการกิน ดื่ม พுகจาสิ่งเหลวไหล การมีจิตอกุศล ประพฤติชั่ว ทั้งในที่ลับและที่เปิดเผย หรือแม้แต่การตั้งเจตนาชั่ว การถือศีลอดเป็นการปกป้องตนเองให้พ้นจากความชั่ว เป็นการทดลองและฝึกหัดร่างกายในยามหิวโหย เพื่อจะได้นึกถึงสภาพของผู้ที่หิวโหยเป็นการขัดเกลาจิตใจให้ผ่องแผ้วและเกิดคุณธรรม หลักปฏิบัติในข้อนี้ได้ช่วยให้มนุษย์เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน การถือศีลอดเป็นสัจจะทางใจสอนให้มนุษย์ซื่อสัตย์ต่อตนเอง การถือศีลอดนี้ให้ถือในเดือนที่กำหนดทุกๆปี เป็นเวลาประมาณ 29 - 30 วัน โดยเริ่มตั้งแต่รุ่งสว่างจนถึงดวงอาทิตย์ตก การถือศีลอดสำหรับผู้เดินทางไกล ผู้ป่วย คนชรา สตรีมีครรภ์ หญิงมีประจำเดือน จะได้รับการผ่อนผันและต้องปฏิบัติตามข้อปฏิบัติตามหลักการของศาสนา

“ครั้งแรกในชีวิตที่ถือศีลอดครับ หิวปวดท้องทนไม่ไหว อดได้แค่ประมาณบ่ายสองเอง เกิดมาไม่เคยอดอาหารทั้งวันแบบนี้เลย ตอนบวชเป็นพระก็ยังไม่ได้อีก แต่มุสลิมไม่ได้เลย” (สุลัยมาน, 2552)

“ยอมรับว่ามุสลิมต้องมีความศรัทธาที่มั่นคงจริงๆ จึงปฏิบัติการณ์ถือศีลอดได้อย่างแข็งแรง เคยลองฝึกอดอาหารตั้งแต่ยังไม่ได้รับอิสลาม ลองทำตามเพื่อนคือกินอาหารเข้ามือเดียวตอนประมาณ 6 โมงเช้า แต่เพื่อนที่เป็นมุสลิมกินตั้งแต่ตี 4 ก็รู้ว่าต้องอดทนและทนอดขนาดไหน นี่ขนาดว่าเรากินอาหารช้ากว่าเพื่อนประมาณ 2 โมงนะ” (พีชะห์, 2553)

“ทำให้รู้สึกถึงความหิว รู้เลยว่าคนที่ต้องอดมือกินมือเป็นอย่างไร นอกจากอดอาหารแล้ว เราต้องอดทนอดกลั้นในสิ่งต่างที่มารบกวนจิตใจด้วย” (ฮาบีบะห์, 2552)

ข้อมูลที่ได้จากมุฮัลล์ฟทุกคน พบว่า มุฮัลล์ฟทุกคนผ่านช่วงเวลาของการถือศีลอด บางคนเคยทดลองฝึกด้วยตนเองมาก่อนที่จะเข้ารับศาสนาอิสลาม บางคนก็เป็นครั้งแรกในชีวิต การถือศีลอดช่วยให้มุฮัลล์ฟเข้าใจถึงการศรัทธาของมุสลิมที่มีต่ออัลลอฮ์(ซบ.) มุฮัลล์ฟเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง และสื่อสารให้ผู้อื่นรู้ด้วยการที่ตนเองถือศีลอดเช่นเดียวกับมุสลิมคนอื่น ปัญหาในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมด้วยการถือศีลอดเป็นสิ่งที่มุฮัลล์ฟสามารถเรียนรู้และปฏิบัติได้ไม่ยาก การที่มุฮัลล์ฟจะถือศีลอดได้อย่างเข้มแข็งหรือไม่นั้น มุฮัลล์ฟต้องตั้งเจตนาในการถือศีลอด โดยการตั้งเจตนาว่า “ข้าพเจ้าถือศีลอดในวันรุ่งขึ้นเป็นฟิรฎู (สิ่งจำเป็น) ในเดือนรอมฎอนปีนี้เพื่ออัลลอฮ์(ซบ.)”

6.2.4 การบริจาคทรัพย์ (ชะกาต)

การบริจาคทรัพย์ (ชะกาต) คือ ทรัพย์สินที่จะต้องแบ่งออกมาจากทรัพย์สินที่เราเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เพื่อเอาไปบริจาคให้แก่ผู้มีสิทธิ์ได้รับตามหลักเกณฑ์ที่ศาสนากำหนดไว้ ชะกาตถือเป็นหน้าที่บังคับแก่มุสลิมทุกคนที่มีคุณสมบัติครบตามกฎเกณฑ์ที่จะต้องบริจาค ข้อมูลที่ได้จากมุฮัลล์ฟ พบว่า มุฮัลล์ฟทุกคนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างยังไม่มีท่านใดที่มีคุณสมบัติครบที่จะเป็นผู้บริจาค (ชะกาต) ได้ แต่ในทางกลับกันมุฮัลล์ฟกลับเป็นผู้ที่ได้รับบริจาค (ชะกาต) จากมุสลิม ในฐานะที่มุฮัลล์ฟคือผู้ที่เข้าศรัทธาในศาสนาอิสลาม เป็นการสนับสนุนและการให้กำลังใจจากพี่น้องมุสลิมแก่มุฮัลล์ฟ มุฮัลล์ฟบางคนรู้ว่ามุสลิมต้องมีการบริจาคเมื่อครบรอบปี แต่ไม่ทราบว่ามีกฎเกณฑ์อย่างไร การบริจาค (ชะกาต) ไม่ใช่ปัญหาของมุฮัลล์ฟกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยในครั้งนี้ ถึงแม้มุฮัลล์ฟจะเป็นมุสลิมแล้วก็ตามแต่มุฮัลล์ฟยังมีคุณสมบัติไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ศาสนากำหนด แต่มุฮัลล์ฟก็รู้ว่าตนเองต้องบริจาค (ชะกาต) ภายหลังเดือนแห่งการถือศีลอดสิ้นสุดลงในฐานะที่ตนเองเป็นมุสลิมคนหนึ่ง

“ตอนออกบวชปีที่แล้วก็ได้รับแจกเงินจากญาติของแฟนนะ ตั้ง พัน หนึ่งนะเขาบอกว่าให้ชะกาต” (มูนา, 2552)

“มีน้ำสาวคนหนึ่งของแฟนยื่นแบงค์ 500 ให้ บอกว่าให้ชะกาตเราเพราะเป็นเรามุสลิมใหม่ก็รับแบบงงๆ นะ ไม่เข้าใจหรอกว่าเงินชะกาตคืออะไร ก็เลยถามน้ำเขา เขาก็อธิบายให้เราฟัง” (ซัลมา, 2552)

“ก็ไม่เข้าใจนะว่า ชะกาต ต้องออกอย่างไร แต่เวลาวันออกอีด (วันตรุษ) ผมพอมีเงินเหลือเก็บ เงินโบนัสบ้าง ก็เอาไปแลกแบ็งค์ย่อยไว้แจกเด็กๆ หลานแฟน บางครั้งก็ให้ญาติผู้ใหญ่ของแฟนที่เขาเฝ้าอยู่มากๆ ฐานะไม่ดีบ้าง ก็ไม่ได้คิดมากมายอะไรคิดว่าเป็นการบริจาคเหมือนกัน” (สุลัยมาน, 2552)

6.2.5 การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์

การไปประกอบพิธีฮัจญ์ เป็นข้อหนึ่งของหลักการปฏิบัติในศาสนาอิสลาม ผู้ที่เป็นมุสลิมทุกคนที่มีความสามารถที่จะเดินทางไปได้จำเป็นที่จะต้องไปประกอบพิธีฮัจญ์อย่างน้อย 1 ครั้งในชีวิต ณ นครมักกะฮ์ (เมกกะ) ประเทศซาอุดีอาระเบีย ในตามวัน เวลา ที่กำหนดในเดือนซุลฮิจญะฮ์ (ตามปฏิทินอิสลาม) การประกอบพิธีฮัจญ์ หรือไปทำ “ฮัจญ์” คือการไปเยี่ยมหรือการเดินทางไปนครมักกะฮ์ ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางของชาวมุสลิมทั่วโลก เป็นสถานที่พบปะระหว่างมุสลิมในระดับต่างๆ กัน ความสามารถในการไปประกอบพิธีฮัจญ์หมายถึง ความสามารถทุกอย่าง เช่น ในเรื่องการเงิน การคมนาคม สุขภาพ ความสะดวกในการเดินทาง ไปแล้วไม่ปล่อยให้ผู้ที่อยู่ข้างหลังต้องลำบาก การประกอบพิธีฮัจญ์ไม่ใช่การไปหุบตัวหรือล้างบาป ผู้ไปทำฮัจญ์นับเป็นผู้ยอมจำนนต่อพระประสงค์ของอัลลอฮ์(ซ.บ.) จนละทิ้งครอบครัว หน้าที่การงาน สถานภาพ และอภิสิทธิ์ต่างๆ ในระหว่างที่ไปทำฮัจญ์ นับเป็นการทดสอบคุณธรรม ความอดทน ความเสียสละ และ ทดสอบการบริหารเงินของมุสลิม

“แฟนบอกว่าเราต้องมีความตั้งใจว่าอยากที่จะไปสักครั้งหนึ่งในชีวิต และก็ต้องขอดูอาว (ขอพร) จากอัลลอฮ์(ซ.บ.) ด้วย เมื่อพระองค์ประสงค์ให้เราไปเราก็จะได้ไป” (ฮาว่า, 2553)

“เคยไปส่งพี่ญาติแฟนไปทำฮัจญ์ เห็นบรรยากาศบรรดาญาติพี่น้องที่ไปส่งขึ้นเครื่องรู้สึกอบอุ่น ตื่นเต้นแทนผู้ที่จะไป คิดไว้เหมือนกันว่าเมื่อมีโอกาสขอให้ได้ไปสักครั้ง ก็ขอจากอัลลอฮ์(ซ.บ.) ให้ตนเองได้มีโอกาสไปบ้าง” (ยาซีน, 2552)

“แปลกใจที่เรียกพี่ชายแฟน ว่ายังยี ทำไม ไม่เรียกว่า บัง คำเดียว ก็เพิ่งทราบว่ามุสลิมชายที่ไปทำฮัจญ์กลับมาจะเรียกค่านำหน้าว่าฮัจยี ส่วนผู้หญิงก็จะเรียกกันว่าฮัจยะหุ” (มูนา, 2552)

“ตอนนี้ผมกับแฟนก็วางแผนกันไว้ว่าจะเก็บเงินไว้สักก้อนหนึ่งเพื่อไปทำฮัจญ์ และก็ขอคูอาว จากอัลลอฮ์ให้ตัวเองและแฟนได้ไปทำฮัจญ์พร้อมกัน อยากไปนะเห็นคนอื่นที่ไปกลับมาเล่าให้ฟังแล้วอยากไปบ้าง” (มุฮัมมัดอิมรอน, 2552)

จากข้อมูล พบว่า มุอัลลัฟมีความรู้เกี่ยวกับการไปประกอบพิธีฮัจญ์ ว่าเป็นสิ่งจำเป็นในเรื่องหลักการปฏิบัติศาสนกิจ และ รู้ว่าการที่จะไปได้นั้นตนเองต้องมีความพร้อมในทุกๆด้าน ต้องมีความตั้งใจที่อย่างน้อยหนึ่งครั้งในชีวิต แต่ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามประสงค์ของอัลลอฮ์(ซบ.) เรามิหน้าที่ขอคูอาว (ขอพร) จากอัลลอฮ์(ซบ.) เพราะทุกสิ่งเป็นไปตามประสงค์ของอัลลอฮ์(ซบ.)

ปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ ในเรื่องของการปฏิบัติ สิ่งที่เป็นปัญหามากที่สุดคือเรื่องของภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน เป็นการยากสำหรับมุอัลลัฟ เพราะการออกเสียงคำอ่านที่ผิดพลาดทำให้เกิดความหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการนมาซ มุอัลลัฟหลายคนสามารถจำท่าทางการปฏิบัติได้ แต่ยังไม่สามารถท่องจำบทกัมภีร์และบทขอพรในแต่ละท่วงท่าที่จะต้องอ่านในขณะที่ปฏิบัติกรนมาซได้ ดังนั้นจำเป็นที่มุอัลลัฟต้องให้เวลากับตนเองในการหมั่นเรียนรู้ ทบทวนและศึกษาคัมภีร์อัล-กุรอาน จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์และจากการสังเกต พบว่า สื่อที่มุอัลลัฟสามารถจะเรียนรู้หลักการปฏิบัติได้ดีที่สุดคือสื่อบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลในครอบครัวมุสลิมที่มุอัลลัฟอาศัยอยู่ด้วย รวมถึงบุคคลในชุมชนหรือสังคมที่มุอัลลัฟอาศัยอยู่ต้องให้กำลังใจและส่งเสริมให้มุอัลลัฟได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของการเรียนรู้ การอ่าน การออกเสียงรู้ การศึกษาความหมาย จากคัมภีร์อัล-กุรอานอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เมื่อมุอัลลัฟเกิดความรู้ความเข้าใจในความหมายอย่างถูกต้องแท้จริงแล้ว การศรัทธาตามหลักการของศาสนาอิสลามที่มุอัลลัฟมองว่าเป็นเรื่องที่ทำได้อยากนั้น ก็จะไม่ยากอีกต่อไปเพราะมุอัลลัฟจะเกิดความรู้ความศรัทธาได้ด้วยตนเอง จากความตระหนักและความมีสำนึกในความเป็นมุสลิมของตนเอง

6.3 ปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมในเรื่องหลักจริยธรรม

มุสลิมทุกคนถือว่า การประพฤติปฏิบัติตามที่บัญญัติไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอาน และตามแบบอย่างที่ดีของศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เพื่อให้เกิดผลดีแก่สังคมและตัวเองอย่างแท้จริง คือหลักจริยธรรมการทำความดีตามหลักการอิสลาม คือ การที่ท่านทำอิบาดะฮ์ (ทุกสิ่งที่มีปรากฏใน

บทบัญญัติ จากคำสั่งใช้และคำสั่งห้ามต่างๆ) ต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) ราวกับที่ท่านมองเห็นพระองค์ ซึ่งแม้ว่าท่านไม่เห็นพระองค์ แน่อนยิ่งพระองค์ทรงเห็นท่าน

ข้อมูลที่ได้รับจากมุอัลลัฟกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มุอัลลัฟทุกท่าน ได้รับการสอนการบอกเสมอว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่เราทำไม่ว่าในที่ลับหรือที่เปิดเผย อัลลอฮฺ(ซบ.) ทรงรู้ ทรงเห็น ทรงได้ยิน และเราจะได้รับทั้งรางวัลและการลงโทษจากพระองค์ในสิ่งที่เราประพฤติปฏิบัติ การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟในเรื่องจริยธรรมคือการที่มุอัลลัฟต้องประพฤติตามบัญญัติของอัลลอฮฺ(ซบ.) ตามที่ท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้ปฏิบัติไว้เป็นแบบอย่าง

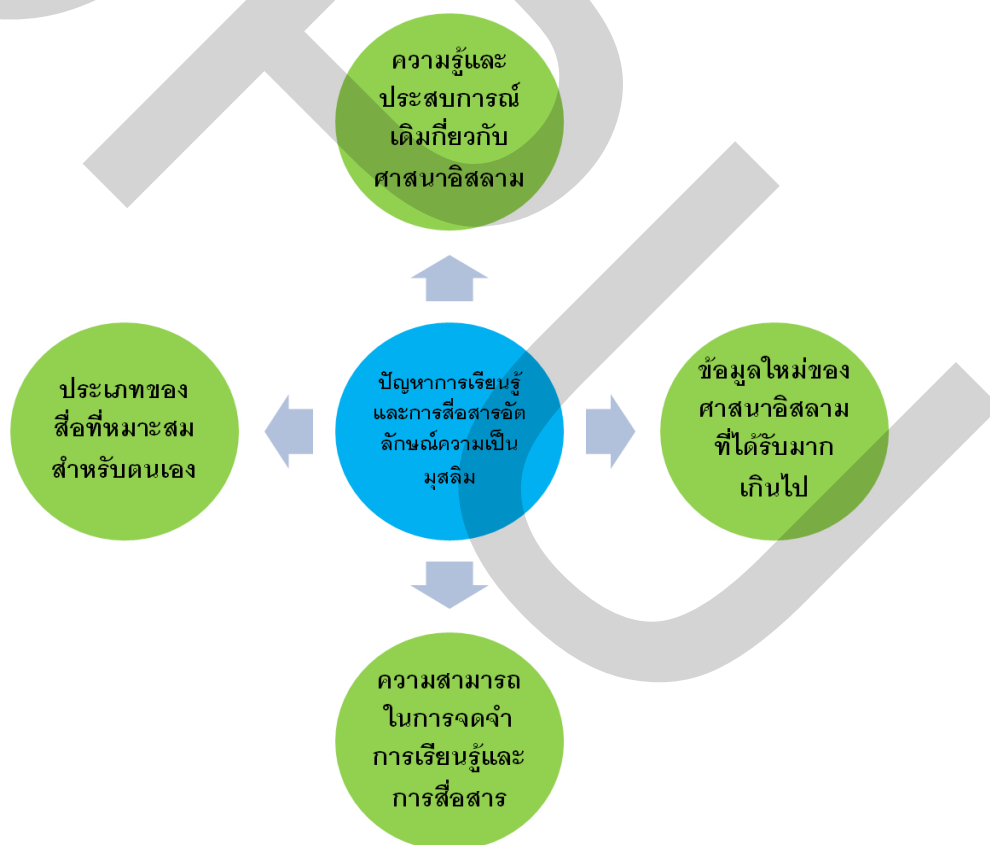
“ผมว่าในเรื่องจริยธรรม ความดีความชั่ว เป็นสิ่งที่เหมือนกันในทุกศาสนานั้นแหละ ถ้าเราเป็นคนดี ทำดี คิดดี อยู่เป็นปกติไม่ว่าเราจะเปลี่ยนนับถือศาสนาไหน ผมมองว่าการมีจริยธรรม คุณธรรม เป็นคนละเรื่องกับการปฏิบัติศาสนกิจ ไม่มีศาสนาไหนสอนให้ทำในสิ่งที่ไม่ดีหรอก อย่างอิสลามก็สอนให้เข้าใจง่ายดีว่าให้เราละเลิกเสมอว่าทุกอย่างที่เราทำอัลลอฮฺรู้ อัลลอฮฺเห็น ถึงแม้เราจะไม่เห็นอัลลอฮฺ ไม่ว่าเรื่องนั้นจะลับแค่ไหน ถ้าเราจะทำอะไรลงไปแล้วคิดเสมอว่ามีผู้รู้เห็น คนที่มีสำนึกอย่างที่บอกก็จะไม่ทำในสิ่งที่ไม่ดี” (อาลี, 2553)

มุอัลลัฟทุกคนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มองว่า ปัญหาในเรื่องการเรียนรู้และการสื่อสารเกี่ยวกับหลักจริยธรรมตามหลักการของศาสนาอิสลาม ไม่ใช่เรื่องที่ไม่สามารถทำได้ ไม่ใช่ปัญหาสำหรับตนเอง และมุอัลลัฟยังมองว่า หลักจริยธรรมตามหลักการของศาสนาอิสลามมีความเป็นสากล ถึงแม้บุคคลที่ไม่ใช่มุสลิมก็สามารถประพฤติปฏิบัติได้ตามได้ เพียงแต่ตระหนักอยู่เสมอว่าทุกการกระทำของเรามีผู้รู้เห็นเสมอไม่ว่าเราจะเปิดเผยหรือปิดบัง อย่างน้อยตัวเองจะเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุดในเรื่องที่ได้ประพฤติ ได้กระทำไป

ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มมุอัลลัฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่กล่าวไว้ในบทที่ 4 บทที่ 5 และที่เกี่ยวกับปัญหาและวิธีการในการแก้ไขปัญหการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ ในบทที่ 6 นี้ พบว่า การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟนั้นขึ้นอยู่กับตัวตนของมุอัลลัฟเองว่าตนเองนั้นมีสำนึกในความเป็นมุสลิมหรือเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามมากน้อยแค่ไหน มีความตั้งใจหรือพร้อมที่จะเป็นมุสลิมที่ดีตามหลักการของศาสนาอิสลามหรือไม่ ข้อมูลที่ได้จากมุอัลลัฟไม่สามารถบอกได้ว่ามุอัลลัฟคนไหนสามารถเรียนรู้และ

สื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้อย่างประสบความสำเร็จ แต่จะทราบเพียงว่ามุอัลลัฟเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร

การที่บุคคลอื่นจะมองเห็นอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟก็จากการแสดงออกอย่างชัดเจนของมุอัลลัฟเอง เช่น การเลือกรับประทานอาหารที่ถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม การแต่งกายตามแบบอย่างมุสลิม การปฏิบัติศาสนกิจ การทักทายด้วยการกล่าวสลามให้แก่กัน การหมั่นทบทวนเรียนรู้ในเรื่องหลักการของศาสนาอิสลาม การฝึกฝนตนเอง สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่มุอัลลัฟต้องเรียนรู้และสื่อสารให้ปรากฏออกไปด้วยจิตสำนึกว่าตนเองเป็นมุสลิมอยู่เสมอ มีความตระหนักในความเป็นมุสลิมจากการกล่าวคำปฏิญาณตนที่ตนเองกล่าวด้วยความสมัครใจ ถ้ามุอัลลัฟไม่สื่อให้ผู้อื่นรู้ว่าตนเองเป็นมุสลิม ก็จะไม่มีการเห็นอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเอง สามารถสรุปสิ่งที่ปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟได้ดังแผนภาพต่อไปนี้



ภาพที่ 6.1 แสดงปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมของมุอัลลัฟ

ดังนั้นการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจึงค่อนข้างหลากหลายซับซ้อน และเกี่ยวข้องกับระบบสังคมในหลายระดับ ความรู้สึกนึกคิดที่มูฮัลล์ฟมีต่อตัวเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวมูฮัลล์ฟกับคนอื่น โดยผ่านการมองตัวเองและคนอื่นมองเราในขณะนั้น จึงเป็นกระบวนการนิยามความหมายของปัจเจกและกลุ่มทางสังคมมีการคาบเกี่ยวซ้อนทับกันอยู่ 2 ลักษณะ คือ อัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคม อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูฮัลล์ฟเป็นสิ่งที่มูฮัลล์ฟสร้างขึ้นได้ตามบริบทหรือสถานการณ์ต่างๆ มูฮัลล์ฟมีวิธีที่จะเลือกใช้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมภายใต้เงื่อนไขที่อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองให้ผู้อื่นทราบว่าตนเองเป็นมุสลิมก็จะถูกเลือกนำมาใช้ อันเกิดจากการมูฮัลล์ฟมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในครอบครัว ชุมชนหรือสังคมเดิมและครอบครัว ชุมชนหรือสังคมใหม่ของมูฮัลล์ฟ

บทที่ 7

การวิเคราะห์และสังเคราะห์การเรียนรู้และการสื่อสาร อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม

ในบทนี้ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ พฤติกรรมการเรียนรู้ พฤติกรรมการสื่อสาร ปัญหาและวิธีการในการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม จากข้อมูลที่แสดงไว้ในบทที่ 4 ถึง บทที่ 6 เริ่มจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เห็นความเป็นมาของแต่ละชุมชนมุสลิมที่มุสลิมเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ด้วย เพื่อให้เห็นสภาพแวดล้อมทั่วไปและสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ชุมชนหรือสังคม รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย

7.1 อัตลักษณ์ความเป็นชุมชนมุสลิม

โดยภาพรวมแล้วข้อมูลที่ได้จากมุสลิมกลุ่มตัวอย่างทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทส่วนใหญ่ในงานวิจัยนี้พบว่าวิถีชีวิตที่ไม่แตกต่างกันด้วยเหตุผลที่ว่าชุมชนมุสลิมซึ่งมุสลิมกลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ด้วยนั้น มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกลุ่มชนที่มีพื้นเพและสืบเชื้อสายมาจากมาเลย์ เป็นชาวมุสลิมที่ถูกกวาดต้อนมาจากทางภาคใต้ของประเทศไทยในอดีต ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเป็นเจ้าพระยา ชาวมุสลิมได้ถูกรัฐไทยจัดตั้งรกรากที่อยู่อาศัย และให้ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม โดยอยู่ในเขตรอบนอกของกรุงเทพมหานคร หลายๆแห่ง เช่น ชนบุรี ลีแยกบ้านแขก ท่งครุ พระประแดง บางคอแหลม มหานาค พระโขนง คลองตัน บางกะปิ มีนบุรี คลองสามวา หนองจอก ลาดกระบัง และพื้นที่ในจังหวัดรอบนอกกรุงเทพฯ ได้แก่ ปทุมธานี ฉะเชิงเทรา นครนายก และพื้นที่ใกล้เคียงจนกระทั่งทุกวันนี้ เป็นระยะเวลาที่ยาวนานกว่าศตวรรษ ผ่านการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองจากระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาในปัจจุบัน รวมถึงการผ่านความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอย่างมากมาย เช่นเดียวกับชุมชนไทยพุทธซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ของประเทศ

ช่วงเวลายาวนานที่ผ่านมาทำให้กลุ่มมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ดังกล่าวได้ถูกผสมกลมกลืนให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองไทยตามนโยบายของรัฐไทยอย่างค่อนข้างสมบูรณ์ โดยไม่ปรากฏการต่อต้านหรือขัดแย้งจากการถูกผสมกลมกลืนทางด้านเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม รวมถึงอำนาจรัฐจากส่วนกลางแต่อย่างใด หากแต่มีลักษณะของการยอมรับและสามารถดำรงวิถีชีวิตในฐานะพลเมืองไทย จนได้ชื่อว่าเป็นชาวไทยมุสลิมได้เป็นอย่างดี พร้อมๆ กับการมีสถานะและบทบาททางสังคมการเมือง เศรษฐกิจที่ได้รับการยอมรับจากคนไทยกลุ่มต่างๆ ซึ่งสถานะดังกล่าว ได้แก่ การเป็นนักการเมือง นักธุรกิจ ข้าราชการ พนักงานบริษัทเอกชน หรือแม้กระทั่งการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมของชุมชนมุสลิมในเขตชนบท

แม้ว่าชาวไทยมุสลิมในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในงานวิจัยชิ้นนี้จะดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางคนไทยส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาพุทธ ที่มีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงทั้งทัศนคติ ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมและภาษาและศาสนา แต่วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มชาวไทยมุสลิม ก็มีได้มีความแตกต่างจากคนกลุ่มอื่นๆ แต่อย่างใด ในตรงกันข้ามกลับมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างคนที่นับถือศาสนาต่างๆ รวมถึงความเข้าใจต่อมิติของความต่างดังกล่าว พร้อมๆ กับการคงความแนบแน่นในวิถีชีวิตมุสลิมแบบดั้งเดิมและสามารถอยู่ร่วมกับกลุ่มคนไทยส่วนใหญ่ที่มีความแตกต่างได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังสามารถปรับตัวและแสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมตามหลักการของศาสนาอิสลามไว้ อย่างมั่นคงเข้ากับแนวทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นตามแนวทางแบบอย่างตะวันตก ซึ่งตรงกันข้ามกับหลักการของศาสนาอิสลามค่อนข้างมาก การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในงานวิจัยนี้จึงเป็นการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์เฉพาะด้านความเชื่อถือ ศรัทธาและการปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลามเท่านั้น อัตลักษณ์เดิมของมุอัลลัฟที่ไม่ขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลามจึงยังคงอยู่ในตัวมุอัลลัฟ

วิถีชีวิตมุสลิมของมุอัลลัฟไม่ว่าในจังหวัดใดก็ตามในงานวิจัยชิ้นนี้ พบว่า ส่วนใหญ่มีความสำนึกในความเป็นมุสลิมที่ชัดเจน มีความศรัทธาในหลักการของศาสนาอิสลาม ศาสนาอิสลามจึงมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนมุสลิมและมุอัลลัฟในชุมชน ผู้นำทางศาสนาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในสังคมหรือชุมชน มัสยิดและสถาบันสอนศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญในการปลูกฝัง ความเชื่อ ความศรัทธา ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีจริยธรรมของอิสลาม และคำนึงตามแบบฉบับของบรรพบุรุษในอดีต ซึ่งมีผลให้ผู้นับถือศาสนาอิสลามทุกคนปฏิบัติตนไปในแนวทางเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความศรัทธาต่อพระเจ้าองค์เดียวคืออัลลอฮ์(ซบ.) เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้นำศาสนาในชุมชนต้องปลูกฝังให้กับสมาชิกในสังคม ชุมชนและครอบครัวของตนเอง จากการที่ได้รับอิทธิพลจากเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจตามกระแสโลก จึงทำให้ค่านิยมบางประการได้เปลี่ยนแปลงไปเช่นการแต่งงานของมุสลิมกับมุอัลลัฟ วิถีปฏิบัติของชาวมุสลิมจะเชื่อมโยงกันทั้งเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ไม่ว่าจะเรื่องการพัฒนา ศาสนา การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณี ถ้าปฏิบัติผิดเพี้ยนจากหลักของศาสนาอิสลาม มุสลิมจะไม่ปฏิบัติ ชีวิตประจำวันของชาวมุสลิมส่วนใหญ่ท่ามาหากินตามวิถีชีวิต

ปกติของชาวไทยทั่วไป หัวหน้าครอบครัวเป็นผู้ประกอบอาชีพเลี้ยงคนในครอบครัว ชาวมุสลิมทุกคนจะปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัดทั้งหญิง ชาย เด็กและผู้ใหญ่ อาหารที่นิยมรับประทานมากที่สุดคือเนื้อสัตว์ เช่น แกงมัสมั่นเนื้อ มัสมั่นไก่ แกงกุ่มไก่ คัมซูปเนื้อ ซุปหางวัว ข้าวหมกเนื้อสัตว์ อาหารประเภทแป้ง นม เนย ไข่ไก่ โรตีสี มะตะบะ ถ้าเป็นเนื้อสัตว์จะรับประทานสัตว์ที่ชาวมุสลิมฆ่าเอง อุดลัษณ์ความเป็นมุสลิมด้านพิธีกรรมที่สำคัญ เช่น มีการนมาซ (ละหมาด) วันละ 5 เวลา การแต่งงาน การฝังศพภายใน 24 ชั่วโมง การดูเดือนเพื่อกำหนดวันเริ่มถือศีลอดประจำปี การไปประกอบพิธีฮัจญ์ การบริจาคหรือการออกซะกาต การขลิบหนักรู้อวัยวะเพศชาย การปฏิบัติตนในวันสำคัญทางศาสนา จะเห็นได้ว่ามุอัลลัฟแต่ละคนมีวิถีชีวิตการปฏิบัติตนตาม วัฒนธรรม ประเพณี และตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามไม่แตกต่างกัน

วิถีชีวิตในด้านวัฒนธรรมชุมชน พบว่า มุอัลลัฟในชุมชนมุสลิมต่างๆ ทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีความเป็นอยู่ภายใต้ วัฒนธรรมอิสลาม มีคล้ายคลึงกับชาวไทยมุสลิมในภาคใต้ของไทย คนในชุมชนได้รักษาวัฒนธรรมในแต่ละช่วงชีวิตได้ตามแบบอย่างทีศาสนากำหนดไว้เป็นส่วนใหญ่ แต่ในขณะที่เดียวกัน เมื่อแต่ละชุมชนมีความเจริญจากการพัฒนาของทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในด้านการคมนาคม และเศรษฐกิจจึงทำให้คนในชุมชนมีการติดต่อกับสังคมภายนอกมากขึ้น อันเป็นผลให้มุอัลลัฟได้รับอิทธิพลของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากภายนอกและทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอิสลามกับวัฒนธรรมภายนอก และผู้วิจัยยังพบว่า วัฒนธรรมทางด้านความศรัทธาและการปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลาม เป็นสิ่งที่คนในชุมชนมุสลิมทุกแห่งได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่รวมถึงมุอัลลัฟในชุมชนนั้นๆ สืบมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เช่นกรณีชุมชนสุเหร่าบางมะเขือเขตวัฒนา ที่ พี่ชะห์อาศัยอยู่

“เสาร์หรืออาทิตย์ไหนที่ไม่มีธุระอะไร หรือไม่ได้ไปไหน ถ้าที่สุเหร่ามีการสอนให้กับมุอัลลัฟหรือสอนเรื่องต่างๆ ไปเกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลาม ก็จะ ไปนั่งฟังเพื่อศึกษาเรียนรู้บ้าง” (พี่ชะห์, 2553)

เห็นได้ว่าชุมชนมุสลิมที่มุอัลลัฟอาศัยอยู่ มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนมุสลิมในชุมชน ผู้นำทางศาสนาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในสังคมหรือชุมชน มัสยิดและสถาบันสอนศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญ ในการปลูกฝังหลักการของศาสนาอิสลาม ตามแบบฉบับของบรรพบุรุษในอดีต ซึ่งมีผลให้สมาชิกของชุมชนหรือมุสลิมทุกคนรวมถึงมุอัลลัฟต้องปฏิบัติตนไปในแนวทางเดียวกัน สิ่งสำคัญที่จะทำให้มุอัลลัฟประสบความสำเร็จในการเรียนรู้และการสื่อสารอุดลัษณ์ความเป็นมุสลิมคือความตระหนักในความเป็นมุสลิม รวมทั้งความใส่ใจ ความใฝ่รู้ของตัวมุอัลลัฟเอง

ชาวมุสลิมมีลักษณะนิสัยรักพี่น้องและพวกพ้อง มุอัลลัฟกลุ่มตัวอย่างทุกคนได้รับรู้ว่ามุสลิมทุกคนเป็นพี่น้องกันทั่วโลก ทั้งนี้จึงไม่ค่อยเห็นชาวมุสลิมจะแยกตัวออกไปนอกชุมชนหรืออาศัยอยู่ร่วมกับศาสนาอื่นมากนัก เนื่องจากจะทำให้การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนากระทำได้อย่างลำบาก เพราะถ้าอยู่ในชุมชนมุสลิมแล้วนั้น ชาวมุสลิมจะสามารถปฏิบัติตนได้ตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด เนื่องจากมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติศาสนกิจ สิ่งต่างๆในชุมชนยังมีสิ่งต่างๆ เอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาอิสลาม เช่นในชุมชนจะมีร้านอาหารมุสลิม ร้านขายเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายตามขนบธรรมเนียมมุสลิม เพื่อให้ชาวมุสลิมสามารถเลือกหาได้โดยสะดวก ในขณะที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์มุอัลลัฟท่านหนึ่งใน ตำบลชะโว อำเภอลำดวน จังหวัดอ่างทอง ได้ยินเสียงอาซาน (เสียงเรียกบอกรเวลา نماซ) ที่ดังมาจากหออาซานของมัสยิดผ่านเครื่องขยายเสียงและเสียงตามสายของชุมชน ทำให้ทราบว่าได้เวลาที่จะต้อง نماซแล้ว

มุอัลลัฟซึ่งอาศัยในชุมชนมุสลิมส่วนมากบริเวณที่พักอาศัยมักจะอยู่ใกล้มัสยิดหรือสุเหร่าบ้านพักอาศัยนั้นส่วนใหญ่ เป็นบ้านของพ่อแม่ฝ่ายสามีหรือภรรยาของมุอัลลัฟเอง มุอัลลัฟบางคนเช่าบ้านเดี่ยว หรือปลูกบ้านอาศัยแยกครอบครัวออกมา บางคนซื้อบ้านจัดสรรหรือทาวน์เฮ้าส์ สภาพภายในบ้านสะดวกสบายตามสมควร มุอัลลัฟมีโอกาสพบปะกับชาวมุสลิมด้วยกันค่อนข้างบ่อย เมื่อมีปัญหาในเรื่องหลักการของศาสนาอิสลามสามารถขอความช่วยเหลือจากมุสลิมด้วยกัน สภาพเศรษฐกิจของมุอัลลัฟกลุ่มตัวอย่างบางคนมีที่ดินเป็นของครอบครัว ส่วนใหญ่มีรายได้พอๆ กับรายจ่าย หรืออาจมีเงินเหลือเก็บบ้าง มุอัลลัฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทเห็นว่าการนับถือศาสนาอิสลาม การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟไม่เป็นอุปสรรคในการร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นในสังคม

งานวิจัยชิ้นนี้มิได้ลงลึกถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนท้องถิ่นที่มุอัลลัฟอาศัยอยู่ ด้วยเหตุผลที่ต้องการศึกษาอัตลักษณ์ที่มีลักษณะเป็นปัจเจกชน ไม่ได้ศึกษาถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชน หรือชุมชน อีกทั้งชีวิตความเป็นอยู่ของมุอัลลัฟก็ได้แสดงให้เห็นการรวมตัวกันเป็นชุมชนมุอัลลัฟ เหมือนเช่นชุมชนชาวเขา หรือชุมชนมอญ เพียงแต่มุอัลลัฟเป็นเพียงบุคคลหนึ่งของชุมชนมุสลิม ที่กล่าวมาเพียงต้องการให้เห็นภาพรวมและเห็นความเชื่อมโยงของชุมชนมุสลิมที่เกิดขึ้นในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ซึ่งให้เห็นว่ามุอัลลัฟเป็นผู้มาใหม่ในชุมชนนั้นๆ ดังนั้นการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟจึงพบว่า ถูกกำหนดโดยอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมตามประวัติความเป็นมาของชุมชนนั้น ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญและตามพัฒนาการของแต่ละชุมชน ที่ยังคงยึดมั่นในหลักการของศาสนาอิสลาม มีการดำรงอยู่และสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น มุอัลลัฟจึง

เป็นผู้ที่ได้รับการสืบทอดอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจากชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ชุมชนจึงมีส่วนในการทำหน้าที่สะท้อนให้มุอัลลัฟเห็นอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตัวเอง

จะเห็นได้ว่าบริบทของชุมชนมุสลิมทั้งในเขตเมืองชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีความสอดคล้องกัน คือการมีวิถีชีวิตตามกรอบของศาสนาอิสลาม โดยยึดถือคำภีร์อัล-กุรอาน และแบบอย่างจากท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นหลักดำเนินชีวิต ชุมชนมุสลิมไม่ว่าที่ไหนก็ตามมีลักษณะที่เรียกได้ว่ามีความเป็นไปในทางอนุรักษนิยมและเคร่งครัดในหลักการของศาสนาอิสลามมาก แต่ถ้าวิถีชีวิตโดยทั่วไปที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นถ้าเป็นเรื่องหรือที่เกี่ยวข้องกับหลักการของศาสนาแล้ว มุอัลลัฟจะมีการปรับตัวในการรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ที่เกิดขึ้นกับตนเองตนเอง โดยคำนึงถึงพฤติกรรมของตนเองที่ต้องไม่กระทบต่ออัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม การรับการเปลี่ยนแปลงตนเองของมุอัลลัฟจึงมีทั้งที่เป็นลักษณะที่เปิดเผยและซ่อนเร้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์และการตัดสินใจจากประสบการณ์การเรียนรู้และการสื่อสารของมุอัลลัฟเอง แม้บางครั้งจะมีสิ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟก็ตาม เมื่อมุอัลลัฟมีวิธีการในการเรียนรู้และการสื่อสารที่เหมาะสมก็จะทำให้มุอัลลัฟได้รับการยอมรับ ได้รับความเข้าใจ จากมุสลิมและบุคคลอื่นที่ไม่ใช่มุสลิม

7.2 พฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ

การแต่งงานของมุอัลลัฟกับชาวไทยมุสลิมเป็นการสร้างครอบครัวใหม่ ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม เกิดวัฒนธรรมใหม่ที่ผสมกลมกลืน กล่าวคือ มุอัลลัฟไม่ว่าจะอยู่ในชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทก็ยังคงมีอัตลักษณ์ของความเป็นคนไทยอยู่ แต่ก็มีปรัชญาดำเนินชีวิตใหม่ตามหลักการของศาสนาอิสลาม มีพฤติกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ที่ถูกผสมผสานใหม่อย่างชัดเจน เช่นกรณี ที่มุอัลลัฟซึ่งเป็นชาวอีสานเมื่อมาแต่งงานกับชาวมุสลิมก็จะมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป แต่ยังคงมีอัตลักษณ์ของความเป็นคนอีสานด้วยการพูดภาษาอีสานที่ยังคงอยู่ เกิดการแลกเปลี่ยนให้ชาวมุสลิมในครอบครัวหรือชุมชนได้เรียนรู้วัฒนธรรมอีสานที่ไม่ขัดกับหลักการของศาสนาอิสลาม ทำให้มุอัลลัฟไม่ใช่เพียงผู้รับอัตลักษณ์ใหม่เพียงฝ่ายเดียว หากแต่มุอัลลัฟยังเป็นผู้ส่งออกอัตลักษณ์เดิมของตนด้วย เช่น ด้านภาษา ด้านการแต่งกาย การผสมผสานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของมุอัลลัฟแต่ละคนแตกต่างกันไป

ระบบเครือญาติของครอบครัวมุสลิมที่มูฮัลล์ฟอาศัยอยู่ทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทเป็นพื้นฐานในการก่อรูปชุมชนมุสลิมและเป็นกลไกในการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูฮัลล์ฟในชุมชนนั้นๆ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการปกครองบริหารท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนที่มีผู้เข้ามาอยู่ใหม่ส่งผลให้วิถีชีวิตของมุสลิมในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น ด้านอาชีพจากเกษตรกรรมกลายเป็น พ่อค้าแม่ค้าข้าง รั้วข้างนอกชุมชนข้าง แม้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเกิดขึ้น แต่โครงสร้างทางสังคมบนพื้นฐานความสัมพันธ์ของชาวมุสลิมแบบเครือญาติและการช่วยเหลือเกื้อกูลยังคงอยู่ในชุมชนเช่นเดิม อีกทั้งความสัมพันธ์แบบระบบเครือญาติยังมีบทบาทในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูฮัลล์ฟ นอกจากนี้ รูปแบบความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มภายในชุมชนมีความซับซ้อนอยู่หลายมิติภายใต้ความเป็นเอกภาพของสังคมและของปัจเจกชน อีกทั้งการปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกชุมชนบางครั้งทำให้เกิดการเบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานเดิมของครอบครัว ชุมชนหรือสังคมซึ่งอยู่บนรากฐานของความสัมพันธ์ทางครอบครัวและเครือญาติเป็นหลัก

ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดของสังคมมุสลิม เป็นหน่วยย่อยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด เป็นกลุ่มสังคมกลุ่มแรกที่มุสลิมทุกคนสัมผัสตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเติบโต และมีครอบครัวแยกออกมา ชื่อ และสกุลซึ่งเป็นเครื่องบอกสถานภาพ บทบาท ตลอดจนกำหนดสิทธิหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันในครอบครัวและสังคม ครอบครัวของคู่สมรสของมูฮัลล์ฟจึงเป็นสถาบันแรกที่มีความสำคัญในการกำหนดพฤติกรรม การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูฮัลล์ฟให้เป็นไปตามหลักการของศาสนาอิสลาม ซึ่งกำหนดไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานและตามแบบฉบับของท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ครอบครัวจึงเป็นกลุ่มปฐมนุญด้วยความผูกพันกันใกล้ชิดของสมาชิกที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน มีการพบปะและแสดงอาการตอบสนองต่อกันและกันต่างฝ่ายต่างถ่ายทอดพฤติกรรมให้แก่กันและกัน อันเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่สำคัญในการกำหนดพฤติกรรม การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูฮัลล์ฟ และครอบครัวเป็นสถาบันที่จะสร้างมูฮัลล์ฟในฐานะมุสลิมใหม่ให้กับชุมชนและสังคมได้

ลักษณะของครอบครัวมุสลิมทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่มูฮัลล์ฟเป็นสมาชิกใหม่มีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวเป็นอย่างดี ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของศาสนาอิสลามที่อบรมสั่งสอนสืบทอดต่อกัน ครอบครัวมุสลิมส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยายหรือครอบครัวใหญ่ โดยเฉพาะในชนบท ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า หรือ ตายาย รวมทั้งพี่น้องของฝ่ายสามีหรือภรรยา ให้อำนาจผู้ชายหรือสามีเป็นผู้นำครอบครัว ให้ความเคารพ

กันตามลำดับอาวุโสของสมาชิกในครอบครัว ภรรยาถึงแม้จะไม่ใช่นำครอบครัว แต่จะมีบทบาทเหนือฝ่ายชายในการอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา การใช้จ่ายในครอบครัวตลอดจนการดูแลบ้านเรือน

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างมุฮัลล์ฟและบุคคลอื่นในครอบครัวและสังคม จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่ามุฮัลล์ฟจะสามารถเรียนรู้และสื่อสารได้ดีเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับคุณสมบัติตามบทบาทหน้าที่ของการเป็นสามีภรรยาที่ศาสนาอิสลามกำหนดไว้ได้มากน้อยเพียงใด พฤติกรรมทุกรูปแบบของมุฮัลล์ฟที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายจึงเป็นเรื่องเฉพาะตัวของมุฮัลล์ฟในฐานะเป็นมุสลิมคนหนึ่ง ไปยังบุคคลอื่นทั้งที่เป็นมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม เพื่อให้ผู้รับสารมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับมา โดยคาดหวังให้เป็นไปตามที่ผู้มุฮัลล์ฟต้องการ เป็นไปตามองค์ประกอบของการสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วย ผู้ส่งข่าวสาร สาร สื่อในช่องทางการสื่อสาร ผู้รับข่าวสาร รวมถึงความเข้าใจและการตอบสนองระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในบทที่ 4 - 6 วิเคราะห์ได้ว่าองค์ประกอบของการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์รวมไปถึงวิธีการในการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟนั้นอยู่บนพื้นฐานสำคัญในเรื่องเหตุและผลของการสื่อสารเพื่อการสร้างความสัมพันธ์ อธิบายได้ว่ามุฮัลล์ฟต้องการอยู่ในสถานการณ์ที่ตนคิดว่าสามารถควบคุมและสามารถคาดหมายสิ่งต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ด้วย ดังนั้นเมื่อมุฮัลล์ฟเผชิญกับความไม่แน่นอน ไม่แน่ใจ จะเกิดการแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากกันและกันเพื่อลดความไม่แน่นอน ความไม่แน่ใจนั้น บางครั้งมุฮัลล์ฟจึงรู้สึกว่าจะอยากที่จะเรียนรู้ อยากทำความรู้จัก หรืออยากเริ่มต้นและพัฒนาความสัมพันธ์กับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และในบางครั้งมุฮัลล์ฟกลับรู้สึกอยากยุติหรือเลิกความสัมพันธ์ ไม่อยากสานต่อความสัมพันธ์กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้นอีกต่อไป

การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟนั้นจะช่วยลดความไม่แน่นอน ความไม่แน่ใจให้กับมุฮัลล์ฟในฐานะเป็นผู้ส่งสาร โดยจะสร้างความเชื่อมั่นในตัวเองและลดความเสี่ยงในการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้ เพราะในขณะที่มุฮัลล์ฟสื่อสารอยู่กับบุคคลอื่นจะทำให้มุฮัลล์ฟได้รับรู้ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องที่มุฮัลล์ฟต้องตัดสินใจมากขึ้น ความมั่นใจในการเรียนรู้และการสื่อสารก็จะเกิดขึ้น เช่น การที่มุฮัลล์ฟเปิดเผยตัวตนว่าตนเองเป็นมุสลิม โดยที่ไม่รู้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ที่มุฮัลล์ฟกำลังสื่อสารด้วยเลย ก็จะเกิดความไม่มั่นใจว่าจะจะเป็นสิ่งที่เหมาะสมหรือสมควรหรือไม่ แต่ถ้ามุฮัลล์ฟมีข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลที่สนทนาสื่อสารอยู่ด้วย เช่น นิสัยใจคอ พื้นฐานทางบ้าน การศึกษา อาชีพการงาน มากเท่าใดมุฮัลล์ฟก็ยิ่งมีความมั่นใจในการตัดสินใจเปิดเผยอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองมากขึ้น การที่มุฮัลล์ฟจะลดความไม่แน่นอน ความไม่แน่ใจ จึงเกี่ยวข้องกับส่วนที่เรียกว่า การตระหนักในตนเองหรือการรู้จักตัวเอง และ การมีความรู้เกี่ยวกับผู้อื่น ซึ่งมีความสัมพันธ์

กับพฤติกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับผู้อื่น และเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่อัตลักษณ์
ความเป็นมุสลิมของมุสลิม ดังต่อไปนี้

7.2.1 การตระหนักในตนเอง

มุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทแต่ละคนจะมีการตระหนักในตนเอง
ซึ่งเป็นลักษณะการสื่อสารภายในบุคคลที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของมุสลิมแต่ละคน และยัง
แตกต่างกันไปตามแต่ละสถานการณ์อีกด้วย มุสลิมแต่ละคนมีการตระหนักในตนเอง 2 ลักษณะ คือ การ
ตระหนักที่ให้ความสำคัญกับตนเองมากกว่าสิ่งอื่น ๆ และการตระหนักที่ให้ความสำคัญกับสิ่งรอบ
ข้างมากกว่าตนเอง ตัวอย่างเช่น มุสลิมที่ให้ความสำคัญกับการแต่งกายแบบมุสลิมแสดงให้เห็นว่าจิต
ใต้สำนึกของมุสลิมจะบอกว่าผู้อื่นกำลังจ้องมองมาที่ตนเอง สภาพการณ์ดังกล่าวมุสลิมจะรู้สึกให้
ความสำคัญกับความเป็นตัวตนของตนเองหรือมีการตระหนักที่ให้ความสำคัญกับตนเอง การที่
มุสลิมให้ความสำคัญกับตนเองมากกว่าสิ่งอื่นเป็นเรื่องปกติของคนแต่ละคนแตกต่างกันไปตาม
สถานการณ์ มุสลิมบางคนก็ให้ความสำคัญกับความเป็นตัวตนของตนเองมากและบางคนก็แทบไม่
ใส่ใจกับเรื่องนี้ มุสลิมที่ให้ความสำคัญกับตนเองในฐานะที่เป็นมุสลิมสูงจะมีความระมัดระวัง
เกี่ยวกับการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอยู่เสมอ แต่สำหรับมุสลิมที่ใ้
ความสำคัญกับสิ่งรอบข้างมากกว่าตนเองจะไม่มี ความระมัดระวังเกี่ยวกับการเรียนรู้และการสื่อสาร
อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเอง

การตระหนักในตนเองของมุสลิมเป็นความคิด ความรู้สึกและเจตคติที่มุสลิมมีต่อตนเอง
ซึ่งเกิดจากการที่มุสลิมได้รับรู้เกี่ยวกับตนเองด้านต่างๆ ทั้งในด้านสติปัญญา ความคิด และ ทักษะ
ต่างๆเกี่ยวกับการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมหลังจากที่มุสลิมเข้ารับศาสนาอิสลาม การที่
มุสลิมตระหนักในคุณค่าแห่งตน เป็นพื้นฐานที่นำไปสู่ความสำเร็จในการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็น
มุสลิมของมุสลิม จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากมุสลิมกลุ่มตัวอย่างทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชน
ชนบท พบว่า หลังจากที่มุสลิมแต่งงานกับชาวมุสลิมแล้ว มุสลิมมีการตระหนักในตนเอง แตกต่าง
กัน คือ มุสลิมบางคนให้ความสำคัญกับการตระหนักถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมมากขึ้น แต่มุสลิม
บางคนกลับไม่สนใจเท่าที่ควรเพราะคิดว่าตนเองมีอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมแล้ว หลังจากกล่าวคำ
ปฏิญาณตนเข้ารับศาสนาอิสลาม

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบข้อสังเกตจากการตระหนักในตนเองถึงความเป็นมุสลิมของ มุอัลลัฟบางคน ว่าการที่มุอัลลัฟมีความตระหนักในตนเองถึงความเป็นมุสลิมจะทำให้มุอัลลัฟรู้จัก ความเป็นมุสลิมของตนเอง ช่วยให้ผู้มุอัลลัฟเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยความสมัครใจ โดย สามารถดึงศักยภาพของตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ช่วยให้ผู้มุอัลลัฟมี บุคลิกภาพความเป็นมุสลิมที่ดีได้ ช่วยสร้างความเป็นมิตรและผูกไมตรีจิต ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและ กันในการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟกับบุคคลที่มุอัลลัฟมีปฏิสัมพันธ์ การตระหนัก ในตนเองของมุอัลลัฟจึงเป็นการตระหนักในคุณค่าแห่งตน เป็นผลโดยตรงมาจากการที่มุอัลลัฟทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทก็ตามเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเองในการที่เข้ารับศาสนา อิสลาม เมื่อมุอัลลัฟมองศาสนาอิสลามและชาวมุสลิมในแง่ดีจะพบว่าทุกแง่มุมสามารถเรียนรู้และ พัฒนาไปสู่การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้ ถึงแม้มุอัลลัฟเลือกเกิดไม่ได้ แต่สามารถเลือกจะมี ความรู้สึกที่ดีๆ ต่อการเปลี่ยนแปลงตนเองจากการเปลี่ยนการนับถือศาสนาได้

การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟที่เน้นแต่เรื่องนอกตัวเช่น เรื่องทางกายภาพเรื่องอาหารต้องห้ามสำหรับมุสลิม การทักทาย การแต่งกาย โดยขาดความเข้าใจใน ระดับจิตใจและจิตวิญญาณนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ไม่สามารถนำมุอัลลัฟเป็นไปสู่การเปลี่ยนแปลงเป็นมุสลิม ที่ดีได้เนื่องจากสภาพสังคมทุกวันนี้บุคคลมีความเป็นอัตตามากขึ้น เน้นการเปรียบเทียบการตัดสิน ถูกผิด ไม่ได้กำหนดอัตลักษณ์ตายตัว อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ การเปลี่ยนแปลงสู่อัตลักษณ์ ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟจึงต้องเกิดขึ้นในระดับจิตวิญญาณ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความพร้อมที่จะเรียนรู้ และสื่อสารด้วยตนเองซ้ำแล้วซ้ำเล่า ในการเข้าใจคุณค่าของความเป็นมุสลิมตามหลักการของศาสนา อิสลาม โดยเฉพาะในตนเอง รู้จักตัวตน และวิธีละวางตัวตนออกจากอัตลักษณ์เดิมของตนเองให้มีความ เชื่อมโยงและสอดคล้องประสานกับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองซึ่งเกิดขึ้นใหม่ ซึ่งโดย ส่วนใหญ่แล้วเป็นเรื่องของความไม่รู้มากกว่าความรู้

การตระหนักในตนเองจึงเป็นการสื่อสารภายในบุคคลของมุอัลลัฟ เป็นการเรียนรู้จากความ ไม่แน่นอน ความไม่แน่ใจผ่านช่วงเวลา สถานการณ์หรือกิจกรรมต่างๆ พฤติกรรมการเรียนรู้และการ สื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟจึงเกิดขึ้นได้ด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระ เมื่อมุอัลลัฟแต่ ละคนได้ค้นพบความเป็นจริงตามหลักการของศาสนาอิสลามและสามารถขจัดความไม่แน่นอนความ ไม่แน่ใจในหลักการศาสนาอิสลามตามที่ตนรับรู้มาได้ จึงจะยอมละวางความคิด ความเชื่อเดิมที่ตายตัว จนเกิดปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลง ถึงแม้ว่ามุอัลลัฟจะตกอยู่ในสภาวะที่กำลังเผชิญปัญหา แต่ เนื่องจากสามารถก้าวข้ามตัวตนหรือความเชื่อเดิมที่ขัดกับหลักการของศาสนาอิสลาม จะทำให้

มุฮัลล์ฟเกิดความกล้าที่จะแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองออกมา เพราะการเข้าถึงความจริงตามหลักการของศาสนาอิสลามไม่สามารถคิดๆ เอา แต่ต้องผ่านการพิสูจน์ด้วยตนเอง และมุฮัลล์ฟทุกคนมีเวลาเป็นของตนเอง ผ่านความเชื่อมั่น ใ้วางใจของครอบครัวและสังคมโดยรวม

เมื่อมุฮัลล์ฟยอมรับและตระหนักในตนเองได้ว่ามีสิ่งที่ไม่รู้เกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลามเกือบจะทั้งหมด และทุกอย่างพร้อมจะปรับเปลี่ยน จะทำให้มุฮัลล์ฟมีอัตราลดลง ไม่ยึดติดในอัตลักษณ์ตามความเชื่อเดิมที่มีอยู่ตายตัว จะทำให้มุฮัลล์ฟเกิดการเรียนรู้มากขึ้น จึงเป็นที่มาของการเปลี่ยนแปลงสู่อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟ ที่เน้นการเปลี่ยนแปลงสู่ความเข้าใจใหม่ ในระดับจิตใจ และจิตวิญญาณ เป็นการสื่อสารภายในบุคคลของมุฮัลล์ฟเอง ช่วยให้มีมุฮัลล์ฟยังรู้ถึงความจริงตามหลักการของศาสนาอิสลาม และพร้อมที่จะพาตนเองออกจากความคิดหรือความเชื่อเดิมๆ สู่การยังรู้ในระดับความรู้สึกตัว เรียกได้ว่าเป็นการสื่อสารภายในบุคคล ที่มุฮัลล์ฟเกิดความรู้ความเข้าใจและ สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองได้อย่างทันท่วงที การสื่อสารภายในบุคคลของมุฮัลล์ฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทเป็นการสื่อสารกับตนเอง การคิด การไตร่ตรองหาเหตุผล การวิเคราะห์ การทบทวนเรื่องี่อ่าน ที่พูด เรื่องที่เรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งทั้งหมดนั้นมุฮัลล์ฟเป็นผู้สื่อสารเพียงคนเดียวทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยอาศัยจิตสำนึกและสติสัมปชัญญะ

การสื่อสาร โดยอาศัยจิตสำนึกของมุฮัลล์ฟเป็นสิ่งสำคัญที่มุฮัลล์ฟจะต้องเริ่มสร้างที่ตัวเองก่อน ถ้าหากมุฮัลล์ฟมีจิตสำนึกของความเป็นมุสลิมตามหลักการของศาสนาอิสลามคือการปฏิบัติตามสิ่งที่อัลลอฮฺ(ซบ.) ไซ้ และพึงละเว้นสิ่งที่อัลลอฮฺ(ซบ.) ห้าม โดยมีแบบอย่างจากท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นแบบฉบับในการดำเนินชีวิตในฐานะของบ่าวผู้ศรัทธา ในระยะแรกหลังจากการกล่าวรับการปฏิญาณตนเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟแล้ว มุฮัลล์ฟบางคนยังคงสับสนและไม่มั่นใจในตัวเอง ไม่มั่นใจในสิ่งที่เปลี่ยนแปลง มุฮัลล์ฟเกิดคำถามต่างๆมากมายกับตัวเอง โดยเฉพาะมุฮัลล์ฟที่มีเหตุให้ต้องเปลี่ยนศาสนา เช่นกรณี ของมูนา และ อามีนะห์ ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยตรงกันว่า ยังไม่รู้ตนเองเลยว่าเกิดความรู้สึกเป็นมุสลิมหรือยัง เพราะจิตสำนึกเล็กๆ ยังรู้สึกว่าคุณเองยังไม่เกิดความรู้สึกศรัทธาในศาสนาอิสลามถึงแม้จะกล่าวคำปฏิญาณเข้ารับศาสนาอิสลามแล้วก็ตามเช่น ที่ อามีนะห์ ให้ข้อมูลว่า “ไม่เคยคิดมาก่อนว่าจะต้องเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม” แต่สำหรับมุฮัลล์ฟบางคนที่เกิดจิตสำนึกบอกกับตนเองว่าคุณเองคือมุสลิมให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า จิตสำนึกของตนเองในขณะนี้คือตนเองนับถือศาสนาอิสลามแล้ว แต่จิตสำนึกของความเป็นคนไทยยังคงเหมือนเดิมเหมือนกับที่ชาวไทยมุสลิมมีจิตสำนึกในความเป็นคนไทย เช่นกรณี ของ ฮาบีบะห์ ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า “เราเป็นมุสลิมแล้ว เราก็มุสลิม

วันข้างหน้าต่อไปจะเป็นอย่างไรไม่ทราบ แต่ ณ ตอนนี้ เรามีพระเจ้าองค์เดียว คือ อัลลอฮ์(ซบ.) เวลาจะทำอะไรเราต้องนึกถึงอัลลอฮ์เสมอ แต่เรายังคงเป็นคนไทยเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง”

ผู้วิจัย พบข้อสังเกตอย่างหนึ่งในการสื่อสารภายในบุคคลของมุฮัลล์ฟคือ การที่มุฮัลล์ฟได้รับการเรียนรู้หลักการของศาสนาอิสลามที่สอนให้ระลึกตนเองอยู่เสมอว่าทุกสิ่งที่มีอัลล์ฟทำมุฮัลล์ฟคิด ไม่ว่าจะเป็นการกระทำในที่ลับหรือที่แจ้งก็ตาม อัลลอฮ์(ซบ.)ทรงรู้ ทรงเห็นอยู่ตลอดเวลา ดังที่ ตอฮา ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า “ศาสนาอิสลามสอนว่าให้ทำความดีเพื่ออัลลอฮ์ เสมือนว่าเราเห็นอัลลอฮ์ ถึงแม้ว่าในความจริงเราจะไม่เห็นอัลลอฮ์ แต่อัลลอฮ์จะเห็นเราเสมอทุกที่ทุกเวลา”

สำหรับการสื่อสารโดยอาศัยสติสัมปชัญญะเป็นสิ่งที่มากำหนดพฤติกรรมของมุฮัลล์ฟ เพื่อรู้ตัวเองอยู่เสมอว่าตนเองเป็นมุสลิม ข้อมูลที่รับจากมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมของมุฮัลล์ฟ คือ ตอบคำถามตนเองให้ได้ว่า “ตนเองเป็นใคร แตกต่างจากคนอื่นตรงอย่างไร เราอยู่ที่ไหนมีใครเป็นพวกเดียวกับเรา และในสายตาคนอื่นเราเป็นใคร” ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าความเชื่อพื้นฐานที่มุฮัลล์ฟต้องมีคือ ความเชื่อในพระเจ้าผู้เป็นเจ้าเชื่อในอัลลอฮ์(ซบ.) อย่างบริสุทธิ์ใจต่อความเป็นเอกภาพของอัลลอฮ์(ซบ.) โดยอาศัยสติสัมปชัญญะของตนเองในการคิดพิจารณาในหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม นอกจากศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียวแล้ว มุฮัลล์ฟต้องศรัทธาต่อความเป็นศาสดาของท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ตามที่ได้บัญญัติตนยอมรับนับถือศาสนาอิสลาม ในสถานการณ์ต่างๆขณะสื่อสารมุฮัลล์ฟจึงต้องสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างรู้ตนเอง เช่นกรณี ของ ตอฮา เมื่อกลับไปงานศพญาติที่ต่างจังหวัด ก็ช่วยในงานศพตามที่ช่วยได้ ตามที่คิดว่าไม่ขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม ซึ่งญาติพี่น้องของตอฮาเองก็ ตอฮามองว่า การไปเยี่ยมเยียนกัน การให้กำลังใจกัน เป็นสิ่งที่ดีไม่ขัดต่อหลักการของศาสนาไม่ว่าศาสนาไหนก็ตาม ตอฮาให้ข้อมูลเพิ่มเติม กับผู้วิจัยว่า “ขอให้เรามีความบริสุทธิ์ใจ และศรัทธาเชื่อมั่น เพราะอัลลอฮ์ รู้ อัลลอฮ์ เห็นทุกสิ่งที่เราทำ ผมเล็งที่จะใส่ชุดคำไปงานศพด้วยการใส่เสื้อผ้าที่สุภาพ”

การที่มุฮัลล์ฟได้เรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมไม่ว่าด้วยวิธีการใดๆ ก็ตามดังที่กล่าวไว้แล้วนั้น ผู้วิจัยพบข้อสังเกตว่ามุฮัลล์ฟต้องเรียนรู้ด้วยความตั้งใจเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่แท้จริง และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมโดยอาศัยจิตสำนึกและสติสัมปชัญญะในความเป็นมุสลิมของตนเอง พฤติกรรมการสื่อสารภายในบุคคลของมุฮัลล์ฟแสดงให้เห็นถึงการมีจิตสำนึกและความสติของ

เป็นมุสลิม ในการร่วมกิจกรรมต่างๆ มุอัลลัฟบางคนยังคงปฏิบัติตนตามปกติ สิ่งไหนที่มุอัลลัฟเห็นว่าขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม มุอัลลัฟก็จะไม่ปฏิบัติ และถ้าคู่สื่อสารไม่รู้ว่ามีมุอัลลัฟเป็นมุสลิมและจำเป็นต้องแจ้งให้ผู้นั้นรู้ว่าตนเป็นมุสลิม มุอัลลัฟจึงสื่อสารกับตนเองก่อนเพื่อการตัดสินใจสื่อสาร อุตลัษณ์ความเป็นมุสลิมออกมา มุอัลลัฟแต่ละคนมีจิตสำนึกในเรื่องที่เกี่ยวข้องหลักการศรัทธาและการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาอิสลามแตกต่างกัน ไปขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามที่ตนเองมี

7.2.2 การมีความรู้เกี่ยวกับผู้อื่น

ความรู้เกี่ยวกับผู้อื่น เป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ของมุอัลลัฟกับบุคคลอื่น เป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารระหว่างบุคคลของมุอัลลัฟ ทั้งในส่วนที่เป็นการสร้างความรู้เกี่ยวกับตนเองแล้ว ยังเป็นเครื่องมือในการหาข้อมูลเกี่ยวกับผู้อื่น เพื่อลดความไม่แน่ใจว่าเป็นตัวแปรสำคัญที่สุดในการที่บุคคลพยายามพัฒนาความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นระหว่างกัน เมื่อมุอัลลัฟเผชิญหน้ากับคนที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน มุอัลลัฟจะพบกับความรู้สึกลำบาก ยุ่งยากใจอันเนื่องมาจากความรู้สึกไม่แน่ใจ ความไม่รู้จักกันทำให้มุอัลลัฟไม่สามารถคาดเดาพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์นั้นๆ ได้ จึงทำให้มุอัลลัฟเกิดการแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับผู้อื่นให้มากขึ้นๆ เกิดความพยายามที่จะลดความไม่แน่ใจต่างๆ ซึ่งเป็นมิติแรกของการสร้างความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น โดยขึ้นอยู่กับแต่ละคน แต่ละสถานการณ์ ว่ามีการให้ความสำคัญอุตลัษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองมากน้อยเพียงใด และอย่างไร มุอัลลัฟที่ให้ความสำคัญกับอุตลัษณ์ความเป็นมุสลิมสูงจะให้ความสำคัญกับสิ่งที่เรียกว่าวจนภาษาที่ปรากฏ และมักพูดคุยเกี่ยวกับภูมิหลังของทั้งสองฝ่ายในบทสนทนาเมื่อพบกันครั้งแรก เช่นภูมิหลัง ถิ่นที่พักอาศัย หรือสอบถามเกี่ยวกับผู้อื่นที่ทั้งสองฝ่ายรู้จัก หรือการถามคำถามที่นำมาพูดคุยซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ทั่วไป เป็นการหาข้อมูลเกี่ยวกับคู่สื่อสารเพื่อให้เกิดความรู้สึกถึงความเป็นเรา ความเป็นพวกเดียวกัน เป็นการลดความไม่แน่ใจ

การหาความรู้เกี่ยวกับผู้อื่นของมุอัลลัฟนอกจากจะเป็นเป็นการสร้างความรู้เกี่ยวกับตนเอง ยังเป็นเครื่องมือในการหาข้อมูลเกี่ยวกับผู้อื่นให้กับตนเองด้วย การสื่อสารระหว่างบุคคลของมุอัลลัฟจึงเป็นการเปิดเผยอุตลัษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีรากฐานของความไว้วางใจกัน และมีความปรารถนาดีต่อกัน มุอัลลัฟจึงมีพฤติกรรมแสดงบทบาทไปตามที่ตนเองคาดหวังเพื่อให้ผู้อื่นสะท้อนภาพอุตลัษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเอง มีบางครั้งคู่สื่อสารอาจจะไม่เข้าใจหรือไม่ทราบว่ามีมุอัลลัฟเป็นมุสลิมเนื่องจากมุอัลลัฟคนนั้นเป็นคนที่ไม่ค่อยจะเปิดเผยตนเองให้ผู้อื่นรู้ถ้าไม่

จำเป็นจึงแสดงอัตลักษณ์เดิมของตนอยู่ตามที่เคยปฏิบัติ เช่นกรณีมุฮัลล์ฟชายที่แต่งกายปกติแบบสากลทั่วไป ถ้าไม่เปิดเผยตนเองให้ผู้อื่นทราบและผู้ที่มีมุฮัลล์ฟสื่อสารด้วยนั้น ไม่ทราบมาก่อนว่ามุฮัลล์ฟเป็นมุสลิมคนหนึ่ง เมื่อไม่มีสถานการณ์ที่มุฮัลล์ฟต้องแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมามุฮัลล์ฟก็จะไม่เปิดเผยอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้เห็น ข้อสังเกตที่สำคัญประการหนึ่งคือ มุฮัลล์ฟสามารถแสดงบทบาทตรงกับสภาพความเป็นจริงของตนเอง ทั้งบทบาทสมาชิกในครอบครัวและบทบาทสมาชิกในชุมชน

ดังนั้นการตระหนักในตนเอง และ การมีความรู้เกี่ยวกับผู้อื่นของมุฮัลล์ฟ จึงเป็นปัจจัยที่ช่วยให้มุฮัลล์ฟเปลี่ยนแปลงจากอัตลักษณ์เดิมสู่อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม เกิดขึ้นจากความพร้อมด้วยเหตุ ด้วยปัจจัยของแต่ละคน ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไป จากการเปลี่ยนไปที่ไม่สามารถบอกคุณลักษณะของการเปลี่ยนแปลง ว่าเปลี่ยนไปอย่างไร การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีมุมมองว่าไม่สามารถเรียนรู้หรืออธิบายอย่างชัดเจนจากทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งได้ แต่ต้องผ่านการพิสูจน์และใคร่ครวญด้วยตนเองของมุฮัลล์ฟแต่ละคน ซึ่งไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง จะมีการเข้าถึงความจริงตามหลักการของศาสนาอิสลามของแต่ละคนแตกต่างกัน การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟจึงประกอบด้วยวิธีที่หลากหลาย ผ่านสื่อสัญลักษณ์ต่างๆที่มีอยู่ เป็นเพียงสิ่งเอื้อให้เกิดพื้นที่แสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองจากบทบาทที่ถูกสร้างด้วยตัวมุฮัลล์ฟเอง และจากบทบาทที่ถูกสร้างโดยสังคมที่มุฮัลล์ฟเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วย

7.3 การสร้างบทบาทเพื่อแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟ

ตามกรอบแนวคิดของ Stryker ในการอธิบายการปฏิสังสรรค์ทางสังคมโดยพิจารณาโนทัศน์ การกระทำบทบาท (role performance) ในฐานะที่เป็นผลผลิตร่วมกันระหว่างอิทธิพลของสังคมและอัตตะ โดยเป็นการผสมผสานแนวคิดที่สำคัญ เช่น การสร้างบทบาท (role making) ความเด่นของอัตลักษณ์ตลอดจนความหมายของวัตถุทางสังคม และผลกระทบของความหมายเหล่านั้น สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมการสร้างบทบาทเพื่อแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟ พฤติกรรมที่แสดงออกของมุฮัลล์ฟเป็นพฤติกรรมที่ได้รับการจัดตั้งโดยสังคมที่มุฮัลล์ฟอาศัยอยู่ โดยพฤติกรรมที่มุฮัลล์ฟแสดงนั้นจะมีความหมายในลักษณะของความคาดหวังเชิงพฤติกรรมที่ได้รับการยึดถือร่วมกัน และมุฮัลล์ฟจะเรียนรู้โดยผ่านการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่ตนเองประสบ และในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวนี้มุฮัลล์ฟยังได้เรียนรู้ว่าตนเองได้รับการคาดหวังว่าจะกระทำต่อสิ่งเหล่านั้น

อย่างไร มุอัลลัฟมีการเรียนรู้และสื่อสารร่วมกันระหว่างการปฏิสัมพันธ์ เกี่ยวกับคำเรียกประเภทต่างๆ รวมถึงสัญลักษณ์ที่ใช้ในการกำหนดตำแหน่งทางสังคมของบุคคล โดยมุอัลลัฟจะมีการแสดงบทบาทของพฤติกรรมที่ได้รับความคาดหวังจากสถานภาพทางครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่มุอัลลัฟปฏิสัมพันธ์ด้วย ในบริบทแผนพฤติกรรมที่เป็นระเบียบ ได้แก่ในบริบทของโครงสร้างของครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยการให้ชื่อแก่กันในลักษณะของการรับรู้ของแต่ละคนได้เป็นเจ้าของตำแหน่งทางสังคมชุดหนึ่ง โดยโครงสร้างสังคมจะเป็นตัวจัดระเบียบให้เกิดแบบแผนทางพฤติกรรมของมุอัลลัฟ ดังนั้นการเรียกชื่อกันและกันจึงเป็นคาดหวังในการแสดงพฤติกรรมต่อกันของมุอัลลัฟกับบุคคลอื่น การให้ชื่อใหม่แก่มุอัลลัฟเป็นส่วนหนึ่งของ “อัตตะ” ของบุคคล ก่อให้เกิดความคาดหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมของมุอัลลัฟ เมื่อมุอัลลัฟเข้าสู่การปฏิสัมพันธ์จะนิยามสถานการณ์โดยใช้ชื่อต่างๆ แก่กันกับผู้ร่วมปฏิสัมพันธ์ แก่ตนเอง และแก่ลักษณะหรือสิ่งต่างๆ ภายในสถานการณ์นั้นๆ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งควบคุม หรือจำกัดขอบเขตนิยามอัตลักษณ์ที่เป็นทางเลือกอื่นๆ ที่จะเกิดขึ้นภายในบทบาทของการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างมุอัลลัฟกับบุคคลอื่น

ดังนั้นการสร้างบทบาทเพื่อแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟจะถูก “สร้าง” ขึ้นมากกว่าเป็นการ “เล่น” มากน้อยเพียงใด และจะมีองค์ประกอบใดเข้ามาสร้างบทบาทนั้นบ้าง ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของครอบครัว ชุมชน และสังคมของมุอัลลัฟเป็นตัวครอบคลุมสถานการณ์ปฏิสังสรรค์ต่างๆ เข้าไว้ โครงสร้างบางชนิดมีลักษณะ “เปิด” ในขณะที่บางชนิด “ปิดตาย” สำหรับการสร้างบทบาทและการกระทำบทบาทที่ “แปลกใหม่” จากเดิม เป็นการแยกแยะความคิดเกี่ยวกับอัตตะ ตามที่ Stryker ได้สร้างมโนทัศน์เรื่อง ความเด่นของอัตลักษณ์ (Identity Salience) การยึดมั่นผูกพัน (commitment) และเกียรติภูมิแห่งตน (Self-Esteem) ผลจากการที่มุอัลลัฟมีหลายอัตลักษณ์จึงจัดลำดับให้กับอัตลักษณ์ของตนเองในลักษณะที่ว่า อัตลักษณ์บางอัตลักษณ์จะได้รับการเลือกใช้บ่อยกว่าอัตลักษณ์อื่นๆ ในสถานการณ์ต่างๆ ทางสังคม เช่น อัตลักษณ์ความเป็น สามี ภรรยา พ่อ แม่ เขย สะใภ้ หรืออัตลักษณ์ความรับผิดชอบตามอาชีพหรือหน้าที่การงานที่ปรากฏในสังคมของมุอัลลัฟเอง อัตลักษณ์เหล่านี้จะถูกเรียงตามลำดับความสำคัญและอัตลักษณ์หนึ่งมีแนวโน้มที่จะถูกนำมาใช้ในสถานการณ์หนึ่งๆ มากกว่าอัตลักษณ์อื่นๆ ความสัมพันธ์ระหว่างมุอัลลัฟกับคนกลุ่มหนึ่งๆ ขึ้นกับการที่มุอัลลัฟเป็นคนประเภทหนึ่ง ในการยอมรับตำแหน่งและกฎเกณฑ์ชุดๆหนึ่ง ถ้ามุอัลลัฟให้คุณค่าแก่ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลบางคน โดยที่ความสัมพันธ์เหล่านี้เป็นผลมาจากการยอมรับตำแหน่งและบทบาทบางรูปแบบ คือการเป็นบุคคลบางประเภท มุอัลลัฟจะถูกยึดมั่นผูกพันในระดับหนึ่ง ขึ้นอยู่กับความสำคัญของความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ที่มีความสำคัญต่อมุอัลลัฟ โดยความยึดมั่น

ผูกพันมีหลายแง่มุม ได้แก่ จำนวนบุคคลอื่นๆที่มุฮัลล์ฟมีความสัมพันธ์ผ่านทางการเป็นเจ้าของ ตำแหน่ง ความสำคัญของบุคคลเหล่านั้นที่มีต่อมุฮัลล์ฟ และจำนวนชนิดของกิจกรรมที่เชื่อมโยงมุฮัลล์ฟเข้ากับคนอื่นๆ

การเชื่อมโยงระหว่างมุฮัลล์ฟกับสังคม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างอัตลักษณ์กับการกระทำบทบาท จากกระบวนการสวมบทบาท และการขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการที่มุฮัลล์ฟได้เรียนรู้ตำแหน่งของตนเอง และความหมายของคนอื่น และถูกนำเข้ามาเชื่อมโยงกับระบบแบบแผนการปฏิสังสรรค์กับบุคคลทั้งหลายและพัฒนาเป็นอัตลักษณ์ต่างๆ รวมถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองขึ้นมาจากพื้นฐานความนิยมของสังคม ดังนั้นมุฮัลล์ฟจึงแสวงหาวิถีทางในอันที่จะทำให้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนได้รับการยอมรับและยืนยันความถูกต้องในบทบาทของตนเองจากที่ได้รับจากคนอื่น ดังนี้

บทบาทสมาชิกในครอบครัว : การสื่อสารในชีวิตประจำวันทั่วไปของมุฮัลล์ฟบุคคลภายในครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวฝ่ายสามีหรือภรรยาที่เป็นมุสลิม มุฮัลล์ฟจะใช้การสื่อสารแบบตัวต่อตัวเป็นสำคัญในบทบาทความเป็นสามี เป็นภรรยา เป็นเขย เป็นสะใภ้ เป็นลูกหลาน ญาติพี่น้องคนหนึ่งในครอบครัวมุสลิม โดยเฉพาะเรื่องหลักการของศาสนาอิสลามหรือการถ่ายทอดอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ตามวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตมุสลิมของบรรพบุรุษจะถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นด้วยการบอกเล่า ด้วยการเรียนรู้และการสื่อสารจากบุคคลในครอบครัวฝ่ายสามีหรือภรรยาที่มุฮัลล์ฟคุ้นเคยและไว้วางใจโดยเฉพาะจากสามีหรือภรรยาของตนเอง ทำให้มุฮัลล์ฟเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม โดยไม่รู้ตัว มุฮัลล์ฟจึงต้องการความรักความไว้วางใจ และการยอมรับในชีวิตความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟ จากบุคคลในครอบครัวฝ่ายสามีหรือภรรยาของตนเองเป็นอันดับแรก แต่ก็ไม่ใช่สิ่งที่จะได้มาโดยง่าย การที่จะพัฒนาสัมพันธ์ภาพหรือปฏิสัมพันธ์ของมุฮัลล์ฟกับบุคคลในครอบครัวในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัวนั้น มุฮัลล์ฟต้องใช้ทั้งเวลา ความอดทน และอดสาหะวีริยะ และความจริงจังในความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟเอง ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยให้มุฮัลล์ฟมีความสัมพันธ์ที่ยาวนานกับทุกบุคคลในครอบครัว หากมุฮัลล์ฟเสแสร้งหรือเป็นสิ่งที่มุฮัลล์ฟไม่ทำด้วยความจริงใจ ความสัมพันธ์หรือสิ่งที่มุฮัลล์ฟต้องการจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย ครอบครัวของฝ่ายสามีหรือภรรยาของมุฮัลล์ฟจึงเป็นลำดับแรกที่ทำหน้าที่ในการขัดเกลามุฮัลล์ฟให้รู้ว่าสิ่งใดควร

และสิ่งใดไม่ควร สิ่งใดถูกสิ่งใดผิด ครอบครัวจึงมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ อารมณ์ ทัศนคติ พฤติกรรม และบทบาทสมาชิกในครอบครัวของมุสลิมเป็นอย่างมาก ทำให้มุสลิมเรียนรู้ และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองเกี่ยวกับบรรทัดฐานของครอบครัวตนเอง

บทบาทสมาชิกในชุมชน : การสื่อสารระหว่างบุคคลของมุสลิมในบทบาท สมาชิกคนหนึ่งของคนในชุมชนช่วยให้มุสลิมเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น และรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น เมื่อมุสลิมเกิดความรู้สึกผูกพันกับชุมชน ความเอื้ออาทรต่อกันจะเกิดขึ้นตามไปด้วย บทบาทความเป็นสมาชิกในชุมชนของมุสลิมแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ด้วยอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างหนึ่งของชุมชนมุสลิมที่ส่วนมาก ปลูกบ้านอยู่ใกล้กัน มีมัสยิดเป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางศาสนา บุตรหลานของมุสลิมทั้งใน เขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทนิยมอาศัยอยู่ร่วมกันในครอบครัวเดียวกันกับพ่อแม่ ยกเว้นครอบครัวที่ค่อนข้างมีฐานะ หรือมีฐานะดี บุตรหลานที่แต่งงานแล้วอาจแยก ครอบครัวไปอยู่ต่างหากแต่ก็ยังคงอยู่ในบริเวณเดียวกัน หรือบริเวณใกล้เคียงกับครอบครัว ของพ่อแม่ เมื่อมุสลิมแต่งงานกับคนมุสลิมจึงยังมีลักษณะของครอบครัวในชุมชนมุสลิม ดังที่กล่าวมา

การที่ลักษณะของชุมชนมุสลิม มีความสัมพันธ์ของสมาชิกสนิทสนม ถ้อยทีถ้อยอาศัยด้วย วิถีชีวิตตามหลักการของศาสนาอิสลาม ทำให้การสื่อสารภายในชุมชนเป็นการสื่อสารที่เกิดจากความ ใกล้ชิด ความคุ้นเคย เมื่อมีข่าวสารหรือมีกิจกรรมของชุมชนที่จะต้องบอกให้สมาชิกชุมชนได้ทราบ มัสยิดที่ตั้งอยู่ในชุมชนจึงเป็นศูนย์กลางในการกระจายข่าวสาร คนในชุมชนใช้วิธีการสื่อสารแบบตัว ต่อตัวอย่างไม่เป็นทางการ เนื่องจากสามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างสะดวก ข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์และการสังเกต พบว่าบทบาทสมาชิกในชุมชนของมุสลิมขึ้นอยู่กับบทบาทของสามี หรือ ภรรยา รวมถึงบทบาทของครอบครัวของสามีหรือภรรยาของมุสลิมที่มีต่อชุมชน ถ้าสามี ภรรยา หรือ ครอบครัวของสามีหรือภรรยาของมุสลิมมีบทบาทในชุมชนก็จะช่วยให้มุสลิมมีบทบาทในชุมชน ตามไปด้วย นอกจากนี้บทบาทของมุสลิมที่อาศัยอยู่กับครอบครัวของฝ่ายสามีหรือภรรยาไม่ว่าจะเป็น มุสลิมในชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทก็ตามขึ้นอยู่กับตัวมุสลิมเองด้วยที่จะแสดงบทบาทสมาชิกใน ชุมชนอย่างไร และไม่ขึ้นอยู่กับระยะเวลาในการเข้ารับอิสลามของมุสลิม และด้วยภาวะเศรษฐกิจ มุสลิมต้องประกอบอาชีพหรือทำมาหากินเพื่อครอบครัวของตนเองจึงเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้มุสลิม ไม่มีบทบาทของสมาชิกในชุมชนหรือมีบทบาทน้อย

การใช้ชีวิตประจำวันปกติของมุสลิมอาจจะแสดงหรือไม่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมาให้เห็น แต่เมื่อมีสถานการณ์ที่มุสลิมต้องการให้ผู้อื่นรู้ว่าตนเองเป็นมุสลิมโดยที่ผู้อื่นไม่รู้ ว่ามุสลิมเป็นมุสลิมมุสลิมจะใช้วิธีการบอกให้ผู้อื่นทราบว่าตนเองเป็นมุสลิม จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ในช่วงเทศกาลวันตรุษของศาสนาอิสลามไม่ว่าจะเป็นในเขตชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทก็ตาม ทั้งมุสลิมชายและมุสลิมหญิงจะมีการทักทายแบบมุสลิมระหว่างพี่น้องมุสลิมด้วยกันในชุมชน และมุสลิมแต่งกายแบบมุสลิมทั่วไปทำให้บุคคลอื่นในชุมชนที่ไม่เคยรู้จักมุสลิมมาก่อนรู้ได้ทันทีว่ามุสลิมเป็นมุสลิม จากการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมาอย่างชัดเจนในเชิงสัญลักษณ์ เป็นการเลือกแสดงอัตลักษณ์ออกมาในสถานการณ์ที่เหมาะสม เป็นการเชื่อมโยงให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในการสื่อสารกลุ่ม

ลักษณะของการสื่อสารกลุ่มของมุสลิมทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทเป็นการกระทำระหว่างกันทางพฤติกรรมการสื่อสารของมุสลิมผ่านทางสัญลักษณ์ที่สามารถสังเกตเห็นได้ หรือจากการบอกให้ทราบของมุสลิมเอง สร้างความเข้าใจกันระหว่างคู่สื่อสาร เป็นสิ่งที่มุสลิมสื่อสารออกมาให้ผู้อื่นเห็นว่าตนเองมีอัตลักษณ์ของความเป็นมุสลิม เนื่องจากการสื่อสารระหว่างกันทางสัญลักษณ์ต้องมีการสื่อความคิดกัน เป็นการรับรู้บทบาทตนเองของมุสลิมจากผู้อื่นเมื่อมุสลิมสามารถรู้ว่าผู้อื่นคิดอย่างไรกับตน มุสลิมก็สามารถอยู่ในกลุ่มชุมชน หรือสังคมได้ดี ในการสื่อสารกลุ่มนั้นมุสลิมสามารถปรับตัวได้ตลอดเวลาที่มีการสื่อสารกับผู้อื่น มุสลิมบุคคลสามารถประเมินตนเองในสายตาของผู้อื่นได้ด้วยท่าทีทางของผู้อื่นที่มีต่อพฤติกรรมการสื่อสารของตนเอง การสื่อสารกลุ่มไม่ว่าสมาชิกในกลุ่มนั้นจะรู้จักหรือไม่เคยรู้จักกับมุสลิมมาก่อนก็ตาม มุสลิมสามารถสื่อสารผ่านสัญลักษณ์ได้หลายรูปแบบ เช่น การมีชื่อมุสลิม การแต่งกาย อาหารการกิน ภาษา กิริยา ท่าทางหรือการกระทำที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม ซึ่งบุคคลอื่นๆ สามารถรู้ความหมายได้โดยอาศัยการตีความในบริบทนั้นๆ ซึ่งช่วยให้มุสลิมพัฒนาอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมขึ้นมาจากการรับรู้ของผู้อื่น

การดำเนินชีวิตของมุสลิมในสถานการณ์ของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจากการรับรู้ของผู้อื่น จะมีสถานการณ์ที่มากกระทบต่ออัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม และมุสลิมมีแนวโน้มที่จะเลือกนำเสนออัตลักษณ์ของตนเอง ในอัตลักษณ์ที่เด่นชัด จากอัตลักษณ์ที่มีอย่างหลากหลาย ที่มีการจัดวางลำดับไว้ โดยอัตลักษณ์ที่มีความเด่นในสถานการณ์หนึ่งๆ ก็จะเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ และการนิยามสถานการณ์นั้นของมุสลิม สถานการณ์จึงเป็นสิ่งส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มุสลิมทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทสามารถเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้ สถานการณ์ที่

เอื้ออำนวยประกอบด้วยสิ่งเร้าต่างๆ ที่มากระทำต่อมุสลิมในขณะที่มุสลิมเรียนรู้ ความพร้อมในการเรียนรู้ของมุสลิมเอง รวมทั้งเจตคติของมุสลิมที่มีต่อการเรียนรู้

การที่มุสลิมมีคนที่รัก คนที่เข้าใจ คนที่ผูกพัน ซึ่งได้แก่ครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ชุมชน สังคมที่มุสลิมมีปฏิสัมพันธ์ด้วยโยงโยให้การส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ ในการเรียนรู้ อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมนั้น กล่าวได้ว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นสิ่งเร้าสำคัญที่จะช่วยให้มุสลิมประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี พลังความรักชอบพอ ความเข้าใจ ที่มุสลิมได้รับเป็นสิ่งเร้าที่นำไปสู่ความไว้วางใจ การให้อภัย และการช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุน ทำให้มุสลิมเรียนรู้ อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้โดยง่าย เมื่อมุสลิมเกิดความพร้อมในการเรียนรู้ มุสลิมก็จะเรียนรู้ได้ดี ซึ่งมุสลิมแต่ละคนอาจมีความพร้อมต่อการเรียนรู้แตกต่างกัน

จากข้อมูลที่ได้ พบว่ามุสลิมทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท มีสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อความพร้อมในการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมแตกต่างกัน โดยที่มุสลิมบางคนพร้อมที่จะเรียนรู้ทันทีที่ตนเองตัดสินใจคบหากับคนมุสลิมและต้องการที่จะแต่งงานด้วย แต่สำหรับมุสลิมบางคนต้องใช้เวลาในการทบทวนตนเองถึงความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองโดยการคบหากับมุสลิมในฐานะความเป็นเพื่อนและเรียนรู้ซึ่งกันและกันจนตนเองเกิดความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองไปสู่ความเป็นมุสลิม ความพร้อมจึงต้องอาศัยสิ่งที่เรียกว่าเจตคติ ซึ่งเป็นความรู้สึกโน้มน้าวเชิงทางจิตใจของมุสลิมต่อการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม

7.4 การเปิดเผยอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม

ข้อมูลจากที่กล่าวไว้ในบทที่ 4-6 เห็นได้ว่าการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมที่มุสลิมมีเป้าหมายเพื่อการปรับเปลี่ยนอารมณ์ ความรู้สึก ปรับเปลี่ยนความเชื่อถือ ทศนคติ ปรับเปลี่ยนความรู้ ความคิด และปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพ เพื่อให้ตนเองเกิดอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม โดยมีเงื่อนไขที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ประกอบด้วย ความตระหนักในตนเอง ความเชื่อถือ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมเดิม รวมถึงสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของมุสลิมเอง ด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การเรียนรู้ด้วยการสังเกต การสอบถาม การบอกเล่า จากครูสอนศาสนาหรือจากสถาบันสอนศาสนา จากการอ่านหนังสือและสื่ออื่น ผลจากการเรียนรู้ที่มุสลิมทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทต้องการคือ ตนเองเกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักการของศาสนาอิสลาม ได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นหรือบุคคลอื่นมองว่าตนเองเป็นมุสลิมคนหนึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัว

ชุมชนหรือสังคมมุสลิมที่มุอัลลัฟอาศัยอยู่ การเปิดเผยอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ เพื่อให้ตนเองเกิดความรู้ ความเข้าใจ ได้รับการยอมรับ และ เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง อธิบายได้ดังต่อไปนี้

7.4.1 เกิดความรู้ ความเข้าใจ

มุอัลลัฟทุกคนที่ผู้วิจัยเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ทุกคนนับถือศาสนาพุทธมาก่อน มีมุอัลลัฟชายบางคนเคยบวชเรียนเป็นพระมีความเข้าใจและศรัทธาในพุทธศาสนา มุอัลลัฟแต่ละคนมีความเคร่งครัดในศาสนาเดิมแตกต่างกันตามความเชื่อถือศรัทธาของครอบครัวเดิมของตนเอง และแต่ละคนมีความรู้เกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลามแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับประสบการณ์การเรียนรู้ของแต่ละคน มุอัลลัฟบางคนรู้จักมุสลิมอย่างผิวเผินเพียงทราบว่าคนมุสลิมไม่ไหว้พระ ไม่ทานเนื้อหมู ไม่เลี้ยงสุนัข แต่สำหรับมุอัลลัฟบางคนรู้จักศาสนาอิสลามมากกว่านั้น เนื่องจากตนเองอยู่ในชุมชนของมุสลิม มีเพื่อนเป็นมุสลิม หรือมุอัลลัฟบางคนมีญาติพี่น้องของตนเองไปแต่งงานกับคนมุสลิม ถึงแม้ว่ามุอัลลัฟแต่ละคนจะมีความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามแตกต่างกัน เมื่อตนเองต้องเข้ารับศาสนาอิสลามเพื่อแต่งงานกับคนมุสลิมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลามและการดำเนินชีวิตในฐานะมุสลิมคนหนึ่ง เปิดเผยความเป็นมุสลิมของตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อให้ตนเองเกิดความรู้ ความเข้าใจ ในหลักการของศาสนาอิสลามอย่างถูกต้อง

ข้อมูลที่ได้จากมุอัลลัฟทั้งสองกลุ่ม พบว่า แตกต่างกัน มุอัลลัฟที่มีความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามมาก่อนเนื่องจากตนเองมีประสบการณ์จากบุคคลใกล้ชิดที่เป็นมุสลิม จะเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่า มุอัลลัฟที่รู้จักศาสนาอิสลามอย่างผิวเผินและมุอัลลัฟที่เรียนรู้ศาสนาอิสลามเพื่อการแต่งงานมีความพร้อมที่จะเรียนรู้เพื่อให้ตนเองเกิดความรู้ ความเข้าใจได้ดีกว่า มุอัลลัฟที่มีเหตุให้ตนเองต้องเข้ารับศาสนาอิสลามเนื่องจากตนเองมีสัมพันธ์กับคนมุสลิมอย่างผิดหลักการของศาสนาอิสลาม แต่จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์มุอัลลัฟและคนในครอบครัวมุสลิมที่มุอัลลัฟอาศัยอยู่ด้วยไม่สามารถสรุปได้ว่ามุอัลลัฟที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนเมืองหรือในเขตชุมชนชนบทกลุ่มไหนจะเกิดความรู้ ความเข้าใจจากการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้ดีกว่า ขึ้นอยู่กับพลังความศรัทธาที่มุอัลลัฟมีต่อศาสนาอิสลาม ความรู้ ความเข้าใจ เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลที่จะมีความสามารถในการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมแตกต่างกัน

7.4.2 ได้รับการยอมรับ

หลังจากมุอัลลัฟเกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักการของศาสนาอิสลามมากขึ้น ทำให้มุอัลลัฟเกิดความมั่นใจในความเป็นมุสลิมของตนเองมากขึ้น การได้รับการยอมรับจึงเป็นสิ่งที่มุอัลลัฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทต้องการ ไม่แตกต่างกัน ในฐานะที่เป็นมุสลิมคนหนึ่งเป็นสิ่งที่ผู้อื่นมองเห็นอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ เป็นความรู้สึกที่บุคคลอื่นมีต่อมุอัลลัฟ ดังเช่นที่มุฮัมมัดคิมรอน ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า

“หลังจากที่แต่งงานและเข้ามาอยู่ในครอบครัวของภรรยาแล้วรู้สึกได้รับการยอมรับ และการปฏิบัติต่อตนเองเหมือนตนเองเป็นมุสลิมคนหนึ่ง จากการทำคนในครอบครัวเรียกชื่อมุสลิมของตนเอง” (มุฮัมมัดคิมรอน, 2552)

การได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นว่ามุอัลลัฟมีความเป็นมุสลิมจะเกิดขึ้นเมื่อมุอัลลัฟมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่รู้จักกับมุอัลลัฟและเห็นพฤติกรรมที่มุอัลลัฟแสดงออกซึ่งบ่งบอกว่าตนเองเป็นมุสลิม การที่มุอัลลัฟจะได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นทั้งที่เป็นมุสลิมหรือไม่ใช่มุสลิมจึงขึ้นอยู่กับผลของการเรียนรู้หลักการศาสนาอิสลามด้วยความรู้ ความเข้าใจและแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม การที่มุอัลลัฟจะได้รับการยอมรับจากบุคคลในครอบครัวของฝ่ายสามีหรือภรรยา เป็นสิ่งที่มุอัลลัฟต้องใช้เวลา ต้องเรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตของครอบครัวใหม่ มุอัลลัฟต้องไม่ปิดกั้นตัวเองจากการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ ที่ตนเองไม่เคยเรียนรู้มาก่อน เมื่อมุอัลลัฟได้รับการยอมรับ จะทำให้มุอัลลัฟเกิดความรู้สึกว่าเป็นเองเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ของชุมชนและสังคมมุสลิมที่ตนเองอาศัยอยู่ การได้รับการยอมรับหรือไม่จากครอบครัว ชุมชน หรือสังคมของมุอัลลัฟ จึงเกิดจากการที่มุอัลลัฟต้องเปิดเผยตนเองกับบุคคลอื่น

7.4.3 เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง

เมื่อมุอัลลัฟเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ชุมชน รวมถึงสังคมแล้ว การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟจากบุคคลอื่นก็จะดำเนินไปโดยง่าย จากข้อมูลการสัมภาษณ์มุอัลลัฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท พบว่า มุอัลลัฟที่ใช้ระยะเวลาในการเรียนรู้ซึ่งกันและกันกับมุสลิมหรือกับครอบครัวของมุสลิมที่ตนเองตัดสินใจจะแต่งงาน ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว ในชุมชน ของฝ่ายสามีหรือภรรยาอย่างสม่ำเสมอ จนเกิดความคุ้นเคยกันจนตนเองมั่นใจว่าสามารถเปลี่ยนวิถีชีวิตเดิมๆ ของตนเองมาใช้ชีวิตในฐานะที่เป็นมุสลิมคนหนึ่งได้จะ

เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวมุสลิมได้โดยง่าย แต่สำหรับมุอัลลัฟที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวฝ่ายสามีหรือภรรยาบ่อย ไม่สม่ำเสมอ จะเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในครอบครัวหรือชุมชนมุสลิมได้ช้า โดยเฉพาะมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมืองที่หลังจากแต่งงานแล้วแยกครอบครัวไปอาศัยอยู่ต่างหากและไม่ได้อาศัยในชุมชนมุสลิม เช่น กรณีของ ฮาบีบะฮ์ ที่ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า

“หลังจากที่แต่งงานและมาซื้อบ้านจัดสรรอยู่ต่างหาก รู้สึกว่าการที่ตนเองแยกมาอยู่ต่างหากด้วยเหตุผลทางสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้ตนเองรู้สึกไม่เป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวสามี เพราะต้องแยกครอบครัวตนเองออกมา” (ฮาบีบะฮ์, 2552)

แต่จากการสังเกตของผู้วิจัยถึงพฤติกรรมในขณะสัมภาษณ์ พูดคุย รวมถึง การแต่งกายของฮาบีบะฮ์ พบว่า ถึงแม้ฮาบีบะฮ์จะรู้สึกว่าตนเองไม่เป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว แต่ฮาบีบะฮ์ แสดงถึงการมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของผู้หญิงมุสลิม ของสมาชิกคนหนึ่งในสังคมมุสลิม

จากข้อมูลข้างต้นทั้งหมดที่กล่าวมาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ เปรียบเทียบให้เห็นว่า โดยภาพรวมแล้วมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารที่ ไม่แตกต่างกัน แต่มุอัลลัฟแต่ละคนจะเรียนรู้หลักการของศาสนาอิสลามได้อย่างเข้าใจ โดยใช้เวลาในการศึกษาเรียนรู้มากน้อยตามความถนัด ความสามารถและศักยภาพของตนเองแตกต่างกัน บุคคลที่มุอัลลัฟใกล้ชิดที่สุดคือสามีหรือภรรยาของมุอัลลัฟมีส่วนสำคัญต่อพฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟมากที่สุด นอกจากสามีหรือภรรยาของมุอัลลัฟเองแล้วบุคคลที่มุอัลลัฟให้ความไว้วางใจและสามารถพูดคุยได้ทุกเรื่องเกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลามไม่ว่าจะเป็นพ่อ แม่ หรือ ญาติพี่น้องของสามีหรือภรรยาของมุอัลลัฟเอง รวมถึงเพื่อนของมุอัลลัฟที่เป็นมุสลิมก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่ช่วยให้มุอัลลัฟเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลามและอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการมีปฏิสัมพันธ์ของมุอัลลัฟกับบุคคลต่างๆ ด้วยการเปิดเผยอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้กับผู้ที่เป็นมุสลิมด้วยกันหรือกับบุคคลอื่น จะทำให้มุอัลลัฟเกิดความรู้สึกถึงความเป็นส่วนหนึ่ง

ดังนั้นการที่บุคคลอื่นมองมุอัลลัฟว่าเป็นอย่างไร หรือ มีอัตลักษณ์แบบไหนนั้น จึงมิใช่แค่ตัวมุอัลลัฟเองเท่านั้นที่จะรู้ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการมองของบุคคลที่มุอัลลัฟปฏิสัมพันธ์ด้วยนั่นเอง การที่บุคคลอื่นหรือบุคคลทั่วไปที่มุอัลลัฟมีปฏิสัมพันธ์ด้วยรับรู้ร่วมกันถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งและให้ความหมายไปในทิศทางเดียวกันเรียกว่าสิ่งนั้นๆ เป็นความหมายทั่วไป อย่งไรก็ตามการที่มุอัลลัฟ

มองตัวเองอย่างไรและบุคคลอื่นที่มุฮัลล์ฟมีปฏิสัมพันธ์ด้วยมองมุฮัลล์ฟอย่างไรนั้นอาจไม่สอดคล้องกัน เพราะมุฮัลล์ฟในฐานะปัจเจกมีอิสระที่จะชี้ว่าตัวตนของมุฮัลล์ฟเป็นอย่างไร กล่าวได้ว่าในช่วงเวลาหนึ่งมุฮัลล์ฟยอมที่จะเป็นไปตามที่ผู้อื่นคาดหวังแต่ในช่วงเวลาหนึ่งก็ยังคงมีส่วนที่เป็นตัวของตัวเองอยู่ ข้อมูลที่ได้จากมุฮัลล์ฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท พบว่า เป้าหมายการเรียนรู้อัตลักษณ์ ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟจึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าตัวตนของมุฮัลล์ฟคือความเป็นมุสลิมคนหนึ่งที่มีสิทธิในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของชุมชนเช่นเดียวกับมุสลิมทั่วไป

มุฮัลล์ฟจึงมีเป้าหมายของการเรียนรู้เพื่อ การปรับเปลี่ยนอารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อถือทัศนคติ ความรู้ ความคิด และ บุคลิกภาพของตนเอง ดังนี้

การปรับเปลี่ยนอารมณ์ ความรู้สึก : การที่มุฮัลล์ฟมาเข้ารับศาสนาอิสลามเพราะต้องการแต่งงานกับคนมุสลิมนั้น พบว่า มุฮัลล์ฟชายและมุฮัลล์ฟหญิงในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนอารมณ์ ความรู้สึก ไม่แตกต่างกัน มุฮัลล์ฟต้องปรับเปลี่ยนอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้ได้ การปรับเปลี่ยนอารมณ์ ความรู้สึกของมุฮัลล์ฟที่มีการเตรียมพร้อมหรือ ได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลามมาก่อนที่จะแต่งงานกับมุสลิมพบว่าเป็นเรื่องที่มุฮัลล์ฟเปลี่ยนแปลงได้ไม่ยาก แต่สำหรับมุฮัลล์ฟที่มีเหตุให้ต้องแต่งงานกับมุสลิมโดยที่ตัวมุฮัลล์ฟเองยังไม่พร้อมรับในการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับตนเองการปรับเปลี่ยนอารมณ์และความรู้สึกจะเป็นเรื่องที่มุฮัลล์ฟเกิดความสับสน ความไม่มั่นใจในตนเองได้

ข้อมูลที่ได้จากมุฮัลล์ฟพบว่า มุฮัลล์ฟทั้งชายและหญิงมีประสบการณ์เดิมที่ แตกต่างกัน แต่ทุกคนมีอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดของตนเองให้ได้รับการยอมรับจากมุสลิม การที่มุฮัลล์ฟเกิดความรู้สึกชอบพอกับชาวมุสลิมและคบหากันเป็นคนรัก และแต่งงานใช้ชีวิตสามีภรรยาด้วยกัน เป็นการปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดเพื่อให้ตนเองสามารถมีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น ได้รับการยอมรับจากครอบครัวและชุมชนหรือสังคมของกลุ่มสมรส การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟเป็นการยอมรับตนเองและยินดีหรือพึงพอใจกับอารมณ์และแนวคิดของตนเอง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นกับมุฮัลล์ฟมาจากการที่มุฮัลล์ฟมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ซึ่งเป็นเรื่องของอารมณ์ จิตใจและความรู้สึกของมุฮัลล์ฟที่มีต่อข้อมูลและการเปิดรับข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่ตนเองได้รับและแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟเกิดจากความสนใจของตนเอง เกิดจากความพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง โดยที่ไม่มีการขอร้องหรือบังคับจากฝ่ายที่เป็นมุสลิม มุฮัลล์ฟ

ปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดเพื่อให้ตนเองสามารถมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อมุสลิม การปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดเป็นผลจากประสบการณ์การเรียนรู้และแรงผลักดันภายในจิตใจของมูฮัลล์ฟเอง ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่มูฮัลล์ฟแสดงออกมา เช่นกรณีของ ซัลมา ต้องปรับอารมณ์และความรู้สึกของตนเองในการเปลี่ยนไปรับศาสนาอิสลามโดยที่ซัลมาเองยังไม่มั่นใจตัวเองว่าจะได้รับการยอมรับหรือไม่จากครอบครัวของฝ่ายชาย (มุสลิม) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยอมรับจากพ่อแม่ฝ่ายชาย (มุสลิม) เช่น ในกรณีของ ยูซุบ ที่เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าต้องปรับอารมณ์และความรู้สึกในการที่จะพูดคุยกับผู้หญิง (มุสลิม) ที่ตนเองเคยพูดจาหยอกล้อโดยที่ไม่คิดมาก่อนว่าจะเกิดความ รู้สึกที่ดีกับผู้หญิง (มุสลิม) คนนั้น มาเป็นการพูดจาด้วยความจริงใจ และด้วยความบริสุทธิ์ใจของยูซุบเอง

การปรับเปลี่ยนความเชื่อถือ ทศนคติ : การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อและทศนคติในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ไม่แตกต่างกัน พฤติกรรมการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทศนคติของมูฮัลล์ฟเกิดจากการที่มูฮัลล์ฟมีความเชื่อและให้การยอมรับในข้อเสนอที่ได้รับจากมุสลิมเป็นความรู้สึก ความคิดที่มูฮัลล์ฟให้การยอมรับในข้อเท็จจริงหรือข้อสรุปที่เป็นจริงเกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ความเชื่อถือและความศรัทธาในศาสนาหรือความเชื่อเดิมที่มูฮัลล์ฟมีอยู่ไม่ว่าจะเคร่งครัดมากน้อยอย่างไรก็ตาม เมื่อมูฮัลล์ฟต้องเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามแล้วสิ่งที่สำคัญคือมูฮัลล์ฟไม่สามารถปฏิบัติในสิ่งที่ขัดกับหลักการศาสนาอิสลามได้ เช่น การกราบไหว้หรือการเคารพสักการะเทวรูป รูปปั้นใดๆ ทั้งสิ้น ไม่นับถือหรือเชื่อถือพระเจ้าอื่นใดๆ มูฮัลล์ฟต้องศรัทธาและเชื่อว่างัดลอสฺ(ซบ.) คือพระเจ้าองค์เดียวเท่านั้นและมูฮัลล์ฟต้องพร้อมที่จะเรียนรู้ในหลักการของศาสนาอิสลาม กระตุ้นตนเองให้สนใจ ใฝ่ใจเรียนรู้โดยปรับเปลี่ยนความเชื่อถือ ทศนคติ และการปฏิบัติตามที่เคยทำมาก่อนที่จะเข้ารับศาสนาอิสลาม

มูฮัลล์ฟต้องละเว้นการปฏิบัติสิ่งใดๆ ก็ตาม โดยที่เขามีอิทธิพลเหนือจิตใจของมูฮัลล์ฟ ก่อนที่มูฮัลล์ฟจะเข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม ความเชื่อ และทศนคติ จึงเป็นสิ่งที่กำหนดความรู้สึกของมูฮัลล์ฟที่มีต่ออัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม เป็นความรู้สึกพร้อมต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับความเชื่อและทศนคติ ของมูฮัลล์ฟเอง กล่าวได้ว่าความเชื่อและทศนคติเป็นกลไกที่สะท้อนให้เห็นเป้าหมายที่มูฮัลล์ฟต้องการ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากภายในตัวตนของมูฮัลล์ฟเอง มูฮัลล์ฟจึงทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมใหม่สามารถเรียนรู้และเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่อยู่รอบตนเองได้ เมื่อความเชื่อและทศนคติของมูฮัลล์ฟสอดคล้องกันจะส่งผลให้มูฮัลล์ฟแสดงอัตลักษณ์ความ

เป็นมุสลิมออกมาด้วยความบริสุทธิ์ใจตามความเชื่อ และทัศนคติต่อที่ได้รับจากการเรียนรู้เอกลักษณ์
ความเป็นมุสลิมตามหลักการของศาสนาอิสลาม

ข้อมูลที่ได้จากมูอัลลัฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท พบว่า ในเรื่องความเชื่อถือ
และทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับการทำดีนั้นมูอัลลัฟจะเปรียบเทียบกับความเชื่อถือของคนคือ มูอัลลัฟเชื่อว่า
ไม่ว่าศาสนาไหนๆ ก็สอนให้คนทำดีทั้งนั้น จะต่างกันก็ในเรื่องของพิธีกรรม ซึ่งศาสนาอิสลามจะมี
ลักษณะเฉพาะของตัวเอง และมีคำสอนให้ชาวมุสลิมต้องมีความชัดเจนในการปฏิบัติตามหลักการของ
ศาสนาอิสลาม มูอัลลัฟจึงต้องเรียนรู้ว่าสิ่งไหนที่มุสลิมปฏิบัติได้ปฏิบัติไม่ได้ เช่น กรณีของ ชาร่าที่
ครอบครัวค่อนข้างเคร่งครัดในศาสนาพุทธ ครอบครัวของชาร่าปลูกฝังให้ชาร่าปฏิบัติตามประเพณีที่
บรรพบุรุษสั่งสอนกันมา เช่น ให้สวดมนต์ ไหว้พระ เข้าวัดทำบุญ ชาร่าไม่เคยคิดแม้แต่จะถามตัวเอง
ว่าสิ่งที่เชื่อถือ ผิดหรือถูกอย่างไร ไม่เคยนึกถึงเรื่องการขอพรจากพระเจ้าองค์เดียวเหมือนที่ชาวมุสลิม
ปฏิบัติ ชาร่าคิดว่าศาสนาอิสลามไม่มีอะไรแตกต่างจากศาสนาพุทธ นอกจากการไม่ทานเนื้อหมู
จนกระทั่งชาร่าได้มาพบกับแฟนที่เป็นมุสลิมจึงรู้จักความเป็นมุสลิมมากขึ้น ทำให้ชาร่าเชื่อว่าศาสนา
อิสลามมีความแตกต่างกับศาสนาพุทธและศาสนาอื่นๆ อย่างมาก เช่น เรื่องความเชื่อมั่นความศรัทธา
ในอัลลอฮฺ(ซบ.) ผู้เป็นพระเจ้าองค์เดียวของศาสนาอิสลาม

เช่นเดียวกับกรณีของซอและห์ที่เกิดในครอบครัวซึ่งนับถือศาสนาพุทธ ซอและห์เคยบวช
พระและมีความเข้าใจในศาสนาพุทธ ปฏิบัติธรรมนิยมประเพณีต่างๆ ตามที่บรรพบุรุษถ่ายทอดต่อๆ
กัน เมื่อซอและห์ชอบสาวมุสลิมและต้องการแต่งงาน จึงต้องปรับเปลี่ยนความเชื่อถือและทัศนคติต่างๆ
จากเดิมวิถีชาวพุทธมาเป็นวิถีอิสลาม ซอและห์ต้องปรับเปลี่ยนเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจหรือพิธีกรรม
ต่างๆ ของ ซอและห์รู้ว่าศาสนาอิสลามให้ความสำคัญสูงสุดกับการปฏิบัติกรนมาซ ซึ่งเป็นสิ่งที่มุสลิม
ทุกคนที่บรรลุนิติภาวะแล้วต้องปฏิบัติ ซอและห์เปรียบเทียบการนมาซกับการไหว้พระของชาวพุทธว่า
ในขณะที่คนพุทธต้องไหว้พระ แต่ไม่ให้ความสำคัญในการไหว้พระ ซอและห์ยอมรับว่าตนเองต้อง
ปรับเปลี่ยนความเชื่อและทัศนคติเดิมที่มาต่อศาสนาพุทธให้เป็นความเชื่อและทัศนคติตามหลักการ
ของศาสนาอิสลาม

การเรียนรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนความเชื่อและทัศนคติเดิมที่มูอัลลัฟได้รับมาตั้งแต่เกิด เป็น
ความเชื่อและทัศนคติใหม่เมื่อมูอัลลัฟเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามนั้นเป็นการปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้น
เอง และตัดสินใจด้วยตนเองของมูอัลลัฟ ไม่มีการบังคับใดๆเกิดขึ้น เป็นการเรียนรู้ของมูอัลลัฟต่อ
ความเชื่อต่อทัศนคติใหม่ที่มูอัลลัฟต้องปรับเปลี่ยนเพื่อเรียนรู้เอกลักษณ์ความเป็นมุสลิม เมื่อมูอัลลัฟ
เข้ารับศาสนาอิสลามจึงปรับเปลี่ยนปรับเปลี่ยนความเชื่อ เปลี่ยนทัศนคติส่วนตัวเพื่อให้เห็นด้วย

ตามหลักการของศาสนาอิสลาม ความเชื่อและทัศนคติของมุอัลลัฟจึงเปลี่ยนแปลงได้เมื่อมุอัลลัฟรับรู้ข้อมูลใหม่ๆ โดยพร้อมที่จะแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมา

การปรับเปลี่ยนความรู้ ความคิด : มุอัลลัฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทปรับเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นจากความเชื่อถือหรือความศรัทธาเดิมของตัวเอง **ไม่แตกต่างกัน** มุอัลลัฟปรับเปลี่ยนความรู้ ความคิดเพื่อให้ตนเองเกิดความศรัทธาในศาสนาอิสลาม เพื่อการเรียนรู้ในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม มุอัลลัฟปรับเปลี่ยนความรู้ ความคิดจากการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยวิธีการต่างๆ ตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในบทที่ 4 บทที่ 5 และดังที่จะอภิปรายในลำดับถัดไปของบทที่ 7 นี้ ข้อมูลจากมุอัลลัฟ พบว่า ความเชื่อถือ ความศรัทธาต่อคำสอนในหลักการศาสนาอิสลามของมุอัลลัฟ เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ที่มุอัลลัฟเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตของตนเองผันแปรไปสู่ความเป็นมุสลิมและแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมาได้ มุอัลลัฟเรียนรู้คำสอนในหลักการของศาสนาอิสลามเพื่อปรับเปลี่ยนทางด้าน ความรู้ ความคิดเห็นจากความเชื่อถือหรือความศรัทธาเดิมของตนเอง จนเกิดเป็นความศรัทธาในศาสนาอิสลามเพื่อการปฏิบัติตนให้อยู่ในแนวทางที่ถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลาม มีวิถีชีวิตประจำวันเหมือนมุสลิมทั่วไป การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนความรู้ความคิดของมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท **ไม่แตกต่างกัน**

ก่อนที่มุอัลลัฟจะมาเปลี่ยนมารับศาสนาอิสลามนั้น พบว่า มุอัลลัฟแต่ละคนทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีความรู้ ความคิดเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม **แตกต่างกัน** มุอัลลัฟบางคนมีความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามเพียงแค่ว่าคนที่ไม่นับถือศาสนาอิสลามไม่รับประทานเนื้อหมู มุอัลลัฟบางคนมีความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามเนื่องจากตนเองอาศัยอยู่ในชุมชนมุสลิมจึงได้เรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม มุอัลลัฟบางคนมีญาติพี่น้องหรือคนในครอบครัวเข้ารับศาสนาอิสลามมาก่อนจึงทำให้มีความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามตามที่ตนเองได้รับรู้ แต่ความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามที่มุอัลลัฟแต่ละคนมีนั้นเป็นความรู้ที่ไม่ได้เกิดจากความตั้งใจเรียนรู้ เมื่อมุอัลลัฟได้รู้จักกับชาวมุสลิมแล้วและมีความต้องการที่จะแต่งงานกับคนมุสลิมมุอัลลัฟจึงต้องปรับเปลี่ยนความรู้ ความคิดของตนเอง โดยให้ความสนใจเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามมากขึ้น เช่นกรณีของ มาริยะห์ที่ต้องการรู้เกี่ยวกับ การมีภรรยาได้ 4 คนของผู้ชายมุสลิม มาริยะห์เคยได้ยินได้รู้เรื่องการมีภรรยาได้ 4 คนมาก่อนแต่ไม่เคยรู้ข้อเท็จจริง เมื่อมาริยะห์คิดว่าถ้าตนเองต้องเป็นมุสลิมแล้วคงไม่ยอมให้สามีตนเองมีภรรยาได้ 4 คน หรือเช่นในกรณีของ ฮาวา ที่ปรับเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับศาสนา ที่เคยคิดว่าศาสนาไหน ๆ ก็เหมือนกัน มีจุดยืนในการมุ่งสอนให้เป็นคนดี แต่เมื่อฮาวาได้มีโอกาสศึกษาหลักศาสนาอิสลาม ฮาวา

ได้พบอะไรหลาย ๆ อย่างของศาสนาอิสลามแตกต่างไปจากศาสนาอื่น ๆ เช่น คัมภีร์อัล-กุรอานของศาสนาอิสลามเป็นคัมภีร์ที่มีความแตกต่างจากคัมภีร์ของศาสนาอื่น ๆ คัมภีร์อัล-กุรอานเป็นคัมภีร์ที่มีแบบอย่างและคำสอนทุกแง่ทุกมุมให้มุสลิมได้ประพฤติ ได้ปฏิบัติ โดยมีท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นแบบอย่าง

การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ความคิดเห็นคล้อยตาม ของมูอัลลัฟเป็นผลจากการที่มูอัลลัฟได้ เรียนรู้สิ่งต่างๆที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามและเกิดข้อคำถามต่างๆ ทำให้มูอัลลัฟได้เรียนรู้ได้คิดได้สัมผัสในความเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามจากกลุ่มสมรสของตนเอง เช่นในเรื่องการรับประทานอาหารนั้นมูอัลลัฟไม่สามารถเลือกร้านที่อยากรับประทานได้ตามที่เคยปฏิบัติมา มูอัลลัฟต้องเลือกร้านขายอาหารที่เป็นร้านของมุสลิม สัตว์ซึ่งเป็นอาหารที่ไม่ใช่หมู เช่น วัว เป็ด ไก่ ซึ่งไม่ได้เชือดด้วยการกล่าวนามพระเจ้าโดยผู้เชือดที่เป็นมุสลิมนั้น มูอัลลัฟก็ไม่สามารถรับประทานได้เช่นกัน

การปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพของตนเอง : บุคลิกภาพที่มูอัลลัฟสื่อออกมาเป็นลักษณะทางพฤติกรรมให้ผู้อื่นเห็น ได้รู้ และเข้าใจในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเอง ทั้งบุคลิกภาพ วัจนภาษาและอวัจนภาษานั้นเริ่มจากการที่มูอัลลัฟเห็นสิ่งต่างๆตามที่เป็นจริงอย่างที่ได้อ่านรู้ในฐานความเป็นมุสลิมของตนเองอย่างถูกต้อง ข้อมูลที่ได้จากมูอัลลัฟเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบททั้งชายและหญิง พบว่า มีการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพ ไม่แตกต่างกัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่เหมือนกันคือ เพื่อแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ให้ผู้อื่นได้รับรู้ว่าตนเองเป็นมุสลิม โดยบุคลิกภาพที่เปลี่ยนไปของมูอัลลัฟนั้นจะแสดงออกในด้านบุคลิกภาพ การแต่งกาย การพูดจา ในสถานการณ์ที่จำเป็น ในสถานการณ์ที่ต้องการให้ผู้อื่นทราบว่าตนเองเป็นมุสลิม สำหรับมูอัลลัฟชายนั้นในสถานการณ์ต่างๆ ไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีตามหลักการของศาสนาอิสลามนั้น บุคลิกภาพของมูอัลลัฟในชีวิตประจำวันเป็นปกติอย่างที่เคยเป็นมาก่อนที่จะเข้ารับอิสลามไม่มีสิ่งใดแตกต่างไปจากเดิม

การเปลี่ยนแปลงด้านอวัจนภาษาเช่นเรื่องการแต่งกาย พบว่ามูอัลลัฟหญิงบางคนแสดงให้เห็นการปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพจากการแต่งกายอย่างชัดเจนด้วยการคลุมฮิญาบทั้งอยู่ในบ้านและออกนอกบ้าน แต่บางคนจะคลุมฮิญาบเฉพาะเวลาที่ต้องออกนอกบ้าน แต่สำหรับมูอัลลัฟชายการแต่งกายที่แสดงออกให้เห็นไม่สามารถบ่งบอกได้ว่าเป็นมุสลิมหรือไม่นอกจากมูอัลลัฟชายจะแต่งกายเพื่อไปมัสยิดหรือไปร่วมงานบุญในชุมชนด้วยการสวมหมวกแบบมุสลิม หรือบางคนนุ่งโสร่ง เช่นกรณีของมุฮัมมัดคิมรอน ที่นุ่งโสร่งและสวมหมวกขาวไปงานบุญในชุมชนที่อาศัยอยู่ กรณีของ ซาร่า ที่ต้องการให้คนอื่นได้รู้ว่าตัวเองเป็นมุสลิม และรู้สึกที่ตัวเองเรียบร้อยขึ้น เวลาแต่งอยู่บ้านซาร่าจะแต่งตัวทั่วไป

อิญาบคลุมบ้าง ไม่คลุมบ้าง และเวลาออกจากบ้านไปไหนมาไหนจะคลุมอิญาบเสมอ หรือกรณีของ ฮาดิ ที่ไม่เคยนุ่งโสร่งมาก่อน จะรู้สึกตัวเองแปลกไป ฮาดิให้ข้อมูลว่า

“ผู้ชายมุสลิมถ้าเราไม่รู้จักเขามาก่อน และไม่สวมหมวก หรือไม่นุ่งโสร่งให้เห็น ก็คงบอกไม่ได้ว่าใครเป็นพุทธใครเป็นมุสลิม ส่วนผู้หญิง ถ้าเห็นมีผ้าคลุมผม สามารถบอกได้ทันทีเลยว่าผู้หญิงที่เห็นคนนั้นเป็นมุสลิมแน่นอน”

ในด้านวัจนภาษาที่เห็นได้ชัดคือมุอัลลัฟทุกคน เมื่อเข้ารับศาสนาอิสลามจะได้รับการตั้งชื่อใหม่เป็นชื่อเรียก มุสลิมชาย เช่น มุฮัมมัด อิมรอน ตอฮา ยูซุบ ซอบีร์ ชยาซีน สุลัยมาน อูสมาน อิบรอฮีม ฮาดิ อาลี ซอและห์ มูซา ชื่อเรียกของมุสลิมหญิง เช่น อัสมะห์ ฟิซะห์ ฮาวา ซาร่า ฮาบีบะห์ ซัลมา มาริยะห์ ฮับเซาะห์ อามิเนห์ ไลลา มูนา นอกจากการมีชื่อใหม่แบบมุสลิมแล้ว มุอัลลัฟต้องเรียนรู้การท่องจำบทกัมกีร์ที่จำเป็นต้องใช้สำหรับการปฏิบัติศาสนา ต้องฝึกท่องจำและออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน เรียนรู้การทักทายระหว่างผู้ที่เป็นมุสลิมเหมือนกันด้วยการกล่าวคำทักทายหรือการกล่าวให้สวัสดีและการกล่าวรับสวัสดีพร้อมการสัมผัสมือ ดังที่ อิบรอฮีม ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า คนมุสลิมด้วยกันทักทายกันต่างจากคนพุทธคือ เมื่อมุสลิมกับมุสลิมพบเจอกันจะทักทายด้วยกล่าวคำทักทายเป็นภาษาอาหรับพร้อมกับการสัมผัสมือกัน นอกจากนี้ มุอัลลัฟยังมีการเปลี่ยนแปลงการกล่าวคำอุทาน เช่น จากเดิมเคยกล่าวว่า พุทธ โช โชเฮีย ที่เคยชิน เป็นการเอ่ยนามพระเจ้าแทนเช่น กล่าวว่า อัลลอฮฺ หรือ อัลลอฮฺอักบร นอกจากนั้นการตกแต่งบ้านเรือนที่พักอาศัยของมุอัลลัฟ พบว่ามุอัลลัฟประดับฝาผนังด้วยภาพติดผนังที่เป็นรูปหรือข้อความที่เป็นลักษณะเฉพาะของมุสลิม การติดสติ๊กเกอร์ข้อความภาษาอาหรับที่กระจัดจหนต์ การห้อยสัญลักษณ์ชื่อนามพระอัลลอฮฺ(ซบ.) หรือนามศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ที่กระจัดจหนต์ในรถยนต์

นอกจากนี้ ความเชื่อถือ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมเดิมของมุอัลลัฟ เป็นเงื่อนไขสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ ที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพของตนเอง ผู้วิจัยพบว่ามุอัลลัฟแต่ละคนมี ความ แตกต่างกันในเรื่องความเคร่งครัดในการนับถือตามความเชื่อถือในศาสนาเดิม ในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมเดิมของแต่ละคนตามที่ได้รับสืบทอดต่อกันมาตามบรรพบุรุษของตนเอง มุอัลลัฟบางคนมีความเคร่งครัดปฏิบัติตามความเชื่อเดิมอยู่อย่างสม่ำเสมอ แต่มุอัลลัฟบางคนไม่เคร่งครัด ไม่ว่าจะมุอัลลัฟจะมีความ

เคร่งครัดในความเชื่อถือเดิม ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมเดิมมาอย่างไรก็ตาม เมื่อมุฮัลล์ฟเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามแล้วย่อมส่งผลต่อการดำเนินวิถีชีวิตในฐานะความเป็นมุสลิมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะมุฮัลล์ฟไม่สามารถปฏิบัติตามการนับถือหรือความเชื่อเดิมที่ขัดกับหลักการของศาสนาอิสลามได้

การเปลี่ยนจากนับถือศาสนาพุทธมาเป็นการนับถือศาสนาอิสลามของมุฮัลล์ฟจึงเป็นการปะทะกันระหว่างความรู้เดิมแบบศาสนาพุทธและความรู้ใหม่แบบศาสนาอิสลาม ผู้วิจัยพบข้อสังเกตอย่างหนึ่งจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มุฮัลล์ฟ คือ ไม่ว่ามุฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทก็ตาม ในที่สุดแล้วเมื่อมุฮัลล์ฟต้องการใช้ชีวิตความเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม มีวิถีชีวิตมุสลิมอย่างสมบูรณ์ได้นั้น มุฮัลล์ฟจำเป็นต้องปฏิเสธการนับถือตามความเชื่อเดิมที่ตนเองมีอยู่ การเปลี่ยนศาสนาของมุฮัลล์ฟเป็นการตัดสินใจในระดับปัจเจกที่มุฮัลล์ฟคิดและตัดสินใจด้วยตนเองจากปัจจัยสำคัญคือการที่มุฮัลล์ฟต้องการแต่งงานกับชาวมุสลิม

การเปลี่ยนศาสนาจึงเป็นเรื่องของการสร้างตัวตนใหม่ของมุฮัลล์ฟ การนับถือศาสนาอิสลามของมุฮัลล์ฟจึงเป็นสิ่งบ่งบอกถึงตัวตนที่จำเป็นต้องมีความเชื่อและการปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ตามหลักการของศาสนาอิสลาม จากการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยพบคือ สิ่งที่จะช่วยให้มุฮัลล์ฟจัดการกับการนับถือเดิมได้โดยง่ายนั้น มุฮัลล์ฟทุกคนต้องเรียนรู้หลักการศาสนาอิสลามด้วยความจริงใจเพื่อเพิ่มทักษะในการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตที่เกิดขึ้นกับตนเอง มุฮัลล์ฟต้องมีความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถทำได้ เพื่อให้ตนเองเข้าถึงและยอมรับในหลักการของศาสนาอิสลาม สามารถวิเคราะห์ แยกแยะ เพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุดในการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้กับตนเอง และสามารถตอบคำถามตนเองได้ทุกเมื่อว่า ขณะนี้ตนเองเป็นใคร ยืนอยู่ ณ จุดใด และจะก้าวเดินชีวิตต่อไปอย่างไร และคนอื่นมองตนเองอย่างไร

ดังนั้นกว่าที่มุฮัลล์ฟจะมีเจตคติต่อการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจึงต้องใช้เวลา ซึ่งมีความแตกต่างกันในระหว่างมุฮัลล์ฟแต่ละคน ไม่ว่ามุฮัลล์ฟผู้นั้นจะอยู่ในชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบท มุฮัลล์ฟแต่ละคนมีเจตคติในการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมต่อสถานการณ์เดียวกันแตกต่างกันได้ โดยขึ้นอยู่กับประสบการณ์จากการเรียนรู้ของตัวมุฮัลล์ฟเอง การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่อาจสังเกตได้โดยตรง แต่สามารถรู้ได้จากพฤติกรรมหรือการกระทำที่มุฮัลล์ฟแสดงออกมาให้ผู้อื่นพบเห็น เจตคติจึงเป็นตัวแปรหนึ่งในสถานการณ์ที่เอื้อ

อำนาจการเรียนรู้ของมูอัลลัฟ นำไปสู่ความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด ที่มูอัลลัฟ จะต้องเผชิญต่อการเรียนรู้ในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเอง

พฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทให้บุคคลอื่น ได้รับรู้ ได้เห็นด้วยการแสดงออกทั้งรูปของวจนภาษาและอวจนภาษา ในบทบาทความเป็นมุสลิม ตามเวลา สถานที่ ความเหมาะสม และ สถานการณ์ ในขณะที่มีการสื่อสาร ไม่แตกต่างกัน โดยเฉพาะการสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารกลุ่มทั้งที่รู้จักกับมูอัลลัฟ หรือไม่รู้จักกับมูอัลลัฟมาก่อน มี 2 รูปแบบ คือ แบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ ไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องใช้เวลามากน้อยเท่าไร อาจใช้เวลาเพียงไม่กี่นาทีหรือในบางโอกาสอาจใช้เวลาถึงชั่วโมงหรือมากกว่านั้น การสื่อสารอาจไม่มีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนและไม่มีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้า การสื่อสารของมูอัลลัฟกับคู่สื่อสารอาจเริ่มต้นจากรูปแบบที่ไม่เป็นทางการก่อนจากนั้นพัฒนารูปแบบที่เป็นทางการได้ขึ้นอยู่กับประเด็นการสื่อสาร ซึ่งจะประสบผลสำเร็จหรือไม่นั้น เกิดจากประสิทธิภาพของการสื่อสาร และปัจจัยอื่นๆ มาเกี่ยวข้อง เช่น บรรยากาศในขณะที่สื่อสาร ความเป็นส่วนตัว บทบาทของคู่สื่อสาร รวมถึงประสบการณ์ในการสื่อสารกันในครั้งก่อนๆ ระหว่างมูอัลลัฟและผู้สื่อสารกันบ่อยครั้งจะรู้จักและเข้าใจทัศนะของกัน ได้ดี จนพัฒนาเป็นความรู้สึกไว้วางใจกัน

เมื่อมูอัลลัฟมีความเป็นส่วนตัว ความคิดและอารมณ์จะมีอิสระ และแสดงออกอย่างเปิดเผย เช่น การสื่อสารภายในบุคคลเมื่อมูอัลลัฟอยู่ตามลำพังและสื่อสารกับตนเองด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ ความคิดอ่านจะแผ่กว้างได้อย่างเต็มที่ มีความเป็นส่วนตัว เนื่องจากไม่มีสิ่งควบคุมจากภายนอก เมื่อมูอัลลัฟเกิดปัญหา ข้อสงสัยที่เกิดจากการสื่อสารกับตนเองแล้วมูอัลลัฟจะนำปัญหานั้นเป็นประเด็นการสื่อสารกับบุคคลอื่น ซึ่งลักษณะการสื่อสารจะเปลี่ยนจากการสื่อสารภายในบุคคลเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารกลุ่ม เมื่อมูอัลลัฟสื่อสารระหว่างบุคคลหรือการสื่อสารกลุ่มจะปรับความคิดและปฏิกิริยาตอบสนองของตนเองจากการสื่อสารในตนเองให้เหมาะสมกับบุคคลที่กำลังสื่อสารด้วย การสื่อสารระหว่างบุคคลของมูอัลลัฟจึงเริ่มด้วยบรรยากาศที่เป็นกันเองอย่างไม่เป็นทางการและพัฒนาไปสู่การสื่อสารที่เป็นทางการ และถ้าคู่สื่อสารเป็นคนสนิท เป็นเพื่อนสนิท หรือเป็นคนรักใคร่คุ้นเคยกันที่มูอัลลัฟไว้วางใจสามารถขอคำปรึกษาได้ ก็อาจจะมีการปรึกษาและเปิดเผยปัญหาที่เป็นเรื่องส่วนตัว ช่วยให้มีมูอัลลัฟเกิดความมั่นใจในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองกับบุคคลอื่น การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทโดยภาพรวมจึง ไม่แตกต่างกัน

7.5 การสร้างพื้นที่สำหรับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ

ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมุอัลลัฟกับมุสลิมที่เป็นสามีหรือภรรยาของตนเองเริ่มจากรูปแบบของการเป็นเพื่อน จากนั้นคบหากันจนเป็นการสร้างครอบครัวมุสลิมใหม่เกิดขึ้นนั้น ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมเรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรมลูกผสม เป็นวัฒนธรรมใหม่ที่กลมกลืนความเป็นคนไทยเข้าด้วยกัน ในขณะที่มุอัลลัฟมีวิถีชีวิตความเป็นมุสลิม แต่ก็ยังมีอัตลักษณ์ของความเป็นคนไทยที่เข้มข้นอยู่ในตัวเอง วิถีชีวิตตามความเชื่อถือเดิมที่ไม่ขัดกับความเชื่อตามหลักการของศาสนาอิสลามของมุอัลลัฟยังคงอยู่ เพียงแต่มีปรัชญาดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป เพราะศาสนาอิสลามตามความเชื่อของคนมุสลิมนั้นมีความหมายมากกว่าศาสนาหรือความเชื่อ แต่เป็นบูรณาการของวิถีชีวิตทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนมุสลิม ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตของมุอัลลัฟจึงมีความหมายที่ไม่สามารถแยก "ส่วนย่อย" ออกจาก "ส่วนรวม" ได้เลย เนื่องจากเป็นบุคลิกภาพของมุอัลลัฟแต่ละคนแตกต่างกันตามภูมิฐานะท้องถิ่นเดิมของตนก่อนมาผสมผสานให้อยู่ร่วมกันในพื้นที่ของวาทกรรม "อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม" มุอัลลัฟแต่ละคนจึงมีการแสดงออกจากความแตกต่างหลากหลายของอัตลักษณ์ ของสถานที่ ของเวลา ที่แตกต่างกัน

ความเป็นจริงที่มุอัลลัฟพบเจออาจไม่ใช่เรื่องปกติธรรมดาที่มุอัลลัฟเคยพบเจอ เนื่องจากว่ามุอัลลัฟต้องมีความตระหนักในความเป็นมุสลิมของตนเองดังได้กล่าวไปในตอนต้นของบทที่ 7 นี้ กล่าวได้ว่าเมื่อมุอัลลัฟมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟที่เกิดขึ้นจะมาจากการปรับตัวอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่างๆ อัตลักษณ์ ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟคือสิ่งที่มุอัลลัฟแสดงออกมาจากความคาดหวังว่าจะไปให้ถึง แต่สิ่งที่มุอัลลัฟสื่อสารออกมาได้แค่นั้นและถูกผู้อื่นสามารถเข้าถึงหรือรับรู้โดยตีความได้เพียงระดับหนึ่ง จึงเป็นสิ่งที่นำมาสู่การเรียนรู้และการสื่อสารระหว่างมุอัลลัฟและบุคคลที่มุอัลลัฟมีปฏิสัมพันธ์ด้วย

ในกรณีของ ฮาบีบะห์ (สัมภาษณ์ 10 ธันวาคม 2552) เธอยืนยันตัวเองในความต้องการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟด้วยการเลือกตัดสินใจที่จะสวมผ้าคลุมผมหรือฮิญาบอย่างเปิดเผยตามความเชื่อทางศาสนา โดยที่เธอก็ยังคงสวมเสื้อผ้าแบบสุภาพและนุ่งกางเกงยีนส์แบบอย่างตะวันตก แต่เธอก็ไม่ใช้การแสดงออกอย่างแข็งกร้าว หากแต่เป็นการต่อรองอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เธอต้องการแสดงออกให้ผู้อื่นทราบมากกว่า นอกจากนั้นชื่อใหม่ของเธอที่ได้รับการเรียกขานจากเพื่อนและบุคคลอื่น ก็ยังเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของเธอ การแสดงอัตลักษณ์ของฮาบีบะห์จึงมีการผสมผสานและสร้างใหม่เป็นสิ่งสะท้อนภาพตัวตนของอัตลักษณ์เชิงหยุคนึงในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของฮาบีบะห์ในโลกชีวิตประจำวันที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้นอัตลักษณ์จึงมีพื้นที่การแสดงออกและพื้นที่ที่อยู่ในความคิดหรือจินตนาการเพราะ ส่วนหนึ่งของมูอัลลัฟยังผูกพันกับอัตลักษณ์เดิม ไม่ว่าจะเป็ น ภาษา หน้าตา บุคลิก อันเป็ น สิ่ง ที่ แสดงออกภายนอก และอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมเป็ น สิ่งที่อยู่ในความคิดของมูอัลลัฟก็ได้รับการ ปลุกฝังขึ้นมาใหม่ผสมผสานกับสิ่งอื่นมากมาย เสมือนว่ามีระยะห่างระหว่างกันที่สามารถแบ่งแยก ออกมาได้อย่างชัดเจน ดังนั้นระยะห่างระหว่างอัตลักษณ์เดิมของตนและอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่ เกิดขึ้นใหม่จึงเสมือนเป็ น พื้นที่พิเศษ ที่สาบิยะห์สามารถแสดงตนเองออกมาได้ อัตลักษณ์เป็ น เพียง ความตั้งใจหรือเป็ น ความพยายามของมูอัลลัฟแต่ละคน สิ่งที่เป็นได้คือ ผลอันมาจากความตั้งใจที่แสดง ตัวตนออกมาแบบไม่ซ้ำกันในแต่ละครั้งแสดงถึงความหลากหลายอยู่บนพื้นฐานของวัจนภาษา และอวัจนภาษาในการสื่อสารระหว่างกันของมูอัลลัฟกับบุคคลอื่น การแสดงอัตลักษณ์ความเป็น มุสลิมของมูอัลลัฟจึงเป็ น การทำให้มันเกิดขึ้นจริงในขณะสื่อสาร จากสิ่งที่มูอัลลัฟได้เรียนรู้เกี่ยวกับ หลักการศาสนาอิสลามมาอย่างกระจัดกระจาย ให้เกิดการเรียงตัวเองขึ้นใหม่ต่อหน้าคู่สื่อสารโดยจาก การควบคุมตนเองของ การรับรู้ความหมายโดยนัยผ่านการรับรู้ของบุคคลอื่นตามที่มูอัลลัฟคาดหมาย แต่อย่างไรก็ตามผลตอบรับที่มูอัลลัฟได้รับกลับมานั้นอาจทำให้มูอัลลัฟเกิดความตระหนักในตนเองได้ ว่าควรต้องมีการปรับปรุงการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองอย่างไร

7.6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟ

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟ ในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ซึ่งมีลักษณะทั้งที่เป็ น การสื่อสารภายในบุคคล การสื่อสาร ระหว่างบุคคล และ การสื่อสารกลุ่ม พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกถึงการเรียนรู้และการ สื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟ ขึ้นอยู่กับบริบทของสิ่งแวดล้อมทางครอบครัว และ สิ่งแวดล้อมทางชุมชนหรือสังคมที่มูอัลลัฟอาศัยอยู่

7.6.1 สิ่งแวดล้อมทางครอบครัว

การอยู่ร่วมครอบครัวใหม่ของมูอัลลัฟจะมีวิถีชีวิตและการปฏิบัติตนที่แตกต่างจาก ครอบครัวเดิมของมูอัลลัฟ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมในครอบครัวเดิมของมูอัลลัฟที่ถ่ายทอดอบรม และปลุกฝังจนเป็ น พฤติกรรมสืบต่อกันมา เมื่อมูอัลลัฟแต่งงานความต้องการมีครอบครัวที่สมบูรณ์มี ความสุข เป็ น ความต้องการของมูอัลลัฟเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปทุกคน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตมูอัลลัฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท พบว่า ระบบครอบครัวของมูอัลลัฟมีทั้ง ลักษณะที่เป็ น ระบบครอบครัวรวม และระบบครอบครัวแยก มูอัลลัฟที่อยู่ในครอบครัวที่มีความ เกร่งครัดในหลักการของศาสนาอิสลามก็จะช่วยส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟได้เป็นอย่างดี

ส่วนมุอัลลัฟที่อยู่ในครอบครัวที่ไม่เข้มแข็งในหลักการของศาสนาอิสลาม พบว่าหลังจากที่มุอัลลัฟแต่งงานกับมุสลิมไปแล้วผู้ที่มีส่วนสำคัญในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมคือสามีหรือภรรยาของมุอัลลัฟเอง ถ้าสามีหรือภรรยาของมุอัลลัฟไม่มีความเข้มแข็งในหลักการของศาสนาอิสลามการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ของมุสลิมก็จะมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่ช้า ซึ่งสังเกตได้จากมุอัลลัฟที่ให้ข้อมูลกับผู้สัมภาษณ์ว่า ตนเองรู้ว่าจะเรียนอะไรจากใครที่ไหนอย่างไร แต่ตนเองไม่มีเวลาที่จะเรียนรู้ การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมไม่ว่าจะเป็นมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทก็ตามจะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาเนื่องจากมุอัลลัฟต้องติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในครอบครัว บรรยากาศความเป็นมุสลิมในครอบครัวจะช่วยส่งเสริมอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟได้ พบว่า การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมของมุอัลลัฟจะถูกต้องหรือไม่ นั่น สิ่งสำคัญที่สุดคือตัวมุอัลลัฟเองต้องมีความตระหนักในความเป็นมุสลิมของตนเอง มีจิตสำนึกของความเป็นมุสลิมด้วยความศรัทธาอย่างแท้จริงมิใช่เข้ารับศาสนาอิสลามเพื่อการแต่งงานกับมุสลิมเท่านั้น จึงเป็นหน้าที่ของมุอัลลัฟต้องเรียนรู้หลักการของศาสนาอิสลามอย่างสม่ำเสมอหลังจากแต่งงานกับมุสลิม

7.6.2 สิ่งแวดล้อมทางชุมชนหรือสังคม

การสื่อสารระหว่างบุคคลหรือการสื่อสารกลุ่มของมุอัลลัฟกับบุคคลที่มาจากวัฒนธรรมอื่นที่ไม่ใช่วัฒนธรรมของผู้นับถือศาสนาอิสลาม มิให้มุอัลลัฟพบเสมอในฐานะที่มุอัลลัฟเป็นมุสลิม การที่มุอัลลัฟออกจากวัฒนธรรมเดิมของตนก้าวสู่วัฒนธรรมอิสลามอาจเกิดปัญหาการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม มุอัลลัฟจะมีการปรับตัวมากขึ้นในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมต่างกัน การเรียนรู้วัฒนธรรมอิสลามของมุอัลลัฟและละทิ้งวัฒนธรรมเดิมที่เคยเรียนรู้ ทำให้มุอัลลัฟต้องเรียนรู้การปรับตัวเพื่อเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่และมีส่วนร่วมกับวัฒนธรรมใหม่ มุอัลลัฟสามารถปรับตัวได้มากน้อยอย่างไรขึ้นอยู่กับพื้นฐานส่วนบุคคลเช่น บุคลิกนิสัย ทักษะ และจากความช่วยเหลือและสนับสนุนจากบุคคลในชุมชนหรือสังคมที่มุอัลลัฟอาศัยอยู่ มุอัลลัฟจำเป็นต้องเข้าใจความแตกต่างของวัฒนธรรมอิสลามกับวัฒนธรรมอื่นที่ต่างจากวัฒนธรรมอิสลาม

ข้อมูลจากการศึกษา พบว่า มุอัลลัฟในเขตชุมชนเมืองสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้หลักการของศาสนาอิสลามได้ดีกว่ามุอัลลัฟในเขตชนบท แต่อยู่ที่ตัวของมุอัลลัฟเองว่าจะเข้าถึงแหล่งเรียนรู้หรือไม่ มุอัลลัฟในชุมชนเมืองถ้าไม่สนใจ ไม่เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมก็จะเกิดขึ้นได้น้อยกว่ามุอัลลัฟที่อยู่ในชนบทที่สนใจหาความรู้และพยายามเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่อาศัย ไม่ว่าสิ่งแวดล้อมทางชุมชนหรือสังคมของมุอัลลัฟจะเอื้อต่อการเรียนรู้

หลักการของศาสนาอิสลามมากนัก้อยอย่างไรก็ตาม ถ้ามุอัลลัฟไม่ให้ความสนใจ ไม่ใส่ใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลามแล้ว การอาศัยอยู่ในชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทก็ไม่ใช่เรื่องสำคัญที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์มุอัลลัฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท พบว่า มุอัลลัฟได้รับการเรียนรู้จากหลักการของศาสนาอิสลาม **ไม่แตกต่างกัน** คือมุอัลลัฟจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับหลักการศรัทธา หลักการปฏิบัติ และหลักจริยธรรมเหมือนกัน

กล่าวได้ว่ามุอัลลัฟในเขตชุมชนเมืองสามารถเรียนรู้หลักการศาสนาอิสลามในเรื่องที่ตนเองต้องการได้จากแหล่งเรียนรู้ในชนบท เช่นเดียวกันมุอัลลัฟในชนบทก็สามารถศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในหลักการของศาสนาอิสลามได้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเมือง บริบทของสิ่งแวดล้อมทางครอบครัว ชุมชนหรือสังคมทั้งที่เป็นมุสลิมและไม่ใช่มุสลิมจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้มุอัลลัฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ ได้แก่ สภาพแวดล้อมขณะสื่อสาร ประเด็นการสื่อสาร ตัวมุอัลลัฟในฐานะผู้สื่อสาร บุคคลที่มุอัลลัฟสื่อสารด้วย และผลที่ต้องการจากการสื่อสาร

สภาพแวดล้อมขณะสื่อสาร : เป็นเงื่อนไขซึ่ง ก่อให้เกิดสถานการณ์หนึ่งๆ ขึ้นมา ได้แก่ ความตระหนักในความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ การเผชิญหน้าระหว่างมุอัลลัฟกับคู่สื่อสาร ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับบุคคลหรือกลุ่มคน ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หากมุอัลลัฟเผชิญหน้ากับบุคคลที่รู้จักสนิทสนม หรือคนที่คุ้นเคยกันมาก่อน และบุคคลนั้นรู้ว่ามุอัลลัฟเป็นมุสลิม พบว่า มุอัลลัฟจะไม่สื่อสารหรือแสดงอัตลักษณ์มุสลิมออกมา แต่ในกรณีที่มุอัลลัฟเข้าไปมีส่วนร่วมหรือเป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งซึ่งบุคคลในกลุ่มนั้นไม่รู้จักกับมุอัลลัฟ มุอัลลัฟจะสื่อสารอัตลักษณ์โดยตระหนักถึงความเป็นมุสลิมของตนเองด้วยการเปิดเผยตัวตน โดยการแจ้งให้ทราบ สำหรับมุอัลลัฟหญิงถึงแม้บุคคลที่มุอัลลัฟติดต่อสื่อสารด้วยไม่รู้จักกันมาก่อน ถ้ามุอัลลัฟหญิงผู้นั้นแต่งกายคลุมฮิญาบก็จะเป็นการแจ้งให้บุคคลอื่นที่ไม่รู้จักทราบได้ทันทีว่ามุอัลลัฟเป็นมุสลิม มุอัลลัฟไม่ว่าชายหรือหญิงเมื่อออกนอกบ้านไม่แต่งกายแสดงให้ผู้อื่นรู้ว่า เป็นมุสลิม บุคคลอื่นที่พบเห็นมุอัลลัฟจะไม่สามารถบอกได้ว่ามุอัลลัฟเป็นมุสลิม เพราะจะกลมกลืนกับคนทั่วไปในสังคม

แต่ถ้าในสถานการณ์นั้นๆ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักการของศาสนาอิสลามแล้ว ถ้าหลีกเลี่ยงได้ตัวมุอัลลัฟในฐานะผู้สื่อสารเลือกที่จะหลีกเลี่ยงออกจากสถานการณ์นั้น ถ้าไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้มุอัลลัฟจะสื่อสารด้วยการบอกกล่าวให้บุคคลอื่นทราบว่าตนเป็นมุสลิม เพื่อที่จะได้รับการปฏิบัติต่อกันอย่างถูกต้อง เข้าใจกันทั้งสองฝ่าย เป็นการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันในสภาวะแวดล้อมขณะสื่อสาร ความตระหนักในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับมุอัลลัฟจากการที่มุอัลลัฟอาจจะเคยเคร่งครัดหรือไม่ก็ตามในศาสนาเดิมที่นับถืออยู่แล้วต้องเปลี่ยนตัวให้เป็นคนที่มีความเคร่งครัดมากขึ้นเมื่อตนเองเข้ามานับถือศาสนาอิสลามเป็นการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ

สิ่งที่เกิดผลกระทบกับมุอัลลัฟเองอย่างเห็นได้ชัดคือความตระหนักถึงความความเป็นมุสลิมเมื่อมุอัลลัฟไปมาหาสู่หรือติดต่อกับครอบครัวเดิม กลุ่มคนกลุ่มเดิมที่มุอัลลัฟเคยมีปฏิสัมพันธ์ในฐานะความเป็นมุสลิม พบว่า มุอัลลัฟเลือกที่จะหลีกเลี่ยงในสิ่งที่เห็นว่าขัดกับหลักการของศาสนาอิสลามในสภาวะแวดล้อมในขณะนั้น หรือในสถานการณ์การสื่อสารในขณะนั้น แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมความเคร่งครัดที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงใหม่ของตนเอง ถึงแม้จะไม่สามารถบอกได้ว่ามุอัลลัฟจะเคร่งครัดในหลักการของศาสนาอิสลามมากน้อยเพียงใด แต่จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์มุอัลลัฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท พบว่า พฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมแสดงออกให้เห็นว่ามุอัลลัฟมีความตระหนักถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเอง ข้อสังเกตบางประการที่ผู้วิจัยพบคือ พฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมไม่ใช่สิ่งที่บ่งบอกว่ามุอัลลัฟคนนั้นมีความเคร่งครัดในหลักการของศาสนาอิสลามอย่างแท้จริงหรือไม่ เป็นเพียงพฤติกรรมการต่อรองเพื่อสื่อความหมายกับบุคคลอื่นในบางสิ่งที่มุอัลลัฟต้องการในสภาวะแวดล้อมของการสื่อสารในขณะนั้น

ประเด็นการสื่อสาร : ประเด็นการสื่อสารระหว่างมุอัลลัฟกับบุคคลอื่นแบ่งออกได้ 2 ประเด็นหลัก โดยประเด็นแรกเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการหลักการศาสนาอิสลามโดยตรงหรือสื่อสารกันในเรื่องทั่วไปแต่มีเรื่องของหลักการศาสนาอิสลามเข้ามาเกี่ยวข้อง และประเด็นที่สองคือเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับหลักการของศาสนาอิสลาม

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักการของศาสนาอิสลาม พบว่า ในช่วงแรกของการที่มุอัลลัฟคบหากับมุสลิมในฐานะคนรักและหลังจากช่วงแรกของการนิกะหฺ (แต่งงาน) กันแล้ว มุอัลลัฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทจะเรียนรู้และสื่อสารกับมุสลิม ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักการศาสนาอิสลาม เพื่อเป็นการเรียนรู้ซึ่งกัน เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการศึกษาปฏิบัติศาสนกิจ และการศรัทธา

โดยมักจะเริ่มต้นด้วยการที่มุฮัลล์ฟเป็นฝ่ายสอบถามในประเด็นที่มุฮัลล์ฟไม่เข้าใจหรือเกิดความสงสัยขึ้นกับตนเอง โดยบุคคลแรกที่มุฮัลล์ฟเลือกที่จะสอบถามก็คือสามีหรือภรรยาของมุฮัลล์ฟเอง หรืออาจจะเป็นบุคคลที่มุฮัลล์ฟไว้วางใจและสามารถพูดคุยได้ ด้วยความเป็นมิตร ด้วยความรู้สึกเป็นพี่น้องมุสลิม จากเพื่อนมุสลิมของมุฮัลล์ฟหรือจากมุสลิมคนอื่นๆ ที่มุฮัลล์ฟรู้จัก

สำหรับประเด็นการสื่อสารในเรื่องต่างๆ ไปแต่มีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักการของอิสลามพบว่า การสื่อสารของมุฮัลล์ฟกับบุคคลอื่นเมื่อมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามมุฮัลล์ฟจะมีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนทัศนะระหว่างกันเมื่อบุคคลที่มุฮัลล์ฟสื่อสารด้วยเป็นมุสลิม ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะเคยรู้จักหรือไม่เคยรู้จักมุฮัลล์ฟมาก่อนก็ตาม ประเด็นการสื่อสารที่มุฮัลล์ฟสื่อสารด้วยจะเป็นเรื่องที่มุฮัลล์ฟได้เรียนรู้และได้สื่อสารเพื่อความเข้าใจในหลักการของศาสนาอิสลามมากยิ่งขึ้น ไม่มีประเด็นการสื่อสารที่จะเป็นข้อโต้แย้งหรือเปรียบเทียบในเรื่องความเชื่อถือ หรือความศรัทธาเดิมที่มุฮัลล์ฟเคยประพฤติปฏิบัติมา แต่จะเป็นประเด็นการสื่อสารที่มุฮัลล์ฟจะได้รับคำแนะนำ ได้รับแนวทางจากมุสลิมที่มุฮัลล์ฟสื่อสารด้วยว่า เมื่อเป็นมุสลิมแล้วมุฮัลล์ฟควรจะต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร เพื่อให้ผู้อื่นมองเห็นความเป็นมุสลิมของตัวเอง

ประเด็นในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับหลักการของศาสนาอิสลามและในระหว่างการปฏิสัมพันธ์สื่อสารกันนั้น ไม่มีสถานการณ์หรือเหตุการณ์ใดที่เกี่ยวข้องอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟ มุฮัลล์ฟจะไม่มีการเปิดเผยอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้กับบุคคลที่กำลังมีปฏิสัมพันธ์นั้น ทราบได้ว่าตนเองเป็นมุสลิมนอกเสียจากว่ามุฮัลล์ฟมีสัญลักษณ์ของความเป็นมุสลิมแสดงให้เห็น เช่น การแต่งกายของมุฮัลล์ฟหญิง ถ้าแต่งปกติเหมือนคนไทยทั่วไปและประเด็นการพูดคุยสนทนาไม่เกี่ยวข้องกับหลักการของศาสนาอิสลาม บุคคลที่มุฮัลล์ฟหญิงพูดคุยสื่อสารด้วยจะไม่ทราบเลยว่ามุฮัลล์ฟเป็นมุสลิม นอกเสียจากว่าบุคคลที่มุฮัลล์ฟกำลังปฏิสัมพันธ์ด้วยนั้นทราบอยู่ก่อนแล้วว่ามุฮัลล์ฟเป็นมุสลิม แต่ถ้าเป็นในกรณีมุฮัลล์ฟชายที่แต่งตัวตามแบบสากลทั่วไปไม่มีสิ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม หากประเด็นการสนทนาไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของศาสนาอิสลามแล้ว พบว่ามุฮัลล์ฟไม่สื่อสารให้บุคคลที่ตนเองกำลังสื่อสารพูดคุยด้วยทราบว่าตนเองเป็นมุสลิม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าประเด็นในการสนทนานั้นจะพัฒนาพฤติกรรมของมุฮัลล์ฟไปสู่ความจำเป็นที่มุฮัลล์ฟต้องสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมาหรือไม่

ตัวมุฮัลล์ฟในฐานะผู้สื่อสาร : ข้อมูลจากการสัมภาษณ์มุฮัลล์ฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 4 และ บทที่ 5 พบว่ามุฮัลล์ฟที่กล่าวปฏิญาณตนเข้ารับศาสนาอิสลามเพื่อต้องการสมรสกับมุสลิม แบ่งออกได้ 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีการเตรียมพร้อมที่จะเข้ารับศาสนา

อิสลามโดยการเรียนรู้ในเรื่องหลักการของศาสนาจนเกิดความเข้าใจและมั่นใจว่าตนเองจะเปลี่ยนความศรัทธาเดิมมาศรัทธาในศาสนาอิสลามได้ และกลุ่มที่เข้ารับศาสนาอิสลามด้วยภาวะจำยอมหรือเหตุผลในที่ต้องมีความรับผิดชอบในพฤติกรรมของตนเองกับมุสลิม มีพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมแตกต่างกัน โดยมุอัลลัฟกลุ่มที่มีการเตรียมพร้อมที่จะเข้ารับศาสนาอิสลาม สามารถเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้ดีกว่ากลุ่มที่เข้ารับศาสนาอิสลามด้วยภาวะจำยอมหรือเหตุผลที่ต้องมีความรับผิดชอบในพฤติกรรมของตนเอง เนื่องจากตัวเองไม่มีความตั้งใจตั้งแต่แรกที่จะเข้ารับศาสนาอิสลาม แต่จำเป็นต้องเข้ารับอิสลามเพื่อให้สามีหรือภรรยาของตนเองซึ่งเป็นมุสลิมได้ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลามที่กำหนดให้มุสลิมต้องแต่งงานกับมุสลิมด้วยกัน

ทั้งนี้สิ่งสำคัญที่เกี่ยวข้องกับตัวมุอัลลัฟในฐานะผู้สื่อสาร คือ ทักษะและประสบการณ์ในการเรียนรู้และการสื่อสารของตัวมุอัลลัฟเองเกี่ยวกับเรื่องหลักการของศาสนาอิสลาม ความรู้สึกที่มุอัลลัฟมีต่อตนเอง ต่อบุคคลที่สื่อสารด้วย ต่อสภาวะแวดล้อมขณะเรียนรู้และสื่อสาร รวมถึงเกี่ยวข้องกับความรู้และประสบการณ์ของมุอัลลัฟทั้งในประเด็นที่มุอัลลัฟสื่อสารกับ ตนเอง หรือสื่อสารกับบุคคลอื่น

บุคคลที่มุอัลลัฟสื่อสารด้วย : การสื่อสารของมุอัลลัฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทกับบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือการสื่อสารกลุ่มก็ตาม บุคคลที่มุอัลลัฟสื่อสารด้วยมีทั้งที่รู้จักกับมุอัลลัฟเป็นอย่างดี รู้จักกับมุอัลลัฟอย่างผิวเผิน และ ไม่เคยรู้จักกับมุอัลลัฟมาก่อนเลย พบว่า บุคคลที่รู้จักกับมุอัลลัฟเป็นอย่างดีหรือรู้จักกับมุอัลลัฟอย่างผิวเผินจะมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ตามสถานภาพความสัมพันธ์ระหว่างมุอัลลัฟกับบุคคลนั้น เช่น การทักทายกันด้วยการกล่าวให้ “สลาม” เป็นภาษาอาหรับ การเรียกชื่อมุสลิมของมุอัลลัฟ เช่น ตอฮา ยูซุบ ฮาบีบะห์ ฟิซะห์ เป็นต้น การให้ความนับถือซึ่งกัน เช่น เรียกมุอัลลัฟเพศหญิงว่า “นิ” หรือ เรียกมุอัลลัฟเพศชายว่า “บัง” ซึ่งในคำเรียกของภาษาไทย หมายถึง “พี่” เป็นการให้เกียรติซึ่งกัน เป็นสิ่งที่บุคคลที่รู้จักมุอัลลัฟสะท้อนให้เห็นว่า มุอัลลัฟเป็นมุสลิมคนหนึ่งในชุมชนหรือสังคมที่อาศัยอยู่ร่วมกัน

ในกรณีของบุคคลที่มุอัลลัฟสื่อสารด้วยไม่เคยรู้จักกับมุอัลลัฟมาก่อนและไม่ทราบด้วยว่ามุอัลลัฟเป็นมุสลิม หากมีการสื่อสารกันและไม่มีการประณามหรือมีสิ่งที่ทำให้มุอัลลัฟต้องแสดงตัวตนว่าเป็นมุสลิมออกมา และตัวมุอัลลัฟเองไม่มีสิ่งบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม บุคคลที่มุอัลลัฟสื่อสารด้วยก็จะไม่ทราบว่ากำลังสื่อสารกับมุสลิม แต่ถ้าหากมุอัลลัฟแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ความ

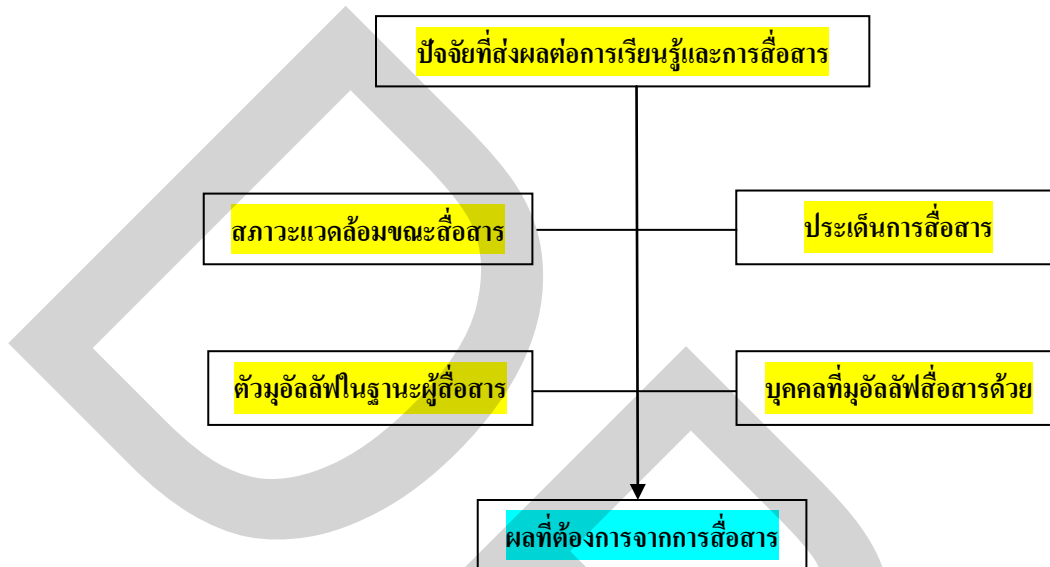
เป็นมุสลิมของตนเอง เช่นเรื่องการแต่งกาย หรือ การเลือกรับประทานอาหาร บุคคลที่มูอัลลัฟสื่อสารด้วยก็จะทราบว่ามีอัลลัฟเป็นมุสลิมจากสิ่งที่มูอัลลัฟสื่อสารให้เห็นอย่างเปิดเผยถึงแม้ว่าประเด็นการสื่อสารนั้นจะไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของหลักการศาสนาอิสลามก็ตาม

ผลที่ต้องการจากการสื่อสาร : ผลจากการสื่อสารของมูอัลลัฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทกับบุคคลอื่นที่มูอัลลัฟต้องการ คือ การสื่อสารให้บุคคลอื่นได้รู้ถึงความเป็นมุสลิมของตนเอง และบุคคลที่มูอัลลัฟสื่อสารด้วยนั้นสะท้อนให้เห็นว่ามูอัลลัฟเป็นมุสลิมคนหนึ่ง ต่างฝ่ายต่างรับรู้ซึ่งกันในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ในสถานการณ์ของการสื่อสารขณะนั้น โดยเฉพาะในประเด็นของการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการสื่อสารในเรื่องของศาสนาอิสลาม ในการสื่อสารระหว่างกันของมูอัลลัฟกับบุคคลอื่น พบว่าในสถานการณ์ของการสื่อสารนั้นมูอัลลัฟและบุคคลที่มูอัลลัฟสื่อสารด้วยต่างมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ส่งผลให้มูอัลลัฟเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เปลี่ยนแปลงประสบการณ์ เปลี่ยนแปลงความรู้และทัศนคติ ระหว่างกันตลอดเวลา การรับรู้ความหมายในการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยความเข้าใจตรงกันในระหว่างการสื่อสารของมูอัลลัฟกับบุคคลอื่น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าผลของการสื่อสารเกิดสัมฤทธิ์ผล

ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ พบว่า ผลที่มูอัลลัฟต้องการจากการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมกับบุคคลอื่นนั้น ในบางครั้งเป็นสิ่งที่มูอัลลัฟเจตนาให้เกิดขึ้นตามความต้องการของตนเองอย่างชัดเจน แต่ในบางครั้งมูอัลลัฟไม่มีเจตนาที่จะเรียนรู้หรือสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมถ้าไม่มีเหตุให้มูอัลลัฟต้องแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมาในทันทีทันใด ผู้วิจัยพบข้อสังเกตประการหนึ่ง คือ ผลของการเรียนรู้และการสื่อสารที่มูอัลลัฟแสดงออกมาเป็นสิ่งที่มูอัลลัฟต้องการให้เกิดผลดีต่อตนเองในฐานะสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่มครอบครัว ชุมชน หรือ สังคม ที่มูอัลลัฟอาศัยอยู่ โดยอาจจะเป็นผลที่มูอัลลัฟต้องการให้เกิดขึ้นในสถานการณ์เฉพาะหน้า หรือ ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองขึ้นอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทดังที่กล่าวมา พบว่า ไม่แตกต่างกัน โดยปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือตัวมูอัลลัฟเอง ที่จะเปิดรับและเข้าถึงในหลักการของศาสนาอิสลามอย่างเต็มใจด้วยความศรัทธาในศาสนาอิสลามอย่างแท้จริง เรียนรู้และสื่อสารลักษณะความเป็นมุสลิมอย่างเข้าใจ สามารถสร้างความเข้าใจให้ผู้อื่นที่ตนเอง

สื่อสารด้วย ได้รู้ถึงความเป็นมุสลิมของตนเอง และมีปฏิสัมพันธ์กับตนเองในฐานะที่เป็นมุสลิม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้



ภาพที่ 7.1 แสดงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม

บทที่ 8

สรุป อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย ในครั้งนี้ เกิดขึ้นจากการเพิ่มจำนวนของ “มุอัลลัฟ” หรือ “มุสลิมใหม่” ในสังคมไทยด้วยการแต่งงานระหว่างมุสลิมกับคนที่มีนิกายศาสนาต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งงานของมุสลิมกับผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ทำให้ครอบครัวชุมชนและสังคมที่มุอัลลัฟอาศัยอยู่ให้ความสำคัญกับมุอัลลัฟมากขึ้นด้วยความสนใจและใส่ใจในพฤติกรรมต่างๆ ของมุอัลลัฟที่อาจจะประพฤติปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลามด้วยความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง จึงมีการเปิดสอนหลักการของศาสนาอิสลามให้กับผู้ที่สนใจทั่วไปตามสถาบันสอนศาสนาอิสลามหรือตามมัศยิดต่างๆ ทั้งในชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับการกล่าวคำปฏิญาณตนว่า “อัซซะดุด อันลา อีลาฮะ อิลลัลลอฮู วะอัซซะดุด อันนะ มุฮัมมัดรุ เราะซูลุลลอฮู”

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ

หลังจากที่มุอัลลัฟกล่าวคำปฏิญาณตนดังกล่าวข้างต้นแล้ว แสดงถึงมุอัลลัฟยอมรับตนเองว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ(ซบ.) และมุฮัมมัดเป็นทูต (รอซูล) ของอัลลอฮฺ(ซบ.) ดังนั้นศาสนาอิสลามจึงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่มุอัลลัฟต้องปฏิบัติตามในฐานะมุสลิมผู้ศรัทธาคนหนึ่ง และสามารถที่จะเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้ผู้อื่นทราบได้ว่าตนเองคือ มุสลิม นอกเหนือจากความสำคัญที่กล่าวมานั้น การศึกษาในครั้งนี้ยังมีจุดมุ่งหวังที่จะสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมศาสตร์ของผู้คนในสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ที่เป็น “มุอัลลัฟ” ทั้งนี้เพราะศาสนาอิสลามมีข้อกำหนดที่ชัดเจนสำหรับผู้ศรัทธา ดังที่ปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอาน ซึ่งมุสลิมใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซูเราะฮฺ (บท) ที่ 109 ชื่ออัลกาฟิรูน โองการ (อายะฮฺ) ที่ 6 ว่า

﴿ ٦ ﴾ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ

“ละกุม ดีนุกุม ว่าลีย่าดีน” มีความหมายว่า “สำหรับพวกท่านก็คือศาสนาของพวกท่าน (ฉันจะไม่ปฏิบัติตามแนวทางนั้น) และสำหรับฉันก็คือศาสนาของฉัน (พวกท่านจะไม่ปฏิบัติตามแนวทางของฉัน)” (พระมหาคัมภีร์อัล-กุรอาน ฮ.ศ.1428,1763)

ดังนั้นมุอัลลัฟไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทก็ตามเมื่อเปลี่ยนจากศาสนาเดิมที่นับถืออยู่มานับถือศาสนาอิสลาม จึงต้องมีความชัดเจนในการดำเนินชีวิตตามหลักการของศาสนาอิสลาม การศึกษาในครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย 3 ประการคือ

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย
2. เพื่อศึกษาปัญหาและวิธีการในการแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างมุอัลลัฟกับบุคคลในครอบครัว ชุมชน และ สังคม ในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ
3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย

การศึกษานี้สามารถที่จะอธิบายถึงวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อได้อย่างเข้าใจในพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ โดยผู้วิจัยอธิบายเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แบ่งออกเป็น 2 บท คือ บทที่ 4 และ บทที่ 5 อธิบายเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ไว้ในบทที่ 6 และอธิบายเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ไว้ในบทที่ 7 ด้วยการวิเคราะห์และสังเคราะห์การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ ได้ข้อสรุปของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ดังต่อไปนี้

ข้อสรุปที่ 1 ผลการศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมในพื้นที่ชุมชนเมืองและชุมชนชนบท

1. พฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทแบ่งออก 4 ลักษณะ ประกอบด้วย การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิด การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อและทัศนคติ การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ความคิดเห็น และ การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านบุคลิกภาพ พฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมในพื้นที่ชุมชนเมือง พบว่า มุสลิมมีวิธีการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดให้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ให้สอดคล้องกับบุคคลอื่นเพื่อให้เกิดการยอมรับ เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อและทัศนคติให้เข้ากับบุคคลหรือสังคมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ความคิดเห็นคล้อยตาม จนเกิดเป็นความศรัทธาเพื่อประโยชน์ต่อตนเองสามารถปฏิบัติตนอยู่ในแนวทางถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลาม และเพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านบุคลิกภาพ ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาในการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ประกอบด้วย การสังเกตการสอบถาม การบอกเล่า การเรียนกับครูสอนศาสนาหรือจากสถาบันสอนศาสนา และ การอ่านหนังสือหรือจากสื่ออื่นๆ

2. พฤติกรรมสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม จะประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบ แบบแผน หรือวิธีการที่มีอยู่ในครอบครัวและชุมชนที่มุสลิมอาศัยอยู่ ซึ่งมุสลิมมีความเข้าใจในสถานภาพและบทบาทของตนเองตามที่ครอบครัวและชุมชนคาดหวัง พฤติกรรมสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมจะเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์นั้น บุคคลแรกที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมก็คือสามีหรือภรรยาซึ่งเป็นคู่สมรสของมุสลิมเอง เพราะเป็นคนที่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมมากที่สุด บริบทของการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมประกอบด้วย การสื่อสารภายในบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคล และ การสื่อสารกลุ่ม

การสื่อสารภายในบุคคลของมุสลิมแบ่งได้ 2 ประการ คือ การสื่อสาร โดยอาศัยจิตสำนึก และการสื่อสาร โดยอาศัยสติสัมปชัญญะ

การสื่อสารระหว่างบุคคล มีปัจจัยสำคัญได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้ส่งสารและผู้รับสาร ปัจจัยเกี่ยวกับเนื้อหาสารและการนำเสนอสาร ในบทบาทที่มุสลิมมีความเป็นสมาชิกในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย ความเป็นลูก และ ความเป็นสามีภรรยา

การสื่อสารกลุ่มของมุสลิมแบ่งได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ การสื่อสารภายในครอบครัวและการสื่อสารภายในชุมชน

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสื่อสารของมุสลิมขึ้นอยู่กับบริบทของสิ่งแวดล้อมทางครอบครัว และ สิ่งแวดล้อมทางชุมชนหรือสังคมที่มุสลิมอาศัยอยู่ ได้แก่ สภาพแวดล้อมขณะสื่อสาร ประเด็นการสื่อสาร ตัวมุสลิมในฐานะผู้สื่อสาร บุคคลที่มุสลิมสื่อสารด้วย และผลที่ต้องการจากการสื่อสาร

ข้อสรุปที่ 2 ผลการศึกษาปัญหาและวิธีการในการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม

1. ปัญหาการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมในเรื่องหลักการศรัทธา การศรัทธา (อีมาน) ตามทัศนะของอิสลาม หมายถึง การมีจิตใจเชื่อมั่น ยืนยันด้วยวาจา และปฏิบัติด้วยกาย หลักการศรัทธาในศาสนาอิสลาม มี 6 ประการ ประกอบด้วย ศรัทธาต่ออัลลอฮ์(ซบ.) ศรัทธาต่อมาลาอิกะฮ์ (เทวทูต) ของอัลลอฮ์(ซบ.) ศรัทธาต่อบรรดารอซูลของอัลลอฮ์(ซบ.) ศรัทธาในคัมภีร์ต่างๆอัลลอฮ์(ซบ.) ศรัทธาในวันกิยามะฮ์(วันสิ้นโลก) และ ศรัทธาต่อเกาะกูร์-เกาะฎัวร์ (กฎแห่งความดี ความชั่ว)

ศรัทธาต่ออัลลอฮ์(ซบ.) ปัญหาที่เกิดขึ้นกับมุสลิมคือเรื่องระยะเวลาการเรียนรู้ที่จะทำให้มุสลิมเกิดความศรัทธาแตกต่างกันบางคนเรียนรู้และเข้าใจได้เร็วบางคนต้องใช้เวลาเพื่อให้เกิดความศรัทธา มุสลิมกลุ่มที่เรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและเต็มใจที่จะเข้ารับอิสลามมีการเรียนรู้เพื่อให้ตนเองเกิดความศรัทธาได้รวดเร็วกว่า ส่วนมุสลิมกลุ่มที่มีเหตุทำให้ตนเองต้องเข้ารับศาสนาอิสลามเพื่อให้ตนเองและสามีหรือภรรยาอยู่ด้วยกันอย่างถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลามต้องใช้เวลาในการเรียนรู้เพื่อให้ตนเองเกิดความศรัทธา มุสลิมแก้ปัญหาการเรียนรู้อัตลักษณ์

ความเป็นมุสลิมในเรื่องการศรัทธาต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) ด้วยการให้เวลากับตนเองเพื่อเรียนรู้ให้เกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นว่าอัลลอฮฺ(ซบ.) เป็นพระเจ้าองค์เดียว

ศรัทธาต่อมลาอิกะฮฺ (เทวทูต) ของอัลลอฮฺ(ซบ.) มุอัลลัฟต้องมีความศรัทธาและเชื่อว่ามลาอิกะฮฺ คือผู้ที่ปฏิบัติตามคำบัญชาของอัลลอฮฺ(ซบ.) ไม่มีการบังคับให้มุสลิมหรือมุอัลลัฟต้องจำชื่อของมลาอิกะฮฺ แต่ให้เชื่อว่าบรรดามลาอิกะฮฺมีอยู่จริง และศรัทธาต่อมลาอิกะฮฺของอัลลอฮฺ(ซบ.) ปัญหาที่เกิดขึ้นกับมุอัลลัฟคือการจำชื่อของมลาอิกะฮฺที่มีหน้าที่ต่าง ๆ กัน มุอัลลัฟบางท่านรู้ว่ามลาอิกะฮฺแต่ไม่รู้ว่า ชื่ออะไร ทำอะไร ส่วนในเรื่องความศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮฺนั้น มุอัลลัฟบางคนไม่เคยเรียนรู้มาก่อน มุอัลลัฟแก้ปัญหาการเรียนรู้อันเนื่องมาจากการศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮฺของอัลลอฮฺ(ซบ.) ด้วยการรับฟังการสอนหรือการบอกเล่าจากผู้รู้ ส่วนการที่มุอัลลัฟจะสื่อสารให้ผู้อื่นรู้ว่าคุณศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮฺของอัลลอฮฺ(ซบ.) นั้นไม่สามารถสื่อสารออกมาเป็นรูปธรรมได้ เพราะเป็นเรื่องที่มุอัลลัฟและมุสลิมทุกคนต้องเชื่อถือศรัทธาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในตัวเอง การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมในเรื่องการศรัทธาต่อมลาอิกะฮฺ (เทวทูต) ของอัลลอฮฺ(ซบ.) จึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถสื่อสารออกมาให้เห็นได้ ไม่ใช่สิ่งที่จะต้องแสดงออกมาให้ผู้อื่นได้รับรู้

ศรัทธาต่อบรรดารอซูลของอัลลอฮฺ(ซบ.) มุอัลลัฟทุกคนทราบว่ามีศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นศาสดาของศาสนาอิสลาม เป็นศาสดาองค์สุดท้ายที่มาประกาศศาสนาอิสลาม แต่มุอัลลัฟไม่ทราบว่าก่อนหน้าศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) แล้ว ศาสนาอิสลามยังมีศาสดาท่านอื่นที่สำคัญ ซึ่งมุสลิมต้องรู้จักและศรัทธาว่าเป็นศาสดาที่อัลลอฮฺ(ซบ.) ส่งมาประกาศศาสนาอิสลามก่อนหน้าท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) มุอัลลัฟเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับศาสดาของศาสนาอิสลามจากการสอนของครูสอนศาสนา จากอิหม่าม หรือจากบุคคลใกล้ชิดในครอบครัว ปัญหาในเรื่องความศรัทธาต่อบรรดารอซูลคือมุอัลลัฟไม่ทราบว่าใครคือรอซูล และรอซูลท่านไหนได้รับคัมภีร์อะไรจากอัลลอฮฺ(ซบ.) มุอัลลัฟบางคนเคยเรียนรู้มาบ้างเกี่ยวกับเรื่องราวของรอซูล แต่มุอัลลัฟไม่สามารถสื่อสารได้ว่าตนเองศรัทธาหรือไม่อย่างไร มุอัลลัฟจะทราบเพียงว่ามุสลิมมีท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

ศรัทธาในคัมภีร์ต่างๆ ของอัลลอฮฺ(ซบ.) ปัญหาของมุอัลลัฟคือไม่สามารถอ่านคัมภีร์อัล-กุรอานที่เป็นภาษาอาหรับ และไม่มีเวลาในการเรียนรู้ มุอัลลัฟแก้ปัญหาโดยที่บางคนพยายามเรียนรู้การอ่านกับครูสอนศาสนา บางคนเคยอ่านฉบับที่มีความหมายภาษาไทย แต่อ่านแล้วก็ไม่สามารถทำความเข้าใจในเรื่องที่อ่านได้ มุอัลลัฟบางคนเคยฟังความหมายของคัมภีร์อัล-กุรอานจาก

รายการวิทยุ และมุอัลลัฟบางคนไม่เคยศึกษาคัมภีร์อัล-กุรอานเลย วิธีแก้ปัญหของมุอัลลัฟคือมุอัลลัฟต้องให้เวลากับตนเองศึกษาให้เกิดความเข้าใจให้เกิดความศรัทธา การศรัทธาโดยเฉพาะต่อคัมภีร์อัล-กุรอาน และปฏิบัติตามบัญญัติต่างๆ ที่มีอยู่ในคัมภีร์อัล-กุรอานและประพฤตินตามคำสอนของคัมภีร์อัล-กุรอานเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมุอัลลัฟในฐานะมุสลิมใหม่ อัลลอฮฺ(ซบ.) จะไม่ทรงรับการกระทำใดๆ ที่ไม่ได้เป็นคำสอนที่มาจากคัมภีร์อัล-กุรอาน

ศรัทธาในวันกียามะฮฺ (วันสิ้นโลก) มุอัลลัฟเชื่อถือตามหลักการของศาสนาอิสลาม ว่าวันสิ้นโลกมีจริง และต้องเชื่อมั่นว่าวันสิ้นโลกต้องเกิดขึ้นจริง ทุกคนต้องถูกสอบสวน มุอัลลัฟบางคนมีความเชื่อเรื่องวันสิ้นโลกมาก่อน แต่มีความเชื่อตามความเชื่อถือเดิมของตนก่อนเข้ารับอิสลาม แต่หลังจากเข้ารับอิสลามแล้วจึงรู้ว่า ทำไมมุสลิมต้องเชื่อและศรัทธาต่อวันสิ้นโลก ปัญหาที่เกิดขึ้นกับมุอัลลัฟคือมุอัลลัฟไม่เข้าใจว่าต้องศรัทธาต่อวันสิ้นโลกอย่างไร และทำอะไรจึงจะเรียกว่าตนเองศรัทธาต่อวันสิ้นโลก และผู้อื่นจะรู้ได้อย่างไรว่าตนเองศรัทธาต่อวันสิ้นโลก มุอัลลัฟบางคนไม่รู้เลยว่านอกจากศรัทธาต่ออัลลอฮฺ(ซบ.) และศรัทธาต่อศาสนาด (นบี) มุฮัมมัด(ศ็อลฯ) ในฐานะที่เป็นศาสนทูตของอัลลอฮฺ(ซบ.)แล้วยังต้องศรัทธาต่อวันสิ้นโลกด้วย เนื่องจากมุอัลลัฟไม่ได้เรียนรู้เพิ่มเติมหลังจากแต่งงาน

ศรัทธาต่อกฎเกาะกูร์ – เกาะกูร์ (กฎแห่งความดี ความชั่ว) มุอัลลัฟบางคนได้เรียนรู้และเข้าใจในเรื่องกฎแห่งความดี ความชั่ว มุอัลลัฟรู้ว่าเมื่อเป็นมุสลิมแล้วจะต้องถูกทดสอบความศรัทธาจากอัลลอฮฺ(ซบ.) มุอัลลัฟเรียนรู้ด้วยการบอกเล่าจากคนในครอบครัว จากครูสอนศาสนา ปัญหาที่เกิดขึ้นกับมุอัลลัฟคือการที่มุอัลลัฟต้องยอมรับการทดสอบว่ามาจากอัลลอฮฺ(ซบ.) มุอัลลัฟจะต้องไม่โทษว่าทำสิ่งนั้นจึงเกิดสิ่งนี้ ไม่กล่าวหาสิ่งต่างๆ มุอัลลัฟต้องอดทนต่อการทดสอบจากอัลลอฮฺ(ซบ.) ในฐานะความเป็นมุสลิม แต่มุอัลลัฟไม่สามารถแสดงความศรัทธาต่อกฎ เกาะกูร์-กอกูร์ให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ นอกจากการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาอิสลาม

2. ปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมในเรื่องหลักปฏิบัติ หลักปฏิบัติในศาสนาอิสลามมี 5 ประการ ประกอบด้วย ประการแรก การปฏิญาณตน ยืนยันด้วยวาจาว่า **“อัสฮะดุด อังลา อิลลาฮะ อิลลัลลอฮฺ วะอัสฮะดุด อันนะ มุฮัมมัดรุ ะเราะซูลุลลอฮฺ”** ความหมาย คือ ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺและมุฮัมมัดเป็นศาสนทูต (รอซูล) ของอัลลอฮฺ (ซบ.) ประการที่สอง การนมาซ (ละหมาด) มุสลิมต้องปฏิบัตินมาซ การนมาซนั้นเป็นการเคารพภักดีหรือเป็นการบำเพ็ญสมาธิในอิริยาบถต่างๆ เช่น ยืน โค้ง กราบ นั่ง โดยกระทำวันละ 5 เวลา ประการที่สาม การถือศีลอด

(ศิยาม/ปอซอ) คือการเว้นจากการกิน ดื่ม พุดจาสิ่งเหลวไหล การมีจิตอกุศล ประพฤติชั่วทั้งในที่ลับ และที่เปิดเผย หรือแม้แต่การตั้งเจตนาที่ไม่ดี การถือศีลอดนี้ให้ถือในเดือนที่กำหนดทุกๆ ปี (เดือนรอมฎอน ตามปฏิทินอิสลาม) เป็นเวลาประมาณ 29 - 30 วัน โดยเริ่มตั้งแต่รุ่งสางจนถึงดวงอาทิตย์ตก

ประการที่สี่ การจ่ายชะกาต ชะกาตคือส่วนของการบริจาคทรัพย์สินที่ครอบครองเหลือใช้ จากรายได้ในรอบปีร้อยละ 2.5 โดยมีหลักในการคำนวณตามเกณฑ์ที่ศาสนากำหนด การจ่ายชะกาตถือเป็นหน้าที่บังคับแก่มุสลิมทุกคน ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ ทรัพย์สินที่ต้องบริจาคชะกาตมี 5 ชนิด คือ 1. เงินและทอง 2. สิ่งเพาะปลูก 3. สิ้นค้า 4. ผลไม้ และ 5. ปศุสัตว์ และประการที่ห้า ประการสุดท้ายคือ การประกอบพิธีฮัจญ์ เรียกกันว่าไปมกกะฮฺ (เมกกะ) หรือไปทำ "ฮัจญ์" คือการไปเยี่ยมหรือการเดินทางไปนครมกกะฮฺ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ตามวัน เวลา ที่กำหนดในเดือนซุลฮิจญะฮฺ (ตามปฏิทินอิสลาม) ผู้ไปทำฮัจญ์นับเป็นผู้ยอมจำนนต่อพระประสงค์ของอัลลอฮฺ(ซบ.) จนละทิ้งครอบครัว หน้าที่การงาน สถานภาพ และอภิสิทธิ์ต่างๆ ในระหว่างที่ไปทำฮัจญ์ นับเป็นการทดสอบคุณธรรม ความอดทน ความเสียสละ และ ทดสอบการบริหารเงินของมุสลิม

การปฏิญาณตน มุอัลลัฟกลุ่มตัวอย่างทุกคนทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ต้องกล่าวคำปฏิญาณตนเพื่อเข้ารับศาสนาอิสลามเป็นข้อความภาษาอาหรับก่อนที่จะนิกะหฺ (แต่งงาน) อย่างถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม มุอัลลัฟบางคนกล่าวในวันที่จะทำการนิกะหฺ บางคนกล่าวก่อนหน้าที่จะทำการนิกะหฺเป็นระยะเวลาหนึ่งหมายถึงมุอัลลัฟได้พบเจอกับมุสลิมแล้วต้องการที่จะแต่งงานด้วยจึงไปเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามจนมีความเข้าใจในหลักการศรัทธาและเข้าเป็นมุสลิม ระยะเวลาหนึ่งแล้วจึงทำการนิกะหฺ (แต่งงาน) กับมุสลิม ดังนั้นก่อนที่มุอัลลัฟจะนิกะหฺกับมุสลิม จึงต้องเรียนรู้ในเรื่องหลักการศรัทธาตามหลักการของศาสนาอิสลามก่อน และต้องกล่าวคำปฏิญาณตนเพื่อเข้ารับศาสนาอิสลามจึงจะได้ทำการนิกะหฺ (แต่งงาน) กับมุสลิมที่ตนเองคบหาเป็นคู่รักกันอยู่ การที่มุอัลลัฟจะเป็นมุสลิมผู้ศรัทธาอย่างแท้จริง จึงไม่ใช่เพียงการกล่าวปฏิญาณตนเข้ารับศาสนาอิสลามเท่านั้น แต่มุอัลลัฟต้องศรัทธาด้วยความบริสุทธิ์ใจและศึกษาเรียนรู้เพื่อให้ตนเองเกิดความรู้สึกระลึกศรัทธาตามหลักการศรัทธาของศาสนาอิสลาม ทั้งนี้เนื่องจากมุอัลลัฟได้กล่าวปฏิญาณตนเข้ารับศาสนาอิสลามอย่างถูกต้องแล้ว จึงเป็นหน้าที่ที่มุอัลลัฟต้องปฏิบัติตนและมีวิถีชีวิตตามแนวทางของศาสนาอิสลาม

การดำรง การนมาซ (ละหมาด) ที่จำเป็น วันละ 5 เวลา มุฮัลล์ฟทุกคนรู้ว่าการนมาซเป็นเรื่องสำคัญสำหรับมุสลิมทุกคน และจำเป็นที่มุฮัลล์ฟควรจะต้องเรียนรู้และปฏิบัติให้ได้โดยเร็วที่สุดในฐานะที่มุฮัลล์ฟปฏิญาณตนเข้ารับอิสลามแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่มุฮัลล์ฟต้องเรียนรู้เพื่อที่จะปฏิบัตินมาซได้ ปัญหาในเรื่องการนมาซที่เกิดกับมุฮัลล์ฟคือการท่องจำบทคัมภีร์ การออกเสียงคำอ่าน และท่าทางต่างๆ ที่จะต้องใช้ในการปฏิบัตินมาซ มุฮัลล์ฟที่เรียนเกี่ยวกับศาสนาอิสลามจากสถาบันสอนศาสนาหรือจากครูสอนศาสนามาก่อนที่จะแต่งงาน จะเรียนรู้เกี่ยวกับการนมาซมาก่อนแล้ว มุฮัลล์ฟบางคนหาสื่อที่สอนเกี่ยวกับการปฏิบัตินมาซมาศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ปัญหาที่เกิดกับมุฮัลล์ฟคือถ้าครอบครัวที่มุฮัลล์ฟอาศัยอยู่ไม่เคร่งครัด ไม่เป็นแบบอย่างที่ดี จะทำให้มุฮัลล์ฟขาดแรงจูงใจในการที่จะปฏิบัติกรนมาซ ทำให้มุฮัลล์ฟนมาซไม่เป็นทั้งๆ ที่มุฮัลล์ฟตระหนักว่าการนมาซเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับตนเองในฐานะที่ตนเองเป็นมุสลิมคนหนึ่ง

การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน มุฮัลล์ฟทุกคนผ่านช่วงเวลาของการถือศีลอด บางคนเคยทดลองฝึกด้วยตนเองมาก่อนที่จะเข้ารับศาสนาอิสลาม บางคนก็เป็นครั้งแรกในชีวิต การถือศีลอดช่วยให้มุฮัลล์ฟเข้าใจถึงการศรัทธาของมุสลิมที่มีต่ออัลลอฮ์(ซบ.) มุฮัลล์ฟเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง และสื่อสารให้ผู้อื่นรู้ด้วยการที่ตนเองถือศีลอดเช่นเดียวกับมุสลิมคนอื่น ปัญหาในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยการถือศีลอดเป็นสิ่งที่มุฮัลล์ฟสามารถเรียนรู้และปฏิบัติได้ไม่ยาก การที่มุฮัลล์ฟจะถือศีลอดได้อย่างเข้มแข็งหรือไม่นั้นมุฮัลล์ฟต้องตั้งเจตนาในการถือศีลอด โดยการตั้งเจตนาว่า “ข้าพเจ้าถือศีลอดในวันรุ่งขึ้นเป็นฟัรฎู (สิ่งจำเป็น) ในเดือนรอมฎอนปีนี้เพื่ออัลลอฮ์(ซบ.)”

การบริจาการทรัพย์ (ซะกาต) มุฮัลล์ฟทุกคนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างยังไม่มีท่านใดที่มีคุณสมบัติครบที่จะเป็นผู้บริจาค (ซะกาต) ได้ แต่ในทางกลับกันมุฮัลล์ฟกลับเป็นผู้ที่ได้รับบริจาค (ซะกาต) จากมุสลิม ในฐานะที่มุฮัลล์ฟคือผู้ที่เข้าศรัทธาในศาสนาอิสลาม เป็นการสนับสนุนและการให้กำลังใจจากพี่น้องมุสลิมแก่มุฮัลล์ฟ มุฮัลล์ฟบางคนรู้ว่ามุสลิมต้องมีการบริจาคเมื่อครบรอบปี แต่ไม่ทราบว่ามีกฎเกณฑ์อย่างไร การบริจาค (ซะกาต) ไม่ใช่ปัญหาของมุฮัลล์ฟกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยในครั้งนี้ ถึงแม้มุฮัลล์ฟจะเป็นมุสลิมแล้วก็ตามแต่มุฮัลล์ฟยังมีคุณสมบัติไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ศาสนากำหนด

การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ มุฮัลล์ฟมีความรู้เกี่ยวกับการไปประกอบพิธีฮัจญ์ว่าเป็นสิ่งจำเป็นในเรื่องหลักการปฏิบัติศาสนกิจ และรู้ว่าการที่จะไปได้นั้นตนเองต้องมีความพร้อมในทุกๆ ด้าน ต้องมีความตั้งใจที่อย่างน้อยหนึ่งครั้งในชีวิต แต่ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามประสงค์ของอัลลอฮ์(ซบ.)

เรามีหน้าที่ขออ่าว (ขอพร) ให้กับตนเองจากอัลลอฮฺ(ซบ.) เพราะทุกสิ่งเป็นไปตามประสงค์ของอัลลอฮฺ(ซบ.)

3. ปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมในเรื่องหลักจริยธรรม มุอัลลัฟทุกท่าน ได้รับการสอนการบอกเสมอว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่เราทำไม่ว่าในที่ลับหรือที่เปิดเผย อัลลอฮฺ(ซบ.) ทรงรู้ ทรงเห็น ทรงได้ยิน และเราจะได้รับทั้งรางวัลและการลงโทษจากพระองค์ในสิ่งที่เราประพฤติปฏิบัติ การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟในเรื่องจริยธรรม คือการที่มุอัลลัฟต้องประพฤติตามบัญญัติของอัลลอฮฺ(ซบ.) และตามที่ท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้ปฏิบัติไว้เป็นแบบอย่าง

การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจึงค่อนข้างหลากหลายซับซ้อน และเกี่ยวข้องกับระบบสังคมในหลายระดับ ความรู้ตื้นลึกทึบที่มุอัลลัฟมีต่อตัวเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวมุอัลลัฟกับคนอื่น โดยผ่านการมองตัวเองและคนอื่นมองเราในขณะนั้น จึงเป็นกระบวนการนิยามความหมายของปัจเจกและกลุ่มทางสังคมมีการเกี่ยวพันกันอยู่ 2 ลักษณะ คือ อัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคม อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟเป็นสิ่งที่มุอัลลัฟสร้างขึ้น ได้ตามบริบทหรือสถานการณ์ต่างๆ มุอัลลัฟมีวิธีที่จะเลือกใช้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมภายใต้เงื่อนไขที่อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองให้ผู้อื่นทราบว่าตนเองเป็นมุสลิมก็จะถูกเลือกนำมาใช้ อันเกิดจากการมุอัลลัฟมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในครอบครัว ชุมชนหรือสังคมเดิมและครอบครัว ชุมชนหรือสังคมใหม่ของมุอัลลัฟ ปัญหาการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ มีปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟเกิดผลสัมฤทธิ์ ประกอบด้วย ความรู้และประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ปริมาณของข้อมูลใหม่ที่เกี่ยวข้องกับหลักการศาสนาอิสลาม ความสามารถในการเรียนรู้ การจดจำ และการสื่อสารของมุอัลลัฟ รวมถึงประเภทของสื่อที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ของตนเอง

ข้อสรุปที่ 3 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย

บริบทของชุมชนมุสลิมทั้งในเขตเมืองชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีความสอดคล้องกัน คือการมีดำเนินวิถีชีวิตตามกรอบของศาสนาอิสลาม โดยยึดถือคำภีร์อัล-กุรอาน และแบบอย่างจากท่านศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นหลักดำเนินชีวิต ชุมชนรวมถึงสังคมมุสลิมไม่ว่าที่ไหนก็ตามมี

ลักษณะที่เรียกได้ว่าเป็นไปในทางอนุรักษนิยมและเคร่งครัดในหลักการของศาสนาอิสลามมาก แต่ถ้าวิถีชีวิตโดยทั่วไปของชุมชนหรือสังคมของมุสลิมที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล มุอัลลัฟจะมีการปรับตัวในการรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ที่เกิดขึ้นกับตนเอง โดยคำนึงถึงพฤติกรรมของตนเองที่ต้องไม่กระทบต่ออัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ในการรับการเปลี่ยนแปลงตนเองของมุอัลลัฟจึงทั้งที่เป็นลักษณะที่เปิดเผยและซ่อนเร้น อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟขึ้นอยู่กับสถานการณ์และการตัดสินใจจากประสบการณ์การเรียนรู้และการสื่อสารของมุอัลลัฟเอง เมื่อมุอัลลัฟมีวิธีการในการเรียนรู้และการสื่อสารที่เหมาะสมก็จะทำให้ได้รับการยอมรับ ได้รับความเข้าใจจากมุสลิมและบุคคลอื่นที่ไม่ใช่มุสลิม

อภิปรายผลการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากมุอัลลัฟกลุ่มตัวอย่างทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์และตีความข้อมูลด้วยการอภิปรายโดยอาศัยกรอบแนวคิดหลักได้แก่ แนวคิดศาสนาอิสลามและวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมมุสลิม แนวคิดอัตลักษณ์ และแนวคิดการขัดเกลาทางสังคม โดยอิงทฤษฎีการสื่อสารระหว่างบุคคล ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม และทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ด้วยการแบ่งหัวข้อในการอภิปรายผลตามปัญหาคำถาม เรียงลำดับตามข้อสรุปที่ค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย เป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

การประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างการวิจัยในครั้งนี้ กล่าวได้ว่าการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ คือ กระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมหรือการนิยามความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟในระดับปัจเจกและระดับกลุ่ม ซึ่งเป็นการนิยามตัวตนตามแนวทางของหลักการศาสนาอิสลาม หากผู้วิจัยตั้งคำถามว่า “มุอัลลัฟคือใคร” คำตอบที่ควรจะได้รับควรเป็นคำตอบที่มาจากความรู้สึก นึกคิดของมุอัลลัฟเองว่า “ฉันเป็นใคร” ต้องไม่ใช่คำตอบที่มาจากตัวผู้วิจัยหรือจากบุคคลอื่น การที่มุอัลลัฟมองตัวตนอย่างไร เป็นผลจากการมองของคนที่มีมุอัลลัฟปฏิสัมพันธ์ด้วย แต่การที่มุอัลลัฟมองตัวเองอย่างไรและคนอื่นมองมุอัลลัฟอย่างไรอาจจะไม่สอดคล้องกัน และมุอัลลัฟไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามความคาดหวังของบุคคลอื่น แต่สิ่งสำคัญคือเมื่อมุอัลลัฟนับถือศาสนาอิสลามแล้ว เรียกได้ว่ามุอัลลัฟมีความเป็นมุสลิม ดังนั้นมุอัลลัฟต้องมีความชัดเจนในการนิยามตนเองในอิสรภาพของตนเองว่าเป็น “มุสลิม” สอดคล้องกับที่ Woodward (1997) อธิบายไว้ว่า อัตลักษณ์เป็นเรื่องราวของความตระหนักรู้ว่า “เรา” “เหมือน” หรือ “ต่าง” จากคนอื่นอย่างไร

ความรู้สึกลึกถึงความเหมือนและความแตกต่างกัน โดยมี “อัตลักษณ์” เป็นปัจจัยสำคัญในการจำแนกนั้นมี ส่วนที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ชีวิต อุดมการณ์ สำนัก กฎเกณฑ์ พิธีกรรม ฯลฯ ที่ทำให้ “ฉัน” (I) และ “พวกเรา” (US) แตกต่างไปจาก “คนอื่นๆ”(Others) และ “พวกเขา” (Them)

อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟจึงเป็นผลที่เกิดจากการที่มุฮัลล์ฟนิยามตนเองใน ช่วงเวลาหนึ่ง และเป็นผลจากบุคคลที่มุฮัลล์ฟปฏิสัมพันธ์ด้วยว่าคาดหวังอย่างไรกับตัวมุฮัลล์ฟ ดังนั้น ในช่วงเวลาหนึ่งมุฮัลล์ฟในฐานะปัจเจกอาจยินยอมไปตามความคาดหวังของคนอื่นแต่ในช่วงเวลานั้น ก็ยังมีส่วนที่เป็นตัวตนของมุฮัลล์ฟ กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟจากการ เรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟจึงมีการแสดงออกอย่างหลากหลาย ซ้อนทับกันอยู่ การศึกษาในครั้งนี้ พบว่า มุฮัลล์ฟเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม เพื่อ ต้องการให้ผู้อื่นมองเห็นความเป็นมุสลิมในตัวมุฮัลล์ฟ เมื่อพิจารณาตัวตนตามแนวคิดของ Cooley โดยเริ่มต้นจากมุฮัลล์ฟในฐานะปัจเจกบุคคลแล้วตามด้วยบุคคลอื่นซึ่งหมายถึง บุคคลรอบตัวมุฮัลล์ฟ เป็นผู้กำหนดความเป็นตัวตนของมุฮัลล์ฟ อธิบายถึงตัวตนของมุฮัลล์ฟ ได้ว่า “ฉันเป็นอย่างที่ฉันคิด คุณคิดว่าฉันเป็นอย่างไร” (I am what I think you think I am) ซึ่ง Cooley อธิบายไว้ว่า “แต่ละคนคือ กระจกส่องตนเอง สะท้อนให้เห็นตนเอง” (each to each a looking glass, reflects the other that doth pass)”

ทั้งแนวคิดของ Woodward และ Cooley เป็นการสร้างอัตลักษณ์ตนเองในระดับปัจเจกของ บุคคลโดยทั่วไปเมื่อต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ตามสถานการณ์และช่วงเวลาในขณะนั้นของตัว มุฮัลล์ฟเอง ไม่ได้อธิบายว่ากระบวนการก่อตัวของ “ตัวตน” เป็นอย่างไร แต่ในอัตลักษณ์ความเป็น มุสลิมของมุฮัลล์ฟแล้ว มุฮัลล์ฟคือมุสลิมคนหนึ่งที่ต้องเชื่อในพระเจ้าองค์เดียว คือ อัลลอฮฺ(ซบ.) มีความศรัทธาและวิถีปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลาม ข้อค้นพบสำคัญที่ผู้วิจัย พบว่าเป็นประเด็น ที่ครอบคลุม ชุมชน รวมถึงสังคมที่มุฮัลล์ฟมีปฏิสัมพันธ์ด้วยต้องทำความเข้าใจ คือ ความสำคัญของ อัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมหรือกลุ่มชาติพันธุ์ศาสนา ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้ที่เป็นมุสลิมมาตั้งแต่เกิดจะมี อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้านวัฒนธรรมหรือกลุ่มชาติพันธุ์ศาสนา ที่ถูกกำหนดโดยศาสนาอิสลามติด ตัวมา เช่น มุสลิมกลุ่มเชื้อสายต่างๆในประเทศไทยดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2

ข้อมูลจากการวิจัย พบว่า มุฮัลล์ฟกลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับศาสนาอิสลามเพื่อการแต่งงานกับ มุสลิม ขาดรากเหง้าของอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้านวัฒนธรรมหรือกลุ่มชาติพันธุ์ศาสนาของศาสนา อิสลาม ด้วยเหตุผลที่ว่าอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมถูกกำหนดด้วยวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมี อัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มที่ปรากฏออกมาให้เห็น เช่น วัฒนธรรมเรื่องอาหารการกิน วัฒนธรรมเรื่องการ

แต่งกาย ที่มุสลิมแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีความแตกต่างกันในวิธีปฏิบัติ แต่โดยหลักการศาสนาอิสลามแล้วมุสลิมทุกกลุ่มชาติพันธุ์ นับถืออัลลอฮฺ(ซบ.) เป็นพระเจ้าองค์เดียว และมีศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นศาสนทูตของอัลลอฮฺ(ซบ.) ดังนั้นอัตลักษณ์ในจิตสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ของมุอัลลัฟจึงถูกกำหนดตามกลุ่มชาติพันธุ์ตามครอบครัว ชุมชนหรือ สังคม ของสามีหรือภรรยาของมุอัลลัฟผู้นั้น ซึ่งสอดคล้องกับ Mead ที่กล่าวไว้ว่า ไม่มีใครเกิดมาพร้อมกับตัวตน และตัวตนไม่ได้พัฒนาไปตามสัญชาตญาณ แต่ตัวตนพัฒนาจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กับผู้อื่น ดังนั้นหากมอง “ตัวตน” ของมุอัลลัฟในแง่ของอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมแล้วจึงเป็นการตอบคำถามของปัจเจกบุคคลว่า “ who I am ” ซึ่งเป็นการตระหนักรู้ในตนเองของมุอัลลัฟ แล้วแสดงออก (exhibition) ต่อบุคคลอื่น ประกอบไปด้วย ส่วนที่เป็นการตระหนักรู้ในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ “I” และ ส่วนที่มุอัลลัฟผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น “me” และเมื่อมุอัลลัฟยังคงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอยู่ มีลูก มีหลาน มีทายาทสืบตระกูล ตัวมุอัลลัฟเองก็จะเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้สร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมตามกลุ่มชาติพันธุ์ด้านวัฒนธรรมหรือกลุ่มชาติพันธุ์ศาสนาที่มุอัลลัฟเป็นสมาชิกอยู่ให้กับลูกหลาน หรือทายาทของตนเองต่อไป ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การที่มุอัลลัฟมีความรู้สึกสำนึกต่อตนเองในหลายกลุ่มชาติพันธุ์ จึงไม่ใช่เรื่องถูกหรือผิด ไม่ใช่เรื่องแปลก แต่เป็นสิ่งที่มุอัลลัฟแสดงให้เห็นว่า สำนึกทางชาติพันธุ์เปลี่ยนแปลงได้ แต่สิ่งสำคัญสำหรับมุอัลลัฟเมื่อมุอัลลัฟมานับถือศาสนาอิสลามแล้ว คือ มุอัลลัฟต้องมีจิตสำนึกความเป็นมุสลิมทุกลมหายใจเข้าออก

พฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ

ตามที่ได้อภิปรายถึงการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม และวิถีชีวิตมุสลิมของมุอัลลัฟตามหลักศาสนาของศาสนาอิสลาม สามารถอภิปรายโดยสรุปได้ว่าอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟประกอบด้วยคุณลักษณะ 2 ประการ ประการแรกคือการที่มุอัลลัฟรับรู้ตัวตนหรือนิยามความเป็นตัวตนบนหลักการของศาสนาอิสลาม ว่า “ ฉันคือมุสลิม” ฉันเป็นอย่างที่ฉันคิด ฉันจึงแตกต่างจากบุคคลอื่น และประการที่สองคือ การที่มุอัลลัฟไปมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น แล้วบุคคลเหล่านั้น “คิดว่ามุอัลลัฟผู้นั้นเป็นอย่างไร” อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจึงเป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ที่ซับซ้อนกันของตัวมุอัลลัฟเอง โดยผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมและการแยกแยะตนเอง แนวคิดดังกล่าวนี้ สอดคล้องตามทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ จากความคิดที่ว่ามนุษย์มีลักษณะที่ตื่นตัวอยู่เสมอ (Active) ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล ผ่านการให้ความหมาย (Meaning) โดยการใช้สัญลักษณ์ (Symbol) ที่มีความหมายร่วมกันในสังคมเป็นสิ่งที่คนใน

สังคมเดียวกันสามารถรับรู้และเข้าใจตรงกันได้ทั้งที่เป็นวัจนภาษาและอวัจนภาษาของมูอัลลัฟกับบุคคลอื่น

วิถีชีวิตของมูอัลลัฟในสังคมจึงสามารถดำเนินไปได้ถ้าการตีความสัญลักษณ์ร่วม (Common Symbols) จึงเป็นวิธีที่มูอัลลัฟจะปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น มูอัลลัฟจึงต้องรู้จักความหมายของสัญลักษณ์ที่ไปสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้สอดคล้องกับวิธีที่ Mead เรียกว่า “ การรับรู้บทบาท ” (role - taking) อธิบายได้ว่าการรู้จักบทบาทของผู้อื่นจะทำให้มูอัลลัฟทราบความหมายและความตั้งใจของผู้อื่น และสามารถตอบสนองการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างดี การรับรู้บทบาททำให้มูอัลลัฟเกิดความคิดเรื่องตัวตนขึ้นได้ และเมื่อคิดออกไปนอกตัวเอง แล้วมองสะท้อนกลับมาเหมือนผู้อื่นมองตนเอง ซึ่งการรับรู้บทบาทนี้ไม่ใช่สิ่งติดตัวมูอัลลัฟมาตั้งแต่เกิด แต่เป็นสิ่งที่มูอัลลัฟต้องมาเรียนในภายหลัง เมื่อมูอัลลัฟสามารถรู้ว่าผู้อื่นคิดอย่างไรกับตนเอง ก็สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างดี การรับรู้บทบาทของผู้อื่นของมูอัลลัฟนี้สอดคล้องกับการพัฒนาแนวคิดเรื่อง “Self ” (ตัวตน) ของ Mead ดังนั้นการปฏิสัมพันธ์ของมูอัลลัฟจึงมี 2 ประการ คือ มูอัลลัฟสร้างตัวตนขึ้นมาซึ่งเป็นการตระหนักรู้ในตนเองและสะท้อนตัวเองจากผู้อื่น โดยผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กันด้วยการใช้ประโยชน์จากสัญลักษณ์ในรูปแบบต่างๆของมูอัลลัฟได้อย่างสอดคล้องกับบุคคลอื่นๆในครอบครัว ชุมชน หรือสังคมที่มูอัลลัฟอาศัยอยู่นั้น มูอัลลัฟจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทางจิตวิทยาสังคมที่สำคัญ 2 ส่วนที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม คือกระบวนการเรียนรู้ และ กระบวนการสื่อสาร เพื่อสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองให้ปรากฏออกมาอย่างเป็นธรรมชาติ

1. พฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพฤติกรรมของมูอัลลัฟกลุ่มตัวอย่าง แสดงให้เห็นภาพรวมที่ไม่แตกต่างกัน โดยการเรียนรู้ เริ่มจากการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ กำหนดเงื่อนไขการเรียนรู้ จากนั้นเลือกวิธีการเรียนรู้เพื่อให้เกิดผลการเรียนรู้ นำไปสู่การแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองออกมา กล่าวคือ มูอัลลัฟมีเป้าหมายของการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ประกอบด้วย 4 ลักษณะ ได้แก่ การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิด การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อและทัศนคติ การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ความคิดเห็น และ การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านบุคลิกภาพ ภายใต้เงื่อนไขการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย การตระหนักรู้ในตนเอง ถึงความเป็นมุสลิม ความเชื่อถือ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมเดิม และสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟ

วิธีเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ได้แก่ การสังเกตการสอบถาม การบอกเล่า การเรียนกับครูสอนศาสนาหรือจากสถาบันสอนศาสนา และ การอ่านหนังสือหรือจากสื่ออื่นๆ มุอัลลัฟสามารถเรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตปกติของมุอัลลัฟ วิธีการเรียนรู้ของมุอัลลัฟเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินชีวิตทางสังคมของมุอัลลัฟแต่ละคน การเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆของมุอัลลัฟจึงเกิดขึ้นจากพฤติกรรมของมุอัลลัฟในการร่วมกิจกรรมกับบุคคลอื่นที่มุอัลลัฟมีปฏิสัมพันธ์ด้วย เป็นทักษะการเรียนรู้ของมุอัลลัฟแต่ละคนที่ได้สั่งสมประสบการณ์ทางสังคมร่วมกับผู้อื่นในช่วงระยะเวลาหนึ่งภายใต้สถานการณ์ต่างๆ ซึ่งผลที่มุอัลลัฟได้จากการเรียนรู้คือ ตนเองเกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักการของศาสนาอิสลาม ได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นหรือบุคคลอื่นมองว่าตนเองเป็นมุสลิมคนหนึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัว ชุมชนหรือสังคมมุสลิมที่ตนเองอาศัยอยู่

พฤติกรรมการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟจึงเป็นเรื่องของความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละคนแตกต่างกัน โดยที่พฤติกรรมการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กันตามความต้องการและความถนัดในการเรียนรู้ของแต่ละคน มุอัลลัฟบางคนเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิด และเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อและทัศนคติ หรือเพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการอ่านหรือจากสื่อต่างๆ แต่บางคนถนัดหรือมีความชอบที่จะเรียนรู้จากครูสอนศาสนาหรือสถาบันสอนศาสนา ส่วนการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านบุคลิกภาพมุอัลลัฟบางคนเรียนรู้ด้วยการสังเกต จดจำ และทำตามอย่าง แต่บางคนเรียนรู้ด้วยการสอบถามการบอกเล่าแล้วนำไปปฏิบัติตาม ทั้งภายใต้เงื่อนไขความตระหนักในความเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม และตระหนักถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟเอง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟจึงเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ

2. พฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ จะประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบ แบบแผน หรือวิธีการที่มีอยู่ในครอบครัวและชุมชนที่มุอัลลัฟอาศัยอยู่ ซึ่งมุอัลลัฟมีความเข้าใจในสถานภาพและบทบาทของตนเองตามที่ครอบครัวและชุมชนคาดหวัง พฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟจะเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์นั้น บุคคลแรกที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมก็คือสามีหรือภรรยาของมุอัลลัฟเอง เพราะเป็นคนที่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟมากที่สุด

พฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟสื่อให้บุคคลอื่นรับรู้ด้วยการแสดงออกทั้งรูปของวัจนภาษาและอวัจนภาษา ในบทบาทความตระหนักถึงความเป็นมุสลิม ตามเวลา สถานที่ ความเหมาะสม และ สถานการณ์ ในขณะที่มีการสื่อสารบริบทของการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟประกอบด้วย การสื่อสารภายในบุคคล โดยอาศัยจิตสำนึก และการสื่อสารโดยอาศัยสติสัมปชัญญะ การสื่อสารระหว่างบุคคล และ การสื่อสารกลุ่ม ทั้งแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ มีปัจจัยสำคัญได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้ส่งสารและผู้รับสาร ปัจจัยเกี่ยวกับเนื้อหาสารและการนำเสนอสาร ในบทบาทที่มูอัลลัฟมีความเป็นสมาชิกในครอบครัว ความเป็นลูก ความเป็นสามีภรรยา กัน ความเป็นญาติพี่น้องในครอบครัวและชุมชน

ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารในลักษณะใดก็ตามมูอัลลัฟในฐานะที่เป็นมุสลิมเมื่อต้องปฏิบัติสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่มุสลิมก็จะเกิดการสื่อสารที่เรียกว่าการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมขึ้น จากตัวมูอัลลัฟเอง เมื่อพิจารณาตามที่ Gudyhunst ได้จัดกลุ่มทฤษฎีการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมโดยจำแนกออกเป็น 5 กลุ่ม คือ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของการสื่อสาร ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปรับวิถีในการสื่อสาร ทฤษฎีเกี่ยวกับการเจรจาต่อรองและการจัดการทางด้านเอกลักษณ์ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายการสื่อสาร และ ทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัวในการสื่อสาร โดย Gudyhunst ซึ่งให้เห็นว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้มีการพัฒนาส่วนใหญ่กำเนิดจากการศึกษาเชิงอัตวิสัยในขณะที่มีเพียงส่วนน้อยที่ได้มาจากการศึกษาเชิงอัตวิสัย แต่แนวโน้มที่จะใช้ทฤษฎีที่กำเนิดมาจากการแสวงหาความรู้ทั้งสองแบบร่วมกันมีมากขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะมีการศึกษาการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในเชิงอัตวิสัยมากขึ้น และด้วยเหตุผลที่ Gudyhunst กล่าวว่า ในปัจจุบันยังคงมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมหลายทฤษฎีที่ยังไม่มีงานวิจัยมาสนับสนุนจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาในแนวทางดังกล่าวเกิดขึ้น

ดังนั้นงานของผู้วิจัยชิ้นนี้จึงเป็นงานวิจัยชิ้นหนึ่งที่สนับสนุนการศึกษาแนวคิดการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเชิงอัตวิสัย โดยผลการวิจัยสามารถนำไปสนับสนุนทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปรับวิถีในการสื่อสาร ทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัวในการสื่อสาร ทฤษฎีเกี่ยวกับการเจรจาต่อรองและการจัดการทางด้านเอกลักษณ์ ตามกลุ่มทฤษฎีที่ Gudyhunst กำหนดไว้

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสื่อสารของมูอัลลัฟขึ้นอยู่กับบริบทของสิ่งแวดล้อมทางครอบครัว และ สิ่งแวดล้อมทางชุมชนหรือสังคมที่มูอัลลัฟอาศัยอยู่ ได้แก่ สภาพแวดล้อมขณะสื่อสาร ประเด็นการสื่อสาร ตัวมูอัลลัฟในฐานะผู้สื่อสาร บุคคลที่มูอัลลัฟสื่อสารด้วย และผลที่ต้องการจากการสื่อสาร เมื่อพิจารณาตามกลุ่มทฤษฎีที่ Gudyhunst กำหนดไว้ พบว่าพฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์

ความเป็นมุสลิมของมุสลิมทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอัตวิสัยของมุสลิมแต่ละคน ที่มุสลิมทุกคนตระหนักถึงอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีความเป็นมุสลิมของตนเองเช่นเดียวกับมุสลิมทั่วไป การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมจึงเกี่ยวข้องกับเรื่องของวัฒนธรรมมุสลิมในบริบทของสิ่งแวดล้อมทางครอบครัว ชุมชนหรือสังคมที่มุสลิมอาศัยอยู่ ซึ่งแตกต่างจากวัฒนธรรมเดิมของมุสลิมก่อนที่มุสลิมจะมานับถือศาสนาอิสลาม

ปัจจัยด้านสภาวะแวดล้อมขณะสื่อสาร ประเด็นการสื่อสาร ตัวมุสลิมในฐานะผู้สื่อสารบุคคลที่มุสลิมสื่อสารด้วย และผลที่ต้องการจากการสื่อสาร จึงเป็นสิ่งที่มุสลิมต้องมีความตระหนักในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเอง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจและการต่อรองเพื่อสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมา การสื่อสารระหว่างมุสลิมกับบุคคลอื่น พบว่า เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนทางสัญลักษณ์ หากผู้ที่มุสลิมสื่อสารด้วยทราบว่า มุสลิมก็จะสื่อสารทักทายกันตามวัฒนธรรมของมุสลิม ประเด็นการสื่อสารและผลที่ต้องการจากการสื่อสารก็จะดำเนินไปตามสภาวะแวดล้อมขณะสื่อสาร หากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักการของศาสนาอิสลามมุสลิมก็จะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมา แต่ถ้าหากผู้ที่มุสลิมสื่อสารด้วยไม่ทราบมาก่อนว่ามุสลิมเป็นมุสลิมแล้วและมุสลิมผู้นั้นไม่ได้แสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมาให้เห็น

ถ้าประเด็นการสื่อสารระหว่างกันไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของศาสนาอิสลามมุสลิมจะไม่สื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมา ซึ่งในประเด็นนี้มีความแตกต่างกันระหว่างมุสลิมชายและมุสลิมหญิงเนื่องจากมุสลิมหญิงสามารถสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมาให้ปรากฏอย่างเด่นชัดด้วยการแต่งกาย เมื่อบุคคลที่มุสลิมหญิงผู้นั้นสื่อสารด้วยก็จะทราบในทันทีว่ามุสลิมเป็นมุสลิม แต่สำหรับมุสลิมชายโดยทั่วไปการแต่งกายแบบปกติทั่วไปไม่สามารถสื่อสารให้บุคคลอื่นทราบได้ว่าตนเองเป็นมุสลิม การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมกับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่มุสลิม จึงเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนทางสัญลักษณ์จากวัฒนธรรมที่แตกต่างกันแลกเปลี่ยนความหมายร่วมในการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเพื่อผลที่ต้องการจากการสื่อสาร สอดคล้องกับคำอธิบายของ จินตนา (2552) Spitzberg และ Cupach (1984) และ Fisher และ Adams (1994) กล่าวคือผู้ที่อยู่ในกระบวนการการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมจะต้องมีความตระหนักในด้านความเหมือนและความต่างของวัฒนธรรมของตนและของผู้อื่นตลอดจนมีความสามารถในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเพื่อที่จะบรรลุถึงการทำความเข้าใจความหมายร่วมกันได้ ความสามารถในการสื่อสารเป็นกระบวนการทางพลวัตของผลกระทบซึ่งเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรม การตอบสนองทางอารมณ์ความรู้สึก และการรับรู้

ความสามารถในการสื่อสารว่าเมืองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการคือ ความเหมาะสม (Appropriateness) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) และความยืดหยุ่น (Flexibility) หรือความสามารถในการปรับพฤติกรรม (Behavioral Adaptability) โดยทั้งหมดนั้นถือได้ว่าเป็นทักษะและคุณลักษณะของมัลติคัลท์ที่มีความสามารถในการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม

ประเด็นของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของมัลติคัลท์ จากการศึกษาพบว่าความสามารถในการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมัลติคัลท์ในบริบทของสิ่งแวดล้อมทางครอบครัว และสิ่งแวดล้อมทางชุมชนหรือสังคมที่มัลติคัลท์อาศัยอยู่ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ พฤติกรรมการสื่อสารด้านอวัจนภาษา พฤติกรรมการสื่อสารด้านอวัจนภาษา เกี่ยวข้องกับการแบ่งปันข้อมูลและประเด็นความสนใจร่วมระหว่างบุคคลที่มัลติคัลท์สื่อสารด้วย การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมจึงเป็นความสามารถของมัลติคัลท์ในระดับปัจเจกบุคคลที่จะจัดการอัตลักษณ์อันเป็นที่ยอมรับร่วมกันได้อย่างประสบความสำเร็จในระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์กัน ดังที่ Chen และ Starosta (1996) ให้คำจำกัดความของ ความสามารถในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมไว้ว่า คือความสามารถในการจัดการกับความหมายทางวัฒนธรรมและดำเนินพฤติกรรมทางการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างเหมาะสม พฤติกรรมดังกล่าวแสดงถึงความตระหนักในอัตลักษณ์อันหลากหลายของผู้มีปฏิสัมพันธ์ในสภาวะแวดล้อมเฉพาะเจาะจง ในอันที่จะสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ พฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมัลติคัลท์ทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ที่จะทำให้การสื่อสารเกิดประสิทธิผลมากที่สุด พบว่าข้อมูลที่มัลติคัลท์ต้องนำมาใช้ในการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทแรกคือข้อมูลทางวัฒนธรรมครอบครัว ชุมชนหรือสังคมที่มัลติคัลท์อาศัยอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องบทบาทความเป็นสมาชิกกลุ่ม ความรู้เรื่องวัฒนธรรม ภาษาจารีต ประเพณี ความเชื่อ ประเภทที่สอง คือข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งเป็นข้อมูลเฉพาะของบุคคลที่มัลติคัลท์ต้องการสื่อสารด้วย เช่น ลักษณะของอุปนิสัย ใจคอ ลักษณะครอบครัว วิถีชีวิตและรสนิยม เป็นต้น

ความเหมือนและความต่างทางวัฒนธรรมล้วนมีส่วนสำคัญในการช่วยให้การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ ดังนั้นมัลติคัลท์จำเป็นต้องให้ความสำคัญแก่ความเหมือนและความต่างดังกล่าวอย่างเท่าเทียมและเหมาะสมตามสถานการณ์ โดยมัลติคัลท์จะต้องตระหนักถึงความต่างในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองกับบุคคลอื่น และในขณะเดียวกันมัลติคัลท์ต้องเข้าใจความเหมือนในอัตลักษณ์ด้านอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมพร้อมกันไป การมีปฏิสัมพันธ์กับคนแปลกหน้าที่ไม่รู้จักกับมัลติคัลท์จะพัฒนาไปสู่การมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นเมื่อมัลติคัลท์สามารถหาความเหมือน และเข้าใจในความแตกต่างระหว่างกันได้

นอกจากที่กล่าวมาแล้วจากผลการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัย ได้ข้อสรุปประการหนึ่งจากมัลติคัลท์ที่แต่งงานกับมุสลิมว่า การที่คนสองคนมีความรักต่อกันบนพื้นฐานของความแตกต่างด้านศาสนา โดยเฉพาะศาสนาอิสลามกับศาสนาอื่นๆ แม้ต่างฝ่ายต้องเตรียมตัวเตรียมใจยอมรับกันแล้ว แต่ยังคงมี

บางเรื่องที่ต่างฝ่ายมีความเข้าใจคนละมุม มองกันคนละประเด็น หรือมีความต้องการที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและเครือญาติเดิมของตนเองกับครอบครัวและเครือญาติมุสลิม ที่ตนเองเป็นสมาชิกใหม่ เมื่อพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างมุฮัลล์ฟในชุมชนเมืองพบว่าลักษณะการพักอาศัยของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีลักษณะที่เป็นครอบครัวสมัยใหม่ในสังคมเมืองคืออยู่กันเป็นครอบครัวเดี่ยว ผู้วิจัยมองว่าลักษณะชีวิตในสังคมเมืองอาจส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟที่ไม่ต้องการให้ครอบครัวเข้ามามีบทบาทในชีวิตสมรส แต่ต้องการให้ครอบครัวมีบทบาทเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักการของศาสนาอิสลามเท่านั้น หากเป็นครอบครัวในชุมชนชนบทลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย มีการอยู่ร่วมกันระหว่างเครือญาติ ครอบครัวจึงเข้ามามีบทบาททั้งในชีวิตสมรสและบทบาทในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม บทบาทของครอบครัวที่มุฮัลล์ฟอาศัยอยู่นับเป็นเรื่องหนึ่งที่ทำให้มุฮัลล์ฟกับสามีหรือภรรยาของตนเองอาจเกิดความเข้าใจผิดและเกิดความไม่พอใจระหว่างกันได้ อันอาจนำไปสู่ปัญหาในครอบครัวของมุฮัลล์ฟเอง

อย่างไรก็ตามการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของมุฮัลล์ฟแต่ละคนว่าวิธีการแบบใดที่จะดี และเหมาะสมสำหรับตนเองในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม เมื่อมุฮัลล์ฟสื่อสารกับบุคคลอื่นในประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจร่วมกันแล้ว มุฮัลล์ฟควรเปิดใจกว้างให้กับตนเองและสื่อสารอยู่บนพื้นฐานของความตระหนักในความเป็นมุสลิมของตนเอง กล่าวที่ยอมรับและเปิดเผยตนเองให้ผู้อื่นได้รู้ว่าตนเองคือมุสลิมคนหนึ่ง

ข้อสรุปอีกประการเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างมุฮัลล์ฟกับบุคคลอื่นในครอบครัว ชุมชน หรือ สังคม แบ่งเป็น 2 ประการ คือ ปัจจัยที่เป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมุฮัลล์ฟกับคู่สมรส และปัจจัยที่เป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมุฮัลล์ฟกับบุคคลอื่นในครอบครัว ชุมชน รวมทั้งสังคมที่มุฮัลล์ฟอาศัยอยู่ โดยปัจจัยที่เป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมุฮัลล์ฟกับคู่สมรส สามารถดูได้จากการแสดงออก หรือผลของปฏิสัมพันธ์ ในหลาย ๆ แง่มุม ได้แก่ การสื่อสารกัน อย่างมีประสิทธิภาพ ความรัก ความเสน่หาที่มีต่อกัน การมีความสัมพันธ์กันแบบเพื่อนคู่ชีวิต และการยอมรับกันและกันในทุกๆ ด้าน ซึ่งรายละเอียดของผลของปฏิสัมพันธ์เหล่านั้น มีดังนี้

1. การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ หมายถึง การที่มุฮัลล์ฟและคู่สมรสสื่อสารกันด้วยความเข้าใจกัน พูดยุกันในเรื่องที่หลากหลาย มีเวลาพุดคุยกันและที่สำคัญ คือ เห็นความสำคัญของการพุดคุยกัน โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักการของศาสนาอิสลาม

2. ความรัก ความเสน่หาที่มีต่อกัน ซึ่งเป็นปัจจัยด้านอารมณ์และความรู้สึก ที่จะทำให้อัลล์ฟและคู่สมรสรู้สึกผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง เป็นการแสดงออกซึ่งความรักใคร่ ความต้องการที่สอดคล้องกัน มีความสุขในการมีชีวิตสมรสร่วมกันรวมถึงการสนับสนุนส่งเสริมเป็นที่พึงพอใจ มีความเสมอภาคกัน ขณะเดียวกันก็ไม่ละเมิดสิทธิส่วนตัวของกันและกัน ให้เกียรติกัน เคียงข้างกัน ออกสังคม ดำเนินชีวิตสมรสอยู่ในหลักการของศาสนาอิสลาม ครอบครัว ชุมชนและสังคมยอมรับและชื่นชมในการเคียงคู่กันของอัลล์ฟและคู่สมรส

3. การมีความสัมพันธ์กันแบบเพื่อนคู่ชีวิต การที่อัลล์ฟและคู่สมรส มีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน ในแง่อารมณ์และความคิด มีการทำกิจกรรมร่วมกันมีการ ไปไหนมาไหนด้วยกันและร่วมกัน แก้ปัญหาของครอบครัว ปัญหาของการปฏิบัติตนตามแนวทางของความเป็นมุสลิมร่วมกัน การไปร่วมงานในสังคมมุสลิมด้วยกัน การมีความสอดคล้องกันในแง่การนับถือศาสนาและการปฏิบัติตนตามแนวทางหลักศาสนาอิสลามในฐานะที่อัลล์ฟเป็นมุสลิมคนหนึ่ง ที่ต้องยึดหลักร่วมกันทั้งหลักการศรัทธา หลักการปฏิบัติศาสนกิจ และหลักจริยธรรมตามหลักการศาสนาอิสลามด้วยกัน

4. การยอมรับกันและกันในทุกๆ ด้าน เป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้นของการที่อัลล์ฟและคู่สมรส จะอยู่ด้วยกันได้ เพราะการสมรสเป็นความต้องการใช้ชีวิตร่วมกันตลอดชีวิต ต้องเห็นหน้ากันทุกวัน ต้องมีกิจกรรมร่วมกัน ต้องปรึกษาหารือกัน แก้ปัญหาร่วมกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การยอมรับกันในแง่มุมทำให้ทั้งคู่อยู่ด้วยกัน โดยไม่มีความขัดแย้งทางความคิดและอารมณ์ ไม่รำคาญกัน ไม่เบียดกัน ไม่ดูถูกกัน ไม่เกลียดกัน ลักษณะการยอมรับกันและกันได้ ด้วยการมองอีกฝ่ายในแง่ดี ยอมรับในตัวตนของกันและกัน รวมไปถึงค่านิยมต่างๆ ของอีกฝ่ายหนึ่ง ในเรื่องที่ไม่ขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม การมีบทบาทที่ยอมรับกันและกันในทุกๆ ด้านว่าใครควรจะมีบทบาทใด ซึ่งครอบคลุมการแสดงออกต่างๆ เช่น การสามารถตอบสนองความต้องการของอีกฝ่ายได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด การทำหน้าที่ตามควรแห่งบทบาทของตน การเป็นสามีภรรยา เป็นหัวหน้าครอบครัว ดูแลรักษาบ้านทรัพย์สินฯลฯ ตามแนวทางของศาสนาอิสลามได้อย่างดี และทำบทบาทได้ใกล้เคียงกับบทบาทที่คาดหวังให้ได้มากที่สุด แบ่งบทบาทกันทำอย่างยุติธรรม มีการปรองดองกัน ให้การเข้าใจและยอมรับในกันและกัน การไปเยี่ยมพ่อแม่ ญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่าย รวมถึงเพื่อนๆ ด้วยกัน เป็นต้น

สำหรับปัจจัยที่เป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างอัลล์ฟกับบุคคลอื่นในครอบครัว ชุมชน รวมทั้งสังคมที่อัลล์ฟอาศัยอยู่ ที่สำคัญคืออิทธิพลของสังคมรอบตัวอัลล์ฟ ซึ่งสังคมรอบตัวของอัลล์ฟและคู่สมรส ได้แก่ ญาติ เพื่อน รวมไปถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น เพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้าน ฯลฯ หากกลุ่มคนเหล่านี้ให้การยอมรับอัลล์ฟในฐานะความเป็นมุสลิมคนหนึ่ง ยอมรับว่าอัลล์ฟและคู่สมรสเป็นคู่ที่เหมาะสม หรือยอมรับบุคคลทั้งคู่ไม่รังเกียจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือการที่อัลล์ฟและคู่สมรสมีโอกาสร่วมกิจกรรมในชุมชน รวมทั้งตัวอัลล์ฟเองเห็นคุณค่าของความเป็นสามีภรรยาเป็นอย่างดียอมทำให้อัลล์ฟและคู่สมรสสามารถดำเนินชีวิตสมรสได้อย่างปกติสุข อิทธิพลของสังคมรอบตัวอัลล์ฟ มีดังนี้

1. แบบอย่างจากบิดามารดาและครอบครัวของมุสลิมและคู่สมรส แบบอย่างจากบิดามารดาและครอบครัวของมุสลิมคู่สมรส คือการที่มุสลิมและคู่สมรสได้สัมผัสกับคุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา และมีความประทับใจในบทบาทของพ่อและแม่ที่ตนได้เห็นมา บทบาทที่ฝ่ายชายควรได้เห็น คือ การที่พ่อของตนมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว เป็นผู้นำหรือฝ่ายหญิงจะได้เห็นคือ ความรับผิดชอบในการดูแลครอบครัว เข้มแข็ง เป็นกำลังใจให้แก่หัวหน้าครอบครัว ได้เห็นความรักใคร่ผูกพัน อดทน ประนีประนอมกันระหว่างการใช้ชีวิตร่วมกัน ได้เห็นการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาของครอบครัว ฯลฯ การที่ทั้งชายหญิงได้เห็นบทบาทที่เหมาะสมที่พ่อแม่ของตนกระทำต่อหน้าที่ในครอบครัว ทั้งคู่ย่อมจะยึดมาเป็นแบบอย่างโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติตนของบิดามารดาโดยเฉพาะของฝ่ายคู่สมรสของมุสลิมจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับมุสลิมได้ปฏิบัติตาม ส่วนในเรื่องอื่นๆ ที่ไม่ขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลามแล้วทั้งมุสลิมและคู่สมรสสามารถปฏิบัติตามแบบอย่างที่ดีของบิดามารดาและครอบครัวทั้งสองฝ่าย

2. การสนับสนุนจากบุคคลสำคัญในครอบครัว ชุมชน สัมคมมุสลิมที่มุสลิมอาศัยอยู่ คือ การที่มุสลิมและคู่สมรสได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากพ่อแม่แต่ละฝ่ายรวมถึงเครือญาติหรือแม้แต่เพื่อนหรือคนใกล้ชิดอื่นๆ เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม เพราะการที่มุสลิมจะตัดสินใจเลือกใครสักคนมาเป็นคู่ครองหากมีเสียงคัดค้านจากคนรอบข้าง หรือส่วนใหญ่แสดงความไม่เห็นด้วย มุสลิมผู้นั้นย่อมเกิดความไม่แน่ใจ ไม่อบอุ่นใจ และหากตัดสินใจเลือกมุสลิมเป็นคู่ครองแล้ว พบว่าจะมีปัญหาภายหลัง อาจจะทำให้เกิดการโทษตนเองที่ไม่ฟังความคิดเห็นจากครอบครัว หรือแม้แต่มุสลิมและคู่สมรสที่สามารถครองคู่อยู่กันไปได้แต่กลับห่างเหิน หรือยังแสดงการไม่ยอมรับ ส่งผลให้คู่ทั้งมุสลิมและคู่สมรสอาจเกิดความเครียด นำมาสู่ปัญหาการปรับตัวตามมาได้เช่นกัน

3. โครงสร้างครอบครัว จำนวนผู้ที่อาศัยในครอบครัว โดยเน้นเฉพาะที่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่ควรจะเป็นบุคคลที่เป็นเครือญาติ หรือญาติผู้ใหญ่ ข้อเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสีย ของครอบครัวที่ขนาดต่างกัน พบว่าครอบครัวขนาดเล็กหรือครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูก มีข้อดี คือ สมาชิกในครอบครัวมีความใกล้ชิดกัน มุสลิมและคู่สมรสมีอิสระที่จะตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ในครอบครัวเอง แต่มีข้อเสีย คือ มีความว้าเหวขาดความอบอุ่น เมื่อมีความขัดแย้งในครอบครัวหรือเมื่อมีปัญหา จะขาดญาติพี่น้องที่จะมาช่วยเหลือหรือไกล่เกลี่ย ประนีประนอม ขณะที่ในครอบครัวที่มีญาติมาอาศัยอยู่ด้วยมุสลิมและคู่สมรสจะขาดอิสระในการตัดสินใจ หรือกระทำการแสดงออกซึ่งความรักใคร่ผูกพัน แต่ในครอบครัวใหญ่ จะมีผู้ช่วยแบ่งเบาภาระบางอย่าง เช่น ดูแลบ้าน เลี้ยงลูก และเมื่อมีปัญหาความขัดแย้งกันอาจจะลดความรุนแรงได้ด้วยความเกรงใจผู้ใหญ่ในบ้าน

อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมกับวิถีชีวิตตามหลักศาสนาอิสลาม

อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมเริ่มตั้งแต่วันที่มุสลิมกล่าวคำปฏิญาณตนเข้ารับศาสนาอิสลาม โดยนัยทางหลักการของศาสนาอิสลามจากการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมเพื่อแสดงตัวตนว่าเป็นมุสลิมของมุสลิมแสดงออกใน 3 ระดับ ประกอบด้วยระดับบุคคล ระดับครอบครัว และระดับชุมชนหรือสังคม โดยผลของข้อมูลที่ได้จากการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมในกลุ่มตัวอย่างที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัด ทางกายภาพอธิบายตามหลักการของศาสนาอิสลามได้ดังต่อไปนี้

ระดับบุคคล ตามหลักการของศาสนาอิสลามในเรื่องการแต่งกายของมุสลิมทั้งชายและหญิง ศาสนาอิสลามได้วางหลักเกณฑ์ทั่วไปสำหรับการแต่งกาย อธิบายโดยสรุปได้ดังนี้

1. ต้องปกปิดเอาเราะหะหุ (ร่างกายส่วนที่พึงสงวน ตามศาสนบัญญัติ คือ สำหรับเพศชายปกปิดตั้งแต่สะดือถึงหัวเข่า และสำหรับเพศหญิงต้องปกปิดทั่วร่างกายเว้นแต่ใบหน้าและฝ่ามือ)
2. การแต่งกายต้องอยู่บนพื้นฐานของความสะอาด ไม่ฟุ่มเฟือย และไม่แสดงออกถึงความโอ้อวด
3. ต้องไม่แต่งกายเลียนแบบเพศตรงข้ามหรือลอกเลียนแบบคนต่างศาสนาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเพณีทางศาสนา
4. มุสลิมชายต้องไม่สวมใส่ทองคำหรือเสื้อผ้าที่ทำจากไหมบริสุทธิ์แต่จะเป็นที่อนุญาตสำหรับมุสลิมหญิงเท่านั้น และที่สำคัญสำหรับมุสลิมหญิงคือต้องไม่สวมใส่เสื้อผ้าที่บางและรัดรูปที่แสดงให้เห็นส่วนที่เป็นจุดดึงดูดทางเพศ

การดำเนินชีวิตของมุสลิมกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสพบปะและพูดคุยด้วยนั้น มุสลิมโดยเฉพะมุสลิมชายมักนิยมแต่งตัวตามปกติสากลที่คนทั่วไปสวมใส่ เช่น เสื้อเชิ้ต เสื้อยืด กางเกงขาสั้น แต่ในเวลาที่ต้องปฏิบัติศาสนกิจนมาซ มุสลิมชายจะมีหมวกสำหรับสวมใส่ในการปฏิบัตินมาซ (ละหมาด) ซึ่งหมวกที่สวมใส่ในการนมาซอาจมีสีสัน หรือรูปทรงที่แตกต่างกันออกไปตามวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มุสลิมหรือตามวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่มุสลิมอาศัยอยู่ ในช่วงเทศกาลสำคัญของศาสนาอิสลามหรือการไปร่วมงานบุญเช่นงานแต่งงาน งานประจำปีของมัสยิด หรือแม้แต่ในงานศพของพี่น้องมุสลิม มุสลิมชายบางคนจะสวมใส่เสื้อผ้าตามวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่นกลุ่มมลายู จะสวมใส่เสื้อผ้าตามแบบวัฒนธรรมมาเลย์ เช่น ใส่เสื้อกุงร่ง นุ่งโสร่ง และสวมหมวกสีขาว เป็นต้น แต่อาจจะพบการแต่งกายของมุสลิมชายที่สวมใส่ ชุดแบบชาวอาหรับที่เรียกว่า

“ได้บ” หรือชุดแบบปกีสถานที่มีหลากสี หรือบางคนสวมใส่กางเกงขายาวแบบสากลทั่วไปอาจจะสวมหมวกหรือไม่สวมหมวกก็ตาม กล่าวได้ว่าเป็นการผสมผสานในเรื่องการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ด้านวัฒนธรรมซึ่งไม่ขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม

ส่วนมุอัลลัฟหญิงบางคนก็ยังคงแต่งกายตามปกติดังที่เคยปฏิบัติมาแต่มีความสำรวมในการแต่งกายมากขึ้น หรือมุอัลลัฟหญิงบางคนก็มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเลยเช่นการคลุมฮิญาบตลอดเวลาไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน แต่บางคนจะเลือกคลุมเวลาที่จำเป็นต้องออกนอกบ้านไปร่วมกิจกรรมในสังคม ผู้วิจัยพบมุมมองและทรรศนะที่หลากหลายเกี่ยวกับประเด็นการคลุมฮิญาบของมุอัลลัฟหญิงที่น่าสนใจคือ มุอัลลัฟหญิงบางคนบอกว่าตนเองไม่คุ้นเคยกับการคลุมฮิญาบมาก่อน โดยเกิดความรู้สึกว่าการคลุมฮิญาบต้องเป็นความบริสุทธิ์ใจจริงๆ ไม่ใช่คลุมเพราะผู้อื่นบอกว่าต้องคลุม มุอัลลัฟบางคนยังเปรียบเทียบตนเองกับมุสลิมหญิงคนอื่นที่ไม่คลุมฮิญาบ จึงคิดว่าการไม่คลุมฮิญาบเป็นสิ่งที่ไม่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม มุอัลลัฟหญิงบางคนยังให้ทรรศนะกับผู้วิจัยอีกว่า บางคนคลุมฮิญาบอาจถูกมองว่ามีความเคร่งครัดในหลักการของศาสนาอิสลาม แต่ในความเป็นจริงแล้วคลุมด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์หรือเพราะผู้อื่นคลุมจึงคลุมตามเขา มุอัลลัฟหญิงคนหนึ่งที่ถูกผู้วิจัยสัมภาษณ์ กล่าวแก่ผู้วิจัยว่า “ถึงแม้ตนเองจะไม่คลุมฮิญาบแต่ก็เข้ามาและถือศีลอด”

จากที่กล่าวมาข้างต้นอธิบายได้ว่าการแต่งกายของมุอัลลัฟจึงไม่ยึดติดกับกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์อย่างใดหนึ่งอย่างใด เพียงแต่มุอัลลัฟแต่งกายให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทั่วไปที่ศาสนาอิสลามกำหนดครอบเอาไว้ เช่น มุอัลลัฟและมุสลิมหญิงที่ไม่แต่งกายในลักษณะฮัยฎกามารมน์ แต่แต่งกายด้วยชุดฮิญาบ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า การแต่งกายตามแบบอย่างของมุสลิมเป็นกลไกสำคัญทางกายภาพที่แสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่อยู่ในแนวทางของศาสนาอิสลามออกมา

ระดับครอบครัว หลังจากที่มุอัลลัฟเข้ารับศาสนาอิสลามแล้ว มุอัลลัฟทุกคนจะได้รับการตั้งชื่อตนเองเป็นภาษาอาหรับ เช่นชื่อมุอัลลัฟชายเช่น มุฮัมมัดอิมรอน ยาซีน ยูซุฟ และมุอัลลัฟหญิงเช่น ฮาวา อัสมะห์ ฮาบีบะฮ์ เป็นต้น ชื่อดังกล่าวเป็นสิ่งที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่สามารถแยกตนเองออกจากกลุ่มวัฒนธรรมอื่น กล่าวได้ว่าการมีชื่อเรียกเป็นชื่อมุสลิมให้กับมุอัลลัฟเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมอิสลามมีจุดมุ่งหมายที่จะย้ำเตือนให้มุอัลลัฟมีจิตสำนึกความเป็นมุสลิมอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้สภาพแวดล้อมโดยรวมในครอบครัวของมุอัลลัฟกลุ่มตัวอย่างทุกคน จะมีสัญลักษณ์ทางศาสนาอิสลามปรากฏให้เห็น เช่น ปฏิทินบอกเวลาการนมาซประจำวัน การมีกรอบภาพข้อความจากคัมภีร์อัล-กุรอาน การมีกรอบภาพชื่อของอัลลอฮ์(ซบ.) และชื่อของศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) หรือรูปภาพมัศยิดที่สำคัญของศาสนาอิสลามปรากฏให้เห็น หรือ แม้กระทั่งในพาหนะของ

มูอัลลัฟเองไม่ว่าจะเป็นรถยนต์หรือมอเตอร์ไซค์ที่มีสติ๊กเกอร์ที่แสดงสัญลักษณ์ที่ทราบกันทั่วไปว่าเป็นของมุสลิมได้แก่ รูปดาว เดือน เป็นต้น

ระดับชุมชน ถิ่นฐานหรือที่ตั้งของครอบครัวที่มูอัลลัฟอาศัยอยู่ทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท โดยภาพรวมแล้วจะมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชน บทบาทของมัสยิดจึงเป็นสถานที่สำคัญในการให้ความรู้ในหลักการของศาสนาอิสลาม การมีผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชนมุสลิม ที่เข้มแข็ง เป็นสิ่งที่แสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นชุมชนมุสลิม มูอัลลัฟแต่ละคนจึงมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างที่ชุมชนจัดขึ้น ในฐานะมุสลิมคนหนึ่งของชุมชนซึ่งมูอัลลัฟสามารถเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองได้อย่างมั่นใจตามวัฒนธรรมของท้องถิ่น การมีร้านอาหารมุสลิมในชุมชนให้มูอัลลัฟได้เลือกรับประทานเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟ ร้านอาหารจึงเป็นสัญลักษณ์ (สัญลักษณ์) อย่างหนึ่งทางสังคมที่เป็นกลไกกลมีส่วนร่วมช่วยส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟและของชุมชน

กล่าวได้ว่า อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟกับวิถีชีวิตตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งประกอบด้วยหลักการศรัทธา หลักการปฏิบัติ และหลักจริยธรรมนั้น จะพบว่า หลักการปฏิบัติจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องและสำคัญสำหรับมูอัลลัฟเพราะเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่ทำให้มูอัลลัฟมีอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างสมบูรณ์ หลักการปฏิบัติของศาสนาอิสลามทั้ง 5 ประการนี้เป็นเสมือนสัญลักษณ์ในแต่ละด้านของศาสนาอิสลาม เป็นบทบัญญัติในรูปแบบต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดปลีกย่อย ออกไปอีกมากมาย อธิบายหลักการปฏิบัติของศาสนาอิสลามได้ดังนี้

หลักการปฏิบัติข้อที่หนึ่ง การปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์(ซบ.) และมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) นั้นเป็นศาสนทูตของอัลลอฮ์(ซบ.) คือสัญลักษณ์ในด้านความเชื่อและการศรัทธา ซึ่งหมายรวมถึงรายละเอียดอื่นๆ ด้วยเช่น การศรัทธาต่ออัลลอฮ์(ซบ.) ศรัทธาต่อคัมภีร์ของอัลลอฮ์ (ซบ.) ศรัทธาต่อมะลาอิกะฮ์ ศรัทธาต่อศาสนทูตทั้งหลาย ศรัทธาต่อวันกิยามะฮ์ และศรัทธาต่อกฎสภาพการณ์ของอัลลอฮ์(ซบ.) เป็นต้น

หลักการปฏิบัติข้อที่สอง การนมาซ (ละหมาด) เป็นสัญลักษณ์ในด้านภาคปฏิบัติในบริบทหน้าที่ของมุสลิมต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของคืออัลลอฮ์(ซบ.) ซึ่งจะรวมถึงการประพฤติการปฏิบัติต่างๆ นอกเหนือไปจากการนมาซ ด้วย เช่น การอ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน การขอดุอาว (ขอพร) จากอัลลอฮ์(ซบ.) และอื่นๆ

หลักการปฏิบัติข้อที่สาม การถือศีลอด เป็นสัญลักษณ์ในด้านการจัดเวลาจิตวิญญาณ การมุ่งเน้นสร้างจริยธรรมและทำนุบำรุงศีลธรรมของมุสลิมทุกคน ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมให้มีความเสถียรและมั่นคงอยู่เสมอ

หลักการปฏิบัติข้อที่สี่ การจ่ายชะกาต เป็นสัญลักษณ์ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีนัยรวมถึงระบบการจัดการทรัพย์สินในรูปแบบอื่นๆ ด้วย อาทิ การจัดการมรดก การประกอบอาชีพ การบริจาค และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

หลักการปฏิบัติข้อที่ห้า การไปประกอบพิธีฮัจญ์ คือสัญลักษณ์ในแง่ของระบบประชาชาติอิสลาม เป็นการใช้ชีวิตในรูปแบบหมู่คณะและการร่วมสังคมาเดียวกัน และจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการในด้านการเมืองการปกครองเป็นกลไกและเครื่องมือ ซึ่งในคำสอนในหลักการของศาสนาอิสลามบทบัญญัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักการต่างๆ เหล่านั้นไว้

จากข้อสรุปที่อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปกระบวนการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟ ได้ว่ามีลักษณะที่เป็นขั้นตอนต่อเนื่องและผ่านเงื่อนไขสำคัญของการยอมรับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ความตระหนักในตนเอง ด้วยการรับรู้ว่าคุณแตกต่างจากผู้อื่นๆ จุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้และการสื่อสารเกิดขึ้นตั้งแต่มูอัลลัฟรับรู้ถึงความแตกต่างของตนเองมีตนเองเริ่มมีปฏิสัมพันธ์สังสรรค์กับชาวมุสลิม ในเรื่องลักษณะความรู้สึก ปรากฏขึ้นในจิตใจมีแนวโน้มเอียงไปทางอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม แต่ในขณะที่เดียวกันผู้อื่นในสังคมที่มูอัลลัฟอาศัยอยู่ด้วยภายใต้กระบวนการปฏิสัมพันธ์สังสรรค์ก็มองเห็นความแตกต่างดังกล่าวจากการกระทำของมูอัลลัฟที่ปรากฏในบริบทต่างๆ ทางครอบครัว ชุมชน และทางสังคม และประทับใจตรา ความเป็นมุสลิมให้กับมูอัลลัฟ

ขั้นตอนที่ 2 การมีอัตลักษณ์ส่วนบุคคลเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟ จะมีแนวโน้มพัฒนาขึ้น เมื่อประกอบกับการได้ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนและกลุ่มสังคมที่มีลักษณะเช่นเดียวกับตนเอง ทำให้มูอัลลัฟรับรู้ความเด่นชัดในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองเด่นชัดขึ้น นอกจากนี้แล้วการมีประสบการณ์ในการเรียนรู้และการสื่อสารกับชาวมุสลิมเป็นสิ่งที่ต่อยอดถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟได้ชัดเจนขึ้นอีกด้วย การเข้าร่วมกลุ่มวัฒนธรรมตามหลักการของศาสนาอิสลามจึงเป็นเงื่อนไขประการสำคัญยังช่วยให้มูอัลลัฟพัฒนาและดำเนินไปสู่การแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมผ่านระบบสัญลักษณ์ต่างๆ ทำให้มูอัลลัฟมีการสร้างภาพอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองเพื่อแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ในทางบวก ไม่ว่าจะเป็นด้วยวจนภาษาหรืออวจนภาษา เกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์สังสรรค์กับบุคคลอื่น เป็นการเข้าสู่วัฒนธรรมอิสลามของมูอัลลัฟ เป็นสิ่งที่ต่อยอดถึง “อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม” ภายในตัวตนของมูอัลลัฟเองให้เด่นชัดเพิ่มขึ้นอีก

ขั้นตอนที่ 3 การเปิดเผยตัว คือการที่มุฮัลล์ฟเปิดเผยตัวต่อสังคมว่าตนเองเป็นมุสลิม ซึ่งในการเปิดเผยตัวนั้นพิจารณาได้ 2 ด้าน แง่มุมแรกคือบริบททางสังคมที่สมาชิกของสังคมยอมรับในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟ มุฮัลล์ฟก็จะเปิดเผยตัว แต่อาจเปิดเผยตัวต่อคนใกล้ชิดที่ยอมรับหรืออาจจะเปิดเผยตัวในวงกว้างออกไปนั้นจะ ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและสถานที่ทางสังคมที่ปลอดภัยจากการควบคุมจากกฎเกณฑ์ทางสังคม ด้านที่สองมุฮัลล์ฟจะคาดหมายว่าภายในบริบททางสังคมใดและสถานที่ใดที่สมาชิกในสังคมนั้นไม่สามารถยอมรับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ทำให้มุฮัลล์ฟไม่กล้าที่จะแสดงออกในสังคมนั้น

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนของการใช้ชีวิตและปรับตัวต่อสังคมมุสลิม เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการเผชิญกับปฏิกิริยาในทางลบของผู้อื่นในสังคม มุฮัลล์ฟจึงใช้กลวิธีในการปรับตัวหรือการปรับเปลี่ยนในด้านต่างๆ ของตนเองเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมส่วนใหญ่ที่มุฮัลล์ฟเป็นสมาชิก โดยการลดอัตลักษณ์ความเป็นอื่นที่ไม่ใช่มุสลิม นอกจากนี้ “วิถีชีวิตมุสลิม” และการเข้าร่วมกลุ่มวัฒนธรรมในสังคมมุสลิม ของมุฮัลล์ฟจะเป็นสิ่งสำคัญที่คอยสนับสนุนความรู้สึกและพฤติกรรมของมุฮัลล์ฟทำให้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟเกิดความมั่นคง

การเปลี่ยนแปลงสู่อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟ

ลักษณะสำคัญอัตลักษณ์เป็นเรื่องของการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ต่างๆ ของบุคคลที่จะกระทำโดยผ่านระบบสัญลักษณ์ที่หลากหลายรูปแบบ มีความเกี่ยวข้องกับ มิติ “ภายใน” ของความเป็นตัวเองอย่างมากทั้งในด้านของอารมณ์ ความรู้สึก การที่มุฮัลล์ฟเปลี่ยนแปลงความหมายที่เกี่ยวกับตนเอง ในกระบวนการที่มุฮัลล์ฟในปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น อัตลักษณ์และตัวตนของมุฮัลล์ฟจึงมีการซ้อนทับกันอยู่ 2 ระดับคือระดับอัตลักษณ์ส่วนบุคคล และอัตลักษณ์ทางสังคม ที่จะใช้แสดงตน ซึ่งมุฮัลล์ฟเป็นผู้กระทำโดยมีสิ่งชักจูงที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของมุฮัลล์ฟ เช่น การที่สังคมกำหนดบทบาทหน้าที่ และระบบคุณค่าที่ติดตัวมา ความเป็นพ่อ ความเป็นเพื่อนความเป็นสามี ภรรยา ศาสนาอิสลามกำหนดบทบาทของความเป็นมุสลิม บทบาทหน้าที่ต่างๆเป็นสิ่งสำคัญในการแสดงให้เห็นแนวทางที่มุฮัลล์ฟมีอัตลักษณ์ร่วมกับบุคคลอื่น และแยกแยะตัวเองด้วยการสร้างความต่างจากคนอื่น นอกเหนือจากนั้นแล้วอัตลักษณ์ยังรวม ถึงเรื่องว่า “ฉันมองตัวฉันเองอย่างไร และคนอื่นมองฉันอย่างไร” มันเข้าไปเกี่ยวกับตัวตนและสิ่งที่อยู่ภายใน เป็นการกำหนดตำแหน่งที่ระลึกจากตนเองและจากสังคม ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่คนอื่นรับรู้ด้วยไม่ใช่แค่ตัวมุฮัลล์ฟเองเท่านั้นที่รับรู้ ดังนั้นการที่มุฮัลล์ฟมองตัวเองอย่างไรและคนอื่นมองมุฮัลล์ฟอย่างไรมันอาจไม่สอดคล้องกันเสมอไป

อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมที่ถูกสร้างขึ้นมาโดยผ่านการปฏิสังสรรค์ระหว่างบุคคล บุคคลแต่ละคนหนึ่งๆ ก็จะมีอัตลักษณ์ที่หลากหลาย และเมื่อมุสลิมยอมรับในอัตลักษณ์ใด อัตลักษณ์หนึ่ง มุสลิมก็จะทำการกำหนดตำแหน่งของตนเอง และถูกกำหนดตำแหน่งในทางสังคม กระบวนการที่เกิดขึ้นนี้ได้มีความแตกต่าง หลากหลายในการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมแต่ละคนต่อมุมมองทางสังคมของมุสลิม โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้และการสื่อสารในชีวิต และจากประสบการณ์ของมุสลิมที่ผ่านมากถูกจัดเก็บด้วยโครงสร้างต่างๆทางสังคม อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมที่ปรากฏขึ้นจึงมีความสัมพันธ์กับการทำความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในบริบทของโลกาภิวัตน์ ที่การเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมเป็นไปอย่างหลากหลายและซับซ้อนและรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงประสบการณ์เกี่ยวกับเวลา พื้นที่และแบบแผนการใช้ชีวิตประจำวันมีผลอย่างยิ่งต่อความรู้สึกที่มุสลิมมีกับตนเอง การปรับเปลี่ยนนี้แสดงออกได้หลายลักษณะ ทั้งในแง่แบบแผนชีวิตประจำวันของมุสลิม และในแง่ที่มุสลิมมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นทั้งในระดับปัจเจกจนถึงระดับสังคม

กระบวนการสร้างตัวตนและอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมจึงเกิดจากการผสมผสานองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อน การผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อนและหลากหลาย แต่อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมตามหลักการของศาสนาอิสลามไม่สามารถเปลี่ยนแปลง หรือไหลลื่นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ จึงกระทบต่อจิตสำนึกความเป็นมุสลิมของมุสลิมทำให้มุสลิมเกิดการค้นหาตำแหน่งของตนเองในพื้นที่ทางสังคม นำไปสู่แบบแผนชีวิตแบบใหม่ขึ้นมา ทำให้การสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมเป็นส่วนสำคัญของการเปลี่ยนแปลงของจิตสำนึกและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง การที่มุสลิมมีวิถีชีวิตอยู่ในวัฒนธรรมอิสลามซึ่งเป็นวัฒนธรรมใหม่ของตนเองโดยไม่ยอมสูญเสียอัตลักษณ์เดิมของตัวเอง เรียกได้ว่ามุสลิมมี "หลายอัตลักษณ์" มี "อัตลักษณ์ซ้อน" หรือมี "อัตลักษณ์ถูกผสม" อัตลักษณ์จึงมิใช่สิ่งหยุดนิ่งตายตัว แต่เป็นพื้นที่ของการให้ความหมายกับสิ่งต่างๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นตัวตนของมุสลิม จะเห็นได้ว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม เกิดจากการที่แต่เดิมมุสลิมมีอัตลักษณ์ที่หลากหลายและลื่นไหลเปลี่ยนแปลงได้ง่ายไม่แน่นอน เมื่อมุสลิมเข้ารับศาสนาอิสลาม จึงเกิดการเรียนรู้ จากสัญญาณหรือวาทกรรมต่างๆ ที่กำหนดโดยศาสนาอิสลามผ่านระบบความคิดของตนเอง จนเกิดพฤติกรรมนำไปสู่การปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลาม ในระยะแรกของการเปลี่ยนแปลงนั้น มุสลิมจะมีทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเห็นด้วย การยอมรับในสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นกับตนเอง อีกทั้งเกิดการต่อรองในการเรียนรู้และการสื่อสารเพื่อปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์เดิมของตน

เข้าสู่อัตลักษณ์ใหม่นั้นคืออัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่มีลักษณะมั่นคง ชัดเจน อัตลักษณ์เดิมบางอย่างของมุสลิมที่ขัดต่อหลักความเชื่อและหลักศรัทธาของศาสนาอิสลามจะค่อยๆ ถูกกลืนหายไป ถูกแทนที่ด้วยอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและมีความแตกต่างกันไปสำหรับมุสลิมแต่ละคน

เมื่อพิจารณาการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม ตามแนวคิดแบบโพสท์โมเดิร์นสามารถมองได้ว่า อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม เป็นการสร้างอัตลักษณ์ (Identity) ของปัจเจกบุคคล จะมีการสร้างตามทางเลือกของแต่ละบุคคลมากกว่า ทุกสิ่งทุกอย่างตามแนวคิดหลังสมัยใหม่ล้วนแต่เป็นวาทกรรมทั้งสิ้น และที่สำคัญ คือ หลังสมัยใหม่ทำให้สังคมมองมุสลิมแบบองค์รวม และหลากหลายมากขึ้น ต้องใช้วิถีวิพากษ์ และอาศัยระบบความคิดและวิธีการวิเคราะห์ ที่หลากหลายมากขึ้นเช่นเดียวกัน ตามแนวคิดของโพสท์โมเดิร์นจะมองว่า อัตลักษณ์มิใช่สิ่งที่ตายตัวคงทน แต่เป็นสิ่งที่ลื่นไหลและซับซ้อน จุดยืนทางปรัชญาของโพสท์โมเดิร์น จะไม่เชื่อว่า มุสลิมจะสามารถเข้าถึงความจริงได้โดยตรง มุสลิมต้องมองสิ่งที่เรียกว่าภาษา โพสท์โมเดิร์นจึงมองว่า ความจริงเป็นแค่สิ่งที่เราสร้างขึ้น โดยระบบของภาษา ซึ่งถูกต้อง ในระดับของความจริงเชิงสัมพัทธ์ “ความจริง” เป็นสิ่งที่มองได้หลายมุมมอง และควรผสมผสานมุมมองที่หลากหลายต่างๆ เข้าด้วยกัน เพราะโพสท์โมเดิร์น ไม่เชื่อว่า ความจริงสมบูรณ์มีจริง ซึ่งขัดกับหลักความเชื่อของศาสนาอิสลามที่มุสลิมเปลี่ยนมานับถือ เพราะศาสนาอิสลามเชื่อว่า ความจริงมีอยู่จริง มีหนึ่งเดียวและสามารถพิสูจน์ได้

แนวคิดโพสท์โมเดิร์นเชื่อว่า ความเป็นปัจเจกถูกเน้นในฐานะที่เป็นกระบวนการทางสังคมของการสร้างอัตลักษณ์ มากกว่าที่จะเป็นแก่นแกนของคุณสมบัติบางอย่างที่มีลักษณะตายตัว แต่การสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมตามหลักการของศาสนาอิสลามมีลักษณะที่แน่นอนตายตัว แต่ความเป็นตัวตนของมุสลิมมีสองด้านซ้อนทับกันอยู่ คือด้านของความเป็นมุสลิมและด้านที่เป็นอื่นนอกจากความเป็นมุสลิม เช่น การเป็นหญิง ชาย ความเป็นไทย ความเป็นชาวเมือง หรือ ชาวชนบท ฯลฯ อัตลักษณ์เหล่านี้จะหล่อหลอมและกำหนดตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมให้กับมุสลิม ความเป็นตัวตนของมุสลิมคือการไม่อาจถูกตรึงติดกับคุณสมบัติบางอย่างที่ตายตัวหยุดนิ่ง แต่การเป็นหญิงมุสลิม ชายมุสลิม คนไทยมุสลิมจะหยุดนิ่ง ภายใต้อำนาจความเชื่อตามหลักการของศาสนาอิสลาม แสดงถึงกระบวนการที่มุสลิมในฐานะปัจเจกมีต่อรอง ตั้งคำถาม หรือปฏิเสธตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดมาให้ ดังนั้นอัตลักษณ์กับปัจเจกภาพในแนวคิดแบบโพสท์โมเดิร์นจึงไม่สามารถที่จะซ้อนทับกันได้โดยสนิท แนวคิดแบบโพสท์โมเดิร์นในทางสังคมศาสตร์จึงมิได้มีความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่เป็นแนวคิดที่หลากหลาย แต่แนวคิดของหลักการศาสนาอิสลามมีความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

การที่แนวคิดแบบโพสต์โมเดิร์นมองว่า ความจริงเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยระบบภาษา โดยสำนวนโวหาร โดยการจูงใจ โดยการบิดเบือน โดยการหลอกลวง ซ่อนเร้นภายใต้ความหลังของ ทฤษฎีหรือวาทกรรมแบบต่างๆ หรือภายใต้ระบบปรัชญาที่ซับซ้อนหรือด้วยภาพลักษณ์ที่ง่าย ๆ ก็ได้ จึงมองทุกๆ อย่างเป็นเสมือนพื้นที่ว่างที่จะใส่ความคิดความเชื่อของมนุษย์ลงไปยังงี้ก็ได้ แนวคิด โพสต์โมเดิร์นจึงไม่เชื่อว่ามีความจริงเพียงหนึ่งเดียวอยู่แล้ว แต่เห็นว่า “ความจริง” เป็นสิ่งที่มองได้ หลายมุมมอง และควรผสมผสานมุมมองที่หลากหลายต่างๆ เข้าด้วยกัน แนวคิดแบบโพสต์โมเดิร์น ปฏิเสธอำนาจของกรอบ ระเบียบ โครงสร้าง รูปแบบจารีตเดิม และมุ่งแสวงหาการคิดนอกกรอบและ แหวกแนวอยู่ตลอด องค์กรความรู้ตั้งแต่ปรัชญา จริยธรรม การเมือง การปกครอง วรรณกรรมคลาสสิก ฯลฯ ทั้งหมดเป็นเพียงเพื่อสร้างภาพสร้างตัวตนที่ดิ้นงัด ซึ่งสิ่งเหล่านั้นไปกดทับ เพิกเฉย ละเลย ลืม ประวัติศาสตร์ของตัวเอง

การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมของผู้อื่นหรือคนอื่นเป็นการยกย่องประวัติศาสตร์และให้คุณค่า ในเรื่องของตนเองและลดคุณค่าในเรื่องที่เป็นของผู้อื่น ซึ่งเป็นวิธีการคิดแบบแยกขาด ปฏิเสธศูนย์กลาง ซึ่งก็คือ การปฏิเสธอำนาจครอบงำ เน้นชายขอบชอกมูม เพื่อปลดปล่อยการครอบงำทางเวลา กาลเทศะ และอัตลักษณ์ที่ยังหลงเหลืออยู่ ปฏิเสธความเป็นเอกภาพ หรือ องค์กรวมจึงไม่จำเป็นต้องจบ สมบูรณ์ อาจเป็นหลายเรื่องซ้อนเร้นกัน ปฏิเสธจุดเริ่มต้น คัดค้าน โครงสร้าง ระเบียบ ลำดับ ไม่ยึดติด กับโครงสร้าง แนวคิดแบบโพสต์โมเดิร์นมองว่าการสร้างสังคมสมัยใหม่เป็นเพียงการสร้างวาทกรรม ผ่านวัจนภาษาและอวัจนภาษาเพียงเพื่อครอบงำสังคมอื่นเพื่อชิงความได้เปรียบในหลายปัจจัย แนวคิด โพสต์โมเดิร์นมองชนกลุ่มน้อยที่เป็นรองในสังคม หรือใครก็ได้แต่ที่เคยด้อยกว่าในยุคโมเดิร์น สามารถที่จะประกาศวาทกรรมของตนได้เช่นเดียวกัน โพสต์โมเดิร์น บอกว่าผู้หญิงก็มีสิทธิของพวกเขา เท่าเทียมกับผู้ชาย ผู้หญิงก็มีวาทกรรมของตนเอง ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่ผู้ชาย เป็นฝ่ายกำหนดโดยเฉพาะ โครงสร้างทางสังคมทั่วไป ซึ่งมีความขัดแย้งกับ โครงสร้างทางสังคมมุสลิม ของความเป็นมุสลิม ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจ มีระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ออกมาให้ผู้นับถือได้ ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักการของศาสนาอิสลาม

แนวคิดแบบโพสต์โมเดิร์นจึงเป็นแนวคิดที่ขัดแย้งกับหลักการของศาสนาอิสลาม เพราะ การที่แนวคิดโพสต์โมเดิร์นยึดถือว่าไม่มีอะไรผิดไม่มีอะไรถูก ทุกอย่างเป็นเรื่องความคิดเห็นของแต่ละคนที่แตกต่างกันได้ แต่แนวคิดแบบโพสต์โมเดิร์นนี้สามารถอธิบายถึงการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ และการผสมผสานอัตลักษณ์เดิมที่ไม่ขัดกับหลักการของศาสนาอิสลามของมุอัลลัฟมาสู่การเป็น อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้ เป็นการยืนยันว่าอัตลักษณ์ของบุคคลสามารถปรับเปลี่ยนได้ แต่หลังจาก

ที่มูอัลลัฟเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามและมีอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอยู่ในความตระหนักของตนเองแล้ว การแสดงอัตลักษณ์ต่างๆของมูอัลลัฟจะถูกกำหนดภายใต้กรอบและกฎเกณฑ์ตามหลักการของศาสนาอิสลาม เช่น ประเด็นการยอมรับว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ(ซบ.) และ มุฮัมมัด (ศ็อล) เป็นศาสดาของอัลลอฮฺ(ซบ.) ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาเดียวที่พระเจ้าให้การรับรอง เป็นแนวทางแห่งความสันติของมนุษย์ เรื่องนี้ตามหลักการศาสนาอิสลามซึ่งยึดถือพระเจ้าองค์เดียว ยึดถือคัมภีร์อัล-กุรอานเป็นคัมภีร์ที่มีความสมบูรณ์ที่สุด และปฏิบัติตามแนวทางที่ศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อล) การที่ชาวมุสลิมไม่กินเนื้อหมู เพราะสังคมของชาวมุสลิมถือว่าการกินหมูคือการทำทายเป็นอาชญากรรม พระเจ้า พระเจ้าสั่งไม่ให้กิน แสดงให้เห็นความเชื่อถือศรัทธาแยกและวิถีชีวิตของความเป็นมุสลิมแยกออกจากกันไม่ได้ เช่นเดียวกับการที่มุสลิมจะไม่ยอมแต่งงานกับคนที่นับถือศาสนาต่างกันจนกว่าบุคคลนั้นจะปฏิญาณตนเข้ารับศาสนาอิสลามด้วยความศรัทธา ในขณะที่ชาวพุทธเพิกเฉยเลยการถือศีลห้าโดยไม่เชื่อเรื่องนิพพานได้ ไม่รู้สึกแปลกอะไร จะแต่งงานกับใครก็ได้เพราะมองว่าเป็นเพียงกฎเกณฑ์ ที่สามารถแยกจากวิถีชีวิตได้ แต่สังคมมุสลิมทำไม่ได้ จึงกลายเป็นที่ไม่เข้าใจของคนอื่นๆ

งานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการหาคำตอบจากการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟหลังจากที่มูอัลลัฟได้ชื่อว่าเป็นมุสลิมแล้วเป็นอย่างไร จึงปฏิเสธการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟตามแนวคิดแบบโพสต์โมเดิร์น สิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอเพื่อเป็นข้อมูลให้กับมูอัลลัฟและผู้สนใจเรื่องราวเกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลามจากการที่ผู้วิจัยปฏิเสธแนวคิดแบบโพสต์โมเดิร์น คือ ประเด็นจุดยืนและหลักการของศาสนาอิสลามต่อกระแสปรากฏการณ์ต่างๆ ของสังคม เพื่อแสดงให้เห็นว่าถึงแม้โลกจะเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ มีการตีความปรากฏการณ์สังคมหรือพฤติกรรมของมนุษย์ตามแนวคิด มโนทัศน์ต่างๆ ที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย แต่หลักการของศาสนาอิสลามไม่เคยเปลี่ยนแปลง แต่มีความสอดคล้องกับทุกกระแสแนวคิดที่เปลี่ยน ไปอย่างกลมกลืน ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านั้น สามารถที่จะเข้าใจและอธิบายได้ว่าศาสนาอิสลามมีจุดยืนอย่างไรต่อสิ่งต่างๆ เหล่านั้น ด้วยคุณลักษณะสำคัญของศาสนาอิสลามคือ ความมีเหตุผลในการอธิบาย ความมีระเบียบแบบแผนการปฏิบัติที่ชัดเจน อย่างมีความหมายแฝงเร้นซ่อนอยู่ สามารถเข้าใจและแปลความหมายได้ การมองหลักการของศาสนาอิสลามเพียงด้านหนึ่งแล้วเหมารวมว่าสิ่งนั้นคืออิสลาม จึงไม่สามารถทำให้สังขรณ์ ความจริงแท้ในหลักการของศาสนาอิสลามปรากฏออกมาได้ เพราะเป็นการมองแบบแยกส่วนแล้วสร้างชุดของวาทกรรมขึ้นมาเพื่ออธิบายว่าศาสนาอิสลามเป็นอย่างไรจึงน่าจะเป็นมุมมองที่ไม่ถูกต้อง

การที่จะวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของ มุอัลลัฟด้วยกรอบแนวคิดแบบโพสต์โมเดิร์นเป็นกระแสหลักและวาทกรรมความเป็นมุสลิมเป็น กระแสรองที่ทำให้มุอัลลัฟแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมา จึงเป็นการต่อสู้แย่งชิงพื้นที่ทาง ความคิดของผู้คนและสังคมโดยเฉพาะกับตัวมุอัลลัฟเอง แนวทางการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดแบบ โพสต์โมเดิร์นเป็นมุมมองของตะวันตกผ่านระบบการเรียนรู้แบบตะวันตก ความจริงถูกผลิตขึ้นหรือ สร้างขึ้นเพื่ออำนาจ จึงเกิดความไม่สิ้นสุดของการวิเคราะห์วาทกรรมต่างๆ ด้วยเหตุผลที่สังคมมีการ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การวิเคราะห์ตามแนวคิดแบบโพสต์โมเดิร์นจึงขาดฐานคิด หรือไม่มีแกนของ ความคิดที่ชัดเจนเป็นของตัวเอง บุคคลในฐานะปัจเจกชนสามารถที่จะสร้างวาทกรรมของตนเองได้ เพราะมีอำนาจอยู่ในตัวเอง ขัดกับหลักการของศาสนาอิสลามอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากศาสนาอิสลาม เชื่อมั่นว่าอำนาจอยู่ที่ความประสงค์ของอัลลอฮฺ(ซบ.) ผู้วิจัยมองว่าวาทกรรมต่างๆ ที่นักวิชาการ พยายามจะศึกษาหรืออธิบายนั้นคือพลวัตของสังคมที่เกิดขึ้น ณ ช่วง เวลาหนึ่งไม่จำเป็นที่จะต้อง วิเคราะห์กันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เพียงแต่หาแกนวิเคราะห์ที่ต้องการแล้วหาข้อสรุปเพื่อให้สอดคล้องกับ ความเป็นโลกาภิวัตน์ภายใต้กรอบการขจัดเกลาคความรู้สมัยใหม่ เป็นการสร้างองค์ความรู้ด้วยมาตรฐาน การวัดความถูกต้องที่มนุษย์พยายามสร้างขึ้น เช่น การทดลอง การพิสูจน์ ด้วยปราสาทสัมผัส ซึ่ง สำหรับมุอัลลัฟหรือมุสลิมแล้วแกนการวิเคราะห์ ก็คือหลักการของศาสนาอิสลาม

ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาต่อไปว่าผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามและมีอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม อย่างเคร่งครัดนั้น แนวคิดแบบโพสต์โมเดิร์นสามารถอธิบายการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ความเป็น มุสลิมตามการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างไร เมื่อหลักการของศาสนาอิสลามมี แกนกลางของแนวคิดเป็นกรอบกำหนดไว้อย่างชัดเจน และคนมุสลิมสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ต่างๆ ได้อย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม ภายใต้ความตระหนักถึงอัตลักษณ์ ความเป็นมุสลิมของตนเอง แต่ทั้งมุอัลลัฟและมุสลิมสามารถเลือกใช้จุดดีจากกระแสโลกโพสต์ โมเดิร์นมาเป็นประโยชน์ได้บางประการ ดังนี้

ประการแรกก็คือ มุอัลลัฟควรใช้จุดดีของโพสต์โมเดิร์นในแง่ที่ควรกล้าแสวงหาความรู้ที่ แท้จริง โดยรู้จักคิด กล้าตั้งคำถาม กล้าคิดแตกต่าง กล้าพิสูจน์ ไม่เชื่อตามสิ่งที่เคยถูกสอน หรือถูก โฆษณาชวนเชื่อ เห็นแบบอย่างมา หรือติดอยู่กับความเคยชิน คิดไปเองโดยไม่เคยค้นหาความจริง อย่างถ่องแท้ตามแนวทางหลักการของศาสนาอิสลาม แน่แน่นอนว่ามุอัลลัฟต้องเชื่อศรัทธาตามหลัก ศรัทธา 6 ประการ ปฏิบัติตามหลักการปฏิบัติ 5 ประการ และยึดหลักจริยธรรมที่ว่า ทำความดีต่อ พระเจ้าราวกับที่เห็นพระเจ้า ถึงแม้ไม่เคยเห็นพระเจ้า แต่พระเจ้าเห็นเราตลอดเวลา มุอัลลัฟต้อง พยายามศึกษาเรียนรู้ วิเคราะห์ให้ถ่องแท้อย่างลึกซึ้ง จึงสามารถสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของ ตนเองออกมาได้ มุอัลลัฟจึงควรทำความเข้าใจระหว่างความเชื่อกับความจริงของวิถีชีวิตตามหลักการ

ของศาสนาอิสลาม ต้องสามารถรู้จักแก่นกรองความเชื่อเดิมของตนเองที่ขัดกับหลักการศาสนาอิสลาม และรักษาแก่นของหลักการศาสนาอิสลามไว้อย่างมั่นคง

ประการที่สอง มุอัลลัฟต้องกล้าที่จะทวนกระแสโลก และกล้าที่จะยอมรับสิ่งใหม่ หรือปรับเข้าสู่กระแสใหม่ ที่ไม่ผิดต่อหลักการที่ถูกต้องของศาสนาอิสลามทั้งด้านหลักความเชื่อ ความศรัทธา หลักปฏิบัติ และหลักจริยธรรม และ ประการที่สาม มุอัลลัฟควรเรียนรู้และกล้าที่จะยอมรับความจริงหรือความถูกต้องที่ไม่ขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลามไม่จำเป็นต้องมีหนึ่งเดียว ในหลายเรื่องความจริงหรือความถูกต้องสามารถมีหลายแง่ หรือปรากฏในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการดำเนินชีวิต หลักจริยธรรม รวมถึงเรื่องอื่นๆ เช่น บทบาทของมุอัลลัฟเกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมุอัลลัฟ

การพิจารณาถึงเรื่องทั้งสามประการดังกล่าวข้างต้น มุอัลลัฟต้องมีการเรียนรู้ มีการตรวจสอบและทบทวนตัวเองเสมอ เพื่อตนเองจะได้รู้เท่าทันกระแสโลก และดำรงวิถีชีวิตท่ามกลางกระแสโลกที่มีทั้งจริงและเท็จผสมกันอยู่ อย่างไม่ขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม มุอัลลัฟจึงจะสามารถสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองได้อย่างสมบูรณ์ จากการที่มุอัลลัฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ถูกเรียกอีกอย่างว่า “มุสลิมใหม่” เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า มุอัลลัฟไม่ได้เป็นมุสลิมมาตั้งแต่เกิด อัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ของมุอัลลัฟจึงถูกกำหนดตามสามีหรือภรรยาของมุอัลลัฟ ผู้วิจัยไม่พบว่าเกิดการรังเกียจหรือความแบ่งแยกปรากฏให้เห็นในชุมชนหรือสังคมที่มุอัลลัฟอาศัยอยู่ แต่จะมีบ้างในระดับครอบครัวที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองที่มีเขยหรือสะใภ้เป็นมุอัลลัฟเกิดความรู้สึกไม่พอใจกับบุตรหลานของตนเองที่ต้องแต่งงานกับมุอัลลัฟ ดังนั้นระยะเวลาและความตั้งใจจริงของมุอัลลัฟจะเป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นว่ามุอัลลัฟเป็นมุสลิมได้หรือไม่ นั่นขึ้นอยู่กับตัวมุอัลลัฟเอง

อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟทั้งในระดับบุคคล ระดับครอบครัว และระดับสังคม จะเกิดขึ้นไม่ได้หากมุอัลลัฟขาดสำนึกในความเป็นมุสลิมตามกลุ่มชาติพันธุ์ด้านวัฒนธรรมหรือทางศาสนาตามสามีหรือภรรยาของมุอัลลัฟเอง นอกจากนั้นการเปิดเผยอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีรากฐานของความไว้วางใจกัน และมีความปรารถนาดีต่อกัน ทำให้มุอัลลัฟสามารถแสดงบทบาทได้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของตนเอง ซึ่งจะมีผลนำไปสู่การพัฒนาการสร้างอัตลักษณ์มุสลิมของตนเองได้มากที่สุด

อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟกับวิถีชีวิตตามหลักศาสนาอิสลามจากกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ บันจิตย์ สะมะฮุน และคณะ (2550) ที่ศึกษาถึงมุสลิมกับการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยที่พบว่าการอยู่ร่วมกันระหว่างมุสลิมกับมุสลิมมีระดับความสัมพันธ์ที่ดีใน

ด้านหลักการ แต่ในทางปฏิบัติจริงแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างกันยังมีปัญหาอยู่ เนื่องจากความสัมพันธ์ในด้านหลักการทางศาสนาที่อิสลามสอนให้มุสลิมอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นพี่น้อง โดยคำสอนทั้งจากอัล-กุรอานและจากอัล-หะดีษ ได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับมุสลิมด้วยทฤษฎีตายตัว และถือเป็นจุดแข็งของสังคม ชุมชน มุสลิมในทุกที่ว่า “มุสลิมเป็นพี่น้องกัน” หรือ “มุสลิมต่อมุสลิมเปรียบเสมือนเรือนร่างเดียวกัน ส่วนใดเจ็บ ส่วนอื่นของร่างกายก็จะเจ็บด้วย” ดังนั้นชุมชนมุสลิมไม่ว่าจะเป็นชุมชนในเขตเมืองหรือในเขตชนบทก็ตาม จึงมีหลักการด้านศาสนาที่มีลักษณะเป็นคำสั่งทางศาสนาให้มุอัลลัฟยึดถือปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน เพื่อให้มุอัลลัฟได้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้อย่างถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟกับบุคคลต่างวัฒนธรรม ไม่มีวิธีการหรือรูปแบบที่จะสามารถกำหนดไว้เป็นแบบแผนที่แน่นอน ชัดเจน ได้ว่ามุอัลลัฟต้องปฏิบัติอย่างไร นอกจากการสื่อสารกันด้วยเหตุ ด้วยผล ความจริงใจต่อกัน การเอาใจเขามาใส่ใจเรา จึงจะทำให้มุอัลลัฟและบุคคลที่มุอัลลัฟสื่อสารด้วยเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน
2. การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟนั้น สิ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องคำนึงถึงคือ ภูมิหลังของมุอัลลัฟแต่ละคน จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า มุอัลลัฟที่มีภูมิหลังแตกต่างกันปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจึงแตกต่างกัน วิธีการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงต้องแตกต่างกันตามความแตกต่างของมุอัลลัฟแต่ละคน
3. อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟเป็นสิ่งที่แสดงออกตามสถานการณ์ การได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นที่ไม่ใช่มุสลิม รวมถึงการได้รับการยอมรับจากมุสลิม หรือการที่มุอัลลัฟจะธำรงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองไว้ได้นั้น บุคคลที่มุอัลลัฟติดต่อสื่อสาร หรือ มีปฏิสัมพันธ์ด้วยต้องให้ความสำคัญและเห็นคุณค่ากับวัฒนธรรมมุสลิมของมุอัลลัฟ และ ตัวมุอัลลัฟเองจะต้องมีความตระหนักถึงความเป็นมุสลิมของตนเองด้วยความศรัทธาอย่างแท้จริงอยู่เสมอ
4. สื่อที่มุอัลลัฟทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทให้ข้อมูลตรงกันว่าเป็นสื่อที่ช่วยให้มุอัลลัฟเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุดคือสื่อบุคคล ได้แก่ บุคคลในครอบครัวที่มุอัลลัฟอาศัยอยู่ ผู้นำศาสนาในชุมชน โดยเฉพาะผู้เป็นสามี หรือ ภรรยาของมุอัลลัฟ และเพื่อนมุอัลลัฟด้วยตนเอง รวมถึงสนิทของมุอัลลัฟทั้งที่เป็นมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม ที่จะเป็นแบบอย่างในเรื่องของหลักการศาสนาอิสลาม ดังนั้น การที่จะช่วยให้มุอัลลัฟเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้ดี คือ การที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับมุอัลลัฟช่วยเสริมสร้างและปลูกฝังให้มุอัลลัฟเกิดความศรัทธาในศาสนาอิสลามอย่างแท้จริง และ

ส่งเสริมการเรียนรู้การปฏิบัติตามบทบัญญัติของศาสนา รวมทั้งหลักจริยธรรมให้เข้าไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อมุสลิมมีความศรัทธาและปฏิบัติตนในฐานะเป็นมุสลิมได้อย่างถูกต้องแล้ว การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมในเชิงสัญลักษณ์ ไม่ว่าจะเรื่องการทักทาย อาหาร การแต่งกาย การเปิดเผยตัวตนก็จะเกิดขึ้นกับตัวมุสลิมเอง

5. การศึกษาในครั้งนี้พบประเด็นความหลากหลายและความทับซ้อนในอัตลักษณ์ของมุสลิม โดยเฉพาะการเปลี่ยนจากการนับถือศาสนาพุทธมานับถือศาสนาอิสลามนั้น บุคคลหรือหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องจะต้องยอมรับและเคารพในอัตลักษณ์ใหม่ของมุสลิม นั่นคือ อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม โดยเฉพาะครอบครัว ชุมชน หรือสังคมที่มุสลิมผู้นั้นเป็นสมาชิกใหม่ ต้องปราศจากอคติ ปราศจากการเลือกปฏิบัติ เพื่อให้มุสลิมเกิดความภาคภูมิใจและมั่นใจในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในฐานะที่เป็นมุสลิมคนหนึ่ง

6. ปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม คือ การที่บุคคลที่มุสลิมมีปฏิสัมพันธ์ด้วยซึ่งไม่ใช่มุสลิม ไม่มีความเข้าใจในวิถีชีวิตของมุสลิมตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามและตัวมุสลิมเองมีความรู้ในเรื่องศาสนาอิสลามอย่างผิวเผิน อาจนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกันได้ ดังนั้นองค์กรมุสลิมที่เกี่ยวข้องจึงควรส่งเสริมและทำความเข้าใจกับสังคมให้คนทั่วไปในสังคมรู้จักมุสลิมคือใคร ควรจะปฏิบัติต่อกันในฐานะที่มุสลิมเป็นมุสลิมอย่างไร ก็จะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในการเรียนรู้และการสื่อสารระหว่างกันได้

7. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า สิ่งที่มุสลิมมีความต้องการในฐานะความเป็นมุสลิมคือต้องการได้รับการยอมรับและการปฏิบัติในฐานะที่ตนเองเป็นมุสลิมคนหนึ่งที่สามารถนำความรู้ความสามารถของตนเองในด้านอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับหลักการของศาสนาอิสลามมาช่วยพัฒนาชุมชนหรือสังคมมุสลิมได้ เช่นเดียวกับมุสลิมคนอื่นๆ

8. สังคมมุสลิมควรส่งเสริม โอกาสทางการเรียนรู้ด้านหลักการของศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงช่วงระยะเวลาแรกของการเข้ารับศาสนาอิสลาม ทั้งครอบครัวและชุมชนเองต้องมีความเข้มแข็งในหลักการศรัทธาและการปฏิบัติด้วย ไม่ใช่ดูหมิ่น ดูแคลนครอบครัวที่มี เขย หรือสะใภ้ ที่เป็นมุสลิม ว่าจะเป็นผู้มาทำลายวิถีชีวิตมุสลิมในครอบครัว หรือในชุมชน นอกจากนั้น ครอบครัวและเครือญาติ รวมทั้งสมาชิกในชุมชนของมุสลิมต้องเปิดใจยอมรับ ให้ความรัก ความปรารถนาดีต่อมุสลิมในฐานะที่มุสลิมเป็นสมาชิกมุสลิมคนหนึ่ง จะทำให้มุสลิมดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขถึงแม้จะอยู่ในสังคมที่ไม่คุ้นเคยมาก่อน

9. ผู้นำด้านศาสนาอิสลาม รวมถึง คณะกรรมการมัสยิด ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนควรเปิดการอบรมให้ความรู้และมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้มุสลิมได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนทางความคิดและประสบการณ์ระหว่างมุสลิมด้วยกัน และ

ระหว่างมูฮัลล์กับพี่น้องมุสลิมในชุมชน เนื่องจากมูฮัลล์เป็นผู้ที่ยอมปรับเปลี่ยนจากศาสนาเดิมมา
รับอิสลาม เปลี่ยนพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตที่เคยชินมาใช้ชีวิตความเป็นมุสลิม ถือว่าเป็นผู้อุทิศตน
ยอมเสียสละ เพื่อครอบครัวและเพื่อศาสนาอิสลาม เนื่องจากในภายภาคหน้ามูฮัลล์จะต้องให้การ
อบรมลูก หลาน ที่จะเกิดขึ้นมาในอนาคตให้เป็นมุสลิมที่สามารถดำรงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม
สืบไป

10. ครอบครัวหรือชุมชนที่มีมูฮัลล์เป็นสมาชิกต้องยอมรับว่ามูฮัลล์มาแต่งงานกับบุตร
หลานของตนเองซึ่งเป็นมุสลิม ดังนั้นมูฮัลล์จึงมีวัฒนธรรมเดิมที่แตกต่างจากตนเอง จึงมีความคิด
ความเชื่อที่ต่างกัน กรณีสี่มูฮัลล์พบกับเหตุการณ์ใดเกี่ยวกับเรื่องของครอบครัวและเครือญาติ
ไม่ว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดทำให้เกิดความไม่เข้าใจ ความไม่พอใจระหว่างกัน วิธีการสื่อสารกันด้วยพื้นฐาน
ของความรัก ความมีเหตุผล ให้ความจริงใจต่อกัน เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน ควรยึดหลักการของศาสนา
อิสลามเพราะมูฮัลล์ได้ชื่อว่าเป็นมุสลิมแล้ว จะทำให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจกันได้มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจาก
มูฮัลล์แต่ละคนมีภูมิหลังที่ต่างกันและมีความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ศาสนามาก่อนที่จะเข้ารับ
ศาสนาอิสลาม ดังนั้นวิธีการในการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับมูฮัลล์จึงต้องแตกต่างกันไปตาม
ลักษณะของแต่ละคน แต่มูฮัลล์แต่ละคนต้องมีจุดมุ่งหมายตรงกันที่ชัดเจนคือความศรัทธาในศาสนา
อิสลามด้วยความเข้าใจที่ถูกต้อง

11. สังคมมุสลิมควรให้ความสำคัญกับการที่มูฮัลล์ขาดความเข้าใจในหลักการของศาสนา
อิสลามและในขณะที่เดียวกันคู่สมรสที่เป็นมุสลิมบางคนตัวเองก็ยังไม่มีความเข้าใจในหลักการของ
ศาสนาอิสลามอย่างชัดเจน โดยเฉพาะเมื่อต้องไปเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่ไม่ใช่มุสลิมด้วยแล้ว
ทั้งมูฮัลล์และคู่สมรสควรส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ในหลักการของศาสนาอิสลามซึ่งกัน
เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง เพราะความไม่รู้จริงในหลักการของศาสนาอิสลามจะนำไปสู่ความ
ขัดแย้งระหว่างกันของมูฮัลล์กับคู่สมรส และมูฮัลล์กับสมาชิกในครอบครัวหรือชุมชนที่มูฮัลล์
อาศัยอยู่

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ในระดับปัจเจกเป็นเรื่องที่ต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณาและรวบรวมข้อมูล ดังนั้นการศึกษาในครั้งต่อไปอาจเน้นในการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูฮัลล์ฟในด้านใดด้านหนึ่ง โดยเฉพาะเพียงด้านเดียว เช่น ด้านอาหาร การแต่งกาย หรือ ภาษา เป็นต้น

2. การศึกษาในครั้งต่อไปควรศึกษาในเชิงอัตชีวประวัติของมูฮัลล์ฟที่ประสบความสำเร็จในการใช้ชีวิตความเป็นมุสลิม เพื่อจะได้นำผลจากการศึกษาเป็นข้อสรุปและเป็นแบบอย่างสำหรับมูฮัลล์ฟ หรือมุสลิมใหม่คนอื่นๆ หรือการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจากการรับรู้ของบุตรหลานที่มีพ่อ แม่ หรือ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่เป็นมูฮัลล์ฟ ว่าตนเองได้รับการถ่ายทอดแบบอย่างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร และตนเองเห็นอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของบุคคลเหล่านั้นหรือไม่ โดยเฉพาะประเด็นการสืบทอดอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของบุตรหลานที่มีพ่อแม่ หรือ ปู่ย่า ตา ยาย เป็นมูฮัลล์ฟ เป็นการสืบทอดอัตลักษณ์มุสลิมของมูฮัลล์ฟจากรุ่นสู่รุ่น โดยการศึกษาถึงทัศนคติ ความภาคภูมิใจในพ่อ แม่ ปู่ย่า ตา ยาย ที่เป็นมูฮัลล์ฟมาก่อน บุตรหลานที่มีบรรพบุรุษเป็นมูฮัลล์ฟ จะมีความรู้สึกว่ารากเหง้าของตนเองเป็นมุสลิมที่อยู่ในแนวทางของหลักการศาสนาอิสลามหรือไม่อย่างไร เพราะข้อมูลที่ได้จากมูฮัลล์ฟกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า มูฮัลล์ฟเป็นผู้มาใหม่ไม่มีรากเหง้าที่เป็นมุสลิม ดังนั้นถ้ามูฮัลล์ฟที่ปฏิบัติตนอยู่ในแนวทางของศาสนาอิสลามและสามารถอบรมสั่งสอนให้บุตรหลานที่เกิดมาได้ อยู่ในแนวทางของหลักการศาสนาอิสลามได้ สามารถกล่าวได้ว่ามูฮัลล์ฟผู้นั้นมีความเป็นแบบอย่างมุสลิมที่ดีได้ การสืบทอดอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของบุตรหลานที่มีบรรพบุรุษเป็นมูฮัลล์ฟ จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจ

3. การศึกษาในครั้งนี้เป็นแนวทางหนึ่งในการศึกษาอัตลักษณ์ของบุคคลในระดับปัจเจกในประเด็นอื่นๆ เช่นการแต่งงานระหว่างมุสลิมกับผู้นับถือศาสนาอื่นๆ ที่ไม่ใช่ศาสนาพุทธว่ามูฮัลล์ฟจะมีการเรียนรู้และการสื่อสารที่แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เปลี่ยนจากศาสนาคริสต์มานับถือศาสนาอิสลาม

4. การวิจัยในครั้งนี้งมุงศึกษาประเด็นการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูฮัลล์ฟในระดับปัจเจก มิได้ลงลึกถึงบทบาทของครอบครัวและเครือข่ายต่อการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม งานวิจัยต่อไปจึงควรศึกษาลงลึกไปในประเด็นบทบาทของครอบครัวและเครือข่ายของมูฮัลล์ฟและของกลุ่มสมรสต่อการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูฮัลล์ฟ เป็นการศึกษาในฐานะที่บุคคลอื่นเป็นกระจกสะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูฮัลล์ฟ การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูฮัลล์ฟจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ มูฮัลล์ฟจะเกิดความรู้สึกศรัทธาในศาสนาอิสลามได้อย่างบริสุทธิ์ใจหรือไม่นั้น ต้องเกิดจากการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยความร่วมมือของมูฮัลล์ฟกับบุคคลผู้เป็นคู่สื่อสารของมูฮัลล์ฟ

5. ประเด็นมุฮัลล์ฟที่คู่สมรสเสียชีวิตไปก่อนและตนเองยังคงยึดมั่นอยู่ในศาสนาอิสลามต่อไปโดยไม่เปลี่ยนแปลงตนเองกลับไปนับถือศาสนาเดิมนั้น มุฮัลล์ฟผู้นั้นเกิดความศรัทธาในศาสนาอิสลามได้อย่างไร เป็นอีกประเด็นที่น่าสนใจเนื่องจากความศรัทธาในศาสนาอิสลามของมุฮัลล์ฟระยะเวลาในการสมรส ความผูกพันของมุฮัลล์ฟกับสมาชิกในครอบครัวมุสลิม ความศรัทธาในศาสนาอิสลามของมุฮัลล์ฟ เป็นปัจจัยสำคัญที่มุฮัลล์ฟจะยังคงใช้ชีวิตมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ามีบุตรด้วยกันแล้วมุฮัลล์ฟจะอบรมสั่งสอนบุตรต่อไปอย่างไร ครอบครัว ชุมชนที่มุฮัลล์ฟอาศัยอยู่ควรต้องเข้ามามีบทบาทหรือไม่อย่างไร เพื่อให้มุฮัลล์ฟสามารถดำเนินชีวิตในฐานะมุสลิมต่อไปได้อย่างราบรื่น

ข้อเสนอแนะในเชิงพัฒนาสังคมมุสลิม

จากการนำเสนอผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย พบว่า การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟโดยภาพรวมมีความสอดคล้องกันเนื่องจากชุมชนมุสลิมมีวิถีการดำเนินชีวิตภายใต้กรอบหลักการของศาสนาอิสลามที่มีมาตรฐานเดียว ดังนั้น จึงสามารถนำไปอธิบายเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนหรือสังคมมุสลิมในทุกพื้นที่ของประเทศไทยได้ดังต่อไปนี้

1. สำหรับมุฮัลล์ฟและชาวมุสลิมแล้ว จะต้องมีความเข้าใจว่าศาสนากับสังคมเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้ ศาสนาจะเป็นเครื่องช่วยแก้ปัญหาต่างๆ และสนอง ความต้องการ ของวิถีชีวิตส่วนตัว ที่จะช่วยให้เกิดความสงบทางจิตใจ และเป็นแนวทางที่ ให้การดำรงวิถีชีวิต ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อช่วยให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข ศาสนาอิสลามมีลักษณะแตกต่างจากศาสนาอื่นๆ เนื่องจากได้บัญญัติครอบคลุมถึงวิถีชีวิต ของผู้นับถือ ทุกๆ ด้าน ตั้งแต่ เกิด จนตาย มุสลิมทุกคนจึงไม่สามารถแยกอิสลามออกจากวิถีการดำเนินชีวิตได้ ไม่สามารถเลือกปฏิบัติเฉพาะสิ่ง เฉพาะอย่าง ตามหลักการของศาสนาได้ เช่นการจ่ายชะกาต ระบุให้มุสลิมทุกคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจตามศาสนาบัญญัติ ต้องจ่ายชะกาตตามอัตราที่กำหนดไว้เพื่อเป็นการยืนยัน ถึงความศรัทธา แตกต่างจากบุคคลในศาสนาอื่นๆ ซึ่งทำนุบำรุงศาสนาของตนเองเป็นประจำอยู่แล้ว แต่ขาดการควบคุมดูแลให้อยู่ในหลักการของศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่รับเอาวัฒนธรรมของตะวันตกเข้ามามากเกินไปจนไม่สนใจวิถีชีวิตของผู้ที่นับถือว่าได้ปฏิบัติตนถูกต้องตามหลักของศาสนาที่ตนเองนับถือหรือไม่ เพราะแม้แต่ตกอยู่ในสถานการณ์ของสังคมที่มีการแข่งขันกันทางรายได้ อาศัยศาสนาเป็นเครื่องมือหากิน ทำให้หลักการของศาสนาที่ตนเองนับถือเสื่อมถอยลง

2. เมื่อมองภาพรวมทั้งประเทศสังคมมุสลิมซึ่งถือเป็นคนกลุ่มน้อยแต่เป็นคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ แนวทางในการพัฒนาจากศูนย์กลางของผู้มีอำนาจในภาครัฐไปสู่พื้นที่ จึงมีความจำเป็นต้องมีความเข้าใจต่อหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม เพราะชาวมุสลิมมีหลักคิดว่า อิสลามไม่ใช่เพียงศาสนาที่นับถือ แต่อิสลามคือธรรมเนียมและรูปแบบการดำเนินชีวิตของมุสลิมทุกคน และไม่สามารถแยกเรื่องของ วิถีชีวิตออกจากเรื่องของศาสนาได้ กล่าวคือชาวมุสลิมต้องรับรู้และรับผิดชอบในเรื่องของศาสนาและเรื่องทางสังคมโดยไม่แบ่งแยกจากกัน และการอ้างอิงด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตามจะต้องเข้าใจว่าชาวมุสลิมจะใช้อัล-กุรอาน และอัล-หะดีษ เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย

อุปสรรคของการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงติดขัดอยู่ตรงแนวคิดและทัศนคติที่มีความแตกต่างกันระหว่างภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่ที่ต้องร่วมมือกันเพื่อที่จะลดหรือยุติความรู้สึกความหวาดระแวง และสร้างความมั่นใจในด้านสังคมและในด้านกาให้ความรู้พร้อมกันไป และติดขัดอยู่กับความสับสนต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากความเข้าใจแต่ฝ่ายเดียวและการคิดแทนจากฝ่ายภาครัฐผนวกกับความสับสนจากกระแสข่าวที่มาจากสื่อบางกลุ่มที่ขาดจรรยาบรรณ เสนอข่าวโดยขาดความรับผิดชอบ ไม่มีความรอบครอบ เล็งเห็นผลแก่ตนเองมากกว่าผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และสังคมโดยรวม

ทางออกและแนวทางที่จะพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรต้องเริ่มด้วยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ที่ต้องมีความเอาใจใส่และมีความจริงจัง ทำงานประสานกัน ด้วยการติดตามดูแลปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น อย่างมีความพร้อม เหมาะสมกับพื้นที่ และให้เกิดความสอดคล้องและเกิดการยอมรับด้วยความสมัครใจ ภาครัฐควรให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ และพัฒนาไปบนความเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างทางศาสนา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างกัน ให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนชนและประเทศชาติบนพื้นฐานของการยอมรับความแตกต่างทางด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมต่อไป ในขณะที่เดียวกันมุสลิมเองต้องยอมรับกับความเป็นจริงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งทำให้ความเป็นพหุสังคมได้แพร่กระจายเข้าสู่สังคมมุสลิมมากยิ่งขึ้น

3. ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมกับหลักการศาสนาอิสลามจึงเป็นเรื่องที่ทำนายสำหรับสังคมมุสลิม โดยเฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ภาครัฐและภาคเอกชนรวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรร่วมกันคิดหาแนวทางให้เหมาะสมกับพหุสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ภายใต้กรอบแนวคิดการบูรณาการองค์ความรู้กับหลักการของศาสนาอิสลาม

4. กระบวนการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟนั้น ครอบครัว ชุมชน สังคม รวมถึงศูนย์การเรียนรู้ของมัสยิด หรือสถาบันการศึกษาในชุมชน จึงควรปลูกฝังแนวคิดทัศนคติ และค่านิยมที่ถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลามให้กับมุอัลลัฟ เพื่อที่จะสามารถทำให้มุอัลลัฟในพื้นที่สามารถใช้ชีวิตในสังคมด้วยวิถีไทยมุสลิม ที่สามารถเผชิญกับกระแสการปะทะทางวัฒนธรรม และสังคมทุนนิยมของโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้ เพื่อว่าเมื่อมุอัลลัฟต้องปฏิสัมพันธ์กับคนต่างศาสนาจะได้มีความรู้พอในหลักปฏิบัติทางศาสนาและขอบเขตของศาสนาในการปฏิบัติตนต่อคนต่างศาสนา โดยที่ยังรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมไว้อย่างเข้มแข็ง

นอกจากที่กล่าวทั้งหมดในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอให้สติกับตัวเองและปลูกสำนึกในความตระหนักของนักวิชาการมุสลิมด้านสังคมศาสตร์ทุกท่าน ว่าให้ตระหนักและหมั่นทบทวนและตั้งคำถามว่าวิชาความรู้ที่เราและท่านทั้งหลายได้แสวงหากันอย่างต่อเนื่องไม่หยุดนิ่ง ได้ช่วยทำให้เกิดสิ่งใด หรือเกิดอะไรขึ้นมาบ้าง เพื่อแสดงให้เห็นว่าอิสลามคือสัจธรรม และคือความจริงชุดเดียวเท่านั้น ซึ่งสามารถพิสูจน์และอธิบายได้ เพราะการพิสูจน์และอธิบายไม่ได้จะทำให้สัจธรรมกลายเป็นอื่น เราและท่านทั้งหลายโดยเฉพาะนักวิชาการมุสลิมในสังคมไทย ควรตระหนักในบทบาทของตนเองให้มาก ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าต่อจากนี้ไปเราและท่านทั้งหลายจะมาร่วมกันสร้างศาสตร์ทุกศาสตร์ที่เกิดขึ้นในโลกใบนี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่า ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ภายใต้ข้อความที่ว่า **“ไม่มีพระเจ้าอื่นใด นอกจากอัลลอฮ์(ซบ.)”**

ด

บรรณานุกรม

ป

จ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2526). *คู่มือการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนสำหรับนักพัฒนากร*. กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- กรมการศาสนา. (2542). *ศาสนาอิสลามในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- การิม อับดุลละห์. (2521). *คู่มือมุสลิมเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: ส.วงศ์เสถียร.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2544). *ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท เอ็ดดิสันเพรสโปรดักชั่น จำกัด.
- เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์, และ จิราพร ขุนศรี. (2549). *โครงการอัตลักษณ์และภาพลักษณ์ของจังหวัดเชียงราย*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ 30 กันยายน 2549. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- โครงการศูนย์สารสนเทศอิสลามและอิสลามศึกษา. (2552). *สังคมอิสลาม*. บทเรียนออนไลน์. ปีตธานี: วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปีตธานี.
- จ่านง อดิวัฒน์สิทธิ์, และ คณะ. (2545). *สังคมวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จินตนา มนเทียรวิเชียรฉาย. (2552). *ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของหญิงไทยชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับคู่สมรสชาวตะวันตก* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. (2530). *การพัฒนาชุมชน* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เจือจันทร์ วงศ์พลกานันท์. (2549). *กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของสตรีชายแดนกลุ่มชาติพันธุ์มอญและปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มพม่าและไทย: กรณีศึกษาชุมชนมอญในจังหวัดกาญจนบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: สาขาสหวิทยาการ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาگیرิน สุมาลี. (2550). *มุสลิมกับการเผชิญหน้าในโลกยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization)* (ตอนที่ 2). สืบค้น 30 มีนาคม 2552, จาก <http://gotoknow.org/blog/shakirin/15418>

- ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม. (2544). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชูชีพ อ่อนโลกสูง. (2522). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์, และ นพพร ประชากุล. (2544). มองหลากมุม “โพสต์โมเดิร์น.” *นิตยสารสารคดี*, 10(193), 141.
- เชิญขวัญ ภูษณงค์. (2549). *การสื่อสารของกลุ่มชาติไทยที่ย้ายถิ่นฐานมาสู่ชุมชนเมืองในการปรับตัวและการแสดงอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดารณี บัษรเทวกุล. (2551). *กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธการพิมพ์.
- ดิเรก กุลศิริสวัสดิ์. (2541). *แนวคิดทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- ทองศักดิ์ คุ้มไฉ่น้ำ, และ คนอื่นๆ. (2534). *การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติการ*. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- ทววมหาวิทยาลัย. (2543). *สู่ความสำเร็จ*. กรุงเทพมหานคร: โครงการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย ส่วนวิจัยและพัฒนา สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา.
- ทัศนีย์ ทานตวนิช. (2523). *คติชาวบ้าน*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.
- ธวัช ปลูกโณทก. (2528). *วัฒนธรรมพื้นบ้าน*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นราธิป วิรุฬห์ชาติพะพันธ์. (2548). *การสร้างอัตลักษณ์ในอัลบั้มภาพออนไลน์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัทธนัย ประสานนาม. (2551). *เพศ ชาติพันธุ์ และปัญหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ในภาพยนตร์เรื่อง “Touch of Pink.”* สืบค้น 2 มีนาคม 2552, จาก <http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document95248.html>.
- นันทา วีรวิทยานุกุล. (2544). *สตรีศึกษา 2*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.
- นาถ พันธุมนาวิน. (2523). *สังคมวิทยาชนบท*. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและส่งเสริมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- นิลวดี พรหมพักพิง. (2547). *การสร้างอัตลักษณ์ของชาวชุมชนแออัดในจังหวัดขอนแก่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บรรเทา กิตติศักดิ์. (ม.ป.ป.). *จริยธรรมทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตร-
ศาสตร์. (อัคราเสนา)
- ประดิษฐ์ มัชฌิมา. (2522). *สังคมวิทยาชนบท*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรม-
ศาสตร์.
- ปวีณา โกมารกุล ณ นคร. (2547). *กระบวนการเรียนรู้อัตลักษณ์มุสลิมของสตรีมุสลิมที่มี
ศึกษา สตรีมุสลิม ในชุมชนท่าอิฐ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2543). *ชุมชนและลักษณะความเป็นชุมชน. ใน เอกสารประกอบการ
ประชุมประจำปีว่าด้วยชุมชน ครั้งที่ 1 “ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง”.*
30-31 พฤษภาคม 2543 ณ อาคารเฉลิมพระบารมี 50 ปี. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร, และ คณะ. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.*
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2545). *ระเบียบวิธีวิจัยการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลง-
กรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์. (2532). *สังคมวิทยาในชีวิตประจำวัน: แนวทฤษฎีการปฏิสังสรรค์
สัญลักษณ์*. กรุงเทพมหานคร: โครงการพัฒนาวิชาการ คณะสังคมวิทยาและมานุษย-
วิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (ม.ป.ป.). *รวมบทความทฤษฎีการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์. ใน เอกสารประกอบการสอน
วิชาจิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ. (2531). *จิตวิทยาการสื่อสาร*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล (ศาลายา).
- พระเทพเวที (ประยูร ชาญโต). (2532). *พุทธธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2536). *ผู้ครองเรือน*. กรุงเทพมหานคร:ธรรมสภาพิมพ์.

- พระธรรมปิฎก. (2541). *พุทธธรรม*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัฒน์ สุจันงค์, และ คนอื่นๆ. (2525). *การพัฒนาชุมชนแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- พิรุฑธ โอรพันธ์. (2551). *การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมลายูในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยและชาวมาเลเซียเชื้อสายไทยในรัฐกลันตันประเทศมาเลเซีย* (คุษฎีนิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. (2524). *การบริหารการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ภัทรานุจ แสงจันทร์. (2542). *สถานภาพการศึกษาวิจัยทางการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาหม่าบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มณี พะยอมยงค์. (2529). *วัฒนธรรมล้านนา*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- เมตตา วิวัฒนานุกูล (กฤตวิทย์). (2548). *การสื่อสารต่างวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เมธา วาดีเจริญ. (2544). *ความรู้เกี่ยวกับศาสนาประเพณี และ วัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมภาคใต้*. กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธิ. (2525). *การพัฒนาชนบท: เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (อัดสำเนา).
- เยาว์ลักษณ์ อภิชาติวัลลภ. (2538). *ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์*. ใน *เอกสารประกอบการสอนวิชาทฤษฎีสัญลักษณ์และมานุษยวิทยา*. ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รจิตลักษณ์ แสงอุไร. (2548). *การสื่อสารของมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด.
- รอฮานี คาโอ๊ะ. (2546). *อิสลามกับการศึกษาศาสนาของมุสลิมในสังคมไทย กรณีศึกษาบทบาทของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิดในจังหวัดภาคใต้* (วิทยานิพนธ์ปริญญาหม่าบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- รัชนิกร เศรษฐโส. (2522). *สังคมวิทยาชนบท*. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). *พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

- _____. (2524). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วสุ เขียวสะอาด. (2545). *การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมชาวไทยและชาวมอญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนที่ 3. (2535). *หลักและวิธีการพัฒนาชุมชน: เอกสารประกอบการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน*. อุบลราชธานี: ฝ่ายฝึกอบรมศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 3.
- สกลกานต์ อินทร์ไทร. (2538). *การสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มเด็กป๊อปในกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนธยา พิงศรี. (2535). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สมใจ ลักษณะ. (2543). *การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน*. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- สมนึก ปัญญาสิงห์. (2532). *การพัฒนาชุมชน*. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย. (ม.ป.ป.). *พระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน*. ศูนย์กษัตริย์ฟ้าฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน กระทรวงกิจการอิสลาม ศาสนสมบัติ เผยแพร่ และการขึ้นนำ.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2526). *การพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สาเหออัลตุลเลาะห์ อัลยุฟรี, และ คณะ. (ม.ป.ป.). *การรักษาสุขภาพอนามัยตามแนวทางของอิสลาม*. เผยแพร่โดยฝ่ายสุขศึกษา ปชส. สสจ. ยะลา.
- สายสัมพันธ์. (2539). *เหนือสิ่งอื่นใดคืออิสลาม*. ใน *งานมงคลสมรส*. กรุงเทพมหานคร: จีรัชการพิมพ์. (ที่ระลึกในงานมงคลสมรส)
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *แนวการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบหน่วยบูรณาการ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). *รายงานขั้นสุดท้าย โครงการจัดทำเครื่องชี้วัดการพัฒนาเมืองและชุมชนน่าอยู่ ศึกษาโดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ. (2546). *รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย พ.ศ.2546*. กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ.
- สุชา จันท์เอม. (2524). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุเทพ สุนทรเกสัช. (2540). *ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัยพื้นฐานแนวความคิดทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรม*. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุพัตรา สุภาพ. (2547). *สังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ จันทรจางง. (2540). *ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ออลีนเพรส.
- แสง จันท์งาม. (2542). *ศาสนวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: เจริญรัตน์การพิมพ์.
- หทัยชนก อริยทันโตศรี. (2549). *การสร้างอัตลักษณ์ของผู้ใช้บัตรเครดิตในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาบริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ)*. กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2543). *แนวความคิดหลักทางสังคมวิทยา เรื่อง อัตลักษณ์ (ฉบับร่าง): เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1, วันที่ 15 - 16 ธันวาคม 2543 ณ โรงแรมมิราเคิล กรุงเทพฯ*.
- _____. (2543). “พื้นที่” ในทฤษฎีทางสังคมศาสตร์. *วารสารสังคมศาสตร์, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 12(2)*, 65-101.
- _____. (2546). *อัตลักษณ์ Identity การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

- อมรา พงศาพิชญ์. (2534). *วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมนุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรวรรณ ปิณฑน์โอวาท. (2542). *การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อลิสตา หะสาเมาะ. (2543). *ความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ชาวไทยมุสลิมในชุมชนริ้วเสาะ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชาสังคมวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อับบาส สาดและ. สัมภาษณ์ 5 มิถุนายน 2552.
- อิสรา ศานติศาสน์, และ คณะ. (2551). *องค์ความรู้มุสลิมศึกษาในประเทศไทย พ.ศ. 2518-2550*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย หิรัญโต. (2526). *สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์อักษร.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (2547). *สื่อสารมวลชนเบื้องต้น สื่อมวลชน วัฒนธรรม และ สังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Allport, G. W. (1967). Attitude. In M. Fishbien (Ed.), *Attitude theory and measurement* (pp. 3-13). New York: John Wiley & Sons.
- Baron, R. A. (1995). *Psychology* (3rd ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Cook, P. (1996). An ideal city. In R. Middleton (Ed.). (1996). *The idea of the city*. Massachusetts: MIT Press.
- Cupach, W. R., & Canary, D. J. (1997). *Competence in interpersonal conflict*. Propect heights, IL: Waveland Press.
- East, R. (1997). *Consumer behavior: Advances and applications in marketing*. London: Prentice-Hall.
- Edgar, A., & Sedgwick, P. (Eds). (1999). *Key concepts in cultural theory*. London and New York: Routledge.

- Fisher, B. A., & Adams, K. L. (1994). *Interpersonal communication: Pragmatics of human relationships*. Singapore: McGraw-Hill.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self identity*. California: Stanford University Press.
- _____. (1993). *Sociology* (2nd ed.). Chicago: Polity Press.
- Good. (1947). *Dictionary of education*. New York: McGraw-Hill.
- Gudykunst, W. B. (2004). *Bridging difference: Effective intergroup communication*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hall, P. G. (1998). *Cities in civilization*. New York: Weidenfeld & Nicolso.
- Hilgard, E. R. (1962). *Introduction to psychology*. New York: Harcourt, Brado and World.
- Jandt, F. E. (2007). *An introduction to intercultural communication: Identities in a global Community*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kaiser, E. J., Godschalk, D. R., & Chapin, F. S., Jr. (1995). *Urban land use planning* (4th ed.). Urbana and Chicago: University of Illinois Press.
- Kelly, G. (1955). *The psychology of personal constructs*. New York: Norton.
- Krishan Kumar. (1992). *Modrenity and post-modrenity (1): The idea of the modern*. London: Sage.
- Matin, J. N., & Hammer, M. R. (1998). Behavioral categories of intercultural communication competence: Everyday communitors' perception. *Internation Journal of intercultural Relation*.
- Moghadam, M. V. (Ed.). (1994). *Identity politics and woman: Cultural reassertion and feminism in internation perspective*. San Francisco: Westview Press.
- Mumford, L. (2000). What is a City?" from architectural record. In R. T. LeGates, & F. Stout (Eds.), *The city reader* (2nd ed.). London and New York: Routledge.
- Myers, G. E., & Myers, M. T. (1992). *Dynamics of human communication*. New York: McGraw-Hill.
- Newcomb, T. M. (1964). *Social psychology*. New York: The Dryder Press Publisher.
- Paniagua, F. (1994). *Assessing and treating culturally – diverse clients*. Thousand Oaks, CA: Sage.

- Rokeach, M. (1972). *Beliefs, attitudes, and values*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Rosenberg, M. J. (1956). Cognitive structure and attitudinal affect. *Journal of Abnormal and Social Psychology*.
- Schaefer, R. T., & Lamn, R. P. (1998). *Sociology: Instructor's manual*. New York: McGraw-Hill.
- Shepard, J. M. (1987). *Sociology*. New York: Publishing Company.
- Spitzberg, B. H., & Cupach, W. R. (1984). *Interpersonal communication competence*. Beverly Hill, CA: Sage.
- Stryker, S. (1980). *Symbolic interactionism a social structure version*. Californai: Benjamin/Cummings.
- Tajfel, H. (1972). Experiments in a vacuum. In J. Israel, & H. Tajfel (Eds.), *The context of social psychology*. London: Academic Press .
- Tajfel, H. (1974). Social identity and intergroup behavior. *Social Science Information*.
- Tajfel, H. (1978). Social categorization, social identity, and social comparisons. In H. Tajfel (Ed.), *Differentiation between social groups*. London: Academic Press.
- Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Thurstone, L. T. (1967). *Attitude theory and measurement*. New York: John Wiley & Sons.
- Ting-Toomey, S. (1999). *Communication across culture*. New York: The Guilford Press.
- Ting-Toomey, S., & Korzenmy, F. (Eds.). (1989). *Language, communication, and culture: Current directions*. Newbury Park, CA: Sage.
- Turner, J. H. (2003). *The structure of sociological theory*. U.S.A.: N. P.
- Williams, R. (1993). *The virtual community*. [Online 2009] Available from <http://www.ucalgary.ca/~bakardji/community/definition.html>.
- Woodward, Kathryn. (1997). *Indentity and difference*. London: Sage.

เว็บไซต์อ้างอิง

http://www2.psu.ac.th/liberal_arts/Thai/EducFound/curriculum.htm สืบค้น 7 ธันวาคม 2551.

<http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2005q1/article2005february21p2.htm> สืบค้น 14 ธันวาคม 2551.

http://www.tjanews.org/cms/index.option=com_content&task=view&id=1704&Itemid=57&PHPSESSID=a99bdcd953497af10ea84c0e3eab818c สืบค้น 23 ธันวาคม 2551.

<http://www.islamsantichon.ac.th> สืบค้น 10 มกราคม 2552.

http://www.computer.pcru.ac.th/emoodldata/23/lesson_doc/lesson_1.doc สืบค้น 10 มกราคม 2552.

<http://www.geocities.com/islamthaith/> สืบค้น 2 มีนาคม 2552.

<http://www.deqp.go.th> สืบค้น 2 มีนาคม 2552.

<http://www.undp.org/governance/marrakechdrom/concepts/Rabinvitch.pdf> สืบค้น 2 มีนาคม 2552.

http://www.culture.go.th/research/bangkok/35_4.html สืบค้น 18 มิถุนายน 2554.

http://www.culture.go.th/research/bangkok/44_2.html สืบค้น 18 มิถุนายน 2554.

http://www.culture.go.th/research/center/49_4.html สืบค้น 18 มิถุนายน 2554.

<http://www.thainame.net/weblampang/padreaw/bangnumpeaiw.html> สืบค้น 18 มิถุนายน 2554.

<http://omansure-omansure.blogspot.com/> สืบค้น 18 มิถุนายน 2554.

<http://roots.site40.net/intro2.htm> สืบค้น 18 มิถุนายน 2554.

<http://roots.site40.net/intro5.htm> สืบค้น 18 มิถุนายน 2554.

<http://roots.site40.net/intro7.htm> สืบค้น 18 มิถุนายน 2554.

<http://www.alkawthar.or.th/main/content.php?page=sub&category=10&id=57> สืบค้น 24 มิถุนายน 2554.

<http://muslimchiangmai.net/index.php?topic=2902.0> สืบค้น 24 มิถุนายน 2554.

<http://www.alisuasaming.com/index.php/historyofislaminthailand/1501-historyofislaminthailand> 10 สืบค้น 24 มิถุนายน 2554.

<http://buengsan.com/social.html> สืบค้น 24 มิถุนายน 2554.

<http://www.thaibookgarden.org/th/thaibookgarden-activity.html> สืบค้น 24 มิถุนายน 2554.

<http://www.bkknews.net/newbkk1/bkkkhun/detail.php?idnew=50> สืบค้น 24 มิถุนายน 2554.

<http://www.kamalul.com/index.php/history.html> สืบค้น 24 มิถุนายน 2554.

<http://www.angthongnews.com/welcome/?p=1072> สืบค้น 24 มิถุนายน 2554.



ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

ว่าที่ร้อยตรีมนูญ โต้ะอาจ

ตำแหน่งทางวิชาการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ประวัติการศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน (กศ.บ) พ.ศ.2536
 (สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา)
 ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีการศึกษา)
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง (ศษ.ม) พ.ศ.2542

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

รองคณบดีคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ประสบการณ์ ผลงานทางวิชาการ

1. งานวิจัยเรื่อง ความต้องการรายการวิทยุกระจายภาคมุสลิม 24 ชั่วโมง ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ทุนวิจัย มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น พ.ศ.2552
2. รางวัลบทความดีเด่นสาขานิเทศศาสตร์ เรื่อง การเรียนรู้ และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟ ในงานสัมมนาวิชาการเรื่อง “นวัตกรรมอุดมศึกษา : กุญแจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ณ สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ จัดโดย สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย วันที่ 19 กรกฎาคม 2554
3. กรรมการสรรหารางวัลสื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย ปี 2547 ถึง ปัจจุบัน และเป็นประธานกรรมการสรรหารางวัลสื่อมวลชนคาทอลิก ประเทศไทย ปี 2551
4. กรรมการตัดสินการประกวดภาพถ่าย “หัวข้อ ทหารของประชาชน ” ครั้งที่ 1 และ ครั้งที่ 2 ของ กรมกิจการพลเรือนทหารบก กองทัพบก
5. กรรมการคัดเลือกครูสอนดีและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ระดับเขต (เขตมีนบุรี) ตามคำสั่งกรุงเทพมหานครที่ 2240 / 2544 ลงวันที่ 24 มิถุนายน 2544

DRU